R. BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE V.E. II ROMA
M 8
48 B
4

FAUSTO STABI
ROMA
Via S. Chiara
N. 60
LEGATORE DI LIBRI

8,48,B,4

DISPVTATIONES

aduerſus Lutheranos per proloquia ſeu
pronúciata cęteris eorum articulis
oppoſita Ioan.Maria Verrato
Ferratienſi Carmelita
Authore.

Opus pręſertim pro uniuerſali futu/
ro Concilio recens editum om
nibus Chriſti fidelibus pręcipue uero diuini
uerbi
Concionatorib.perutile.

MDXXXVIII.

45

PAVLO III. PONT. OPT. MAX.

AEQuum eſt, Beatiſs. Pater, et rationi maxime conſentaneum, ut ea, quæ Chriſti Dei nomine ſumus edituri, nulli magis, quã Chriſti Vicario nuncupatim dicentur. Itaq; tibi præcipue qualeſcunq; diſputatiunculæ noſtræ debẽtur, qui eius ipſius uices in terris merito tenes, ꝑ quẽ unũ ſeruati iampridem, ac ex faucibus Orci ſumus erepti. Tu enim uerus Petri ſucceſſor, & Religionis noſtræ Princeps ita Pietate, ſcientia, Sãctitate, Iuſtitiaq; præſtas, ut unus poſt homines natos cœlo demiſſus eſſe uidearis, qui Rẽp. Chriſtianã ab impiorũ nefario ſcelere hac tempeſtate defendas. Quam quidẽ ad rem cum bonus pro ſe quiſq; operã pro uiribus nauare debeat, ne in communi omnium piorũ negotio ceſſare uideatur. Ego quoque ne nihil ꝓrſus agerem, ſtatui in p̃ſentia tuo ductu, atque auſpicio aduerſus teterrimos Eccleſiæ Romanæ hoſtes ſtipendia facere, ut ſi non Legionarius in hac militia, ſaltem Gregarius habear. Scripſi aduerſus Lutheranos de Fide, & Operibus, de Libero Arbitrio, de Prædeſtinatione, de Orationib. Sãctorũ, de Imaginũ adoratio

Fris Michaelis [illegible]

ne,de Cõfeſſione,de Pœnitentia, de Poteſtate Eccleſiæ ; De primatu Petri, atq; apoſtolicæ ſedis, De Euchariſtia, De cõmunione ſub utraque ſpetie, De Matrimonio, De Indulgentiis, De purgatorio, De médicantib. & concionatorib. Quæ quidem omnia cum nullis aliis, præter quã Sanctiſſimorũ Patrum noſtrorũ armis ab iniquiſſimorũ hominum iniuria pro mea parte uindicare conſtituerim, Dabis hanc ueniam Sanctiſſ. Pater, ut opinor, ſi linguæ latinæ mundicias, atq; ornaméta neglexero, multoq; maiorem ueritatis, quã neſcio cuius dignitatis rationem habuero. Siquidẽ, ut ait Poeta, Ornari res ipſa negat, contenta doceri. Erit hoc uelut tumultuarium quoddã certamẽ, in quo nõ Litui, nõ Tubæ, nõ Tympana, non arma illa fulgentia, Sed pugna quædam remiſſior, & , ut ita dicam , pacatior erit. Nam eo propemodũ dicendi genere uſi ſumus, quod magnus orator ille probat in Philoſophis, quorum mollis eſt oratio, & umbratilis, nec ſentẽtiis, nec uerbis inſtructa popularibus, nec iuncta numeris, ſed ſoluta liberius. Nihil iratum habet, nihil inuidum, nihil atrox , nihil mirabile, nihil aſtutum, caſta, uerecũda, uirgo incorrupta quodammodo. Itaque ſermo potius quam Oratio dicatur. Hoc igitur Bea-

tiſſime Pater, quicquid eſt munuſculi pro tua ſingulari benignitate ne ſpernas, quod ſi fortaſſe uidetur exiguum, certe tanta eſt mea fides, & propenſa uoluntatis alacritas, ut facile ſperem eam non ſecus ac Deo Opt. Max. ita Sanctitati tuæ placituram. Cui ſupplex ad pedes procumbens me, meaq; uehementer etiam atque etiam ſtudia commendo.

Bononiæ i Aedibus diui Martini. xi. kal. Februarii. M. D. X X X V III.

Fr. Io. Maria Verratus Ferrarienſis Carmelita humilis ſeruus.

De Triplici fide author ad Lectorem.

FIdei multa genera eſſe cādidiſſ. Lector, Multi
pharie variiſqꝫ modis in vtraqꝫ lege accipi non
ambigimus, ſed ceteris omiſſis, dico, triplicē pci=
pue eſſe fidē, Unā a deo infuſam eandē cū ſpe ⁊
charitate diuinitus elargita, q̄ alio nomine dei gra=
tia ſeu diuinus fauor ⁊ patrociniū merito nūcupa=
tur, Et hec illa eſt quam infantibus in baptiſma
te ipſos iuſtificans, deus abſqꝫ operibus bonis elar
gitur, Nā teſte Apoſtolo, ſine fide impoſſibile ē pla
cere deo, Infantes vero ſacro baptiſterio aſperſi deo
quā valde placēt. fidē igitur gratiā videlicet vel dei
fauorē habere neceſſe ē, de qua fide Paulus ad Ro.
Juſtus ex fide viuit. Quoniā ſicuti homo peccato
ſpiritualiter occiditur, ita ꝑ fidē deo viuit. Quāob
rē fides infuſa gratiaqꝫ ſeu dei fauor ⁊ patrociniū
diuinū vel pſidiū idem ſunt, Aliā pterea fidē pro
adultis reperiri diuine teſtātur hiſtorie, Que ē ve
rus intellectus aſſenſus abſqꝫ vlla animi ambigui=
tate cunctis a Chriſto relatis fidelibus articulis fir
miter aſſentitur, q̄ ⁊ eſt bimēbris. Altera informis
nūquā videlicet charitate neqꝫ intrinſeca aliqua vir
tute formata, que aliter fides hiſtorica nominatur,
de qua Jacobū multoties legimus dicentē, fides ſi
ne operibus mortua eſt. Et ibidē Demones credūt
⁊ contremiſcunt, de qua quoque ad Titum Pauli
verba ſunt hec, multi confitentur ſe noſſe deū, factis
autē negant, De huiuſmōdi vero fide informi cui
hominē iuſtificare repugnat non amplius locuturi
ſumus, Alia deniqꝫ eſt fides ſpe videlicet ⁊ charita=
te interiorib. ceteriſqꝫ virtutibus formata (exempli
cauſa) Adultū infidelem conuerti Chriſtianis arti

culis atq; omnibus credere firmiter ſine titubatio-
ne ponamus, formata illa nempe vt exiſtat fides, hu
iuſmodi adultum ſuam in deum totam ſpem habe
re, eūq; ante omnia colere, ſeq; etiam erratorū pęni
tere p̄teritorum cū animi conceptu, fore diuina ſer-
uaturum mandata neceſſe eſſe minime latet, Quę q
dem bona intrinſeca opera veluti forma dant eſſe fi
dei, de ipſa ideo Pau. ita prolocutus eſt dicēs, fides
eſt q̄ per charitatem operatur. Et alibi, Si habuero
omnem fidē ita vt mōtes transferā charitatem aūt
nō habuero nihil ſu;, Dicā igitur doctiſſime lector
corpus compoſitū tanquam formatā exiſtere fidem
materia cuius Chriſtianorum certitudo eſt articu-
lorum, ſua vero forma ſpes ⁊ charitas reliquaq; in-
teriora bona eſſe dicuntur, quę cum ſint de eſſen-
tia ipſius fidei formatę liquet ſi fides iuſtificat ipſū
bona quoq; opera ipſum iuſtificare, Quemadmo-
dum .n. (vt de his te certiorē faciam) hominem ni
hil aliud quā animam ⁊ corpus ſimul eſſe fatemur
nequitq; aliqd opari ſine anima ⁊ corpore, ⁊ quicqd
operat̄ homo, illud idē opari animā dicimus, ita a
ſimili, Cū fides iuſtificat hominē opa bona ipſum
iuſtificare oportet, Ex quo igit̄ ſtudioſe lector pla-
ne intelliges rationes huius primi Tractatus ad-
uerſus Lutheranos euidētiſſime cōcludere pari-
ter ⁊ in alijs ſequētib. ⁊c. Scias etiā nō alia de cau
ſa hoc me ediddiſſe opus, niſi ob gnale futurū cōciliū
qd vt ſatis diplomate Pōtificio cōſtat, Paulus. iij.
Pont. vna cū Ampliſſ. Patrū collegio quā primu;
tēporis opportunitas poſtulauerit inſtituit celebra
ri, vt ibidē fidei veritas agnoſcat̄, ⁊ vt moderniores
hęretici ſuorūq; fautores medio diuino p̄ſidio con
uertātur, ⁊ ꝓinde qm̄ pernicioſiſſ. hęreſis his tem

poꝛib. viget maioꝛ q̃cũq3 alia, Nã p̃teritis tẽpoꝛib. dũ aderat vna reliq̃ aberãt. In p̃ſenti vero fere oẽs ſimul Lutheran. cauſa ſuſcitant̃ hereſes in ſanctis olim cõcilijs rõabiliter dãnatę, idcirco ſi eos inter dum verbis paulo ſeueriorib. inſectoꝛ, non ex odio, potius vero dei ⁊ iuſtitię zelo me facere credito, qn imo ꝓpinquos veluti fratres atq3 illoꝝ ꝓ ſalute deũ aſſidue obſecrãs eos amoꝛe ꝓſequoꝛ, Uerũ hęc miſſa facio ne ꝓlixioꝛ habear, vnũ illud obſecro ⁊ obteſtoꝛ, vt legere ⁊ plegere opus, deinde coꝛrigere, caſtigare, emendare, pꝛo ſe quiſq3 velit. Uale.

Index omnium Tractatuum

1	De	Fide operibus ac meritis.	c.1
2	De	Libero arbitrio.	c.24
3	De	Pꝛędeſtinatione.	c.51
4	De	Oꝛando deum ⁊ ſanctos.	c.68
5	De	Adoꝛatione dei, ⁊ ſanctoꝛum	c.83
6	De	Auriculari ac ſacramẽtali cõfeſſi.	c.97
7	De	Penitentię ſacramento	c.118
8	De	Eccleſia ⁊ eius authoꝛitate.	c.129
9	De	Pꝛimatu Petri ⁊ ſedis ap̃lice.	c.142
10	De	Eucharistię ſacramento.	c.153
11	De	Cõmunione ſub vtraq3 ſpecie	c.183
12	De	Matrimonii ſacramento.	c.188
13	De	Purgatoꝛio	c.191
14	De	Indulgentiis	c.197
15	De	mendicantib. ⁊ cõcionatoꝛib.	c.201

¶ Sacrarum litterarum Clariſs. Doctoris Ioānis Marię Verrati Ferrarienſis Religioſi Viri Carmelitæ obſeruantis ex diuino Tractatu de Fide, Operibus, ac Meritis, aduerſus Lutheranos Prima Concluſionū Diſputatio.

¶ Concluſio Pꝛima.

Opera bona vltra fidē non tantuꝫ eſſe hominibus viatoꝛib. adultis neceſſaria ad ſalutē, quinimmo ⁊ ipſa eoſdē ĩ fide ꝺpata iuſtificare fatemur, ex quibus inſuꝑ quilibet viatoꝛ (diuina fauente gratia) ex debito iuſtitię meretur vitę ęternę mercedem.

Ex concluſione ſequūtur duo coꝛrellaria ſeu cōcluſiones coꝛrellatiuę.

¶ Coꝛrellarium pꝛimum.

¶ Ex ſola fide ſine oꝑibus bonis hominē iuſtificari audacter ex ſcripturarū teſtimonijs negare cōpellimur, ſed ex fide ⁊ operibus ſimul, quēadmodum nec ipſe Abrahā ex ſola fide, ſed ex fide ⁊ operibus iuſtificatus eſt apud deum.

¶ Coꝛrellariū ſecundum.

¶ Fides, quę eſt donū dei iuſtificat hominem, nequitq̃ manere cū peccato, quare cū qlibet ex fide iuſtificat̃ (teſte Aplo) neceſſe eſt duplicē aſſignare iuſtificationē, iuxta illud Joānis Apoc. qui iuſtus eſt. ſ. fide iuſtificetur adhuc (vt inquit Jacobus) fide ⁊ operibus ſimul.

¶ Rationes pro parte cõcluſionis prima.

Prima hęc concluſio tres in ſe continet partes, quarũ prima eſt, qđ opa bona vltra fidẽ neceſſaria ſunt ad ſalutẽ cuilibet chriſtiano adulto, quę primo rationibus, deinde ſcripturarũ teſtimonijs apertiſſime demõſtratur, ſed pro primę rationis fundamento ſuppono vnũ, qđ etiã omnes moderni hęretici cõcedunt. ſ. quod illa fides, quę eſt neceſſaria ad ſalutem, ⁊ quę iuſtificat hominem ſit fides viua ⁊ nõ mortua, formata ⁊ nõ informis. Nam vt ipſi recte aſſerunt, fides (quę eſt donum dei) eſt tanq̃ arbor bona, quę ſicut nequit ſine fructibus permanere, Ita nec fides viua ⁊ vera ſine operibus bonis eſſe poteſt. Stante igitur hoc fundamento dato ⁊ conceſſo, qđ nec etiã negari poteſt, q2 aliter de facili probaret, qđ fides informis ⁊ mortua, ſeu hiſtorica, qua dęmones credunt, ⁊ contremiſcunt, iuſtificaret homines, qđ eſt expreſſe falſum ⁊ impoſſibile, Nã eadẽ ratione iuſtificaret ⁊ dęmones, qđ abſit credere, Tunc ſic formaẽ prima ratio. Quotieſcũq̃ ſunt aliqua duo, quę ſic ſe habent, ꝙ vnũ eſt de eſſentia alterius vel proprium eius. Nec vnum poteſt eſſe ſine altero. Si illud neceſſario cõuenit alicui, neceſſe eſt alterũ illimet conuenire, Sed cum fides vera, viua, ⁊ formata, pariter ⁊ opera bona, ſic ſe habeant inſeparabiliter, ꝙ opera bona ſint de eſſentia fidei formatę, nec ipſa fides poſſit eẽ ſine operibus bonis, igitur ſi fides eſt neceſſaria homini viatori adulto, eidem erũt ⁊ opera bona neceſſaria, quę eſt prima pars concluſionis noſtrę, Maior probatur a ſimili, nam ſol ⁊ lumen eius ſunt aliqua duo, ſic ſe habentia, quod lumen eſt de eſſentia ſolis, vel proprium eius, nequitq̃ manere ſine ſole, nec ſol abſq̃

Supponit vnũ verũ p rõis fundamento.

Prima auctoris ratio.

Probatio maioris.

lumine eſſe poteſt, Ideo cuicunq; neceſſario cõue= nit ſol, eidem neceſſario conuenit ⁊ lumen eius, nec ſol ſine lumine, nec lumẽ ſine ſole illuminare valet, quare ſi ſol neceſſario ſplendet, ac totum noſtrum il luſtrat hemiſperiũ, ita lumen eius de neceſſitate ha bet illud idem illuminare, ⁊ ita pari ratione poteſt dici de igne, ⁊ calore eius, ſine quo ignis eſſe nõ va let, Ideoq; maior eſt vna maxima, quę nullam pa= titur exceptionem vel inſtantiam, igitur vera, Mi= nor vero probatur, quia quemadmodum, Anima rationalis eſt de eſſentia hominis, Necnõ lumen ⁊ calor de eſſentia ſolis ⁊ ignis vel propriũ eius, ⁊ ſi cut fructus boni ſũt de eſſentia arboris bonę, itaq; arbor bona ſine fructibus bonis eſſe nõ poteſt, nec fructus boni ſine arbore bona, chriſto atteſtante qui ait, Non poteſt (ecce negat poſſibilitatem) .ſ. arbor bona fructus malos facer̃, nec arbor mala fru ctus bonos, ⁊ arbor quę non facit fructum excidet̃ ⁊ in ignem mittetur, Ita a ſimili per optimã ſimili tudinez opera bona quę ſunt fructus fidei ſunt de eſſentia ipſius fidei formatę, ſine qua eſſe nõ valẽt. Minus autem ipſa fides ſine operibus bonis eſſe poteſt, Ideo cõcluditur, opera bona nõ minus eſſe neceſſaria hominibus viatoribus adultis ꝙ ſit ipſa fides viua. At ſi quis negaret opera bona fore de eſſentia fidei formatę, dico qđ pari ratione poſſet negare, animã rationalem eſſe de eſſentia hominis, ⁊ lumen ſolis eſſe de eſſentia ipſius, pariter ⁊ calorẽ ignis eſſe de eſſentia vel propriũ eius, qđ eſt manife ſte falſum. Item xp̃s cõparat fidei noſtrę opera bo na, fructibus bonę arboris, Ideo vt ſupra diximus, quẽadmodum fructus boni bonę arboris, eſſen= tialiter, ⁊ conuertibiliter cõueniũt inter ſe. Ita ope

Probatio minoris.

Matth. 7. Luc. 13.

Ut obijci poteſt.

Cõfirmat̃ ratio.

ra bona ſunt de eſſentia fidei formatę, ſeq̄ʒ mutuo inferūt in bona cōſequentia, Naʒ hęc eſt vera iſte habet fidem formatā, ergo habet opera bona, ⁊ ecō uerſo. Proinde dico qđ etiā dato, ſed non cōceſſo, qđ opa bona nō ſint de eſſentia fidei formatę, quoniam ſine operibus bonis fides viua eſſe nō poteſt, Ideo non minus cōcludit argumentū, Maior igit ⁊ minor ſunt verę, cōſequētia vero eſt in tertio modo primę figurę. ergo ⁊c.

Secunda ratio.

¶ Secūdo ſic principaliter inſto, implicat cōtradictionem dicere fidem eſſe neceſſariam ad ſalutem, ⁊ non opera bona, ideo oppoſitum primę partis noſtrę cōcluſionis eſt falſum, ⁊ ex cōſequenti, illa prima pars eſt vera, cōſequentia eſt nota, Aſſumptum probo, quia dēt Lutherani vel eorū fautores oppoſitū. ſ. qꝑ fides ſit neceſſaria homini viatori ad ſalutem, ⁊ non opera bona, tunc ſic infero, ergo homo poterit habere fidem, non habendo opera bona, ⁊ ſic fides formata poterit eſſe ſine operibus bonis, cōſequentiam probo, q̄ꝛ ſi tantū fides eſt neceſſaria ad ſalutē, ⁊ nō opera bona, igitur habens fidē tantuʒ, poterit ſaluari ſine operibus bonis, quibus neceſſario nō indiget, ⁊ ſi dicant hęretici (vt dicere tenētur) qđ quilibet habens fidem formatā, neceſſario itaq̄ʒ habet ⁊ opera bona, igitur illa neceſſario concurrunt ad hominis ſalutē, quod erat propoſitū probandū, qđ ſi nō, de neceſſitate erit dicere hominē poſſe ſaluari, per fidem formatā ſine operibus bonis, ſed vltra infero, illa eſt fides formata, ergo bonis operibus gaudet, vt ſupra probatū eſt, ⁊ ex cōſequenti fides formata poterit eſſe ſine operibus bonis, ⁊ nō poterit eſſe ſine illis, quod ē implicatio cōtradictionis quare ⁊c.

¶ Tertio & adhuc fortius insto ſummi philoſophi tũ maxime peripatetici vna cũ Ariſtotele poſuerũt beatitudinẽ, & ſummã felicitatem nõ in diuitijs, nec in honoribus, aut voluptatibus, ſed tantũ in acti- bus virtutũ, ſeu in actibus virtuoſis & bonis, & nõ quippe ſine aliqua rationabili cauſa. Quid.n.dul cius? quid iocũdius? quid delectabilius? quidue fe licius q̃ operari bonũ? quod & dñs cõfirmat dicens Beati pauperes ſpiritu. Beati miſericordes. Bea- ti mites. Beati mundo corde: &c. Igitur neceſſe eſt dicere, aut in actibus virtuoſis vel operibus bonis, eſſe noſtram beatitudinem, & ſummã felicitatem, vt ſummi autumãt philoſophi, aut actus virtuoſi ſeu opera bona eſſe media ad acquirendũ huiuſmodi beatitudinem, & ſummã felicitatem: quocũq3.n.mo do dicat, opa bona neceſſaria ſunt ad beatificã ſa- lutem. Licet.n.in actibus virtuoſis & operibus bo nis nõ ſit illa beatitudo & ſumma felicitas, quę expe ctatur in patria, virtuoſi tamen, vt pacifici & mundi corde, ac eſurientes & ſitientes iuſtitiam, cęteriq3 bona operantes, a peripateticis dicuntur felices, & a xp̃o beati.ſ.beatitudine virtuoſa, ſeu meritõia, vel beati.i.electi ad beatitudinem, vt ſuper Mattheũ, eodẽ capite declarabimus. Quare ex his euidẽter conſtat opera bona eſſe media ad illum vltimũ finẽ beatitudinis acquirendu3, nam virtuoſi & boni hic merito beati appellantur, quaſi in via beatitudinis finis ambulantes, ſed cũ finis imponat neceſſitatẽ, his quę ſunt ad finẽ, iuxta illud qđ ait xp̃s, Si vis ad vita3 ingredi ſerua mandata: &c. Sequitur, ope ra bona eſſe neceſſaria ad ſalute3, qđ erat propoſitũ probandum: quare &c.

Tertia rõ.

Matth.5.

Matth.9.

¶ Quarto ſic inſto, deus glorioſus, & omnipotens

Quarta rō cuius virtus eſt infinita nihil ocioſe creauit, at omnia ad operandū creata ſunt, vt cęli qui inceſſanter mouent operando in his inferioribus, pariter ⁊ elemēta omniaq; in eis ſunt, quinimo ⁊ ipſe a principio mundi, ſex diebus operatus eſt, continueq; vſq; ad pręſens operatur, Chriſto atteſtāte qui ait. Pr̄

Ioan.c.5. meus vſq; modo operatur ⁊ ego operor, Differunt tamē opatio dei, angelorū, ⁊ hominū, Duplex nāq;

Opatio dei immanēs. E manens. eſt dei operatio.ſ. immanēs ⁊ extra manens, prima eſt reſpectu generationis filij, ad quā ſolus pr̄ actiue cōcurrit ſine filio ⁊ ſpiritu ſancto, pariter ⁊ productionis ſpiritus ſancti ad quam pater ⁊ filius ſine ſpiritu ſancto actiue cōcurrunt ⁊c̄. Operatio ve

Opationes dei extra manentes. ro dei extra manens eſt creatio cęlorū, elementorū, animalium, ⁊ tandem omniū rerum, ad quam tres perſonę diuinę actiue concurrunt, Ideo operationes extra manētes, in diuinis ſunt indiuiſę. Opera

Opatio angelorū. tio autē angelorū, eſt aſſiſtere deo, miniſtrare xp̄o,

Danielis.7 iuxta illud millia miliū ⁊c̄. mouere cęlos, ibi virtu

Luc.21. tes cęlorū mouebūtur, ⁊c̄. cuſtodire homines, aſſu

Opatio hominum. mere corpora, apparere, ac multa in perſona dei operari, vt claret in multis ſcripturarū locis ⁊c̄. Operatio denique hominū eſt circa ſalutem corporis ⁊ animę, ſed vna eſt nobilior altera, quanto pręſtantior eſt anima corpore, Huius modi autē hominis operationes circa animę ſalutem ſunt in multiplici differētia, quędam dicunt̄ mortuę, quę.ſ. fiunt in peccato, quędā mortificatę q̄ poſſunt reuiuiſcere, alię vero viuę quę.ſ. valēt ad vitā ęternā. Conſtat igit̄ ex his animā eſſe vnitā corpori principaliter ad bene operandū, igitur opera bona ſunt neceſſaria ad

Cōfirmatio. ſalutem, ⁊ confirmatur, nam Deus poſuit Adam in paradiſo voluptatis, vt oparet̄, non qdē mecha

nicas opationes qbus nō indigebat, igitur Adam iuſtus nōdum crimine fędatus vllo, poſitus eſt in paradiſo, vt operaretur. ſ. opus bonū, virtuoſum, ⁊ meritoriū, ⁊ cuſtodiret illud, Propterea data ſunt p̄cepta a deo, in ſtatu innocētię, in ſtatu naturę lapſę, ⁊ in ſtatu gratię, ideo in omni ſtatu, neceſſe fuit hominē bene operari, Dei obſeruādo p̄cepta, quin immo ipſe Deus in omni ſtatu ⁊ hominū ętate vocat operarios in vineā ſuam. ſ. oēs fideles, ad operandum in Eccleſiam ſuam, promittens etiā p̄miū. Ideo neceſſe eſt ſemper dū homines incipiunt habere vſuȝ rationis, virtuoſe, bene, iuſte, ⁊ ſancte, operari: ⁊c. His igitur rationibus luce clarius liquet, opa bona eſſe neceſſaria ad ſalutem, Et modo ſupeſt vt ad ſcripturarū teſtimonia deueniamus: ⁊c. Iterū cōfirmatur. Matth. 20.

❡ Scripturarum Autoritates pro eadem prima parte cōcluſionis.

PRimo. n. iubet Deus frugum primitias deferri in domum Dei, ⁊ quanto iuſtior ⁊ ſanctior erat offerens, tāto magis oblatio erat Deo grata, vnde reprobatis Cayin oblatiōibus, reſpexit deus ad Abel ⁊ munera eius, ⁊ huic ſententię fauet illud qđ īfra ſequitur, quoniā deus benedixit Iſaac, eiqȝ promiſit, ꝙ in ſemine ſuo benedicerētur oēs gētes, eo ꝙ Abrahā pater eius obediuerat voci, ⁊ cuſtodierat p̄cepta, ⁊ iuſtificationes eius igiť ⁊c. Exodi. 23. Gene. 4. Exodi. 26.

❡ Preterea ꝓmittit deus ſe miſericordiā facturū, in millia diligentibus euȝ ac ſeruantibus pręcepta eius, nōne inſuper aperte loquiť Deus fere per totuȝ Deuterono. cū p̄cepit filijs Iſrael, p̄cepta ſeruare propter quorū obſeruationē nō ſolū ꝙ viuerent, multiplicarentur, ac promiſſionis terrā obtinerent, Exodi. 2. Deut. c. 7. 8. 10. 11. ⁊. 18.

ſed etiã benedicendos fore, ſuper oẽs gentes, ipſis ſummo charitatis affectu promiſit igitur: ꝛc.

¶ Eſaias quoqꝫ iuſſu Dei dixit Ezechię Diſpone domui tuę, q2 morieris, quę audiens Ezechias, vt vitę terminũ longiorẽ aſſequeretur, fleuit, orauitqꝫ
Eſaie. 38. dicens, Memẽto dñe quomodo ambulaui in cõſpectu tuo cũ veritate in corde vero, ꝛ placita in cõſpectu tuo feci, Ecce cõmemorat bona opera, cui deus, Audiui orationẽ tuam, vidi lachrimas tuas, Ecce adijcio ad tẽpus tuũ. 15. annos, ꝛ de manu Regis Aſſiriorũ liberabo te, ꝛ Ciuitatẽ hanc protegam, Ecce qualiter Ezechias per fidem ꝛ bona opera cõſequutus eſt ſanitatẽ corporis, longiorẽ vitam, liberationẽqꝫ de manu inimicorũ ꝛ ciuitatis ꝓtectionẽ, igitur bona opera vltra fidẽ ſunt neceſſaria: ꝛc.

¶ Hieremias inſuper Deum introducit dicentẽ,
Hiere. 5. Circũcurrite in vijs Hieruſalem, ꝛ videte, ꝛ cognoſcite, ꝛ querite in plateis eius, ſi inueniatis virum, ſi eſt faciens iudiciũ, ꝛ quęrens fidem, ꝛ propitius ero eis, Nõ itaqꝫ Deus ſolã fidem quęrit, ſed etiã iudiciũ, qđ eſt opus fidei: ꝛc.

¶ Amplius in libris Regũ ſcribit̃, qđ Achab vir perditiſſimus, ſcidit veſtẽ ſuam, ꝛ operuit ſe cilitio,
3. Regũ. 21 ꝛ ieiunauit, ꝛ dormiuit in ſacco, ꝛ ambulabat demiſſo capite, factus eſt autem ſermo domini ad Heliã, ꝛ dixit, vidiſti Achab cõpunctũ, ꝛ humiliatũ coram me: quia igitur humiliatus eſt mei cauſa, nõ inducam malum in diebus eius, ꝛc. Bona igitur opera liberarũt Achab, ab ira ꝛ furore domini, quare ſunt neceſſaria.

¶ Proinde dominus ꝛ ſaluator noſter (vt etiam ad noui Teſtamenti teſtimonia deueniamus) in
Matth. 5. Euangelio Matthei ait, Sic luceat lux veſtra corã

hominibus, vt videant opera veſtra bona, ⁊ glorifi cent patrem veſtrũ, qui in cęlis eſt, ⁊ infra, non oĩs qui dicit mihi dñe dñe intrabit in regnũ cęlorũ, ſed q facit volũtatẽ patris mei q in cęlis eſt. Facere.n. voluntatẽ patris eſt bene operari diuina obſeruã do pcepta, ⁊ adhuc infra ſubdit. Si vis ad vitam in gredi ſerua mãdata: igitur obſeruatio mandatorũ, eſt via eundi ad vitam ęternã, quare: ⁊c. Matth. 7. Matth. 9.

¶ Rurſus idem dñs in Euãgelio Joãnis inquit, operamini cibu3 qui nõ perit, ſed qui permanet in vitam ęternã, ⁊ infra, operamini dum tempus eſt, veniet nox, ideſt mors quãdo nemo poterit operari, ⁊ ſequẽti capite ſcribit, quendam queſiuiſſe a xpo, quid agendũ erat, vt vita3 ęternã poſſidere poſſet, cui Chriſtus oĩa mandata legis, pugillo reſtrin gens ait. Diliges dominũ Deũ tuũ, ⁊ proximũ tuũ ſicut te ipſum, deinde inducit parabolã de homine deſcendẽte ab Hieruſalẽ in Hierico, a latronibus expoliato ⁊ vulnerato, quem vidẽtes aliqui pertrã ſierunt, nulla bona adminiſtrãtes, Alius vero mi ſericordia ductus, vinũ ⁊ oleũ infundens, vlceribus alligauit, ⁊ cõcludit, qd ille iure cẽſendus eſt proxi mus q fecit miſericordiã in illo, Jõ duo prima pce pta, cõcludũt opa bona ad ſalutẽ neceſſaria eẽ: ⁊c. Joãnis. 6. Joãnis. 9. Joãnis. 10.

¶ Item Marcus inducit exẽplũ viduę duo minu ta offerentis in gazophilatio quã xps plurimũ cõ mẽdat, qd nõ faceret ſi opus fidei repugnaret: ⁊c. Marci. 12.

¶ Pręterea Apoſtolus Paulus ad Romanos in quit Gloria, honor, ⁊ pax omni operãti bonũ, ⁊ ad Corinth. Si linguis hominũ loquar ⁊ angelorum charitatẽ autem non habeã: ⁊c. Charitas nẽpe eſt operatio fidei bona, ſicut ipſe alibi ait, fides eſt quę per charitatẽ operaẽ, Huic etiã ſententię arridet Ro. 2. 1. corint. 13. Gal. 5.

illud quod alio in loco ſubdit,oẽs nos manifeſtari
.corint.5. oportet ante tribunal xp̃i, vt referat vnusquiſq;
ꝓpria corporis,ꝓut geſſit ſiue bonũ ſiue malũ:⁊c̃.
¶Hinc ad Galatas hortatur ad bene operãdum
Gal.6. ſic dicens, Que ſeminauerit homo, hec ⁊ metet,⁊
Paulo poſt.Bonũ aũt facientes non deficiamus.
Tempore.n.ſuo metemus,⁊ inde cõcludit,ergo dũ
tempus habemus operemur bonũ, Ad oẽs maxi=
Ad Titũ.1 me autẽ ad domeſticos fidei,⁊c.Ad titũ quoq;,cõ
fitẽtur ore, ſe noſſe deũ factis autẽ negant.Itẽ ad
Hebre.6. Hebreos.Operũ noſtrorũ neceſſitatem ac remune
rationem infert adhuc dicens.Non.n.iniuſtus eſt
deus,vt obliuiſcat operis veſtri ⁊ laboris ex chari=
tate ſuſcepti.Ideo:⁊c.
¶Petrus inſuper alloquens illos, qui acceperant
fidem in iuſtitia dei ſaluatoris noſtri Jeſu Chriſti:
autumat fidem ſine operibus nõ eſſe perfectã, Nõ
2.Pet.1. propter aliquã falſitatẽ,ſed propter operis defectũ,
Vos autem (inquiens)curã omnẽ ſubinferẽtes,
miniſtrate in fide veſtra virtutẽ,In virtute autem
ſcientiã,In ſcientia autẽ abſtinentiã, in abſtinẽtia
autẽ patientiã:⁊c,(vt ſcilicet bene operandi)fides
veſtra appareat viua. Et paulo poſt ſubdit,quapp
fratres magis ſatagite, vt per bona opera, certã ve
ſtrã vocationẽ ⁊ ellectionẽ faciatis,Hec.n.facien=
tes nõ peccabitis aliquãdo.Sic.n.abundanter mi
niſtrabitur vobis,introitus in extremũ regnũ domi
ni noſtri ſaluatoris Jeſu Chriſti:⁊c.
¶Proinde Jacobus apoſtolus,inquit,Quid pro
derit fratres mei ſi fidẽ quis dicat ſe habere, opera
autem nõ habeat? Nũquid poterit fides ſaluare eũ?
Si autẽ frater ⁊ ſoror nudi ſint ,⁊ indigeant victu
Jacobi.2. quotidiano,dicat autẽ aliquis ex vobis illis, ite in

pace, caleſcite ⁊ ſaturamini, nõ dederitis autẽ eis que neceſſaria ſunt corpori, quid proderit? ſic ⁊ fides ſi nõ habeat opera, mortua eſt in ſemetipſa, ſed dicet quis, Tu fidem habes ⁊ ego opa habeo, oſtende mihi fidem tuã ſine opibus, ⁊ ego oſtendã tibi ex operibus fidem meã, tu credis, (Hoc deludẽdo dicit Apoſtolus) Quoniã vnus eſt deus, benefacis, ⁊ demones credunt, ⁊ contremiſcũt, quaſi velit dicere Apoſtolus: eandem fidẽ quã tu habes, ⁊ demones hñt, ergo ſi illa te ſaluabit, demones quoqꝫ ſaluabit igitur vltra fidem bona opera ſunt ad ſalutem neceſſaria, Nec valet dicere ꝙ illa nõ ſit Epiſtola Jacobi Apoſtoli, Quoniã eadem ratione negarem tibi Epiſtolas Pauli eſſe ab ipſo editas, ꝙ niſi per Eccleſie auctoritatẽ poteris oſtendere ⁊ ego eadem quoqꝫ Eccleſie auctoritate oſtendo hãc Apoſtoli Epiſtolam eſſe: quare ⁊c. Tacita confutatꝰ obiectio.

¶ Deniqꝫ Joannes Euãgeliſta his ſentẽtijs compulſus cõcludit opera. n. illorũ ſequũtur illos. Cui propheta fauet dicẽs. Qui ſeminãt in lachrimis in exultatione metent, eũtes autẽ ibant ⁊ flebant mittentes ſemina ſua, veniẽtes autẽ venient cũ exultatione portãtes manipulos ſuos: ⁊c̃. Liquet igitur euidentiſſime, tum rationibus, tum vtriuſqꝫ teſtamenti auctoritatibus opera bona vltra fidẽ eſſe hominibus viatoribus neceſſaria ad ſalutẽ, que fuit prima pars noſtre cõcluſionis, Modo ad aliã deuenire contingit. Apoc. 14. Pſal. 125.

¶ Rationes ꝓ ſecunda parte cõcluſionis.

SEcũda pars cõcluſionis, que maioris eſt momẽti, quã expreſſe negant Lutherani, eſt qđ opera bona in fide ⁊ gratia operata homines iuſtificant, q̃ primo rationibus demoſtrari debet, inde ſcriptu

rarum teſtimonijs:⁊c̄.

Prima de- monſtratio.

¶ Primo igitur certamen litterariũ aggreſſus, ad
uerſus oppoſitã Eccleſię catholicę partem,ſic litte
ris ꝓliando fortiter inſto.Quęcũqꝫ ſic ſe habẽt,qđ
vnũ eſt de ratione intrinſeca alterius,vel proprium
eius,quicquid cõpetit vni,cõpetit ⁊ alteri, vel ſaltẽ
nõ repugnat ei,(pſonis diuinis,dũtaxat exceptis)
Sed fides viua vera ⁊ formata, pariter ⁊ opera bo
na ſunt aliqua ſic ſe habentia,qđ opa bona ſunt de
intrinſeca ratione fidei formatę, nequeũt altera ab
alteris ſeparari, ergo quicqđ cõpetit fidei formatę,
cõpetit ⁊ opibus bonis,vel ſaltem nõ repugnat eis.
At fidei formatę conuenit iuſtificare hominẽ,(vt
non minus heretici,ꝙ fideles aſſerunt) ergo illud
idẽ cõpetit opibus bonis,⁊ ex cõſequẽti opera bo-
na in gratia fidei facta,habent homines iuſtificare,
immo de facto iuſtificãt eũ. Maior eſt vna maxima

Probatio maioris.

cõtra quã nulla reperitur inſtãtia. quę etiã ſic a ſi-
mili probatur videlicet de anima ⁊ intellectu vel vo
luntate eius,Nam quicqđ ſpectat ad intellectũ,vel
voluntatẽ illud idẽ ad rationalẽ animã ſpectat,vel
ſaltem non repugnat ei,⁊ ecõuerſo, vt liquet de ſe.
Claret iſuper de ſubiecto ⁊ propria paſſione, ⁊ de
diffinitione diffinito,quia quicqđ cõuenit diffini-
tioni cõuenit ⁊ diffinito ⁊ cõtra, Nam quicqđ po-
teſt riſibile,poteſt ⁊ homo,⁊ ecõuerſo.Quicqđ etiã
opatur animal rationale,opatur ⁊ homo ⁊ contra,
⁊ ſic de oibus alijs cõſimilibus,igitur maior vera.

Probatio minoris.

Minor vero probatur,quoniã opera bona ſunt de
intrinſeca ratione fidei formatę,vt de ſe conſtat. Fi
des nẽpe viua vera ⁊ formata,includit in ſua intrin
ſeca ratione.i.diffinitione opa bona, cum nulla ſit
fides formata, nec poſſit eſſe ſine opibus bonis,im

mo implicat cõtradictionem, vt ſupra probatũ eſt.
Patet etiã a ſimili, de ſole ⁊ lumine eius, ⁊ de igne,
⁊ calore inſeparabiliter ſe habẽtibus. Iſta igitur eſt
formalis cõſequẽtia, hic homo habet fidem viuam
ergo bene opatur, ⁊ cõtra.ſ.hic bene operatur igiť
habet fidem viuam. Maior igitur ⁊ minor ſunt ve
rę, ſeq̃la autẽ in dari, regulata omnibus cõditioni-
bus requiſitis, ideo ratio concludendo demonſtrat
quare ⁊c.

¶ Secũdo principaliter ſic demõſtrãdo inſto, quo 2. demõſtra
tienſcũq; ſunt duę cauſę cõcurrentes ad vnũ ⁊ eun tio.
dẽ effectũ, quarũ vna eſt principalis cauſa, reliqua
vero minus principalis, vel inſtrumẽtalis, effectus
quippe nõ minus attribuitur cauſę minus princi-
pali, vel inſtrumẽtali, quã principaliori cauſę. Nã
ſi effectus produciť a cauſa principaliori, etiã a cau
ſa minus principali vel inſtrumẽtali dicitur meri-
to produci. Sed ita eſt qđ fides viua, ⁊ opera bo-
na ſunt duę cauſę cõcurrentes ad vnũ ⁊ eũdẽ effe
ctum videlicet ad hominis iuſtificationẽ, licet fides
viua ſit principalior cauſa, opa vero bona ſe habeãt
vt cauſa minus principalis, ſeu inſtrumẽtalis, ergo
ſi hominis iuſtificatio eſt a fide viua tanq̃ a cauſa
principali, erit ⁊ ab opibus bonis, velut a cauſa mi
nus principali, qđ idem eſt dicere, ſi homo iuſtifica
tur per fidem viuã, iuſtificatur ⁊ per opa bona, nã
huiuſmodi iuſtificatio nõ minus attribuiť minus
principali q̃ principaliori cauſę, ⁊ ſic opera bona iu
ſtificant ⁊c. Maior probatur, Nam Deus ⁊ homo Probatio
generãt hominẽ, licet deus ſit principaliſſima cau- maioris.
ſa, homo vero minus principalis vel inſtrumẽtalis
cauſa, tamen effectus ille dicitur eſſe a deo ⁊ ab ho-
mine, ⁊ nõ minus homo diciť filius hominis, quã

Cōfirmat maior. filius dei igitur: ꝛc. Claret etiā hęc maior de quibuscūqꝫ alijs cauſis, qm̄ deus velut principaliſſima cauſa cōcurrit cū omnibus cauſis ſecūdis, Ad omnium effectuū in his inferioribus productionem. Iſti tamen effectus licet principaliori modo attribuantur primę cauſę, minus tamē principaliter attribuūtur ⁊ ſecūdis cauſis, vna cū prima cauſa concauſantibus, a quibus etiā dicūtur effectus realiter produci, ⁊ ſic de omnibus alijs igitur maior vera,

Probatio minoris. ⁊ minor etiam probaꝰ. ſ. qđ fides viua ⁊ opera bona ſint duę cauſę cōcurrētes ad vnū ⁊ eūdem effectuꝫ videlicet ad hominis iuſtificatiōné, quoniā ſi concurrit fides vera viua ⁊ formata, concurrunt ⁊ opa bona eo qđ fides viua includit opera bona in ſua intrinſeca ratione, vt probatū eſt ſupra, nequitqꝫ fides formata eſſe ſine opibus bonis, Igitur fides viua, ⁊ vera nō poteſt effectiue cōcurrere, quin cōcurrant ⁊ opera bona, taꝫ in actu. quā in voto, nā quilibet credendo amat, Impoſſibile eſt. n. per veram fidem in deum credere, ⁊ non ipſum ſuper omnia

Gal. 5. amare. Amor aūt eſt opus fidei iuxta illud apl̄i, fides eſt q̄ per charitatē operatur igitur: ꝛc. Illa aūt fides, q̄ iuſtificat hominē vt ꝓpoſuimus in principio eſt vera, ⁊ nō falſa, viua ⁊ nō mortua, formata ⁊ nō informis, igitur bon[illegible]per aſſociatur operibus, q̄ ſimul ad hominis iuſtificationē effectiue cōcurrūt, licet deus ſit principaliſſima cauſa. a qua omnis gratia, ⁊ gloria, relique vero vt fides ⁊ operatiōes bone, quinimmo ⁊ oēs ſecūdę cauſę, inſtrnmentaliter ſe habent, ſeu vt cauſę inſtrumētales, in ordine ad primā cauſam, ⁊ ſic patet minor, ex maiore igitur ⁊ minore veris infero cōcluſionē veram. ſ. hominis iuſtificationē eſſe a fide viua tāq̄ a cauſa

principaliori ⁊ ab operibus bonis, velut a cauſa mi nus principali, hoc eſt hominē iuſtificari per fidē ⁊ opa bona, nam ex falſis interdū ſequit̄ verū, ex ve ris tamen nō niſi verū. His nēpe rationibus nō li cet cōtradicere, nec Lutherani ab his ſe abſcondere valent, neq̄ eas ſubterfugere, qm̄ quilibet tenetur rationibus acquieſcere, quid.n. irationabilius? qd ſtultius? quidue deteſtabilius? qd deniq̄ turpius, euidentiſſimas ſubterfugere rationes? nolleq̄, ſe eis ſubmittere, qbus ⁊ ſi Lutherani voluerint acqe ſcere, profecto vna cū catholicis, iuſte ⁊ ſancte clama būt, opa bona vltra fidē nō tantū eſſe hominib. via toribus neceſſaria ad ſalutē, quinimmo ⁊ ipſa eoſ dē in fide opata iuſtificare, ſed his ratiōib. nō obſtā tibus ad ſcripturarū teſtimonia deuenire decet, ⁊c.

¶ Autoritates pro eadē ſecūda parte concluſionis.

PRimo.n. Dauid ait in Pſal. Obſeruabo me ab inquitate mea ⁊ reddet mihi dominus, ſecundū iuſtitiam meam. i. ſm iuſtitie opera, ⁊ alibi inclina cor meū ad faciendas iuſtificationes tuas in eternū propter retributionē, ergo ex operibus iuſtificātibus retribuetur ei: ⁊c. Pſal. 17. Pſal. 118.

¶ Itē Daniel allocutus eſt Nabuchodonoſor inquiēs, rex cōſiliū meū placeat tibi, peccata tua elemo ſinis redime, ⁊ iniqtates tuas in miſericordijs pau perū. Quid eſt aūt o Lutherani redimere peccata? pterq̄ a deo indulgentiā aſſequi delictorū ipſumq̄ iuſtificare? ergo opa miſericordie ad cōſequendam dei gratiā cōducūt plurimū, ⁊ excōſequēti opa ne ceſſaria ſunt cū fide, pariterq̄ iuſtificāt impiū. Danielis 4

¶ Preterea Tobias alloquit̄ filiū ſuū dicēs, Pre miū.n. bonū tibi theſaurizas. i. die neceſſitatis, qm̄ Tobie. 4.

eleemoſyna ab omni peccato ⁊ a morte liberat,⁊ nō
patietur animā ire in tenebras, cui dicto etiā arri=
Tobie.12. det illud qđ paulo poſt dixit ei angelus,bona ē orō
cū ieiunio ⁊ eleemoſyna magis quā theſauros auri
recōdere,qm̄ eleemoſyna à morte liberat,⁊ ipſa ē q̄
purgat peccata,⁊ facit inueniri vitā ęternā, ſi igiť
eleemoſyna a morte liberat,purgatq; peccata, facit
itaq; inueniri vitā ęternā, ergo iuſtificat,quid.n.
aliud eſt iuſtificare⁝quā animā a morte ſpirituali li
berare peccata purgādo⁝quare ex dictis neceſſe eſt
cōcludere,opera bona hominē reddere iuſtū.

¶Amplius,vt nōnulla ēt noui teſtamēti teſtimo
Matth.20. nia in mediū adducātur,Saluator noſter chriſtus
vocans operarios in vineā ſuā.i.oēs fideles,vt bona
operenť in eccleſiā immediate ſubdit dicēs,⁊ qđ iu
Matth.5. ſtū fuerit dabo vobis.Itē beati pauperes ſpū.Bea
ti mites,Beati qui lugēt,Beati qui eſuriūt ⁊ ſitiūt
iuſtitiā,Beati miſericordes,Beati mundo corde,
Beati pacifici, Beati qui ꝑſecutionē patiūtur:⁊c.
Iſtę nāq; octo beatitudines, octo ſūt virtutes prin
cipales,ſeu octo opa virtuoſa, ex quibus homines
in patria efficiunť beati,vt de ſe clare liqt. Si beati
igitur iuſti, maius eſt.n.beatificari quā iuſtificari,
ideo ſi huiuſmodi opa virtuoſa hominē beatificāt,
tanto magis ipſum iuſtificant, quia fortaſſis etiam
xp̄s ꝑ beatitudinē intelligit iuſtificationē, vt velit
dicere beati.i.iuſti ſunt paupes ſpū ⁊ mūdo corde,
At quocūq; modo exponať euāgeliū fatendū eſt ſir
miter,qđ ſi ex opibus illis virtuoſis homines ſunt
vel dicunť beati aut electi ad beatitudinē, ſeu beati
tudine meritoria ſunt ēt iuſti,igiť opa iuſtificāt.

Luc.11. ¶Proinde idē dñs in euāgelio Lucę inquit.Bea
ti qui audiunt verbū dei ⁊ cuſtodiūt illud,ſi beati

igitur iuſti ⁊ ſi audire verbū dei,⁊ cuſtodire illud
beatificat,multo magis iuſtificat,vel hoc ī loco idē
eſt beatificare qđ iuſtificat,⁊ paulo poſt ſubdit,da
te eleemoſynā ⁊ oīa mūda ſunt vobis.modo ſi ele=
emoſyna ī fide facta mūdat peccata igit̄ iuſtificat.
¶ Rurſus dñs cōparat audiētibus, necnō ⁊ ob=
ſeruantibus verba ſua viro ſapienti, qui ędificauit Matth.7.
domū ſuā ſupra petrā ⁊ deſcēdit pluuia, ⁊ venerūt
flumina, ⁊ flauerūt venti ⁊ nō cecidit,fundata eniꝫ
erat ſupra firmā petrā, ſed ꝑ oppoſitū nō obſuato
res legis xp̄i,viro ſtulto,q edificauit domū ſuā ſup
arenā,merito cōparātur, vir.n.ſapiēs dicit̄ iuſtus,
quēadmodū,vir ſtultus iniuſtus appellat̄ igit̄,⁊c.
¶ Itē Apl's Pau.ad Ro.Non.n.auditores legiſ
iuſti ſunt apud deū,ſed factores legis iuſtificabunt̄, Ro.2.
cui cōcordat illud qđ ad Gal.ait,Euacuati eſtis a
xp̄o qui in lege iuſtificamini a gratia excidiſtis,nos
enim ſpū ex fide ſpem iuſtitię expectamus, Naꝫ in
xp̄o Jeſu neqꝫ circūciſio aliquid valet,neqꝫ ꝓpuciū, Gal.5.
ſed fides q̄ ꝑ charitatē opatur,⁊ ad Coloſſ.Ambu
letis digne deo per opera placentes in omni opere Coloſſ.1.
bono fructificantes:⁊c.
¶ Deniqꝫ Jacobus Apl's.ſequit̄ poſt illud qđ ſu
pra allegauimus, vis aūt ſcire o homo inanis, qm̄ Jacobi.2.
fides ſine opibus ocioſa eſt, Abraham pr̄ nr̄ nōne
ex opibus iuſtificatus eſt offerēs Iſaac filiū ſuū ſu
per altare,vides qm̄ fides coopabat̄ opibus illius,
⁊ ex operibus fides cōſūmata eſt,⁊ ſuppleta eſt ſcri
ptura dicens,Credidit Abrahā deo,⁊ reputatū eſt
illi ad iuſtitiā,⁊ amicus dei appellatus ē.Videtis
qm̄ ex opibus iuſtificat̄ homo,⁊ nō ex fide tantuꝫ,
ſimiliter ⁊ Raab meretrix,nōne ex opibus iuſtifica
ta eſt,ſuſcipiens nūcios ⁊ alia via eijciens:⁊c. Poſ

terat nec clarius loq Apl's iste: cuius vera sunt simpliciter ſm literã intelligenda, neq aliter retorquẽda, ſeu ad aliu ſenſum interptanda, minusq licet ipſum negare, vel epiſtolã illam ab ipſo editã fuiſſe cũ vtrũq approbet eccleſia, in cuius approbatione, ſtant omnia ſcripturarũ dicta, ex his igit̃ omnibus tam rationibus, quã vtriuſq teſtamẽti autoritatibus, liquidũ eſt opera bona in fide operata hominem reddere iuſtum, quare ꝛc.

Lutheranorũ improbationes.

At cõtra dicta obijciunt heretici dicẽtes Apl's
Ro.2. Pau. ad Ro. clare loquit̃ dicẽs, Arbitramur hominẽ iuſtificari per fidẽ ſine opibus legis, q: ex illis nõ iuſtificabit̃ oĩs caro corã illo, ꝛ allegat pro phetã dicentẽ, q: nõ eſt iuſtus quiſq̃, nõ eſt intelligens,
Pſal.13. nõ eſt requirẽs deũ, oẽs declinauerũt ſimul,
ꝛ.52. inutiles facti ſunt, nõ eſt qui faciat bonũ, nõ eſt vſq ad vnũ, inde cap. ſequẽti ſubdit credidit Abraham
Ro. 4. deo ꝛ reputatũ eſt illi ad iuſtitiã. Ei aũt qui operat̃ merces nõ imputat̃ ſm grãm ſed ſm debitũ, ei vero qui nõ opatur, credẽti aũt in eũ q iuſtificat impiũ. reputat̃ fides eius ad iuſtitiã ſm propoſitũ gratię dei, ꝛ paulo poſt iuſtificati ergo ex fide pacem ha
Ro.5. bemus ad deum per dominũ noſtrum Jeſum chriſtum, ꝛ infra reliquię ſm electionem gratię dei ſal
Ro.11. uę factę ſunt, ſi aũt gratia iam nõ ex operibus, alio quin gratia iam nõ eſt gratia ꝛc.

Preterea idem Apoſtolus ad Gal. ait, Sciẽtes quoniã nõ iuſtificatur homo ex operibus legis niſi
Gal.2. per fidem domini noſtri Jeſu Chriſti: ꝛ paulo poſt ſubdit, propter quod ex operibus legis nõ iuſtifica
Ephe.2. tur omnis caro. Jtem ad Epheſios Gratia.n. eſtis ſaluati per fidem, ꝛ hoc nõ ex vobis, pariter ad Ti

tum inquit, iuſtificati gratia ipſius heredes ſumus ſecundum ſpem vitę ęternę &c. Ad Titũ.3.

¶ Proinde legitur in Euãgelio Joãnis Chriſtum turbę q̃rẽti quid facere deberẽt, vt operarẽtur opera dei, ſic reſpondiſſe. Hoc eſt opus dei, vt credatis in eum quem miſit ille, & alibi de paralitico quẽ cũ p̃ turba nõ poſſent ante Chriſtũ offerre, ſumiſerũt per tectũ, quorũ fidẽ videns Chriſtus dixit, Homo remittũtur tibi peccata tua, Jtidẽ in eodẽ euãgelio ait, Mulier fides tua te ſaluã fecit vade in pace. Joan.6. Luc. 5. Luc.7.

¶ Hę igitur ſunt autoritates, quibus Lutherani fatentur hominem ex fide tantũ iuſtificari ſine operibus bonis, pleraq; etiam inducunt teſtimonia cõſimilia, quę ſuperis nobis bene fauentibus, in capita ipſorum reflectemus, qualiterq; intelligi debeãt, ſecundum eorum veram intelligentiam atendendo nimirum ad ea, quę his p̃cedunt, & ſequũtur iuſte & catholice declarabuntur &c.

¶ Reſponſiones catholicorum plures.

AD has igitur, & ad quaſcũq; alias cõſimiles ſacrarum ſcripturarum autoritates, multipliciter reſpondetur.

¶ Primo qđ nec in his autoritatibus, nec in aliquo ſcripturarũ loco inuenitur, nec deduci poteſt, qđ ſola fides iuſtificet ſine operibus bonis, fatemur nempe, nos iuſtum ex fide viuere, cuȝ fides ſit fundamentum ſpiritualis ędificij, & ſubſtantia rerũ ſperandarum, ſed qđ hęreticus aſſumit, ex ſola fide hominem iuſtificari: extorquet, lacerat, et falſificat Textum, quia nullibi reperitur, iuſtum ex ſola fide viuere quare &c. Prima reſponſio.

¶ Secũdo reſpondeo & forte melius, bona op̃a hi 2. reſpõſio.

Quō bona opa iuſtificant ꝛ quo modo non.

fariā poſſe fieri, aut.n.fiunt ante ꝛ extra fidē, ꝛ ita nō cōcurrūt ad iuſtificationē ꝛ gratiā habendā, qm̄ talia opa moꝛtua ſunt, ꝛ ſm̄ hūc ſenſu͡z loquit̄ apl's ī locis pallegatis. Aut fiūt poſt fidē habitā, ꝛ ſic neceſſaria ſunt ad hominis iuſtificationē ac gratię infuſionē, hec vero iuſtificatio pōt ēt dupliciter cōparari, vno modo ad cauſam efficientē, ꝛ ſic nec bonū opus, nec fides iuſtificat, ſed ſola volūtas dei, grata habens opa ꝛ fidē ſicut dñs p Eſaiaz dicit, Gratis venūdati eſtis, ꝛ ſine argēto redimemini. ſecūdo modo huiuſmodi iuſtificatio pōt cōparari ad p̄cedentem diſpoſitionē, ꝛ ita talis diſpoſitio neceſſaria eſt, nō ſiquidē abſolute, qꝛ deus abſqꝫ illa poſſet homini grām conferre, pariter ꝛ gloꝛiam, teſte pſalmiſta, Bonoꝛū meoꝛū nō eges, ſed neceſſaria eſt ſtante oꝛdine ſtatuti diuini. Deus.n.ſtatuit, nūq̄ gr̄az ꝯferre adultis, niſi hac diſpoſitione p̄uia, q̄ in duobus cōſiſtere videt̄, in fide.ſ. ꝛ opibus (niſi excuſet impedimentū) vt in pueris. Hoꝛū aūt fides potioꝛ ē opibus. Nō aūt fides ſine opibus (modo adſit facultas credentibus) pꝛodeſt quicq̄, Vult.n.deus adultis ineſſe fidē, quā ſequātur bona opa, vel ſaltē pꝛopoſitū bene agendi, Secus aūt non iuſtificaret, qđ ſic etiā oſtendit̄, Nam dñs ait in Euāgelio Diliges dominū deū tuū ex toto coꝛde tuo, ꝛ pꝛoximum tuum ſicut teipſu͡z. In his.n.duobus mādatis vniuerſa lex pendet ꝛ ꝓphete, fides igit̄ viuificat̄ a charitate, teſte Aplō, charitas aūt iſta duo p̄cepta includit.ſ. dilectionē dei ꝛ ꝓximi, Iſtę vero duę dilectiones includūt oīa mādata dei, ergo a pꝛimo ad vltimū fides reddit̄ vera, ꝛ viua ex obſeruatione mandatoꝛū, q̄ p̄ſertim ſunt de opabilib. ꝛ ex cōſequenti clare liquet fidē nō poſſe iuſtificare ſine opibus bo

Iuſtificatio dupliciter ꝯſideratur.

Eſaie.52.

Pſal.15.

Matth.22.

Quō fides viua includit opera bona.

nis. Verũ qꝛ actio attribuẽda ẽ ſemp principaliori agenti vbi plura cõcurrũt ad vnũ effectũ producen di, quapp animę iuſtificatio merito attribuit volũ tati diuinę q̃ eſt pcipua ⁊ principalis cauſa illius iu ſtificationis, volũtas. n. dei nõ põt cogi, idcirco oẽ ſpirituale donũ ex dei gr̃a nobis elargit, iõ aiebat Paulus gr̃a dei ſum id qḋ ſum, Mediũ aũt fuit xp̃i paſſio quã diuina volũtas vſq3 adeo gratam, ⁊ acce ptã habuit, vt pro ea ſtatuerit homines redimere, noſtraq3 bona opa acceptare, ⁊ pro ipſis opib. gr̃a3 ſuã accumulare largiri. nobis inq̃ virtute paſſiõis exhibitę, Patrib. aũt veteris legis in virtute illius exibẽdę. Unde Pau. ad Ephe. ait. Sic elegit nos ante mũdi cõſtitutionẽ vt eſſemus ſancti ⁊ immacu lati in conſpectu eius, in charitate, qui p̃deſtinauit nos in adoptionẽ filiorũ p Jeſu3 xp̃m in ipſu3 ẽm propoſitũ volũtatis ſuę in laudẽ glorię gr̃ę ſuę, in qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo, in quo ha bemus redẽptionẽ, p ſanguinẽ eius remiſſionẽ pec catorũ, ẽm diuitias gratię eius. 1. corint. 15. Ephesio. 1.

¶ Tertio reſpõdeo ⁊ clarius ẽm diui Aug. doctri nã, qḋ Jacobus in Ep̃la ſua cõtra eos qui nolebãt bene opari, de ſola fide p̃ſumẽtes. ipſius Abrahę opera cõmẽdauit, Ap̃ls ṽo Paulus ꝯtra iudęos, qui tantũmodo de opib. gloriabãtur, ipſius Abra hę fide3 cõmendat, ⁊ nõ ſunt ſibi aduerſi ap̃li, dicit aũt opus oĩbus notũ Abrahã filiũ ſuũ immolandũ obtulit deo. magnũ opus. ſed ex fide, laudo ſup edi ficationẽ operis, ſed video fidei fundamẽtũ, laudo fructũ boni operis, ſed in fide agnoſco radice3. Si enim hoc p̃ter fide3 rectã, faceret Abrahã, nihil illi pdeſſet qualecũq3 opus eſſet illud. Rurſu3 ſi ſic te neret fide3 Abrahã, vt cũ ei deus imperaret offerre Tertia Re ſponſio. Aug. ex p̃ logo. pſ. 31.

ſibi immolādū filiū ſuū diceret apud ſemet ipſum, nō facio ⁊ tamen credo, quia me etiā cōtemnentem iuſſa ſua liberat deus, fides ſine operibus mortua eſſet, ⁊ tanq̄ radix ſine fructu ſterilis atq; arida res maneret. Quid ergo? debemus nulla opera prepo nere fidei. i. vt ante fidē quiſq̄ dicat̃ bene operatus, ea. n. ipſa opa q̄ dicūtur ante fidē, quāuis videātur hominib. laudabilia, inania tamē ſunt, nemo ergo cōputet bona ſua ante fidē, quare vbi fides nō erat, bonū opus nō erat, bonū opus intētio facit, intentionē fides dirigit, ergo fratres ex fide iuſtificatus eſt Abrahā, ſed ſi fidē opera nō p̄ceſſerūt, tñ ſecuta ſunt. Non ergo Iacobū apoſtolū Paulo, ſed ipſum Paulum ipſi Paulo opponamus, ⁊ dicamus ei, o Paule cū dicis, arbitramur hominē iuſtificari ſine opibus, cur alibi dicis, fides eſt q̄ per dilectionem
1. corint. 13. operatur? ⁊ alio in loco ⁊ ſi fidem habeā ita vt mon tes transferā, charitatē autem nō habeam nihil mihi prodeſt, ergo ſi nihil tibi prodeſt fides ſine charitate (charitas igitur vbi fuerit neceſſe eſt vt operetur, fides. n. ipſa per dilectionē operatur) quomodo ergo iuſtificatur homo per fidem ſine operibus? Reſponderet ipſe Apoſtolus, Propterea hoc dixi o homo, ne quaſi de operibus tuis p̄ſumere videreris ⁊ merito operū tuorū, accepiſſe fidei gratiā, noli ergo p̄ſumere de operibus ante fidem, noueris q2 peccatorē te fides inuenit ⁊c. Cōſtat igit̃ ex dictis, opera ante fidem non iuſtificare, de quibus Apoſtolus loquebatur, fides autem viua, que ſine operibus bonis eſſe nō poteſt, vna cū illis valet ad hominis iuſtificationem ⁊c.

4. reſpōſio. ¶ Quarto vt ſciant heretici Lutherani quod non deſunt nobis reſpōſiones ad falſas eoꝝ obiectiones

ét aliter respondet. Alia in veteri lege fuiſſe pcepta moralia illa.ſ.q̄ nūq̄ fuerunt reuocata, videlicet p̄cepta decalogi, q̄ etiā Christus cōfirmauit, impleuit, ꝛ ſm verā eoꝝ intelligentiā, ſupra montem diſlucidiſſime expoſuit. Alia vero iudicialia, vt oculus pro oculo, caput pro capite, ꝛ iumentū pro iumēto, pariter ꝛ legalia.ſ. de tactu morticinij, ꝛ comeſtione carnis porcine, ꝛ huiuſmodi, q̄ Chriſtus reuocauit, ex quibus tamen iudei arbitrabātur ſe iuſtificari, ꝛ hoc eſt quod Paulus impugnat ꝛ reprobat dicēs, Arbitramur hominē iuſtificari p fidē ſine opibus legis: ꝛ alibi, ſciētes aūt quod nō iuſtificatꝛ homo ex operibus legis videlicet ꝛ iudicialis, ꝛ cerimonialis, ac legalis, Paulus ergo in verbis p̄dictis ſignificauit conuerſatiōnē apſtcā, debere eſſe in lege ac fide xp̄i, ꝛ nō in legalib. legis Moſaice, q̄ nō modo profi cua erāt, cū eſſent euacuata, ſed dānoſa, qꝛ phibita, nō vult igiꝛ Pau. abnegare obſeruantiā mādatoꝝ qꝛ hoc repugnaret xp̄o dicēti. Si vis ad vitā ingredi, ſerua mādata, ſed potius excludere legalia Moyſi, q̄ phibita erāt, qñ p̄dicta verba dixit Petro ꝛ cō diſcipulis, vt patet, ſi antecedētia v̄ba diligēter inſpiciamus, quare habentur in .2. Gal.c. Opa igiꝛ moralia q̄ in fide ſint facta non negat Apl̄us quin iuſtificare valeant, quinimmo ipſe Ro.2. hoc idem aſſerit dicēs. Nō.n. auditores legis iuſti ſunt apud deum, ſed ꝛ factores dei iuſtificabūtur, vt ſupra allegatū eſt, ex quibus euidēter cōſtat, quod licet Paulus ꝛ Jacobus videātur in verbis aduerſari, quia laborant in equiuocis. Sunt tamen in ſententia ꝛ in veritate conformes quare ꝛc.

Ro.3.
Gal.2.
Ro.2.

¶ Quito ét aliter ad Lutheranoꝝ obiectiones pariterq̄ ad eaſdē diui Pau. autoritates rn̄dere valemus. Quinta reſponſio.

mus, ꝑ qua eſt notādū qđ nūq̄ fides viua ⁊ forma ta caret bonis opib. cū illa ſint de intrinſeca ratione eius, duplicia tñ ſunt opa bona, q̄daꝫ intrinſeca, vt dolor de peccatis, propoſitū nō peccādi, dilectio dei, ⁊ proximi, ſpes in deo ⁊c. ſine his. n. nunq̄ eſt fides vera iuſtificās hominē, alia vero ſunt opera extrinſeca, vt deū laudare, ſanctificare feſta, ieiunare, orare, eleemoſynas paupibus erogare, ⁊ ſimilia, ſine q bus interdū eſt fides viua ⁊ vera, qm̄ nō ſemp adeſt facultas huiuſmodi opa agēdi, remanet tñ propoſitum operādi, ideoq; duplex inuenitur iuſtificatio, q̄dam q̄ fit ex fide tantū ſecluſis exterioribus bonis opibus, q̄daꝫ vero fit pp fidē ⁊ opa exteriora bona ſimul, exēpli cauſa. quis exiſtens in peccato mortali, ex intrinſeca dei vocatione cōuertit ad deū p verā cordis cōtritioneꝫ, tūc illico deus ei grām ⁊ fidem elargit, eo qđ nūq̄ deeſt faciēti qđ in ſe eſt, fides autē illa, ſeu gr̄a infuſa, cū ſit donū dei iuſtificat ipſuꝫ remittēdo ei peccatū, ⁊ hęc ſiqdem eſt illa prima fides, q̄ reddit homineꝫ iuſtū ſine opibus legis, cum aūt fides illa, ſit viua, ⁊ arbor bona nō pōt diu permanere ſine fructibus, qua de re ſtatim pęnitēs ille incipit dei obſuare p̄cepta, orare, ieiunare, eleemoſynas paupibus erogare, ex opibus, quibus inſup denuo iuſtificat, iuxta illud Joānis in Apoc. Qui iuſtus eſt. ſ. fide iuſtificet adhuc fide. ſ. ⁊ opibus ſimul, ī illis inceſſanter pſeuerādo, qđ clare liquet, ꝑ illud qđ immediate ſubdit dn̄s. Ecce venio cito ⁊ merces mea mecū eſt reddere vnicuiq; ſm̄ opa ſua, de hac quoq; duplici iuſtificatione, ſingulare exemplū habemus, de Magdalena in Euangelio, q̄ cum prius eſſet iuſtificata ex fide, ⁊ cordis cōtritione, denuo veniens ad Chriſtū, genibus prouolutis, ⁊ la

Duplicia opa bona.

Duplex iuſtificatio.

Apoc. 22.

Luc. 7.

chriſmis plena, audire illã meruit vocẽ omni iocũdi
tate plenã, remittũtur ei peccata multa, qm̃ dilexit
multũ: q̃ nimirũ fuit eius secũda iuſtificatio. ſ. p fi=
dem ꝛ opera ſimul, de illa aũt prima iuſtificatione,
q̃ fit tantũ p fidei grãm, forte loquiť Aplˢ ſcribẽs
Ro. ꝛ Gal. de ſecũda vero Aplˢ Jacob. qđ ex ſin=
gulariſſimo liquet exẽplo. Nã Abrabã primo iuſti Gen. 15.
ficatus fuit, hac prima iuſtificatione, prout Gene. Ro. 4.
ſcribiť, credidit Abraham deo, ꝛ reputatũ eſt illi ad
iuſtitiã, qđ allegans Paulus euidẽter oſtendit, qđ
illi qui iuſtificãtur hac prima dei iuſtificatione, quę
fit ex prima grã ꝛ fidę infuſa, nõ ex opibus iuſtifi=
cãtur, qꝛ nõdũ inceperũt operari, opa videlicet exte
riora ꝛ meritoria, Dixerat. n. prius Apoſto. Si. n.
Abrabã ex operib. legis iuſtificatus eſt, habet glo=
riã ſed nõ apud deũ, qm̃ opa illa p̃ſupponũt fidẽ.
fuit ergo Abrabã prius ex fide iuſtificatus, credẽs Gene. 15.
ſemen ſuum multiplicari ſicut ſtellas cęli ex ſemine
quoqꝫ ſuo filiũ dei ſumere carnẽ ad ſaluãdũ electos,
cum dictũ fuit ei a dño, ſuſpice cęlũ, ꝛ numera ſtel=
las, ſi potes, ſic erit ſemen tuũ, ſed qm̃ fides Abrahę Gen. 22.
erat viua, ꝛ arbor bona, ideo nõ poterat diu p̃manere
re ſine opibus ꝛ fructibus bonis, tam exteriorib. q̃
interioribus. Propterea voluit ſacrificare deo iubẽ
te vnigenitũ filiũ ſuũ, ꝛ ſic iterũ iuſtificatus fuit ex
fide ꝛ operibus ſimul, ꝛ hoc ſi quidem eſt quod lo
quitur diuus Jacobus dicens, Abrabã pr̃ nr̃ nõne
ex opibus iuſtificatus eſt? offerẽs Jſaac filiũ ſuũ
ſup altare? vides qm̃ fides coopabať opibus illius,
ꝛ ex opibus fides cõſumata eſt? ꝛ ſuppleta eſt ſcri=
ptura dicẽs, credidit Abrabã deo ꝛ reputatũ eſt illi
ad iuſtitiã, ꝛ amicus dei appellatus ẽ. Quare cõclu
dẽdũ eſt cõtra impias Lutheranorũ ſcholas, aduer

ſuſq; oēs ſcripturarū dilaniatores,opera noſtra bona nō tm̄ eſſe a deo ꝓcepta,vt placeāt ei, ſed neceſſaria eſſe,tum maxime ad hominis iuſtificationē,ex quibus inſuper luci de clarēt duo illa correllaria q̄ ex cōcluſione ſequūtur,ꝛ ex cōſequenti,patet ſecunda pars noſtrę cōcluſionis manifeſtiſſime cū reſpōſionibus quinq; ad obiectiones quare ꝛc.

Author hic perpulchre ꝓpoſitū cōcludit.

¶ Autoritates ſimul ꝛ rationes pro tertia parte cōcluſionis.

Tertia pars concluſionis eſt quod quilibet viator (diuina protegente gratia) etiam cōdigne ꝛ ex debito iuſtitię mereretur vitę ęternę mercedem, q̄ quidem pars prius veteris teſtamenti, deinde noue legis teſtimonijs demonſtrabitur.

Gen.15. ¶ Primo.n.ait dominus oſtendere lucide cupiens ſe paratiſſimū eſſe ad p̄miandū bonorū opera dixit ad Abraham, noli timere, ego ero merces tua magna nimis, Hieremię quoq;,quieſcat vox tua a ploratu,ꝛ occuli tui a lachrimis,quia eſt merces operi tuo ait dn̄s,cui cōcordat illud quod ait Eſaias, Ecce dominus deus in fortitudine veniet, ꝛ brachium eius dominabitur,ecce merces eius cum eo,ꝛ opus illius coram illo ꝛc.

Hiere.31.

Eſaię

Pſal.18. ¶ Preterea regalis Propheta Dauid,cupiens ex ſuis operibus p̄miari dixit. Obſeruabo me ab iniq tate mea ꝛ reddet mihi dominus ſecūdum iuſtitiā meam,ꝛ alibi,inclina cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas propter retributionem ꝛc.

Pſal.118.

¶ Amplius ſapientiſſimus Salomon in prouerbijs hoc idem aſſerit dicens. Impius facit opus inſtabile ſeminanti autem iuſtitiam,merces fidelis ꝛ ille idē in ſapiētię libro,bonorū operū glorioſus ē fructus,ꝛ infra,iuſti in ꝑpetuū viuent,ꝛ apud dn̄m

Prouer.11.

Sapien.3.

Sapien.5.

eſt merces eorum, et adhuc infra ſubdit, reddet deus iuſtis mercedē laborū ſuorū, Ecce qualiter ſapientiſſimus ille Salomon ſapiētiſſime docet, mercedē cōmēſurari opib. bonis, igitᵉ bō ex bonis opibus diuina ꝓtegēte gr̃a mereᵉ ęternorū bonorū mercedē. Sap. 10.

¶ Rurſus ille idē in eccleſiaſtico itidē fateᵉ dicēs, qui timetis deū credite illi, et nō euacuabitᵉ merces veſtra, cui nimirū fauet illō qō alibi clarius ſubdit, miſericordia faciet locū vnicuiqꝫ, ſm meritū operū ſuorū, nihil. n. apertius loqui poterat ſapiens ille. Eccle. 2. Eccle. 16.

¶ Proinde prophetā Ruth nō latuit mercedes ꝓ opibus dari cū dixit, reddet tibi dñs pro opere tuo, et plenā mercedē accipies a dño deo Iſrael, ad quē veniſti, et demū Azarias dixit ad oēm Iudā et Beniamin, dñs vobiſcū qꝛ fuiſtis cū eo, ſi q̃ſieritis eū, inuenietis. Si aūt dereliqͥritis eū, dereliqͥt vos, ex qbus verbis, inuit maximā hominis libertatem, deinde ſubdit, confortamini igitur, et nō diſſoluantᵉ manus veſtre, erit. n. merces operi veſtro. Ruth. 2. 2. Para. 15.

¶ Poſt vero veteris teſtimonia legis, ſequunᵉ alia noui teſtamenti, vt intelligatur idem ſpiritus eſſe hiſtoriarum vtriuſqꝫ legis. Subdit. n. dominus in euāgelio Matthei enumeratis octo beatitudinib. Gaudete et exultate ecce enim merces veſtra copioſa eſt in celis, Merces nāqꝫ dicitur alicuius meriti precedentis merces. Sunt enim correlatiua, et ideo ſimul natura, quare poſita ſe ponūt, et perempta ſe perimunt, dicuntur quoqꝫ ad conuertentiam, hoc eſt mutuo ſe inferunt in bonam conſequentiam, nā poſito premio ponitur et meritū et contra. Hec eſt enim conſequentia formalis. Iſte premiatur, igitur tale meruit premium, Ideo ſi per falſam hereticoꝝ opinionem nullum datur meritum, nullū inſuper Matth. 5. Pulchra rō

dabitur p̄miū, merces nēpe p̄ſupponit meritum, ſi cut pater filiū, ⁊ filius patrē. Aliter meritū ⁊ p̄miū nō eēnt correlatiua, qđ v̄itati diſſonat, ideo ſi deus operātibus bona, mercedē ꝓmittit ęternā, ſequit̄ illos ex bonis opibus talē mereri mercedē, cui etiā arridet illud qđ paulo poſt ſequit̄ dñs dicēs. Attē

Matth. 6. dite ne iuſtitiā veſtram faciatis corā hominibus, vt videamini ab eis, alioquin mercedem nō habebitis apud patrē veſtrū, q eſt in cęlis, igit̄ p oppoſitū ⁊c.

¶ Et infra, quicūq; potū dederit vni ex minimis

Matth. 10. iſtis calicē aquę frigidę, nō perdet mercedē ſuam, ⁊ rurſus in eodē Euāgelio infra clamat ꝓcuratori ſuo dicēs, voca oparios ⁊ redde illis mercedem, eo

Matth. 20. qđ paulo āte dixerat, ⁊ qđ iuſtū fuerit dabo vobis.

¶ Preterea, idem cōcludens in Euāgelio Joānis

Joan. c. 5. Saluator noſter inquit, Procedent qui bona feceꝛ runt in reſurrectionē vitę, qui vero mala in reſurre ctionē iudicij, ex quibus xp̄i verbis aptiſſimę cōclu ditur, opera noſtra bona, nō tantū hominē iuſtificꝛ care, verū etiā eſſe ęternę glorię meritoria. cū per il la valeat vnuſquiſq; mereri ęterna p̄mia p̄optata, qđ tandē in extremo iudicio oſtendet idem dñs cō memorans opa miſericordię, quibus iuſti ſaluabū tur. dicens, eſuriui ⁊ dediſtis mihi māducare, ſitiui

Matth. 25. ⁊ dediſtis mihi bibere ⁊c. Inde ſubdit, venite bene dicti patris mei pcipite regnū qđ vobis paratū eſt ab origine mundi, Mali aūt qui huiuſmodi miſeri cordię opera neglexerunt damnabūtur.

¶ Proinde Apl's Pau. i. 2. epl'a ad Corint. illud

2. corint. 3. idē atteſtat̄ dicēs. Unuſquiſq; mercedē accipiet

2. corint. 4. ſecūdum ſuū laborē, ⁊ paulo poſt, id qđ in p̄ſenti ē momētaneū ⁊ leue tribulationis noſtrę, ſupra mo dū in ſublimitate ęternū glorię pōdus opat̄ in noꝛ

bis cui ꝯcordat illud qđ ad Coloſſ. ait. Quodcūqꝫ
facitis, ex aīo opamini, ſicut dño ⁊ nō hominibus, Coloſſ. 3.
ſciētes qđ a dño accipietis retributionē hereditatis
¶ Amplius ad Phili. Mihi viuere xp̄s eſt, ⁊ mori
lucrū, Omne.n.lucrū eſt alicuius meriti p̄miū igi= Phili. 1.
tur, ⁊ infra, cū metu ⁊ tremore veſtrā ſalutē opera= Phil. 20.
mini ⁊c. Rurſus aūt ad Hebreos ingt, Non eſt in
iuſtus deus vt obliuiſcat operis veſtri, ⁊ laboris ex Hebreoꝝ. 5
charitate ſuſcepti. Itē adhuc infra, beneficētie ⁊ co
munionis nolite obliuiſci. Talibus.n.hoſtijs pro
meretur deus ⁊c,
¶ Deniqꝫ Ioānes in prima canonica inquit, filio=
li nemo vos ſeducat, qui.n.facit iuſtitiā iuſtus ē, ſi 1. Ioan. 3.
cut ⁊ ille iuſtus eſt, ſi ideo q facit iuſtitiā eſt iuſtus.
ſicut ⁊ ille iuſtus eſt, ergo pro iuſtitia a iuſto iudi=
ce iuſte p̄miabit ⁊c. In ſecūda vero canonica iterū
ait, videte vos metipſos, ne perdatis q̄ operati eſtis, 2. Ioan. 1.
ſed vt mercedē plenā accipiatis. At dñs tandē in
Apoc. tertiā hāc noſtre cōcluſionis partē lucidiſſi Apoc. 22.
me concludit dicens. Ecce venio cito, ⁊ merces mea
mecū eſt reddere vnicuiqꝫ ſecūdū opera ſua.
¶ Si igitur tantum vnum, vel duo, aut tria ſcri=
pturarum teſtimonia aduerſus hereticos ſuffice=
rent, quanto magis tot ⁊ tante diuinarum litera=
rum autoritates, ⁊ apertiſſima teſtimonia propo=
ſitum noſtrum cōcludere valebūt, Habetis igitur
heretici diſtinctas rationes ⁊ autoritates, pro trib. Omniū di=
concluſionis noſtre diſtinctis partibus, aliquib.n. ctorū epilo
oſtenſum eſt, opa noſtra neceſſaria eſſe ad hominis gatio.
ſalutē, alijs aūt illa hominē reddere iuſtū, qbuſdā
vero alijs expreſſe demōſtratū eſt, quēlibet viatorē
in gratia exiſtentē, ex opibus bonis, mereri etiā vi=
te eterne mercedē. Modo aūt ſupereſt ꝓbare ipm

talem ęternā mercedem mereri de cōdigno, ⁊ ex debito iuſtitię qđ ſic oſtenditur.

Sapien. 3. ¶ Primo.n. Salomon loquēs de vexatis ⁊ tētatis adeo inquit Tentauit eos deus, ⁊ inuenit illos

Coloſſ. 1. dignos ſe. Itē Pau. ad Coloſſ. Dignos nos fecit ī partē ſortis ſanctorum ⁊c.

Luc. 10. ¶ Pręterea in Euāgelio Luc. ⁊ ad Timo. ſcribit,

1. Thim. 5. Dignus eſt operarius mercede ſua.

¶ Proinde Apls de ſe loquens ait, bonū certamen

2. Thim. 4 certaui, curſum cōſumaui, fidē ſeruaui, ideo repoſita eſt mihi corona iuſtitię quaз reddet mihi dñs in illa die iuſtus iudex; ſi reddet iuſtus iudex, ergo ſm debitū iuſtitię qđ eſt p̄miare cōdigne, ⁊ ſi repoſita eſt Paulo corona iuſtitię, igit̃ de cōdigno ⁊ ex debito iuſtitię p̄miabit̃, qđ erat ꝓpoſitū probandū, quare concludendū eſt qđ ſi homo ex opibus bonis in gratia operatis, meret̃ de cōdigno, ⁊ ex debito iuſtitię, vitę ęternę mercedē, quod etiā opera bona ſaluant, ⁊ vltra igit̃ iuſtificant, plus.n. eſt ſaluare quā iuſtificare teſte ap̄lo. Quos p̄deſtinauit, hos vocauit, quos vocauit, hos iuſtificauit, quos vero iuſtificauit, hos ⁊ magnificauit, iuſtificat̃ quippe homo per grām, magnificat̃ aūt per gloriā, quare plus ē ſaluare quā iuſtificare, ⁊ vltra opera iuſtificāt igit̃ neceſſaria ſunt ad ſalutē, ⁊ ſic a primo ad vltimū, ex tertia parte cōcluſionis, infertur ſecūda, ⁊ ex ſecunda prima igitur ⁊c.

Ro. 8.

¶ Aduerſantur Lutherani.

At cōtra hanc tertiā cōcluſionis parteз inſtant moderniores hęretici multis ſcripturarum autoritatibus.

Ro. 8. ¶ P° ait nēpe Pau. Nō ſunt cōdigne paſſiōes huius tēporis ad futurā gloriā, q̄ reuelabit̃ i nobis.

¶2. Ille idē ſupra dixit gr̄a dei vita ęterna. Ro.6.
¶3. Dñs ait cū feceritis oīa q̄ p̄cepta ſunt vobis di cite ſ̄m inutiles ſumus qđ facere debuimus fecimus. Luc.17.
¶4. Etiā Eſaias ait,quaſi pānus mēſtruate vniuerſe iuſtitię noſtrę. Eſaię.64.
¶5. Apoſtolus inſuper ad Titū loquens ait. Non ex operibus iuſtitię q̄ fecimus nos,ſed ſ̄m ſuā miſericordiā ſaluos nos fecit. Titi.3.
¶6. Ille idem Paulus ad Romanos ait, quis prior dedit ei vt retribuetur ei ꝛc. Ro.11.
¶Preterea ratione ſic arguūt oē p̄miū meriti de cōdigno reddit̄ ſ̄m iuſtitię debitū ita qđ nō reddēs eſſet iniuſtus ſicut Ro.4. ſcribit̄ ei qui operatur merces nō imputat̄ ſ̄m gr̄am,ſed ſ̄m debitū,Deus aūt nullius pōt eſſe debitor dicēte ap̄lo Ro.11.quis prior dedit ei vt retribuet̄ ei,quaſi dicat,nullus. rō ꝓ lutbe. Ro.4. Ro.11.
¶Item omnis debitor nō reddendo eſt iniuſtus, Deus aūt nō reddēdo nō pōt eſſe iniuſtus, igit̄ nō pōt eſſe debitor,cōſequētia eſt nota cū maiore teſte ap̄lo qui ait,reddite omnib. debita,ꝛ ſequit̄,nemini quicq̄ debeatis Ro.13. Minor probat̄,q꞉ deus pōt p̄miū nō reddere,cū ad extra operet̄ cōtingēter nō tñ pōt eſſe iniuſtus cū volūtas ſua ſit eſſentialiter iuſta ꝛ prima regula totius iuſtitię, vnde qcqđ pōt,aut vult,iuſte pōt ꝛ iuſte vult,ꝛ per cōſequens nullius debitor eſſe poteſt quare ꝛc. 2. Ratio. Ro.13.

¶Reſpōſiones catholicorū.

AD illas autoritates ꝛ ad quaſcūqꝫ alias ad idē ſonātes dupliciter reſpondendum eſt.
¶Primo qđ procedūt de noſtris operibus cōſideratis in ſe ſ̄m intrinſecā ꝛ naturalē eorūdē bonitatem quā habent ex volūtate eliciēte cōformiter recte rationi,nō ſ̄m dignitatē,quā habent ex gr̄a coope‑ Reſpōſio prima.

rante, ⁊ libera dei acceptatione qua ea vt digna ordinat ⁊ acceptat ad tale p̄miū, nā oēs Christi fideles ignorare nō debent, omnia opera noſtra in ſe, ⁊ in ordine ad noſtrā voluntatē cōſiderata (quomodo proprie dicūt opera noſtra. Quia ſic cōſiderata ſunt in poteſtate noſtra etiā nō excludēdo generalem dei influentiā) ſic itaq̧ cōſiderata p̄ciſe ſunt indigna tanto p̄mio imo imperfecta ⁊ defectibus plena, Secus ſi cōſiderant̄ vt ſunt a ſpū.s. mouēte ⁊ inhabitante, ac a grā cooperāte, necnō a dei volūtate ipſa vt digna acceptante, ſic.n. digna ſunt tali p̄mio

Heſter.6. benefico iuxta illud Heſter. Hoc honore dignus ē quencūq̧ Rex voluerit honorare, in p̄mio nāq̧ eſt cōſiderare beatitudinē formalē dei .ſ. fruitionem ⁊ beatitudinē obiectiuā q̄ eſt trinitas benedicta ſm

Gen.15. illud Gen. Noli timere Abrahā ego protector tuus, ⁊ merces tua magna nimis. verba ſunt dei ad Abraham, ⁊ diuina ordinatio ſeu voluntas qua vult ſic

Apoc.7. operantē, tali p̄mio vel mercede p̄miari, iuxta illud Apoc. vltimo.

Apoc. vlti. ¶ Merces mea mecū eſt, hoc eſt in mea poteſtate ⁊ volūtate reddere vnicuiq̧ ſm opa ſua. His ēt inuenitur aliquid proportionale in actu meritorio, nam ibi ē ſpūs.s. inhabitans per gratiā, tanq̄ primum mouēs, qui proportionat̄ vltimo fini trinitati deo, q̄ eſt beatitudo obiectiua. Ibi ēt reperit̄ grā gratū faciens ſupnaturalis a deo infuſa tāq̄ ſemen glorię q: quēadmodū ſemen arboris virtute cōtinet totā arborē, ita ⁊ grā virtute cōtinet p̄mia eo modo etiā quo p̄miū eſt infinitū, ⁊ grā eſt īfinita, nā charitas eſt grā q̄ ſm Apoſtolū nūq̄ excidit, gloria autē eſt gratia conſumata.

¶ Et licet per hanc primā reſponſionē ſufficiētiſſime

fine demõſtret qualiter intelligi debeant ꝑallegate autoritates. Nihilominus ẽt aliter a nobis reſpondẽdũ venit. Pro cuius praue obiectiõis reſpõſione notãdũ ẽ,qđ meritũ ꝯdignũ alicui⁹ ꝑmij (qđ vere ⁊ ꝓprie dicit meritũ) eſt opus a volũtate elicitũ ad ꝑmiũ alicui ſm debitũ iuſtitię retribuendũ acceptatũ, Cõſiſtit aũt iuſtitia illa in q̃dam proportiõe meriti ad ꝑmiũ ⁊ ęqualitate, Iuſtitia nẽpe ſtricte capta,ſicut nõ reddit minus bonuz pro maiori,ita nec maius bonũ pro minori. Requirit itaq3 ad meritũ condignũ,ꝓportio equalitatis meriti ad ꝑmiũ, Hęc aũt equalitas attẽditur penes duo, vel ex nã ⁊ cõditione intrinſeca meriti ad ꝑmiũ. Ita qđ non ſit maius meritũ,neq3 minus,quã ꝑmiũ,⁊ contra, ſed omnino ſit equalitas meriti ⁊ ꝑmij,vt hęc ęqualitas attendit ex ordinatione,vel pacto,aut cõuentione,ſeu ꝓmiſſione ꝑmiantis,exemplũ primi,quãdo merces cõmenſurat vtilitati.quę ꝑmians cõſequtur ex actu ⁊ operatione merẽtis,vt ſi aliquis laboraret per totã diem vel ebdomadã, aut menſem alicui,⁊ tantũ eſſet ꝑmiũ dantis,ſicut fuit opus ⁊ meritũ laborãtis,tũc illa iuſtitia appellatur equalitas meriti ad ꝑmiũ,ex natura ⁊ ꝯditiõe intrinſeca operis ⁊ ꝑmij. Ita qđ nõ dat ei neq3 plus,neq3 minus, ſed tantũ quãtum meruit. Exẽplum ſecũdi. Si.n. aliquis dñs cõueniret cũ aliquo homine, vt fidelit tantũmodo ꝑ vnũ diem, aut ebdomadã laboraret in vineã ſuã,⁊ ex liberalitate ſua promitteret ei ducentos aureos,pro huiuſmodi labore,tunc conuentione facta,pacto ⁊ inſtrumẽto, ſi homo ille fidelit laborauit,de cõdigno ipſe meret ducentos aureos, non ꝑꝑ equalitatẽ operis ad ꝑmiũ,ex natura ⁊ conditione intrinſeca,ipſius meriti ⁊ ꝑmij,q2 maius ẽ

Primũ notabile.

Quid ſit meritũ cõdignuz alicui ꝑmio.

Duplex eſt iuſtitie.

p̄miū q̄ opus, meret̄ aūt bō ille ducētos aureos ex ↄuentione, ꝛ ꝓmiſſione illius dn̄i ꝓmittētis ꝛ libe-

Matth. 20. raliter dātis, ſicut dicit̄ i euāgelica parabola Matt. qn̄ pr̄ familias ordinauit diſpenſatori ſuo, vt tantū daret nouiſſimis ſicut primis, ꝛ q̄ primi ſe cōtriſtarūt, eo qd̄ portauerūt pondus diei, ꝛ eſtus, ꝛ tantū daret eis ſicut nouiſſimis, qui tm̄modo vna hora laborauerūt. Reſpōdit paterfamilias vni eoꝝ dicēs Amice nō facio tibi iniuriā, nōne ex denario cōuenisti mecū? Tolle qd̄ tuū eſt ꝛ vade. Hec aūt ſentētia, ꝛ equalitas iuſtitię nō fundat̄ ex natura ꝛ cōditione intrinſeca operis ꝛ p̄mij, q̄ abſq; vlla animi ambiguitate maius eſt p̄miū q̄ meritū, at huiuſmodi xp̄i ſentētia ꝛ iuſtitia ſeruata fundat̄ in cōuentio-

Secundum notabile. ne vel ꝓmiſſione ſeu pacto, ꝛ re. Sed adhuc ſciēdū eſt, qd̄ ſiue iuſtitia ſeu equalitas iuſtitię attēdat̄ ex nā ꝛ cōditione intrinſeca op̄is, ſiue ex ordinatione ꝛ ↄuentione, aut promiſſione p̄miantis, ad hoc qd̄ aliqd̄ meritū vel opus dicat̄ cōdignū alicui p̄mio ꝛ

Cōditiōes meriti condigni f̄m theologos. cōtra. Tria neceſſario reqrūtur .ſ. opās, opus, ꝛ p̄miās, in operāte reqrit̄, qd̄ ipſe ſit amicus, inimicus.n. nō eſt dignus p̄mio ſed pęna. Quare peccator nihil meret̄ apud deū de cōdigno, q̄ nō eſt ami-

Sapi. 4. Sap. 14. cus ſed inimicus dei, vt ait Salomon. Fructus impiorū inutiles, ꝛ infra. Odio ſunt deo impius ꝛ impietas ei⁹, qd̄ expſſe pȝ ī iſtis dn̄is tēporalib̄. Si.n. eſſet aliqs inimicus alicuius principis, ēt ſi quotidie laboraret, ꝑ eo nihil mereret̄, imo nec op⁹ ei⁹ acceptat̄ ab illo, ita ē de peccatore inimico deo, cuius nullū opus acceptat̄ ad vitā ęternā. In ope aūt reqrit̄, qd̄ illud opus opantis ſit ordinabile ad vtilitatē vel honorē p̄miātis, iō opus exiſtētis in gr̄a non ordinatū finalit̄ in deū, nō eſt meritoriū ↄdigne, ſi

cut ſunt multa opa nālia, ⁊ actus indifferētes, q̄ nō ſunt neq; boni, neq; mali, exēplū pͥmi, vt pura intellectio, vel ſolē lucere, ⁊ ſimilia, exēplū .2. vt fricatio capitis, vel barbę. Neceſſe ē. n. vt opus operātis meritoriū libere ⁊ volūtarię pducat a volūtate, ⁊ dirigat in vltimū finē. In pmiāte vero reqrit accepta tio, ſiue ordinatio opis eliciti ad tale pmiū, eſt autē hęc acceptatio ⁊ ordinatio ī propoſito, nihil aliud niſi diuina volūtas, q̄ ab ęterno voluit opus illud a tali ⁊ talib. principijs elicitū eſſe meritū cōdignuȝ pmio ęterno. Nā ſi deus ex ſua infinita bonitate ⁊ liberalitate vult aliqđ bonum nrę liberę volūtatis opus eſſe ęternę vitę meritoriū, cur Lutherani audēt huic diuinę volūtati ita nequit aduerſari? Ex qbus ſequit, qđ non reqrit ad pmiū de cōdigno, q̄ ſemp actus meriti, ſm intrinſecā ſuā bonitateȝ ſit cōdignuȝ, ſeu ꝓportionatus tali pmio. Alioqn nullū opus bonū nrę volūtatis eēt ęterno cōdignum pmio, qđ ꝯfirmāt Lutherani, ſed eiꝰ oppoſitū oſtēdit xp̄s in euāgelio Matthei, ⁊ in alijs ſupra autho ritatib. allegatis. Sed illa condignitas attēdit in ꝓpoſito, ex diuina acceptatōe. Ab ęterno. n. voluit deus opa illa exiſtētis in gr̄a, eſſe cōdigna, ęterno pmio. Uñ ſeqtur, qđ bō iuſtus nō meret illuminationē ſolis, qꝛ ęque deus ſolē ſuū oriri facit ſup bonos, ⁊ malos, ⁊ pluit ſup iuſtos ⁊ iniuſtos. Iſtis g̃ ſic declaratis, ſeqtur veritas nrę cōcluſionis, videlicet, qđ glibet viator adultus exiſtēs in gr̄a, p opera bona a volūtate ſimul, ⁊ a gr̄a elicita, de cōdigno, ⁊ ex debito iuſtitię meret ęternę beatitudinis pmiū, dico ex cōdigno, nō ex equalitate, ⁊ natura, ſeu conditione intrinſeca operis ⁊ premij, ſed ex pacto, ordinatione, ⁊ ꝯuentione, ſeu promiſſione premiātis,

1. Correla.

2. Correla.

Ex dictis infertur propoſitū.

Chriſtus.n.cõuenit nobiſ, fecit pactũ, qñ.ſ. dedit legem, ⁊ promiſit quibuſcũq; obſeruãtibus eã dare eis pmiũ vitę ęternę, ⁊ ſic nos obſeruãtes legẽ, mereremur de cõdigno vitã ęternã ex pmiſſione, ⁊ conuentione facta, vt elicitur ex illo euãgelio, Exijt pri

Matth.20. mo mane pater familias cõducere opari os ĩ vineã ſuã, iuſtũ aũt ⁊ debitũ ẽ vt pacta, ac pmiſſa fuerit, ideo ⁊c. ⁊ ita oẽs autoritates a nobis allegatę, q̃ ſonãt, qđ nos digna meremur, intelligunt iſto modo, ex iſtis etiã dictis ſequit hec cõcluſio correllatiua.

Concluſio correllatiua. Nullus viator ẽt exiſtẽs in gr̃a, p opa bona meret vitę eternę mercedẽ de cõdigno, ⁊ ex dbito iuſtitię Dico de cõdigno, nõ ex cõuentione, aut pmiſſione pmiantiſ, ſed ex equalitate, ⁊ natura intrinſeca operis ⁊ pmij, ita qđ tantũ ſit meritũ, quãtum eſt premiũ, nã ſi hõ per infinitũ tẽpus virtuoſe, ⁊ relligioſe, ⁊ in maxima abſtinẽtia viueret, ⁊ omnia dei pcepta etiã cũ adiutorio diuinę gr̃ę obſeruaret, nunq̃

Euidens probatio. tamen mereret vitę ęternę pmiũ de cõdigno, ⁊ ex debito iuſtitię iſto modo, ita qđ tantũ eſſet pmium vitę ęternę, ſicut eſſent merita ſua, cũ de ſe ſint parui momẽti, ⁊ finita, ⁊ per conſequens nõ meritoria

Ro. 8. illius ĩfiniti pmij, ⁊ hoc eſt q̄ dicit. Ro.8. Nõ ſunt cõdignę paſſiones huius tẽporiſ ad futurã gloriã,

Luc.17. Et Lucę.17. Cũ feceritis omnia, q̃ pcepta ſunt vobis ⁊c. Et ſic cõſequẽter oẽs alię ſcripturarũ autoritates, quibus Lutherani cõtra nos inſtãt, ad hũc ſenſũ ſonare vident, meremur quippe, per opa bona vitę ęternę pmiũ ex cõuẽtione. ⁊ pmiſſione dei, nõ meremur vero, quãtum ad intrinſecã rationẽ ⁊ qualitatẽ illius maximi pmij, reſpectu noſtri meriti, de quo pmio Pau. loquit dicens, Oculus nõ vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcen

dit, quę preparat deus diligentibus ſe ⁊c.
¶ Ad rationē etiā factā de facili reſpōdet, ⁊ cōcedi tur, qđ pmiū reddit merito cōdigno, ſm debitū iu ſtitię, ⁊ negat qđ deus nullius pōt eſſe debitor. Nā licet deus nullius debitor eſſe poſſit ex natura rei, pōt tamē ſe facere debitorē noſtrū, ex ſua libera vo luntate, nobis pmittēdo pro talibus opibus tan tum pmiū, ſicut homo gratis pmittēs alicui ex ſua libertate donū, ſe debitorē illi cōſtituit. Tenet. n. ſm iuſtitiā ſeruare promiſſu3. Apl's. n. dicit. Quis prior dedit illi ⁊c. Loquit de redditione ex natura rei debita. ſ. p aliquo prius ad ſui vtilitatē recepto. Hoc aūt locū nō habet in deo, qui nullius eget, Et cū iterū arguit ſilogiſtice, probando deum nō poſſe eſſe debitorē. Reſpōdetur per diſtinctione3. Quia vel illa determinatio, nō reddendo, determinat ma iorē extremitatem. ſ. debitor, vt maior valeat iſta, omnis debitor nō reddēs eſt iniuſtus, ſic male ſub ſumit, ⁊ male cōcluditur, ſed deberet ſic ſylogizari, omnis debitor nō reddens eſt iniuſtus, deus nō eſt iniuſtus, ergo deus nō eſt debitor nō reddēs. Suo modo ſi arguit cū verbo pōt. ſic cōcluſio eſt vera, quia licet deus poſſit nō reddere pmium, nō tamen poteſt eſſe debitor, ⁊ nō reddere, cū quo nō ſtat nō reddere, cū eius volūtas ſit immutabilis. Si vero ly nō reddendo determinat ly iniuſtus, ſic maior ē falſa, q2 valet iſtā omnis debitor eſt iniuſtus nō red dens, q̄ eſt falſa de deo, ⁊ de multis aliis. Si dicis nō reddēdo includit cōditionalē, ⁊ valet omnis de bitor ſi nō reddit eſt iniuſtus, reſpōdetur qđ condi tionalis nō ē ſylogiſmus cathegoricus, neq3 aliqua ſpecies ſylogiſmi hippotetici, ſi xͦo fuerit de cōditio nato extremo, reſpōdet vt prius, quare ⁊c.

Solutio rationis.

Ro. 11.

¶ Concluſio. 4.

Licet nullus viator actib. ſeu opib. a volũtate li bere elicitis mereaꝛ primã grã3 de cõdigno, põt tñ qlibet hõ diuina coopante grã. De condigno et ex debito iuſtitię mereri eiuſdẽ grę augumẽtũ.

¶ Prima pars ꝓbaꝛ, qꝛ neqȝ opib. p̃cedẽtib. gra tiam, neqȝ ſequẽtib. Nõ primũ, qꝛ opera p̃cedẽtia gratiã ſunt opa peccatoris, ⁊ ingrati deo, g̃ nullum tale opus, eſt p̃mio dignũ. vt dictũ eſt. Neqȝ ſecun dũ, qꝛ nullũ opus poteſt eſſe meritoriũ gratię p̃ſeri ſtentis, Tũ qꝛ meritũ eſt via ad p̃miũ, via aũt nõ ſe quiꝛ ſuũ terminũ. Tũ qꝛ meritũ condigni p̃ſuppo nit grã3. Sicut effectus cã3. Grã. n. eſt cã princi palis meriti, vt ꝓbabiꝛ, g̃ opus nõ põt eſſe meritu3 primę grę q̃ ſupponit, aliogn cauſę eſſent ſibi inui cẽ cauſę in eodem generę cauſę, ꝙ eſt impoſſibile. Meritũ aũt reduciꝛ ad genus cauſę efficiẽtis, reſpe ctu p̃mij, ideo ⁊c. Et ſi dicas bonus miles mereꝛ equũ ſibi a Rege datũ, p obſeqa ſequentia, g̃ a ſimili qs grã3 ſibi datã mereri põt p bonũ vſu3 grę receptę. Hoc eſt p opa ſequẽtia in grã opata, Reſpõdeꝛ ꝙ

Ro. 11. hoc eſt manifeſte ꝯ Apl'm ad Ro. d. Si aũt' grã, iã nõ ex opib. aliogn grã iam nõ eſſet grã, ꝙ de prima grã maxime verũ eſt. Preterea nõ eſt ſimile de equo militis, ⁊ grã p̃ma, qꝛ Rex nõ dat equũ, niſi intuitu ſeruitij, ꝙ ſperat ſequturũ. Nõ. n. daret equũ, niſi p̃ ſumeret militẽ donũ hoc ſequẽtib. ſeruitijs cõpẽſa turũ. Deus aũt dans primã grã3, nõ dat illã intui tu meritoꝝ ſequẽtiũ, aliogn nõ daret ei, que3 ſciret nõ bene vſurũ grã; ꝙ falſu3 eſt, qꝛ omni nõ ponenti obicẽ infundit grã3. Etiã ſi poſtea nõ bene vtatur, ſicut eſt videre in pueris baptizatis, accedẽte vſu ra tionis a deo auerſis: Sed qꝛ huic primę parti con

cluſionis nō minus Lutherani, q̄ Catholici fauet,
ideo alias ꝑtermitto probatiōes. Quod.n.fere ab
oibus cōcedit, multa nō indiget probatione.
¶ Secūda pars (cui magis aduerſant heretici mo
derni) ꝓbat authoritate beati Aug. ad Bonifaciū
gr̄a meret augeri, vt aucta mereat ⁊ ꝑfici, ſed ſi nō
admittit authoritas Aug. ꝓbat rōne, q: q̄libet hñs
gr̄az, habet vnde pōt ꝓficere in merito p̄mij beatifi
ci, vt ſupra ꝓbatū eſt, g̃ ēt habet vnde pōt ꝓficere i
gr̄az, tenet ↄſequētia, q: maior beatitudo retribuē
da ꝑexigit maiorē gr̄az i p̄miādo. Oportet g̃ gr̄az
creſcere ꝓportionabilit ad gloriā retribuēdā. Cre-
ſcit aūt gr̄a per ſui augumētum.
¶ Itē oēs cōditiōes meriti de cōdigno, ſeu meriti
abſoluti, idē eſt.n. dicere meritū abſolutū, ⁊ meritū
cōdignū, ↄueniunt bono opi, ex gr̄a elicito reſpectu
vlterioris gradus gr̄e, quo auget g̃ ⁊c. aſſis p3, q: ibi
eſt dignitas eliciētis, eſt ⁊ gr̄a cooperans. pariter ⁊
deus acceptās, necnō ⁊ ꝓportio ad gradū, quo gr̄a
auget, vñ ⁊ ſi tota gr̄a ↄſtituta ex gr̄a ꝑexiſtente ⁊
ſuꝑ addita excedit gr̄az ꝑexiſtētē, tñ gradus ille ꝑ
ſe q ſuꝑaddit nō excedit, ⁊ ꝑciſe reſpectu illius ē
meritū, nō reſpectu ꝑexiſtentis.

Prima rō ꝓ augumēto gr̄e.

Secūda rō

¶ Quinta concluſio.

Qualibet bō obicis remotiōe, ac bono motu in deū ex arbitrij libertate elicito, licet nō de
cōdigno, neq3 ex debito iuſtitie ꝑciſe, tñ ↄgrue ſeu
aliquo mō p̄mā gr̄az mereri poteſt.
¶ Hec ↄcluſio ſic ꝓbat, q: quēlib3 actū, vl' oē opꝰ
faciētis q̄ i ſe eſt, deus acceptat ad tribuēdu3 gr̄az
p̄mā nō ex d̄bito iuſtitie ſ3 ex ſua libalitate, ſ3 bō re
mouēdo obicē.i. obſtaculū ⁊ diuine gr̄e īpedimētū
b̄ē, ceſſando ab actu, ⁊ ↄſenſu pc̄ti, ⁊ eliciēdo bonū

Quid ſit remouere obicem.

motum in deū,tanq̄ in ſuū principiū ⁊ finē,facit q̄ in ſe eſt,ergo actum,vel opus remotionis obicis,⁊ bonū motū in deū acceptat deus,de ſua liberalitate ad infundendū gratiā. Ultra, ergo remotione obicis,⁊ bono motu meret̃ gratiā congrue,ſeu aliquo modo,vltima cōſequētia eſt nota,q2 quilibet actus libere elicitus,⁊ aceptatus a deo ad aliquid retribuendū nō ex debito iuſtitię,ſed ex ſola dei acceptātis liberalitate, aliquo modo dicit̃ meritorius,q2 faltē deus facit actum illum meritoriū,acceptādo ipſū, que3 ⁊ nos meritū cōgruū appellamus,⁊ hoc a nullo debite negari pōt.

Probatio maioris. Prima etiā cōſequētia eſt nota,eo q̄ ē ſylogiſtica in tertio modo primę figurę.

Zacha.1. Maior probat̃ per illud Zacharię. Cōuertimini ad me,⁊ ego cōuertar ad vos.

Iacobi.4. Apoc.3. ¶ Itē Iacobus Appropinquate deo,⁊ ipſe appropinquabit vobis,⁊ Io.in Apoc. Ego ſto ad oſtium ⁊ pulſo,ſi quis audierit vocē meā,⁊ aperuerit mihi ianuā, itrabo ad illū,⁊ cenabo cū illo,⁊ ipſe mecu3. Cōuerti autem ad deū,⁊ appropinquari deo,ac aperiri illi,eſt facere q̄ in ſe eſt. Cōuertit̃ nēpe deus ad hominē,⁊ appropinquat ei, ac intrat habitādo in eo,⁊ cenādo cū illo,p grãs, q̄ infundit ille.

2.Thim.2. ¶ Ite3 Aug.ſup illud Pauli.2.ad Thimo.2. Negare ſeipſum nō pōt,⁊ cū ſit iuſtus, nō pōt negare ſuā iuſtitiā,ergo cū ſit miſericors nō pōt negare ſuā bonitatē ⁊ miſericordiā,q2 pronior eſt ad largiēdū de ſua miſericordia ⁊ bonitate,q̄ ad puniendu3 de ſua iuſtitia. Si ergo nō pōt ſuā iuſtitiā negare facientibus malū,multo magis nō pōt ſuā bonitatē, ⁊ miſericordiā negare illis, qui requirūt eam, ſed q facit quod in ſe eſt,reqrit bonitatē, ⁊ miſericordia3 ergo dat ei,hoc aūt eſt infundere gratiā. igit̃ ⁊c.

¶ Preterea idē Aug. ſuper illud Ro. 5. Juſtificati ex fide pacē habemus ad deū ait, Deus recipit cō fugientes ad ſe, aliter in eo eſſet iniquitas. Sed impoſſibile eſt, quod in eo ſit iniquitas, ergo impoſſibile eſt, quod nō recipiat cōfugiētes ad ſe, ſed faciēs quod in ſe eſt, cōfugit ad ipſum, ergo neceſſe eſt qd' ipſu3 recipiat, recipit aūt īfundēdo gratiā. Minor probať, q2 remouēdo obicē, qui eſt cōſenſus in peccato, ⁊ eliciendo motum bonū liberi arbitrij ī deū facit quod ī ſe eſt. Ultra. n. ex ſe nō pōt, ſuppoſita ſemp gnali īfluētia dei, ſine qua omnino nihil pōt. Ro. 5.

¶ Ex quib. ſequiť, quod iniuſte ⁊ male Lutherani derrident, ⁊ negant huiuſmodi Theologorū diſtinctionē. ſ. de merito condigno, ⁊ cōgruo. Nā qđ detur aliquod meritum alicuius p̄mij condignū ex debito iuſtitię, videlicet ex conuentione, ⁊ pacto, ac dei p̄miantis libera acceptatione, Pariterq3 detur meritū congruū, qd' eſt opus a volūtate libere elicitum, ad aliqd' bonū retribuēdum acceptatū, non ſi quidē ex debito iuſtitię, ſed ex ſola acceptātis liberalitatę, clare liquet. ex rationibus ⁊ autoritatibus ſupra dictis. Et in hoc differūt, q2 meritū cōdignū p̄ſupponit gratiā, ſimulq3 pactū, aut cōuentione3, ſeu p̄miantis p̄miſſionē, vt patuit ſupra. Meritu3 vero congruū, nō p̄ſupponit gratiā. Poteſt. n. pręmians aliquid retribuere operāti, intuitu alicuius operis, alias nō daturus, nō tñ tāq3 digno in ſe, nec ratione operis cōdigni, ſed ex ſua liberalitate, etiā ei qui inimicus eſt, vt euidenter conſtat de homine peccatore, cōtrito tñ ⁊ pęnitente, cuius cōtritionē deus acceptat, ad gratiā elargiendā, facitq3, ex ſua liberalitate illud pęnitentię opus eſſe aliquomodo diuinę gratię meritoriū, qm̄ cuilibet facienti quod

Corelariū ꝯtra Luth.

Quid ſit meritū congruum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

in ſe eſt ſemp deus eſt paratus ſuā tribuere gratiā, vt nō minus rationib.ꝙ autboritatib.probatū eſt ſupra,igit̄ cōcludendū eſt ꝑuiā cōtritionē,ſeu interiorē pꝫnitentiā eſſe meritū cōgruū,reſpectu diuine gratię. Quare quilibet peccator faciēs quod in ſe eſt,ex cōtritionis virtute,de cōgruo primā meret̄ grāz, qua babita inde ex bonis operibus de condigno,ꝛ ex debito iuſtitię.ſ. ex pacto,aut ꝯuentione, ſeu ꝑmiātis promiſſione meretur vitę eternę mercedē,vt luce clarius liquet ex ſupra dictis ꝛc.

Correlariū

¶ Pulcberrimū quęſitum.

Sed queret aliquis ꝛ non īmerito,quid ſit facere ꝙ in ſe eſt,ꝛ quō īfidelis babet,ſeu pōt facere ꝙ in ſe eſt,pariter ꝛ fidelis. Reſpōdendū eſt,quod in quolibet bomine eſt ratio recta,per naturā,qua qlibet pōt cognoſcer̄ ſuū principiū.ſ.deū. Per boc.n. quod qulibet bō naturalit̄ ſcit non ſemp fuiſſe,ſcit ſe factū eſſe,ꝛ babere principiū,ꝛ ſcit qđ ab illo principio babet quicqd babet boni,a quo debet petere bonū,ꝛ ſuoꝝ deffectuū suppletiōes. In cuiꝰ ſignū nulla fuit bominū natio,q̄ voluit eē ſine deo,a quo neceſſaria ꝛ ſubuentionē peteret, licet multi errantes,ꝛ decepti illos coluerūt pro deo. Cum ergo ꝑm illam nationē, per liberū arbitriū operat̄ bomo,recurrēdo ad illū,quē ſcit eē ſuū principiū,ꝛ petit ab eo lumen cognitionis fidei,ꝛ boni,facit quod in ſe eſt, ꝛ boc generaliter ē in quolibet bomine. Infideli aūt peccatore,q babet fidē informē, nibilominus fides illa ad duo radiat.ſ.ad diuinā iuſtitiā damnantē reprobos,ꝛ ad diuinā miſericordiā ſaluātes electos. Si ergo auertat ſuū arbitriū ab actu peccati, ꝯſiderādo diuinā iuſtitiā dānatē reprobos,ꝛ cōuertat ipſuz ad obediendū deo, ꝛ diligendū deum

Quō īfidelis facit qđ in ſe eſt.

Quid ſit facere ꝙ in ſe eſt apud fidelem.

cōſideratione miſericordię,qua ſaluat electos ex pri mo.n. generatꝰ timor, ex ſecūdo ſpes,ꝛ hoc faciendo facit qđ in ſe eſt. Sed forte dicet Lutherus,hoc facere qđ ī ſe ē,pſupponit liberū arbitriū. Sed hoc nō datur,ergo nullus pōt facere qđ in ſe eſt,reſpondeo, qđ in cōcluſionib.ſequētis tractatus Deo optimo auxiliāte apertiſſime demōſtrabitꝰ liberum arbitrium de neceſſitate dari ꝛc. Obiectio.

Poteſt etiā breuius dici,qđ infidelis facit qđ i ſe eſt,dū arbitriū ſuū cōformat rationi,ac toto corde petit,ac q̄rit illuminari ad cognoſcēdū veritatē, iuſtitiā,ꝛ bonū. Exemplo Cornelij Centurionis actuū.10. Fidelis vero facit qđ in ſe eſt,ſi ƀm rgulā fidei deteſtatꝰ peccatū. proponens in omnibus obedire deo,ꝛ eius p̄cepta ƀuare, peccatū.n.deteſtādo remouet obicem,volens aūt deo tanq̄ ſummo bono obedire pp ipſum deū,habet bonū motū in deū, ꝛ ſic patet minor qđ.ſ.remouens obicē, ꝛ habens bonū motū in deū,facit qđ in ſe eſt quare ꝛc. Actuū.10. Facere qđ i ſe eſt qd ſit breuiter.

Aliud perpulchre q̄ſitum.

POteſt inſuper aliquis q̄rere,an deus neceſſario det gratiā faciēti qđ in ſe eſt. Reſpōdetꝰ per duplicē diſtinctionē, qm̄ neceſſitas dupliciꝰ ſumitꝰ.ſ. pro neceſſitate coactionis,vel pro neceſſitate mutabilitatis,vel pōt poni alia diſtinctio. Eſt.n.neceſſitas ſimpliciter dicta, ſeu abſoluta,cuius oppoſitū includit cōtradictionē,ꝛ eſt neceſſitas ex cōditione ſeu ſuppoſitione. Tunc dicitꝰ,qđ deus dat gratiam facienti qđ in ſe eſt, neceſſitate imutabilitatis,ꝛ ex ſuppoſitione,q2 diſpoſuit deus dare īmutabilitꝰ gratiā facienti qđ in ſe eſt,vt ſupra claret. Illa ergo ordinatiōe ſtante, ꝛ ſuppoſitione,nō pōt nō dare gratiā facienti qđ in ſe eſt,q2 tūc eſſet mutabilis. Sic Neceſſitas coactionis imutabilis. Neceſſitas abſoluta cōditionata.

prędeſtinatũ nõ põt nõ ſaluari in ſenſu cõpoſito.ſ. ex ſuppoſitione, qꝛ impoſſibile eſt p̃deſtinatuʒ non ſaluari, ſtante ſua p̃deſtinatione, licet in ſenſu diuiſo.i.ſimpliciť, ⁊ abſolute hęc ſit vera, q̃ p̃diſtinatuſ eſt, poteſt nõ ſaluari, qꝛ poteſt nõ eſſe p̃deſtinatus, cum pꝛedeſtinatio cuiuſcũqꝫ ſit cõtingẽs, ſic omnis oꝛdinatio dei ad extra eſt cõtingens. Unde hęc cõſequẽtia eſt neceſſaria. Albertus eſt pꝛedeſtinatuſ, igitur, Albertus ſaluabitur, Licet tã antecedens q̃ cõſequens ſit cõtingens. Quapꝑ eodẽ modo ſequitur, Albertus facit qđ in ſe eſt, ergo deus dat ei gratiam, licet vt dictũ eſt, tã antecedens q̃ ꝯſequẽs ſit ꝯtingẽs, ſic q̃ neceſſariũ eſt ex ſuppoſitiõe deũ dare faciẽti q̃ in ſe eſt grãʒ, qꝛ hęc cõditionalis eſt neceſſaria. Si hõ facit q̃ in ſe eſt, deus dat grãʒ. Nõ autẽ neceſſario ſimpliciť, neqꝫ coactus, dat gratiã faciẽti qđ in ſe eſt, qꝛ illa neceſſitas nõ cadit in deuʒ, reſpectu cuiuſcũqꝫ creature. Sed obijciũt Lutherani dicẽ. impoſſibile eſt hominẽ facere qđ in ſe eſt, qꝛ facere qđ in ſe eſt, eſt remouere obicẽ ⁊ impedimentũ grę. Obex aũt grę eſt peccatuʒ moꝛtale, ſed nullus homo põt de ſe peccatũ ſuũ remouere, cũ ſolus deus remittit peccata. igiť nullus homo põt facere qđ in ſe eſt. Reſpõdeť, qđ obex grę, qñqꝫ dicitur peccatũ moꝛtale, quãtum ad reatũ, qñqꝫ dř peccatũ moꝛtale quãtũ ad actũ interioꝛẽ ⁊ exterioꝛeʒ, q̃ eſt cõſenſus ⁊ cõplacẽtia peccati.

Obiectio lutheranoꝛũ.

Reſponſio catholica.

¶ Pꝛimum remouere non poteſt homo, quia peccatum quo ad reatum non remouetur, niſi per peccati remiſſionem, quod ſolius dei eſt, qui tamen paratus eſt remittere facienti quod in ſe eſt. Obicem vero ſecũdo modo dictum poteſt remouere peccatoꝛ, quia poteſt ceſſare a conſenſu ⁊ actu peccandi,

firmino odire peccatu3, ⁊ vele non peccare, ⁊ de hoc obice intelligenda ſunt dicta ſuperius, in quinte cõcluſionis probatione ⁊c.

¶ Vel vt idem clarius dicã, de eodẽq3 vos certiores faciã. Duplex eſt obex, vel obſtaculũ ſeu impedimẽtũ grę gratũ faciẽtis, qđ idẽ ẽ.ſ. mortale crimẽ, ⁊ actualis ꝯſenſus peccati, ſeu cõplacẽtia ⁊ pſeuerãtia in illo. Remouere aũt primũ obicẽ, aut obſtaculũ, ſeu impedimẽtũ, qđ in idẽ reddit, in hoĩs nõ eſt poteſtate, q2 ſolius dei ẽ remittere peccata. Secũdũ vero obicem ⁊ diuinę gratię impedimẽtum poteſt homo remouere, ceſſando a perſeuerãtia, ⁊ cõplacẽtia peccandi. Pariterq3 ab actu ⁊ conſenſu peccati. Quid eſt.n. obicẽ remouere, niſi peccata deteſtari, ac per vera3 cordis cõtritionem dolere de cõmiſſis, cũ firmo non amplius peccãdi propoſito: facere autẽ quod in ſe eſt, vltra hoc, addit bonum motum in deum.ſ. vele in omnibus deo obedire, eiuſq3 obſeruare mãdata, tunc ſtatim deus, qui nũq3 deeſt faciẽti quod in ſe eſt, ei remittit peccata nouã infundendo gratiã, nõ ſiquidẽ coactionis, vel abſoluta neceſſitate, ſed cõditionata quippe ⁊ imutabilitatis neceſſitate, ꝑut dictũ eſt ſupra, quare ⁊c.

Hic clarius loquit̃ auctor.

Obicem remouere qd ſit.

Quid facere qđ ĩ ſe ẽ.

¶ Sexta Cõcluſio.

Licet nullus viator poſſit alteri mereri primam grã3, beatitudinẽ, ſiue gloriã directe, nec aliquẽ eius gradũ. Põt tñ hõ ſaltẽ indirecte, vel aliquomõ alteri mereri primã grã3, ⁊ augumentũ eius, necnõ ⁊ cetera dona gratię gratis datę.

¶ Prima pars cõcluſionis ꝓbat̃, q2 beatitudo reſpondet tm̃ grę ⁊ opib. ꝓpriis, ei q beatificat̃, ⁊ nõ grę alterius, nec alienis opib. dempto merito xp̃i, q omnib. meruit grã3 (⁊ nota q̃ de beatitudine eſſen

tiali loquit conclusio) dicit.n.scriptura. Oēs nos
2.corint.5. māifestari op; āte tribunal xpi, vt referat vnusqſq; ppria corporis, put gessit siue bonū siue malū.
1.corint.3. ¶ Itē ad corinth. ait Pau. Unusqſq; pprīā merce dē accipiet ſm ſuū laborem.
Ro. 14. ¶ Preterea idem Apl's ad Ro. inqt. Unusquiſq; pro ſe rationē reddet deo.
Gal.6. ¶ Proinde ad Gala. iterū dicit, Que ſeminauerit hō hec 7 mettet, 7 ibidē vnuſqſq; on' ſuū portabit.
¶ Itē ex merito alicuius ſancti nō cōfert gra peccatori directe, 7 ex debito iuſtitie, eo q nihil deus debet pctori niſi penā, nec illud debet ſācto orāti, q2 pollicitus ē deus exaudire oroes ſanctoꝝ, p ſe nō p alijs, pōt.n.multipliciter impediri p alijs orans.
Matth.9. ¶ Secūda pars cōcluſionis pbat, p illud Matth. Uidēs Jeſus fidē illoꝝ dixit paralitico. Cōfide fili, remittūtur tibi peccata tua, vn̄ gloſa. Pēſate fratres quātū valet apud deū fides ppria, cū tm̄ valuit fides aliena, vt hominē ſanaret in anima 7 corpore. Nō aūt ſanat ī aīa, niſi p gratiā, Sic beatus Pau. credit ꝯuerſus oratiōib. s. Stephani, 7 btūs Auguſtinus orationibus matris ſue, necnon 7 populus Iſrael multotiēs conuerſus ad deū, 7 a flagellis liberatus oratiōibus Moſi ſerui dei, 7 ſic de alijs, de quibus clare exempla habemus in ſcripturis, 7 eodem modo poteſt probari, quod vnus poteſt alteri mereri augumentum gratie, 7 cetera dona gratie gratis date, quia ſi poteſt alteri impetrare gratiam qđ maius eſt, ergo etiā augumentū gratie, 7 cetera dona, quod minus eſt. Sed hec.2.pars concluſionis clarius, 7 fortius demōſtrabitur, in tractatu de orationibus ſanctorum, contra impia Lutheranoꝝ dogmata 7c.

¶ Ex euidētiſſimo Tractatu De Libero Arbi-
trio Secunda Theorematū acutiſſima
Diſputatio, Cōcluſio.
Prima.

Liberū arbitriū neceſſario dari tā
ad bonū quā ad malū, effecꝫ cuili
bet homini cōnaturale omnino aſ
ſerimus, quare falſa ſūt illa Stoi
corū dicta, omnia ꝺ neceſſitate eue
niunt, certaqꝫ ſtant omnia lege, q̄
Lutherani eſſe vera impie fatentur.

¶ Demōſtrato ex euidētiſſimis rationib. libero ar
bitrio, tota hec concluſio reddit vera, ſed pro eius
declaratione, ac cōcluſionis ꝓbatione, primo ſcien-
duꝫ eſt, qꝺ aliter de libero arbitrio locuti ſunt phi-
loſophi, ⁊ naturales, ⁊ aliter locuti ſunt Theologi,
⁊ ſancti, nā phi loquūtur de libero arbi. ꝓut diſtin
guit cōtra principiū naturale, qꝛ tripliciter eſt age-
re ſm phos, ſ. agere libere, q̄ eſt actio volūtatis age
re naturaliter, q̄ eſt actio ignis calefaciētis, ⁊ agere
violēter, q̄ eſt actio lapidis proiecti ſurſuꝫ, vt habet
phs. 2. phiſicorū, vbi diſtinguit principiū actiuū in
naturā ⁊ intellectū, per intellectū intelligit volūta-
tem ſiue liberū arbitriū. hoc eſt animā intellectiuā,
reſpectu illius actus, quē habet in ſua poteſtate, ⁊
ibidē, cū diuidit agens ſm propoſitū, ⁊ nō ſm pro-
poſitū, per agens ſm ꝓpoſitū intelligit, agens libe
rū, ſeu volūtateꝫ, per agens nō ſm propoſitū intel-
ligit naturā, ſeu potētiā irrationalē. Vñ potētia
libera, vt diſtinguit cōtra naturalē, ſm phos eſt po
tentia indifferens ad oppoſita. i. q̄ ad productionē
alicuius effectus, omnib. poſitis, ⁊ eodem modo ſe
hñtibus, nullo variato ex parte ſui vel alterius ha-

bet in poteſtate ſua, ita nõ ꝓducere ſicut ꝓducere, ita ꝙ ex natura ſua ad neutrũ determinatur, ⁊ talis potẽtia, dicit̃ cõtingẽter ⁊ libere productiua. Potentia vero naturalis oppoſito modo deſcribit̃, eſt potẽtia ad vnũ oppoſitorũ determinata, q̃ nõ habet i poteſtate ſua vtrũq; oppoſitorũ, ⁊ talis agit neceſſario. i. poſitis omnib. requiſitis ad productionẽ, effectus, non põt nõ ꝓducere. Ex quo ſequit̃, ꝙ nulla cauſa reſpectu eiuſdẽ effectus eſt libera. ⁊ nãlis, q2 implicat. Secũdo ſequit̃, ꝙ cauſa reſpectu vni9 effectus, põt eſſe libera, ⁊ eadẽ reſpectu alterius erit nãlis, p3 de aĩa rationali, q̃ reſpectu volitionis eſt libera, ⁊ eadẽ reſpectu intellectiõis eſt nãlis, ex quo tertio ſequit̃, qd ſola humana volũtas eſt libera.

Quid potẽtia nãlis.

Correla. 1.

Correla. 2.

Correla. 3.

¶ Theologi vero, ⁊ ſancti Docto. varie loquũtur de libertate, quandoq;. n. accipiũt libertatem, put diſtinguit̃ cõtra coactionẽ, ita qd potẽtia dicit̃ producere libere, qñ nõ producit coacte: q2 producere coacte eſt ꝓducere cõtra ſuũ vele, ſicut dicimus, qd mercatores qñ proiciũt merces in mari, nõ proiciũt eas coacte. hoc eſt cõtra eorũ vele, immo proiciunt libere, prout libertas diſtinguit̃ cõtra coactionẽ, ⁊ talis libertas, nõ diſtinguit̃ cõtra principiũ neceſſarius, q2 ſtat, qd aliqd agens agat neceſſario, ⁊ etiã agat libere, iſto modo capiẽdo libertatem, q2 deus vult ſeipſũ eſſe libere: ⁊ ẽt neceſſario, nõ neceſſitate coactiõis, q2 a nullo cogi põt, ſed neceſſitate ĩmutabilitatis, q2 ſic deus ĩmutabiliter ab ęterno ordinauit. Eodẽ etiã mõ dicit̃ qd pr̃ in diuinis generat filium libere, ⁊ neceſſario. Neceſſitas aũt coactiõis ſemp repugnat libertati arbitrij, nõ autẽ neceſſitas ĩmutabilitatis, vnde liberũ, idem eſt qd volũtariũ, ⁊ iſto modo libere producit̃, quicqd producit̃ a voluntate

luntate,quare ſi volũtas ꝓduceret aliquẽ actũ etiã neceſſario,volũtarie ⁊ libere ꝓduceret, nõ aũt contingenẽ,⁊ hec libertas a coactione cõuenit deo,angelis,⁊ hominib.ſicut volũtas cõuenit illis vniuoce.Alio mõ accipiẽ libertas prout opponiẽ ſeruituti,per quã qs alteri ſubiciẽ,de qua Pau.ad Cor.7. ait.Seruus vocatus es,nõ ſit tibi cure,ſed ⁊ ſi põt fieri liber magis vtere,⁊ ſic ſm multiplicẽ ſeruitutẽ,poteſt poni multiplex oppoſita libertas, ⁊ qr duplex eſt ſeruitus ſm Theologos.ſ.ſeruitus culpe, ⁊ ſeruitus miſie,ita duplex erit oppoſita libertas.ſ. libertas a culpa,⁊ a miſeria,ſeu a pena:⁊ hec libertas cõuenit tantũmodo deo, ⁊ beatis,de qua libertate loquiẽ Aug.prout recitat Magr.2.ſen. Multo liberius erit arbitrium,qd' oĩno non põt ſeruire peccato.viatores vero tanto ſunt liberiores, quãto magis culpe,⁊ pene ſunt immunes,vt pꝫ Ro.6.Liberati a peccato ſerui facti eſtis iuſtitie. Dãnati vero carent vtraqꝫ libertate, vnde diuidiẽ libertas in libertatem nature,⁊ libertatẽ gratie,⁊ glorie, libtas nãqꝫ nature eſt libertas a coactione,libertas gratie eſt libertas a culpa;libertas glorie eſt libertas a miſeria. Prima cõuenit deo,⁊ cuilibet creature habẽti voluntatẽ liberã.2.cõuenit omnib.exiſtẽtibus in grã.3.cõuenit tantũmodo beatis. ſed de iſtis trib. modis libertatis,nõ ſumus dicturi in ꝑſenti tractatu:ideo tantũ dicta ſufficiãt. Alia ſiquidẽ eſt libertas,q̃ opponiẽ neceſſitati nõ tantum coactiõis, ſed etiã immutabilitatis,⁊ hec diciẽ libertas contradictionis,ſeu cõtingentie,⁊ hec eſt principiũ meriti, ⁊ demeriti,qr per hãc libertatẽ poſſumus peccare ⁊ nõ peccare, vele ⁊ nõ vele,tam bonũ,q̃ malũ,⁊ per ꝯñs mereri ⁊ demereri.Mereri tñ mediante diuina

Corint.7.

Ro.6.

De libertate in ꝓpoſito capta.

gra, et hec libertas conuenit tantūmō viatorib. qui ſunt in ſtatu peccādi, et nō peccandi, merēdi et deme rēdi, et ſm has acceptiones libertatis, variē aſſigna tur lib.ar. diffinitiones, varieqꝫ allegātur ſanctoꝝ authoritates. At qꝛ de illa libertate, q̄ cōuenit viato ribus ſumus tantū dicturi in pn̄tiarū, iō dimiſſis alijs diffinitionib. ſanctoꝝ ponitur diffinitio Diui Augu. quā Magr recitat. 2. ſen. Diſ. 25. q̄ talis eſt.

Liberū ar- bitriū qd ſit

Liberū arbi. eſt facultas rationis, et voluntatis, qua bonū eligit gr̄a aſſiſtēte, vel malū ea d̄ſiſtēte, q̄ ſm Magr̄m dat de libero arbi. viatoꝝ tm̄, et dr̄ liberū quātū ad volūtatē q̄ pōt in oppoſita, et dr̄ arbitriū, quātū ad rationē diſcretiuā boni et mali, ex qua di finitiōe elicit qd libe.arbi. nō eſt aliud, quā intelle ctus et volūtas ſimul, vt pꝫ ēt ex vi vocabuli. Nā dr̄ libe.arbi. vt p arbitriū intelligat intellectus ratio- nalis, tanq̄ iudex dictās volūtati aliqd eſſe faciedū vel nō faciendū, et p liberū intelligat volūtas, q̄ eſt libera ad illud volendū vel nō volēdū. et ſic libe.ar. pōt ēt aliter diffiniri. ſ. libe. arbi. eſt itellectus et vo lūtas, q̄ eſt eadē aīa dictās aliqd eſſe faciēdū vel nō faciēdū, et illud poſſe facere et poſſe nō facere, qꝛ itel- lect⁹ practicus multoties, et fere ſemp (vt dixim⁹) dictat volūtati multa bona faciēda, puta hodie eſſe ieiunādū, vel audiēdā miſſā, vel obſuāda p̄cepta dei, in poteſtate aūt volūtatis ē vele hodie ieiunare, vel nō ieiunare, et ſic vele audire miſſam, vel nō au- dire, pariterqꝫ in poteſtate volūtatis eſt imparare coꝛ poꝛi, et ptibus eius, vt moueātur ad executionē ſue volitiōis, niſi aliūde impediant, vele aūt et nole eius nūq̄ poſſunt impediri. Et hoc ſiqdē libe. arbi. ī cu ſua poteſtate eſt elicere bonū, vel malū, et vtrūlibet ſm electionē facere vel dimittere, ac inſuper i ſua eſt

Aliter diffi nitur.

libertate apetituq; moueri ad ea, q̄ bona vel mala
indicat ratio,taliſq; libertas non cōuenit deo, neq;
dānatis, neq; beatis, ſed tantū modo viatoribus.
His ergo ſic declaratis, probat̃ cōcluſio.ſ.qđ neceſ
ſario datur liberū arbi.tam ad bonū, q̄ȝ ad malū.

¶ Primo rationibus,deinde ſacrarū ſcri-
pturarū teſtimonijs.

¶ Prima pro libero arbi.rō demōſtratiua. Prima rō.

SEd ꝓ fundamēto huius primę rationis, ſuppo Mirabile ⁊
natur vnū,qđ eſt veriſſimū in natura.ſ.qđ oēs fortiſſimuz
rerū ſubę quādam naturalez proprietatē habent a primę rōis
deo,vt nāle ab illo,cuius eſt ꝓpriū nulla vi,ēt diui fundamētū
na ſeiungi poſſet,niſi illud idē ꝑimat̃, ⁊ lz rei ſuba
intelligi poſſit nō intellecto,qđ ſibi ꝓpriū eſt. Nul
la tn̄ virtus,excogitare pōt rē actu eſſe,abſq; eo qđ
ſibi ꝓpriū eſt,cōgenitū,⁊ cōnaturale,Exēpli cā,ſol
lucē hēt,q̄ ſibi cōgenita eſt, vel cōcreata,⁊ cōnālis,
⁊ vſq; adeo eſt eadē ſibi:qđ deus non poſſet a ſole
lumen ſe iūgere,niſi ſolē deſtrueret. Pariter plūbū
grauitatē hēt ſibi cōnālē ⁊ congenitā,qđ lz poſſit
intellectus plūbi naturā intelligere,nō cogitādo de
eius grauitate.Nullus tn̄ ſanus intellectus intelli
gere pōt,plumbū exiſtere denudatū a ſua cōgenita
grauitate,⁊ qđ dictuz eſt de ſole ⁊ plumbo,ita dici
pōt de vna q̄q; rei ſuba,⁊ eius ꝓprio,ſicut de igne,
a quo cōnaturalis eius caliditas p̄ nullā potētiam
ſeparī pōt,niſi ignis corrumpat̃.Impoſſibile eſt.n.
ignē eſſe,⁊ nō habere caliditatē,⁊ aquā exiſtere ſi-
ne humiditate,queādmodum hominem eſſe,⁊ non
eſſe riſibilem,nō eſt poſſibile,eo qđ riſibilitas cum
ſit propria paſſio hominis,ab ipſo ſeparari nequit,
⁊ ſi hoc accidit in vna quaq; ſuba corporea, verius
exiſtimandū eſt de re perfectiori.ſ.de rationali ani-

ma, q̄ tota perfectione p̄ferenda eſt cũctis corporeis rebus, pariter ⁊ de mentib. angelicis: q̄ oīa volens deus creare, lȝ potuerit nõ creare. tñ non potuit ea pducere, ſine ſuis ꝓprijs cõgenitis ⁊ cõnaturalib. ꝓprietatib. Et ſi nõ potuit aliquã naturã facere ſine ſua naturali ꝓprietate. Minus potuit eã formare ſine partib. ſuis eſſentialib. ex quibus cõſtat talis natura. Quis. n. recte diceret, qđ deus poſſet facere hominẽ eẽ hominẽ, ⁊ nõ habere animã rationalẽ: aut vnã animã rationalẽ creare ſine intellectu, memoria, ⁊ voluntate: ⁊ ſi hoc deuſ nequit facere, non pp ſuam impotentiaȝ, ſed q: repugnat creaturę ſic produci, ac ẽt taliter eſſe, ꝯtradictionẽ quoqȝ implicat hominẽ eẽ, ⁊ nõ eẽ animal rationale. Vires nẽpe eſſentiales animę rationalis. 3. ſunt itellectuſ. ſ. memoria, ⁊ voluntas. Harũ aũt triũ animę viriuȝ, q̄libet ſuã habet cõgenitã ꝓprietatẽ. Si ergo non potuit deuſ animã rationalẽ creare, abſqȝ itellectu, memoria, ⁊ volũtate, neqȝ iſtas animę vires facere potuit, vt ocioſe eſſent ſine ſuis cõgenitis ꝓprietatibus. Multe aũt ſunt intellectus ꝓprietates. ſ. res ſimplices ap̄hẽdere, iudicare, credere, opinari, ſcire, diuidere, cõponere, ratiocinari, ⁊ alia id genuſ, ſine quibus intellectus eſſe nõ põt. Quis. n. imaginari poſſet, vnũ intellectũ eſſe intellectũ, ſine huiuſmodi proprietatibus:

Proprietates intellectus inſeparabiles.

¶ Primo igiẽ põt intellectus ex ſui natura dep̄hẽdere ſimplicia, hoc eſt ſimplices terminos vniuſcuiuſqȝ diſcipline, cũ aũt intellectus terminos dep̄hendit, ſimul ⁊ eoꝝ ſignificata intelligit. Dũmodo intelligibilia ſint, ẽt denudatus a ſenſibus corporeis, qđ ſenſus nequit facere abſqȝ corporeis cõditionibus. Põt etiã intellectus ex dictionibus ſimplicib.

iam cognitis cōſtituere orōnes, Exēpli cā, deus eſt infinitus, valet ēt intellectus diuidere, itidē ꝛ comparare rē cognitā, ad alterā rē cognitā. Pōt deniqꝫ diſcurrere, ab vno ad reliquū, ꝛ ꝑ huiuſmodi diſcurſuз, illud diſtincte ſcire pōt, qđ ante diſcurſuз ignorabat. Interdū aūt, ratiocinatur a ſenſibilibus ad ſenſibilia, nōnunqꝫ vero a ſenſibilibus, ad intelligibilia ſeu icorporea. Unde ex naturali quadā ſua ratiocinatione, pōt attingere noticiaз multarū veritatū, ꝛ ex ſuo proprio diſcurſu, ꝛ deū, ꝛ quāplures eiꝰ proprietates pōt perfecte agnoſcere, vt infra clarius patebit, in ſecūde concluſionis probatione.

¶ Sed qđ dictū eſt de intellectu, ꝛ eius inſeparabilibus ꝓprietatibus, pariter dicendū eſt de memoria cuius propriū eſt reminiſcētia, ſeu recordatio, reminiſcētia nempe eſt cognitio, vel cogitatio ipſius reminiſcentis, de aliquo actu p̄terito, ſeu de aliqua re, viſa et cognita. Exēpli cauſa: Quis.n. ſemel cognouit Carolū impatorē, ex cuius viſione, ꝛ intellectione, cauſata eſt q̄dam naturalis ſimilitudo, ꝛ imago ipſius impatoris, q̄ quidē ſimilitudo derelicta eſt, ꝑ actū cognoſcēdi rem illam, in virtute memoratiua. Uirtus aūt recordatiua recipit ī ſe, ꝛ ꝯſeruat impatoris imaginē, q̄ etiā illius ſpecies vel ſimilitudo dici pōt. Cū aūt fit recordatio, memoria reſpicit illuз actū, vel ſpeciē, ſeu naturalē ſimilitudinē, vel imaginē. Que ēt noticia aſtractiua appellatur cauſata a noticia intuitiua impatoris, ꝛ licet impator ſit mortuus vel abſens, p̄ſens eſt. tñ ille memorie ſm ſuā ſimilitudinē, ſpeciē, ſeu imaginē, q̄ illū repſentat.

De memoria ꝛ eius ꝓprietate.

¶ Sed eſt notandū qđ duplex eſt memoria ſenſitiua .ſ. ꝛ intellectiua, ſenſitiua eſt in brutis, ꝛ etiaз in hominib, dū per noticiaз ſenſitiuā recordatur, intel-

Memoria ſenſitiua ꝛ itellectiua.

lectiua autē eſt tantū in hominibus, intellectus.n. recordari poteſt omnium intellectionū, et volitionū ſuarum, que non cadunt ſub ſenſu. Licet igitur corrumpatur memoria ſenſitiua, quando anima a corpore ſeparatur, non tamen corrumpitur virtus itellectiua, quia immortalis eſt, et ſuapte natura poteſt recordari, de omnibus que vel mediantibus ſenſibus, vel ſua virtute cognouit, que etiā a corpore ſoluta, poteſt cognoſcere actus ſuos pteritos, et omnium rerum ſpecies prius cognitarum, tā ſenſibilium, quam inſenſibilium, et quod verum ſit, per clarū teſtimoniū habemus

Luc. 16.

Luc. 16. de anima Abrae, que intellexit petitionē diuitis epulonis, et dixit ei, recordare filij etc. et ibi cōmemorat legem Moyſi, et Prophetarum, de quibus non potuiſſet mentionem facere, niſi habuiſſet memoriā eorum. Similiter epulo memoriā habuit omniū actuū ſuorum, qui fuerunt ſub ſenſibus, vnde nouit, qd eius fratres in mūdo exiſtētes ipſius exēpla ſequerētur, et pariter dānarentur. Ex iſtis igit oībus euidenter, et luce clarius patet, quod reminiſcētia ſeu recordatio eſt quedam congenita et naturalis proprietas ipſius memorie, q ab ipſa per nullā potentiā diſiungi pōt,

Prima voluntatis libertas.

¶ Tertia vero virtus et potentia anime rationalis, q voluntas dicitur, ex ſua propria natura libera eſt ad tria. Primo libera eſt ad oppoſitos actus.ſ. velle et nolle, poteſt.n. ſimul velle et nolle, nō ſimul.ſ. in eodem inſtanti, ſed ſucceſſiue.ſ. modo velle et modo nolle, et ecōuerſo, et quādo habuit hunc actū.ſ. velle potuiſſet ceſſare ab illo, et habere alium actum.ſ. oppoſitum vtpote nolle. Et cum hec prima libertas includat imperfectionē, puta mutabilitatē, ideo nō poſ

nitur i voluntate diuina. Secūdo voluntas libera eſt mediantibus illis actibus, ad oppoſita obiecta, in q̄ tendit, poteſt.n. vele bonum facere, ⁊ nole malum agere, nec minus poteſt vele album, ⁊ nole nigrum. Potuiſſetq; nole albu3, ⁊ vele nigrū. ⁊ ſic de omnibus aliȷs oppoſitis dicendum venit: ⁊ hęc libertas nullam includit imperfectionē, inmo neceſſaria eſt ad perfectionem illius virtutis ⁊ potentię, quia omnis virtus perfecta poteſt in illud tendere, qđ aptum eſt eſſe obiectum ſuu3, ſed quicquid appetibile eſt, ipſius voluntatis eſt obiectū, ergo voluntas cui deus contulit omnē perfectionē ſibi conuenientem (eo qđ cuncta creauit in ſuo genere perfecta) poteſt tendere in omne appetibile, ⁊c. ⁊ talis libertas eſt etiā in deo. Tertio volūtas libera eſt ad producēdum cōſimiles effectus: ⁊c.

Secūda libertas volūtatis.

Dñs primo

Tertia voluntatis libertas.

¶ His ergo ſuppoſitis, ⁊ declaratis, formo ſic rationem contra impia Lutheranoꝝ dogmata, quod cūq;.n. ſubſtantiale, ⁊ proprium eſt alicui ſubſtantię, nō poteſt ab illa ſeparari, abſq; corruptione ſuę naturę, ſed intellectus, memoria, ⁊ voluntas, ſunt vires eſſentiales, ⁊ potentię proprię animę rationalis, ergo non poſſunt ab illa ſeparari, abſq; corruptione ſuę naturę. Ueritas maioris, ⁊ minoris euidentiſſime patet ex ſupradictis, forma argumenti eſt tertio modo primę figurę, ideo contra Lutherū ratio concludit, ⁊c.

Argu. pro volūtatis libertatę in forma.

¶ Ite3 a ſimili, omne quod eſt eſſentiale, ⁊ propriū intellectui, ſeu potentię intellectiuę, nequit ſeparari ab illo, ſemota corruptione ſuę naturę, ſed poſſe ſimplicia aprehendere, ex quibus cōponere, vel diuidere pōt orationē, itidē, ⁊ res ſibi notas cōparare,

2. argu. de intellectu ⁊ eius ꝓprietatib. in forma.

pariterq3 ab vna ad aliã diſcurrere,⁊ ꝑ diſcurſus co
gnoſcere deũ, ⁊ ipſu3 eſſe infiniti vigoris, ac multa
alia, vt īfra declarabit̃, eſt eſſentiale,⁊ ꝓpriũ intel
lectus,ergo ab ipſo nõ poteſt ſeparari, abſq3 corru
ptione ſuę naturę, ꝯña p3, veritas maioris ⁊ mino
ris liq̃t recte intelligenti q̃ ſupra dicta ſunt,iõ ⁊c.

Tertiũ argumẽtum pro memoria ⁊ eius ꝓprietate. ℂ Preterea ēt a ſimili arguo, quicqd ē eſſentiale ⁊
ꝓpriũ memorię,nõ põt ab ipſa ſeparari ⁊c. Sed
reminiſci ſeu recordari,vel memorari ꝑ ſenſum,vel
intellectũ, de rebus p̄teritis ſenſibilibus, vel intelli
gibilibus,eſt ꝓpriũ ⁊ eſſentiale ipſi memorię,ergo
ab ipſa nullatenus ſeiungi põt ⁊c. Amplius per eã
dem rationē3 ⁊ magis in ꝓpoſito pro volũtate ſic
inſto,quicqd eſt ꝓpriu3 ⁊ eſſentiale volũtati ratio

De volũtate cõcludit̃ ꝓpoſitum. nali,ꝑ nulla3 potentiã poteſt ab illa ſeparari,abſq3
corruptione ſuę naturę,vt dictũ eſt. Sed habere li
bertatẽ ad oppoſitos actus.ſ.vele ⁊ nole. Itē ⁊ ad
oppoſita obiecta,⁊ deniũ ad producendũ oppoſito3
effectus,eſt quoddã ꝓpriũ,⁊ eſſentiale ipſi volun
tati,ergo talis libertas per nullã potentiã põt ſepa
rari ab ipſa volũtate,ſine deſtructionę ſuę naturę,
⁊ ſic euidenter p3(his rationibus)de facto,immo
neceſſario dari liberũ arb.cuius oppoſitũ tenet fal

Corelariũ ſa Lutheranorũ ſcbola, Et ex his liquet,qđ anima
q̃diu eſt, ſemꝑ habet has ꝓprietates, aliter.n.cor
rũperetur ipſi⁹animę natura,vbicũq3 ſit,ergo ani
ma,ſiue corpori alligata, ſiue a corporeis viculis ab
ſoluta fuerit,q̃ ſibi peculiaria,⁊ ꝓpria ſunt,ſemper
hẽt ſecũ,interq3 potiſſimũ eſt libertas,quare ⁊c.

ℂ Obijciunt heretici.

SEd forte dicent Lutherani,ergo dãnati poſſunt
vele bonũ,⁊ beati poſſunt vele malũ, ⁊ ſi omniũ
recordãtur,poſſunt triſtari de peccatis cõmiſſis,ſed

qd absurdius? igit nec beati malū, nec dānati bonū: velle possunt, quomō ergo habēt liberū arbitriū?

℃ Responsio catholica.

PRo respōsione istius obiectionis sciēdū est, qđ triplex est bonū. s. meritoriū, morale, ⁊ ex gñe. ℃ Bonū nempe meritoriū (loquēdo de merito vi te eterne) est opus a volūtate libere elicitū. ⁊ a deo ad p̄miū beatificū acceptatū, ⁊ hoc bonū p̄requirit gr̄a͡s gratū faciētē, tanq̄ sui principale principiū. ℃ Opus vero moraliter bonū, est opus a voluntate libere elicitum, ſm dictamen recte rationis, ⁊ istud opus est virtuosum, ſm qđ ph̄s diffinit virtutē. 2. ethicoꝝ. Elicit̄. n. opus virtutis, ſm qđ ratio recte dictat, ⁊ ſm oēs circūstantias reqsitas, ad tale opus, si. n. opus vel actus aliquis eliceret̄ cōformiter dictamini recte rationis, quātū ad oēs circūstantias, nō tñ, qꝛ rō sic dictasset. Sed a casu, vel pp delectatione, vel qꝛ sibi placuisset, illud nō esset bonū morale, sed tm̄ ex genere, ⁊ sic patet triplex bonū. Bonū. s. meritoriū, qđ elicit̄ mediāte gr̄a gratū faciēte, ⁊ bonum morale, qđ ſm dictamen recte rōnis elicitur, bonū quoq̄ ex genere, qđ cadit super debitam materiā, seu q̄ elicit̄ ſm aliquas circūstantias loci, vel tēporis, aut forte dicit̄ absolute, sine omni circūstātia, siue sit ꝯforme dictamini recte rōis siue non. Exemplū primi, vt eleemosyna facta pp deū, ab aliquo existente in gr̄a. Exemplū secūdi vt eleemosyna facta pauperi indigēti, nō pp deū, sed qꝛ recta ratio dictat, qđ subueniendū est miseris. Exēplū tertij: vt eleemosyna facta pauperi, nō simpliciter pp deū, nec pp hoc, qđ recta ratio dictet, sed pp aliqđ bonū vtile, vel delectabile, seu pp incōmodū aut piculum euitandū. Primū ergo est meritoriū, secundū mo-

Bonū meritoriū morale ex gñe.

Exēpla bonoꝝ operū.

rale, tertiũ tñ ē bonũ ex gñe, q꞉ cadit ſup mãs debi tã, ⁊ hoc ſufficit. At qm̃ ſeptẽtrionales heretici fri gidi corpore, ⁊ frigidiores corde, abhorrẽt, ac deſpi ciũt, deridẽt, negãtqꝫ huiuſmodi diſtinctionẽ, ḋ bo no meritorio, morale, ⁊ ex gñe, ĩõ hinc oſtendo eos cõfiteri oportere bonũ morale, ⁊ ex cõſequẽti bonũ ex gñe, p ea q̃ hr̃tur in Act. de Corne. cẽturione, q̄
Act. 10. licet ea fide, ⁊ charitate careret, de qua Chriſtiani Theologi agũt, nihilominus erat vir religioſus ac timẽs deũ, cũ omni domo ſua. faciẽs eleemoſynas multas plebi, ⁊ deṗcans deũ ſemp. Huius ergo bo na operatio nõ poterat dici bonũ meritoriũ, cũ care ret fide, erat q̄ppe gẽtilis. pariterqꝫ carebat charita te, erga xp̃m quẽ nõdũ nouerat, g̃ illius opatio bo na, dicẽda erat bonũ morale, qḋ bonũ ex gñe inclu dit, pꝫ etiã ex eo qḋ dixit ei angelus. Orões tuę ⁊ eleemoſynę tuę aſcẽderũt in memoriã in cõſpectu dei, ⁊ paulo poſt Pet. loquẽs ait, In veritate com peri, q꞉ non eſt pſonarũ acceptor deus, ſed in omni gente, qui timet eũ. ⁊ opaṫ iuſtitiã acceptus eſt illi, igiṫ Cornelius timebat deũ, ⁊ opabaṫ iuſtitiã, ⁊ ex cõſequẽti opabaṫ bonũ nõ meritoriũ, q꞉ fide ⁊ gra carebat, g̃ moraliṫ q̄re ⁊c. Itẽ peccator põt facere q̄ in ſe ē, ⁊ ſe diſponeṫ ad gr̃ę ſuſceptionẽ vt ĩ p̄cedẽti tractatu pbatũ eſt, ⁊ infra fortius pbabiṫ, igiṫ opa ri bonũ moraliṫ põt. ¶ Alia obiectio.

Diſtinctiõe 26. ⁊ 27. 2. ſenten. Sed iterũ obiciũt moderni heretici in hoc ſequẽ tes Gregorij ariminẽſia opiniones dicẽtes, ad quodlibet opus moraliṫ bonũ, vltra alias circũſtã tias reqriṫ circũſtãtia debiti finis vltimi, q̃ eſt prin cipaliſſima, ſed q̃dlibet opus gẽtiliũ, ⁊ fideliũ caret circũſtantia principaliſſima. ſ. vltimi finis, q꞉ nõ fit principaliṫ pp deũ neqꝫ ordinaṫ ad ipſũ, tãq̃ vlti-

mũ finẽ,q̃ nullũ tale ẽ opus moraliter bonum.

¶ Reſpõdetur,ꝙ nõ oĩs defectus circũſtãtię, facit actũ nõ bonũ moralr̃.ſꝫ effectus circũſtãtię neceſſario reqſitę ad bõitatẽ moralẽ,nũc aũt circũſtãtia vltimi finis,in actu nõ reqrit̃,ad bonitatẽ moralẽ, hoc eſt nõ reqrit̃,ꝙ actus bonus moralr̃ ſemꝑ referat̃ actualr̃ in deũ,q eſt finis vltimus,q: aliq́d citra deũ eſt diligibile ꝑꝑ ſe,vt virtus,ſanitas,⁊ illud põt bene,⁊ moralr̃ diligi,⁊ ꝑꝑ ipſũꝫ aliquis actus elici,⁊ non actualr̃ ꝑꝑ aliũ finẽ.Exẽpli grã,aliqđ bonũ boneſtũ puta,virtus põt amari non cogitato vltimo fine,⁊ ita amari,⁊ apeti ꝑꝑ ſe,põt inſuꝑ. bõ ſm ſuũ dictamẽ recte rõis honorare parẽtes,ſubuenire indigẽtib.⁊ nõ finalr̃ ꝑꝑ deũ, vt fecerũt multi Gręci,⁊ Romãi,de quib.multa hñt̃ a Tito liuio, ⁊ a Ualerio Plutar.⁊ alijs,q̃ egerũt de genere bonoꝝ,ſicut ꝑdicam⁹ Bruti fidelitatẽ, Marci Reguli cõſtantiã,Mucij,⁊ Pitagore paupertatẽ, Uallerij publicole cõtinentiã,Euripidis abſtinentiã,Tullij caſtitatẽ,Thalis mileſij ꝯtẽplationẽ,Socra.patiẽtiã, Plato.ſapiẽtiã,Oratij religionẽ,⁊ alioꝝ ꝑhoꝝ, q̃plurimos morales actus legimus feciſſe,⁊ docuiſſe,de q̄bus lꝫ opus nũc nõ ſit eoꝝ recẽſere geſta, tñ de illis multa legimus ĩ hiſtorijs laudabilia,atq; digna memoratu,opati ſunt q̃ illi multa opa de bonorũ gñe,circũſtãtionata,ſm oẽs circũſtãtias reqſitaſ ad moralẽ bonitatẽ,⁊ lꝫ nõ eſſent finalr̃ ordinata in deũ,tãq̃ vlti.finẽ,erãt tñ opa ſm dictamen recte rõis opata,⁊ ꝑ ꝯñs,moralr̃ bona, aliter opa bona Corne.cẽtu.⁊ illi⁹ Ennuchi cãdacis Reginę, non fuiſſent moralr̃ bona,ex q̄bus tñ meruerũt illuminari,⁊ ſic pꝫ ꝙ circũſtantia vlti. finis nõ neceſſario reqrit̃ ad bonitatẽ moralẽ alicuius operis. Act.8.10.

Solutio principalis obiectionis lutberanoꝝ ¶ His ĝ ſic ſuppoſitis, ⁊ declaratiſ, de facili reſpon det ad principalē bereticoꝝ obiectionē. Angeli.n. mali ⁊ animę damnatę poſſunt babere, ⁊ multoties babēt actus voluntatis bonos ex genere, qm̄ illoꝝ volitio pōt tranſire, immo nōnunq̄ trāſijt ſup obiectum cōueniens, pariter ⁊ eoꝝ odium ſuper cōueniens obiectum. Nā cōueniens obiectū dilectionis eſt bonū, ⁊ cōueniens odij obiectū eſt malū, ⁊ cōtrario, obiectum non cōueniens dilectiōis eſt malum, odij vero bonū. Angeli.n. mali, ⁊ animę dānatę nō perdiderunt bonitatē moralē a deo ꝯcreatā, ⁊ ideo ſicut ego amādo meipſum facio bonū ex genere, qꝛ ego ſum cōueniens obiectū volitionis ⁊ dilectionis meę, qđ idem eſt dicere, amādo meipſum, amoꝛ ille cadit ſuper materiā debitam, ⁊ per ꝯn̄s eſt bonū ex genere, Et quēadmodū, qđ mibi nocet, eſt ꝯueniēs obiectū nolitionis meę, ⁊ odij, ideo nolendo, qđ mibi nocet.ſ.dānū meū babeo actum bonū ex genere, Ita angeli ⁊ animę dānatę amant ſe, ⁊ odio babent pęnā, ⁊ ita tales eoꝝ volitiones bonę dicūtur ex genere. De bonitate vero morali dicendū eſt, qđ licet dānati ex ſua natura poſſent babere actū volūtatis moraliter bonū, illud.n. nō ē eis repugnās. Loquēdo tñ de facto, fatendū eſt eos nūq̄ babere actū voluntatis moraliter bonū. Sed qđ poſſint babere, ſic oſtendit. Habent.n. dānati naturalia integra, ⁊ ex cōſequenti naturaliter inclinātur ad bonuꝫ, omnia enim vt in ſe cōſiderata, efficere poſſunt actū naturę ſuę cōformē. Sed in malis angelis, ⁊ dānatis eſt voluntas, quā cōcomitat natiua q̄dam ad bonum inclinatio, ergo elicere poſſunt actum volūtatis bonum, buic etiā fauet illud Eſaię, qđ vermis eoꝛum

Eſaię.66. nūq̄ morieť. Habere aūt vermē, nō eſt aliud ī proſ

poſito, quã triſtari de peccatis cõmiſſis, igit̃ dãnati triſtãtur de eoꝝ peccatis cõmiſſis. Triſtari autem de peccato cõmiſſo, eſt actus quoquõ in ſe bonus: ⁊ ibi ſiſtendo nulla eſt circũſtantia mala. Poſſunt ẽt huiuſmodi actum elicere cũ aliq̃ circũſtantia mora li, ⁊ ita habere aliq̃ bonitatẽ moralem, ſi in bona cir cũſtantia manerent. Cum igit̃ habeant libertatem ſiſtendi in actu aliquo bono, ſequit̃ qđ dãnati, quã tum eſt ex ſe, poſſunt bene vele, ⁊ non eſt neceſſe, qđ ſemꝑ habeãt malã volitionẽ (vt forte aliqui ſine ra tione putant,) Probabile tñ videt̃ (qđ ⁊ ego equi dem fateor) actus dãnatoꝝ eſſe ſemꝑ moraliter ma los, q̄ ſequũtur ſuã maliciã, ⁊ in ſuis actibus inclu dunt odium dei, quare eoꝝ actus ſunt ſemꝑ mora liter mali, Illud autẽ nõ eſt ꝑp carentiã libertatis. Sed q̄ maliciã malunt ſequi, quã natiuam inclina tionem, q̄ elicere poſſunt actus bonos, ⁊ licet volũ tas libera ſit, ⁊ ad bonũ ex ſua natura inclinet̃, põt tñ ita ſe ad maliciã flectere, vt ſemꝑ exeat in actu ma litię, de bono vero meritorio, claret qđ nulli dãna toꝝ poſſunt elicere actus meritorios ex ſui arbitrij libertatẽ, cum in perpetuũ careant dei gr̃a, quã ẽt nec deus dare põt de lege ſua ordinata, ſecus eſt de lege abſoluta, dãnati igit̃ non poſſunt habere gra tiã, non qđ gr̃a ipſis repugnet ex natura eoꝝ, ſua ꝑte.n. natura capaces ſunt gratię. Sed ea de re nõ poſſunt habere eam, q̄ deus (ſtãte ſuo ordine) nõ põt ſuã gratiã cõferre dãnatis. Licet eam abſolute poſſit illis dare, at deus ſuum ordinẽ nõ trãſgredi tur. Dei autẽ ordinẽ de dãnatis expꝛ̃ſſit Eſaias.ca. Eſaię.65.

Ignis eoꝝ nõ extinguet̃, ⁊ vermis eoꝝ nũq̃ morief̃,

⁊ Matth. Ibunt hi in ſupplicium ęternũ, iuſti autẽ in Matth.25.

vitã ęternã. Ex quibus cõſtat nũq̃ deũ daturũ fore

gratiā dānatis, vel pęnā beatis, ⁊ ideo dānati effi- cere nequeūt bonū meritoriū.

Corrolariū ¶ Ex his igit̄ oibus ſupradictis tandē cōcludimus, dānatos nō ſemꝑ neceſſitari ad male volendū. ſed hn̄t libertatē habendi: ⁊ frequēter hn̄t actū ex gn̄e, necnō poſſent etiā bene agere moralit̄, ſi vellent agere ſimpliciter, inſequentes inclinationē nālē, depo nentes malitiā, cui fixi ſunt, ⁊ inijciūtur ſemꝑ, ⁊ ſi dānati poſſunt non agere malū, ⁊ ſępe agere bonū, ſaltē ex gn̄e. Multo magis hō ī vita mortali pōt nō agere malū, imo opari bonū, cui deus nūq̄ deeſt.

Beati ſunt liberi. ¶ Beati parit̄ hn̄t libertatē nālē, ſi igit̄ in ea relicti eēnt ꝓfecto poſſent peccare, de facto tñ nūq̄ peccant, qm̄ eoꝝ volūtas, vſq̄ adeo determinata eſt, vt nō niſi ea q̄ deo placita ſunt appetat. ꝙ ab hoc eorū decreto beati nūq̄ auertūtur, deus ꝑterea cōſeruat eos, ita ſuę volūtati alligatos, atq̄ illoꝝ felicitatem diuturnā ac ꝑpetuā reddit, ⁊ ea lege peccarꝫ nō poſ ſūt, itidē dico, ꝙ beati memoriā hn̄t ſuoꝝ peccatoꝝ (ſi aliq̄ſi peccauerūt) ⁊ de illis triſtitiā haberēt, ſi in ſua naturali libertate relinquerētur. Sed iccirco nō triſtātur, q2 deus perpetuā facit eoꝝ beatitudinē, q̄ aliq̄ triſticiā nō admittit, ⁊ ſic euidēter conſtat ex hac noſtra prima ratione quēlibet hominē naturaliter habere liberum arbitrium.

¶ Pro eodem libero arbitrio: ſecūda principalis ratio demōſtratiua.

QUicquid poteſt intellectus ſuapte natura, circa quodlibet obiectum intelligibile, pōt ⁊ volūtas circa quodlibet obiectū ſuū appetibile, ſeu diligibile, vel odibile. Sed itellectus humanus poteſt quodlibet obiectū intelligibile, naturaliter itelligere, ergo voluntas pōt circa quodlibet obiectum

ſuum vele ⁊ nole, ⁊ vltra, ergo quodlibet tã bonum quam malũ poteſt vele ⁊ nole, ⁊ per cõſequens, ha- bet libertatẽ ad oppoſitos actus.ſ.vele ⁊ nole, ⁊ pa riter ad oppoſita obiecta, ⁊ deinũ ad producẽdũ op poſitos effectus. Maior patet de ſe, quia ſicut ſe ha bet vna potẽtia ad ſuum obiectum, vt puta poten- tia viſiua, ad omnes colores, ita ſe habet alia poten tia ad ſuũ ꝓpriũ obiectuꝫ, vtputa potentia auditi- ua, ad omnes ſonos, ⁊ guſtus ad omnes ſapores, ita in ꝓpoſito, ſicut ſe hẽt intellectuſ ad ſuũ obiectũ intelligibile, ſic pari rõe volũtas ſe debet habere ad ſuũ obiectũ bonũ vel malũ, diligibile vel odibile.

¶Minor ẽt probaẗ longo ſed delectabili diſcurſu, Nam intellectus humanus, ex nãli quadã ratioci- natione poteſt cognoſcere deũ eſſe, ſic diſcurrendo, aliqua res ẽ cauſata vel facta, aut ergo ẽ facta a nul lo, vel a ſeipſa, vel ab alio. Nõ a nullo, q2 nihil nul- liuſ eſt cauſa, neqꝫ a ſe, q2 nihil facit ſeipſuꝫ, ergo fa cta ẽ ab alio, de quo vlterius quero, vel illud aliud eſt factum, vel non factum, ſi non eſt factum, ergo dare oportet cauſam non cauſatam, vel factam. Si autem illud factum eſt, quero vt prius, aut factum ⁊ cauſatum eſt a nullo, vel a ſeipſo, vel ab alio, non a nullo, neqꝫ a ſeipſo, ergo ab alio.

¶Item adhuc quero de illo alio, vel eſt cauſatum ⁊ factum, vel non eſt factum. Cum autem in cauſis eſſentialiter ſubordinatis non ſit procedendum in infinitum, deueniendum erit tandem ad vnum pri mum efficiens, quod non erit cauſatum, vel factuꝫ ab alio, ergo habet eſſe a ſe. Sed tũc vlterius diſ- ſcurrendo ſequitur, quod illud primum efficiens non cauſatum, non etiam habet cauſam finalem ex- tra ſe, ad quam ordinetur (quod ſic oſtenditur.)

Primuſ nã liſ diſcurſuſ de deo, vtu te itellect⁹.

Nam ſi alicuius rei datur finis: hoc ſolū fit, vt mo⸗ ueatur agens, ſeu efficiens illius rei. Cū ergo non detur cauſa agens primi efficiētis, neq̄ʒ etiā danda eſt cauſa finalis ipſius ad quā habeat ordinē. Pre⸗ terea adhuc diſcurrēdo ſequit̄, nullū primū efficiēs icauſabile, habet materiā ⁊ formā, vt pʒ.8.phiſico rū, ſed deus ē primū efficiens icauſabile, ergo deuſ caret materia ⁊ forma, ⁊ vltra ſic per diſcurſuʒ pce⸗ ditur, qđ eſt omnino nō cauſabile, non pōt cōponi ex actu, ⁊ potētia, ſic qđ prius fuerit in potētia, quā eſſet in actu, ſed primū efficiens eſt omnino nō cau ſabile, q2 nō habet cauſam efficientē, a qua fiat, cuʒ ſit primū, nec finalē, nec materialē, nec formalē, er⸗ go neq̄ʒ eſt etiā cōpoſitū; ex actu, ⁊ potētia, ⁊ ſic ęter nū nō cōpoſitū, neq̄ʒ aptuʒ cōponi cū alio ⁊c. Oēs ęquidē diſcurſus p̄dicti ſunt naturales, ergo ex pro prietate naturali intellectus ↄiunctus corpori mor tali cognoſcere valet, qđ datur prima cauſa nō cau⸗ ſabilis a ſe, ſpiritualis, ſimpliciſſima, puriſſima, a nullo dependens, quā quideʒ primā cauſam deum vocamus, ergo virtute naturali, pōt hō mortalis co gnoſcere iſtam veritatē, deus eſt, ⁊ ſi igit̄ pōt cogno ſcere, hoc intelligibile, qđ eſt maxime difficultatis, tāto magis poterit cognoſcere ſuapte natura, quod libet, aliud, qđ eſt minoris difficultatis, ⁊ ſic ex iſto principali diſcurſu, pʒ veritas minoris ⁊c.

Alius nālis diſcurſus p intellectuʒ.

¶ Sed vt iterū ſciamus, quāta ſit vis intellectus humani. Dico.2.qđ lumine naturali adiuti etiam cognoſcere poſſumus, tantū eſſe vnū deum, ⁊ vnuʒ primū motorem, Nā claret.8.phiſicoꝝ. primo ⁊.2. cęli, immo ratio demōſtratiua docet, tantū eſſe vnū primū mobile, ingenerabile, ⁊ incorruptibile, natu⸗ raliter, inauguētabile, indiminuibile, ⁊ inaltera⸗ bile, qđ

bile,qđ neq̧ a medio,neq̧ ad mediũ, ſed circa me=dium mouet̃,⁊ hoc primũ cęlũ cũ ſit regio ethęrea lucida, a variatione omni ſua immutabili eſſentia immunis exiſtens,vno tantũ motu cõtinuo circu=lariter incedit,ab oriente.ſ.in occidentem,ad cuius motus vnitatẽ,ſequitur vnitas primi motoris,⁊c.

¶ Item,hoc idẽ etiã alio naturali diſcurſu,ſic oſtẽditur,q: vel tantũ eſt vnus motor, aut ſunt plures motores,ſi tantũ vnus motor habet̃ propoſitũ:ſi ve ro plures,aut quilibet eſt cauſa ſufficiens,⁊ totalis ipſius motus cęli,aut nõ,ſi nõ,ergo nullus illorũ erit prima cauſa,neq̧ primus motor, qđ eſt ꝯtra ſu perius dicta:ſi ſic.ſ.qđ quilibet ſit cauſa ſufficiens, ergo alij motores erũt fruſtra, q: ẽt impoſſibile eſt naturaliter vnũ ⁊ eũdem effectũ poſſe produci adi=uerſis cauſis,ſufficiẽtibus ⁊ totalib.Cũ igit̃ tantũ ſit vnus primus motus circularis cęli,cauſa omniũ motuũ iſtoꝝ inferioꝝ,tãtum erit vnus primus mo tor cauſa omnium effectuum.

Tm̃ vnus deus eſt.

¶ Tertio dico,qđ intellectus noſter ſuapte natu=ra nõ tantũ cognoſcere valet,deũ eſſe,⁊ tm̃ vnũ deũ: ⁊ vnũ primũ motorẽ eſſe,verũ etiã ſuo lumine nãli cognoſcere põt,deũ eſſe infinitũ in virtute, ſeu infi niti vigoris,ꝑ quo ſit iſtę diſcurſus. Qđ hẽt eſſe a ſe,accipit oĩa,q̃ ſibi cõuenire poſſunt,ſed deus,cum ſit incauſabilis,⁊ indepẽdens hẽt eſſe a ſe,ergo ha bet ⁊ accipit oĩa,q̃ ſibi cõuenire poſſunt, ſed deo cõ uenit infinita virtus,igit̃ eſt infinitę virtutis ⁊ vi=goris,⁊ hoc idem atteſtat̃ phs.8.phyſi. qui mere na turaliter locut⁹ ẽ cõcludẽdo ex infinita virtute pri mũ mouens mouere tẽpore infinito. Hęc aũt infi=nita virtus,rebus cauſatis attribui non põt,quare cõſequẽs eſt illã attribuẽdã eſſe tm̃ rei in cauſate.ſ.

Deus ẽ infi niti vigoris

ipſi deo. Quid eſt igit̃ dicere primũ efficiẽs oĩno in cauſabile, habẽs infinitã virtutẽ quo nihil eſt p̃ſtã tius, cui nullũ eſt equale, niſi deũ exprimere. Simi les aũt diſcurſus ſunt nãles, ergo ex puris nãlib. abſq; diuina mentiũ illuſtratione põt humanus in tellectus, ⁊ ſcire deũ eſſe, ⁊ tm̃ vnũ deũ eſſe, ⁊ deum eſſe infiniti vigoris, ⁊ ſic nihil eſſe maius deo vel eq̃ le illi, necnõ ⁊ cognoſcere ſumã ſimplicitatẽ, eterni tatẽ, ⁊ bonitatẽ dei, ⁊ p ↄñs quodlibet aliud intelli gibile, qđ minus ẽ, cognoſcere valet, ⁊ de hoc q̃ppe

Ro.1. nullus mirari debet, Ait.n. Apl's. Inuiſibilia dei a creatura mũdi, p ea q̃ facta ſunt intellecta ↄſpiciũt. ſempiterna quoq; eius virt⁹ ⁊ diuinitas ⁊c. Quare ex hac demõſtratiua ⁊ euidẽtiſſima rõe cõcludẽdũ ẽ, volũtatẽ circa quodlibet ſuũ obiectũ poſſe opari, ⁊ eſſe liberã. Põt nẽpe vele ⁊ nole bonũ, vele ⁊ nole malũ, ⁊ poſt vele, nole, ⁊ ecõuerſo, ⁊ ſic libera eſt ad oppoſitos actus, ⁊ ad oppoſita obiecta, non minus q̃ ad oppoſitos effect⁹. Ignorãtia nẽpe rerũ nãliũ, necnõ ⁊ circa ſcripturarũ diuinarũ ĩtelligẽtiã, facit nõ tm̃ Lutheranos, ſed ⁊ q̃pluri̇mos eoꝝ ſequaces valde neqter errare, ex dictis ergo p3 euidẽtiſſime, qđ ſi intellectus põt opari circa quodlibet ſuũ intel ligibile, ita pari rõe volũtas, circa quodlib3 ſuũ ob= iectũ tã bonũ q̃ malũ libera erit ad operandũ ⁊c.]

¶ Tertia demõſtratiua ratio.

TErtio principaliter inſto, per teſtimonia veteris teſtamenti, ex quibus formatur rõ ad demon= ſtrandũ, dari liberũ arbi. tã ad bonũ, q̃ ad malum, ſigillatim, ⁊ ad bonũ, ⁊ ad malum ſimul.

¶ Primo ait dñs ad Chaim. Nõne ſi bene egeris recipies? ſi autem male ſtatim in foribus peccatum

Geñ.4. tuũ aderit, ſed ſub te erit apetitus eius .ſ. peccati, ⁊

tu dominaberis illius. Ecce qualiter deus a princi-
pio dedit homini libertatē ad bene, ⁊ ad male ope-
rādū, ⁊ ſubiecit apetitū peccati dominio volūtatis.
¶ Secūdo hoc idem cōfirmat ſapiēs.d. Deus ab
initio cōſtituit hominē, ⁊ reliquit illū in manu con
ſilij ſui, adiecit mādata ⁊ pcepta. Si volueris man Eccle. 15.
data cōſeruare, mādata ꝯſeruabūte te. Appoſuit tibi
aquā, ⁊ ignē, ad quodcūqꝫ volueris porrige manū
tuā, ante hominē vita ⁊ mors, bonū ⁊ malū, qđ pla
cuerit ei, dabitur ei ⁊c. Certe nihil expreſſius deli-
bero arbitrio loqui poterat ſapiens ⁊c.
¶ Preterea ait dñs in Deut. Mandatū qđ ego pci
pio tibi hodie nō eſt ſupra te, ſed iuxta te eſt ſermo
valde ī corde tuo, vt facias illū. Cōſidera, qđ hodie
propoſuerīs in cōſpectu tuo vitā ⁊ bonū, ⁊ contra Deut. 30.
mortē, ⁊ malū, infra, teſtes inuoco hodie cęlū ⁊ ter-
rā, qđ ꝓpoſuerīs vobis vitā ⁊ bonū, benedictionē,
⁊ maledictionē, elige ğ vitā, vt tu viuas ⁊ ſemē tuū,
ex hac quippe authoritate ꝯtra falſas Lutheranoꝝ
opinionē tria maniſeſtiſſime concluduntur.
¶ Primū qđ in poteſtate hoīs ē obſuare diuina p
cepta, cuiꝰ oppoſitū ipſi diabolice aſſerūt. Secūdū Fortiſſ. rō
qđ ꝓponiť homini vita ⁊ bonū, ac benedictio, q̄ ad in Luthe.
grãs gratū facientē ptinet, mors ⁊ malū, ac maledi
ctio, q̄ pc̄tū aīę ⁊ ſeparationē a diuia grã iportāt.
Tertiū quod in libertate hominis eſt eligere illoꝝ
vnūquodqꝫ oppoſitoꝝ, prout ſibi placet, electio nē
pe includit libertatē arbitrij ideo ⁊c.
¶ Jtē dñs p Eſai. ait. Si volueritis ⁊ audieritis Eſaię. 1
me, bona terrę comedetis, qđ ſi nolueritis, ⁊ me ad
iracūdiā ꝓuocaueritis, gladius deuorabit vos, ecce
qualiter ex his verbis claret, qđ in libertate homi-
nis eſt, vele audire, ⁊ nole audire deum.

Hiere.21. ¶ Preterea hoc idem cõfirmat Hiere. dicens. Hec
dicit dñs. Ecce ego dedi ante faciẽ veſtrã viã vitę,
⁊ viã mortis, hoc eſt oſtendi vobis viã, per quã po-
teſtis ire ad vitã, ⁊ aliã viam. per quã poteſtis cur-
rere ad mortem.
Hiere.8. ¶ Sexto ille idem ſupra dixerat, ⁊ eligent magis
mortem quã vitã, oẽs qui reſidui fuerint de hac co
gnatiõe peſſima, electio (vt dixi) arguit lib. ar. igr.
¶ Amplius ſaluabit inocens, ſaluabit aũt imũdi-
Job.22. cia manuũ ſuarꝫ .i. operationũ ſuarum.
¶ Itẽ optio data eſt iudeis, an deum ſequi velint
2.Reg.24. Joſuę pariterqꝫ dabit eligendi plagam, ex tribus.
Nũ.30. Necnõ ⁊ optio data eſt viro, i voto vxoris, vt in nu
meri libro habet modo optio, ſeu electio, nulla eſt
neqꝫ eſſe poteſt, niſi adſit liberũ arbi. igit ⁊c.
¶ Proinde ait ſapiens. Beatus vir, qui inuentus
Eccle.31. eſt ſine macula, ⁊ qui poſt aurũ nõ abijt, nec ſpauit
in pecunię theſauris, qs eſt hic ⁊ laudabimus eũ
fecit.n. mirabilia in vita ſua ⁊c. ⁊ infra, qui potuit
trãſgredi, ⁊ nõ eſt trãſgreſſus, facere mala ⁊ nõ fe-
cit, ecce quomõ hõ habet libertatẽ bene faciẽdi, nec
nõ poteſtatẽ trãſgrediẽdi ⁊ nõ trãſgrediẽdi, facere
mala ⁊ non facere ergo ⁊c.
Eſaię.56. ¶ Itẽ Eſaias volens oſtendere libertatẽ hominis
admodũ ait. Feciſtis mala qm̃ potuiſtis, ⁊ i ꝓuer.
Prouer.1. Vocaui ⁊ renuiſtis, extẽdi manũ, ⁊ nõ fuit q aſpice
Pſal.50. ret. Dauid aũt volẽs oppoſitã oſtẽdere libertatẽ .ſ.
ad bonũ dixit. volũtarie ſacrificabo tibi, ⁊ cõfitebor
nomini tuo dñe quoniã bonũ eſt, ⁊c.
Pſal.107. ¶ Et rurſus. Paratũ cor meũ de⁹ paratũ cor meũ.
Nõ.n. diceret ꝓpħa paratũ cor meum, niſi prius ha
buiſſet libertatẽ parandi, quapp ⁊ paulopoſt. Sub
Pſal.10.18 infert. Anima mea in manibus meis ſemp. i. vires

vel operationes anime semp sunt in potestate mea, Possent ⁊ alie q̄plures adduci authoritates veteris testamēti,idē ꝓbantes.sed iste sufficiāt.Nō.n. multiplicitas diuinaꝝ scripturaꝝ authoritatū in rebus credibilibus maiorē causat,vel exhibet fidē,q̄ vna sola authoritas veteris, vel noue legis, recte adducta,⁊ sane ītellecta sit sufficiētissima ad probādū catholicā quālibet cōclusionē,adducūtur tamē in ꝓposito multa scripturaꝝ testimonia,ad maiorē modernoꝝ hereticoꝝ cōfusionē,vt nō tm̄ vno, sed ⁊ q̄plurimis dei ⁊ ꝓphāꝝ dictis cōfundatūr.

¶Quarta per testimonia noui testamenti ratio.

QVarto principaliter argumētatur, noue legis authoritatib.q̄ plurimū nobis patrocināntur, primo nēpe ait xp̄s in Euangelio Matthei. Si vis ad vitā ingredi,serua mādata,cū multis similibus, ergo seruare mādata est in potestate nr̄a. Aliter quilibet posset dicere.Dn̄e nō est in potestate mea seruare mādata tua. Quō ḡ dixisti,si vis ad vitā ingredi,serua mandata?igitur ⁊c. Matth. 19.

¶Secūdo ille idē subdit. Hierusalē quoties volui cōgregare filios tuos, quēadmodū gallina congregat pullos suos sub alas, ⁊ noluisti, ergo deus vult,⁊ hō nō vult,sicut supra cap.22.dixerat. Multi sunt vocati pauci vero electi, vocati siquidem ad grās,⁊ ad paradisi gloriā,sed pauci electi, nō ex defectu dei,qui vult oēs homines saluos fieri.ergo ex defectu hominis,qui ponit obicē volūtati diuine, hoc est per liberū arbi.resistit eius vocationi. Matth.23. Matth.22.

¶Preterea ēt seruus ille, qui acceperat quinqȝ talenta,ꝓut scribitur Matth.25.Dixit dn̄o suo.Dn̄e quinqȝ talenta tradidisti mihi,ecce alia quinqȝ super Matth .25.

lucratus ſum. Lucrari quippe nõ potuit, niſi ex li-
bero arbitrio actiue cõcurreret, alioquin diceret ſe
decem talenta accepiſſe tm̃, cui concordat Pau. ad
Corinthios. di. Abundantius omnibus laboraui.
Non ego. ſ. tantum, ſed gratia dei mecum, ſimul er
go operatur liberum arbi. ⁊ dei gratia.

Joãnis. I. ¶ Itẽ in euãgelio Joã. ſcribit, qđ xp̃s dedit pote
ſtatẽ filios dei fieri, ijs qui credũt in noĩe eius ⁊c.
fit aũt quiſq; dei filius p actũ credendi, ⁊ per adop
tionis grã3. Poteſtatẽ igit̃ habemus agendi aliqđ
bonũ. ſ. credendo, p qđ puenimus ad dei grã3, qđ
eſt. n. habere poteſtatẽ filios dei fieri ? niſi habere li
bertatẽ credendi in noĩe eius ? ⁊ hoc idẽ confirmat
Luc. 17. dñs. d. Regnũ dei intra vos eſt. ſ. xp̃m vel eius grã3
habetis in poteſtate vr̃a, ſi vultis credere. Amplius
xp̃s dixit paralitico, exiſtẽti ad piſcinã. 38. ãnos ha-
bens in infirmitate ſua, vis ſanus fieri, vt habetur
Joãnis. 5. Joan. 5. Ipſe. n. quos ſanabat corpore, ſanabat etiã
mente. Sanatio aũt mẽtis, fit p remiſſionẽ pc̃to℞,
⁊ infuſionẽ grę, nec ignorabat xp̃s deſideriũ ſani-
tatis, qđ habebat ęgrotus ille. Sed q̃rit de volũta
te eius, vt oſtenderet, qđ deus ƀm legẽ ordinatam,
nõ põt cõferre pctõi adulto grã3, niſi per aliquẽ3
actu3 in mente p̃cedentẽ, qui pducit̃ a libera volũ
tate, ⁊ talis actus eſt bona q̃dam hominis diſpoſi-
tio ad grã3. Latro inſup ĩ cruce cui dictũ eſt, hodie
mecũ eris in paradiſo, ſuo℞ pctõ℞ pęnitudinẽ ha-
buit, ⁊ deteſtationem, q̃ eſt actus liberę volũtatis.
Acceptauit etiam ſuſpendiũ, ⁊ morte3 illam, tanq̃
ſuis peccatis cõuenientem, quapropter alteri latro
ni dixit. Neq; tu times deum, qui in eadẽ dãnatio
ne es ? ⁊ pp tales actus, cũ dixit. Memẽto mei do-
mine dum veneris in regnũ tuũ. Reſpondit ei xp̃s.

Hodie mecum eris in paradiſo ꝛc.

¶ Proinde Diuus Apoſtolus Pau. ad Corinth. inquit, Spiritus ꝓphetarū ꝓphetis ſubiectus eſt, ꝛ infra cap. 17. ait. Qui ſtatuit in corde ſuo firmus, nō habens neceſſitatē. Poteſtatē autē habens ſuę voluntatis, Ecce Luther inſanus imponit neceſſitatem, Pau. vero negat, Luther negat voluntatis libertatem, Pau. autē aſſerit, cui ergo credere debemus? vide inſuper illud qđ. 2. Corint. 9. habetur, vnuſquiſq; prout deſtinauit in corde ſuo, nō ex triſtitia, aut ex neceſſitate, ꝛc. 1. Cor. 14. 1. Cor. 17. 2. Cor. 9.

¶ Sed quid amplius loquar? profecto ſi libero caremus arbitrio, ꝛ omnia abſoluta neceſſitate eueniunt, ad quid orare igiť debemus? ꝛ ꝑcibus implorare auxiliū? Quid proſunt ꝯſilia? admonitiones, perſuaſiones, illuminationesue: ꝛc. Pereunt népe leges, iura, ſtatuta, ꝑcepta, nam hęc omnia libertatem exigunt. Nulla ſiquidem debentur ꝑmia virtutibus. Nullę pęnę vitijs, quid abſurdius? in ſumma omnia hęc ſunt flagitia, ꝛ ſcelera, impietates, ac blaſſemias inferre in deum. Concludiť ꝓpoſitū cōtra Luthe.

¶ Sed ſi dicat hęreticus. Juda ineuitabili neceſſitate proditionem cōmiſit, pariter ꝛ Petrus, non per ſuam libertatem ſed neceſſitate coactus negauit Chriſtum, propterea quia dixerat ei dominus, ante quā gallus cantet, ter me negabis ꝛc. Obiectio lutheranoꝝ.

¶ Reſpondendum eſt, quod neq; diuina ſcriptura, neq; Chriſti verba, ſeu dei cognitio, ꝛ viſio, neceſſitatem aliquā arguunt in rebus ad extra, neq; libertatem auferunt ab hominibus, quin poſſint bene vel male operari, prout clarius videbitur in tractatu de prędeſtinatione, ſtat quippe pręſcientia dei cum contingentia iſtorum inferiorum, Reſpōſio.

Quapropter licet dixerit xp̄s Petro, anteq̄ gallus cātet ter me negabis, eo q̄ ab eterno agnouerat eius negationē, non tñ ſequit̃, ergo de neceſſitate negabit, imo libere ⁊ cōtingēter, ⁊ licet iſta ꝯña ſit bona xp̄s dixit Pet. tu me negabis. ergo Pet. negabit ipſum. tñ iſte due ſtant ſimul Pet. negabit xp̄m, ⁊ Pet. pōt nō negare xp̄m, q: vna ē neceſſaria, ⁊ alia cōtingēs, q̄ nō repugnāt adinuicē, ⁊ ſi iterū dicas, oē poſſibile pōt poni in eſſe, ſi ergo iſta eſt poſſibilis, Petrus pōt nō negare xp̄m, poſtq̄ xp̄s ꝓtulit verba, ponat̃ in eſſe. ſ. qđ nō neget xp̄m. ergo xp̄s dixit falſum, dico ad maiorē q̄ oē poſſibile pōt poni in eē, dūmodo nō repūgnet poſito, modo iſta. ſ. Pet. pōt nō negare xp̄m, licet ſit poſſibilis, ⁊ p ꝯñs, vera, ⁊ neceſſaria, nō tñ pōt poni in eſſe, vt videlicet Pet. nō neget xp̄m, q: repugnat verbis xp̄i, ⁊ eodēmodo dicēdū eſt de ꝓditione iude ⁊c. Queadmodū. n. xp̄s nō neceſſario ſed cōtingēter dixit Pet. anteq̄ gallus cantet, ter me negabis, ita Pet. libere ⁊ cōtingēter negauit illum ⁊c.

Hiere. 2. ¶ Cōfirmat̃ inſup repōſio, p illud Hiere. Arguet te malitia tua, ⁊ auerſio tua increpauit te.

Oſee. 13. ¶ Preterea ait dñs p Oſeā ꝓphā. Perditio tua Iſrael tñmodo in me auxiliū tuū, ergo malitia, ac auerſio, pariter, ⁊ perditio non ex neceſſitate, ſed ex libertate venit voluntatis.

2. thimo. 3. ¶ Itē Pau. ad Thimo. ait. Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendū, ad arguēdū, ad corripiendū, ad erudiendū in iuſtitia, vt pfectus ſit hō dei, ad omne opus bonū inſtructus ⁊c. ſi oīa neceſſario fiūt. qd ꝓdeſt docere, arguere, corripere, erudire ⁊c. q̄ hec oīa libe. arb. pſupponūt: quare ⁊c. ⁊ iſta pro quarto argumento ſufficiant.

¶ Demõſtratiua quinta principalis rõ.

Ex ſuperioribus dictis manifeſtiſſime oſtenſum eſt, hominẽ habere liberũ arbi. tam ad bonũ, q̃ ad malũ. Nunc vero magis ad intentionẽ oſtendendum eſt, dari liberũ arbi. principaliter ad bonũ, ſeu ad bene operandũ pro quo ſic arguo. Quilibet hõ adultus, aut eſt in grã, aut in peccato mortali, qm̃ grã & peccatũ, ita immediate opponũtur, qđ nõ eſt dare mediũ. Si. n. eſt in grã, claret qđ ipſe põt peccare, vt pꝫ de Petro, & multis alijs, ergo habet libe. arbi. ad peccandũ. Si autẽ eſt in peccato mortali, ipſe ex ſuo libero arbi. (ſtante ſemp̃ gñali influẽtia dei, qua vocat oẽs homines ad pęnitentiam, & vult eos ſaluos fieri) põt facere qđ in ſe eſt, pęnitentiaꝫ agere, & ſe diſponere ad grę ſuſceptionẽ, igiť qlibꝫ hõ tam in grã, q̃ extra grãꝫ habet libe. arbi. tam ad bonũ q̃ ad malũ, cõſequẽtia eſt clara. Prima pars antecedẽtis de ſe eſt nota, q2 aliter hõ exiſtẽs in grã ſm̃ ſuaꝫ naturã, eſſet impeccabilis, qđ eſt manifeſte falſum. Sed ſecũda pars antedẽtis probatur multis ſcripturarum teſtimonijs. Optima rõ p̃ libe. arb.

¶ Primo nẽpe ait dñs, per Ezechielẽꝫ. d. Si impius egerit pęnitentiã de peccatis ſuis, q̃ opatus ẽ, feceritq; iuſtitiam, & iudiciũ, vita viuet & nõ morieť &c. Claret qppe ex authoritate illa, qđ deus loquiť de impio exiſtente in peccato mortali, & ex ꝯſequẽti, priuato grã gratũ faciente ergo talis põt agere pęnitentiã, qđ vero poſſit facere qđ in ſe eſt: pꝫ p̃ illud qđ immediate ſequiť. ſ. feceritq; iudiciũ & iuſtitiaꝫ, naꝫ facere iudiciũ, eſt ſeipſuꝫ accuſare: ſe q̃ iudicare reuꝫ: nec nõ a peccatis ceſſare. Facere auteꝫ iuſtitiã eſt deuꝫ iuſtũ appellare, iuſte ue iudicare: ac opa iuſtitię opari &c. Quod autẽ põt ſe diſponere ad grę Ezechi. 18.

ſuſceptionē, liquet nimirū, p verba q̄ circa finē capi tuli ſubdit dñs .d. Proijcite a vobis oēs iniqtates veſtras, in quibus p̄uaricati eſtis, ⁊ facite vobis cor nouū, ⁊ ſpiritū nouū, Et quare moriemini domus Iſrael? q2 nolo mortem morientis dicit dñs deus. Reuertimini igitur, ⁊ viuete. Quid, n. voluit dñs per huiuſmodi verba dicere? niſi illud idem qđ ait
Ephesi. 4. Pau. ad Ephe d. Renouamini ſpiritu mentis veſtrę, ⁊ induite nouū hominē, qui ſm deum creatus
Ro. 13. eſt, in iuſtitia, ⁊ ſanctitate veritatis, ⁊ Ro. 13. Abijciamus ergo opera tenebrarum, ⁊ induamur arma lucis, ſicut in die honeſte ambulemus. Quod etiam
Ezechi. 18. iuſtus exiſtens in gr̄a poſſit ex ſuo libero arbi. operari malū, ⁊ peccare, euidenter patet, per illud, qđ ibidem hētur. ſ. ſi autem auerterit ſe iuſtus a iuſtitia ſua, ⁊ fecerit iniquitatē ſm oēs abominationes, q̄s operari ſolet impius, nūquid viuet? quaſi dicat nō. Ergo ex dictis luce clarius cōſtat, qđ quilibet homo cōſtitutus in gr̄a, ex ſuo libero arbi. poteſt mortaliter peccare, ⁊ operari malū, necnon ⁊ oīs talis exiſtens, extra gr̄a3 pōt penitere, ſtante ſola gn̄ali influētia dei, facere qđ in ſe ē, opari moralit̄ bonū, ⁊ ſe diſponere ad grę ſuſceptionē, qđ erat an̄s probandū, igit̄ ɔtra ipſos hęreticos cōcludit̄, neceſſario dari liberū arbi. tā ad bonū quā ad malū ⁊c.
Hiere. 3. ¶ Pręterea etiā dñs p Hiere. ait. Cōuertimini filij reuertētes. ⁊ ſanabo cōtritiones vr̄as, ⁊ ille ide3.
Hiere. 18. Reuertat̄ iam vnuſquiſq3 a via ſua mala, ⁊ meliora
Idem. 21. facite ſtudia vr̄a. Et ifra. Hęc dicit dñs. Ecce ego dedi ante faciē veſtrā viam vitę, ⁊ viam mortis ⁊c.
Hiere. 18. ¶ Amplius idem dñs, etiā p Hiere. inquit. Si penitentiā egerit gens illa a malo ſuo, qđ locutus ſu3 aduerſus eam, agā ⁊ ego penitentia3 ſup malo, qđ

cogitaui vt facerē ei, adhuc ꝛ infra cap. 25. Reuerti- Idem. 25.
mini vnuſquiſq; a via ſua mala, ꝛ a peſſimis cogita
tionib. veſtris, ꝛ habitabitis ī terra, quā dedit dñs
vobis pr̄ib. vr̄is a ſeculo, ꝛ vſq; in ſeculū ꝛc.
¶ Itē Nolo mortē impij, ſed vt cōuertat̄ impius
a via ꝛ viuat. cōuertimini igit̄ a vijs vr̄is peſſimis
Ezechielis. 33. Et inſup dñs per eūdem ꝓphetā ali Ezechie. 23
bi ait. Et ſi dixero impio morte morieris, ꝛ ipſe ege
rit pęnitentiā de pc̄tis ſuis, vita viuet ꝛ nō morief.
¶ Proinde Sapiens ait. Ne tardes cōuerti ad do Eccle. 5.
minum, ꝛ ne differas de die in diem. Subito. n. ve
niet ira illius, ꝛ in tempore vindictę diſperdet te, ꝛ Idem. 17.
infra capite. 17. Conuertere ad dominū, ꝛ relinque
peccata tua. Precare ante faciem domini, ꝛ minue
offendicula, Reuertere ad dominū, ꝛ auertere ab
iniuſticia tua ꝛc.
¶ Rurſus Tobias loquēs ad peccatores clamat. Tobię. 11.
Conuertimini itaq; peccatores, ꝛ facite iuſtitiā co=
ram domino, credentes quod faciat vobiſcū miſe=
ricordiam ſuam ꝛc.
¶ Item Jonas predicans pęnitentiā, ꝛ ſubuerſio Ionę. 3.
nem Niniuę ciuitatis ait vna cum principibus ſuis
Rex. Cōuertatur vir a via ſua mala, ꝛ ab iniqtate,
quę eſt in manibus eoꝝ, Quis ſcit ſi conuertatur ꝛ
ignoſcat deus, ꝛ reuertatur a furore irę ſuę ꝛ non
peribimus ꝛc.
¶ Preterea ait dñs. vt Paralipomenō ſcribit̄. Si 2. Parali. 7
clauſero cęlū ꝛ pluuia nō fluxerit, ꝛ mādauero, ꝛ p̄=
cepero locuſtę vt deuorēt terrā, ꝛ miſero peſtilētiā
in populū meū, conuerſus aūt populus meus, ſup
quos inuocatū eſt nomen meū, depcat᷒ me fuerit, ꝛ
exq̄ſierit faciē meam, ꝛ egerit pęnitentiā a vijs ſuis
peſſimis, ego exaudiam de cęlo ꝛc.

Zacha.1. ¶ Inſuper idem dñs per Zachariã clamat: Cõuertimini ad me: ⁊ ego ↄuertar ad vos: cõuertimini inquit: o iudei, o infideles: qui nũq̃ babuiſtis gratiã: cõuertimini etiã: ⁊ vos Lutherani ⁊ peccatores remouẽdo obicẽ: hoc eſt ceſſando ab actu: ⁊ conſenſu peccati: ⁊ eliciẽdo bonũ motũ in me: ⁊ ego ↄuertar ad vos: dãdo vobis grãz: ex mera libalitate mea.

Jacobi.4. ¶ Itẽ Jacobus hoc idẽ cõfirmat dicẽs. Appropinquate deo: ⁊ ipſe appropinquabit vobis: emundate manus peccatores ⁊ purificate corda duplicesz aĩo.

Appoc.3. ¶ Proinde etiam xp̃s in Appoc. dicit. Ego ſto ad oſtiũ ⁊ pulſo. i. ad cor peccatoꝝ induratuz: ⁊ pulſo per bonas reuelationes: ⁊ inſpirationes: ſi quis aũt audierit vocẽ meã: ⁊ apuerit mihi ianuã cordis ſui: intrabo ad illũ per gratiaz meam, ⁊ cenabo cuz illo

Matth.3. ⁊ ipſe mecũ in vitam ęternam, vt alibi repetitũ eſt:

Luc.3. ⁊ ille idẽ. Penitentiã agite: Appropinquabit. n. regnuz cęloꝝ: ⁊c. Niſi. n. haberet peccator libertatem agendi penitentiã: ⁊ bene operãdi: ſupflue ꝑculdubio viderent̄: ⁊ ocioſe eſſent oẽs huius gñis pſuaſiones: vana eſſent cõſilia: fruſtraq̃z ponerent̄ virtutes: q̃ ad bonũ inducunt: ⁊ tãdem abſq̃z vlla vtilitate tot prophetę, tot ſcripturaꝝ teſtimonia: tot dei ⁊ xp̃i Jeſus oracula: nos inducerent ad pęnitentiã: ⁊ ad bene agendum ⁊c.

2.thimo.2. ¶ Sed q̃plurimũ nobis fauet illud Pau. 2. Epl̃ę ad Thimo. dicentis. In magna autem domo ſunt vaſa aurea: ⁊ argẽtea: ⁊ lignea: ⁊ fictilia: q̃daz in honorem: q̃dam ad cõtumeliã. Si quis ergo mundauerit ſe ab iſtis: erit vas in honorẽ ſanctificatuz ⁊c. In his quippe verbis cõparat Pau. hęreticos vaſibus cõtumelioſis, pp errores a quibus erroribuz: ſi q̃s emũdauerit ſe erit gratus deo: ecce q̃d Apl̃s. d.

Si quis mundauerit ſe,nõ dicit mundatus erit ab alio:ſed a ſe. Unde apparet:⁊ euidẽter claret:ꝙ q̈ libet peccatoꝛ etiã hereticus habet libertatẽ ceſſandi a malo:vt cõuertat̃ ab bonũ. Ceſſare autẽ a malo bonũ eſt:iuxta illud: qui potuit trãſgredi:⁊ non eſt trãſgreſſus:facere malũ ⁊ nõ fecit ⁊c. Similiter cõuertere ſe ad bonum eſt actus bonus: qui põt ad gr̃am diſponere. Quando.n.ſunt duo oppoſita:ſi vnũ eſt malũ aliud erit bonũ,ſed cõuertere ſe ad peccatum malũ eſt:ergo auertere ſe peccato eſt bonũ: ⁊ quẽadmodũ auertere ſe a bono eſt malum:ita ad bonum ſe conuertere perpulchꝛum eſt.

¶ Ex oĩbus ergo dictis dari libe.arb.euidẽtiſſime cõſtat: pꝛo quo argumento ſingulariſſimo ponitur hec.2.cõcluſio, quodãmodo ex dictis coꝛrelatiua.

¶ Concluſio Secunda.

Quilibet homo adultus per ſuum liberũ arbitrium in puris nãlibus exiſtens: ſine gr̃a gratũ faciente:operari põt:opa moꝛaliter bona:⁊ ſe diſponere ad dei gratię ſuſceptionem.

Cõtra Gregoꝛiũ arimi nenſem.

¶ Sed pꝛimo declaranda eſt ꝯcluſio:ante eius pꝛobationẽ:tum maxime circa illud: qḋ dicit̃ in puris nãlibus. Pꝛo quo eſt ſciendũ: qḋ cum hic loqmur de puris nãlibus:nõ excludit̃ gñalis dei influẽtia: q̃ vt cauſa pꝛima cõcurrit cum agẽte creato: ad oẽs actum poſitiuũ. Si quidẽ nullus actus poſitiu⁹ (imo nec peccatũ,quãtum ad id: qḋ in eo poſitiuũ eſt:puta actus voluntatis,licet difforꝛmem recte rationis) pfici põt deo:tãꝙ cauſa pꝛima nõ coagẽte. Plus.n.influit cauſa pꝛima in effectum:quã ſecunda:vt habet autboꝛ de cauſis, eo qḋ ipſa pꝛima cauſa pꝛioꝛ eſt ad pꝛoducẽdum effectum:ſine qua ſecũda cauſa ꝓducere nequit: licet ecõtra:necnõ, ⁊ illa

coſeruat effectū in eſſe ⁊c. Sed per pura naturalia intelligitur natura, ſeu animę ſubſtātia, cū qualitatibus, ⁊ actionibus cōſequētibus hominis naturā, excluſis habitibus ac donis ſupernaturaliter a ſolo deo infuſis. Unde ſi deus infunderet donum aliqđ in anima, etiā naturaliter acquiſibile, vt puta ſcientiā alicuius ꝓpoſitiōis, iaꝫ illa anima ſic dotata nō eſſet in puris naturalibus, haberet.n. ſciētiā ſupnaturaliter infuſam, licet eadem potuerit naturaliter acquiri, iſto notato ſic ꝓbaꝭ cōcluſio.

Quid ſint pura nālia.

Primū argumentū.

¶ Quilibet nēpe intellectus hoīs adulti ex ſuiſ nālibuſ pōt cognoſcere, ⁊ iudicare bonū, iuſtū, ⁊ honeſtū eſſe faciendū, ac malū fugiendū pp finē nāleꝫ.ſ. virtutis amorē ⁊ honeſtatis, huic aūt iudicio pōt ſe volūtas cōformare, eliciēdo actū bonū pp nālem honeſtatē, aut iuſtitiā, ⁊ huiuſmodi actus ſic elicitus eſt bonus moraliꝭ, vt ſupra ſufficiēter oſtenſuꝫ eſt, ergo ꝯcluſio vera, ꝯſequētia eſt nota. Maior pꝫ qꝛ principia practica, ita naturaliꝭ inſerta ſunt intellectui, ſicut ſpeculatiua, ergo vtriſqꝫ naturaliꝭ itellectus aſſentit, tāq̄ p ſe notis, ⁊ euidētib. Sed iuſtum ⁊ honeſtū eſſe faciendū, ⁊ oppoſitū fugiendū, ꝓpter finem naturaleꝫ, ſunt principia practica, igiꝭ eis intellectus ſuis naturalibus pōt aſſentire. Minor etiaꝫ ꝓbaꝭ, quia voluntas ex ſua libertate poteſt ſe ꝯformare dictamini rectę rationis, Et elicere actum conformiter illi, igitur opus moraliter bonū operari poteſt, qđ erat propoſitum.

Secūdū argumentū.

¶ Preterea voluntas ex ſuis naturalibus poteſt ſe diſponere, faciendo quod in ſe eſt, ad gratię ſuſceptionem, quare opus moraliter bonū elicere poteſt, cōſequentia eſt nota, añs ꝓbaꝭ. Exēplo Cornelij Centurionis actuū.10. Qui vidit angelū venientē

ad ſe ac dicentē ſibi, Corneli, at ille intuens eum ti more correptus. dixit. Quis es dñe. Dixit aūt ei an gelus. Eleemoſynę, & orōnes tuę aſcēderūt in conſpectu dei. Mitte ad Simonē petrū in Joppē & di cet tibi, qd te opꝫ facere, & fecit Corne. ſicut pcepat ei angelus. Vñ Pet. prius habita viſione, & diuini tus inſpiratus, acceſſit ad ipſuꝫ, & aperiens os ſuū dixit Corne. coraꝫ oībus alijs. In veritate cōperi, qr nō eſt pſonaꝝ acceptor deus, ſed in omni gente, q timet deū, & operať iuſtitiā, acceptus ē illi. quo pꝫ hominē extra fidē exiſtentē, & ex cōſequēti in pecca to, habere libertatē faciēdi bonū moralit, qd ſufficienꝫ eſt eū diſponere, ad dei grāꝫ, in fide & ſacramē tis percipiendam, & qd de vno dicitur, de omnibus pari poteſt ratione dici &c. Actū. 10.

¶ Tertia Concluſio.

Qlibet homo adultus per liberū arbitriuꝫ ex ſuis naturalibus ſine dono gratię poteſt quodlibet peccatū mortale nouū cauere, necnō nul la alia noua adueniente grā tentationib, reſiſtere, quinimmo eas vincere etiam per longum tempus ſtante ſola generali influentia dei. Cōtra. s. Tho.

¶ Probatur concluſio, vt prius, nam intellectus, ex ſuis naturalibus poteſt recte, circa agenda deliberare, rectitudine morali, & voluntas ſua libertate poteſt ſe illi conformare, cōformando autem ſe dictamini recte rationis, non peccat de nouo, & ſic per multum tempus valet perſeuerare, perſeuerādo vero in tali conformitate reſiſtit tentationibuꝫ, & vincit, ideo &c. Prima rō.

¶ Item, circa quodlibet agibile, voluntas aut eſt libera, autem non, Si primum liquet, quod poteſt i vtrūqꝫ oppoſitorū, & ita agere, vel nō agere, & p ꝯñs Secūda rō

illud oppoſitoꝝ:qđ peccatū eſt: cauere pōt. Si nō eſt libera:ergo iam peccare nō pōt: eo qđ non eſt in ſua poteſtate ſm beatū Augu.3.de libero arbi.dicē tem:qđ peccatū eſt ita voluntariū: qđ ſi nō eſſet voluntarium:nō eſſet peccatum. Et beatus Hiero.in expoſitione fidei:qui dicit:deū pcepiſſe ipoſſibilia anathema ſit:eodē mō pōt dici de pctō omiſſionis.

Auguſti.
Hierony.

¶ Quarta Concluſio.

QUilibet bō adultus per liberū arbi. ex ſuis nālibus:ſemota gr̄a gratū faciente:pōt diuina pcepta adimplere:quātū ad ſubſtātiā pceptoꝝ ſed nō ad intentionē pcipientis: que eſt cōſequtio ſalutis eterne.

¶ Prima pars pꝫ:qꝛ pōt adorare deum: nō blaſſemare:honorare parētes, nō occidere:nō mechari:⁊ huiuſmodi,dar̄ elemoſynā: i articulo neceſſitatis, ex quadā naturali boneſtate:ſeu pietate:nō ordinādo in deum:tāq̄ in vltimū finē:⁊ ſic faciendo: quacūq; etiā intentione faciat:implet pceptū: quātum ad actum:⁊ pcepti ſubſtantiā. Si quidē claret,qđ ipſe obſeruat pceptū dei:quātū ad opa tm̄:ſed nō ea intentione qua deus pcepit. Secunda pars eſt euidens de ſe,qm̄ ad finē:ſeu intentionē pcipiētis: nullus agere pōt ſine gr̄a: nemo quippe valet obſeruare diuina pcepta:quātum ad intentionē pcipiētis ſemota gr̄a gratū faciente:cum nullus poſſit acquirere vitā eternā,ſaltē adultus,niſi per opa meritoria,q̄ pſupponunt gr̄aꝫ,nimirū ad intentionē acgredi vitā eternā,dant̄ diuina pcepta igit̄ ⁊c.

¶ Obijciunt Lutherani.

SEd cōtra pmā cōcluſionē,q̄ de libero arbitrio principaliter loquit̄,⁊ ex cōſequēti cōtra alias tres,valde negter inſtant moderni heretici,qui ni-

tuntur

tuntur probaré, ex ſcripturarū teſtimonijs, falſe tñ ab eis adductis, nullatenus dari liberū arbi.

¶ Primo quidem ait Joānes. Non poteſt hō acci pere quicq̄, niſi fuerit datū ei de celo ꝛc.

¶ Secūdo ille idem cap. i. ait. Omnia per ipſum fa cta ſunt, ꝛ ſine ipſo factū eſt nihil. Joan. i.

¶ Tertio etiā idem Joā. 6. Nemo venit ad me, ni ſi pater meus qui miſit me, traxerit eum. Joan. 6.

¶ 4. Iterū infra cap. 15. xp̄s ait: Sine me nihil po= teſtis facere. Joan. 15.

¶ 5. Jacob. c. i. inqt. Omne datū optimū, ꝛ oē do= nū pfectū de ſurſuȝ ē, deſcēdēs a patre luminū. Jacobi. i.

¶ 6. Chriſtus loquens ad diſcipulos ait, in euāge= lio Matth. Cum autē tradent vos, nolite cogitare Matth. 10. quō, aut quid loquamini. Dabit̄. n. vobis ī illa ho ra quid loquamini: ꝛ paulo poſt. Nōne duę paſſe= res a ſe veneūt, ꝛ vnus ex illis nō cadet ſuper terrā ſine patre veſtro.

¶ 7. Apoſtolus ad Corinth. Quid hēs qđ nō ac= cepiſti? ſi autē accepiſti qd gloriaris quaſi nō acce peris, ꝛ in alia Ep̄la. Oīs ſufficiētia ex deo eſt. 1. corint. 4. 2. Corint. 3

¶ 8. Ille idē Ap̄s ad Ro. ait. Si reliquię ſm ele ctionē gr̄ę dei ſaluę factę ſunt, ſi aūt gr̄a iam nō ex operibus, alioquin gr̄a iam nō eſt gr̄a ꝛc. Ro. 11.

¶ 9. Inſup eccleſia orat. d. Deus cuius eſt totum, quod eſt optimum.

¶ 10. Eſaias quoq; ait. Quare errare nos feciſti dn̄e de vijs tuis, indurasti cor nr̄m ne timerem? ꝛc. Eſaię. 64.

¶ 11. Hiere. inſup inqt. Non eſt hoīs via eius, nec viri vt ambulet ꝛ dirigat greſſus ſuos: ꝛc. Hiere. 10.

¶ 12. Ille idē infra clamans ad dominū dixit, Cō uerte me dn̄e, ꝛ cōuertar, qr tu dn̄e deus meus poſt quā me cōuertiſti egi pęnitentiam. Hiere. 31.

¶ Aliç etiā quāplures poſſent adduci autboritates in eorū fauorem,ſed ſufficiant iſtç,quoniā reſpōſiones iſtarū,erunt reſponſiones ad quaſcūqꝫ alias cōſimiles,idem ſonantes. Uerba autē illa Pauli q̄ babenť Ro.9. q̄ maximopere videtur fauere eorū falſç opinioni,in proximo tractatu de Prędeſtinatione declarabuntur,ꝛc.

Joan.8. ¶ 13. Joānes demū ait,qui facit peccatū ſeruus eſt peccati,ſi filiꝰ vos liberauerit vere liberi eſtis:vnde inferunt,ex quo eſt ſeruus peccati,quod agit,ſecundum imperiū peccati ſemper agit,ꝛ ſic ſemper malum agit ꝛc.

¶ Reſpondent Catbolici.

Primū per pulcbrū notabile. PRo reſponſione barum obiectionū,primo ſciēdum eſt quod deus glorioſus eſt prima immo principaliſſima cauſa efficiens omniū rerū,omniū operationū,omniū actuum ꝛ effectuū, qui fiunt in mundo,ſub bac vniuerſali mundi macbina, q̄libet autem alia cauſa creata dicitur ſecūda cauſa,vel potius cauſa inſtrumentalis, reſpectu primę cauſę. Item prima cauſa plus influit in effectum: quā ſecunda cauſa,vt ſupra declaratū eſt,ꝛ ideo effectus magis producitur a prima cauſa,quā a ſecūda. Et ſic ipſa prima cauſa magis dicit cauſa,quā ſecunda reſpectu eiuſdem effectus. Itē quicq̄d producit prima cauſa cū cauſa ſecūda,poteſt producere ſe ſola, ꝛ nō contra,quapropter nulla ſecūnda cauſa poteſt cauſare,vel producere aliquem effectum,prima cauſa non cauſante,ita quod nibil producitur a ſecunda cauſa,quin producatur a prima ꝛc.

2. notabile. ¶ Secundo ſciendum eſt,quod licet prima cauſa q̄ deus eſt,ſit principaliſſima omnium rerum cauſa, ꝛ quelibet alia cauſa ſecūda ſit inſtrumentalis cau-

ſa, tamen quicquid producitur effectiue a prima cauſa, dicitur etiam effectiue produci a ſecunda cauſa, quinimmo ipſa videtur propinquior ⁊ manifeſtior, exẽpli cauſa, deus tanq̃ principalis cauſa, producit mineralia in viſceribus terrę, necnõ granũ, oleum, vinum, ⁊ ſimilia, tamen ſecum concurrunt alię cauſę ſecũdę, puta corpora cęleſtia, q̃ influũt, elementa quoq; ⁊ homines: qui diſponũt materiã, arando, ſeminãdo, plantando, inſerendo, ⁊c. Et iõ illi effectus nãles ita dicũtur ꝓduci a ſecũdis cauſis, ſicut a prima, licet illa ſit principalior, q̃ mouet alias ſecũdas cauſas ad agendum.

¶ Aliud exemplum habemus, de quolibet homine, ſed dicamus de vno .ſ. de Joãne baptiſta cuius duo fuerunt patres, primus ⁊ principalis fuit deus, de quo moiſes. Nũquid nõ ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit, ⁊ fecit, ⁊ creauit te? Et Pau. ad Ephe. Unus eſt deus, ⁊ pater omniũ. Secundus pater fuit Zacharias. Et licet deus ſit primus pater, ⁊ principalis cauſa, nõ tamen impedit, quin Zacharias fuerit cauſa efficiens, ⁊ verus pater qui generauit Joãnẽ baptiſtam, ⁊ ſic de alijs dicendũ eſt, ex quibus clare ſequitur quod tam cauſa ſecũda, quã prima effectiue concurrens, ad aliquem effectum dicitur effectiua cauſa illius effectus. Deut. 32. Ephesi. 4.

¶ Dico igit in ꝓpoſito, q̃d deꝰ eſt prima cã mouẽs tã nãles cauſas: q̃ volũtarias ad oparandũ, ⁊ ſicut a cauſis nãlibus, mouẽdo eas, nõ aufert, quin actus earũ ſint nãles, ita mouẽdo cauſas volũtarias non aufert, quin actiones earũ ſint volũtarię, ſed potius hoc in eis facit. Operatur. n. in vnoquoq; ſecũdum eius proprietatem cuncta ſuauiter diſponẽs. Nam ſi operatur in corporib. cęleſtibus, ſeu in elemẽtis,

operatur ſm ꝓprietates cęloꝝ ⁊ elemētoꝝ. Ergo ſi operaṫ in voluntate vel cū volūtate nr̄a, operaṫ ſm ꝓprietatē volūtatis, q̄ eſt libere velle ⁊ nolle.

Reſponſio ad authoritates.

¶ His dictis reſpōdeo ad multas authoritates cō tra liberū arbi. adductas. ſ. verū eſſe, qḋ dicit Joan. nō pōt homo accipere quicquā, niſi fuerit ei datuꝫ de cęlo, nemo venit ad me niſi pr̄ meus traxerit eū, ⁊ infra, ſine me nihil poteſtis facere, ⁊ oē datū opti mū ⁊ pfectū donū deſurſuꝫ ē, vt inquit Jacobus, ⁊ alię ſequētes. Tales nēpe authoritates nihil aliud aſſerunt, niſi qḋ deus eſt cauſa principaliſſima om niū, nō tñ pp hoc ſequiṫ, quin etiā effectiue cōcur rat liberū arbi. ad quodlibet opus voluntatis nr̄ę. Fatemur quippe bonum nō niſi a deo datore, fate mur inſup merita nr̄a eſſe dona dei, ⁊ data a deo, p̄ ueniente, cooperāte, et ſubſequēte. Sed nō negaṫ p hoc liberū arbi. concurrere ꝯd merita, nā deus ex miſericordia p̄uenit liberū arbi, mouēdo, ⁊ miſeri corditer coopaṫ adiuuādo. Nēpe deus ad oēꝫ effe ctū nālēꝫ influit gn̄aliter, ſed ad opationes bonas rōnalis creaturę, mirūimmodū cōcurrit, etiā ſpecia li influxu, ⁊ ſic pꝫ reſpōſio ad oēs authoritates ſu pius ab hęreticis adductas, vſqꝫ ad nonā iclūſiue.

Errare facere cōtingit dupliciter.

¶ Ad. 10. dico, qḋ facere aliquē errare, pariṫ ⁊ in durare, cōtingit dupliciṫ, vno mō cauſatiue. i. cau ſando errorē, vel indurationē, ſeu effectiue cōducē do per viā erroris. Alio modo pmiſſiue, ⁊ ſic intel ligiṫ, illud dictū Eſaię. ſ. quare errare nos feciſti do mine. i. pmiſiſti, ⁊ eodē modo induraſti cor noſtrū, ideſt indurari pmiſiſti, deus nempe permittit nos errare, ⁊ cor noſtrū indurari ſubtrahēdo gr̄aꝫ ſuā, hoc aūt per malū vſuꝫ liberi arbi. Cū. n. homo non facit, qḋ in ſe eſt, potius vero reſiſtit illuminationi

diuine, ⁊ ſuo male vtit lib.arbi. Tūc quippe deus ſubtrabit grã ſuã, q2 facienti qđ in ſe eſt, tantū eã liberalit donat, ſed cū ſubtrabit gratia dei ab homi ne, ipſe nimirū errat ⁊ indurat per obſtinationē, ⁊ pſeuerantiã in peccatis, ⁊ hoc ſiquidē mō errauit Pharaon, induratūqȝ eſt co2 eius, ⁊ ſic pȝ, qđ po pulus peccans, nō facit deū autho2ē peccati ⁊ erro ris. Nã teſte Aug. Deo autho2e nemo fit deterio2, ⁊ ideo cuȝ dicitur, deus indurauit co2 Pharaonis, non debet intelligi poſitiue, ſed p2iuatiue, q2 p2iua uit ipſum grã ſua, eo qđ reſiſtebat eius voluntati, nō dimittendo populū, ⁊ male vtebat ſuo lib.arb. quēadmodū.n. quilibet faciens qđ in ſe eſt, ſe ppa rat ad grãȝ, ergo oppoſitū faciens ſe pparat ad cō tinuã eius p2iuationē, ⁊ tūc dñatur ei diabolus, ⁊ ruit de peccato in peccatū, talis aūt defectus nō eſt ex parte dei, ſed ex parte hominis pp eius liberū ar bi. quo bene ⁊ male valet operari ⁊c.

¶ Ad. ii. dico, qđ hic plura occurrunt ꝯſiderãda. De opibus.n. loqui poſſumus dupliciter, vel quo ad electionē operis, vel quo ad executionē illius. P2ima diuiſio.

¶ Itē duplex eſt influxus ſuper creaturas. Alius eſt generalis, quo gñaliter influit in oēs creaturas. Alius ſpecialis quo peculiarit agit cū aliqbus par ticularib. pſonis circa aliquos peculiares effectus. 2. diuiſio.

P2eterea ſciendū eſt, qđ deus erga creaturas libe re agit, ⁊ cōtingēter, nulla qdē neceſſitate ductus, quãobrem oĩa, q̃ agit in creaturis potuiſſet nō age re, ⁊ poſſet oēs actiones ſuas ſuſpēdere, ⁊ impedi re erga illas, ſi velet, atqȝ ab vniuerſo opere deſiſte re, ⁊ ita ceſſare poſſet deus ab īfluxu ſuo, erga crea turas, tam generali, quã ſpeciali. Poſſet ⁊ vnius in fluxū ſuſpēdere, ⁊ nō alterius, quo agendo .ſ. vni ⁊

non alteri creature. Nam vt ait Paulus ad Rom. Quis.n.cognouit ſenſum dñi,aut quis cõſiliarius eius fuit,aut quis prior dedit ei,vt retribuetur ei? quoniã ex ipſo, et per ipſum,et in ipſo ſunt oïa. Põt etiam coagere alicui in principio operis, et cohibere poſtmodũ, ne opus illud cõpleatur. Cum aũt nihil fieri poſſit abſq; deo cooperãte ſm aliquẽ influxũ; cõſequens eſt creaturas poſſe a quouis opere impediri ne operẽtur. Hoc autem dictum eſt de re poſſibili.ſ.ſm potentiam dei abſolutam.

De gñali influxu dei q nõ ſuſpẽdit unq̃;

¶ De facto aũt,et ſm ordinẽ diuinę volũtatis, generalis influxus dei q vt prima cauſa ɔcurrit cũ agẽte ſecũdo ad oẽm actũ poſitiuũ (vt dictũ eſt ſupra) nunq̃ ſuſpendit ſeu impedit a deo vniuerſaliter, q2 tunc nihil fieret in vniuerſo. Neq; ſuſpẽditur reſpectu perſonę particularis, quãtũ ad operis electionẽ,ſic qđ hõ nõ poſſit bonũ eligere,neq; etiã quãtũ ad executionẽ boni,niſi forte pp aliqđ ingens peccatũ. Cuius ratione pſona illa obſtinata ɔmereret a deo vt in pęnã in ipſa ſuſpẽdat,ille influxus,vt liquet de Pharaone, Juda et alijs. Ordinarie tñ ſemp deus influit,et quaodiuuat, vt creatura rationalis poſſit bonũ eligere, et durãte influxu põt ſuccedere opis boni executio,boni.ſ.ex genere,et moraliter,vt dictũ eſt. Sed ad opus meritoriũ nõ põt qſpiam puenire ſolo gñali influxu adſiſtente,quin potius neceſſarius eſt ĩfluxus ſpecialis,ſeu ſpeciale dei donũ:

Ad op9 meritoriũ neceſſaria diuina gra.

videlicet gra dei,q̃ vocat cauſa neceſſaria partialis, et principalis vt pficiat opus meritoriũ. Hic aũt diuina gra influxus,nũq̃ denegat debite petenti, Jdo quilibet eligere poteſt bonũ meritorium. Sed iſtud equidẽ nõ põt aſſequi ſine dei gra,et illa inſup electio nõ eſt ẽt meritoria,niſi facta ſit in gratia.

¶ At bis vel alijs verbis, hoc idem aſſerũt Augu, Hiero. ⁊ alij eccleſię doctores, quib. cõcordãt Joã. eccbius, ⁊ Ludouicus orianus, validiſſimi Lutheſ tanoꝝ hoſtes, ſed modo ad ꝓpoſitũ redeamus. Sẽtẽtia Ecc Eccbij ⁊ oriani.

¶ Cum. n. inquit Hiere. Nõ eſt hominis via eius vt ambulet, ⁊ dirigat greſſus ſuos, tangit duo. Nã ambulare importat executionẽ opis, greſſus vero dirigi, dicit directionem ad meritũ. Unde ambuſ lare idẽ eſt qđ operari, greſus aũt ⁊ opera idẽ ſunt. Et ita reſpõdeo, qđ in poteſtate hominis nõ eſt exe cutio operis, ſic qđ nõ poſſit impediri, imo interdũ impedit, ſepe. n. experimur qđ hõ deliberat aliquid agere quod efficere non poteſt.

¶ Necꝫ in libertate hominis eſt, quod opus eius ſit meritoriũ, quia nõ ẽ ſuę libertatis imperare gra tię, vt veniat ſi nõ adeſt, ⁊ ſic tandem cõcluditur qđ electiones operũ ſunt in poteſtate noſtra, nõ autem ſemper executiones eorũdem, q: nõnũꝗ poſſunt im pediri, liberũ igitur arbitriũ in electione cõſiſtit, nõ in executione, ⁊ merito operis, ⁊ hoc idem confirſ mat Auguſtinus dicens. Liberũ arbitriũ eſt faculſ tas rationis ⁊ voluntatis, qua bonũ. ſ. meritorium eligitur gratia aſſiſtente, ⁊ malũ ea deſiſtente, vt in ſuperioribus habitũ eſt, ergo liberũ arbitriũ eſt cirſ ca electionem operum, ⁊ nõ in executione illoꝝ, ad quem ſenſum ſonant verba Hieremię ꝓphetę ⁊c. Igitur non aduerſantur nobis.

¶ Ad duodecimã dupliciter reſpondetur, quẽadſ modum duplex eſt conuerſio, actiua. ſ. ⁊ formalis, Actiua adhuc duplex ſcilicet principalis, quę deus eſt, ⁊ minus principalis, ſeu inſtrumentalis, quę eſt voluntas rationalis, quę etiam libere ⁊ actiue ad hominis conuerſionem concurrit. Prima reſ ſpõſio.

Et de illa conuerſione actiua ⁊ principali loquitur Hiere. dicens. Cõuerte me dñe, ⁊ cõuertar, claret quippe, qđ deus tanq̃ prima cauſa, ſua generali influentia mouet hominẽ ad bene operãdũ, vt cõuertatur, nam vt antea diximus, nulla ſecũda cauſa põt cauſare, prima cauſa nõ cauſante, igit̃ volũtas libera nõ põt actiue cõcurrere ad hominis cõuerſionẽ niſi prius diuina voluntas, tanq̃ prima cauſa actiue cõcurrat, ⁊ ſic nihil aliud voluit dicere, ppħa, niſi qđ deus eſt principaliſſima cauſa noſtrę ꝯuerſionis. Ideo ſubdit, q꞉ tu dñe deus meus poſtq̃ me cõuertiſti; tuis bonis inſpirationib. mouẽdo voluntatem meã tunc per liberũ arbi. egi pęnitentiã, ceſſando a pc̃tis, ⁊ cõformãdo me voluntati tuę ⁊c.

2. Reſponſio. ¶ Secũdo ⁊ forte melius de cõuerſione formali poteſt reſpõderi, q̃ eſt fides xp̃i, put eſt formalis terminus cõuerſionis noſtrę, q꞉ queadmodũ forma ſubſtantialis, eſt terminus generationis, quę acquiſita cõpletur gñatio, ſic qppe acqſita fides xp̃i formata, infidelis quinimmo quilibet peccator dicit̃ vere cõ-

Fides infuſa acqſita. uerſus. Duplex autẽ eſt fides. ſ. acqſita, q̃ acquirit̃ ex veritate alicuius, qui põt fallere, ⁊ falli, q tñ non fallit ſed in omnibus verax eſt, ⁊ ideo credit̃ illi, vt pote ppħa. Hęc igit̃ acquiſita fides, cũ ſolum reſpiciat, qui fallere põt ⁊ falli nõ, reſpicit deũ, fides aũt infuſa eſt quoddã lumen ſupnaturale a deo datũ inclinans, ⁊ pꝛõptũ faciens intellectũ, vt firmit̃ aſſentiat oĩbus veritatibus: q̃ de deo exprimũtur in articulis fidei, ⁊ hęc fides circa deũ verſat̃, eũq; reſpicit vt obiectũ pꝛimũ, ſine quo lumine intellectus humanus nõ aſſentiret pleriſq; ſentẽtijs de deo in ſacra ſcriptura cõtentis, videlicet qđ tantũ ſit vnus deus, ⁊ qđ ipſe ſit trinus, ⁊ vnus, ⁊ qđ filius ſit a

patre genitus, ſpūs.s. vero a patre, ⁊ a filio proce-
dēs ⁊ huiuſmodi, quas lumine naturali tm̄ cogno
ſcere nō valemus, ſed vt talibus aſſentiatītellectus
neceſſaria eſt fides infuſa, ⁊ hāc fidē in perſona po
puli orādo petit Hiere. dicens. Conuerte me dñe ⁊
ꝯuertar, quaſi dicat da mihi lumen fidei infuſę quo
poſſim firmiter aſſentire articulis fidei xp̄i venturi,
⁊ ego cōuertar.ſ. firmiter credendo in filium tuum
Meſſiā venturū, qm̄ oēs ꝓphete, ⁊ ſancti veteris te
ſtamenti ſalui facti ſunt in xp̄i fide venturi, ſic etiā
orauit Dauid in Pſal. dicens. Conuerte nos deus
ſalutaris noſter. Hec aūt fides augeri pōt, vel quo
ad extenſionē, quādo.ſ. plura credibilia cognoſcū-
tur, ita explicite ⁊ diſtincte, vt fideles doctores ⁊ in
ſacris literis inſtituti dep̄hendūt. Ea.n. rudes ⁊ ſim
plices, vel indocti chriſtiani, implicite tenētur crede
re, quicqd ſit quod eccleſia catholica tenet, vel fides
pōt augeri quo ad intenſionē, qñ credibilia clarius
cognoſcūtur, ac firmius feruētiuſq; tenētur, ⁊ hu-
iuſmodi augmentū requirit in eccleſia paſtoribus,
⁊ p̄latis. Quāobrem Apoſtoli, qui primi p̄lati in
eccleſia dei poſt Chriſtū fuerunt, petierunt vtrūq;
fidei augmentū, dicentes. Domine adauge nobis
fidem, quiſquis itaq; orat pro aliqua re habenda,
ſe illam deſiderio proſequi oſtendit. Deſideriū aūt
ſequit electionē, ergo qui orat prius elegit, ⁊ deſide
rauit rem, pro qua facit orationem, ſed ſic eſt, quod
liberū arbitriū oſtenditur in electionem, vt Paulo
ante diximus, igitur Hieremias orando pro infu
ſione fidei, vt poſſet conuerti ad fidē Chriſti, prius
ex ſuo libero arbitrio, elegit illud bonum.ſ. oratio-
nem facere, pro tali fide petēda, ⁊ per cōſequens nō
excludit, immo potius probat liberū arbitriū dari.

Duplr augeri poteſt fides.

Luc. 17. Hic oñdit liberū arbi.

ſed quoniam fides infuſa nulli negatur, imo pron-
ptus ē ſemper deus cuilibet prebere debite petenti,
hinc infideles non excuſātur, ⁊ cum poſtea ſubdit,
poſtq̄ me conuertiſti egi pęnitentiam. loquitur ibi
de pęnitentia fructuoſa, q̄ fit per gratiã ⁊ liberũ
arbitriũ Quare ⁊c.

Duplex ſeruitus. ¶ Ad .13. ⁊ vltimã dicitur, qd̄ duplex eſt ſeruitus
.ſ. ſeruitus culpę, ⁊ ſeruitus pęnę, inſup duplex ē
Duplex hō homo .ſ. animalis qui dicitur homo vetus, ⁊ ra-
tionalis q nouus homo appellat̄. Homo .n. habet
in ſe rationẽ ⁊ cōcupiſcentiam carnis, q̄ ſepius ad-
Ro. 7. uerſantur rationi, vt inquit Paulus, video alterã
legem in mēbris meis repugnātem legi mētis meę.
Moueri autẽ a ratione eſt agere ſecūdū rationem,
⁊ ſecundũ ꝓpriũ hominis motum. Homo, quippe
ſola ratione differt a brutis, moueri aūt a carnis cō-
cupiſcētia, eſt ſecūdū eam agere, qd̄ certe nō homi
nes decet, ſed bruta potius. Et queadmodū ille ſe
liberꝫ eſſe oſtēdit, q ꝓprio motu agit, ita p oppoſitū
ille hēt modū ſui, q opat̄ ad nutū, ⁊ impiū alterius,
homo igitur qñ agit, ſecundū carnalē cōcupiſcētiã
agit nutū alterius, neglecto naturali rationis vſu
ad motū, ⁊ ita videt̄ ſeruire cōcupiſcentię, q̄ ſępe in
ſacra ſcriptura vocat̄ peccatū, qm̄ inclinat ad pec-
candum, ⁊ ita dum hō agit ad nutum concupiſcen
Quō hō efficit̄ ſeruũ peccati. tię qñ ſic agit vocatur peccati ſeruus, ſed non ſequi
tur, iſte nunc agit ſecundum concupiſcentiã, quia
complacet ei, ergo ſemper aget ſecūdum illam, quia
licet nunc ſequatur concupiſcentiam, non tamen li-
Pulcerũ exē plū ad propoſitum. citur, vt ſemper eam ſequatur, vel ſequi teneatur.
Exempli cauſa, queadmodum aliquis inimicus in-
terdum complacet alteri inimico, ſed non ſemper,

quia nõnũquã inſequitur eum. Sic etiam amicus agit interdum, quod eſt placitum amico. Sed non propterea obligatur, vt ſemper ſibi cõplaceat. Imo aliquando increpat eum, ita in propoſito, quotiẽſcũq; homo neglecto naturali rationis vſu ac motu, ſequitur motum ſenſualitatis, ⁊ agit ſecundum cõcupiſcentiã carnis, tunc vere dici poteſt ſeruus peccati, ideſt cõcupiſcentię, ⁊ ad hunc ſenſum forte loquitur Chriſtus. Dicens. Qui facit peccatũ ſeruus eſt peccati, pro tunc quando agit ſecundũ concupiſcentiam, ⁊ ſequitur motum ſenſualitatis. Sed non propter hoc ligatur, vt ſemper agat, ſecundum carnis concupiſcentiã, ⁊ inſequatur ſenſualitatis motum, quia poterit alias repugnare, ⁊ operari ſecundum rationem, ⁊ cum ſubditur, ſi filius vos liberauerit, vere liberi eſtis, dico quod non loquitur de ſeruitute culpę, quia peccator poteſt ſeipſum ab hac ſeruitute liberũ facere, ceſſando ab actibus imperatis a concupiſcentia. Quia non habet voluntatem determinatam in malitia, quod etiam ſic ratione probatur.

¶ Nulla creatura poteſt ſimul, ⁊ ſemel in eodem inſtanti habere plures actus diſtinctos (quia hoc ſolum poteſt, virtus infinita,) ſed bene ſucceſſiue. Sit ergo exempli cauſa, aliquis homo, qui cuncta letalia peccata cõmiſerit frequenter, Claret quippe quod ipſe non poterit pluribus actibus conſimilibus in eodem inſtanti inſiſtere. Sed dum vnum aſſequitur, alterum amittit, vt ſi gulam proſequatur, auaritiã dimittit, ⁊ loquor in vno, et eodẽ inſtanti. Ergo dũ intentus eſt gulę, põt ſe cõtinere ab auaritia, vel ab alio crimine, ⁊ ꝯtra. Et ſic modo ab vno actu, modo ab alio ſe continet, ⁊ ſicut ille hõ habet

Qualiter rõ q̃ hõ põt ex ſeruo peccatiſe facere liberũ.

libertatē cōtinendi, nūc ab actu gulę vel per vnum diem, ita per multos dies ꝛ tempora eādem habebit libertatem, q2 nō eſt maior ratio, de vno quam de alio, ꝛ idem dicendum eſt, de aliis inclinationibus ad peccata. Et queadmodū peccator habet libertatem cōtinendi ſe a ſingulis inclinationib. ad peccandum ſeparatim, ita erit in libertate ſua continēdi ſe ab illis cōiunctim. Voluntas. n. poteſt ſuſpēdere oēs animę vires iferiores, ab actib. ſuis, ergo poterit ſe ſe ſuſpendere a malo, ꝛc. Ecce qualis ꝛ quāta eſt libertas voluntatis, quā impii Lutheraniimpie negant, cū igit Chriſtus dicit, q facit peccatū ſeruus eſt peccati, ꝛ ſi filius vos liberauerit vere liberi eritis, claret: qđ ibi Chriſtus nō loquit de ſeruitute culpę, quā oſtendit ſe habere peccator, dū agit ad nutū cōcupiſcentię, ſed loquitur de ſeruitute pęnę. i. de obligatione ad pęnā, trāſacto. n. actu peccati nihil manet ex peccato in anima, neq3 aliquid in peccatore, a quo formalit dicatur peccator. Quicquid. n. eſt in peccatore trāſeūte actu peccati, poteſt manere ipſo iuſtificato, remanet tamen quędam inclinatio ꝛ facilior promptitudo ad ſic iterū peccādū, ſed talis inclinatio deleri poteſt per actus oppoſitos. Manet inſuper (quod peius eſt) ꝛ iā poſt peccatū in anima, obligatio ad ęternā pęnā, a qua nosmetipſos non poſſumus liberare. Sed Chriſtus filius dei, habuit a patre ęterno poteſtatem nos liberādi per gratiā, dum autem homo obligatus eſt ad ęternas pęnas, nō poteſt habere actū meritorium, ad quem ſimul cum libertate voluntatis neceſſaria eſt gratia, quę quidem gratia, non ſtat cū obligatione ad pęnas ęternas, ſed bene homo poteſt efficere opus bonū moraliter. Quod ad

Joan. 8.

tem Chriſtus loquatur de liberatiõe a ſeruitute pę nę patet per verba, q̃ pauloante dixerat .ſ. ſeruus autem videlicet peccati nõ manet in domo in ęternũ, q: licet nũc peccatores cũ bonis maneant in domo .i. in eccleſia. Nõ tamen hoc ſeruabitur in ęternum, vt patebit in die iudicij, vbi filius dei ſeparabit bonos a malis, ſicut paſtor ſeparat oues ab bedis. Et quos liberabit Chriſtus liberi erũt, ⁊ quos cõdẽnabit, cõdẽnati erunt, q: poteſtatẽ habent ⁊c. Matth. 25.
⁊ ſic patet ſolutio ad vltimã authoritatẽ adductã, quare ſolutę ſunt omnes ⁊c.

¶ Iterum obijciunt Lutherani.

Primo .n. ait Salomon in prouerbijs. Uniuerſa propter ſemetipſum, operatus eſt dominus, ergo de ſe nihil boni operatur homo. Prouer. 16

¶ Secũdo Paulus ad Epheſios. Deus operatur omnia ſecũdum propoſitũ voluntatis ſuę igiẽ ⁊c. Ephe. 1.

¶ Tertio ille idem ad Roma. Liberati a peccato: facti eſtis ſui iuſtitię, ⁊ infra. Scimus qm̃ lex ſpũalis eſt, ego aũt carnalis ſuz, venũdatus ſub pctõ. Ro. 6. Ro. 7.

¶ Quarto etiam ille idem Apoſtolus ibidem ait. Ibidem
Nõ .n. qđ volo bonum: hoc ago, ſed quod odio malum, illud facio ⁊c.

¶ Reſponſiones Catholicę.

Ad primam dicendum eſt, quod ſapiens non tollit liberũ arbitriũ ad bonũ: quoniã vt ſupra dictum eſt, deus eſt cauſa prima nõ cauſata ab alio, ⁊ cuius nõ eſt cauſa efficiens, illius nõ eſt etiaz cauſa finalis. Deus ergo ſicut nõ habet cauſam efficiẽtem, a quo factus ſit, ita nõ habet ſuperiorẽ finem ad quem ordinetur, ideo eſt omnium rerum principium ⁊ finis: quare recte dicit Sapiens: vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt dominus, ⁊ non

propter hoc tollit liberum arbi.ad bonũ,imo ipſuz dari aſſerit p illud, quod pauloante dixerat, homi nis eſt animuz preparare, ⁊ domini gubernare lin guam, Quomodo autem animũ preparabit homo ad aliquid pagẽduz, niſi illius precedat electio: in electione vero oſtenditur voluntatis libertas. Cuz ergo Salomon dicit, hominis eſt pparare animũ, ſupponit cogitatiões ⁊ electiones boni operis que non poſſunt eſſe abſq; libero arbitrio, deinde hoc de ſe claruz eſt, quid eſt .n. animuz preparare, niſi ceſſare a peccato ⁊ ſe diſponere ad gratiã: qd vero ſequitur, ⁊ domini eſt gubernare lingam. ibi loqui tur de executione operis quoniam licet (vt ſupra diximus) Electio boni operis ſit in libertate no ſtra nõ ſemper tamen executio illius boni operis, in noſtra ponit̃ poteſtate ⁊c.

Preparare aĩuz ſupp ponit li.ar.

¶ Ad Secundam dicitur, qd ibi apoſto. Paulus loquitur d predeſtinatione, ⁊ vocatione, ad apoſto latum, que predeſtinatio ⁊ vocatio eſt a deo preſciẽ te ⁊ volente, vel ſi etiam loquitur de generali pre deſtinatione omniuz bonorum, dicendũ eſt qd pre deſtinauit nos deus, in adoptionez filioꝝ p Jeſuz Chriſtuz in ipſuz ſecũduz propoſituz voluntatis ſue, ideſt ſecunduz, qd diſpoſuit in volũtate ſua, de qua pdiſtinatiõe in ſequẽti tratatu dicetur. Unde eſt ſciẽduz, ꝙ q̃dam caſu eueniũt illa .ſ. q̃ ſine pula conſideratione ſuccedunt, ut ſiquis non precedente aliqua conſideratione theſauruz inuenerit. Quedã vero eueniunt a conſilio que . ſ . precedente conſi lio ⁊ conſideratione ſuccedunt. Preterea aliud eſt agere ex neceſſitate, qui.n. ſic agit, non poteſt non agere, Aliud eſt libere ⁊ voluntarie agere, qui au tem ſic agit, poteſt etiam non agere, deus vero ni

Euenire a caſu a ꝯſilio differunt.

Agere ne ceſſario li bere differt

bil a caſu agit, ſed omnia conſilio precedente opera tur, nec quicquam agit in creaturis neceſſitate du ctus, ſed omnis dei operatio, circa creaturas libe ra eſt ⁊ contigens, ⁊ ita prędeſtinatio, ⁊ vocatio, vo luntaria eſt ⁊ ſecundū conſiliū, ſeu propoſitū vo luntatis dei, ⁊ ſic nihil aliud voluit dicere Paulus, deus omnia operat̃ ſecundū conſiliū voluntatis ſuę .i. nihil operatur deus a caſu, neq; coacte, ſed omnia, prout diſpoſuit in voluntate ſua, neq; autē ex hoc ſequitur, qđ nō habeamus liberū arbitriū vt eligamus bonum.

¶ Ad tertiā dicendū eſt, ꝙ ibi Apoſtolus loqtur de liberatione a peccato .i. ab ęterna pęna. Quid eſt .n. liberari a peccato? niſi liberari ab obligatiōe ad pęnā ęternā, ⁊ qui a tali pęna liberat̃ tenet̃ po ſtea (ne videatur ingratus) agere ſm̃ voluntatem liberātis dei, q̄ voluntas iuſta eſt.

¶ Et qui ſponte ſe ex hibet ad obdiendū alteri, dū obedit, poteſt dici ſeruus illius, vt docet ipſe Pau lus ibidē dicens. An neſcitis, qm̃ cui exhibuiſtis vos ſeruos ad obediendum ſerui eſtis eius, cui obe diſtis, ſiue peccati ad mortē, ſiue obeditiōis ad iu ſtitiam? Si ergo q ſponte ſe exhibet ad obediendū alteri, dum obedit, dicitur ſeruus illius, multo ma gis ille q ex debito obedit, pōt dici ſeruus illius, cui tenet̃ obedire, et quādo ex bñficio accepto cōtrahit̃ obligatio ad obediēdū, tūc dr̃ ex obligatione fact⁹ ſeruus. Cū ergo peccatū .i. obligatio ad pęnā ęter nā remittit̃ alicui, tūc ille vltra debitū naturę, quo tenet̃ bene operari, ſpeciali debito obligatur ad iu ſte operandum, ne ingratus videatur deo, qui pec catū remiſit, Sed ad iuſte operādū ſufficit libertas arbitrij (aſſiſtēte ſemp tamē generali īfluētia dei) Ro. 6.

qđ etiā ibidē patet. ait.n. idē apl's, Sicut exhibui
ſtis mēbra vr̃a ſeruire imūditie.i. pc̄tis carnalibus
et iniq̄tati.i. pc̄tis ſpiritualibus (ad iniq̄tatem
hoc eſt, ad vr̃a3 damnationem ita ēt exhibete mē
bra vr̃a ſeruire iuſtitię, Quaſi dicat ita leue ē, ⁊ ita
eſt in vr̃a poteſtate, ⁊ nō plus laboris req̄rit in ſer
uitute dei quę ducit ad gloriā, quā in ſeruitute dia
boli, q̄ ducit ad cōdēnationē, quibus verbis clariſſi
me p3.i.qđ ſicut p liberum arbi. poſſumus pecca
re, Jta p liberum arb. ceſſare poſſumus a peccato,
⁊ bene ac iuſte operari ⁊c̄.

¶ Ad aliā inmediate ſequētem dr̃, qđ illa nō pro
bat hoīē libero carere arbi. ad bene opādū ſed tan
tū pbat qđ ſuaſio ⁊ iductio ad peccandū nō proue
nit a lege, ſ3 a carne, in qua ppter peccatū adę con
tracta eſt rebellio ⁊ pugna aduerſus ſpiritu3, in ho
mine q̄ppe eſt rō ⁊ ſēſualitas. Rō aūt in ſcripturis
ſāctis iterdū vocat hō interior, aliq̄ñ ſpiritus. Sen
ſualitas vero alibi caro, a libi homo exterior dici
ſolet, ⁊ ille ſiqdem homo q cōformis eſt rationi, q̄
ſpiritus eſt, ſpiritualis dicit. eo quia ſecūdū ratio
nē viuit, ille autē q ſēſualitati cōformat, carnalis
vel animalis homo appellat, cū ergo dicit paulus,
lex ſpiritualis eſt, vult dicere, qđ lex eſt rationi con
formis, q̄ dicit ſpiritus, ⁊ ita nō modo phibet ma
la opa exteriora, vex ēt malas cōcupiſcētias, ⁊ ſic i
tēdit pbare, qđ lex ātiq̄ nō erat cauſa inductiua ad
cōcupiſcentias ⁊ peccata, ſed potius abhorrebat
malas cōcupiſcētias, quaſi velit argumētari Pau.
illa lex bona ē, q̄ phibet ɔcupiſcētias malas, quia
in hoc conſona eſt legi naturali ⁊ rationi, lex autem
Moiſi phibet cōcupiſcentias malas, quare dixit,
nō cōcupiſces. ergo eſt bona, ⁊ hoc argumētū his

paucis

paucis clauditur verbis, itaqꝫ lex quidem ſancta, ⁊
mādatū ſanctū, ⁊ iuſtū, ⁊ bonū, ⁊ ſic patet quod lex
neqꝫ Moyſi, neqꝫ Chriſti, pōt dici cauſa inducens
ad peccandū, cum aūt ſubdit, ego aūt carnalis ſum,
manifeſtat cauſam q̄ inducit ad peccatū, ⁊ loquitur
ī perſona cuiuſcūqꝫ hominis. tā coꝝ qui in hac vita
ſunt in gratia, quā illoꝝ, qui ſunt in peccato, ⁊ vult
dicere, qđ cauſa inductiua ad peccandum nō eſt lex
Moyſi, neqꝫ Chriſti lex, neqꝫ rō, ſed concupiſcentia
carnis, q̄ repugnat rōni vt ad Gala. ait. Caro con
cupiſcit aduerſus ſpiritū. ſ. rōnē, ⁊ ſpūs aduerſus
carnē, ⁊ licet quilibet a ſua cōcupiſcētia tentetur ac
ab aſſuefactione efficiat̃ ad vitia ꝓcliuior adeo vt cū
difficultate reſiſtat: nō tñ cogitur ad peccandū, ſed
per ſuū liberū arbi. pōt ſuę cōcupiſcentię reſiſtere.
Niſi. n. poſſet peccator cōcupiſcentię reſiſtere, cum
ſemꝑ caro cōcupiſcat aduerſus ſpiritū ſemꝑ ſm car
nis deſideriū oꝑaret̃, cuius tñ oppoſitū exꝑimur.

Ad Gal. 5.

¶ Plerūqꝫ. n. caro dormitionē cōcupiſcit, vbi ho-
mo vigilantiā eligit, carnem inſuꝑ deſiderante dul
cia, ſepe ſumimꝰ amara. Nōnūqꝫ ēt caro appetit ci
bum, nos tñ abſtinētiā eligimus. Et talia id genus
experiūtur homines: niſi quippe poſſet peccator cō
cupiſcentię reſiſtere, quonāmodo Magdalena, q̄
erat in ciuitate peccatrix: carni frena impoſuiſſet, q̄
tñ ſpū, ⁊ ratione ducta, nouit peccati turpitudinē,
decreuitqꝫ nullo modo deinceps carnis cōcupiſcen
tiam ſequi. Item niſi liberū arbi. haberemus, quo
reſiſtendi cōcupiſcētię nobis adeſſet facultas. Ad
quid Chriſtus dixiſſet adulterę. Noli amplius pec
care. Nō ergo cogitur ratio a carnis cōcupiſcentia.
Sed qm̄ repugnātia carnis aduerſus ſpiritū: ortū
habuit a peccato actuali, ſeu originale Adę, Ideo

Hic oſ̄dit manifeſta hoīs libtas.

Fortis rō ꝓ libe. arb. in Luthera.

Paulus ſubdit, venundatus ſub peccato, .ſ. cauſa quare caro ꝑliatur aduerſus ſpiritū fuit peccatum primi hominis. Adã.n.libero arbitrio dotatus ,potuiſſet ſenſualē ꝯcupiſcentiã rationi vſqꝫ adeo ſubijcere, vt eas ſemper vincere poſſet, ⁊ ita potuiſſet nūꝗ̃ peccare, ⁊ ſenſualitate ꝗ̃tūlibet ꝯtranitente ſemꝑ ratio fuiſſet victrix, fuit etiam Adam dotatus quodam incredibili, ⁊ supernãli dono, qꝺ iuſtitia originalis vocabatur, cuius beneficio ſenſualitas radicitus a murmure illo ſuſurratione ue deſiſteret, ⁊ omnes inferiores potentię rationi obedirēt, ⁊ neqꝫ in viſū ſenſualitati foret, rationi ſubijci ⁊ parere. Adã vero qñ illud accepit donum, ſe ſe obligauit, ⁊ ſucceſſores ſuos omnes in omnibus obedire deo, ⁊ ita omnes tale donuꝫ aſecuti fuiſſent.ſ.iuſtitiã originalē ſi ipſę nō peccaſſet, ſed modo Adam in ꝑmo bello turpiſſime victuꝫ eſt, comedens contra ſtatutuꝫ dñi de pomo vetito, ⁊ ita ſalutare illud donū ĩſuã ſuoꝝ qꝫſucceſoꝝ perniciem deperdidit, quo deperdito ſenſualitas ipſa lōge valētior aduerſus rationē inſurrexit, ⁊ propter naturalē cōnexioneꝫ cuꝫ corpore difficillimuꝫ eſt, animaꝫ non condelectari carni, in concupiſcentijs carnalibus, ⁊ licet ſit difficultas ex vna parte, eſt etiaꝫ facilitas ex alia parte, ut infra videbimus ⁊ ſic tandem patet qꝺ ratio non poteſt cogi a ſenſualitate, immo ſepę ipſa per liberuꝫ arbitrium dominatur ei. quare ⁊ .c.

¶ Ad quartam ⁊ vltimaꝫ dicendum eſt, qꝺ ibi apoſtolus Paulus oſtendit, inconſtantiam ⁊ mutabilitatem voluntatis noſtrę, vnde ratio non poteſt vſque adeo impuguari, vel impelli a ſenſualitate, ut deperdat illud, quodam ſibi cōnaturale. Connaturale autem ⁊ congenitum, ac proprium eſt rationi

perſuadere, ⁊ inducere ad bonum, ⁊ deteſtari malū ſenſualitas autē flectit ad oppoſitū. inde Apoſtolus. video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meę .ſ. rationis, voluntas autē quę libera eſt, poteſt reſpicere ratiōnē ⁊ poteſt etiam reſpicere ſenſualitatē: quādo autē reſpicit rationem deteſtatur malum, ⁊ vult bonū, ſi vero reſpicit ſenſualitatem tūc aut eſt conſtans cū ratione, aut mutat ꝓpoſitū, Si. eſt conſtans, tunc qđ voluit bonum operabit̄, ſed ſi nō eſt conſtans cū ratione, tunc voluntas ſequitur impulſū ſenſualitatis, ⁊ mutat ꝑmū propoſitum ⁊ ita qđ prius ſequendo rationem voluit bonum, non operabitur ſequendo ſenſualitatem, ⁊ malum quod prius ſequendo rationem noluit, poſtea ſequendo ſenſualitatem operabitur illud, ergo non prouenit ex neceſſitate, ſed ex inconſtantia, ⁊ mutabilitate libere voluntatis, quę quidem mutabilitas arguit ipſius voluntatis libertatem, tam ad bonū, q̄ ad malū ⁊ ſic intelligūtur verba apoſtoli (quod volo bonum) .ſ. ſm rationem non operor, quia ſequor ſenſualitatem (Et qđ nolo malum) per voluntatē, ⁊ rectam ratiōnē, illud facio ꝑ ſenſualitatis impulſū ⁊ ſic patet ſolutio ad oēs authoritates. Sed qd modo dicēt Lutherani, ac eoꝝ fautores, nūqd de libero arbitrio vlterius cōtēdere volūt. Nūquid ⁊ ꝯtra ipſū āplius tā neqter ſcribere audēt. certe ⁊ his rationib. ac ſcripturaꝝ teſtimonijs ſe victos eſſe, ⁊ ſi nō verbis, ſaltē cordis ⁊ animis fateri conāt̄, ſed ut veꝝ fatear, ego eqdē arbitror, qđ deus hūc modernoꝝ hereticoꝝ errorē alias in cōcilijs ſanctis damnatū, ꝯtra quē etiā luculēter, ⁊ doctiſſime ſcripſit diuus Aug. nō ſine rationabili cauſa, nuꝑ i eccleſia tādiu durare ꝑmiſerit,

Ro. 7.

Reflectitur Paulus in Lutheros

Pulchra authoris digreſſio

Et hoc malum ſemen in campo regni ſui fore ſemi-
natum. Tum quippe ob fidelium probationem.
Tum propter fidei firmitatem, tum denique ob ma
iorem ſcripturarū elucidationem. Sit nempe deus
interdum, ex malo etiā elicere bonum. Nōne quip
pe Lutheranorū cauſa, ſcripturę apertę ſunt? quę
prius vna cum clariſſimis earum expoſitoribus vt-
pote Aug. Hiero. Greg. Ambro. Chriſoſt. ⁊ alijs,
clauſę erāt, necnō in bibliothecis cooperte pulueri
bus morabātur. Siquidem animi, ora, ⁊ doctorū
labores, ac ipſorum ingenia, circa Ariſto. Auerro.
Bachonē, Thomā, Scotū, Ocham, ⁊ eorundem
queſtiones tantū intenta erant, Nōne inſuper nu-
perrime conciones, erga animarū ſalutem, validio-
res ac fructuoſiores fiūt? Agamus igitur gratias
deo, pro tali munere, quem etiam rogare tenemur,
pro Lutheranorū ſalute, vt ⁊ ipſi veritatem agno-
ſcant, ⁊ cōuertantur. Nos quippe cauſa extirpandi
eorum errores, Bibliam amplexi ſumus, ſacras lite
ras p̄dicamus, quibus etiam omnes Chriſticolę
operam dare nituntur, ⁊ de illis libentiſſime diſpu-
tant, ⁊ loquūtur, Epiſtolas Pauli ſecum ferunt, in
ceſſanter Bibliam legunt, necnō diuinarum ſcrip-
turarū concionatores feruentiſſime audiunt. Ecce
igitur qualiter diuina voluit̄ ſcriptura? Ecce quot
ſcripturarū authoritates, q̄ obſcura erant, elucidā-
tur? Ecce tandem quomodo ſenſus diuinarum lite
rarū aperiuntur? Quibus nihil dulcius, nihilue
iocundius, haberi poteſt ⁊c.

¶ Probatis igitur concluſionibus noſtris, ⁊ ad eo
rum obiectiones reſponſionibus datis. Sequitur
alia concluſio, ⁊c.

¶ Concluſio Quinta.

Et licet homo ex ſuis naturalibus,⁊ per liberũ arbitrium poſſit elicere actum moraliter bonũ, quodlibet peccatum mortale nouum cauere,tentationibus reſiſtere,⁊ ſe diſponere ad gratiam. Ex ſola tamen libertate arbitrij,ſtante etiam generali influentia dei,ſine gratia gratum faciente,nequit homo a peccato reſurgere,bonum meritorium operari,diuinaq; obſeruare precepta, dico quantũ ad legis latoris intentionem ⁊c.

¶ Prima pars concluſionis patet ex tribus concluſionibus immediate ſupraſcriptis,⁊ probatis. Secundam partem concluſionis omnes concedunt,tã Moderni Heretici: q̃ Catholici,ideo nõ eſt opus eam probare igitur ⁊c.

¶ Ex admirabili Tractatu de Predeſtinatione Tertium concluſionum profundiſſimũ luctamen Concluſio Prima.

Deum eſſe totalẽ cauſam vniuerſalis p̃deſtinationis noſtrę, ſemota quacũq; alia creata cauſa, tũ rationibus, tũ ſcripturarũ teſtimonijs negare compellimur, licet diuina volũtas ſit principalior cauſa tam noſtrę p̃deſtinationis, q̃ vt qlibet adultus vitã cõſequat̃ ęternã cũ qua etiã libera hoĩs volũtas velut cauſa ĩſtrumẽtalis effectiue cõcurrit.

¶ Pro declaratione, ac maiori huius concluſionis

Primũ pulcheriimũ notabile. ꝓbatiõe, notãdũ eſt primo, qꝺ prout ſcripturarum veritas atteſtatur, deus cognoſcit oĩa, p̃ſentialit̃ ſimul, perfecte, & immutabiliter. hęc.n.quinq; particulę ſunt a nobis ſigilatim declarandę.

¶ Primo nẽpe, deus cognoſcit oĩa, qꝺ liquet teſti-

Eccle.39. monijs, tã veteris quã nouę legis, Salomõ.n.ait. Opera omnis carnis ſunt corã illo, & nõ eſt quicq̃ abſconditũ ab oculis eius. Et ibidẽ nũquid vir habitauit in abſcondito & ego nõ videbo eũ.&c.

¶ Preterea nõne deus requirit iſta? inquit ꝓpheta

Pſal.43. ipſe.n.nouit abſcõdita cordis, & ille idẽ, intelligi-

Pſal. 39. te inſipientes in populo, & ſtulti aliq̃ſi ſapite, Qui plãtauit aurẽ nõ audiet? aut q finxit oculũ nõ cõſiderat? & alibi ſi aſcẽdero in cęlũ tu illic es, ſi deſcendero in infernũ ades, & ſi ſũpſero penas meas dilu-

Pſal.139 culo & habitauero ĩ extremis maris, etenĩ illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua &c.

Eſaię.29. ¶ Rurſus Eſaias ait, Ve qui prudentes eſtis in oculis veſtris, vt a dño abſcondatis cõſiliũ.

Hiere.23. ¶ Pro inde dñs per Hieremiam hoc idem atteſtat̃

dicens. Celum et terram ego impleo .ſ. per eſſentiā preſentiam et potentiam, et infra Celum mihi ſedes eſt et terra ſcabellum pedum meorum. Ysaie.66.
¶ Denuo dñs in euangelio Matth. volens oſtēdere deum omnia videre et cognoſcere inquit, Pater tuus qui eſt in abſcondito, videt te, et reddet tibi, et alibi nihil abſconditum quod non reueletur et .c. Matth.6. Luc.8.et.11
¶ Jn ſuper Apl's ad Corinth. ne ante tempus iudicetis, donec venerit dñs, q illuſtracturus eſt occulta tenebrarum, et patefaciet conſilia cordium, et ille idē ad Ro. vocat ea q̄ nō ſūt, tanq̄ ea que ſūt, et rurſus ad hebre ait, omnia nuda et aperta ſūt oculis eius. 1.Corin.4 Ro.4. Hebre.
¶ Salomon quoq̄ hoc idem cōcludit dicens, Scit omnia, et intelligit ea, igitur deus cognoſcit omnia, quod etiam ratione probatur. Nā ex generali omnium conſenſu conceditur, deū eſſe vbiq̄ per eſſentiā, qm̄ eſſe ſuū dat eſſe omnibus rebus omniaq̄ ſuſtētat per potētiam, q2 vbiq̄ eſt et operatur, per preſentiam q2 omnia videt, ergo deus q̄cunq̄ fuerūt apud nos, ſunt, et erunt, cognoſcit.
¶ Secundo dico, deum oīa cognoſcere preſētialit, qm̄ apud deum nullū eſt tempus p̄teritum, nullūq̄ futurum, ſed omne tempus eſt ſibi preſens, ut patet per illud Apl'i ſuperius allegatum .ſ. omnia nuda et aperta ſūt oculis eius, item Joanes quod factū eſt in ipſo vita erat, ergo omnia ante q̄ fierent per ſimilitudinē idealē erāt in mēte diuina, ita qd̄ deus ab eterno clare videbat ac p̄ntialiter cognoſcebat q̄cunq̄ nūc videt et cognoſcit, nec plura nec pauciora, et ſic oīa que ſūt nobis p̄terita, p̄ntia et futura (etiā ante mūdi conſtitutionē) erāt clara i viſione dei que omnia preſentialiter videbat, et cognoſcebat, ſicut et nunc, et ex conſequenti clare liquet quod apud deum Sap.9. Quō deus eſt vbiq̄. Joan.1.

Nullum eſt p̄teritū nullūue futurū. Sed omne ſibi p̄ſens, quod etiā per clariſſimū exemplū poteſt oſtē di. Ponamus igitur gratia intelligēdi hāc difficul tatem, qđ omnia q̄ dicūtur nobis futura, ſint inter Bononiā ⁊ Ferrariā, illa aūt oīa q̄ p̄ſentialit̄ ſunt, claudātur inter limites ⁊ muros ciuitatis Ferrarię tantū, illa vero omnia q̄ p̄terita ſunt ſint inter Fer rariā ⁊ ciuitatē Venetiarū. Hoc caſu ſtante claret qđ oēs habitatores ciuitatis Ferrarię tantū vidēt ea q̄ p̄ſentialiter ſunt, quoniā extra limites ⁊ muros illius ciuitatis nequeunt videre. At ſi eſſet vnus oculus eleuatus in aere, qui poſſet clare videre to tum ſpatium a ciuitate Bononię vſq; ad ciuitatem Venetiarū incluſiue, tunc abſq; vlla animi ambi guitate clariſſime cōſtat, qđ oculus ille clare, ac pre ſentialiter intueref omnia, q̄ ſunt nobis p̄terita ⁊ futura, ſic in ꝓpoſito nos videmus tantū ea q̄ ſunt in his inferiorib. ⁊ q̄ claudūtur ſub noſtro emiſphę rio velut res p̄ſentialiter ſe habētes corā oculis no ſtris. Illa aūt q̄ ſunt futura, q̄ nōdum peruenerunt ad noſtrū orizōta, ſeu emiſpheriū. Pariter ⁊ ea quę p̄terita ſunt, q̄ iam trāſierūt viā vniuerſę carnis cō pleuerunt q; curſum ſuū videre nequimus, quoniā illa p̄terita, iſta nobis futura ſunt.

Nota pul-
chrū exēplū

¶ Deus vero qui habitat ſuper oēs cęlos, ⁊ vbiq; eſt, oīa illa q̄ ſunt nobis futura, p̄ſentia, ⁊ preterita, clare ⁊ p̄ſentialiter intuetur, ⁊ ſic euidenter liquet, apud deū nullū eſſe tēpus p̄teritū, neq; futurū, cū ipſe oīa p̄ſentialit̄ videat, ⁊ cognoſcat.

¶ Tertio dico deum nō tantū cognoſcere oīa p̄ſen tialiter ſed etiā ſimul, hoc eſt in eodē inſtanti, ⁊ in hoc differt intellectus diuinus ab intellectu angeli co ⁊ humano, quoniā intellectus angelicus nō pōt

oīa intelligibilia ſimul capere ⁊ intelligere cū ſit infinite virtutis, licet bene ſucceſſiue. Minus aūt intellectus humanus, qui nō tantū eſt finite capacitatis quinimo nō pōt niſi diſcurrēdo, ⁊ mediātibus fantaſmatibus aliquid intelligere, nec plura ſimul ⁊ ſemel ſeu in eodē inſtanti intelligere valet, licet ſucceſſiue vnā rem poſt aliā. Intellectus aūt diuinus nō intelligit diſcurrēdo, nec ſucceſſiue. Sed cū ſit infinitus, ſimul ⁊ ſemel ⁊ in eodem inſtanti omnia q̄ ſunt nobis futura, p̄ſentia, ⁊ p̄terita ſimul ap̄hēdit ⁊ cognoſcit. Sunt nēpe oīa opera noſtra q̄ fiunt tā bona quā mala, ⁊ q̄ p̄terita ſunt, necnon ⁊ q̄ futura erūt. Pariter ⁊ q̄ poſſibilia ſunt fieri, ſimul ante dei cognitionē, q̄ oīa p̄ſentialiꝰ, ſimul videt ⁊ agnoſcit. Hic oſidiꝰ deū cognoſcere oīa p̄ſentialiter ⁊ ſimul.

¶ Quarto diciꝰ pfecte, quoniā dei cognitio eſt ipſemet deus, qui cū ſit pfectiſſimū ens neceſſe eſt eius cognitionē pfectiſſimā fore, igiꝰ deus omnia p̄ſentialiter, ſimul, ⁊ pfecte cognoſcit.

¶ Quinto diciꝰ īmutabiliter, quoniā deus īmutabilis eſt ipſo ateſtāte qui ait. Ego ſum deus, ⁊ non muto. Cum aūt cogitio dei (vt diximus) ſit ipſemet deus: ſequitur eius cognitionem immutabileꝫ eſſe, quare ⁊c.

¶ Secūdum notabile.

Secundo notandū eſt qđ ex dictis ſequiꝰ hec ſecunda cōcluſio liberū arbitriū ſeu libera hominis voluntas pariter ⁊ cōtingentia operū noſtrarū ſtat cū īmutabili, ac ineuitabili necnō ⁊ īfallibili dei cognitione, quare (vt alibi repetitū eſt) impie aſſerunt Lutherani certa ſtare omnia lege, omniaqꝫ de neceſſitate euenire.

¶ Hec cōcluſio ſic ſingulariter oſtendiꝰ, qꝛ qđ de vno ſingulari diciꝰ de vnoquoqꝫ dici ⁊ verificari

poteſt, ſtat.n.deū īfallibiliter ac īmutabiliter cognoſcere Petrū eſſe peccaturū, ⁊ tamen Petrū cōtingēter ⁊ libere peccare, queadmodū.n. Chriſtus de facto cognouit ⁊ dixit Petro anteq̃ gallus cantet, ter me negabis, quibus dictis potuit ēt Petrus non negare Chriſtū, cognitio quippe dei nō ponit neceſſitatē in rebus nec pp hoc q̄ xp̄s cognouit ⁊ dixit Petrū ſe negaturū eſſe, Petrus neceſſario negauit Chriſtū, īmo libere ⁊ cōtingēter, qm̄ ꝯtingentia in operibus noſtris ꝓuenit ex noſtro lib. ar. Nam ſtāte etiā infallibili ac īmutabili dei cognitione homo poteſt bene ⁊ male operari. Aliter īmutabilis dei cognitio tolleret liberū arbi. qđ eſt manifeſte falſum, vt in p̄cedenti tractatu liquide oſtenſum eſt, ⁊ ſi dicas in illa vltima cena chriſtus infallibiliter ⁊ īmutabiliter cognouit, ⁊ dixit Petrū ſe eſſe negaturum, ergo tunc tēporis verū erat dicere, Petrus de facto negauit Chriſtū, concedo. ⁊ ſi infers ergo neceſſario negabit, nego ſequellam immo ſemper libere ⁊ contingēter negabit, quia cum Petrus ſemper habuit liberū arbi. potuit negare, ⁊ nō negare Chriſtum, ⁊ ſi iterum dicas, Petrus potuit non negare Chriſtū, igitur potuit facere ipſum dixiſſe falſū, ⁊ ex conſequenti Chriſtum fuiſſe mendacem. Reſpondeo negando cōſequentiam, q2 queadmodum Chriſtus libere ⁊ cōtingenter cognouit Petrū peccaturū dixitq3 illa verba: ita pari ratione Petrus libere ⁊ contingenter negauit Chriſtum.

(Margin: Matth. 26. — Obiectio. — Itē obijcit — Reſpōſio.)

¶ Curioſiſſima difficultas.

Vnde pro clariori huius difficultatis declaratione merito queri poteſt cur Chriſtus dixit Petro in cena, ante quam gallus cantet, ter me nega-

bis.⁊ hoc ſiquidem dico quoniā comuniter de ipſo pcipue in cōniugijs inter doctos fit diſputatio, dicē dū eſt qđ nō propter aliud dixit huiuſmodi verba Chriſtus, qui erat verus deus ⁊ homo, niſi quoniā ab ęterno, nouerat Petrū eſſe ipſuꝫ negaturꝫ, ⁊ qđ pro tūc debebat ita male vti ſuo libero arbitrio. Si enim deus vel Chriſtus aliter cognouiſſet .ſ. quod Petrus nō eſſet ipſum negaturus ſed quod ſemper debuiſſet bene vti ſuo libero arbi. profecto nō dixiſ ſet huiuſmodi verba in ſua vltima cena, ex qbus eui denter claret infalibilem ⁊ imutabilē dei cognitio nem nō fuiſſe cauſam negationis Petri, immo per oppoſitū negatio Petri ab ęterno pūſſa, ⁊ talis tūc tēporis malus vſus ſui liberi arbitrij cauſa fuit, qđ Chriſtus ita ab ęterno cognouit, quapropter inſtā te ſuę negationis tempore, dixit Petro, ante quaꝫ gallus cātet, ter me negabis, ⁊ queādmodū xp̄s po terat non dicere illa verba: ⁊ poſtq̄ dixit potuiſſet nō dixiſſe, ita Petrus ante quā negaſſet Chriſtum poterat nō negare ipſum, ⁊ poſtquā negauit potuiſ ſet nō negaſſe. Pro quo eſt ſciendū quod licet deus ſit cauſa in ſe vniuerſalis ⁊ neceſſaria, qcquid tamē operatur ad extra libere ⁊ contingenter operatur, ⁊ per conſequens poteſt nō operari, ſicut operari, vel aliter operari, ⁊ poſtquā operatus eſt potuiſſet nō operaſſe, Exempli cauſa. Naꝫ deus creauit mundū. Ante cuius creationem poterat non creare, immo poſtquam creauit potuiſſet non crare mundum, igi tur deus quicquid agit adextra contingenter ⁊ li bere agit, ⁊ ita pari ratione dicendum eſt de ſua co gnitione. Quia quicquid deus cognoſcit ad extra libere ⁊ contingenter agnoſcit, quod ſic probatur,

Nota deus ſemp liber: opari ad extra.

Prima ra= | tio qđ deus | oĩa liberet ꝛ | ꝯtingenter | operatur.

Nam deus eſt cauſa libera reſpectu omniũ iſtoꝝ in ferioꝝ, ꝛ nõ neceſſario agit, qm̃ ſi neceſſario opera= retur. Poſſet cogi ꝛ neceſſitari ad aliquid producẽ dum vel intelligendũ hoc aũt eſt falſuȝ, fideiqȝ con tradicit, igiť deuſ eſt cauſa libera reſpectu cuiuſcũqȝ effectus, ꝛ ex cõſequẽti qcqd deus ꝓducit ad extra, vel intelligit, libere ꝛ ꝯtingẽter intelligit ꝛ ꝓducit.

2. rõ ad idẽ

¶ Preterea ſi deus neceſſario cauſaret ꝛ nõ libere, ſeqretur ipſum nõ operari ꝑ voluntatẽ q̃cũqȝ ope= ratur ad extra, cõſequẽs aũt eſt falſum, igitur ꝛ añs cõſequẽtia eſt nota qꝛ q̃libet cauſa q̃ neceſſario ope ratur, nõ põt non operari. Sed q̃ voluntarie agit, põt agere ꝛ nõ agere ideo ꝛc. falſitas ꝯſequẽtis eſt clara, qm̃ q̃cũqȝ voluit deus fecit ĩ cęlo ꝛ in terra. ergo volũtarie, oĩa facit, intelligit, ꝛ vult, quare ꝛc.

¶ Alia difficultas.

SEd hic etiã non immerito alia oritur q̃ſtio, Nã ſi deus oĩa libere ꝛ ꝯtingẽter operať, intelligit, ꝛ vult, quomodo diciť ĩmutabilis, ꝛ quonã modo põt infallibiliter ac ĩmutabiliter, necnõ ineuitabili ter omnia intelligere, ꝛ vele, Nẽpe ſi libere ꝛ cõtin= genter omnia intelligit ꝛ vult, igitur deus põt ea ĩ telligere ꝛ nõ ĩtelligere, ꝛ pari rõne vele ꝛ nole, ꝛ ex cõſequẽti poterit mutari, quõ igiť erit ĩmutabilis.

Rõ pro ꝑte negatiua.

¶ Reſponſio.

REſpõdetur qđ deus diciť ĩmutabilis dupliciť vno modo realiter ꝛ reſpectu ſui, quoniã deus ipſe neqȝ localiter mutari, cũ vbiqȝ ſit, nec põt gene rari aut corrũpi, nec augumẽtari ſeu diminui, nec aliquomodo alterari, ideo de ſe eſt ſimpliciter ĩmu tabilis, quare ꝑ ꝓphetaȝ recte loquiť dicens, Ego ſum deus ꝛ nõ mutor, quod etiã aperte demõſtrat Iacobus apoſto. dicens. Apud quẽ nõ eſt trãſmu

Malachię 3 | Nũi. 23. | Iacobi. 1.

tatio necꝫ viciſſitudinis obumbratio. Secũdo mo-do dicit imutabilis in ordine ad ſuã cognitionem pariter ⁊ volitionẽ, qꝛ quicqđ intelligit, ⁊ vult deus fieri imutabiliter, ac infallibiliter, necnõ ⁊ ieuitabi liter de facto fiet, licet cõtingẽter ac libere ⁊ non ne ceſſario intelligat ⁊ velit, ⁊ hoc ſiquidẽ modo ſoluũ tur quodãmodo infinita argumẽta, q̃ fiunt de pre ſcientia dei reſpectu futuroꝝ cõtingentium, p̃cipue a Grego. ariminen. diſ. 38. p̃ini. q. 2. ⁊ aliis. Quid eſt. n. dicere deus infallibiliter, ⁊ ineuitabiliter, nec nõ ⁊ immutabiliter cognoſcit Petrũ ſaluari ⁊ Iu-dam dãnari niſi qđ de facto Petrus ſaluabitur, ⁊ Iudas dãnabitur, ſcit nẽpe deus ab eterno ipſum taliter debere vti ſuo libero arbi. Et ſi inferas igit̃ ille neceſſario ſaluabitur, ſicut iſte de neceſſitate dã-nabitur negat̃ ſeq̃lla, quoniã dei cognitio nõ ponit neceſſitatem in rebus. At ſiqs dicat. Ego ſto, deus aũt intelligit me ſtare, deinde ſedeo, tunc deus non amplius intelligit me ſtare ſed ſedere, ergo deus mu tatur, quantũ ad eius cognitionem. — Nota pul-chrũ dictũ. — Alia obie-ctio.

¶ Reſpõdeo ad hãc obiectionẽ, ⁊ ad oẽs alias con ſimiles q̃ fieri poſſunt, quod talis mutatio eſt tan-tũ reſpectu tui, ⁊ nõ reſpectu dei, quoniã ipſe ſemꝑ equaliter intelligit ⁊ cognoſcit, nec eius ſciẽtia po-teſt augeri vel diminui, nec põt plura ſcire ĩ vno tẽ-pore q̃ in alio, ſcit nãqꝫ te ſtare, necnõ te nõ debere ſtare ſed ſedere. Scit etiã iſtum ſaluari, ac illũ dam nari, quoniã nouit eos aliter ⁊ aliter debere vti ſuo libero arbi. ⁊ ſic de aliis igitur ⁊c. — Reſponſio

¶ Inſuper ſciendũ eſt, qđ deus creauit hominem arbitrio liberũ, ꝓut in p̃cedẽti tractatu luce clarius oſtenſum eſt, ideo libere ⁊ cõtingẽter vult quecũqꝫ vult, ⁊ eſt ĩ hominis poteſtate, bene vel male vti ſuo — Sicut deus ita hõ libe-re ⁊ cõtin-gẽter opat̃.

libero arbi. necnõ ponere obicem gratię dei. ſ. ei reſiſtere vel poſitũ remouere. Poteſt proinde ceſſare a voluntate peccandi, ⁊ poteſt vele nõ peccaſſe, ex quibus ſequitur, quod ſi deus infallibiliter ac inmutabiliter cognoſcit aliquid ad extra, vt puta Petrum ſaluari, quod Petrus de facto ſaluabitur, non propter huiuſmodi dei cognitionẽ. Sed propter bonũ vſum liberi arbitrij ab ęterno cognitũ (dei coaſiſtẽte gratia) quę nũꝗ̃ deeſt facienti qꝺ in ſe eſt, ⁊ non ſequitur, ergo Petrus neceſſario ſaluabitur, immo libere ⁊ contingenter, ⁊ ſi dicas hęc eſt neceſſaria, deus cognoſcit Petrum ſaluari, igitur Petrus ſaluabitur, concedo quod eſt neceſſaria ex ſuppoſitione, ſed nõ ſimpliciter, vel aliter dico, quod eſt neceſſaria neceſſitate cõſequentię, ſed nõ neceſſitate conſequentis (quod idem eſt) ſemper tamen ꝯſequẽs ẽ contingens, ⁊ ſic euidenter liquet, quod cũ infallibili ac immutabili dei cognitione ſtat contingentia operũ noſtrarũ, ⁊ in omnibus his inferioribus.

Hic ĩ hereticos cõcludiẗ ꝓpoſitũ

¶ Alia per pulchra ratio pro eadem Secũda cõcluſione.

Ponatur deũ p̃ſentialiter, ſimul, pfecte imutabiliter, ac ineuitabiliter cognoſcere Joãnẽ ſaluari, tũc q̃ro aut Joã. neceſſario ſaluabiẗ aut libere, ⁊ cõtingẽter, ſi ſecũdũ habeẗ ꝓpoſitũ, ſi primũ cõtra ſic inſto: Nã ſi Joã. neceſſario ſaluabiẗ, ſequiẗ deũ neceſſario cognoſcere Joã. ſaluari, ꝯſequẽs eſt falſuꝫ, igiẗ ⁊ añs, falſitas cõſequẽtis ẽ nota ex ſupradictis, qm̃ deus qcq̃d cognoſcit ⁊ ꝑducit ad extra libere ⁊ volũtarię, ac cõtingenter intelligit ⁊ operaẗ: At cõſequentiã probo qꝛ detur oppoſitũ. ſ. qꝺ Joã. neceſſario ſaluabiẗ, ⁊ qꝺ deus libere ⁊ cõtingẽter agnoſcat ipſuꝫ ſaluari, tunc ſic arguo, Joãnes neceſſario

Optima rõ aduerſuſ lutheranoſũ.

ſaluabitur,ergo nõ poterit nõ ſaluari, ⁊ ꝑte deus li
bere ⁊ cõtingẽter cognoſcit ipſuꝫ ſaluari,ergo etiã
oppoſitũ eius deus põt cognoſcere.ſ.Joãneꝫ nõ ſal
uari,cũ aũt de⁹ nõ poſſit cognoſcere niſi verũ, ergo
Joan.poterit nõ ſaluari,ſed ꝑ te neceſſario ſaluaꝭ,
igiꝭ nõ poterit nõ ſaluari,⁊ poterit non ſaluari,qđ
implicat cõtradictionẽ. Nam neceſſario ⁊ poſſibile
nõ ꝯtradicũt,ſeu inferũt ꝯtradictoria,quare neceſſe
eſt dicere qđ ſi deus libere ⁊ cõtingẽter agnoſcit ali
quẽ hominẽ ſaluari,vel dãnari,qđ ille libere ⁊ con
tingẽter ⁊ nõ neceſſario ſaluabiꝭ vel dãnabiꝭ.

❡ Itẽ eodẽ modo põt dici de Petro,⁊ capio ipſuꝫ
Petrũ in cena dñi poſtq̃ dixit ei xp̃s: Anteq̃ gal‐
lus cãtet:ter me negabis,⁊ tũc ſic formo rationẽ vt
prius,vel Petrus neceſſario negabit xp̃m,vel libe‐
re ⁊ cõtingẽter,ſi dicas ſecũdũ habeo intentũ, ſi pri
mũ cõtra ſic arguo, Petrus ꝑ te neceſſario negabit
xp̃m,ergo xp̃s neceſſario agnouit Petrũ ſe negatu‐
rũ,ꝯñs eſt falſuꝫ,igiꝭ ⁊ añs,falſitas ꝯñtis ẽ iã nota,
⁊ ꝯña ꝓbaꝭ,vt prius,qꝛ deꝭ oppoſitũ.ſ.qđ xp̃s libe
re ⁊ ꝯtingẽter agnoſcat Petrũ ſe eẽ negaturũ,⁊ tũc
ſic formo argumẽtũ,xp̃s ꝯtingẽter cognoſcit Petrũ
ſe eſſe negaturũ,g̊ ẽt oppoſitũ eius põt cognoſcere,
vtputa Petrũ nõ ſe negaturũ eſſe, igiꝭ Petrus po‐
terit nõ negare chriſtũ, ſed ꝑ te neceſſario negabit,
igiꝭ ⁊ poterit nõ negare ⁊ neceſſario negabit,quę ẽ
implicatio cõtradictionis,ideo ⁊c.

Fortis rõ ꝓ libera petri negatione.

❡ Ex iſtis igitur rationibus euidenter claret,libe‐
ruꝫ arbitriũ, ſeu libera hominis volũtas,[pariter‐
q̃ꝫ contingentia omnium]operum noſtrarum ſta‐
re cum infallibili ac imutabili dei cognitione, tum
ex parte dei, qui libere[⁊ voluntarię omnia opera
tur in omnibus, tum ex parte noſtri liberi arbitrij

Contre. ī lutheranos.

Corr. 2. quod a nullo poteſt cogi ſeu neceſſitari, ſed ſemper libere ꝛ cõtingẽter intelligit vult ꝛ operatur, ex his ẽt ſequitur, quod cũ quilibet homo ſit libere ꝛ ꝯtingẽter a deo pſcitus, vel pdeſtinatus ab eterno, etiam libere ꝛ contingenter quilibet põt ſaluari vel dãnari.

Corr. 3. Sequit̃ inſuper impios Lutheranos male ſcribere, peſſimeqꝫ aſſerere ꝛ docere qꝺ certa ſtant oĩa lege, oĩa q̃ de neceſſitate eueniunt: quare ꝛc.

¶ Hec duo breuia notabilia, ſunt tantũ de cognitione dei ꝯſiderata in ſe, prout eſt vna ſola, qua oĩa pfecte cognoſcit, q̃ viſio dei dicit̃. Dimiſſis oĩbus illis, q̃ de pſcientia dei a doctorib. ptractãtur tũ maxime a Grego. arimi. diſ. 38. pmi. q. 2. q̃ magis vi̇̃detur hominis mentẽ offuſcare, q̃ꝫ intellectũ illuminare, ideo in his notabilibus, ꝛ in tota hac materia de pdeſtinatione tantũ ea ſunt dicẽda, q̃ in diuinis ſcripturis habẽtur, ꝛ q̃ ſcripturarũ teſtimonijs, po terũt demõſtrari ad animarũ ſalutẽ tm̃ neceſſaria. (Nota digni tatẽ tractatus.)

¶ Tertium Notabile.

Tertio notandũ eſt qꝺ licet cognitio dei ſit tantum vna ꝛ eadẽ, q̃ oĩa (vt diximus) pfecte cognoſcit. Tamẽ reſpectu noſtri ꝛ ſm diuerſa tẽpora cõſiderata, illa eadẽ cognitio diuerſis nominibus nũcupatur. Prout. n. deus cognoſcit illa, q̃ ſunt nobis pterita, talis cognitio dicit̃ ſcientia dei, ꝛ inquãtum cognoſcit pſentia: dicit̃ viſio dei, inquantũ vero cognoſcit, q̃ nobis futura ſunt, huiuſmodi cognitio, pſcientia nuncupat̃. Sed quoniã duplicia ſunt pterita, q̃ agnoſcũtur a deo q̃dam. n. ſunt q̃ deus premiare intẽdit, quoꝝ cognitio dicitur memoria dei. (Dei cognitio reſpectu nr̃i diuerſimode nominatur.)

Pſal. 118. Dauid clamat. Memor eſto vbi tui ſuo tuo ĩ quo mihi ſpem dediſti. Alia vero q̃ punire excogitat illoꝝ cognitio, dei reminiſcẽtia dicitur, de qua Pſal.

Ne remiſ

Ne reminiſcaris domine delicta noſtra ⁊c. Item bea- Pſal. 31.
ti quorum remiſſę ſunt iniquitates ⁊c. Sed illa, q̄ ſunt
nobis pręſentia ſe habent in duplici differentia, q̄
dam nempe ſunt bona, ⁊ deo accepta, quorum cognitio
dicitur approbatio dei, reliqua vero que ſunt mala,
⁊ deo odioſa, eorum cognitio dicitur reprobatio dei,
approbat quippe deus bona, q̄ preſentialiť fiunt, ⁊
reprobat mala. Alia autem, que nobis futura ſunt,
p̄uiſa tn̄ a deo, quedam ſunt bona, q̄ acceptantur
a deo ad vitam eternam, ⁊ ſiquidem ipſorum cognitio p̄-
deſtinatio dei appellatur, mala vero futura, ⁊ taliter
a deo preuiſa ipſorū cognitio diciť maledictio dei,
pręděſtināţur nēpe omnes futuri boni a deo. ⁊ ma
ledicunť futuri mali, ſic a deo pręuiſi ab eterno. Ec
ce quot nominibus, dei cognitio reſpectu noſtri, ⁊
in ordine ad diuerſa tēpora nominari valet: licet ſit
vna ⁊ eadem ſola reſpectu ſui.

¶ Unde eſt ſciendū, qď p̄deſtinatio nō eſt aliqď i-
maginabile, quocūq; in deo diſtinctum, nec aliquo
modo a deo aut pſonis, ſeu a deitate ſeperatū, neq;
eſt aliquis actus ſecundus additus deitati, ſed ille
terminus predeſtinatio, importat deum, q daturus
eſt alicui vitam eternam, importat ergo deū ⁊ penam
eternā alicui dandam, ſic reprobatio importat deū
⁊ penā eternam alicui infligendam, eſt igiť predeſti-
natio, p̄ordinatio alicuius creaturę rationalis, ad Quid p̄de-
gratiam in preſenti, ⁊ gloriam in futuro, ⁊ nō valet ſtinatio.
p̄deſtinatio eſt neceſſaria, q2 eſt ipſe deus ergo deus
neceſſario p̄deſtinat, ſeu bō neceſſario p̄deſtinatur,
imo libere ⁊ cōtingēter, vt ſupra habitū eſt, q̄re ⁊c.

¶ Quartum notabile. Perpulcra

Quarto notandū eſt, qŏ prout de facili credi autho. ima-
pōt, Regina Sabba, q̄ venit a finibus terre ginatio.

3\. Reg. 10. audire ſapientiã Salomõis, vt habet in libris Re
gũ, q̃ quodãmodo cũ ipſo diſputauit de oĩbus reb.
mũdi, queſiuitq; in multis difficultatib. ac in mul-
tis q̃ſtionib. difficillimis inſtrui. Inter quas petijt,
quid nã faceret deus ante mũdi creationẽ. Audiue
rat nẽpe ab ipſo, per multas ratiões deũ creaſſe mũ
dũ cui reſpondit Salomõ, put etiã ex ſuis ſcriptis
pſuaderi põt, qd deus ante mũdi creationẽ tria fa-
Tria facie- ciebat. ¶ Primo. n. ęternaliter ſuũ generabat filiũ,
bat deus añ qui eſt ſapiẽtia patris ſm qd ipſe teſtat in puer. d.
mundi crea Dñs poſſedit me in initio viarũ ſuarũ, ãteq; quicq;
tionem. faceret a principio, ab ęterno ordinata ſunt, & ex an
Prouer. 8. tiquis anteq; terra fieret, nondũ erant abiſſi, & ego
iam cõcepta erã &c. q̃ ſequũtur. ¶ Secũdũ qd fa-
ciebat erat, qd oĩa cõponebat in ſe, & videbat, ac p
fecte cognoſcebat, q̃ facturus erat, velut artifex qui-
dam, qui cõponit in mẽte ſua anteq; incipiat opa-
ri, quicqd arte ſua factũ eſt, & hoc eſt qd ſcribit Ioã.
Ioãnis. 1. Quod factũ eſt in ipſo. ſ. dei filio, qui eſt vita homi
nũ, erat p ideã, ſeu ſimilitudinẽ oĩu3 rep̃ſentatiuã:
¶ Tertiũ qđ faciebat deus inquit Salomõ Regi
nę Sabbę, eſt qd oĩa q̃ ventura erant pfecte videns
cõtemplabat, & cõtemplando ea ſũmopere dilexit,
Sapiẽ. 11. ideo dicit. Diligis omnia q̃ ſunt, & nihil odiſti, eo4
q̃ feciſti, attamen iter omnes illas creaturas, q̃ crea
turus erat, magis ei placuit natura humana, qua
propter captus eius amore, decreuit ab ęterno ea3
Prouer. 8. aſſumere per hipoſtatica3 vnionem, vt homo fieret
deus, & deus homo. Propterea ibidem in prouer.
filius dei, ſeu diuina ſapiẽtia, ſubinfert dicens. De
litię meę eſſe cũ filijs hominũ. Sed his dimiſſis, di
co quarto vna cum Paulo apoſtolo, qđ etia3 aliud
faciebat deus ante mundi cõſtitutionem, & ab ęter

no, p̃terea q̃ dicta ſunt a Salomone.ſ. qđ elegit,⁊ p̃deſtinauit omnes electos ⁊ futuros bonos: vt clare loquitur Apoſtolus ad Ephe. Deus enim elegit nos in Chriſto ante conſtitutionē mundi, vt eſſemus ſancti ⁊ immaculati, in cōſpectu eius in charitate, qui p̃deſtinauit nos in adoptionem filioꝝ per Jeſum Chriſtū ſecundū propoſitū voluntatis ſuę, in laudem glorię gratię ſuę ⁊c. Qualiter autē fuerit in illa ęternitate bonoꝝ p̃deſtinatio,⁊ malorum reprobatio, clare habetur Romanoꝝ.8. Nam deus videns clare oēs homines, qui creaturi erant,⁊ oēs eorum mores vſq; in finem, vidit aliquos bene operaturos, nō ponentes, finaliter obicem gratię dei, necnō finaliter, ſe diſpoſituros ad gratię ſuſceptionem: ⁊ qui tandem debebant bene vti ſuo libero arbitrio, ⁊ hos ſiquidem p̃deſtinauit, ſecundū propoſitum voluntatis ſuę, q̃ ſic propoſuerat ⁊ voluerat ab ęterno. Nōnullos vero vidit ex ſuo libero arbitrio perſeueraturos finaliter in peccatis ponentes obicem gratię dei, ⁊ illos merito reprobauit, ⁊ non eſt mirum, quoniam ſi deus alicui pictori reuellaret totum aduentū Antichriſti: ⁊ omnia q̃ facturus eſſet, ille autē pictor pingeret omnia ſibi reuelata, ſuper aliquā tabulam, liquet quod omnia opera futura Antichriſti venturi ita clare videret, ac ſi p̃ſentialiter eſſent, vel p̃terita fuiſſent, ⁊ faciliter poſſet iudicare de fine Antichriſti: ⁊ ita poſſet de futuris iudicium inferre, velut de p̃ſentibus. Sic in propoſito, deus ab ęterno ita vidit finem omnium hominum, ⁊ perfecte agnouit. Sicut nunc videt me preſentialiter exiſtentem, ⁊ bene vel male operantem: quia (vt diximus) nullum eſt preteritū, nullumue futurum, ſed omne tempus eſt preſens apud

Epheſ. 1.

Modus p̃deſtinationis.

Pulchra ſimilitudo.

Oīs dei p̄deſtinatio pariter ꝛ reprobatio pñs ē apud deuꝫ.

deum, nullaq; eſt pꝛedeſtinatio pꝛeterita, vel futu=ra, ſed omnis pꝛedeſtinatio eſt pꝛeſens in cōſpectu dei, ꝛ quod dicitur de bonoꝛum p̄deſtinatione, pari ratione dicendum eſt de maloꝝ repꝛobatione, ideo nō miremur, ſi hos deus p̄deſtinauit, alios vero re=pꝛobauit, ꝛ hoc totuꝫ ꝓbat̄, p̄ illud apl'i Ro. 8. vbi ait. Nā quos p̄ſciuit. ſ. eſſe credituros, ꝛ in ſua fide pmāſuros, necnō ꝛ ꝯfoꝛmes fieri imaginis filij ſui, Ut ſit ipſe pꝛimogenitus in multis fratrib. p̄ fidē.

Pꝛobatio oīuꝫ ſupꝛadictoꝝ per Apoſtoluꝫ Ro. 8.

qm̄ illi hoīes dicūtur cōfoꝛmes imaginis filij ſui. ſ. xp̄i, qui in oībus ſe cōfoꝛmāt eius volūtati in fide ꝛ opibus bonis, hos tales p̄deſtinauit. ſ. elegit ad vitam eternā, ꝛ quos p̄deſtinauit, hos ꝛ vocauit, per ſe, aut p̄ Apoſto. ſeu p̄ p̄dicatoꝛes, ꝛ quos vocauit, hos ꝛ iuſtificauit, p̄ grē infuſionē, ꝛ quos iuſtificauit, illos tandē gloꝛificauit. ſ. in eterna beatitudine, quid ergo dicemus ad hec? ꝛc.

¶ Quintum notabile.

p̄deſtinationis ꝛ repꝛobatiōis nulla eſt cā pꝛo pꝛie dicta.

QUinto notandū eſt, quoniā dictū eſt in pꝛincipali cōcluſione deū nō eſſe totalē cauſam noſtre p̄deſtinationis, qđ per cauſam quādoq; intelligit̄ res aliqua ad cuius eſſe ſequit̄ aliud tāquā effectus, ꝛ illo modo cōſtat qđ cū p̄deſtinatio, ꝛ re=pꝛobatio ſit diuina volūtas, q̄ illi vult dare vitā eternam iſti aūt penā perpetuā, q̄ quidē volūtas, nihil aliud eſt quā deus ipſe, nulla eſt cauſa ex parte creature ipſius p̄deſtinationis, neq; repꝛobationis, cuꝫ ipſa ſit eterna ꝛ incauſata, ꝛ hoc eſt, vt alij dicūt, ꝙ p̄deſtinationis effectiue, ſeu ipſius dei p̄deſtinātis nulla eſt cauſa, ꝛ hoc de ſe liquet, qm̄ hec eſt ſemper vera, de virtute ſermonis, p̄deſtinatiōis nulla eſt cā, pꝫ per eius diffinitionē. Alio modo capit̄ cauſa, vt dicit quādam pꝛioꝛitatē vnius ꝓpoſitionis ad aliā,

in bona ꝯña, ſicut ſi qͥritur cauſa quare ignis nõ ca lefacit. Reſpõdet, qꝛ nõ eſt approximatus paſſo, ⁊ ſic frequẽter dicit̃ qꝺ añs eſt cauſa cõſequẽtis, ⁊ tñ nõ eſt ꝓprie cauſa, qꝛ neq̃ cauſa efficiens, nec materialis, ſeu formalis, vel finalis. Quãdo.n.ab vna ꝓpoſitione ad aliã eſt ꝯña formalis, ⁊ nõ ecõuerſo, vt omnis hõ eſt rationalis, igit̃ oĩs hõ eſt riſibilis. Põt aliquomõ añs dici cã ꝯñtis ⁊ nõ cõtra. Et hoc ſiquidẽ modo p̃deſtinationis noſtre.i.illius ꝑordinationis alicuius creature rationalis, ad grãm in p̃ſenti, ⁊ gloriã in futuro, inuenit̃ aliqua cauſa, qm̃ eſt aliqꝺ p̃uiſum in creatura, vtputa bonus vſus liberi arbi. vel opus aliqꝺ finaliter bonũ, ſeu finalis pſeuerãtia in charitate. vnde põt inferri eius p̃deſtinatio, quo q̃dez bono ꝑ poſſibile vel impoſſibile a deo nõ p̃uiſo, talis nõ eſſet ſic p̃deſtinatus, ⁊ eodẽ modo dicendũ eſt de p̃ſcito, in quo reperit̃ aliquod p̃uiſum a deo, vtpote malus vſus liberi arbi. vel finalis pſeuerãtia in malo, ſeu opus aliqꝺ finaliter malũ. vnde põt inferri eius reprobatio, qꝺ quidem malũ, ſi non eſſet a deo p̃uiſum, talis proculdubio non eſſet ſic p̃ſcitus, ⁊c.

Aliqua eſt cã p̃deſtinationis ac reprobationis

¶ Iſtis igit̃ notatis, ſic ꝓbatur cõcluſio principalis.ſ.qꝺ deus nõ eſt totalis cauſa nr̃e p̃deſtinationis, ſed ipſe ꝯcurrit tãꝗ̃ principalior cauſa. Humana aũt volũtas, ſeu liberũ arbi. aut finalis pſeuerãtia incharitate, vel aliqꝺ finale bonũ p̃uiſum, velut cauſa minus principalis, aut iſtrumẽtalis cõcurrit. Nã vniuerſaliter videmus in iſtis inferioribus (ſe motis opibus miraculoſis) qꝺ nũꝗ̃ prima cã aliqd cauſat, ꝓducit vel opat̃ ſine actionib. ſecũdarũ cauſarũ, ⁊ lꝫ prima cã qcq̃d facit cũ cauſis ſecũdis, poſſit facere ſe ſola, ⁊ nõ ꝯtra. Nũꝗ̃ tñ abſolute loquẽdo,

ꝓbatio principalis concluſionis.

Prima rõ.

ꝛ de lege dei ordinata aliquid cauſat, producit, vel
operat̃ ſecūdis cauſis nō cōcurrētibus, vt expiētia
liquet, quoniā ad productionē omniū effectuum
in his inferioribus vna cū prima cauſa cōcurrūt ꝛ
cōcauſant alię ſecūdę cauſę. Poſſet nēpe deus face
re vt terra produceret fructus, vtputa granū, ſine
eius cultiuatione, ꝛ abſqȝ hoc qđ ruſticus ſemina=
ret, ꝛ ſic de alijs. Nūquā tñ deus hoc facit, qꝛ vt ait
Auguſti. Augu. cōtra Fauſtū. c. 22. lex ęterna eſt diuina vo
luntas ordinē naturalem ſeruari iubens, ꝛ turbari
vetans. Si igit̃ in his effectib. nālibus concauſant
ſecūdę cauſę ſimul cū prima cauſa, quāto magis in
his, q̄ ptinent ad ſalutem vna cū voluntate diuina,
debent ꝛ alię ſecūdę cauſę concurrere, vtpote libera
hominis volūtas, ſeu liberū arbi. aut finalis pſeue
rantia in charitate, vel alia opa finaliter bona a deo
Cōfirmat ratio. ab eterno pulſa ꝛc. Et hoc idem cōfirmat Apoſto.
ad Corinth. 3. Ego plantaui. ſ. tanq̄ cauſa inſtru=
1. Corin. 3. mentalis, pariter ꝛ Apollo rigauit, deus aūt velut
principaliſſima cauſa incrementū dedit, igit̃ ad vni
uerſalem pdeſtinationē duę cauſę cōcurrunt. ſ. vo
luntas dei ꝛ libera hominis volūtas pulſa a deo fi
naliter pſeueratura in bono, ſeu in charitate dei co
adiuuāte gratia, q̄ vt diximus nūquā deficit in ne
ceſſarijs. nec deeſt faciētibus qđ in ſe eſt: ꝛc.
Secūda rō p nra pdeſtinatione. ¶ Item ſi ſola diuina voluntas eſſet totalis, ꝛ ſo=
la cauſa vniuerſalis pdeſtinationis, nulla alia ſecū=
da cauſa cōcurrente, eſſet ꝛ ſola cauſa vniuerſalis ho
minū reprobationis ꝛ per cōſequens eſſet deus to=
talis ꝛ ſola cauſa pdeſtinatoꝝ ſalutis, ꝛ reproboꝝ
dānationis (quod ꝛ Lutherani cōcedunt.) Sed
cōſequens eſt falſum, quia tunc ſequeret̃ qđ homo

ſeu p̄deſtinatus neceſſario ſaluaretur,⁊ reprobus de neceſſitate dānaretur,quod eſt veritati diſſonū ⁊ manifeſte falſuꝫ,cōſequentiā probo,quoniā ſi ſola diuina volūtas eſt cauſa qđ iſte ſaluat᷑ ⁊ ille dānat᷑ ⁊ nō cōcurrit liberū hominis arbitriū, igitur clare cōſtat,qđ iſte nō poterit nō ſaluari,neqꝫ ille poterit nō dānari,⁊ ex cōſequēti neceſſario vnus ſaluabitur,⁊ alter dānabit᷑. Sed falſitas cōſequentis ſic oſtēdit᷑, qꝛ exinde ſequerētur multa incōueniētia. Primū qđ p̄deſtinatio ⁊ dei reprobatio tollerent liberū arbi. Secūdum qđ iſte vi ſaluaret᷑, ille vero vi dānaret᷑,qꝛ aliter facere nō poſſet. ergo ſibi non eſſet inputandū ſi dānetur aut ſaluet᷑. Tertiū qđ p̄deſtinatus neceſſario pſeueraret finaliter in charitate,⁊ reprobus in fine vitę ſuę,de neceſſitate operaretur malū,⁊ moreret᷑ in peccato mortali. Quartū qđ eſt omniū peſſimū,ſeq̄ret᷑ qđ nō eſſet neceſſaria lex, neqꝫ cōſilium,neqꝫ eruditio, neqꝫ p̄dicatio, neqꝫ oratio, neqꝫ xp̄i paſſio, neqꝫ baptiſmus, neqꝫ fides in xp̄o,neqꝫ cōfeſſio ēt ad deū,neqꝫ bona opa, qm̄ ſi iſte eſt p̄deſtinatus ſaluabitur,velit vel nolit, ⁊ ſi eſt reprobatus dānabit᷑,velit vel nolit. Sed quā incōuenientia,⁊ incōſona ſint iſta cuilibet diſcreto penſanda relinquimus. Nam lex propter tranſgreſſores tradita eſt,⁊ pariter dicendum eſt de correctionibus,prędicationibus ⁊ ſimilibus. Ait enim dominus per Eſaiā. Clama neceſſes,⁊ quaſi tuba exalta vocem tuam,⁊ ānuntia populo meo ſcelera eorum ⁊c. Sed iſta non requirerentur,ſi neceſſitate quiſqꝫ damnaretur,vel ſaluaretur, vt ituenti patet igitur ratio concludit quod diuina voluntas non eſt totalis ⁊ ſola cauſa vniuerſalis hominum prędeſtinationis,⁊ aliorum reprobationis.

Multa icōueniētia ſeq̄rent᷑ ſi lib. ar. nō ꝯcurreret ad hominis ſalutem.

Eſaię. 58.

Hic pulcherime ꝯcluditur ꝓpoſitū ꝯtra luthe.

Sed ſimul et concurrit libera hominis voluntas, ⁊ eternaliter a deo p̄uiſa, bene vel male finaliter opeͣratura, velut ſecūda cauſa minus principalis, vel inſtrumētalis, ſemp̄ tn̄ capiēdo cauſaȝ ſecūdo modo, vt dictū eſt in quinto notabili ⁊c.

3. ratio. ¶ Preterea, ſi diuina voluntas eſſet ſola cauſa noſtre vniuerſalis p̄deſtinatiōis, ſemota quacūqȝ alia cauſa, ſeq̄ret q̄d de facto oēs hoīes ſaluarētur, ⁊ nulli dānarent, q̄d eſt de ſe manifeſte falſuȝ, erroneū,

Matth. 25. ⁊ hereticū, ac diuine ſcripture diſſonū, vt habet in euāgelio Matth. Et ibūt hij in ſuppliciū eternum.

1. Thimo. 2 Juſti aūt in vitā eternā, igitur ⁊ aūs, ſed ꝯñaȝ probo, per illud Apoſtoli ad Thimo. Deus vult oēs homines ſaluos fieri, ⁊ p̄ te diuina volūtas eſt totalis ⁊ ſola cauſa noſtre ſalutis, ergo oēs homines ſaluabūtur, q: des oppoſitū. ſ. quod aliqui ſaluētur, ⁊ aliqui dānent, ⁊ tunc q̄ritur cauſa, ſed nō eſt dicendum, q̄d ſit diuina voluntas, q: ipſa. vt ait Apoſto. vult oēs homines ſaluos fieri, ⁊ q̄cūqȝ voluit fecit, in celo ⁊ in terra, igit̄ aſſignāda eſt alia cauſa, puta libera hominis volūtas, quare ⁊c.

Cōfirmat. ¶ Jtem ꝯfirmatur rō ex eadem authoritate. Deus vult me Joā. M. ſaluum fieri, ⁊ ipſe deus eſt ſola, ⁊ totalis cauſa ſalutis mee, nulla cauſa ſecūda cōcurrente, quis ergo dubitat q̄d ego nō ſaluabor? ⁊ ita de alijs dicēdū eſt, igit̄, Hec hic habet locū illa theologoꝝ diſtinctio, de voluntate āte ⁊ ꝯñte q̄re ⁊c.

4. ratio. ¶ Amplius in euāgelio Matth. ſcribit̄, q̄d Multi

Matth. 22. ſunt vocati pauci vero electi, ⁊ claret, quod oēs ad grāȝ ⁊ gloriā vocati ſunt. Quero aūt, quare pauci ſunt electi, aut defectus eſt ex parte dei, aut ex parte hominis, primū nō eſt dicendū quoniā ipſe deus

Obiectio. vt hētur prouer. primo ait. Vocaui ⁊ renuiſtis ex

tendi manū meam ꝛ nō fuit qui aſpiceret, ꝛ Chriſtus Hyeruſalem quoties volui congregare filios tuos ꝛ noluiſti, ecce deus vult ꝛ hō nō vult, igiť defectus eſt ex parte noſtri, ergo libera hominis volūtas, velut cauſa inſtrumētalis cōcurrit ad eius ſalutē, vel dānationē, quare deus nō eſt ſola, ꝛ totalis cauſa vniuerſalis pdeſtinationis, ꝛ hominū ſalutis. Math. 23.

Et ſi dicas pdeſtinauit nos deus ante mundi cōſtitutione3, ꝛ oēs electi pdeſtinati fuerūt ab ęterno, quoꝝ bone voūtates, ſeu opera bona nō erāt, quo modo ergo poterant cōcurrere, tanꝗ cauſe inſtrumentales ad eoꝝ pdeſtinationem? Reſpondeť, qđ licet nō eſſent in reru3 natura, erāt tamen eoꝝ bone voluntates, ac opa virtuoſa, ꝛ meritoria in dei cognitione, Necnō erat illoꝝ finalis pſeuerātia in charitate pulſa eternaliter a deo qui (vt diximus) oia pſentialiter ſimul perfecte ꝛ inmutabiliter ab ęterno cognouit, ꝛ hoc ſufficit. Obiectio. Reſpōſio.

¶ Tertia Concluſio.

A Licuius particularis pdeſtinationis nulla eſt, cauſa creata, vel rō reſpectu hominis, ſeu libere eius voluntatis, ſed diuina voluntas eſt totalis ꝛ ſola cauſa illius predeſtinationis.

¶ Hec cōcluſio cū ſit particularis, etiā ſic particulariter pōt demōſtrari, quoniā aliqui ex gratia ſpeciali, ordinati ſunt ad vita3 ęternā, ita qđ ſibi ipſis nō ſunt derelicti, ſed pueniti, ne ponere poſſent obicem, ꝛ ne poſſent peccare, vel in peccatis pmanere, ſicut beata virgo Maria cōcepta ſine peccato originali, ꝛ ſanctus ppheta Hiere, ac beatus Ioā. bap. ſanctificati in ventre matris, pariter ꝛ Pau. apſ'ſ a dño pcuſſus ꝛ illuminatus. In illis. n. nulla videť ratio, quare deus illos pdeſtinat ſic gratis puenienter. Multi ſine cā pdeſtinātur.

do, niſi ſola dei voluntas. Nõ.n.põt aſſignari ratio vt.i.ſit bonus vſus liberi arbitrij, quoniã gr̃a p̃uenit huiuſmodi vſum liberi arbi. vt in beata virgine, cui fuit gr̃a cõcreata, ⁊ in Pau. fuit malus vſus liberi arbi. quare ſeuiens in dñi diſcipulos percuſſus eſt, ſimiliter, qđ aliqui ſic ſine ratione p̃deſtinãtur, quidam vero propter meritũ p̃uiſſu, ratio ſimiliter eſt ſola diuina volũtas. Et nota qđ cõcluſiones nõ debent intelligi qđ aliquid ſit ratio illius, qđ p̃deſtinatio importat ex parte dei. Quia nihil eẽ poteſt ratio eterne ⁊ diuine voluntatis, ſed quãtum ad effectum quem p̃deſtinatio ⁊ reprobatio importat, ẽ ratio aliquo modo dicta, vt infra plenius ⁊ clarius patebit. Nec tamen propter hoc qđ aliquos p̃deſtinat ſine ratione, ⁊ nõ alios, eſt perſonarum acceptor: nam acceptio perſonarũ tunc eſt quãdo quod debetur equalibus, vni offertur, ⁊ nõ alteri: Deus autem nulli eſt debitor quocũq́ modo, ⁊ ideo non poteſt eſſe acceptor perſonarũ ⁊c.

Deus quõ nõ ẽ acceptor p̃ſonarum.

¶ Quarta Concluſio.

Vniuerſalis reprobationis dari aliquã cauſam, ex parte hominis. ſecundo modo accipiendo cauſam, ſcripturarũ teſtimonijs fateri tenemur, cũ nũquã deus (Augu. teſte, prius ſit vltor quam ſit aliquis peccator.

Prima rõ.

¶ Hec cõcluſio, his ratiõibus probari poteſt, quibus probata eſt prima. Item ſi totam ſeriem ſcripturarũ diſcurrere volumus, nũquã inueniemus deũ eſſe directam cauſam noſtre humane dãnationis, quoniam deus eſſet cauſa quod homo perſeueraret finaliter in peccatis, quod eſt abſurdũ. ⁊ veritati diſſonum, Nam deo authore, nemo ſit deterior, igitur ⁊c.

¶ Preterea vt totū vetus, ac nouū teſtamentū atte ſtātur, creauit deus animam rationalē finaliter ad beatitudinē cōſequendā, quā ⁊ ipſe proprio ſangui ne redemit, vocatq; cōtinue hominē ad penitentiā, ⁊ nūquā deeſt dari gratiā facienti qd' in ſe eſt, dedit inſup angelicā cuſtodiā, mouetue, pulſatq; cōtinue internis inſpirationibus ad cor hominis indura tum, ⁊ tandem omnia operatur vt oēs homines ſal ui fient, ſequitur igitur, deū nō eſſe directā cau ſam vniuerſalis reprobationis, ſed libera hominis volūtas ſeu liberū arbitriū, aut finalis perſeuerā tia in peccato a deo puiſa eternaliter erit principa lis cauſa dānationis eterne ſemper ſecūdo modo ca piendo cauſam, qr ſequitur, iſte perſeuerabit in pec cato finaliter, igitur dānabitur. Non. n. vt dictum eſt in cōcluſione, deus prius eſt vltor quā ſit aliqs peccator. Et ſi dicas, Judas fuit pſcitus a deo ab eterno, ⁊ reprobatus pp malū vſum ſui liberi arbi. puiſum a deo, vel ob finalē perſeuerantiā in pecca tis, quā deus ab eterno puidit, igit deus fuit prius vltor, q̄ Judas fuerit peccator. Dico qd' illa autho ritas intelligēda eſt quantū ad illationē pene, q̄ eſt effectus reprobationis, q̄ quidē eterna pena nūq̄ fuit ei illata niſi poſt peccatum ⁊c. — Ratio. 2. — Aug. 11. ſu per Gen.

¶ Proinde dñs dicet in finali iudicio his q a ſini ſtris erūt, diſcedite a me maledicti in ignē eternū, ⁊ ſubdit cauſam, eſuriui ⁊ nō dediſtis mihi mandu care: ⁊c. igitur malus vſus liberi arbi. eſt cauſa re probationis, ⁊ tandē eterne dānationis, ſumendo cauſam vt diximus in. 5. notabili, ⁊c. — Ratio. 3. — Matth. 25.

¶ Amplius Oſee ſcribitur. Perditio tua Iſrael. ſ. ex te ⁊ ex tuo libero arbitrio tantūmodo inquit do minus, in me auxilium tuum. — Oſee. 13. — Ratio. 4.

5.ratio. ¶ Item ſicut illi p̄deſtināt̄ur, q2 p̄uidēt̄ur finaliter pſeueraturi in charitate, ita tales reprobāt̄ur, q2 p̄uidentur finaliter peccaturi igit̄ ꝛc.

Epilogatio dictorum. ¶ Poſſent et aliꝫ quamplures adduci rationes, ꝛ ſcripturaruꝫ autboritates, ſed iſtꝫ ſufficiant, claret igitur ex dictis, qd̄ libera hominis volūtas ſeu liberū arbi. aut finalis pſeuerātia ĩ peccato, ęternaliter p̄uiſa a deo, ē principalis cauſa vniuerſalis aliquorum hominū reprobationis, ꝛ eorūdem per maloꝝ operū executionē ęterne dānationis ꝛc.

¶ Obijciunt Lutherani.

SEd cōtra primā, pariter ꝛ aduerſus quartā concluſioneꝫ inſtant moderniores heretici, qui probare nitūt̄ur, diuinam voluntatē eſſe totalē, ꝛ ſolā cauſaꝫ p̄deſtinationis, pariter ꝛ reprobationis, ꝛ ꝙ inſup iſti ſint electi ad vitā ęternā. Alij vero ad penā ęternaꝫ, necnō, ꝛ qd̄ aliqui finaliter pſeuerēt in charitate, reliqui aūt ĩ peccatis, ꝛ qd̄ iſti tandē ſint ſalui, ꝛ cęteri dānati. Dicunt ſolū deū eſſe cauſam.

Gen. 18. 21. ꝛ. 25. Ro. 9. Naꝫ de Jacob ꝛ Eſau habetur Gen. 18. 21. ꝛ. 25. de quibus etiā Pau. ad Ro. ait. Cum. n. nōdum nati fuiſſent, aut aliquid boni egiſſent, aut mali, vt ſm̄ electionē ꝓpoſitū dei maneret, nō ex opibus, ſed ex vocante dictum eſt ei, q2 maior ſeruiet minori, ſicut ſcriptū eſt Jacob dilexi, Eſau aūt odio habui, quid ergo dicemus? nūquid iniquitas apud deū? abſit,

Exodi. 32. Moyſes. n. dicit. Miſerebor cui miſertus ſum, ꝛ miſericordiā p̄ſtabo, cui miſerebor, igit̄ non volentis, neqꝫ currentis, ſed miſerētis eſt dei. Dicit. n. ſcriptura

Exodi. 9. Pharaoni, q2 in hoc ipſum excitaui te, vt oſtēdam in te virtutē meā ꝛ vt anūcietur nomen meuꝫ in vniuerſa terra, ergo cuius vult miſeretur ꝛ quem vult indurat, quid adhuc q̄ritur? volūtati. n. eiuſq

reſiſtit? O hō,tu quis es qui reſpōdeas deo? Nūqd dicit figmentum ei qui ſe finxit:quid me feciſti ſic? An nō habet poteſtatē figulus luti, ex eadē maſſa facere aliud quidē vas in honorē,aliud vero in cō tumeliam? ⁊c. que ſequuntur.

¶ Reſponſio ex pulcherrimo dubio.

PRo ſolutione illius obiectiōis,⁊ pro reſpōſione ad ſcripturarū dicta ſuperius allegata, proqꝫ maiori dictoꝝ ſeu ſupra dictarū cōcluſionū elucida tione,merito queri pōt, An diuine ⁊ eterne pdeſti nationis pariter ⁊ reprobationis qrenda ſit aliqua cauſa,tā in ordine ad diuinā volūtatē quā reſpectu noſtri,ſeu ratione libere noſtre volūtatis. Pro quo eſt ſciendū,qđ pdeſtinatio pōt dupliciter cōſiderari,vno modo in ordinne ad ipſam diuinā volūtatē, velut principaliſſimā cauſaꝫ, tunc abſqꝫ vlla animi ambiguitate dicendū eſt,qđ diuine ⁊ eterne pdeſti nationis,ac pſcientie, q̄ eſt diuina voluntas nulla pōt aſſignari,aut inueniri cauſa. Cur.n.voluerit deus hunc pdeſtinare,⁊ alterū reprobare, nulla eſt qrenda cauſa,tam ex parte dei,q̄ ex parte noſtri,qm̄ diuine volūtatis nulla pōt eē cauſa ſeu ratio,quicquid nēpe ſibi placet hoc facit,⁊ noſtrū nō eſt aliaꝫ querere cauſaꝫ,ſed vna cū Propheta dicere,omnia q̄cūqꝫ voluit fecit deus in celo ⁊ in terra, hoc aūt rationibus ⁊ autoritatib. pōt faciliter demōſtrari.

¶ Primo.n.omne agēs nō limitatū neqꝫ ligatum poteſt cui placet ſue bonitatis dona cōcedere: Sed deus eſt agens illimitatū, nec ligatū, ergo cui placet pōt ſue bonitatis ⁊ glorie dona ꝯcedere. Maior eſt nota p illud Matth. Amice nō facio tibi iniuriā tolle qđ tuū eſt,⁊ vade. Minor eſt manifeſta,quoniaꝫ deus eſt infinitus,ideo nō limitatus,nec liga Prima rō. Matth.20.

Ro. 11. tus, cum nulli ſit obligatus, teſte Apoſtolo qui ait. Quis enim prior dedit ei, vt retribuetur illi, & per conſequens, poteſt gloriam ſuam dare cui placet, quare ſi Paulum elegit in Apoſtolum, vocauitq; Magdalenam: & non te, Quid inde? ſufficiat tibi, quod pluſquam merearis accepiſti. Grandis nempe, eſt hominũ ingratitudo dicentiũ, quare me non fecit ſic & ſic. Cur tot diuitias dedit huic & nõ mihi? &c. Cogita pauliſper, quare te fecit animal, & non lapidem: quare hominem, & non canem, & ſimilia, cui enim deus obligatus erat? vt ſic vel ſic faceret: &c.

Ratio. 2. ¶ Secũdo quicqd ex gra daṫ: ad libitũ dari, & donari põt, ſed vita æterna daṫ ex grã, ergo ad libitũ
Math. 20. dari põt. Maior eſt nota iuxta illud Matth. An nõ licet mihi facere qđ volo. Minor ẽt pꝫ ꝑ illud Pau
Ro. 8. li ad Ro. Exiſtimo inquit qđ nõ ſunt ꝯdignę paſſiones huius ſeculi, ad futurã glorıã, q̃ reuelabitur
1. Cor. 15. in nobis. Et alibi: Gratia dei ſum, id qđ ſuꝫ, & in
Ad Titũ. 3 ſup ad Titũ. Nõ ex opibus iuſtitię, q̃ fecimus nos, ſed ſm ſuã miſericordiã ſaluos nos fecit, ergo gloria datur gratis, ſi datur gratis, ergo ad dantis ſtat arbitrium: quare &c.

Ratio. 3. ¶ Tertio. Hoc idẽ ꝓbo exẽplis. Sicut. n, mã cuꝫ ſit vna in oibus gñabilibus, & corruptibilibus, vt
Similitudo pulchra. habeṫ ꝑmo phiſicoꝝ nõ põt aſſignari rõ, quare vna eius pars ſit ſub forma hominis, & alia ſub forma equi, niſi diuina volũtas. Similiter, q̃re deus, hũc voluit eligere, aliũ vero reprobare, nõ eſt alia q̃renda rõ niſi diuina volũtas, qr (vt diximus) diuinę voluntatis nulla eſt aſſignanda cã, & ad hunc ſen-
Ro. 9. ſum loquiṫ Apoſtolus ad Rom. de Jacob & Eſau

dicens. Cum.n.nondum nati fuiſſent, aut aliquid egiſſent boni aut mali, vt ſecũdum electionem propoſitũ dei maneret, nõ ex operibus.ſ.operatis, ſed ex vocante dictũ eſt ei.ſ.Iſaac, q maior ſeruiet minori, ſicut ſcriptum eſt, Iacob quidem dilexi, Eſau autem odio habui: ⁊c.

¶ Preterea queadmodum alia nõ poteſt aſſignari ratio: quare iſte lapis ſit in parte illa parietis, ⁊ ille in alia, niſi voluntas artificis, ſic in propoſito, quare hic ſit pdeſtinatus, ⁊ alius nõ, nulla eſt alia ratio ex parte dei, niſi diuina voluntas ⁊c. Alia ſimilitudo.

¶ Item ſicut nulla alia eſt querenda cauſa: quare artifex, ex eadem maſſa vitri, hoc vas fecit pro chriſmate ſancto, aliud autem ad tenendum vinum in menſa Regis, aliud vero in contumeliam, niſi arbitrium ipſius artificis. Ita cur voluerit deus ab eterno hunc eligere, ⁊ alium reprobare, ex parte ipſius diuine voluntatis, ſtultum eſt aliam querere cauſam, niſi quia ita voluit, ⁊ ſibi placuit, venit hoc ex occultiſſimis tamen iudicijs eius, ⁊ hoc eſt quod ait, ſcribẽs Apoſtolus ad Romanos. O altitudo diuitiarum ſapientie ⁊ ſcientie dei, quam incomphenſibilia ſunt iudicia eius, ⁊ inueſtigabiles vie eius. Quis enim cognouit ſenſum domini? aut quis conſiliarius eius fuit? aut quis prior dedit ei vt retribuetur ei? Quoniam ex ipſo, ⁊ per ipſum, ⁊ in ipſo ſunt omnia, ipſi honor ⁊ gloria in ſecula ſeculorum: Amen. Ro.11.

¶ Quarto confirmatur authoritate Diui Augu. ɔtra Pellagiũ: Inſcrutabilia, inqt, ⁊ incõphenſibilia, nolo vt iterogeſ, q qđ lego, credo, ⁊ veneror, nõ autẽ diſcutio. Quis eſt aũt hõ, qui reſpõdeas deo? Ratio.4. Augu.

Nunquid dicit figmētū ei, qui ſe finxit, quare me ſic feciſti? Habet. n. poteſtatē figulus luti ex eadē maſſa aliud quidē vas facere in honorē, aliud in cōtumeliam, ſed interroga eū qui dixit, Nemo venit ad
Joan. 6. me, niſi pater meus thraxerit illū, et nō oēs capiūt verbū, niſi cui datū eſt, ꝛ vobis datū eſt noſce miſteriū regni celoꝝ, cęteris aūt nō eſt datū, ꝛ iterū: Nemo nouit filiū niſi pater, ꝛ patrē quis nouit niſi fi-
Joānis. 5. lius, ꝛ cui voluerit filius reuelare, ꝛ ſicut pater ſuſ-
Joānis. 3. citat mortuos, ꝛ viuificat, ita filius, quos vult viuificat, ꝛ qꝛ ſpiritus vbi vult ſpirat, ꝛ nō pōt homo a ſe facere quicq̄, niſi illi datū fuerit deſuper, ꝛ iterū interoga eū, qui dixit, vobis datū ē pro Chriſto nō ſolū, vt in eū credatis, ſed ēt ꝑ illo patiamur, ꝛ non
Ro. 9. volentis, neq̄ currentis, ſed miſerētis eſt dei, ꝛ cui vult miſeref, ꝛ quē vult indurat: Et ſpiritus. s. do-
1. corin. 12. na charíſmatū ſuoꝝ, diuidit ſingulis, prout vult, nō prout volūt, ꝛ qbus voluit, ꝛ nō qui voluerūt ꝛc.

Quinta rō Grego. ¶ Quinto hoc idē inſup cōfirmatur, alia authoritate beati Gregorij. 29. libri moraliū cap. 12. Multos inquit videmus quotidię qui iuſtitię luce reſplendent, ꝛ tñ ad finē ſuū, nequitię obſcuritate tenebrantur, ꝛ multos cernimus, peccatoꝝ tenebris obuolutos, ꝛ tñ iuxta vitę ſuę terminū repente reddi iuſtitię ſuę liberos. Multos. n. nouimus, ſemel inuenta via iuſtitię illibatę, vſq̄ ad obitū tenuiſſe, ꝛ pleroſq̄ cōſperimus, vſq̄ ad obitum cępta ſimul crimina ſine ceſſatione cumulaſſe, Quis ergo inter iſta ocultoꝝ iuditiorū nubila mentis ſuę radium mittat? vt aliqua cōſideratione diſcernat, vel quis ꝑduret in malo, vel quis, pſeueret in bono, vel quis, ab infimis cōuertatur ad ſumma? vel quis, reuertatur a ſūmis ad infima? latent hęc ſenſus hominū, nec qcq̄

nec quicq̃ de cuiuſlibet ſine cognoſcitur, qꝛ diuino
rũ iudicioꝝ abiſſus humanę mentis oculo nulla-
tenus penetraẽ, videmus nanque, qđ dei aduerſa gẽ
tilitas iuſtitię luce perfuſa eſt, ⁊ Judea dudũ dile-
cta perfidię eſt nocte cecata. Scimus etiã qđ latro
de patibulo tranſijt ad Regnũ, Judas de apoſto-
latus gloꝛia eſt lapſus in tartarũ, ⁊ ſequiẽ Gꝛego.
Quis ergo diſcutiat in qua via habitat lux, ⁊ tene-
bꝛarũ quis locus ſcit, vt ducat vnũquodq; ad ter-
minos ſuos, ⁊ intelligat ſemitas domus ſuę, ⁊ infra
ſubdit, video Paulũ ex illa perſecutionis ſeuitia, ad
gratiã apoſtolatus vocatũ, ⁊ tñ ſic inter iudicia oc
culta foꝛmidat, vt repꝛobari ſe etiã poſtq̃ vocatus
eſt timeat. Ait.n. Caſtigo coꝛpus meũ, ⁊ ſeruituti 1.Coꝛint.9
ſubijcio, ne foꝛte alijs ꝑdicãs ipſe repꝛobus efficiar,
⁊ infra, ve miſeris nobis, qꝛ de electione noſtra, nul
lam adhuc dei vocem cognoſcimus, ⁊ ideo in ocio,
quaſi de ſecuritate toꝛpemus, debet pꝛofecto in ſpe
eſſe ſecuritas, ſed ẽt amoꝛ in conuerſatione, vt ⁊ illa
certantes foueat, ⁊ iſta toꝛpentes pungat: ⁊c. Hę
oẽs ſiquidẽ rationes, ⁊ authoꝛitates pꝛobãt, quod
diuinę ⁊ eternę ꝑdeſtinationis, ac repꝛobationis,
pꝛout ꝑdeſtinatio ⁊ repꝛobatio cõſiderãtur in oꝛ-
dine ad diuinã voluntatẽ, tanq̃ liberã, ⁊ pꝛincipa-
liſſimã omniũ cãm nulla eſt q̃renda aut inueniẽda
cauſa, vel ratio, quoniã diuinę ⁊ eternę voluntatis
nulla põt eſſe rõ, neq; aſſignari cauſa. Nã quicquid
deus vult libere facit, ⁊ operaẽ, ⁊ ad hunc ſenſum lo
cutus eſt Paulus ad Ro.9. per totũ illud capitulũ
quibus voluit oſtendere, ſtultũ eſſe ⁊ inane diui-
nę volũtatis, q̃rere cãm, ⁊ rationẽ, quod idem eſſet
querere cauſã pꝛime cauſę, ⁊ ſic patet ſolutio ad lu
theranoꝝ, ⁊ alioꝝ obiectiones: Et nota, qđ iſtę ra-

tiones non aduerſant primis rõibus pro principali cõcluſione factis, vt infra imediate clarius patebit. Si tu candide lector dignaberis ſequi legendo, ⁊ ſic pʒ prima conſideratio diuine ⁊ eterne pdeſtinationis, ac reprobationis, quare ⁊c.

.cõſidera- tio predeſti natiõis ⁊ re probationis.

¶ Alio modo eterna dei pdeſtinatio, ſeu reprobatio põt cõſiderari in ordine ad ſuũ effectũ, ⁊ quãtũ ad eius executionẽ. Nã effectus pdeſtinationis eſt pmiũ eternũ queadmodũ effectus reprobationis e pena eterna, ⁊ ille nẽpe a nobis eſt, ⁊ in nobis paſſiue reperit, ⁊ hoc ſiquidẽ mõ regrẽda, ⁊ inueniẽda eſt cã pdeſtinationis: parit ⁊ reprobationis, tam ex parte dei, quã ex parte hominis. Aliud ẽ.n. dubiũ qrere. An inueniri poſſit rõ: ſeu qrẽda ſit cã, quare deus, ⁊ diuina volũtas, eternaliter illũ voluit pdeſtinare, ⁊ hũc reprobare, ⁊ aliud eſt qrere, cur iſte de facto ab eterno ſit pdeſtinatus, ⁊ ille reprobatus, ⁊ cur iſte ſit ſaluus, alius vero dãnatus. ⁊ an in pdeſtinato ſit aliq cã ſue pdeſtinationis, ⁊ in reprobato cã ſue reprobatiõis. Primũ.n. qrit cauſaʒ diuine ⁊ eterne volũtatis, cuius nulla eſt qrẽda cã, nec aliq rõ inueniri põt, vt paulo ante probatũ eſt. Secũdũ qrit cãm ipſius effectus, ⁊ executiõis eterne ac diuine pdeſtinatiõis. Et hoc ſiqdẽ mõ dicẽdũ eſt, qꝺ capiẽdo pdeſtinationẽ, ⁊ reprobationẽ i ordine ad ſuũ effectũ quẽ pdeſtinatio ⁊ reprobatio importãt, ⁊ quãtũ ad eius executionẽ qrẽda ⁊ inueniẽda eſt cauſa. Nã vt diximus in pbatione pme cõcluſiõis, diuina volũtas ẽ principalior cauſa vniuerſalis bonoꝝ pdeſtinatiõis, libera aũt hominis volũtas, ſeu liberũ arb. aut finalis pſeuerãtia in charitate puiſa, eternaliter a deo ꝯcurrit velut cauſa inſtrumẽtalis,

necnõ actualis executio bonoꝝ operũ in fine, cauſa eſt minus principalis hominis ſalutis ęternę: ſemꝑ enim deus, tanꝙ cauſa principaliſſima cõcurrit ad hominũ ſalutem. Sed per oppoſitũ libera hominis volũtas, ſeu finalis pſeuerãtia ipſius in malo a deo ęternaliter ꝑuiſa cauſa ẽ principalis illius ęternę reprobationis, deinde actualis executio maloꝝ opeꝝ in fine, cauſa eſt etiã principalis ſuę ęternę dãnationis, ⁊ ad hũc ſenſuꝫ, ⁊ ſm hãc cõſideratioẽ, intelligenda eſt prima cõcluſio, cũ ſuis rationib. anexis. Cũ.ii. dicit̃, qḋ deus nõ eſt totalis cauſa vniuerſalis ꝑdeſtinationis, ſemota quacũqꝫ alia cauſa nõ capitur ibi ꝑdeſtinatio, in ordine ad ſuã primã cãꝫ, q̃ eſt diuina volũtas, cuius nulla pōt eſſe cauſa, vel rõ vt dictũ eſt. Sed accipit̃ ibi ꝑdeſtinatio ꝓut ordinatur ad ſuũ effectũ, quẽ ipſa importat, quigdẽ effectus a nobis eſt, ⁊ in nobis paſſiue repit̃, ⁊ quãtuꝫ ad eiuſ executionẽ, ⁊ hoc egdẽ mõ, euidẽter cõſtat, quod vniuerſalis ꝑdeſtinatiõis, deus eſt principalior cauſa: libera autem hominis voluntas cauſa eſt inſtrumentalis, ſeu minus principalis. Semper ſecũdo modo capiendo cauſam, vt dictuꝫ eſt ĩ quinto notabili, ſed eſt vna regula generalis, in rebus naturalibus quod quotieſcũqꝫ duę cauſę cõcurrũt ad vnũ ⁊ eũdem effectum, quarum vna eſt principalis, ⁊ altera inſtrumẽtalis, ſemper effectus attribuitur cauſe principali, ⁊ nõ inſtrumẽtali, exempli cauſa, ſcriptor nequit ſcribere ſine inſtrumento calami, ⁊ tamen ſcriptura nõ attribuitur calamo ſed ſcriptori. Sic in propoſito licet ad effectualeꝫ ꝑdeſtinationẽ cõcurrant volũtas dei, pariter ⁊ libera hominis voluntas ꝯformis imaginis filij ſui: tamẽ ꝑdeſtinatio

Quõ intelligenda ſi ꝑma cõcluſio.

Regula [ge]neralis.

Exẽpluꝫ ſcriptore calamo.

merito attribuēda eſt volūtati diuinę tanq̄ princi-palior i cauſę, ⁊ per oppoſitū reprobatio debet attri-bui liberę hominis volūtati, vel ſuo malo vſui libe-ri arbitrij, cuius eſt principalis cauſa, ⁊ ſiquidē oēs ſcripturarū authoritates, q̄ videntur ſonare, qḋ ſo-lus deus dat nobis gratiā, p̄deſtinat, vocat, iuſtifi-cat, p̄miat hoc modo intelligi debent. ſ. tanq̄ cauſa principalis, a qua omne datū optimū, ⁊ oē donū p-fectū, ⁊c. Si. n. ſcriptura attribuit̄ ſcriptori, ⁊ nō ca-lamo, ſine quo etiā non valet ſcribere, quāto magis noſtra p̄deſtinatio eſt attribuēda deo, ⁊ nō modo li-bero arbi. licet vt cauſa ꝯcurrat, ſine quo etiā poteſt deus ⁊ quodlibet bonū nobis cōferre, ⁊ ita dicendū eſt de fide ⁊ opibus bonis, q̄ neceſſario cōcurrunt ad iuſtificationē: ſed quoniā fides, ſeu grā gratum faciens, cōcurrit vt principalior cauſa, opera autem bona, vt cauſa minus principalis, ideo merito iuſti-ficatio principaliter attribuit̄ fidei ⁊ grę ⁊c.

[margin: ..ēplū ꝺ fi.. ⁊ opibus ..nis.]

¶ Obijciunt inſani.

POſſet. n. aliquis dicere. Ego ſuꝫ p̄ſcitus ab eter-no ⁊ ordinatus ad pęnā eternā, etiā pp demeri-ta mea a deo eternaliter p̄uiſa. Tamen ſi deus ve-let, poſſet me ſaluare, ac me facere bene vti libero ar-bitrio, cur igitur nō me ſaluat? q̄ꝛ vult omnes homi-nes ſaluos fieri: ⁊c.

¶ Reſponſio.

[margin: ..ima re.. ..nſio.]

AD hanc obiectionē primo reſpondetur qḋ hoc deus nō faceret, qꝛ tūc tolleret liberū arbitriū. Sic. n. deus ordinauit ad tuā ſalutē cōſequēdam, liberū arbi. tuum cōcurrere, quod cum ſit cauſa con-tingens, ideo contingenter euenit p̄deſtinatio, ſcri-bitur nempe Anima que peccauerit, ipſa morietur, ⁊ paulo poſt. Si auerterit ſe iuſtus a iuſtitia ſua,

[margin: ..echie. 18]

⁊ fecerit iniquitatem, ſecũdum omnes abominatio-nes, quas operari ſolet impius, nũquid viuet? quaſi dicat non. Item Paulus ad Galatas. Quę ſemi-nauerit homo hęc ⁊ metet ⁊c. Gala. 6.

¶ Secundo reſpondet Paulus ad Romanos di-cens. O homo. Tu quis es, qui reſpondeas deo, nũquid dicit figmentũ ei, qui ſe finxit, quid me feci-ſti ſic: ⁊c. Roma. 9. 2. reſpõſio

¶ Tertio reſpondetur, quod iudicia dei ſunt incõ-phenſibilia, ⁊ quicquid deus facit, iuſto iudicio fa-cit, vt idem Apoſtolus ad Romanos atteſtatur. d. O altitudo diuitiarũ ſapientię ⁊ ſcientię dei, quã incomphenſibilia ſunt iudicia dei, ⁊ inueſtigabiles vię eius ⁊c. ⁊ alibi ſcriptura ait. Iudicia dei abiſſus multa. Itẽ Auguſtinus Voluntas dei iniuſta eſſe non poteſt, venit enim ex occultiſſimis meritis vel demeritis hominum: ⁊c. 3. reſpõſio Ro. 11. Auguſti.

¶ Obijciunt vulgares.

SOlet etiam a vulgaribus queri: Cur deus creat homines, vel animas, quas ſcit perpetuo dam-nandas.

¶ Ad quos reſpõdetur, quod triplici de cauſa hoc deus facit, ⁊ hos homines creat, quos etiã ſcit eter-naliter dãnari primo, vt deus oſtẽdat iuſticiã ſuã, ſcit enim illos ex malo vſu liberi arbi. ⁊ ob cõtinuã, ac finalem perſeuerantiam in peccatis, ab eo eterna liter puniſſam, omnino eſſe reprobos. Ideo creat eos ad oſten dendũ iuſticiã ſuam, ⁊ vtitur eis tanquam vaſis irę ſuę, teſte Apoſtolo qui ait. Volens deus oſtendere iram ſuam, ⁊ notam facere potentiam ſuam, ſuſtinuit in multa paciencia vaſa irę apta in interitum: ideſt multos reprobos, ⁊ in malis ob-ſtinatos, dequibus in ſcripturis quamplura habẽt Prima re ſponſio. Ro. 9.

ſen.7. exempla. Pꝛimo de illis,qui ſumerſi fuerant ab a-
quis diluuij. Et de volentibus edificare Turrim
xodi.12. Babel,infra cap.11.Secūdo de Pharaone. Exodi
per totum vſq; ad cap.12. Quoniaʒ indurauit coꝛ
ſaie.37. eius nō poſitiue, ſed pꝛiuatiue,abſtrahēdo ab ipſo
gratiam,ob maluʒ vſum ſui liberi arbitrij. Tertio
anielis.4 de Senacherib ⁊ eius exercitu. Quarto de Nabu-
udit.13. chdonoſoꝛ. Quinto de Oloferne. Et tandem cla-
ret de iudeis,⁊ infidelibus,ac alijs chꝛiſtianis obſti
natis in peccatis,quos deus ſuſtinet, vt conuertan
tur,⁊ agant pęnitentiā,quod ⁊ ſi nolunt conuerti,
atth.25. deus per illos oſtendit iram ſuam,⁊ notā facit po-
tentiam ſuam,quam etiam cōtra hos repꝛobos ma
gis oſtendet in vltimo examine finalis iudicij.
reſpōſio. ¶Secūdo reſpondetur,quod hoc deus facit ratio
ne boni vniuerſalis,vt enim vniuerſale ſaluetur,ne
ceſſe eſt interduʒ particulare perire, quod claret in
rebus naturalibus,⁊ ciuilibus, ob ſalutem .n. to-
tius coꝛpoꝛis nōnūquā abſcinditur mēbꝛum putri
dum,⁊ ad ſaluādum vnam comunitatem ſeu ciui-
tatem neceſſe eſt aliquādo malos de medio tolli,nō
nullos ſuſpēdere,alios vero decapitare, ſic in pꝛo-
poſito pꝛopter vniuerſalem ſalutem generis huma
ni,decet deum non tantū ſua miſericoꝛdia ⁊ clemen
tia,ſed ⁊ ſua iuſtitia vti, ⁊ ideo opoꝛtet in tanta vni
uerſitate,quod aliqui ſint boni,quidam melioꝛes,⁊
nōnulli optimi,alij inſuper mali,aliqui peioꝛes,ce-
teri autem peſſimi, quidam vero medioꝛes, ait.n.
oꝛint.12 Apoſtolus ad Coꝛinth. Si totum coꝛpus oculus,
vbi auditus,ſi totū auditus vbi odoꝛatus ⁊c.
eſpōſio. ¶Tertio hoc facit deus, ratione oꝛdinis ſucceſſi-
ui, ex bonis nāq; naſcūtur mali, ⁊ ex malis boni,ſi
quidē de Tharā idolatra oꝛtus eſt.ſ. Abꝛaaʒ Pa-

triarcha, ⁊ ex peſſimo Eſau, natus eſt ſanctus Job, ⁊ ex patribus i deſerto nati ſunt filij, qui intrauerūt terras promiſſionis, quorū multi Reges ⁊ Prophete ſancti, ex Saul peſſimo Jonatas optim⁹: de iniquo Achab natus eſt Ezechias ſanctus, ⁊ ex Amō ſacrilego, Joſias bonus, de patre hebreo apoſtolus Pau. pariter Barbara ⁊ Catharina natę ſunt ex peſſimis patribus, vt etiā dictum eſt in tractatu de libero arbitrio: ⁊c.

¶ Quarto permittit deus reprobos naſci, ob coronam bonorū, quoniā per Caim martyrio coronatus eſt Abel; per fratres venditus eſt Joſeph, ſiquidez per peſſimos Reges, ⁊ tirānos Prophetę martirizati ſūt, ⁊ diuerſis ſuplicijs coronati. Alij nāqꝫ ferro perēpti. Alij flāmis exuti. Alij flagellis verberati. Alij vectibus perforati. Alij cruciati patibulo. Alij pellago ſumerſi. Alij viui decorţati. Alij vinculis mancipati. Alij linguis priuati. Alij lapidibus obruti. Alij frigore afflicti. Alij fame cruciati. Si enim nō fuiſſent impij imperatores, vt Nero, Decius, Domicianus, Vallerianus, Paſchaſius, Maxentius, quomodo his ſuplicijs coronati fuiſſent martyres? per illos nāqꝫ oſtenderunt ſuam virtutem, patientiam, paupertatem, humilitatem, fidez, ⁊ charitatem, ⁊ ſic tranſierunt per ignem ⁊ aquam, ad ethera cęli, vbi cū Chriſto perpetuo regnant. 4. reſpōſio

¶ Ex ſingulariſſimo Tractatu de Orãdo deũ, deq; ſanctorum innocatione, ipſorumq; ſuffragijs quarta Concluſionũ litteraria pugna.

Concluſio prima.

Ametſi Deus ſuã eternam proui dentiã oĩa noſcat, ĩmutabiliterq; omnia facienda diſponat, falſe tamen inferunt heretici omnia fieri abſoluta neceſſitate, Quare non deprecandus eſt deus, nihilq; pro ſunt hominum orationes.

¶ Secunda Concluſio.

Multa nẽpe promiſit nobis dñs eternaliter, & ĩmutabiliter dare, que tamen non niſi precib. vel orationibus a nobis impetrari valent, Nec depre cantis oratio dei propoſitum mutat.

¶ He concluſiones ſic apertiſſime demoſtrantur. Quoniam omnes ſancti tã veteris quã noue legis in eorum neceſſitatibus deũ precipue orauerunt, tũ maxime regalis propheta Dauid, qui ait, Dñe deus
Pſal.7. meus in te ſperaui, & infra Miſerere mei domine vi
Pſal.9. de humilitatem meam. itẽ Uſq; quo domine obli
Pſal.12. uiſceris me in finẽ. Et rurſus. Cõſerua me dñe quo
Pſal.15. niã ſperaui ĩ te, itidem Ad te domine leuaui animã
24. 27. 30. meã. Et poſt Ad te domine clamabo ne ſileas a me,
3. pinde In te dñe ſperaui nõ cõfundar ĩ eternũ. et ad
huc iſra, Et q̃ſiui dñz, & exaudiuit me, deniq; ille idẽ
019. Ad dñm cũ tribularer clamaui, & exaudiuit me. Ui
de quoq; per ſingulos pſalmos & ferme vbiq; inue nies Dauid in neceſſitatibus ſemper oraſſe Deuz, Multotieſq; exauditũ fuiſſe. Et non tm̃ ille, ſed alij quamplurimi pphete & ſancti de quibus infra. &c.

¶ Pulchra Difficultas.

AT pꝛo earū concluſionum maioꝛi lumine meriſto quereret hereticus motus aliqua inexaltabili curioſitate. Cū.n. deus per ſuam eternā prouidētiam omnia noſcat, ac immutabiliter faciendo diſponat, ad quid proſunt hominū orationes, quib. deū nec informare nec a ſtatuto poſſunt ordine mutare.

Ad quam difficultatē dicendū eſt qꝺ alio fine orandus ē deus, ꝛ alio fine orādus eſt homo, deus nāqꝫ non eſt orandus quaſi nr̄a oratione flectendus, aut quouis modo a ſue voluntatis inſtituto imutādus ſit, qm̄ ſimpliciter eſt imutabilis, nec flecti poteſt de nole vele ꝛ cōtra, nec de vno vele in aliud, neque aliquid de nouo vele qꝺ non ab eterno voluit, Orādus eſt aūt deus, vt nos ipſos excitemus orātes, vt prouocemus ad oratione ꝛ nr̄e miſerie cōpaſſionē. At e contra non ob aliud hominem rogamus niſi vt ipſum ad miſericordiā moueamus. Quare manifeſte liquet qui fine cōtrario laborat intentio nr̄a deū orando, ꝛ hominē deprecando. Ibi quidē finis eſt imutatio orātis, hic eius cui deprecatio dirigitur. Qua de re non modica eſt differētia inter orationē ſpiritualem, ꝛ ſecularem. Orator nanqꝫ ſecularis intēdit oratione ſua, mouere iudicē ꝛ in partem ſuā ipſum inclinare, vt.ſ. pro parte ſua iudicet ꝛ ſententiet. Queadmodū ille excellentiſſimus arpinas oratos ceteriqꝫ luculētiſſimi oratores. Orator vero ſpiritualis per orationē ſuā quā coram altiſſimo fundit non intēdit ipſum mouere quē ſcit indubitāter in vltimate ſtabilitatis imobiliſſimū, ſed potius intendit ſemet ipſum facere idoneū per orationē vt ei cōcedatur qꝺ impetrare intēdit vt ſi petimus liberationē a malo quatenus intuitu iſtius petitionis malū a nobis deus auferat, ſi vero petimus donatio

Reſpōſio.

Cōtrario fine orādus ē deus ꝛ homo.

Duplex orator ſpūalis ꝛ ſecularis.

ſuplicationem quā futurā pro certo tempore ex re≈ uelatione vel qualitercunq; preuiderē, remittens≈ do ad ſuam ſuplicationē non mutarer pro tunc, q2 nullum actum nouum in me haberem, quem prius non habuerim, ſed ipſe in ſe mutaretur de non petē te in petentem. Ita pariter dicendum eſt de deo. Ab eterno. n. deus vidit petitionem hominis futuram, ſiue pro peccatorum remiſſione, ſiue pro alicuius al terius boni impetratione ⁊ ad talem petitionem fiē dam in tēpore determinato decreuit ſe ab eterno re miſſurum peccatum vel collaturum illud bonū qđ petetur ⁊ hoc ſine omni ſua imutabilitate. Quāuis hoc fieri non poſſit ſine mutabilitate eius, q petit, vel quia etiam deus ſtatuit ab eterno quotienſcūq; peccator ingemuerit, parcere ei, ſi igitur peccator do let de peccato, deus autem remittat ei peccatum qđ prius non remittebat, non ex hoc ſequitur mutatio in deo, ſed tantum in ipſo peccatore. Uult inſuper nobis deus cōferre multa bona tam corporis, quam anime. Attamē mediantibus debitis mediis interq; potiſſimum medium eſt oratio. Qua propter ⁊ mā≈ dat ⁊ docet nos orare. Patres quoq; tam veteris, quam noui teſtamēti ſummopere, omniq; ſtudio ⁊ diligentia, tam pro malis remouēdis, quā pro bo nis acquirēdis humiliter ⁊ deuote orarūt, ſepiſſi≈ meq; nimirum in eorum pe titionibus exaudiebanr≈ tur, vt liquet in toto ſcripturarum diſcurſu, quem q dem diſcurſum hic fieri pro maiori harū concluſionū euidentia, perutile eſſe arbitror.

Pulchrum Exemplum

Per fideliū orones nū≈ quā mutatē deus.

¶ In pmis igiť adeſt ille pmus patriarcha Abraā, q humiliter ⁊ diſcrete, inſtāter ⁊ pie orauit dn̄m ꝓ ſo domitis, q ꝓculdubio fuiſſet exauditus ſi ad minus decē viri boni īuēti fuiſſēt ī ciuitatib. Sodomoꝝ.

Geneſis. 18

Gene.25. ¶ Iſaac deprecatus eſt deū pro vxore ſua ſterili, quā etiā pariturā fore diſpoſuerat dominus.

Gene.32. ¶ Jacob ſe ab vxore ⁊ familia ſequeſtrauit, ⁊ domi nū quotidie humiliter exorauit.

Exo.8. ¶ Orauit dn̄m Moſes vt plagas ab Egipto auerte ret, ⁊ exaudiuit eū, licet illi mali eſſent.

Exo.17. ¶ In bello quid habuerūt filij Iſrael contra Ama lech plus fecit Moſes orādo quā Joſue pugnādo.

Exo.32. ¶ Poſt adorationē vituli videbatur dn̄s populū vele delere, ſed Moſes per orationis inſtantiam ve niam obtinuit.

Nu.11. ¶ Per orationē Moſi abſortus eſt ignis, qui caſtra murmurantium deuorabat.

Nu.12. ¶ Maria p orationē Moſi a lepra curata eſt.

Nu.21. ¶ Populus etiā ab ignitis ſerpētibus afflictus di xit ad Moſen ora pro nobis. ⁊c. orauit quippe ⁊ ex auditus eſt.

1.Reg.1. ¶ Anna orabat dominū flens largiter, loquebatur aūt in corde, ⁊ vox penitus non audiebatur, ⁊ tamē qđ petijt obtinuit.

1.Reg.7. ¶ Pugnaturi filij Iſrael cōtra Philiſteos dixerūt Samueli. Nō ceſſes pro nobis orare, vt ſaluet nos deus de manu Philiſtinorum.

1.Reg.12. ¶ Dixit Samuel ad populū, abſit a me hoc pecca tum vt ceſſeꝫ orare pro vobis. Hoc aūt dixerat sciēs qđ fere ſemper exaudiebatur a deo.

2.Reg.12. ¶ Dauid deprecatus eſt dn̄m pro paruulo filio. Je iunauit quoqꝫ ⁊ iacuit ſuper terrā, bonus quippe fuit modus orandi, ſed tamen nō fuit exauditus ꝓ pter maius eius bonum.

3.Reg.18. ¶ Orauit Helias cū inſtātia magna ꝓ pluuia, quā tandē obtinuit. Qui ⁊ paulo ante oratione ſua im petrauit, vt ignis de cęlo deſcenderet, ⁊ voraret holo

cauſtum, ꝛ ligna ꝛ lapides.
¶ Joſaphat Rex Juda totū ſe contulit ad rogādū dñm cum ſacerdotibus ꝛ toto populo ſuo. Audiēs qꝺ maxima multitudo gentiū venerat contra eū cla mabat nanqꝫ. Audite me viri Juda ꝛ omnes habi tatores Hieruſalē, credite in dño deo veſtro ꝛ ſecu ri eritis. Credite prophetis eius ꝛ cuncta euenient proſpera, tunc autē meruit exaudiri a domino. 2. Paralip. 20.
¶ Pariter Ezechias rex Juda fideliter, diligenter ac prudenter oꝛauit dixit quoqꝫ ad Eſaiaꝫ vt oꝛaret cū audiſſet nūcios Regis Aſirioꝛū cuius oꝛatio mi rū īmodum fuit a deo exaudita eo qꝺ miſit angelū ſuū, qui percuſſit in caſtris Agiptioꝛū centū octogin ta quinqꝫ millia pugnatoꝛum. 4. Reg. 19.
¶ Et ille idem cū eſſet infirmus ad moꝛtē ꝛ dixiſſet Eſaias diſpone domui tuę qꝛ moꝛieris, conuertit ſe ad parietē oꝛauit ꝛ fleuit fletu magno, ob cuiuſ oꝛa tionem vitā longioꝛē obtinuit. 4. Reg. 20.
¶ Mirifica quoqꝫ humilis, ꝛ efficax fuit Manaſſe oꝛatio. 2. Paralip. 33.
¶ Eſdra ſiquidē ait ieiunauimus ꝛ oꝛauimus dñꝫ pro recto itinere, ꝛ ſecure euenit nobis ꝛ proſpere. Eſdre. 8.
¶ Sarra filia Raguelis audita contumelia ancillę perexit in ſuperius cūbiculū ibiqꝫ tribus diebus in oꝛatione pſiſtens cū lachrimis. Dominū deprecaba tur vt ab illo iproperio liberaret eā, qꝺ inde factū ē. Tobię. 3.
¶ Itē Tobias iunioꝛ accepta vxoꝛe trib. noctibuſ oꝛationibus ſe cōtulerunt qui ꝛ meruerūt exaudiri. Tobię. 8.
¶ Filii Iſrael audita potentia Holophernis ſe oꝛa tionibus dederūt, quibus ꝛ Judith ait. Nihil aliud fiat niſi oꝛatio pro me ad dñm, quę acceſſit ad Holo phernem, ꝛ prius fuſa oratione eū decolauit. Judith. 4. 8. 13.
¶ Heſter inſuper locutura regi iuſſit vt Judei pro Joānis. 16.

ea oraret. Et nota ibidem de oratione Mardocbei ꝛ
Heſter. 13. Heſter pro populo ſuo quã ꝛ deus exaudiuit.
Hiere. 11. ℭ Magne reputationis apud deũ erat oratio Hie
remię cũ diceret ei dñs. Noli orare pro populo iſto.
Daniel. 3. ℭ Ananias ꝛ ſocii eius orauerunt deum in fornace
dicẽtes. Benedictus eſt patrum noſtrorum deus: ꝛ
laudabilis in ſecula.
Dani. 14. ℭ Suſana vidẽs oẽ bumanũ ſibi deeſſe auxiliũ, ſu
ſpexit i cęlũ ꝛ recurrit ad oꝛõis auxiliũ ꝛ exaudita ẽ.
Jonę. 2. ℭ Orauit Jonas de vẽtre piſcis dñs, q eũ exaudiuit
ℭ Judas quoqꝫ clamauit in cęlum ꝛ orauit pro dei
miſericordia cõuertitqꝫ exercitũ Gorgie. Qui ta-
1. Macb. 4. men prius in aliis duobus pręliis non orauit, Et ꝑ
6. 7. conſequẽs victoriam non obtinuit, vt eſſet expreſſe,
ꝛ manifeſte ſignũ qđ oratio potẽtior eſt armis.
1. Macb. 11 ℭ Sic Jonatas videns qđ oẽs exceptis paucis eũ
reliquerant, ſcidit veſtimẽta ſua ꝛ orauit, ac inde vic
toriam obtinuit.
2. Macb. 1. ℭ Judei deniqꝫ in Hieruſalẽ ſcripſerunt aliis Ju
deis ꝑ Egiptum morãtibus dicẽtes, ſcripſimus vo-
bis in impetu ꝛ tribulatione, que ſuperuenit nobis,
orauimus aũt ad dñm, ꝛ exauditi ſumus.
ℭ Alia etiam quãplura ſcripturarũ teſtimonia in
mediũ adducere poſſumus, ſed ne tractatus nimis ꝓ
tẽdatur in longũ ſufficiant iſta veteris legis exem-
pla, ad oſtendendũ quod patres illi. Jlluſtres viri, ꝛ
mulieres in eorũ neceſſitatibus deũ exorarũt a quo
ſępiſſime exaudiebantur, modo aũt ſuper eſt, vt ad
alia noui teſtamenti deueniamus exempla.
Mattb. 6. ℭ Dñs. n. ꝛ ſaluator noſter tãquã principale caput
ꝛ fundamẽtũ totius Eccl'ie, vt in multis euãgelioꝝ
enarrationib. diffuſe babeť, orauit noſqꝫ docuit nõ
tantũ orare, ſed ꝛ modum orandi dicens. Sic ergo

orabitis: Pater noſter: ꝛc.

¶ Poſt vero aſcenſionē dñi in celū reuerſi ſunt diſcipuli i Hieruſalē ꝛ erāt oēs pſeuerātes in oōne vnanimiter cū mulieribus ꝛ Maria, ꝛ orātes ſpiritum ſanctum acceperunt. Actuū. 1.

¶ Item Petrus ꝛ Joānes aſcenderunt in tēplum ad horam orationis nonam. Actuū. 3.

¶ Cū oraſſent diſcipuli vnanimiter vna voce motus eſt locus in quo erant cōgregati, repletiq; ſunt oēs ſpiritu ſancto, ꝛ loqbant verbū dei cū fiducia. Actuū. 4.

¶ Stephanus autē in morte pro ſe ꝛ inimicis ſuis orauit, oōne cuius cōuerſus ē Saulus adoleſcēs. Actuū. 7.

¶ Petrus quoq; ꝛ Joānes orauerunt pro illis de Samaria vt acciperēt ſpiritū ſanctū tūc aūt imponebāt manus ſup illos ꝛ accipiebāt ſpiritū ſanctū. Actuū. 8.

¶ De Cornelio inſuper dicit, orationes tue ꝛ eleemoſyne aſcenderūt in memoriā in cōſpectu dei. Actuū. 9.

¶ Proinde aſcēdit Petrus i ſupiora domus circa horā ſextā, vt remotus a familia deuotius oraret. Actuū. 10.

¶ Rurſus cū ille idem ſuaret in carcere Herodis, oratio fiebat ſine intermiſſione ab eccleſia ad deum pro eo, que ꝛ exaudita fuit. Actuū. 12.

¶ Orās Pau. in tēplo tractus in ſtuporē mētis vidit dñm Jeſuʒ dicētē ſibi, velocit exi de Hieruſalē. Actuū. 22.

¶ Paulus deinde pro alijs orauit, vt ipſe teſtat dicēs: Memoriā veſtri ſemp facio in orationib. meis. Ro. 1.

¶ Et ille idē alioꝝ oōnes nimirū expoſtulabat dicēs. obſecro vos ffes vt iuuetis me i oōnib. vſis ad deū, vt liberet me ab infidelib. qui ſunt in Judea. Ro. 15.

¶ Deniq; Jacobus, oratio fidei ſaluabit infirmū, ideo orate pro inuicē vt ſaluemini: quare ꝛc. Jacobi. 5.

¶ Ex his igitur duarū pcedentiū cōcluſionū veritas liquet, ex quibus etiā ſequitur alia.

¶ Tertia Cõluſio.

Maxima igitur fiducia ſemper orãdũ eſt, p̄cla re vanq̨ promiſit nobis dominus ſe daturum quicqd in nomine ſuo petierimus. At cum ipſe ſit via, veritas, ꝛ vita, ideo nec decipi nec quẽquã deci pere valet. Quare verba eius vtiq̨ veriſſima ſunt. ¶ Hec cõluſio licet ſit clara ex ſupradictis nihilominus poteſt denuo ſic per amplius demonſtrari. Ait

Joãnis. 16. enim veritatis magiſter in euãgelio Joãnis. Si qd

Joãnis 14. petieritis patrẽ in nomine meo dabit vobis, q pau loante dixerat. Quicqd petieritis in nomine meo

Matth. 21. hoc faciam. In euangelio quoq̨ Matthei. Omnia inquit quecũq̨ petieritis in oratione credẽtes acci

Marci. 21. pietis, ꝛ alibi dico vobis omnia quecũq̨ orãtes peti tis credite q̄ accipietis ꝛ euenient vobis. Et qd plu ra dicam? Aut qd inoror tot enarrare dicta? Nõne

Matth. 7. ꝛ ille idem in euãgelio Matthei ait? Petite ꝛ dabi tur vobis, querite ꝛ inuenietis, pulſate ꝛ aperietur vobis, q̄ omnis qui petit accipit, ꝛ q querit inuenit,

Matth. 21. ꝛ pulſanti aperietur. Et infra, ſi habueritis fidẽ ꝛ non heſitaueritis nõ ſolum de ficulnea facietis, ſed

Marci. 9. ꝛ ſi monti huic dixeritis tole ꝛ iacta te in mare fiet, Marcus inſuper, omnia poſſibilia ſũt credẽti. Pro

Jacobi. 1. inde Jacobus inqt ſiquis aũt veſtrum indiget ſapiẽ tia poſtulet a deo. Qui dat omnibus affluẽter ꝛ nõ improperat ꝛ dabitur ei poſtulet aũt in fide nihil he ſitãs qui. n. heſitat ſimilis eſt fluctui maris, qui a uẽ

Hebre. 4. to mouetur ꝛ circunfertur: Adeamus igitur cũ fidu cia, vt docet nos Paulus, ad thronũ gratię eius, vt miſericordiã conſequamur, ꝛ gratiam inueniamus in auxilio opportuno quare. ꝛc.

De ſanctorū

¶ De ſanctorum inuocatione ipſorumq́ʒ ſuffragijs.

Quoniã aũt veritas fidei catholicę in multis ab hereticis tũ maxime his tẽporibus ab impijs Lutheranis venenoſis morſib. laceratur, necnon falſis dilaniatur ſcriptis: ideo nũc maxima neceſſitate cogẽte, ⁊ nõ tantũ pro veritate defenſanda, quin imo ⁊ pro falſa eorum opinione remouẽda, nõ minus quã pro eorum cõuerſione optandaq́ʒ ſalute, meritiſſime q̃ritur. An ſancti in patria orẽt pro nobis exiſtẽtibus in via. Unde pro elucidatione huius difficultatis ſciendũ eſt, qđ fuit hereſis quorũdã nimia temeritate omniũ ſanctorum cultũ penitus tollere volentiũ, qui nullũ ſanctis honorẽ impẽdi debere impie fatebãtur, neq́ʒ preces vllas ad eos dirigi, ſed nec eorum reliquias venerari: Huius author ⁊ hereſiarcha primo fuit Iouinian⁹ ⁊ Eunomius ⁊ poſt hos Uigilantius, quẽ errorẽ cum ſuis authoribus, beatus Hieronymus in Epiſtola, ſiue libello, quẽ contra Uigilantiũ: quem edormitantiũ nominat ſcripſit egregie, recitat ⁊ confutat: ſed illis beati Hieronymi confutationibus nõ obſtantibus, de nouo inſurrexerũt Aquilonares heretici illis peiores, qui auſi ſunt pernicioſe ⁊ valde nequiter illos priores errores euigilare, aſſerere, ac pertinaciter đfendere: Dicũt nanq́ʒ quod ſancti in patria pro nobis non orant, immo nullius mortui pro alio exaudiendam fore orationẽ. Et iđ fruſtra nos ad ſanctos clamare prędicant, ac eorũ patrocinia implorare, ſed vniuerſorum preces orationeſue ad ſolum deum dirigẽdas eſſe aſſerũt. At pro ſuo errore defenſando duabus vijs argumentant. ſ. ex diuina perfectione, ⁊ ex ſanctorũ ſtatu, ⁊ conditione.

Peroptima difficultas.

Lutherani đ nõ orãdo ſanctos, ãti quas hereſes ſuſcitaſt

k

Pꝛima here ticoꝝ rō. ¶ Ex pꝛimo nãq̃ ſic dicunt. Nos ſiquidẽ orando pꝛincipaliter petimus vitã ęternam, ꝛ alia dũtaxat inquãtum ad illam cõſequẽdam oꝛdinãtur vt gratiam ꝛ vitę ſanctitatẽ, vt docet beatus Auguſtinus ad pꝛobam de orando deum. Solus autem deus ẽ qui beatificat, ſolus qui gratiã infundit, qua nos ĩ via ſanctificat ſm̃ illud pſalmi. Gratiã ꝛ gloꝛiã dabit dñs, ideo ad eoꝝ cõſecutionẽ fruſtra ſancti imploꝛãtur, qui neq̃ gloꝛiam, neq̃ gratiam nobis tribuere poſſunt.

Cõfirmaẽ ratio. ¶ Pꝛeterea qd opus eſt ſanctos inuocare pꝛo quocũq̃ perpetuo, vel tempoꝛali bono ꝯſequendo. Cũ deus omnia ſolus dare ſufficiat, qui omnipotẽs, ꝛ oĩa dare velit quia liberaliſſimus ꝛ clemens, plus

Joãnis.3. nos amans, quã ſanctoꝛũ ſinguli, immo quã pariter vniuerſi. Quã quidẽ dilectionẽ oſtendit per illud Joãnis, ſic deus dilexit mundũ, vt filiuꝫ ſuum

Ro.8. vnigenitũ daret. ſ. in moꝛteꝫ ignominioſiſſimam, ꝛ Apoſtolus ad Ro. Si filium tradidit, quomodo nõ omnia cum illo nobis donauit? Injuria ergo q̃dam dei videtur ad ſanctos recurrere in his q̃ domi

Joãnis.16. nus ipſe paratiſſimus eſt donare. Maxime cum frequenter dominus ſub iuramenti atteſtatione pꝛo

Luc. 11. miſit omnia ſe daturũ, quę ab ipſo fideliter peteren

Matth. 21. tur. Amen amen dico vobis (ait Apoſtolis) Si quid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis. Immo ad petendũ nos excitat. d. Petite ꝛ accipie

2. coꝛint. 1. tis, querite ꝛ inuenietis, pulſate ꝛ aperietur vobis, ꝛ alibi. Omnia q̃cũq̃ petieritis in oratione, credẽtes accipietis, neq̃ credendũ eſt (inquunt heretici) ſanctos miſericoꝛdioꝛes foꝛe ꝛ ad veniaꝫ pꝛõptioꝛes, q̃ dñs ipſe miſericoꝛdiarũ pater ꝛ deus totius cõſolationis q cõſolaẽ nos in oĩ tribulatiõe nr̃a, q̃re ꝛc.

Ex ſecūdo.ſ.ſtatu ⁊ cōditione ſanctoꝝ ſic arguūt ſancti nobis auxiliari,nec meritis poſſunt,nec p̄ci= bus ⁊ nō ponit̄ alius ſubuētionis modus,igit̄ ⁊c. Nō meritis quare neqꝫ p̄teritis,neqꝫ recentibus. Nam pro p̄teritis iam ſufficienter p̄miātur ſecun= dum illud Apoc. Opera.n.illorum ſequūtur illos. Pau. quoqꝫ ad Ephe. vna cum Propheta in Pal. ait.Tu reddes vnicuiqꝫ iuxta opera ſua,Et domi= nus in euāgelio Luc. Menſurā bonā ꝯfertam ⁊ co agitatā ⁊ ſupereffluentē dabūt in ſinu veſtro,qua= re manifeſte claret, quod quilibet ſanctorum longe amplius p̄miatur,quā meruit a dn̄o.Non ergo vi= detur (aiunt hęretici) qḋ ſanctorū merita quorū retributionē pleniſſimā receperunt alijs proficiant vt eis hoꝝ intuitu noua bona cōferantur ⁊c.Recētia quoqꝫ merita quibus aliquid de nouo mereantur nō habent,qꝛ ſtatū meriti exceſſerunt.Quippe in termino ſunt nō in via,nō currunt in ſtadio, ſed brauiū acceperunt,curſum merendi conſumarunt, fruuntur tandem repoſita iuſtitię iaꝫ corona,⁊ per hoc videtur probari poſſe,quod ſancti non orant ꝑ nobis,cum oratio ſit opus maxime meritorium,illi autem mereri non valent,igitur ⁊c.

Secūda principalis hereticorū rō.

Apoc.14.

Ephe.6.

Pſal. 61.

Luc.6.

¶ Proinde aut ſancti vident deum vele conferre illud pro quo orant,⁊ ſic fruſtra fundunt p̄ces, cum videant deum infallibiliter collaturum quod affectant,ſi vero viderint deum, aut nole, aut non vele conferre,nequaquam orabunt, quoniaꝫ per omnia concordant diuinę voluntati:Nec unquaꝫ petunt, aut deſiderant fieri quod deū vnquam facturū cognoſcunt.His ⁊ ſimilib.rationib.ac autboritatib. decepti ſunt nunc multi nr̄o tēpore Lutherani vna cum antiquis hęreticis ,ideo antequā has ſophiſti

Cōfirmatio.

cas ſoluamus rationes, prius oſtendēda ē veritas, pro qua contra eos ponitur hec Concluſio.

Concluſio Quarta.

Firmiter credēdum eſt ſine vlla mentis heſitatione ſanctos in patria pro hominibus intercedere, nobiſq; ſuffragari meritis ⁊ precibus. Quare ⁊ ipſi implorandi ſunt ſicut ⁊ angeli, qui ſuffragātur nobis, licet vnus tantū ſit mediator inter deum ⁊ hominem, qui eſt Chriſtus Jeſus.

Sancti quippe adiuuāt nos meritis, dū pcedētia eorū merita nobis ſuffragant, ⁊ pcibus, dum noſtra vota a dño cupiunt impleri, ⁊ in hoc orant pro nobis, deſiderio, nō voce, dum affectuoſe deſiderāt hec vel illa nobis a dño concedi intuitu ſuorū meritorū vel effectuū, ⁊ hec ſiquidē cōcluſio. Tu3 euidētiſſimis rationibus, tum ſcripturarū teſtimoniis tā veteris, quā noue legis, tum deniq; diuorū patrum authoritatibus clariſſime demonſtrabitur. Tria nāq; ex hac concluſione oſtendam. Primo qualiter deus multa cōtulit viuētibus propter patrū dormientiū merita, ⁊ in ſinu Abrahe quieſcētium. Secūdo qđ ſancti inſuper ⁊ angeli dei de facto pro nobis orant in celis, ac ſuis pcibus multa pro nobis intercedūt ad dñm. Tertio qđ nos in terris cōſtituti iubemur multiplicis ſcripturarū exhortationibus mutuo pro nobis orare. Quare ſi in carne viuētes aliis orādo beneficia plurima impetrarūt. Tanto magis viuētes in xp̄o in eterna felicitate poſſunt ꝓ nobis non ſolū orare, ſed ⁊ multa maiora bona nobis impetrare. Primū qdē eſt luce clarius in ſcripturis, tum maxime in veteri teſtamēto, ait quippe ad Jſaac dominus, Multiplicabo ſemē tuu3 ſicut ſtellas celi, daboq; poſteris tuis vniuerſas regiones has, ⁊ benedi

tria pulcherrima ex concluſione demōſtratur.

Geneſis. 26

cens: In semine tuo omnes gētes terrę, eo qđ obedie rit Abraā voci męe, et custodierit pręcepta et mādata mea, et cerimonias, legesq́ꝫ seruauerit, et paulo post seqtur. Noli timere qꝛ ego tecū sum, benedicā tibi, et multiplicabo semē tuū propter seruū meū Abrahā. Itaq́ꝫ frequēter dñus facturus beneficia posteris cō memorat se deū Abrahā Isaac et Jacob. vt liquet in Exodi. libro. Et in plerisq́ꝫ alijs locis. Non est ergo mirū si in cōmemoratione sanctorū obseruat eccl'ia, qđ antiquitus fieri solebat, vt in orationibus, patrū memoria recoleretur. quatenus eorū meritis suffra gātibus facilius, qđ petebāt impetrarēt, sic Moses pro populo peccante intercedēs inquit, Recordare Abrahā Isaac et Israel seruorū tuorū, et post pauca sequitur, Placatusq́ꝫ ē dñus. etc. Pariter Azarias i fornace succēsa orās, Ne auferas inquit misericordiā tuā a nobis dñe deus noster propter Abrahā dilec= tū tuū, et Isaac seruū tuū, et Jacob sanctū tuū. Dñus quoq́ꝫ dixit ad Solomonē Scindam regnū tuū, et dabo illud seruo tuo. Uerūtamē in diebus tuis nō faciā ꝑpter Dauid patrē tuū, de manu filij tui scin dam illud, nec totum regnum auferam, sed tribum vnā dabo filio tuo ꝑpter dauid seruū meū et Hieru salē quā elegi, multis siquidē patrū merita filijs suf fragantur. Unde cū Ezechias diuinū postularet au xiliū, audiuit dñm dicentē, Protegā vrbē istā, et pp me et propter Dauid seruū meum. Norūt igitur hec certissime patres vete. test. ea propter cū orabāt dñs patrū merita recēsebant vt sic eorū suffragantib. me ritis facilius audirent, sic et nūc eccl'ia xp̄i facit, īuo cando apl'os, martires, cōfessores, ac virgines sāctas, nō tñ inuocātur huiusmodi sancti, tāquam datores bonorum pro quibus oramus, sed vt intercessores

Exo. 3.

Exo. 32.

Dani. 3.

3. Reg. 11.

4. Reg. 20.

Ex dictis cō cluditur ꝓ= positum au thor.

apud dñs,vt eorum precibus adiuuemur ad execu
tionē eius,qđ poſtulamus Abſalon nanq̧ recōci=
2. Reg.14. liatus patri,per bienniū tamē moratus Hieruſalē
non vidit faciē patris ſui,ſic peccator reconciliatus
deo non ſtatim ſe p̄ſentat ei,ſed per mediatores ⁊ i
Pſal.31. terceſſores,Ait.n.Dauid inpſalmo Pro hac orauit
ad te omnis miſericors,Beati aūt ſunt ſancti ⁊ mi=
ſericordes,Et hęc de primo ſatis ſint dicta.

¶ Quātū ad ſecundū dico ſanctos in cęlis pariter
⁊ angelos dei de facto pro nobis intercedere ⁊ ora=
Hiere.15. re,vt expreſſius eadē ſacra atteſtatur hiſtoria. Naz
dñs volens Hieremię oſtendere quod peccatis po=
puli exigentibus exaudiendus non eſſet pro popu=
Falſa hereti lo illo ait,Si ſteterint Moſes ⁊ Samuel corā me
corum gloſa non eſt anima mea ad populū iſtum,quaſi diceret,
ſi hii qui te maiores ſunt orarent pro populo illo nō
audiret,quāto minus te,ſed ad iſtud Hieremię dic
tum reſpondet Zuinglius hęreticus,ſi Moſes ⁊ ſa
muel ſteterint coram me.i.ſi in humanis eſſent ac ꝓ
populo iſto intercederēt.Adhuc vinceret indigna=
tio gratiam,ſed hoc eſt hęreticorū propriū,⁊ p̄cipue
Lutheranorū,tum maxime Zuingli ſanguinolenti
ſemper torquere ſcripturam,nam cū ipſi ſemper exi
gant claras ſcripturas,⁊ nullas admittant gloſſas,
cur iam clara allata ſcriptura contrariam iſte afert
gloſſam? Deus nanq̧ dicit, ſi ſteterint,non dicit ſi
viuerent ⁊ ſtarēt,ideo non debet ſic gloſſari ſcriptu
ra pręcipue cum gloſſa illa nō ſit fundata in ſcriptu
ris nec in ſanctorū patruz authoritatib.aut cōciliis,
potius aūt contrarietur veritati, dicit ergo veritas
ſcripturę,ſi ſteterint.ſ.ad orādū Moſes ⁊ Samuel
corā me,qđ nihil eſſet dictu,ſi aliquādo ſancti ꝓ po
pulo non orarēt nec orare poſſent, ſimile eſſet ac ſi

diceret, ſi lapides intercederét nõ audiré ita nec te=
exaudiã, p̄ſupponit igitur dñs Moſem ꝛ Samue
lem aliquãdo pro populo orare,

¶ Preterea dicitur de propheta Hieremia dudũ defuncto, hic eſt fratrũ amatoꝛ ꝛ populi Jſrael, Hic eſt qui multum orat pro populo, ꝛ pro vniuerſa ſan cta ciuitate Hieruſalé, Hieremias ꝓpheta dei, q̄ɖ aũt exaudita fuerit eius oratio patet per illud q̄ɖ ſe quitur. Et extédit Hieremias dexterã: ꝛ dedit Ju= de gladiũ dicés. Accipe ſanctũ gladiũ aureũ munus a deo in quo eicies aduerſarios populi mei Jſrael. 2. Machꝰ. vltimo.

Et non valet dicere, q̄ɖ libri Machabeoꝛum non ſint canonici apud hebꝛeos, quoniã omnes cano= nes Eccl'ię, de canonicis ſcripturis enumerant Ma chabeos, quare oſtendant heretici vbi habent alios ſcripturarũ libꝛos eſſe canonicos, Et pꝛofecto inue= nient iſtos, licet (teſte Aug.) in ſinagoga non fue= rint canonici, Eccleſia tamé appꝛobat illos. ꝛc.

¶ Ex nouo etiã Teſtamento ad idem pꝛoferri poſ ſunt teſtimonia. Nã ſaluatoꝛ noſter ſãctus ſanctoꝝ ꝛ beatiſſimus beatoꝝ ſecũdũ aſſũptã humanitatis naturã ꝓ nobis orat in cęlo ad patré, ſicut ad Ro. Apl's ait, q꞉ ꝛ xp̄us Jeſus etiã interpellat ꝓ nobis.

¶ Jté ad hebꝛe Jeſus ſempiternũ habet ſacerdotiũ Unde ꝛ ſaluare imperpetuũ poteſt accedés p ſemet ipſum ad deum ſemper viuens ad interpellandum pꝛo nobis, Joãnes quoqꝫ in pꝛima canonica inquit. Hebꝛe. 7. Scribo vobis vt nõ peccetis ſed ꝛ ſiquis peccaue= rit. Aduocatũ habemus apud patré Jeſum xp̄um ꝛ ipſe eſt pꝛopitiatio pꝛo peccatis noſtris. Cum ergo xp̄s caput noſtrũ ꝓ nobis intercedit apud pa tré, cur hoc nõ ᵭ mébꝛis eius, beatis. ſ., credamus? 1. Joãnis. 2. Jntercedit aũt ꝓ nobis xp̄s, nõ ſ̄m diuinã nãꝫ ſecũ

Iſrael? ac ſi eſſent duo oratores: quoꝝ vnus oraret
pro libertate vnius populi, alter vero pro ſeruitute,
⁊ quid eſt ꝑliari aduerſus principē Perſarum? niſi
cōtrariū affectū oppoſitāq; intentionē contra alte-
rum angelum deum orando oſtendere?

¶ Preterea Apoc. ſcribit q̄d quatuor animalia, ⁊ Apoc.6.
viginti quatuor ſeniores ceciderunt corā agno, ha-
bētes ſinguli cithāras ⁊ phialas aureas plenas odo
ramētoꝝ, q̄ ſunt orationes ſanctorū, ⁊ infra. Stetit Apoc.8.
angelus iuxta arā templi, habens turibulū aureum
in manu ſua, ⁊ data ſunt ei incenſa multa, vt daret
de oratione ſanctoꝝ ſuper altare aureū. Tobie.12.

¶ Item dixit angelus ad Tobiā, quādo orabas cū
lachrimis ⁊ ſepeliebas mortuos, ego obtuli oratio-
nem tuā dño. Quid eſt .n. offerre orationē deo: niſi
ſimul cū illo orare? Si .n. deus lōge clarior illis oīa
videt oēsq; noſtras agnoſcit orationes: quomodo
angelus noſtras dep̄cationes obtulit dño? Niſi di-
cat q̄d ſimul orando vota noſtra offert deo, facitq;
illa grata deo ⁊ accepta, tanquā verus cuſtos ad no
ſtrā deputatus cuſtodiam. Deinde pſal. Immitet Pſal.33.
angelus dñi in circuitu timētiū eū, ⁊ eripiet eos: ⁊c.
⁊ alibi. Angelis ſuis mādauit de te, vt cuſtodiāt te Pſal.90.
in omnibus vijs tuis, deniq; Apoſtolus ad Hebre.
Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, qui in mini- Hebre.1.
ſterio mittuntur propter eos, qui heredes erunt ſa Act.5.7.12.
lutis. Claret inſuper in actibus Apoſtoloꝝ quod
angeli ſuffragantur nobis. Cur igit̄ eoꝝ ſuffragia
⁊ miniſteria nō licet implorare? Quare ⁊ ſi angeli
orant pro nobis, tanto magis decet ſanctos orare, q̄
⁊ poſſunt ⁊ volunt, ⁊ de facto pro nobis orant in ce
lis, igitur implorandi ſunt.

¶ Quantum vero ad tertium dico, quod nos in ter

ris conſtituti iubemur pleriſqꝫ ſcripturarū teſtimo
nijs ꝓ nobis mutuo orare, ſicut Jacobus ait Orate
Jacobi.5. ꝓ inuicē vt ſaluemini, qḋ ⁊ ſolicite fecerūt apoſto
li. Nā ardentiſſime pro alijs orauerunt, ac aliorū
orationes pro ſe fieri poſtulabāt, vt ſupra in magno
illo orationū diſcurſu per totā seriē ſcripturarū li-
quide oſtenſum eſt, qḋ etiam patet diſcurrēti omnes
Jacobi. Ep̄las Pauli. Et equidē recte, q̄m teſte Jacobo vbi
ſupra, Multū valet deprecatio iuſti aſſidua, multū
nempe per omnē modū iuuat. q̄m orauit vnus ho-
Exo.33. mo Moſes ⁊ ſexingētis milib. pugnatorū veniam
impetrauit, Orauit Helias ⁊ cęlum clauſit ne plue
3. Reg. 17. ret annis trib. ⁊ mēſibus ſex. Rurſus orauit ⁊ plu
⁊.18. uiam largiſſimā ardētibus terris ⁊ hominibus im
petrauit, Sed ⁊ dn̄s amicis Iob qui recta locuti nō
Job.42. fuerant p̄cepit vt ad Job ſe cōferrēt petētes quate-
nus pro eis offerret ſacrificiū ⁊ oraret vt nō imputa
ret eis ſtultitia eorū, Sic Stephanus orans pro pſe
Actuū.7. cutorib. Paulo conuerſionē impetrauit, Paulus
quoqꝫ orās ducentū ſeptuaginta ſex ſuis cū nauigā
Actuū.20. tib. vitę p̄ſidio fuit. Et ſic eſt videre de innumeris
qui in carne viuentes alijs orando beneficia pluri-
ma impetrarunt, vt totū vetus ⁊ nouū teſtamentū
diſcurrēdo patuit ſupra. O mira igitur hereticorū
⁊ pręcipue Lutheranorū hebetudo, cū viuos pro ſe
ſe fructuoſe orare cōcedunt, vt pote coacti apertiſſi-
mis vtriuſqꝫ legis teſtimoniis id ipſum negent de
beatis, qui certiſſime apud deū potētiores ſunt effe
cti, quo p̄ſentiores ⁊ beatiores dicēte dn̄o de eis q
minor eſt in regno cęlorum maior eſt illo. ſ. Joāne
Matt.11. batiſta ſi ergo adhuc in carne infirmi ac mutabiles
in via conſtituti, ⁊ tamē pro ſe ipſis ſoliciti orationi
bus ſuis cęteris profuerunt, quātomagis fortes fac

ti ſalutis ſuę ſecuri in patria, ciues ꝛ domeſtici dei cōſtituti, in charitate quoqꝫ fraterna conſumati, ꝑ fratribus in via relictis inſtanter ꝛ vtiliter votis ac meritis peroꝛabūt. Nā quāto qs ex charitate pꝛoxi mo magis diligit eo amplius ei ſalutem a deo cōferre deſiderat. Longe aūt ſancti in cęlo magis diligūt nos quā exiſtentes in terris, charitas nāqꝫ nō excidit in cęlo ſed perficitur ꝛ confirmatur, ſalutē autē alteri deſiderare a deo eſt pꝛo eo intercedere vt dictum eſt igitur. ꝛc.

¶ Sed adhuc foꝛtius iſto, ſi ſancti in cęlis nō oꝛāt pꝛo nobis aut qꝛ nō poſſunt, aut qꝛ poſſunt, ſed no lunt, ſi dicas non poſſunt. Iterum inſto, aut ergo ſancti non poſſunt pꝛo nobis oꝛare, quia ē res eis indigna, ꝛ tunc non conueniret Chꝛiſto. Aut quia eſt res tantę excellētię qđ ſoli Chꝛiſto ꝛ nō aliis cōuenit, ergo nō conuenit viatoꝛibus, qđ eſt expꝛeſſe falſum. Aut qꝛ oꝛare eſt opus maxime meritoꝛium, ſancti vero amplius mereri nō poſſunt, ideo nec oꝛare, ſed nec iſtud eſt dicendū, qꝛ licet ſancti pꝛo ſe ipſis mereri non poſſint. ſ. augumētum gratię vel glorię, attamen eoꝛum bona opera ꝛ merita ad honorem dei facta acceptat deus non ſolum ad ſumma bona ipſis ſanctis retribuenda (etiam longe huius modi merita excedentia) verum etiam ad multa bona in via vel patria aliꝭ retribuenda, vt clare liquet in ſcripturis. Optima ratio ꝑ catholicis q̄ Achiles merito dicitur.

¶ Scribitur nanqꝫ in libꝛis regum, qđ quidam ſepelientes hominem viderunt latrunculos, ꝛ timētes pꝛoiecerunt cadauer in ſepulchꝛo heliſei, qđ cū tetigiſſet oſſa heliſei reuixit homo ꝛ ſtetit ſupra pedes ſuos, Si igitur oſſa heliſei habuerunt virtutē 4. Reg. 13.

ſuſcitandi moꝛtuū, quāto magis anima eius maioꝛ-
rem debet habere virtutem oꝛando impetrādi gra-
tiam. Et in hoc claret exemplo qđ non ſolū deus ꝑ
pter merita ſanctoꝝ tribuit eis felicitatē eternā, ve
rum etiam ⁊ aliis confert multa bona, vt vitam tem
poꝛalem necnon ſpiritualem, fauet inſuper noſtrę
rationi illa que ſupꝛa diximus qđ. ſ. deus multa cō
tulit filiis Iſrael pꝛopter Abꝛaā Iſaac ⁊ Jacob, Sa
lomoni quoqꝫ pꝛopter Dauid ſeruū ſuū, q omnes
iandudū defuncti erāt, Si dicas ſecūdum. ſ. qđ poſ
ſunt ⁊ nolunt oꝛare. Hoc quippe valde minus dicē
dū eſt, quoniā ipſi in maioꝛi charitate cōſtituti ſunt,
magiſqꝫ nos diligunt quam exiſtentes in terris
ideo. ⁊c.

Pꝛima Reſponſio ad p̄mā hęreticoruꝫ rationē

¶ Et per hęc ad ſophiſticas hęreticoꝝ rationes
pꝛo hęreſi ductas de facili reſpondetur. Ad pꝛimaꝫ
igitur dum arguunt ex diuina perfectione ꝑꝑ quam
ſolus deus beatificat in patria ⁊ gratificat in via di
cendum eſt pꝛimo, qđ ſi ratio illa valeret pari ratio-
ne concluderet omnes viatoꝛes apoſtolos, ac cęte-
ros viros bonos in terris conſtitutos non potuiſſe
nec poſſe pꝛo aliis oꝛare, ⁊ ſic Paulus ac Stepha-
2. Reſpōſio nus, necnon ⁊ tota ecclīa oꝛando pꝛo aliis peccaſſet,
ſeu alioꝝ oꝛationes pꝛo ſe fieri poſtulando, vt patet
rationem illam ſane intelligēti. Secundo dicendū
eſt, qđ licet deus ſolus gloꝛiam donet, ⁊ gratiā creet
nec ſancti effectiue cōcurrāt cōcreando, poſſunt tñ
concurrere impetrando ⁊ oꝛando, vt deus beatificet
ſeu gratificet ſine quoꝝ oꝛatione tali pꝛo quo oꝛat,
nec beatitudinem conferret, nec gratiam, ſicut ami-
cus pꝛincipis impetrat interdū alteri donū a pꝛinci
pe, reſpectu cuius tamen impetranſ nullam habet ac
tiuitatem, qđ nihilominus pꝛinceps non daret, niſi
amicus talis oꝛando impetraret, Non ergo fruſtra

imploramus ſanctos, quos non vt creatores gratię ſiue beatificatores inuocamus, ſed vt mediatores quorum meritis intuitu nobis deus confert, quę ex noſtris accipere ſumus minus digni, cum ergo arguunt deū ſolum ad omnia cōcedenda ſufficere. ⁊c. nihil concludunt, deus. n. qui omnia efficere ⁊ pſta re poteſt ſine cōcurſu cuiuſcūq; ſecundę cauſę, vult tamen ſecundas cauſas concurrere, quādoq; ad diſ poſitionē eius qui recipit effectu3 productum, quā doq; ad mediandum inter deum datore3 ⁊ hominē accipientē, ſicut Moſes ſequeſter ⁊ medius fuit inter deum ⁊ populū, Uult. n. deus inferiora per media ad ſuperiora reduci, ſicut inferiores angelos per ſuperiores illuminat, ideo cum dicunt Lutherani vnus eſt mediator dei ⁊ hominu3 Chriſtus Jeſus, Cur ergo nos volumus facere plures mediatores ſanctos? Deuter. 5. 1. Timo. 2.

¶ Reſpondetur, quod vnus eſt mediator per redēptionē, ſicut ⁊ vnus ſaluator, ſunt autē plures mediatores per interceſſionem, ſicut ⁊ plures tales ſcriptura cōmemorat ſaluatores, Moſes ait Ego ſequeſter ⁊ medius fui inter deum ⁊ vos vt paulo antedictum eſt. Reſponſio ad aliā obiectionem

¶ Item ſuſcitauit eis ſaluatorē Aioth filium Jera ambidextru3, qui vtraq; manu pro dextra vtebatur Jteru3 ⁊ dediſti eis ſaluatores, qui ſaluauerunt eos Pharao inſuper Rex egipti vocauit Joſeph ſaluatorem mundi. Judicum 3. Neemię. 9. Gene. 14.

¶ Ad ſecundam rationem dum arguunt ex ſtatu ⁊ conditione ſanctorum dicitur qđ nobis ſancti ſubueniunt meritis ⁊ precibus, meritis dico preteritis ⁊ pſentibus, pteritis quippe meruerunt. n. in via, vt bona cōferantur non modo ſibi ſed ⁊ aliis, ſūma Ad. 2. rationem, reſponſio.

nāqꝫ dei liberalitas vult per opa bona ſanctoꝝ non ſolū eos p̄miare in celis, ſed ⁊ per illa alios adiuuare in terris, vt oſtēdimus ſupra, ſicut in ſimili eſt videre, Nam princeps aliquis militē ꝓpter actū ſtrenuū ⁊ multū ſibi gratū nō ſolū abūdanter remunerat, verū etiā propter eius fauorē aut p̄ces, alijs beneficia impendit, ſic Nabucbdonoſor nedum Danielē, ſomniū qđ aufugerat ſibi narrātē fideliter qꝫ interp̄tantē in ſublime extulit, munera multa ⁊ magna dedit ⁊ ſuper oēs prouincias Babilonis principē ac magiſtratū ⁊ p̄fectū cōſtituit ſup cūctos ſapientes, quo vtiqꝫ eū liberaliter ⁊ magnifice remunerauit, verū ēt ad verbū eius ſocios ſuos Miſacb, Sidracb, ⁊ Abdenago p̄fecit ſuper opera prouincie Babilōis. Itaqꝫ ſancti pleniſſime ⁊ liberaliter a dño recipiūt longe pluſquā meruerūt infinitū ſummū. ſ. bonū, Nihil omniū tamē dñs in tantā ſui eos recipit amicitiā, vt etiā beneficia donare velit alijs ad ipſos ſanctos recurrētib. Subueniūt etiā nobis ſancti in patria recētibus meritis, Nā oratione ſua licet nō ſibi tñ nobis multa merenť bñficia q̄re: ⁊c.

Exēplū i ꝓ poſito.

Daniel. 2.

¶ Quod vero vltimo arguunt heretici querendo, an videant deum exaudire vele, vel nō, neutrū dare oportet, nedum de finali ſalute eius pro quo orant, ſed nec de ſuę oratiōis exauditione. Nec oportet ꝙ ſi deus reuelet beato Petro Joānem petere ſaluari ipſum reuelari ſibi Joānem fore ſaluandū, aut orationem ſuam pro Joāne exaudiēdam vel nō, vnde ſi hoc nō reuelatur poteſt Petrus orare, ⁊ effectuꝫ expectare. Si aūt reuelaretur Petro determinate quod deus nolet effectū iſtum p̄ſtare. Petrus qppe nō oraret, ſi vero reuelatur quod exaudietur orabit nempe Petrus ⁊ nō fruſtra, quia ſicut deus vult

Ad vltimā hereticoꝝ rationē reſponſio.

Joānem ſaluare, ita vult per determinata media vt pote per oratione᷑ talis ſancti ipſum cōſequi ſalute᷑, Nō ergo ſanctoꝝ itercessiōe ꝑdeſtinatio mutaꝝ, ſed illud impetratur quod ad eorum ꝑces cōferri ordinatum erat ab eterno, ꝛ ſit patet ſolutio non tantū ex dictis ſed ꝛ particulariter ad antiquoꝝ, pariterq̃ modernoꝝ hereticoꝝ ſophiſticas rationes. Ceſſent igiꝝ impij Lutherani ita ſanctos verbis ꝛ ſcriptis. Magis autem ipſam diuinam ſcripturā obtenebrare, quinimmo bis quodāmodo infinitis ſcripturarum teſtimonijs, ac fortiſſimis rationibus ſeſe illaqueatos proprio ore profiteantur, cōuertantur, ꝛ veritatem agnoſcant: ꝛc.

Ad lutheranos exortatio.

¶ Subtiliſſima difficultas.

SEd hic meritiſſime queret aliquis, cum ſancti a nobis diſtantia longiſſima ſeiuncti ſint, quomodo orationes ꝛ clamores noſtros percipiāt? hoc eſt dicere quibus modis beati qui a corpore ſunt ſeparati ſiue etiā in corporibus glorioſis deo aſſiſtunt, audiant, ſeu ꝑces noſtras agnoſcant. Pro cuius difficultatis elucidatione ſciendum eſt quod Auguſtinus ſuper Geneſim ad literam diſtinguit duplicem cognitionem angeloꝝ, beatorum. ſ. matutinā ꝛ veſpertinam, Unde exponens illud Geneſis primo diuiſit lucem a tenebris. Appellauitq̃ lucem dié, ꝛ tenebras nocté, factūq̃ eſt veſpe ꝛ mane dies vnus, cognitionem angeloꝝ cōparat diei ſiue luci eiuſdem ꝛ ignorātiam nocti vel tenebris. Uult ergo q᷑ cognitio angeli dicaꝝ dies ꝛ q; diei due ſunt partes. ſ. principiū q᷑ diciꝝ mane, ꝛ finis q᷑ veſpa appellaꝝ, His cōparat duplicé angeli cognitionem. Cognoſcit. n. angelus res in creatore, ſiue in verbo, cognoſcit inſuper in creatura, ſiue cognoſcat in ſeipſo an

De duplici angeloꝝ cognitione.

gelo per ſpecies cõcreatas ſiue in propꝛijs generib᷒.
per ſpecies a rebus receptas. Pꝛima cognitio eſt ſupernaturalis ꝛ beatifica in lumine glorię. Secũda eſt nãlis in lumine naturę. Pꝛima nãq₃ cognitio ē qua angelus in verbo ꝛ lumine glorię beatificę cognoſcit, clare, ꝛ nude diuinã eſſentiã ꝛ creaturas in ipſo velut in limpidiſſimo ſeculo, ac exẽplari īmenſo ſibi relucẽtes, ꝛ hęc eſt perfectiſſima, q̃ vere, pꝛopꝛie, ꝛ ſimpliciter dicit̃ cognitio matutina, ſicut cognitio cõcluſionis cognitis pꝛincipijs, ſiue hęc cognitio infundat̃ angelis beatis īmediate a verbo, ſiue eliciat̃ ab intellectu angelico, lumine glorię eleuato. Secũda cognitio eſt qua angelus in lumine naturę .i. naturali ītellectu ſui virtute ꝛ viuacitate cognoſcit res creatas, ſiue i ſeipſo ãgelo, ſiue in ipſis rebus cognitis ad intellectũ, ſtatim ſupꝛa exp̃ſſum, ꝛ ex rebus ſic cognitis, creatis, ꝛ factis aſcendit ad
Ro. I. creatoꝛis cognitionẽ ſm̃ illud Apoſtoli. Inuiſibilia dei a creatura mundi per ea q̃ facta ſunt intellecta cõſpiciunt̃: ꝛ hęc quidẽ ſecũda cognitio pꝛopꝛie dicit̃ veſpertina, q̃ eſt cognitio rerũ in creatura, q̃ inquantum eſt creatura in declinatione eſt ꝛ caſu. Pꝛima vero merito appellat̃ matutina, q2 eſt in verbo qđ eſt pꝛincipiũ rerũ. Omnia nãq₃ ꝑ ipſu₃ facta
Joãnis. I. ſunt, ꝛ ſine ipſo factũ eſt nihil, ꝛ queadmodũ dictũ eſt de angelis ita pari ratione dicendũ eſt de ſanctis, qui ꝛ ipſi hãc duplicẽ cognitionẽ hñt matutinã .ſ.
Duplex ſanctoꝝ cognitio. ꝛ veſpertinã: Matutinã nẽpe cũ in verbo ꝛ in lumine glorię agnoſcũt beatifice, clare, ꝛ nude diuinam eſſentiã, creaturas quoq₃ in ipſo tanq̃ (vt de angelis dictũ eſt ſupꝛa) in limpidiſſimo ſpeculo ꝛ exemplari immenſo ſibi relucentes. Audiunt t̃n ꝛ tantũ intuẽtur in verbo, quãtũ placet verbo illis oſtẽdere in quo

re in quo vident, Sed qm̄ placet verbo reuelare omnia ſanctis ſuis que ipſis ab hominibus offerūtur, ſiue ipſos magnificādo laudādoue, ſiue eos oꝛādo ac auxilia implorando, Ideo magnificas nr̄as laudes ad ipſos directas, ſiue orationes ac noſtras deprecationes ſancti in verbo vident ꝛ agnoſcunt cognitiōe vꝫ matutina. Quod autē placeat deo huiuſmodi viatoꝛū petitiones reuelare ſanctis ſuis hoc pꝫ co qđ gaudiū ē angelis dei de vno peccatoꝛe pęnitētiam agente, quā quidē pęnitentiā agnoſcere poſſunt matutina vel veſpertina cognitione, ſicut.n.angelis ita ꝛ ſanctis qui deo aſſiſtunt conuerſiones ac noſtrę petitiones innoteſcunt in verbo dei quod contēplātur, Coadiutoꝛes qdē ſunt dei in procurādo ſalutē electoꝛū meritis ꝛ interceſſionib. tāquā per media ad hoc ęternaliter oꝛdinata, iō reuelātur eis oꝛationes viatoꝛū ꝓ quibus intercedāt. Et hoc etiam ad gaudium eoꝛū accidentale, plurimum.n. letantur dum intelligunt homines in terris degentes eoꝛuꝫ ſuffragia poſtulare quatenus cōciues fiāt in illa cęleſti curia, ſicut ꝛ plerıqꝫ ex ipſis ſalutē aliorum ſunt oꝛationibus cōſecuti. Alia inſuper cognitione veſpertina in pꝛopꝛio rerum genere valēt ſancti cognoſcere oꝛationes noſtras vocales dum ad ipſas habent debitam appꝛoximationē ꝛ p̄ſentiā, vel per angeloꝛū reuelationē.ꝛc, Luc.15.

¶ Habes igitur doctiſſime lectoꝛ ex his hanc infallibilem veritatem qđ.ſ. ſancti oꝛant pꝛo nobis in cęlis ꝛ quibus modis noſtras agnoſcunt depꝛecationes contra falſa Lutheranoꝛū dicta, quę quidē veritas licet ſit quodāmodo infinitis ſcripturarū teſtimoniis ſufficiēter roboꝛata. Poſſunt tamen ad maioꝛē eius cōfirmationem dicta ſanctoꝛum patruꝫ in Supꝛadictoꝛū Epilogatio.

medium adduci. Que licet Lutherani nõ ad mit-tant attamen pro maiori fideliũ robore nõnulla il-lorũ dicta adducere nõ erit inutile. Ait.n. Hiero-
Hierony. nymus contra Uigilantiũ, apoſtoli ⁊ martyres ad buc in corpore conſtituti poſſunt orare pro ceteris quãdo pro ſe adhuc debebãt eſſe ſoliciti, quãto ma-gis poſt coronas ⁊ triũphos orauerũt in via exiſtẽ-tes: poſtquã aũt cũ Chriſto eſſe ceperũt minus va-lebũt: tũc ora clauſuri ſunt: ſed hoc nullo modo cre-
Bernard⁹. dendũ eſt. Proinde Bernardus in ſermone de vigi-lijs apoſtolorũ Petri ⁊ Pauli, qui potens eſt inqt in terra potẽtior eſt in celis ante faciẽ dñi dei ſui. Si.n. dũ adhuc viueret miſertus eſt peccatoribus ⁊ orauit pro eis. Nunc tanto amplius quãto verius cognoſcit miſerias noſtras orat pro nobis patrem, qr illa beata patria charitatẽ nõ minuit, potius au-tem augumẽtauit.

Aug.22. de ciui. dei. c.8 ⁊.25. ¶ Preterea Auguſtinus miracula recitat quibus ipſe vt plurimũ intererat, interq̃ ⁊ mortuorũ ſuſ-citatiõẽ cõnumerat, q̃ martyrũ interceſſione a dño ſunt exhibita, vñ manifeſtũ ẽ quã temeraria ac blaſ-fema eſt Lutheranorũ heresis, qui honorẽ glorioſe virgini omnibuſq̃ Patriarchis, Prophetis, Apo-ſtolis, Martyribus, Cõfeſſoribus, Uirginib. Cõ-tinẽtibus omnibuſq̃ debitũ electis tollere conan-tur, immo Dominũ qui in ſanctis ſuis in quib. tot mirabilia operat̃ ⁊ laudat̃ valde nequiter blaſfema-re nõ deſiſtũt, qui tamẽ nõ ſunt in ſcripturis ſanctiſ

Matth. 25. his patribus doctiores. Ait.n. dñs quãdiu feciſtis vni de his fratribus meis minimis mihi feciſtis. itaq̃ honor exhibitus ſanctis exhibetur deo, Salo

3. Reg. 2. mon deniq̃ Thronũ matris ſue iuxta Thronum ſuum collocare p̃cepit, verus pacificus Salomon

Chriſtus honorans matrem ſuam idem facit. Superfluū inſuper puto adducere Ambroſium, Gregorium, Bedam, Chriſoſtomū, ceteroſq; innumeros in re tam manifeſta. Cū eccleſię vniuerſalis ritus ꝛ doctrina vetuſtiſſimi nos doceant ſanctos venerabiliter inuocare cuius excellētiſſima eſt authoritas, a qua diſſentire catholico fas nō erit. Docto. eccleſie aduerſantur hęreticis.

¶ Lutherana quedam obiectio.

Et ſi dicat hęreticus ſolus Chriſtus eſt lux mūdi ipſo dicēte. Ego ſum lux mūdi, de quo etiam Joānes, erat lux vera quę illuminat omnē hominē venientem in hūc mundū. De Baptiſta vero, non erat ille lux. ſed vt teſtimoniū perhiberet ꝺ lumine. Ecce euāgeliſta negat Joānē eſſe lucē. Item ſolus Chriſtus eſt Rex regum, ſolus Rex cęli, vita, dulcedo, ꝛ ſpes noſtra, ſolus qui aperuit ianuā paradiſi, ergo huiuſmodi falſe attribuūtur Virgini ſacre aliiſq; ſanctis in orationibus noſtris, quare ſaltem habetur quod taliter nō debemus orare Virginē matrem, quoniā hęc ſoli Chriſto merito attribuenda ſunt, aliter derogatur eius dignitati. Joā. 6. ꝛ. 8. Joānis. 1.

¶ Reſpondetur qꝺ licet ſolus Chriſtus ſit lux vera nihilominus de Joāne baptiſta dixit iudeis ille erat lucerna ardēs ꝛ lucens, ꝛ ille idē apoſtolis ait. Vos eſtis lux mundi, Chriſtus igitur ſolus eſt lux per eſſentiā ſicut ſanctus ꝛ bonus. Nō Joānes baptiſta, neq; Apoſtoli, qui tamen boni, lux ꝛ luminaria fuerunt in mundo per participationē, ita ꝛ dei genitrix virgo regina cęli, Mater miſericordię, vita, dulcedo, ꝛ ſpes noſtra dicit̄, q2 gratiā apud deū inuenit, Chriſtū quoq; vitę nr̄ę reparatorē ſpū ſancto cooperāte cōcepit, ꝛ peperit, ꝛ ſicut xp̄m q eſt ad dexterā patris, ꝛ īterpellat ꝓ nobis, aduocatū apud Reſpōſio.

eundem habeamus. Ita huius noſtri aduocati matrem gaudemus nos habere aduocatam apud pa-
Philip.4. trē ꝛ filium dicētes. Eya ergo aduocata noſtra. ꝛc.
Unde ſi philippēſes fuerunt diuo Paulo gaudiuꝫ
1. Theſſa.2 ꝛ corona, Et Theſſ. ſpes, gaudiuꝫ, ꝛ corona glorię, cur non idem erit nobis glorioſa virgo mater Maria? Non igitur eſt Chriſti derogare dignitati. qđ beatam Uirginem ita ſalutando honoramus. Imo totum honorem quem diuę Uirgini impendimus redūdat in Chriſtum dei ac Uirginis filium,
Joānis.12. ꝛ.2. Cor.1. Uirginem quippe matrem honoramus in filio. Et filium in virginę matre. Quēadmodum qui filiuꝫ
Joānis 14. honorat, honorat ꝛ patrem, ꝛ ēconuerſo. Deus eſt pater miſericordiarum. Cur dei genetrix nō erit mater miſericordię, deus rex cęli ꝛ terrę? cur dei mater non erit regina cęli? Chriſtus via veritas, ꝛ vita cur non etiam Chriſti mater? quę gratiā apud deū inuenit ꝛ ſaluatorē nr̄m Jeſum xp̄m ſalutis noſtrę authorē nobis edidit? Liquet etiā qđ porta cęli nō fuit principaliter clauſa pp̄ peccatū euę, potius aūt p adę peccatū, nec fuit principaliter reſerata p Uirginē matrē ſed p xp̄m. Nihilominus ſicut eua fuit autrix peccati. Ita beata virgo autrix gratię. Et ſicut illa fuit cauſa ſalterꝫ mediate vt porta cęli clauderetur, ita pari ratione iſta vt aperiret, Ideo ecclia ſanctę ꝛ iuſte. cōtra Lutheranorū peſtē, orat dicens Paradiſi porta p euā cunctis clauſa eſt, ꝛ p Mariā virginē iterum patefacta eſt. Et hęc de oratione dei ꝛ ſanctorū hic dicta ſufficiant. Alia vero. quāplura ꝛ doctiora habebis ſuper Mattheū quare, ꝛc.

¶ Ex nobiliss. Tractatu de Adoratione dei omnipotentis ꝛ ſanctoꝝ, ac reliquiarū, imaginūq; veneratione. Quinta cōclusionū diſputatio Concluſio prima.

ET licet ſolus Deus magnus ꝛ omnipotens latria adoratione ſit ſingulariter adorādus hoc ē fide ſpe. ꝛ charitate. Non incōuenit tamē nos ſanctos adorare, pariter ꝛ āgelos, alia ſ. quidem adorationis ſpecie, homines quoq; venerari ſacris atteſtātib⁹ elogiis

¶ More ſolito procedendū notando eſt pro Cōcluſionis veritate ac maiori huius tractatus elucidatione qđ communiter a Doctoribus p̄cipue autẽ a beato Auguſtino. 10. de ciui. c. 1. Et in Enchiridio. c. 2. ꝛ ſequentibus ponuntur tres ſpecies adorationis, ſiue venerationis quę grecis frequēter nominātur vocabulis. s. Theoſebia ſiue latria, dulia, ꝛ hyperdulia. Utimur autē grecis vocabulis, quia in latino eloquio non habemus nomina ſimplicia, quibus explicētur, quę per hec nomina intēdimus deſignare. Per latriam igitur in propoſito intelligēda eſt Theoſebia. i. cultus vel ſeruitus ſoli deo debitus. Qui quidē cultus, adoratio ſtrictiſſime ſumpto vocabulo merito dici debet. Hec autem latria adoratio dupliciter diſtinguitur. ſ. in interiorē, ꝛ exteriorem. Interior nempe latria dicitur actus fidei Spei. ꝛ charitatis, Unde quoties actū fidei Spei. ꝛ charitatis erga deū elicio toties deum colo deū

Tres ſpēs adorationis

veneror deum adoro. Exempli cauſa cũ enim in deo ſũmũ dominiũ credo meditor agnoſco ipſumqȝ vniuerſale principiũ, creatorẽ, gubernatorẽ ⁊ principẽ In ipſo quoqȝ conſiſtere ſummũ dominiũ omnẽqȝ poteſtatis plenitudinẽ, ſine cuius nutu nec folium cadit de arbore, in cuius manu omnia ſũt poſita, cu ius voluntati reſiſtere nullus poteſt, cuius ſapiẽtiã nihil latere, prouidẽtiã cuncta diſponere credo. Cũ inſuper fideliter credo eius bonitatez liberaliſſime cõmunicare, ac omnibus datũ eſt eſſe ⁊ viuere, creata cõſeruare. cõſeruata in ſuos proprios fines fortiter ſuauiterqȝ ordinare, ſueqȝ beatitudinis rationalem creaturã participem facere, lapſa reparare, per petueqȝ captiuitatis filios ſuos ſanguine redimere redemptos glorificare, nulla ſui vtilitate aut neceſſitate. Sed miſericordiſſima ac perpetua qua nos dilexit charitate ac cetera innumera infinitę ſue perfectionis opera mente profiteor. Hęc credendo ac meditando actu fidei, deũ adoro atqȝ colo. ⁊c.

modus adorãdi deuz p fidem.

Cumqȝ ex borũ pertractatione agnoſco ipſum deũ eſſe rationalis creaturę bonuz quam ad ſe beatifice poſſidendum ac fruẽdum creauit. In quo tãquam ſũmi boni poſſeſſione quicquid deſiderari poteſt ampliſſime habetur. Ac per hoc aſſurgo ad concupiſcendũ ipſum ⁊ pp eũ ſic poſſidendũ perpetuo, oĩa alia paruipendo. Incipio eum diligere amore cõcupiſcẽtię q quidem amor eſt proprius actus ſpei ſiue ſpes.

modus adorandi deũ p ſpem.

¶ Cum vero vltra progredior meditando omnem ſuã liberaliſſimam diffuſionẽ non ex preuenientib. creaturę meritis, ſed intrinſeca ac naturali bonitate ſua. Tunc per hoc ſolum ipſum eſſentialiter bonuz eſſe, ſibiqȝ ſolũ ſufficientiſſimum ac ſũme perfectuz

modus adorandi deũ p charitatem.

ꝛ pꝛopterea ab omni ſua creatura coli, revereri, honoꝛari, timeri, pꝛopter ſe ꝛ ſuper omnia amari. Sicq; ſeruiri ꝛ ſubijci debere digniſſimum eſſe debitum ꝛ iuſtiſſimū recte arbitroꝛ. Et id circo actū pfecte dilectionis ſeu pfectiſſimū amoꝛē quo ipſū nō pp comunicata beneficia ſed pꝛopter ſe ipſuʒ, elicio. Sint quoq; mihi creationis, cōſeruationis, redemptionis, iuſtificationis, gratificationis ac beatificationis beneficia, vie quedā ꝛ effectus excitantes ꝛ docētes me ad diligendū deū finaliter pp ſe. Et hic qppe actus dilectionis pfectus; eſt, ꝛ amoꝛ amicicię, ac fruitio pꝛopriuſq; effectus charitatis quo deū colo Theologica charitate. ꝛc.

¶ Hij ſunt igitur actus interioꝛis reuerētię, honoris, ac cultus latrię quibus deū extollimus, magnificamus ſuper oīa, ꝛ tanquā vnicū ſūmū bonū adoramus, quare concludendū eſt, qꝺ nihil aliud ē deū adoꝛare, magnificare, extollere, ac revereri, niſi ſolū deū eſſe talem credere, ꝛ talem deſiderare ac ipſum ſuper oīa diligere. Habes igitur ex his candide lectoꝛ, qd eſt colere ꝛ adoꝛare deū actu īterrioꝛi qꝺ breuiſſime dici poteſt ei adherere, fide, ſpe, ꝛ charitate. Ille nēpe perfecte deū adoꝛat, qui totā fidem ꝛ ſpē pariter ꝛ amoꝛē totū in deū ponit. Hic.n. eſt verus dei cultus quo pater celeſtis colitur in ſpiritu, ꝛ veritate, Secundū illud ſaluatoꝛis. Veri adoꝛatoꝛes adoꝛabūt patrē in ſpiritu ꝛ veritate. i. non in tēplo, non in hoc monte, ſed interius in intimo coꝛdis tēplo ꝛ in veritate agnitionis. Nam in ſpiritu. i. in ſpiritu ſancto ꝛ ī veritate, hoc eſt in filio qui eſt via, veritas, ꝛ vita, opoꝛtet deum patrē adoꝛare qꝺ idem eſt dicere in trinitate pſonaꝝ decet adoꝛare deū.

Cōcluditur hic dei adoꝛatio ꝛ qualiter debet adoꝛari.

Jo. 4.

¶ Adoratio latria exterior ſignum eſt aliqd' ſenſibi le in proteſtationē latrie exterioris exbibitum vt ſūt actus ⁊ geſtus exteriores quibus quis profitetur intus ſe credere, ſperare, ⁊ amare deum, vt ſūmum bonum omniū creatorē ſalutis ⁊ omnis boni princ ipium atq3 finem. Sunt autem hij actus rictus q dam, qui ſecundum chriſtianę relligionis pietatem obſeruantur, vt oblatio ſacrificii, laudum ⁊ cant'co rum vocalis prolatio, manuū compoſitio aut exten ſio, pectoris tunſio, capitis nudatio, genuū inflexio corporis totius proſtratio, ⁊ ſimilia. Et merito nēpe hac duplici adoratione vti debemus quoniā ex du plici natura compoſiti ſumus intelligibili. ſ. ⁊ ſenſi bili, Ideo duplicē adorationē deo offerimus. ſ. ſpi ritualem quę conſiſtit in interiori mentis deuotiōe, ⁊ corporalem que conſiſtit in exteriori corporis hu miliatione. Et hęc de latria duplici adoratione dei pauca ſufficiant. ⁊c.

De dei ado ratione exte riori.

Cur utimur duplici ado ratione.

¶ Secunda ſpecies adorationis dicitur dulia, a do los grece qd' eſt ſeruus latine inde dulia. i. ſeruitus Dulia igitur comuniter ſumpta eſt ſeruitus quedā reuerentię ſecundū quā rationales creaturę ⁊ itel lectuales ſe mutuo honore pueniunt ⁊ venerantur, propter quaſdam ſpirituales rationes. ſ. ppter ali qd' diuinum vel virtuoſum in ipſis repertum, aut ſaltem eis poſſibiliter non excluſu3, q2 ſecundū hoc legitur homines alios quoſdam adoraſſe, videlicet ad captandū beneuolētiā, vel mitigandam irā, aut potius ⁊ melius ad deſignandū aliquā virtutē, ſeu in ſignu3 ſpiritualis amoris ⁊ amicitię Sic legitur de Moſe qui egreſſus in occurſum cognati ſui Je tro ipſu3 adorauit. Sic Jacob de Moſopotamia p grediens in terrā pronus adorauit ſepties fratrem

Exo. 18.

ſuū Eſau appropinquātē. Et Dauid adorauit Jo- Gene. 33.
nathā filiū Saul, ⁊ multi alij vt claret in ſcripturis 1. Reg. 20.
alios adorauerunt. Et hoc quidē modo extendit ſe
hęc dulia adoratio ad omnem creaturā nō damna-
tā. Nō. n. extendit ad demonęs ⁊ reprobos ꝑ dāna
tionis ſententiam a beatitudine perpetuo excluſos
In quibus, ⁊ ſi imago dei quātum ad naturalia
perſeuerat, nec deleri poteſt. Tamē q2 a deo ꝑpetuo Demones ⁊
ſeparati, ⁊ beatitudinē ſecūdū ordinatā dei potētiā dānati nul-
adipiſci nō poſſunt. Tāquā inimici a deo proſcrip lo modo de
ti a nobis nullatenus ſunt honorandi. Alię vero ra bēt adorari
tionales ac intellectuales crature, propter alias gra
tias, ⁊ dona gratis data naturalib. ſuper addita vt
ſapiētia, virtus. ⁊ cetera dona gratis data, q̄ ad ędi-
ficationē, vel ęccleſię, vł ꝑſone adeo donātur hij, nē
pe tales dulia adoratione adorari merēt. Ait. n. phi
loſophus. Honor qui ē dulia adoratio eſt exhibitio Gen. 41. Da
reuerētię in teſtimoniū virtutis, ethicorū. 9. Et pro nie. 2.
pter hoc Pharao honorauit Joſeph. Et Nabuch. Leuiti. 19.
Danielem. Lex inſuper docet ſenes honorādos. d.
Corā cano capite cōſurge, ⁊ honora ꝑſonā ſenis. Et
time dominū deum tuū, Magis autē gratiā dei ha
bentes honorandi ſunt de quibus beatus Grego- Qui ſūt hac
rius ſuper Ezechielem. Boni ⁊ virtuoſi honorādi adoratione
ſunt ne fortaſſe ꝑ eos ille prouocetur qui eorū corda adorādi.
inhabitat. Maxime vero creatura iā beata rationa
biliter eſt adoranda, quēadmodū Abraā adorauit Gene. 18.
angelos, Joſue inſuper cecidit pronus in terrā ado
rās angelum. Verū qđ intelligi poſſunt in angelis Joſue. 5.
ꝑſonam domini adoraſſe mittentē. Nos igit ⁊ prin
cipes ratione dominii ⁊ eccłię ꝑlatos ratione di-
gnitatis, ac virtuoſos viros, ex debito iuſtitię hono
rare debemus. Magis autē viros ſāctos ⁊ homines

in dei gratia exiſtẽtes, cognitis eorum operibus bonis, pcipue autẽ beatos in celis, omneſqꝫ creaturas in gloria celeſti triũphantes, hac dulia adoratione rationabiliter adorare tenemur. Sed plurimũ aduertendũ eſt circa huiuſmodi duliã adorationẽ, ne illa diuina ⁊ ſuperna adoratio latria q̃ ſoli deo merito attribuit exhibeatur creature. Qua de re nõ ſine rationabili cauſa Joãnes angelũ ſibi loquentem adorare volẽs prohibitus eſt ab eo dicẽte. Uide ne feceris tum ad oſtendendũ hominis dignitatẽ, quã cõſecutus eſt per chriſtum, vt angelis equetur. Unde ſubditur ibidem conſeruus tuus ſum ⁊ fratrum tuorũ. Tũ ad excludẽduꝫ idolatrie occaſionẽ, ideo ſubiũgit. Deum adora, ſi quidẽ propter huiuſmodi occaſionis vitationẽ Mardocheus noluit adorare ſuperbiſſimum amam. Timens ne honorem dei transferret ad hominẽ, put in Heſter clare habet.

Optima aduertẽtia circa hominis adorationẽ

Apoc. vltimo.

Heſter. 3.

¶ Tertia ſpecies adorationis dicitur hyperdulia ab hyper qd' eſt ſuper quaſi excelẽs dulia. Et eſt ſeruitus quedã reuerẽtie exhibita ratione excellentie ſingulariſſime eminẽtis in eo cui exhibet. Qualis eſt reuerẽtia exhibita virgini glorioſe in qua eſt prerogatiua excellẽtiſſime, ⁊ ſingulariſſime dignitatis pure creature cõceſſa in eo qd' eſt mater dei. Quo excellit Cherubin, ⁊ Seraphin ac omnes angelos ſpiritus Sed in ſuper cõſiderandũ eſt qd' hyperdulia hec adoratio attribui poteſt monarchijs eccleſie pape ⁊ Imperatori faciẽdo tamẽ cõparationẽ ſtatuũ, ⁊ officiorũ ac dignitatũ in eccleſia militãte, ⁊ ibi manẽdo preciſe. Jn his. n. ſupremus ⁊ excellẽtiſſimus ſtatus in ſpiritualibus eſt papatuꝫ, in ſecularibuꝫ vero eſt maeſtas imperialis. Sic admittit papa tãquã ſupremus hierarcha, in policia eccleſiaſtica vt ſibi fi-

Nota d̾ monarchis eccleſie militãtis.

deles proſternãtur vſqȝ ad pedũ oſcula. Nõ quidẽ ratione ſanctitatis pſonalis (ſi recte ⁊ ſibi cõſcius ⁊ rõis cõpos. Cũ ſit homo fragilis neſciẽs ſicut ceteri an amore vł odio dignus ſit) ſed rõe dignitatis ſui ſtatus, quia vicarius eſt xpi in terris, qui poteſtatis plenitudinẽ cõceſſit Petro ⁊ cuilibet ſuo legitimo ſucceſſori (vt alibi clarius patebit cõtra impios pri matus Petri ⁊ eccleſię ſancte dilaniatores) Hinc fortaſſis crucẽ gerit in ſandaliis quã oſculandã of= fert, tanquã locũ gerẽs crucifixi. Honorẽ illũ nõ ſi= bi vſurpans, ſed in dominum cuius ſignum oſcula tur retorquẽs Claues etiã habet in ſigno, qr ſucceſ= ſor eius ẽ, cui ſingulariter clauiũ poteſtas in ſua ple nitudine eſt collata. Sic imperatores, ⁊ reges, pa= tiũtur proſtrationes, ⁊ vſqȝ ad terrã genuflexiones ſibi exhiberi. Queadmodũ legit in lib. regũ. De da uid q nõ repulit adorantes ſe ſuper faciẽ terrę. Sed magis petita cõceſſit, in quo nõ reprehẽdũtur tãqȝ honorẽ ſibi idebitũ arogãtes, Verũtamẽ cõparãdo hyperduliã ad vniuerſitatẽ creaturarũ nõ põt reue rẽtia illa q̃ exhibetur pape, regibus, ⁊ imperatorib. hypedulia ꝓprie nũcupari, ꝓut ſupra declaratũ eſt. 2. Reg

¶ Dulia vero minor ſiue ſimpliciter dicta eſt reue= rẽtia cõmunis alicui exhibita nõ in atteſtationem alicuius excellẽtię ſingulariſſimę. Sed ſecũdũ rõeȝ excellẽtię cõmunẽ multis, qualis eſt reuerẽtia exhi bita ꝑlatis, inferioribus in ſacris ordinibus cõſtitu tis, aut in dignitatibus ſeu pſonis virtuoſis aut ho minib. ſapia ꝑexcellẽtib. Quinimo ⁊ beatis ãgelis, ac animab. ſanctis, potẽtib. nobis ferre auxiliũ aut noſtrã indigẽtiam releuari vt ſupra diximus. Et ſic ex omnib. iſtis euidenter liquet, multis ſcripturaꝝ teſtimonijs, q̃lit deus adorãdus ẽ pariter ⁊ angeli

Ex dictis in fertur cõclu ſio prima.

necnõ homines cõprehenſores, ⁊ viatores ſiquidem adorandi ſunt. Diuerſa tamen adorationis ſpecie, que fuit noſtra prima concluſio ⁊c.

¶ De imaginum adoratione.

Quoniam autem immenſam hanc adorationis prouinciã agreſſi ſumus, nempe nulla neceſſaria, ⁊ que ad hanc materiam ſpectare videntur pretermittẽda ſunt, ne indiſcreta noſtra adoratio ſit, aut negligens, ⁊ ne forte Chriſtus clamet cõtra nos. Uos adoratis qđ neſcitis, ⁊ ne inſuper illud aliud audiamus. Quãdiu non feciſtis vni de minoribus his, nec mihi feciſtis. Inquiramus igiť an creature rationales, ⁊ res inſenſibiles a nobis adorande ſint. vt exempli cauſa crux Chriſti imagines ſanctoꝝ, ⁊ relliquie, ac cetera ad Chriſtũ vel mẽbra eius, hoc eſt ſanctos pertinẽtia. Secũdo an humanitas Chři ſit latria veneratione adoranda, ex q̃bus etiã clare patebit, qualiter ſacratiſſimũ Chriſti corpus in ſacramẽto altaris ſit adorandũ. Sed primo de imaginibus dicendũ eſt. Pro quibus eſt notãdũ qđ duplex eſt imaginũ repñtatio. vna q̃ fundatur in ſimilitudine rei repñſentantis ad repñſentata, q̃ imitatur ipſaꝫ in quibuſdã accidentib. ſimilib. ſicut imago picta, vel ſculpta ſꝫ ſimilẽ ꝓtractionẽ, ⁊ figurationẽ mẽbroꝝ xp̃i. ſiue in ea figura. in qua natus eſt, vel in qua p̃dicauit, aut in qua crucifixus eſt, ⁊ in ligno pepẽdit. ſiue qua a mortuis reſurrexit, aut aſcendit, vel ad iuditiũ vẽturus expectatur. ſecundũ quã in recordationẽ venire facit perſonam xp̃i veri dei ⁊ hominis, ⁊ pari ratiõe de alijs ſanctis dicendũ eſt. Secũda eſt repñſentatio nõ ex aliqua p̃dictarũ ſimilitudinũ, ſed ex volũtate, ⁊ beneplacito dei, qui voluit per aliqua p̃cedentia facta Chriſtũ ſi

Ioãnis .4.

Matth .25.

Pulcherrime difficultates.

Notabile primũ.

duplex imaginũ repñſentatio.

gnificare, ⁊ figurare, ſicut petra deſerti, ⁊ Serpens eneus Chriſtũ figurabant, ⁊ alia multa q̃ in veteri teſtamento habentur: ⁊c.

¶ Secũdo notandũ eſt, qđ in adoratione imaginũ ⁊ alioꝝ p accidens adoratoꝝ quãuis ſit vnus actus exterior, vt genuflexio, vel aliud ſignum reuerẽtię. Tamen in adoratione interiori. ſ. mẽtali, ⁊ intelle- ctuali tres poſſunt cõſiderari actus, ⁊ formari cõce- ptus. Exẽpli cauſa, vt hanc difficultatẽ facilius in- telligere valeamus. Ponať ãte oculos noſtros ima go aliqua dñi noſtri Jeſu xpi, vel alterius ſancti, tunc dico qđ iſtius imaginis poſſunt formari tres cõceptus, vel actus realiter diſtincti. Unus qui ab ſolute terminať ad imaginẽ illã, put eſt hęc res ma terialis vtputa lapis, vel auꝝ, aut lignũ, aut metallũ ⁊ ſm huiuſmodi abſolutũ cõceptũ dicendũ eſt, qđ talis imago nullo modo adoranda eſt aliqua adora tionis ſpecie. Quinĩno neq; aliquo actu exteriori eſt venerãda, q: talis imago cõſiderať in ſe tantũ, ⁊ abſolute, ſecũdũ qđ eſt lignũ, lapis, aut metallũ, ⁊ nõ ſm rationem ſigni, ⁊ imaginis. Jdeo adorando hãc imaginẽ ita abſolute cõſideratã, eſt idolatrare. Infelices quippe ſunt, ⁊ inter mortuos ſpes illoꝝ q appellãt deos ſuos opa manuũ ſuarũ. Quapp etiã pari ratione dicendũ eſt, qđ illa q̃ nõ habent aliquã rationẽ imaginis minus ſunt adorãda, aut aliqua veneratione colenda. ſicut petra deſerti, ⁊ Serpẽs eneus. Jn illis. n. nõ apparet aliqua ſenſibilis imi tatio ſimilitudinis. ratione cuius repẽſentet ſtatim Chriſtũ. Sed dũtaxat ex aliquo occulto miſterio. Unde ⁊ figurę miſtice dicebãtur, pp qđ nõ ſtatim intuentẽ in rememorationẽ figurati perducebãt, ⁊ ſic facile adoratio ad rem illã figurãtem, ⁊ non ad

Notabi. 2.

Primus cõceptus.

qualiť imagines ſunt adorãde, ⁊ qualiť nõ.

figuratū protenderet, qđ cōſiderans rex Ezechias Serpentē ęneū qui iuſſu dei per Moyſen fuit erectus vt ipſius aſpectu iudei a morſibus Serpentū ſanarētur, laudabiliter cōtriuit, optime cōſiderans populū ipſum Serpētem adorādo gloriā nō deo, ſed ſerpenti tribuere. Hac etiaꝫ de cauſa. ſ. ad idolatriā euitandā p̄cepit deus iudeis ne facerēt ſculptile, vt in multis ſcripturarū locis habet. Secundus cōceptus, vel actus illius imaginis poteſt formari ꝛ terminari ad imaginē illam, nō tamen abſolute vt ē hęc res materialis vtpote, hic lapis, hoc aurū, vel lignū, ſed ad rem ipſaꝫ nō abſolute, ſed reſpectiue inquātū eſt imago Chriſti, vel alicuius ſancti, ꝛ hic nēpe actus eſt quedā recognitio, quare cognoſco rem illam vt ordinatā ad rep̄ſentandū Chriſtū, Seu ꝯceptus, vel cōplacētia quā mihi cōplacet res illa, vt talis imago honoranda propter prototypū, ꝛ ſecūdum huiuſmodi actū vel cōceptum dicenduꝫ eſt verę ꝛ catholicę qđ talis imago pōt, ꝛ debet venerari, ſeu adorari dulia vel hypdulia adoratione, nō autē adoratione latria. Nō. n. video eſſe benedictū qđ eodem honore honoret deus, ꝛ imago eius. Conſtat quippe maniſeſtiſſime qđ in imagine etiā Chriſtū rep̄ſentāte nō eſt ponēda tota noſtra fiducia, ſpes, ꝛ amor. Ideo imago Chriſti nō eſt adorāda adoratione latria proprie dicta. ſ. fide, ſpe, ꝛ charitate, q̄ ſolus deus, ꝛ Chriſtus, verus deus ꝛ homo eſt hac adoratione adorandus, pari inſup ratione credendū eſt de imaginibus alioꝝ ſanctoꝝ, q̄ nō ſunt ita adorandę, ſalteꝫ adoratione interiori, ſicut ſancti quorū ſunt imagines, licet vt diximus ſint aliquo actu exteriori venerandę, Secūdum autem qđ rep̄ſentant, vel ordinate ſunt ad rep̄ſentandū Chri

4. Reg. 18.
De. 2. cōceptu.

Nota authoris ſententia.

ſtum, vel beatam Uirginem, ſeu beatū Petrū, aut alios ſanctos ſunt huiuſmodi imagines magis vel minus venerandę, colendę ⁊ honorādę, ac in eccleſiis, ⁊ oratorijs habende. Nūquā tamē credendum eſt in illis eſſe illaꝫ gratiā, ⁊ ſanctitatē, ſeu virtutē, ac poteſtatem, q̄ reperitur in Chriſto ⁊ ſanctis eius ⁊c. Ex dictis igitur patet, quorūdam hominum ſtolidus error qui adeo ad imagines afficiūtur, vt in ipſis credant eſſe aliquid numinis gratię, vel ſanctitatis, quibus potentes ſint facere miracula, p̄ſtare ſanitates, eripere a periculis, ⁊ a nocumētis, ac inſidijs p̄ſeruare, ex hoc aſſurgentes ad eorum venerationē, vt p̄miſſorum aliquid cōſequantur. Arguit inſuper nōnullorū indocta ſimplicitas, ⁊ indiſcretio. qua reuerentius adorant imagines pulchras quam turpes, nouas quā vetuſtas: necnō ⁊ ornatas venuſtiori auro, ⁊ purpura quā nudas, credentes eas eo ſanctiores, quo precioſiores, quod cōfirmat beatus Bernardus dicens. Offertur libentius auro tectis vbi magis cernitur diuitiarū cumulus. Arguitur deniq̃, ⁊ aliorum rudis leuitaꝫ, qui improuide vota emittunt, ⁊ ad peregrinandū ſe obligāt, nunc ad illam, nunc ad aliam ęccleſiā intuitu certarū imaginum, credentes illas maiori in illa quam ſimiles in alijs fulgere virtutibus, clarere miraculis, ⁊ maiori fulciri poteſtate. Hęc quippe omnia in uanā trāſeunt ſuperſtitioneꝫ, in quam non inciderent, ſi rationem adorationis, ac veri cultus attenderent, aut ſi ignorant informationem humiliter a doctoribus reciperent. Patet ſiquideꝫ imagines fore res inſenſibiles, quę ex certa partium ſuarum figuratione, ⁊ ordine, imaginis nomen ſortiūtur. vnde eius conuenit res alias ſignificando rep̄ſentare. Uis. n. hō

Error ignorantiū.

Qualit' iſti adorant imagines.

Modus lo= quendi. qui ſumme delectaris in imaginū adoratione, adora re verā imaginē dei: potius adora creaturas ratio nales in quibus eſt vera imago, ꝛ ſimilitudo dei. Fuerūt nēpe create ad imaginē, ꝛ ſimilitudinē ei⁹. In quibus etiam eſt aliquod diuinū, puta virtus, poteſtas, aut excellētia aliqua ſingularis a deo par ticipata, quorum, quia neuter reperitur in imagine pure materiali. Nulla talis propter ſe eſt adoranda, neqꝫ auxilium quodcunqꝫ ab eis poſtulādum eſt. Neqꝫ.n. vident, neqꝫ audiunt, neqꝫ ſe intelligūt ve= nerantes. Sūt.n. creaturę inanimatę, quibus neqꝫ eſt ſenſus, neqꝫ intellectus ꝛc. Omnia quippe q̄ di= cta ſunt a deo ꝛ ſanctis quoꝝ ſunt imagines qui ꝛ per ſe corā imaginibus adorādi ſunt, fideliter expe= ctanē, ipſe vero imagines nō per ſe ſed ꝑ accidens: honorantur nō ſiquidem propter virtutem, poten= tiam, aut gratiam eis inexiſtentē. ſed propter rēp= ſentationē coꝝ quibus talia inſunt ꝛc.

Epilogatio omnium di ctorum.

¶ Tertius cōceptus vel actus pōt formari ꝛ termi nari ad prototypū illius imaginis quo recognoſco id qđ rep̄ſentatur tāquā ſumme bonū, ꝛ vniuerſale omniū principiū. Ad quē actū vel ꝯceptū eliciendū moueor per app̄hēſionē illius imaginis Chriſti, ꝛ hic actus vere eſt actus latrię, ſeu adoratio latria ꝓ prie dicta, q̄ ſolū terminatur ad imaginatū, ꝛ nō ad imaginē. Non.n. vidēdo imaginē Chriſti recogno ſco ipſam imaginē quā video eſſe ſumū bonū, ſiue cōſiderem ipſā in ratione imaginis, ſiue abſolute, vt rem aliquā in ſe, ꝛ hoc eſt qđ ait Damaſcenus li bro.4. ſentē. Honor q exhibeť imagini refertur ad illud cuius ē imago. Vñ dicit magnus Baſilius. Honor imaginis ad prototypū peruenit. i. exēplar, eſt.n. prototypon prima forma, ſeu forma exēplaris ad quam

Damaſce.

Quid ē ꝓ= totypon.

ad quā facta eſt imago, ⁊ de hac adoratione imaginis Chriſti habet̄ in quodā Decreto ſinodi Conſtantinopolitani, vbi dicit̄. Sacratā imaginem dn̄i noſtri Jeſu xp̄i, ⁊ omnium liberatoris, ⁊ ſaluatoris, ꝑquo honore cū libro euangelioꝝ ſanctoꝝ adorari decreuimus, ⁊ īfra. Siqs ergo nō adorat yconā.i. imaginē ſaluatoris Chriſti, nō videat formam eius quando veniet in gloria paterna glorificari ⁊ glorificare ſanctos ſuos, ſed alienus ſit a cōmunione ipſius, ⁊ claritate. Cadet proculdubio huius ſinodi maledictio ſuper oēs hereticos Lutheranos ſpernentes, ac cōburentes, necnō ⁊ deſtruentes oēs Chriſti imagines, ⁊ ſanctoꝝ (niſi o vtinā cōuertātur.) Habet̄ inſuper ī eodē Decreto ſinodi Cōſtātinopolitani, qđ dignū eſt, vt ſm cōgruentiā orationis, ⁊ antiquiſſimā traditionē, propter honorē q ad principalia ipſa refertur, etiā deriuate ycone.i. imagines honorētur, ⁊ adorētur. Adorētur inquā nō p ſe quaſi in ipſis ſit aliqua virtus. vnde releuari aut iuuari poſſit humana infirmitas. Sed tanq̄ ſigna Chriſti, ⁊ ſanctoꝝ, qui ferre poſſunt auxilium poſtulanti, ⁊ hoc eſt qđ dicit canon, de cōſe. diſt. 3. Venerabiles inquit imagines, chriſtiani non deos appellant, neq̧ ſeruiunt eis, vt dijs, neq̧ ſpem ſalutis ponūt in ipſis, neq̧ ab eis expectāt futurū iudicium, ſed ad memoriā ⁊ recordationē primitiuorum venerātur eas, ⁊ adorant, ſic ad adorandum Chriſti imaginem hortatur beatus Aug. de viſi. infirmoꝝ vbi loquens de tali imagine dicit. Hanc cōplectere, humiliter venerare ſuppliciter, cū hec ad memoriā tibi reducat crucifixum ⁊c.

Decretū ſinodi Cōſtātinopoli.

Maledictio in Luthe,

Auguſti.

Tertio vt omnia q̄ ſupra dicta ſunt, ⁊ q̄ dici poſſunt de imaginū adoratione his paucis verbis con- 3. authoris notab. oīa cōplectens.

dudum. Notandū cū qđ duplex eſt generalis ado-
Prima diſtinctio. ratio, vna .ſ. interior, q̄ fit per eleuationē mētis ad
deū, vel ad ſanctos per fidem, ſpem, ⁊ charitatē, ſeu
Adoratio interior exterior. propter aliqđ bonū impetrādū, aut ad gratias agē-
dum, ⁊ tandē q̄ cōſiſtit in interiori mentis deuotio-
ne. Alia exterior, q̄ fit per capitis inclinationē, vel
genuū flexionē, ſeu pectoris tēſionē, ⁊ q̄ finaliter
conſiſtit in exteriori corporis humiliatione, vt dictū
eſt ſupra.

2. diſtinctio Adoratio p ſe p accidēs ¶ Item aliter diſtingui poteſt adoratio .ſ. per ſe, ⁊
per accidens. Adoratio per ſe, eſt q̄ fit ratione ſui.
Per accidens vero: q̄ exhibetur ratione vel reſpectu
alterius. His igitur notatis ſequitur.

¶ Secunda Concluſio.

Adorare Chriſti vel ſanctoꝝ imagines abſolute
conſideratas ꝓut ſunt res materiales lapideę,
ligneę, vel ferreę, idolatrare fatemur, q̄re nulla quo-
uis adorationis ſpecie ſunt adorandę. Quinimo
neq̨ aliq̄ veneratiōe exteriori, vel interiori colēdę.

¶ Tertia Concluſio.

Imagines reſpectiue conſideratę, inquantum re-
preſentant Chriſtum, vel ſanctos poſſunt ⁊ de-
bent aliqua exteriori adoratione venerari ſaltē per
accidens. Nulla tamen adoratione interiori, ſeu la-
tria veneratione ſunt adorādę. Niſi ad ꝓtotypuꝫ,
huiuſmodi interior adoratio referatur.

¶ Hę duę concluſiones clarent ex notabilibus, ſed
forte dicet qſpiā, quęlibet adoratio exterior p̄ſup-
ponit interiorem, ideo ſi imagines reſpectiue conſi-
Obiectio. derate inquantū rep̄ſentant Chriſtum, vel ſanctos
(vt dicit hęc tertia concluſio) ſunt adoratione exte-
riori venerande. Debent etiam ⁊ interiori venera-
tione adorari.

¶ Reſpōdetur quod adoratio imaginū exterior p̄-
ſupponit aliam interiorem adorationem, nō in ordi-
ne ad ipſas imagines, ſed in ordine ad ipſarū ima-
ginū repſentata. puta ad Chriſtum, vel ſanctos. vt
cum video aliquā imaginem, vtpote Chriſti, formo
duas adorationes vnam exteriorē, per corporis hu-
miliationē, q̄ principaliter refertur ad Chriſtum.
repreſentatum, minus autem principaliter, ſeu per
accidens ad ipſam imaginē, inquātum eſt Chriſti
repſentatiua. Aliā inſuper formo interiorem adora-
tionem, per fidem, ſpem, ⁊ charitatē, q̄ adoratio la-
tria nūcupatur, ⁊ hęc tantū refertur ad Chriſtum.
¶ Item aliter ⁊ clarius dico, quod ſi nobis p̄ſente-
tur aliqua imago Chriſti, vel virginis Marię, aut
ſancti Petri, vel alterius ſancti, tūc huiuſmodi ima-
go poteſt tripliciter conſiderari, vt ſupra diximus.
Uno modo prout eſt hoc lignum, vel hic lapis, aut
ferrū, aurū, ſeu argentū, ⁊ ſic iſto modo ꝯſiderata,
liq̄t, q̄ imago illa nullo mō ē adorāda, neq; ado-
tiōe īteriori, aut exteriori, neq; p ſe, neq; p accidēs.
¶ Secūdo modo poteſt conſiderari prout eſt ordi-
nata ad repſentandū Chriſtū, vel virginē Mariā,
aut beatū Petrū, ⁊ tunc dicendū eſt talem imaginē
nō eſſe adorandā adoratione interiori .ſ. latria, vel
hyp̄dulia, aut dulia. Sed tn̄ eſt veneratiōe exterio-
ri colēda, nō p ſe, ſed p accidēs .ſ. ratiōe imaginati.
¶ Tertio mō pōt cōſiderari xp̄s, qui nobis p illā
imaginē repſentat̃, ⁊ tūc abſq; vlla mētis ābiguita-
te, duplici latria eſt adorādus .ſ. interiori, per fidē,
ſpem, ⁊ charitatē, ⁊ exteriori p corporis humiliatio-
nē, vel ſi per illā imaginē repſentatur virgo Maria
adoratione hyp̄dulie eſt adorāda, ſeu dulia, ſi p̄ſen-
tat̃ nobis beatus Petrus, vel alius ſanctus ⁊c.

Reſponſio.

Per pulcrū authoris exēplum.

Hic clarius loquit̃ author.

¶ Quarta Concluſio.

Sancte ac iuſte ⁊ laudabiliter chriſtiana religio ſuſtinet Chriſti, ⁊ ſanctorū imagines in eccleſia, ⁊ oratorijs, nō eo fine, vt ipſe per ſe adorētur, ſed vt fideliū mentes per earū inſpectiones excitētur ad reuerentiā, ⁊ honorem exhibendū, iis quoꝝ ſunt imagines, i quorūue cognitionē recordatiuā ducūt ⁊c.

Quid ſit imaginem adorare. ¶ Hec cōcluſio eſt de ſe clara. Quid eſt .n. adorare imagines Chriſti, niſi adorare Chriſtū per fidem, ſpes, ⁊ charitatē in illa imagine, vel in p̄ſentia illius imaginis? Quid eſt inſuper imaginē virginis Marie colere, vel alterius ſancti, niſi v̄ginē Mariā, vel aliū ſanctū in ſue imaginis venerari p̄ſentia? Et ſic de alijs. Non .n. adoro imaginē Chriſti q2 lignum, nec q2 imago niſi forte per accidēs. Sed adoro xp̄m corā imagine Chriſti, q2 .ſ. imago xp̄i excitat me ad amandū, ⁊ adorandū Chriſtū, ⁊ ita dicendū eſt de imaginibus alioꝝ ſanctoꝝ, q̄ excitant nos ad eorū venerationē, ⁊ hac de cauſa vt dictum eſt in p̄ceden

Cur eccleſia ſuſtineƺ imagines. ti cōcluſione, eccleſia ſuſtinet imagines in templis ⁊ oratorijs. vnde beatus Gregorius hoc idem cō firmat, qui Sereno Epiſcopo Maſſiliēſi imagines deſtruenti ne adorarentur, ita ſcribit vt habetur de conſe. diſt. 3. dicens. Perlatū eſt ad nos qđ incōſiderato zelo ſuccenſus, ſanctoꝝ imagines ſub hac quaſi excuſatiōe ne adorari debuiſſent ꝯfregeris, ⁊ quidem q2 eas adorare vetuiſſes omnino laudamus,

Gregorius. fregiſſe vero rep̄hendimus. Dic frater, a quo factus ſacerdote aliquādo auditū eſt, qđ feciſti? Aliud eſt enim picturam adorare, aliud per picturam hiſtoriā quid ſit adorandum addiſcere Nam qđ legentibus ſcriptura; hoc ⁊ idiotis p̄ſtat pictura cernētibus, q2 in ipſa ignorantes vident, qd ſequi debeant, in ipſa

legunt, q litteras neſciunt, vnde et pcipue gentib. i. laicis, pro lectione pictura eſt. Ad idē inſuper videtur ſonare Damaſce. libro. 4. ſenten. dicens. Quia nō oēs noſcunt litteras, neq lectioni vacāt, patres excogitauerunt: velut quoſdā triūphos in imaginibus hec deſcribere ad velocē memoriā, quapp multoties nō ſecūdum mentē habentes dñi paſſionem, imaginē crucifixionis Chriſti videntes: et in ſalutaris paſſionis memoriā venientes procidentes adoramus Chriſtū. Ecce dicit Chriſtū adorari ad inſpectionem imaginū ducentiū in notitiā rememoratiuam Chriſti, qđ equidem verum eſt etc.

¶ Obijciunt Lutherani.

AT contra dicta grauiſſime inſtant modernio res heretici dicētes. Si in nullis Chriſti et ſanctor imaginibus eſt aliqd numinis, gratie, vel ſanctitatis, virtutis, aut poteſtatis, quib. imagines ille potentes ſint facere miracula, pſtare ſanitates, eripere a periculis, et a nocumētis, ac inſidijs pſeruare. (vt recte dictum eſt in ſecundo notabili) igitur falſe, rude, ſtulte, ac improuide, chriſtiāi vota emittūt ad imaginem Chriſti, ac Marie virginis, et aliorum ſanctorum. Necnon ſtultiſſime, abſq vlla vtilitate, immo maximo cum ſui ac ſuorū detrimento, ad peregrinandū ſe obligant, nunc ad illam, nunc ad aliā eccleſiam, vtpote ad viſitandū apoſtolorum limina Rome, aut ad ſanctū Jacobum in compoſtella, ſeu beate Virginis apud Lauretum, aut ad imagines anunciationis beate Virginis de Florētia, vel ad aliam virginis imaginem in mōte, extra muros ciuitatis Bononie, et ad quāplura alia Chriſti, vel virginis Marie, ſeu aliorum ſanctorum loca etc.

¶ Reſpondent Catholici.

AD hanc Lutheranorũ obiectiones de facili reſpondetur, qđ ſi aliquãdo miracula fiunt hominibus ad eccleſias, & ad imagines cõſuetibus, & adiutoria aut ſanitates pſtantur, nõ hec ſiquidem virtute imaginũ, ſed virtute dei & angelorum ſanctoꝝ miniſterio, ad interceſſiões ſanctoꝝ cõtingũt. Ideo pegrinationes ad certas imagines, vel determinata loca, pſertim cõſecrata, vel etiã conſecranda fideliter cõmẽdamus. Non.n. vſquequaq; negandũ eſt quin in certis locis ſingulariter relucẽt beneficia dei, & maiora crebrius, quã in alijs, vel propter ſanctorũ reliqas ibi conditas, vel occulta miniſteria (alias myſteria futuris tẽporibus, ibi celebranda, aut celebrata) vel alias cauſas nobis occultas propter quas deus vnũ locum elegit ſuo cultui, & non alium. vnã eccleſiã, & nõ aliam. Pariter & vnã imaginem, in qua ſua diuina refulgẽt opera, & nõ aliã, qđ ſcripturarũ teſtimonijs demõſtratur. Nã primo deus elegit tabernaculum, quod per Moyſen erigi mandauit. Deinde locũ in ſilo. Deniq; templũ Salomonis in Hieruſalem. Unde ait Moyſes. Caue ne offeras holocauſta tua in omni loco quem videris. Sed in eo quem elegerit dominus.

Relucẽt dĩ miracla magis ĩ vno loco q̃ in alio diuina ſauẽte gratia.

Deute. 12.

3. Reg. 7.

¶ Preterea Jacob patriarcha, poſt ſcale cuius ſummitas cęlum tangebat, angeloꝛũq; in ea aſcendentium & deſcendẽtium viſionem ait. Uere dominus eſt in loco ſancto iſto, & ego neſciebam. Surgenſq; erexit lapidem in titulum, fundens oleum deſuper, appellauitq; nomen loci illius Bethel, qđ interpretatur domus, vel habitaculũ dei. vnde & dixit terribilis eſt locus iſte, nõ eſt hic aliud, niſi domus dei & porta cęli. Idcirco locuz iſtum, tituli erectione ſacrificio, & voto quod dominꝰ vouerat honorauit.

Gen. 28.

Edoctus inquam diuinitus didicit quãta, et quam mirabilia operaturus erat dominus in loco iſto, nam ibi fundandũ erat tẽplum ad dei ſpeciales cultũ. Ibi inſuper conſumaturus erat dominus. opus noſtrę redẽptionis: ſe ipſum patri in cruce offerens. Propinquus enim erat locus crucifixionis. Ideo poſt reditum de Meſopotamia ibidem ſacrificium deo obtulit. Non ergo locum propter locum, ſed ꝓpter miſteria ibidem futura in loco iſto domino ſacrificauit. vnde Auguſtinus i hoc loco ait. Super lapidem libauit Iacob, non autem lapidi. Sic in propoſito nec reprobari poteſt, nec mirari debem⁹, ſi diuin in vno loco, vel coram vna imagine, crebreſcunt miracula, ſanitates et cetera beneficia in eodẽ loco, non locum ſed deum qui ibi operatur laudare. Nec imaginem, ſed coram imagine deum et ſanctos cõtingat adorare. Itaq; nõ rebus inanimatis, non ſculptilibus, aut imaginibus, ſed deo et ſanctis eius honor, laus, et adoratio impenditur. Nam vt ſupra diximus ſemper imaginum adoratio debet referri ad prototypum, quare rationabili diſcretione, nunc in vno loco, nunc in alio, nunc in vno tempore: nũc in alio, nunc ad vnum ſanctum, nunc ad alium, pro diuerſis donis virtutibus, et gratijs recurrere licet, eaſq; deuotis orationib. impetrare, Liquet nempe quod in ſanctorũ venerationibus diuina bonitas, ſapientia, potentia, extollitur et laudatur: et ſic patet ad obiectionem modernorũ hęreticorũ reſponſio ſufficientiſſima. et hęc de imaginum adoratione ſatis ſint dicta etc.

Gen. 35.

Hiſtoria Iacob reducit ad ꝓpoſitũ.

¶De ſanctorũ reliquiarũ veneratione.

Concluſio Quinta.

Sunt nempe ſanctorũ reliquię venerabiliter honorandę, tanquam ea quę fuerunt partes corporum ſanctorũ. Non tamen eo proprio cultu quo ſancti venerari merentur. ꝛc.

¶Hanc concluſioné quãtũ ad. i. parté probat beatus Hieronymus contra Vigilantiũ, qui cultum reliquiarum ſanctorũ reprobauit qḋ ex hoc etiam probari poteſt. Quoniam per cõtactũ illorũ multa dominus beneficia cõtulit ad earũ dignitaté declarandã, igitur prima pars concluſionis vera antecedens probatur. Nã ad contactũ oſſium Heliſei prophetę, vita reſtituta eſt mortuo. Pariter ꝛ ad contactum ſemicinctiorũ Pauli, ꝛ ſudariorũ ſanati ſunt languidi.

4. Reg. 13. Actuũ. 19.

¶Legitur etiam qḋ ad contactum ſepulchri beatę Agatę, curata eſt mater ſancte Lucię a ſanguinis profluuio. Et illa inſuper alia, que eãdem infirmitatem patiebatur ſilicet ſanguinis fluxũ duodecim annis acceſſit retro ꝛ tetigit fimbriam veſtiméti Chriſti, ꝛ illico ſanata é. Sed qd moror ĩ tot ſcripturarũ exéplis aut quid plura dicã? Nõne ad vmbram Petri ſanabantur infirmi? Si enim vult deus ſuorũ corpora ſanctorum ac eorũ reliquias per miraculorum corruſcationé honorare. Cur igitur vos o Lutherani eas venerari cõtemnitis? Honor ergo ſanctorũ reliquiis impenſus quãtũ ad interiorem actũ, nihil aliud eſt quã recognitio interior qua huiuſmodi reliquię creduntur eſſe vel fuiſſe partes corporũ ſanctorum dum vixerũt in hac mortali vita, quibus deuote ſeruierunt domino ꝛ meruerũt gloriã. Cuius poſt reſurectioné dum reunientur animabus ſanc

Actuũ. 5.

Quomodo reliquię ſũt honorande

torum participes erunt per dotes glorie corporis. Honor autem exterior sanctorũ reliquiis exhibetur per capitis denudationẽ, et inclinationẽ, etiam genua flectendo coram eis. etc.

¶ Secunda pars Conclusionis sic ostenditur quoniã corpora et reliquie sanctorum non recognoscuntur tãquã rationales creature habentes in se diuine gratie dona et merita, ac virtutes dei per actus beatificos capaces secundũ potẽtiam dei ordinatã, que quidẽ recognitio est actus adorationis dulie proprie accepte. Sed recognoscuntur tanquã aliqd ptinens ad eas. Ideo non eo proprio cultu adorãtur quo sancti venerari merẽtur. etc.

¶ De singularissima Christi adoratione.

Conclusio. Sexta.

SAluator noster Christus qui est verus deus et homo vna adoratione que est latria proprie accepta est adorandus. etc.

¶ Hec Cõclusio sic clarissime demonstratur quoniam homo Christus est persona verbi, et ita deus, ideo ea adoratione que solius dei, est adorãdus, hec autẽ est latria proprie dicta igitur. etc. Preterea credendum et profitendum est hominẽ Christum esse summũ, et vniuersale omniũ principium quia deus, iuxta illud simboli Dominus noster Jesus Christus dei filius deus et homo est. Ab hac enim adoratione natura humana secludẽda non est, nõ quod natura humana sit terminus huius adorationis, et per se hac adoratione latria adoretur. Sed quia tota persona verbi (hoc est persona verbi in humana et diuina natura subsistens) adoratur. Hec enim psona, que vere est homo, est summũ et vniuersale omnium principium, Et ad hoc seruit similitudo pur.

pure, ⁊ diadematis regis. Similiter igniti carbo-
Damaſce. nis. Ideo Damaſcen⁹ poſtq̃ dixerat. Adoro Chri-
ſti dei mei ſimul vtrãq; naturã, propter carni vnitã
diuinitatem addidit. Non. n. quartam appono per
ſonam in trinitate. Sed confiteor perſonam vnam
verbi ⁊ carnis eius. His verbis inſinuare videtur
Chriſti humanitatẽ cu; verbo vna adoratione eſſe
adorandam attendendo vnitate; perſone, qđ nihil
aliud eſt dictu qua; adoro ſimul vtrãq; naturam,
diuinam. ſ. ⁊ humanã. Ad hunc ſenſum, id eſt ado-
ro Chriſti perſonam in vtraq; natura ſubſiſtente;,
Joan. 14. ⁊ in hoc idem (vt verũ fatear) ꝑtendunt verba di-
Auguſtin⁹ ui Auguſtini in ſermone ſuper illud. Nõ turbetur
cor veſtrum, vbi ait. Ego dominicã carnem, immo
perfectam in Chriſto humanitatem, ideo adoro, qꝛ
a diuinitate ſuſcepta, ⁊ deitati vnita eſt, vt non aliũ,
⁊ alium, ſed vnum eundemq; deum, ⁊ hominẽ filiũ
dei eſſe confiteor.

Dulchrũ ex-
emplum. ¶ Deniq; ſi hominẽ ſeparaueris a deo, illi nũquã
credo, nec ſeruio, Uelut ſi quis purpu-ã, vel diade
ma regale iacẽs inueniat, nũq̃ ea conabiť adorare.
Cũ vero rex ea fuerit indutus, periculũ mortis in
currit. Si ea cũ rege quis adorare cõtempſerit. Ita
in xp̃o dño humanitatẽ nõ ſolã, vel nudã, ſed diui
nitati vnitã. ſ. vnũ filiũ, verũ deũ, ⁊ hominẽ verum.
Si quis adorare contẽpſerit eternaliter morieť.

Ps. 80. ¶ Preterea ille idẽ ſup pſal. 80. ait. Caro ſine ipie
tate a v̾bo dei aſſũpta adorať a nobis, qꝛ nemo car-
nẽ eius mãducat, niſi prius adoret. Sed q adorat
nõ terrã intueť, ſed illũ potius cuius ſcabellũ ẽ pp
quẽ adorat. Ex his igiť clare liq̃t, qualiter vnio na-
ture humane, cũ nã diuina, q̃ qđẽ ypoſtatica vnio
nihil aliud eſt, quã xp̃s, qui eſt verus deus, ⁊ homo.

ſumma adoratione, q̄ eſt latria ꝓprie dicta adorari decet.ſ.per fidē,ſpem,⁊ charitatē,quare ⁊c.

¶ De Chriſti humane nature adoratione Concluſio Septima.

Humana natura in ſe, ⁊ abſolute, vt xp̄i pars ꝯſiderata, etiā diuine in xp̄o hypoſtatice vnita nō eſt adorāda latria ꝓprie dicta, licet alia ſumma veneratione, q̄ ē hypdulia,ſit venerāda,atq3 colenda ⁊c.

¶ Prima pars cōcluſionis eſt nota. Nā humana natura,etiā vnita deitati in xp̄o nō eſt deus, q2 per illā vnionē,licet excellentiſſimā nō mutatur illa nā humana:quātum ad ſubſtātialia,⁊ ita manet creatura. Solus autem deus latria proprie dicta meri to adoratur,hoc eſt fide.ſpe,⁊ charitate,igitur ⁊c.

¶ Item nulla pura creatura (vt omnes aſſerūt) eſt latria adoratione adoranda,quia aliter,quod cōueniret creatori, attribuerēt pure creature, quod eſſet idolatrare,⁊ deum blaſſemare. Cum autē3 natura humana in ſe,⁊ abſolute,conſiderata vt Chriſti pars,etiam diuinitati coniuncta ſit pura creatura.igitur non eſt adoranda adoratione latria proprie dicta. Conſequētia patet.Maior ab omnibus conceditur.Minor autem eſt de ſe nota. Ergo prima pars concluſionis eſt vera ⁊c.

¶ Secunda pars ſic oſtenditur, quia humana natura in ſe cōſiderata eſt creatura. Sed ſecundum gratiam,⁊ gloriam eſt omnium creaturarum perfectiſſima.Ergo ſibi debetur ſumma ſeruitus creature debita,que eſt hyperdulia proprie dicta.Na3 vt ſupra diximus, hypdulia adoratio eſt ſeruitus q̄dā magne reuerētie,exhibita rōe excellētie ſingularis

Qualiṫ humanitas xp̄i abſolute cōſiderata eſt adoranda.

ſime, et eminentis in eo cui exhibetur. Qualis eſt reuerentia, que exhiberi debetur humanitati Chriſti ſeorſum ſumpte et virgini glorioſe. Sic generaliter dicendum eſt de ſanguine Chriſti effuſo et preputio eius. Si adhuc in terris conſeruantur. Nam vtrunque in eccleſia lateranenſi vrbis Rome contineri dicitur. Et in die ſancto paſce populo adorandum, oſtenditur. ſanguis quoque xpi etiam in ſancto Andrea ciuitatis Mantue conſeruari publice fertur. Quemadmodū igitur humanitas Chriſti eſt adoranda hoc eſt ſanctiſſimū corpus et eius anima benedicta non difformiter dicēdum eſt de cruce dominica, clauis, lancea, ſepulcro, et ceteris chriſti ſanguine rubricatis, at quanto res adoranda eſt honorabilior et dignior tanto adoratio debet eſſe maior, citra latriā adorationem que tantū deo conuenit et xpo Jeſu.

¶ De ſpeciali crucis adoratione.

¶ Adoratio crucis Chriſti ſiue crux illa fuerit picta ſiue ſculpta ſiue de quacūque materia fabricata ēt ſi fuerit de ligno dominico. Si huiuſmodi adoratio referatur ad prototypum, vt referri debet ſcilicet ad Chriſtum crucifixum repſentatū clare dicendum eſt quod crux Chriſti latria adoratione, que eſt per fidem. ſpem, et charitatē adorari licet, ſi autem adoratio crucis referatur ad ipſam crucem prout eſt lignum mēbris Chriſti in eo ſuſpenſis conſecratum et in quo ſalus noſtra Chriſtus pependit. Jn quo etiam ſalutem operatus eſt in medio terre, tunc liquet crucem Chriſti adoratione Hyperdulia venerari debere. Quare. etc.

¶ De Eucharistie adoratione.

Concluſio Octaua.

Chriſtus Ieſus, qui veraciter ſub ſacramentalibus ſpeciebus in eucbariſtia cōtinetur. Sūma latria adoratione, tam interiori, quā exteriori eſt adorandus ꝛc.

¶ Hęc cōcluſio multis Lutheranoꝝ fautoribus, ꝛ his peioꝛib. aduerſat, qm̄ pſuppōit ſub ſacramēto eucbariſtię, ſacratiſſ. Chriſti corpus, anime rationali, ꝛ diuinitati cōiunctū vere, ꝛ realiter ꝯtineri, vt in tractatu de eucbariſtia ſcripturarū teſtimonijs, aptiſſime demōſtrabit̄, ꝯ Zuingliū, ꝛ Oecolāpadiū, alioſq; antiquos ꝛ moderniores hęreticos. Suppoſita igit̄ prima parte ꝯcluſionis vt decet, tota hęc cōcluſio reliquit̄ vera, nec alia indiget ꝓbatione. Qñ dū ſacerdos in miſſę officio ſacramētū leuās ī altū ꝛ populo oſtēdit. Adorādus eſt Chriſtus actu interiori, ꝛ exteriori. Interiori quippe magna mentis deuotione, quieto corde, excluſis tumultuantibus tēporalium rerū cogitationibus, ſe recolligat, quiſquis circūſtans ad deum creatorem ſuū ꝫ redemptorem ꝛ ſaluatorem, qui veraciter ſecundū ꝫ vtrāq; naturam, ſub ſacramētalibus ſpeciebus, quas corporalibus videt oculis inuiſibiliter cōtinetur, adorandum, dicens verbo mentali. Adoro te Ieſu Chriſte ſaluator, qui per mortem tuā ꝫ redemiſti mundum. Adoro p fidē te xp̄m in hoc ſacramēto ꝯtētū, ꝓfitēdo verū deū, ęterni p̄ris ꝯſubſtātialē filiū, ꝓ nobis hominē factū: q quos creaſti ſanguinis ꝓprij effuſione, a morte ꝑpetua redemiſti, in cuiꝰ ſalutarē memoriā p̄ſentē te exhibere dignatꝰ es his ſpecieb. ꝛc.

¶ Adoro te per charitatē diligens corde toto, tota mente, ꝛ totis virib. meis, te ſūmū, ꝛ incōphenſibile bonū, q dilexiſti nos dū inimici eſſemus, te ipſu ꝫ in morte tradēs, vt nos p̄ri recōciliādo amicos faceres.

De ſingulariſſimo modo adorandi xp̄m in eucbariſtię ſacramento.

Adoratio fidem.

Adoratio charitatē.

Adoratio p dein.

¶ Adoro te ſola ſpes omniū vera bona diligentiū, ſumma ⁊ finalis beatitudo, in te cōfidentiū viaticū militantiū, cibus eſurientium verus, mediator dei ⁊ hominū tuam pleniſſimā ſatiſfactionem (in cuius memoriam patri libaris acceptabile ſacrificiū) pro me extende, ⁊ per hoc pſens holocauſtū, omnia peccata mea expiando miſericorditer dele ⁊c.

Adoratio ſpi p exteriorē latriā

¶ Similiter adoretur latria exteriori decēti corporis geſtu in ſacramēto eleuatione ad ſignificandū internam fidem, ⁊ reuerentiam, qua ipſum actu interiori, vt omniū creatorem deum ⁊ dominū veneretur, ⁊ quemadmodū in ſua crucifixione ab incredulis fuit turpiter confuſus, blaſſematus, irriſus verbis ⁊ exterioribus inordinatis capitis, ⁊ membrorū motibus. Ita vice verſa a fidelibus in ſacro ſancto miſſe officio (quo illius paſſiōis memoria agitur) exteriori corporis geſtu honoretur. Debent igitur Chriſti fideles humiliter nudata capita Chriſto in ſacramēto qd oſtenditur inclinare, cuius caput ſpinarum aculeis pro delictorum noſtrorū expiatione mille vulneribus fuit cruentatus, ⁊ in mortis hora inclinato capite tradidit ſpiritū. Ita nos caput inclinare debemus, ob eius reuerentiam, ⁊ honorem.

De capitis inclinatiōe.

De genuū flexione.

Debent inſuper genua in terraꝫ flectere ſe humiliātes ei, qui ſe ipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, factus obediens vſqꝫ ad mortem, mortem autem crucis, ⁊ ſicut inuerecūdiſſimi canes deriſorie genu flectentes eternam dei patris ſapientiam blaſſemauerunt dicentes. Aue rex iudeorum, ⁊ iterum ſi rex Iſrael eſt deſcendat nunc de cruce ⁊ huiuſmodi. Ita e cōtrario genua curuantes, intus corde humilient, adorantes, ⁊ dicētes. Adoramus te Chriſte Rex Iſrael, rex gētium, princeps regum terre,

ac perpetua beatitudo noſtra ꝛc.

¶ Debent proinde ⁊ manus deuote cóponere contra crudeliſſimorum iudeoꝝ ⁊ gentilium furorem. Manus ſuas impie alaphizando, collaphizando, crucifigendo extendentium. Rurſus debēt manus ſuas in ceļū tendere cū mentis affectu (ſicut Chriſtus ſuas miſericorditer in cruce extendit manus) gratias agentes, pro tanto beneficio redemptionis accepto, ⁊ pro celeſtis curię apertione. Debent denīq; ⁊ pectora tōdere in memoriā diri vulneris dominici pectoris, apti lancea militis. Unde ſanguis profluxit ⁊ aqua in lauacrū ſimul, ⁊ redemptionem peccatorum. Debēt etiam pectora tōdere in confeſſione laudis dei, ⁊ propter fraudis, dicentes vna cū ſacerdote. Agnus dei qui tollis peccata mundi miſerere nobis. Dimitte peccata noſtra, relaxa facinora, pſta nobis gratiam, ⁊ indulgentiā, da pacem in diebus noſtris, ⁊ in fine vitam eternam. Qui cum patre ⁊ ſpiritu ſancto viuis in ſecula ꝛc. Sed heu quoniam plures cernimus in eccleſia, qui tanquaꝫ beneficijs dei ingratiſſimi, paruam vel nullam huic diuiniſſimo ſacramēto exhibēt reuerentiaꝫ. Stant nempe erecti nō attēdentes illud Apoſtoli ad Philippen. 2. vbi poſt cōmemoratā Chriſti humiliationem vſq; ad mortem crucis, ſubdit, propter quod exaltauit illuꝫ deus, ⁊ donauit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Jeſu omne genu flectatur cęleſtium, terreſtriū, ⁊ infernorū, ⁊ omnis lingua confiteatur q2 dominus noſter Jeſus Chriſtus in gloria eſt dei patris. Quibus igitur cōparandi ſunt, qui hunc honorem Chriſto exhibere cōtemnūt: quē demones omittere nō audent, ſed quā

De manuū cōpoſitione

De pectoris tonſione.

Exageratio aduerſus populū circūſtantem.

Philip. 2.

deteſtandi ſint, qui etiam in ſummis ſacrificij oſtenſione capita ſua nudare negligunt, claret per illud
1.corit.11. Apoſtoli ad Corinth. Omnis vir inquit orans vel prophetans velato capite deturpat caput ſuum. Caput enim viri Chriſtus. Quanti igitur contēptus arguitur qui etiam Chriſtum in ſacramento ſub occulis pręſentem velato capite adorare pręſumit. Contra profecto tales procedit verbū dei per
Eſaię.1. Eſaiā. Filios enutriui ⁊ exaltaui, ipſi autē ſpreuerunt me, exaltauit quippe, dum noſtram naturam aſſumpſit. Enutriuit autem, dum ſe nobis in ſacramento cibum vitę tradidit. Et ſequitur. Cognouit Bos poſſeſſorē ſuum, ⁊ Aſinus pſepe domini ſui. Iſrael autem, id eſt populus fidelis, videns me ſub ſacramentalibus ſpeciebus per fidem, me nō cognouit, ⁊ populus meus non intellexit, Quomodo enī Chriſti fideles cognoſcunt in ſacramento contineri redemptorem ſuum? Quomodo ſuum iudicē intelligunt, qui debitam ſubtrahendo reuerentiam ipſo ſacramento, nec amore liqueſcunt in gratiarum actiones, nec timore humiliantur, in iudicis ſui recognitionem. Agnoſcant igitur ſeculares errorem ſuū, ſi veri Chriſti fideles cupiūt appellari, ⁊ in ſacramenti eleuatione humiliter, ⁊ deuote adorando dicant. Adoramus te precioſum precium redēptionis noſtrę hoſtia pacifica, quę ſola odoris tui ſuauitate ineſtimabili, patrem qui in altis habitat ad reſpiciendum humilia inclinaſti, ⁊ filijs irę placabilem reddidiſti, eſto etiā ⁊ tu placabilis ſuper multitudinem malitię noſtrę ⁊c.

¶ Ex Doctiſſimo Tractatu de Confeſſionis Sacramento aduerſus Lutheranos Sexta Cõcluſionum terribilis propugnatio.

De confeſſione in genere.

Confeſſionem nempe generaliter ſumptam diuidi in cõfeſſionem laudis ꝛ fraudis in pleriſqꝫ locis ſcriptura nos admonet, Cõfeſſio quippe laudis atteſtatio eſt diuinę perfectionis, vt cũ deuꝫ pdica mus omnipotẽtem, piũ, bonũ, miſericordẽ, ꝛ iuſtũ Sic. n. filius in diuinis confeſſus eſt patrẽ. d. Confiteor tibi pater dñe celi ꝛ terre, quia abſcõdiſti hęc a ſapientibus ꝛ prudẽtibus ꝛ reuelaſti ea paruulis ꝛc. Et ille idẽ Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor ꝛ ego eũ corã patre meo, Dauid inſuper ait, Cõfitebor tibi domine in toto corde meo, in conſilio iuſtorũ ꝛ cõgregatione. Et alibi, Confitebor tibi domine in toto corde meo, quoniã audiſti verba oris mei, Sed qd hic moror? Nonne omnes ſiquidem pſalmi ꝛ cantici confeſſiones ſunt dei laudis? Cõfeſſio vero fraudis eſt accuſatio qua peccator ſeipſũ accuſat, ꝛ hãc duplicẽ eſſe non ambigimus. ſ. in voto ꝛ in actu, confeſſio in voto ẽ que fit deo de peccatis cõmiſſis, de qua Dauid. Dixi cõfitebor aduerſum me iniuſtitiã meam domino, ꝛ tu remiſiſti iniquitatẽ peccati mei. Et ĩfra. Reuela domino viam tuã ꝛ ſpera in eo. ꝛc. De qua etiã in pluribus ſcripturarũ locis habetur. Hanc quippe confeſſionem in voto deo factam per cordis contritionem ſemper exigit deus Quare ipſam neceſſariam eſſe ad ſalutem cuilibet actualiter peccanti, Omnes

Confeſſio ꝛ laudis, fraudis.
Matth. 11.
Matth. 10.
Pſal. 110.
Pſal. 137.
Quid fraudis cõfeſſio
Cõfeſſio in voto ĩ actu
Pſal. 31.
Pſal. 36.

Cōfeſſio generalis ⁊ ſpecialis.

tā catholici quā heretici firmiter aſſerūt. Cōfeſſionem aūt in actu etiam duplicē in ſcripturis reperiri volumus, generalē videlicet ⁊ ſpecialem. Generalis.n.confeſſio eſt q̄ in tēplo dei fit a ſacerdotib. vel miniſtris pro tota vniuerſali Eccleſia in introitu miſſę, in perſona totius ęccleſię dicētib. Confiteor deo ⁊ beatę Marię, ⁊ omnibus ſanctis q2 peccaui nimis ⁊c. Quę vt recte arbitror originē habuit ab illa generali ꝯfeſſione p̄cepta a deo ī veteri teſtamēto. Nam pontifex legalis quādo offerebat ſacrificiū pro delicto filioꝝ Iſrael qđ legē a deo datā non obſeruabant tūc quoq3 cōfeſſionē generalem faciebat pro toto populo, queādmodū docuerat ⁊ p̄ceperat ei dominus in Leuitici libro .d. Poſtq̄.ſ.ſacerdos emūdauerit ſanctuariū ⁊ tabernaculū ⁊ altare tunc offerat hircu3 viuentē, ⁊ poſita vtraq3 manu ſuper caput eius cōfiteatur oēs iniquitates filioꝝ Iſrael, ⁊ vniuerſa delicta atq3 peccata eoꝝ, q̄ imprecans capiti eius, emittet illū per hominē paratū in deſertū, Cūq3 portauerit hircus oēs inīqtates eoꝝ in terram ſolitariā ⁊ dimiſſus fuerit in deſerto reuertetur in tabernaculū teſtimonij ⁊c. Paulo.n.ante p̄ceperat dominus aliū hircū mactari pro peccato populi, hij duo nēpe hirci leuitici.16. deſcripti, geminā ſignificabant naturā xp̄i, diuinā .ſ. ⁊ humanā. vnus eni3 imolatus ⁊ mortuus humanitatē ſignificabat in cruce mortuā. Alter aūt hircus qui mittebatur ī deſertū ⁊ portabat iniquitates populi diuinitatem Chriſti pulcherrime figurabat. Sic eni3 confeſſione generali cōfitebatur peccata populi Iſrael Neemias dicēs. Queſo domine deus cęli fortis magne atq3 terribilis qui cuſtodis pactum ⁊ miſericordiā

Leuit.16.

Pulchra duoꝝ hircorū figuratio.

De gn̄ali cōfeſſione in veteri lege facta.

cum his qui te diligunt, ⁊ cuſtodiunt mādata tua; fiant aures tue auſcultātes. Et infra ſtatim ſubdit. Ego ⁊ domus patris mei peccauimus, vanitate ſeductiſumus, ⁊ non cuſtodiuimus mādata tua, ⁊ cerimonias ⁊ iudicia q̄ p̄cepiſti Moſi famulo tuo ⁊c. Ecce qualis erat confeſſio illa generalis obſeruata in lege Moſi. Ita inſuper populus confitebatur peccata ſua apud Neemiā vt infra ſcribitur. Conuenerunt. n. filij Iſrael in ieiunio ⁊ in ſaccis ⁊ humus ſuper eos ⁊ ſeparatū eſt ſemen filiorū Iſrael ab omni filio alienigena, ⁊ ſteterunt ⁊ cofitebantur peccata ſua, ⁊ iniquitates patrum ſuorum ⁊c. Neemie.4. Neemie.9.

¶ At forte quiſpiā dicet. Patres illi veteris teſtamenti tantū cōfitebantur peccata ſua ſimpliciter in genere ⁊ nūquā de aliquo ſpeciali crimine ſe accuſabant, ideo de facili fieri poterat huiuſmodi generalis confeſſio queadmodū quotidie etiam nūc fit in principio miſſe a miniſtro altaris in perſona totius populi credentis. Obiectio.

¶ Reſpondetur q̄d etiā ſigillatim aliquādo adacti fuerunt in genere ac in ſpecie cōfiteri ſacerdoti peccata ſua p̄cipue publica ⁊ notoria, vt liquet ex capitibus.4.5.⁊.6. in quibus deſcribitur quo ſacrificio expiari debeat peccatū ex ignorātia factum, vel a ſacerdote vel à principe, vel a multitudine ſeu ab vno priuato, ſimiliter de peccante ex paſſione, aut malitia: Modo quando p̄ſentabat quis ſacerdoti hoſtiam petens hanc pro ſe, in hac vel hac forma offerri, ſatis iam manifeſtabat ſacerdoti peccatum ſuum in ſpecie, tali aut tali ſacrificio expiandū, vide oīno capita illa Leuitici, Varietatē .n. ſacrificiorū breuitatis cauſa omitto. Sufficiat tñ propoſito noſtro Reſpōſio. Leuit.4.5.⁊.6.

Judei inter ſe dū cōfitebā tur peccata ſua in ſpecie

ipſos in p̄ſentatione hoſtię fuiſſe confeſſos crimen pro quo volebant hāc hoſtiam offerri aut ſaltem ip ſo ſacrificio ſpeciem delicti indicaſſe,⁊ hoc clare pa tet per illud numeri vbi dicitur Locutus eſt domi nus ad Moſen dicēs Loquere ad filios Jſrael, Uir ſiue mulier cū fecerit ex omnibus peccatis q̄ ſolent

Nu.5.

hominibus accidere, ⁊ per negligētiam tranſgreſſi fuerint mandatum domini atq; deliquerint confi tebuntur peccatū ſuū.⁊c. Poſſumus nempe hāc cō feſſionē legalem appellare velut noſtrę auricularis confeſſionis ſignificatiuam,⁊ tanquam ad hanc no ſtram ſacramentalē confeſſionē faciliter inductiuā.

Magne vti litatis ē pec catorū cōfeſ ſio

¶ Quantę autē vtilitatis ſit confeſſio peccatorum ſcriptura nō tacuit,etiā currēte lege Moſaica, Sed quāplura ſp̄s ſanctus huius rei teſtimonia profert, Ait.n.ſapiens in prouerbiis Juſtus prior ē accuſa tor ſui.Et infra qui abſcondit ſcelera ſua non diri getur,qui autē confeſſus fuerit,⁊ reliquerit ea miſe

Prouer.13.

ricordiam cōſequetur, Nō poterat quippe ſpiritus ſanctus exp̄ſſius,cōfeſſionem comēdare, Uulgata ē inſuper illa Eccleſiaſtici authoritas, Non confunda

Eccle.4.

ris confiteri peccata tua,⁊ ne ſubijcias te omni ho mini pro peccato.Et infra Confiteberis viuēs, vi uus ſanus confiteberis ⁊ laudabis deū ⁊ gloriabe ris miſerationibus illius,Eſaias quoq; peccatorū confeſſionem cōmēdat.d.Narra ſiq̄d habes vt iuſti

Eccle.17.

ficeris,vel vt nonnulli interpretantur, dic tu iniqui tates tuas vt iuſtificeris,Ad tale igitur ⁊ tantū bo num ſicut eſt confeſſio,deus ſemper per ſcripturas hortatus eſt hominum genus ,vt quamplura ani mę cōmoda exinde prouenientia ſuſcipere valeat.

¶ At vbi venit plenitudo temporis quando miſit

deus filiū ſuū natū ex muliere factū ſub lege,vt eos qui ſub lege erāt redimeret,⁊ vt gratiā euāgelij mūdo elargiretur,factū eſt vt ꝯfeſſio adhuc explicatioꝛ eſſet ⁊ ꝓpꝛia quiſqꝫ delicti etiā occulta in aurē cōgereret ſacerdotis,qui velut arbitrer inter deū ⁊ hominē cōſtitutus per abſolutionis beneficiū illi pęnitentię ſacramētum adminiſtraret,⁊ de hac ſpetiali ſecreta ⁊ auriculari cōfeſſione plenius hic tractabimus,remouentes ſm ingenij noſtri facultatē,magis aūt ſm gratiā illam quā nobis pſtare dignabit dn̄s modernoꝝ hereticoꝝ erroꝛes:⁊c.

Legalis cōfeſſio nr̄ę ſacramētalis cōfeſſiōis figura fuit.

¶De ſecreta auriculari confeſſione Concluſio Pꝛima.

Statemur ꝯfeſſionē auricularē pꝛo ſacramēto pęnitentię neceſſariam eſſe cupientib. ſaluari (diuina imperante lege) quod et ſi etiam ex ſola eccleſię authoꝛitate vt nōnulli indiſcrete putant,quis cōfiteri teneatur nō minus eam neceſſariā foꝛe pꝛo fidelium ſalute cenſemus.

¶Antequā.n.ad huius cōcluſionis veritatē deueniamus q̄rendū eſt pꝛius ſm diuerſoꝝ opiniones a quo vel a quibus inſtituta fuerit hęc auricularis ⁊ ſacramentalis confeſſio.

¶Aliquoꝛum legiſtarum Opinio Pꝛima.

Putant aliqui ſacramētalem cōfeſſionē in lege naturę inſtitutã fuiſſe, eo q̄ dn̄s a pꝛincipio generationis humanę,⁊ legis naturę dixerit Adę, poſt cōmiſſum peccatum, Adam vbi es,quaſi velit

⁊ rc. ⁊ aſſumit tam glo. quam Panoꝛ. pꝛo ſuo firmamento ⁊ fundamento, quoddã magis dubium, ſcilicet qꝺ greci non peccãt non vtendo cõfeſſione, confitentur. n. ſoli deo in ſecreto, quia apud eos nõ emanauit hec conſtitutio, ⁊ ideo eos non obligat, ſicut nec conſtitutio cõtinentie quo ad exiſtentes in oꝛdinibus ſacris, qm̃ eã non acceptarunt. ⁊c.

.Ro. ¶ Sed contra hanc canoniſtarũ opinionẽ communiter ſunt Theologi pcipue Scotus ⁊ alij quãplurimi, Quoniã nõ videtur qꝺ Eccleſia tam onerosum ⁊ arduum pꝛeceptum imponeret omnibus Chꝛiſtianis (contra illud Math. Jugũ. n. meum ſuaue eſt ⁊ onus meũ leue) niſi eſſet pceptum diuinum, Quanti nempe oneris ac ſeruitutis ſit humane infirmitati ſecreta ſui coꝛdis manifeſtare, contra ſe ipſum, alteri ſacerdoti ſimili moꝛtali, non ſine vite ſue interdum periculo quis ignorat? Neq; aliquod tante grauitatis pceptum in tota veteri hiſtoꝛia reperitur Unde non eſt pꝛobabile qꝺ Eccleſia materet, antum onus imponeret filijs ſuis, niſi fuiſſet a deo pceptũ

Math. 11.

Pꝛeterea non inuenitur vbi ab Eccleſia hoc pceptũ inſtitutũ ſit, Nam Glo. allegata tenens, qꝺ ab Eccleſia ſit pcepta confeſſio, Non allegat locum vel canonẽ aliquẽ, Sed nec Pano. imitãs in hoc gloſſã, Turpe autẽ eſt dicere aliquid eſſe traditum ab Eccleſia, ⁊ non poſſe oſtendere vbi vel qñ: quẽadmodũ turpe eſſet Theologo ſeu alicui incũbenti litteris ſacris dicere aliquid contineri in biblia ⁊ non poſſe demõſtrare locum, Et ſi ab eis allegatur capitulum omnis vtriuſq; ſexus de peni. ⁊ rc. ſiquidem claret qꝺ illud cap. eſt Innocẽtij. 3. in concilio Lateranenſi qꝺ celebꝛatũ eſt anno dñi. M. cc. x. Ante vero ſi

Alia ppul-/ hꝛa Ratio/ õducẽs

lud tempus, per multos pluſquā tercētos ānos fuit beat Auguſt. qui pdicauit, ⁊ ſcripſit confeſſionem eſſe neceſſariam, vt patet in lib. de vera ⁊ falſa penitentia ⁊ in alio libello de penitētia, cuius dicta aliqua Magiſter recitat Diſ. xvii. 4. q. 1. Necnon ⁊ Gratianus de. peni. diſ. v. ⁊ ſexta Itē magiſter ſententiarū pceſſit Inno. in. l. annis a quo Inno. edita eſt conſtitutio, omnis, ⁊ tamē Magiſter determinauit cōfeſſionem eſſe neceſſariā, cuius etiam doctrinā Inno. cōtra Abbatē Ioachin approbauit, vt habetur de ſūma tri. ⁊ fi. ca. c. Damnamus, Cōſtat igitur euidenter hanc decretalē (oīs vtriuſqʒ) longe poſt illā dterminationē magiſtri editā eſſe, Et ideo decretalis non inſtituit confeſſionem, nec precepit tanquam prius non preceptam, floruit nempe Aurelius Aug. Anno. cccc. xxx. Magiſter vero ſententiarum Anno dñi. M. c. l. concilium autē Lateranū in quo papa decretales ſuas edidit celebratū fuit anno dñi. M. ccx. vt dictum eſt ſupra, Ecce quanta tēporum varietas interponitur quare. ⁊c.

¶ Sed ad illud qđ adducit gloſa de grecis. ſ. qđ cōfeſſio nō ſit neceſſaria apud grecos reſpōdetur hoc non eſſe notum, ſed magis oppoſitum, Naʒ ſicut apud eos, neceſſarius eſt baptiſmus fluminis, tanquam tabula prima, poteſt naufragiū. Ita ⁊ ſacramentum penitentie qđ eſt tabula ſecunda licet forte conſtitutio, omnis, eos non liget, Quod vero apud eos non ſit conſuetudo confitendi non eſt notum, nec certum, quod ⁊ ſi etiā verum eſſet qđ non haberent cōfitendi conſuetudinem, non hoc eos excularet, nec propoſitum probaret. qm̄ illam conſuetudinem non ſolū laudabilem, verum etiam neceſſa

riam potuerunt omittere. Quemadmodum etiã in aliis errauerunt, vt de ſpiritu ſancto ⁊ de pane fermentato. ⁊c.

¶ Tertia Quorũdam Theologorum opinio.

Tenent inſuper Theologi quidã vt ſãctus Bonauen. ⁊ alii ſacramentalem confeſſionẽ a xp̃o inſinuatã fuiſſe, ab apoſtolis autẽ inſtitutã, ⁊ a Jacobo Hieroſolimorum Epiſcopo promulgatã. Ait enim ipſe Jacobus in ep̃la cano. Confitemini alter vtruq; peccata veſtra. ⁊c. Sed hec opinio nõ videtur vera qm̃ ſacramẽta inſtitui non poſſunt, niſi a ſolo xp̃o qđ ſic oſtẽditur, Nemo. n. poteſt inſtituere ſacramentum niſi qui poteſt dare efficatiaq; ⁊ certitudinẽ ſacramento, ſed ſolus xp̃s hoc poteſt, ergo ſolus ipſe valet, ⁊ poteſt ſacramẽtũ inſtituere. Nũc autem confeſſio pars eſt ſacramenti pęnitẽtię vel de neceſſitate eius, igitur ipſius inſtitutio ſolius dei ẽ ⁊ tantum ad xp̃m ſpectat, qui eſt verus deus ⁊ homo, Qđ vero Jacobus ait, confitemini. ⁊c. non ibi loquitur de cõfeſſione ſacramẽtali. Nõ. n. exprimit cui fieri debeat, an ſacerdoti vel nõ ſacerdoti. Intelligenda autem ſunt verba iſta ſicut ſequẽtia. ſ. ⁊ orate pro inuicem vt ſaluemini, Quę quidẽ verba perſuadere videntur homines ad mutuam correctionẽ ⁊ humilitatem, p quã generaliter nos ipſos eſſe peccatores fatemur ⁊ orationes mutuas expetimus, deniq; nihil ibi addit beatus Jacobus (vt colligi poſſet) vt loquatur, tanquã pręco Chriſti, qđ tamen neceſſarium eſſet, in tam neceſſario ſacramẽto. Si per hęc verba inſinuare velet pręceptum. Quemadmodum Paulus. Dum ponit p̃ceptum de non dimittenda vxore ait. His qui matrimonio iuncti

Jacobi. 5.

Rõ q; opinionem.

Quõ itelligẽ ap̃li Jacobi dictũ.

ſunt pẽpſio non ego,ſed dominus. Uxorem a viro non diſcedere,cum autem conſulit, Unum quẽq; 1. Cor.7.
habere vxorem ſuam,ꝛ mulierem habere virum ſuũ ſubdit. Hoc vero dico ſecundũ indulgentiam,nõ ſe cundum imperium,ꝛ in cęteris dico ego nõ dñs.ꝛc
¶Has pręcedentes opiniones,de quibus Theologi diſ.xvii.iiii.q.1.diffuſius loquunť,ego ſub breuitate tranſcurrere volui,ad maiorem noſtrę ſacramẽtalis confeſſionis elucidationẽ,ꝛ vt alia ſequẽs opinio magis eluceſcat.ꝛc.

¶Opinio Quarta catholica vera.

ASſerunt fideliter Theologi alij,ꝛ veri diuinarum ſcripturarum interpretes,Auricularẽ confeſſionem,ꝛ ſacramentalẽ eſſe ſimpliter de lege diuina ꝛ a ſolo Chriſto inſtitutam,vt perpulchrę ꝛ clare habetur in euang. Joãnis, Ubi maximopere Joan.20.
ſecreta miſteria ſunt conſideranda,ac ordo verborum pẽcipue eſt attendendus, Statim.n. poſt quã Chriſtus reſurrexit amortuis ꝛ nõ ante,hanc abſoluendi authoritatem,dedit apoſtolis,ad denotandũ qđ illi qui appetunt per confeſſionis ſacramentuꝫ a peccatis abſolui prius debent ꝛ tenentur per cordis contritionẽ, a peccatis reſurgere,amorte ſpirituali,ad vitam ſpiritualem per gratię infuſionem. Deinde Chriſtus aloqutus eſt diſcipulos ſuos dicens,pax vobis,Sicut miſit me pater, ꝛ ego mitto Nota ppulchra dicta.
vos. Sed vt clare liquet deus pater ęternus miſit filium ſuum ad remittendum hominuꝫ peccata teſte Joã.qui ait Ecce agnus dei c.q.t.p.m.ꝛ ad ſaluandũ credentes in ſe. Sic pariter dicenduꝫ eſt quod miſit Chriſt. apoſtolos ſuos ad remittẽdũ peccata

Eo quod dixit ſicut miſit me pater, ita mitto vos. Sed qm̄ hominu3 peccata dimitti non poſſunt, ab alio cōſimili homine peccatore, virtute propria, ſed virtute ſpūs ſancti, ideo cū hęc dixiſſet inſufflauit, ⁊ dixit eis. Accipite ſpū3 ſanctū, quoꝝ remiſeritis peccata remittūtur eis, quaſi velit dicere. Habetis nūc poteſtatē a me dimittēdi ⁊ retinendi hominū peccata. At nō ob veſtrā virtutē, ſed virtute ſpū ſancti, q̄ nūc inſufflando dedi, firmiter igiť fatēdū eſt, ſummū pontificē, ⁊ p̄ſules ac cęteros ſacerdotes apoſtoloꝝ ſucceſſores, inſtrumentaliter dimittere peccata, nō ſiquidem virtute propria, ſed per poteſtatē eis a Chriſto traditā, ⁊ virtute ſpūs ſancti in eis inuiſibiliter operantis, quēadmodū apoſtoli, ante eis traditam poteſtatē, a xp̄o dimittēdi peccata, prius receperūt ſpiritū ſanctū in cuius virtute huiuſmodi poteſtatē exercuerūt. Ecce qualiter mirū ī modū ī hoc Joan. cap. 20. Attēdendus eſt verboꝝ xp̄i, ⁊ hiſtorię ordo, quā forte moderniores hęreticos latet. his igiť declaratis probandū eſt propoſitū. ſ. auricularē ⁊ ſacramētalē cōfeſſionē eſſe ſimpliciter de lege diuina immediate a xp̄o inſtitutā, ⁊ ex cōſequēti p̄ authoritatē ap̄lis datam, ⁊ coꝝ ſucceſſoribus, tenētur oēs vtriuſq3 ſexus, ſub diuino p̄cepto, cū ad annos diſcretionis puenerint cōfiteri peccata ſua ſacerdotibus, qđ fuit prima pars noſtrę cōcluſionis, q̄ non tantū diuinarū ſcripturarū authoritatib. verū etia3 clariſſ. rōnib. (ex illis ſūptis) euidētiſſ. demōſtrať.

Sufficiētiſſima authoris rō p cōfeſſionis ſacramento. Joan. 20.

¶ Primo igiť aduerſus Luthe. ac coꝝ fautores ſic fortiter inſto Chriſtus verus deus ⁊ hō dedit ap̄lis ſuis authoritatē pariter ⁊ poteſtatē remittēdi ac retinendi hominū peccata, vt liquet in euāgelio Joā. ergo dedit eis authoritatē cognoſcendi peccata con

ſequentia de ſe claret, quoniã remittere vel retinere peccata p̃ſupponit eorũdem cognitionẽ. Impoſſibile eſt enim aliquem remittere vel retinere alioꝝ peccata, niſi prius p̃cognoſcat illa. Ulterius Apoſtoli habuerunt authoritatẽ cognoſcendi hominũ peccata, igitur ⁊ poteſtatẽ habuerunt audiendi illa, conſequentia eſt clara quia cum peccata, q̃ confiteri debent ſint ſecreta nõ poſſunt cognoſci niſi prius audiantur, ergo manifeſte conſtat qđ ſi Chriſtus dedit Apoſtolis authoritatem ac poteſtatez remittẽdi ac retinendi peccata, dedit ⁊ poteſtatem cognoſcendi ſimul ⁊ audiendi, ⁊ per cõſequens authoritatem ſuper peccatores, ergo a primo ad vltimũ ſequitur Apoſtolos conſtitutoʒ eſſe iudices omniũ peccatorum (vt intuenti liquet) quia detur oppoſitũ tunc ſic inſto Apoſtoli nõ ſunt iudices peccatoruz, igitur non habent poteſtatem remittendi ⁊ retinendi eorum peccata. Conſequẽtia eſt nota, conſequẽs autem eſt contra illud quod dixit Chriſtuʒ Apoſtolis ſuis. Accipite ſpiritum ſanctum quorum remiſeritis peccata remittũtur eis, quorum retinueritis retenta erunt, igitur dedit eiʒ poteſtatẽ iudicandi inter peccata dimittenda ⁊ retinenda, ⁊ ex cõſequenti liquidum eſt Apoſtolos conſtitutos eẽ iudices omnium peccatoruz, quaꝑ propter vlterius ſequitur qđ omnes peccatores tenentur ſub eſſe eorum tribunali ⁊ iuditio, ⁊ per conſequens ex diuino precepto tenentur eis vel eoꝝ ſucceſſoribus ſua confiteri peccata quod erat propoſitum probandũ: ⁊c. Joan. 20.

¶ Et ſi dicat Lutheranus, concedo quod data eſt poteſtas arbitraria Apoſtolis ⁊ eorum ſucceſſoribus. ſ. ſacerdotibus cognoſcendi ⁊ iudicãdi, ſed nõ imponitur neceſſitas peccatori ſe accuſandi, ſed tũc Hereticoꝝ obiectio.

tantū ſacerdos poteſt exequi ſuā poteſtatē, dū3 peccator ſe ſubijcit ſuo iudicio, ⁊ ideo illa conſequētia vltima nō valet, Apoſtoli cōſtituti ſunt iudices omniū peccatoꝝ, ergo omnes peccatores ſub ꝓcepto tenentur ſubeſſe eorum tribunali, ⁊ iudicio, ac confiteri peccata ſua.

Reſpōſio. ¶ Reſpōdeo qꝺ hęc obiectio friuola eſt. Nam nullus eſt iudex meus in re aliqua, in qua nō teneor facere niſi quātum voluero. Cum ergo Chriſtus cōſtituit Apoſtolos, ⁊ eorū ſucceſſores eē iudices peccatorū, tenentur peccatores de neceſſitate ſalutis ſe eis ſubmittere, peccata cōfitendo. Nulla nempe poteſtas iudiciaria cōmittitur alteri, niſi alicui imponatur neceſſitas ſubmittēdi ſe huic poteſtati. Na3 iudiciū etiam redditur in inuitum. Quomodo. n. poſſet aliquis eſſe iudex illius, in cuius volūtate eſt ab illo iudicari, vel nō iudicari? (loquimur de reo) alioqui poteſtas plus eſſet apud illū potente3 ſubire iudiciū, vel recuſantē, qua3 apud iudicem, ⁊ hoc quippe dicere, nullam proſus habet rationē, cum iudicare non reſpiciat voluntatem rei, ſed determinationē legis, omnino. n. ſic dicere (vt hęretici dicunt) eſſet irridere ſacramentū pęnitentię, ⁊ poteſtatem Apoſtolis, ⁊ ſacerdotibus traditam. Si. n. alicui reo diceretur, vis iſtū eſſe iudicem in hac tua cauſa, ⁊ is reſponderet volo, dūmodo ferat iudiciū ad voluntatem meam. Nōne hoc potius eſſet irridere poteſtatem iudicis, quā amplecti? At poteſtas iudiciaria cōmiſſa eſt Apoſtolis, ⁊ ſacerdotibus, ergo erit aliquis ſubiectus, huic iuriſdictioni, ne illudatur, ⁊ irrideatur hęc cęleſtis poteſtas, talis autē ſubiectus eſt ipſe reus peccator igitur ⁊c.

Bona cōparatio.

¶ Et ſi iterũ dicat Lutheranus, quod hęc ſolutio nõ excludit replicam, quoniã frequẽter cõſtituitur partibus iudex arbitrarius, qui poteſt diſcernere & iudicare in cauſa earũ, dum partes ſe ſubmiſerint, & iudiciũ ab eo petierint, & tamen per hoc nõ impo nitur neceſſitas partibus ſe ſubmittendi. Nec fruſtra datur poteſtas, quoniã efficax eſt, dum ſe ſubmiſerint. Tunc enim non eſt in poteſtate partiũ, recedere a ſententia, licet fuerit in earũ poteſtate ſe nõ ſubmittere, ſic in propoſito, Apoſtoli, & eorum ſucceſſores, cõſtituti ſunt a Chriſto iudices arbitrarij ſup peccatores, dũmodo ipſi ſe ſubmiſerint eis, tamen per hoc non imponitur neceſſitas peccatoribus ſe ſubmittendi, nec vt dictũ eſt fruſtra data eſt poteſtas Apoſtolis & ſacerdotibus, quoniã ſemper efficax eſt, dum ſe ſubmiſerint, & ideo peccatores, ex eorũ arbitrio poſſunt ſuas cauſas ſacerdotibus ſubmittere, vt abſoluantur, non tamen tenentur ex neceſſitate, &c. Alia obiectio.

¶ Reſpõdeo, quod hęc obiectio nulla eſt, quoniã Apoſtoli & eorum ſucceſſores conſtituti fuerunt a Chriſto, iudices ordinarij, & non arbitrarij, q: hoc nõ reperitur in ſcripturis, ſed quod ſimpliciter xps dedit eis poteſtatẽ abſolutã, & nõ cõditionatã dicẽs Accipite ſpiritũ ſanctũ, quorũ remiſeritis peccata remittũtur eis, & quorũ retinueritis retẽta erũt. Reſpõſio. Joan. xx.

¶ Pręterea in cauſis criminalibus, non conſtituũtur ſimpliciter iudices arbitrarij, ſed ſolum in cauſis ciuilibus. Nam ſi Papa vel Imperator conſtitueret in cauſis criminalibus omnes iudices arbitrarios ſuper maleficos. Quis ille fur, aut homicida vellet ſe ſubmittere, eorum Tribunali & iudi- Cõfirmatur ratio.

cio: cū haberet poteſtatē ⁊ libertatem ſe ſubmittē-
di, vel non ſubmittēdi: (profecto nullus) Et ſic eo-
rum poteſtas non eſſet efficax, imo nulla eſſet, quia
nullus reus velet ire ad eorum tribunal cū eſſet in
ſua poteſtate, ſe non ſubmittere, Quare concludenſ-
dum eſt, qđ apoſtoli ⁊ ſacerdotes conſtituti ſunt a
xp̄o iudices ordinarij, ⁊ non arbitrarii in peccatorū
cauſis, potētes remittere ⁊ retinere peccata, Aliter
cum ſufficeret ire ad deum, eorum auctoritas nō
eſſet efficax. Quinimo nulla ⁊ fruſtratoria eſſet, ideo
tenentur peccatores de neceſſitate ſalutis ſe ſacerdo-
tibus ſubmittere peccata confitendo.

Alia confir-
matio. ¶ Ité confirmatur, omnes apoſtoli conſtituti ſunt
a xp̄o iudices ordinarii ⁊ non arbitrarii in maiori-
bus cauſis. ſ. in iudicando bonos, ⁊ malos in vni-
uerſali iudicio, ⁊ hos ſaluari, alios vero damnari,
Math. 19. vt habetur in euāg. Mathei vbi xp̄s dixit illis Amē
dico vobis, qđ vos qui ſecuti eſtis me, in regenera-
tionem cū ſederit filius hominis in ſede maieſtatis
ſue, ſedebitis ⁊ vos ſuper ſedes. xii. iudicantes. xii.
tribus Iſrael, igitur conſtituti ſunt iudices ordina-
rii in minoribus cauſis. ſ. in iudicando, que peccata
remittenda, ⁊ que retinenda ſint ⁊ ita dicendū eſt
de eorum ſucceſſoribus quare. ⁊c.

Alia obiec-
tio. ¶ Et ſiquis dicat, Nō cogor confiteri peccata mea
iſti vel illi ſacerdoti, ſed cuilibet, habēti auctoritatē
abſoluēdi, vt cōfeſſio ſit libera, igitur nullus parti-
cularis ſacerdos, eſt iudex ordinarius ſed potius ar-
bitrarius. ⁊c.

Solutio ¶ Reſpondeo, qđ licet iſte vel ille ſingularis ſacer-
dos, non ſit iudex ordinarius, abſolute ⁊ ſimplici-
ter loquēdo, niſi forte ille ſit proprius ſacerdos, de
quo infra dicet, tñ oēs ſacerdotes in cōmuni, dicū-
tur iudices

tur iudices ordinarij, q2 illi ſoli poſſunt te abſolue
re, ⁊ nulli alij, teneturq3 oēs peccatores de neceſſi
tate ſalutis, ſe ſacerdotibus ſubmittere, peccata cō
fitendo, ſiue modo illi, ſiue alteri nihil refert.

¶ Sed forte Lutherani ⁊ eoꝝ fautores, hac ratio Iterū obij
ne rationabiliter coacti dicent, cōcedimus Apoſto ciunt Lu
los, quibus xp̄s dedit poteſtatē remittendi ⁊ retinē therani.
di peccata, fuiſſe iudices ordinarios, omniū pecca
toꝝ tunc tēporis, ſed qđ nūc Summus Pontifex,
Epiſcopi, ⁊ alij ſacerdotes ſint iudices ordinarij, ⁊
qđ talem habeant poteſtatē ſuper peccatores, qualē
habuerūt Apoſtoli. Hoc reſtat probandū ⁊c.

¶ Reſpōdetur. qđ omnis poteſtas data a Chriſto Reſpōſio.
Apoſtolis trāſlata eſt in ſuos ſucceſſores. Aliter ea
dē ratione de facili poſſet probari, qđ neq3 Papa,
neq3 Ep̄i, minus aūt alij ſacerdotes haberēt autho
ritatem, ⁊ poteſtatē baptizādi, nec cōſecrādi, nec p̄
dicandi, eo qđ illa poteſtas tantū Apoſtolis, ⁊ di
ſcipulis Chriſti fuerit cōceſſa, ⁊ ſic q̄rendū eſt a Lu
theranis, qua authoritate ipſi baptizāt, ⁊ p̄dicant,
⁊ alij nō ita peſſimi ſacra cōficiunt, ⁊ ſi dicant hanc
habuiſſe a xp̄o, vel ab ęccleſia, igiť poteſtas illa trāſ
lata eſt ab Apoſtolis, ⁊ a diſcipulis Chriſti ad ſuos
ſucceſſores, ⁊ nō eſt maior rō de vna, q̄ de alia, igiť.

¶ Preterea Apoſtoli habuerunt authoritatē ordi
nandi alios Apoſtolos, p̄sbyteros, ⁊ diaconos, vt cla
re liquet in actibus Apoſtoloꝝ. Nā primo ordina Actuū. 1.
uerunt Mathiā Apoſtolū, quādo propria autho
ritate ſtatuerunt duos Ioſeph qui vocatur Barſa
bas, qui cognominatus eſt iuſtus, ⁊ Mathiā, ⁊ orā
tes dixerunt. Tu Domine ⁊c. Inde ordinauerunt
ſeptē Diaconos, quos ſtatuerūt ante cōſpectū eoꝝ ⁊
orātes impoſuerūt eis manus, vt acciperēt ſpiritū Actuū. 6.

ſanctũ, ⁊ in ſignũ qđ dabant autboꝛitatẽ eis, ⁊ poteſtatem illam quã a Chꝛiſto receperant, ⁊ ſequitur, Verbũ autẽ domini creſcebat, ⁊ multiplicabatur numerus diſcipuloꝛũ in Hieruſalẽ valde. De quibus etiam diffuſius ⁊ clarius dicetur in tractatu de pꝛimatu Petri ⁊ ſedis apoſtolicę. Ecce illi erant Apoſtoloꝝ ſucceſſoꝛes: ad quos trãſlata eſt omnis eoꝛũ poteſtas, vſqꝫ ad pſens tẽpus, in quo tẽpoꝛe ⁊ Sũmus Pontifex, ⁊ pſules, ac cęteri ſacerdotes ſunt Apoſtoloꝝ, ⁊ Chꝛiſti diſcipuloꝝ, ſucceſſoꝛes (qđ ſi negas aſſignentur alij) in quibus omnis poteſtas Apoſtolis cõceſſa viget, aliter defunctis Apoſtolis, abolita fuiſſet omnis poteſtas eis a Chꝛiſto ꝯceſſa, qđ eſt veritati diſſonũ, ⁊ manifeſte falſuꝫ, q̃re ⁊c.

¶ Secũda ratio pꝛo eadem auriculari ⁊ ſacramẽtali cõfeſſione.

Optim⁹ nãlis diſcurſus

SEcundo pꝛincipaliter inſto ex oꝛdinatiſſimo dei pꝛocedendi modo, ipſe. n. ſua diuina ſapientia, oꝛdinatiſſime mundũ adminiſtrat quẽadmodũ natura in generatione hominis, Pꝛimo in materia diſpoſita itroducit animã vegetatiuã, deinde ſenſitiuam, poſtremo oꝛganiꝫato coꝛpoꝛe, introducit intellectiuã, ſeu: vt verum fatear, creatur a deo. vnde philoſophi cõmuniter dicũt q̃ ſunt poſterioꝛa naturę perfectioꝛa videntur. Ita deus ſemper pꝛogreditur a minoꝛi ad maius, ab imperfecto ad perfectũ, a perfecto ad perfectius, ⁊ perfectiſſimũ, ſic enim dei perfecta ſunt opera, ⁊ boc quidem euidẽter claret in toto ſcripturarum diſcurſu.

Pꝛimus de lege diſcurſus. Exodi. 20.

¶ Pꝛimo. n. boc patet de lege. Naꝫ a pꝛincipio mũdi vſqꝫ ad Moyſem: omnes homines viuebant lege naturę, q̃ mẽtibus hominũ inſita erat, Deinde tempoꝛe Moyſi, deus dedit legem ſcriptam clario

rem, ⁊ perfectiorē in duabus tabulis lapideis, in q bus ſcripta erant pcepta decalogi. Deut. 10.

¶ Poſtremo per filium ſuum tēpore gratię, aliam perfectiſſimā, ſeu eādem, perfectiſſimo modo declaratā, ⁊ in ſumma perfectione largitus eſt nobis legem, vt clariſſime conſtat per totū quintū ⁊ ſextū, ac ſeptimū Matt. caput, vbi Chriſtus ait. Niſi abūdauerit iuſtitia veſtra, plus quā ſcribarū, ⁊ pharisęorū, nō intrabitis in regnū cęlorū. Hęc. n. fuit illa lex ſingulariſſima, quę tantū conſiſtit in dilectione dei ⁊ proximi. Matth. 5. 6. ⁊. 7.

¶ Secūdo hoc idem claret, de remedijs peccati originalis q̄ fuerūt quinq̄, alterum altero perfectius, poſteriora nempe ſemper perfectiora fuerunt. Primū igitur remediū fuit oblatio, q̄ incepit ab Abel perdurans vſq̄ ad diluuiū, vbi dicitur, quod Abel obtulit deo, de primo genitis gregis, ⁊ de ouib⁹ eorum. Caym vero de fructibus terrę. Secūdum remediū aliquātulum perfectius fuit ſacrificiorū immolatio, ⁊ hoc quidē incepit a Noe, ⁊ durauit vſq̄ ad Abraam. Tertiū fuit decimatio tempore Abrahę ⁊ Melchiſedech. Quartū fuit circūciſio in lege ſcripta, vnde ait dominus. Circūcidetur ex vobis omne maſculinū, ⁊ hoc quippe remedium perfectius habebatur. Quintum perfectiſſimum remedium fuit baptiſmalis ſacra regeneratio, tempore Chriſti ⁊ legis gratię, prius tamen ſuper venit baptiſmus Joānis aliis remediis explicatior. Deinde xpi baptiſmus, in regenerationē vitę, illo excellentior ⁊c. 2. diſcurſus de originali peccato. Gen. 4. De quinq̄ remedijs peccati originalis. Gen. 8. Gen. 14. Gen. 17.

¶ Tertio hoc liquet de ſacrificijs. vide. n. ſacrificia in lege naturę tenuiter orta, vbi vir iuſtus altare exexerat vbi tantum nomen domini inuocabat. At in lege ſcripta modus ſacrificij impoſitus, ⁊ quid 3. de ſacrificijs diſcurſus.

Ubi, pro quo, ⁊ aquo offerendum erat diffiniebatur, vnde Oues, agni, vituli, hirci, ⁊ columbę, in templo dei offerebantur, ⁊ hic quidem modus ſacrificiorū perfectior erat illo, quo vtebatur in lege naturę. Adueniente autem lege gratię iam ſanguis xp̄i offertur, ⁊ corpus Dominicū quod eſt ſacrificiū omnium ſacrificiorum nobiliſſimuʒ, ⁊ excellentiſſimū, de quo Paulus ad hębreos pulcherrime ait, Christus autem aſſiſtens pontifex futurorum bonorum

Hębre.9. per amplius, ⁊ perfectius Tabernaculum nō manu factum. i. non huius creationis, neqʒ per ſanguinem Hircorum, aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta, ęterna redemptione inuenta. Si eniʒ ſanguis hircorum, ⁊ taurorum, ⁊ cinis Uitulę aſperſus, inquinatos ſanctificat, ad emundationem carnis, quanto magis ſanguis xp̄i, qui per ſpiritū ſanctū ſemetipſum obtulit imaculatum deo viuenti. Ecce ſacrificiorū ordo, in triplici lege, alter altero perfectior.

4. de xp̄i p phe. vetuſri diſcurſus — ¶4. Hoc idem conſtat de prophetia ſaluatoris futuri, Adam. n. ⁊ Noe crediderunt mediatorē futurum, Sed obſcurius intellexerunt, Abrahę vero certius

Gen.22. dictum eſt, In ſemine tuo benedicentur omnes gentes, Et Jacob quidem p̄uidit ex ſemine Ju

Gen.48. dę hoc futurum cū dixit, Nō auferetur ſceptrum de Juda ⁊c. Sed adhuc clarior, repromiſſio facta eſt

Pſal.131. Regi Dauid, vnde ſcribitur, iurauit domin⁹ Dauid veritatem, ⁊ non fruſtabitur eum de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Item in lumine

Danielis.9 clariori locutus eſt Daniel. d. Cum venerit ſanctus ſanctorꝫ ceſſabit vnctio veſtra. Et inde quid clarius

Hiere.31. loquitur Hieremias, Nouū faciet dominus ſuper terram fęmina circundabit. ⁊c. Ad huc autem cer

tiori lumine, vidit Micheas meſſiam futurũ. d. cla= Michę. 5.
mando. Et tu Bethleez terra Juda nequaquã mi=
nima es in principibus Juda, Ex te. n. exiet dux, qui
regat populũ meũ Iſrael, ⁊ egreſſus eius ab initio,
⁊ a diebus ęternitatis, Eſaias quoq; maiori lumine Eſaię. 7.
infuſo vidit ſaluatorem, ex Uirgine venientem. Ec
ce inquit virgo concipiet, ⁊ pariet filium, ⁊ vocabi=
tur nomen eius Emanuel, de quo tam certiſſimus,
ac ſi iam hoc factum eſſet ſubiũxit, Populus qui ſe
debat in tenebris, vidit lucem magnam, ambulanti Eſaias. 9.
bus in regione vmbre mortis, lux orta eſt eis, ſequi=
tur, Paruulus natus eſt nobis, ⁊ filius datus ẽ no
bis, ⁊ factus eſt principatus ſuper humerum eius,
⁊ vocabitur nomen eius admirabilis conſiliarius,
deus fortis, pater futuri ſeculi, princeps pacis. ⁊c.
Certiſſima inde fuit Joãnis precurſoris predica=
tio, qui eũ digito demonſtrauit dicens Ecce Agnus Joan. 1.
Dei, Ecce qui tollit peccata mundi. Habes igitur
candide lector ex his miſteria ſemper fuiſſe adaucta
per incrementa temporum.

¶ 5. Hoc dilucidum eſt de ſacerdotio. Nã in lege 5. de ſacer= dotio diſ= curſus.
naturę erat vnus Melchiſedech, Rex ſalem ſacer=
dos dei altiſſimi, offerens deo panem ⁊ vinũ, in le= Gen. 14.
ge vero ſcripta, legale ſacerdotium ⁊ leuitarũ genus
eſt conſtitutum, quos voluit fungi ſacerdotio de tri
bu leui, vt habetur in Exodi libro. Ubi etiam deus Exodi. 28. ⁊. 29.
modum preſtituit ⁊ formam cõſecrandi, ⁊ ordinan=
di ſacerdotes: vt infra: Executio autẽ huius Leui=
tici deſcribitur. At quanto excellentius ſit ſacerdo= Leuit. 8. 9.
tium, in lege Chriſti ⁊ gratię, queadmodũ percel=
lentiam ſacerdotij Chriſti vltra ſacerdotium leuiti
cum, Apl's Paulus ad hebreos deſcribit. d. Trãſla Hebre. 7. ⁊. 8.
to. n. ſacerdotio. ſ. de Tribu leui, in tribũ Juda, ne

ceſſe eſt, vt ⁊ legis trãſlatio fiat, Propterea infra do
cet quomodo melius miniſteriũ ſortitus ſit Chri-
ſtus, quanto ⁊ melioris teſtamenti mediator ſit. d.
Talẽ habemus pontificem. Qui cũ ſedit in dextra
ſedis magnitudinis in cęlis, ſanctorum miniſter. ⁊c.
Inde capite. 9. oſtendens excellentiam ſacerdotij xp̃i
Hebre. 9. ſubdit, Chriſtus autem aſſiſtens pontifex futurorũ
bonorum. ⁊c.

¶ Sic igitur euidenter claret ex dictis, peculiare eſ
ſe deo, a minori ad maius, ab imperfecto ad perfec-
tum, ⁊ perfectiſſimum, in operibus mirabilibus p̃
gredi, quod ⁊ de confeſſione obſeruauit, Nam in le
Author hic concludit p̃-positum, de confeſſione multiplici diſcurrẽdo. ge naturę confeſſio exigebatur interior, ⁊ fiebat tan
tum deo tam de peccatis occultis quam manifeſtis
per cordis contritionem, Hanc autẽ confeſſionem
exigebat deus cũ dixit, Adam vbi es. q. d. Confite-
re reatũ tuũ, ⁊ ad Caym vbi eſt Abel frater tuꝰ. De
inde ad exteriorem confeſſionem ventũ eſt, ſed gene
ralem. Duplici igitur confeſſione vtebantur patres
Prima fuit cõfeſſio cordis. in lege ſcripta. ſ. interiori p̃ cordis cõtritionẽ, q̃ tñ
fiebat deo ⁊ hęc ſemp̃ neceſſaria fuit ⁊ erit. Alia vo
2. exterior ſed gñalis. exteriori, ſed gñali. ſ. publicoꝝ peccatoꝝ, de q̃ ſupra
diximus, Tãdẽ ad occultoꝝ ẽt p̃palationẽ in aurẽ
ſacerdotis p̃greſſa eſt cõfeſſio, vt de minori ad ma-
ius, ⁊ de imp̃fecto ad p̃fectum, ac p̃fectiſſimũ, in illa,
3. auricularis ⁊ ſacramẽtalis. ſicſ in alijs opib. mirabilib. fit p̃greſſio, Quã cõue
niẽs aũt fuerit p̃fectiorẽ inſtruere cõfeſſionẽ, imp̃fe
ctiori lege, ex hoc ſic oſtendit, qm̃ in nulla alia lege
fuit illuſtrior veritatis manifeſtatio, q̃ in lege euã-
gelica. Nã vt Ioã. ait. Lex p̃ Moyſem data eſt, grã
Ioan. 1. ⁊ veritas p̃ Ieſum xp̃m, ſed p̃ cõfeſſionẽ in Eccleſia
factã, manifeſtat̃ veritas, ⁊ deteſtat̃ peccatũ factum
Ioan. 13. in tenebris, q2 q̃ male agit odit lucẽ, ⁊ opa tenebraꝝ

q̄ arguūtur, manifeſtātur a lumine, Igit̄ nō imeri- Ephe.5.
to, ⁊ nō ſine auguſtiſſima ratione factū eſt, vt inſti-
tueret̄ auricularis ⁊ ſacramētalis cōfeſſio ſub veri-
tatis lege, ad manifeſtationē peccatoꝝ, veritatē fa-
cēdo, tum ob inſtructionē peccatoris p̄ idoneū con
feſſorē, tū ob peccatoꝝ cognitionē, tū ꝓp abſolutio
nē, ⁊ Eccleſię recōciliationē habendā, mediāte hu- Cur inſtitu
mano arbitrio. Nā ante aduentū mediatoris dei, ⁊ ta eſt ſacra-
hominū plena recōciliatio fieri nō potuit, Sed cū mētalis cō-
illi data eēt poteſtas in cęlo ⁊ in terra. ⁊ diſtruxiſſet feſſio.
portas inferoꝝ, ⁊ euacuaſſet regnū principis tene-
braꝝ, cōmode potuit hāc Chriſtus poteſtatē aliis
ꝯmitteṙ, q huiuſmodi poteſtatē abſoluēdi ⁊ ligādi
pctā exercerēt, Et ad hoc ſacrū pꝫnitētię ſacramē
tū eſt inſtitutū, de quo pñię ⁊ cōfeſſionis ſacramen
to plura alia diffuſius ꝑtractat eximius doctor, ac
ſemp Reuerēn. pr̄ Ioā. Eccbi⁹ Luthe. hoſtis accer
rimus ad cōfundēdā eoꝝ hęreſim, Ex his igit̄ ſcri-
pturaꝝ diſcurſis, vt luceat̄ diuinę ſapiētię ordinatiſ
ſimus ordo, in opib. mirabilib. ſuis, clare liq̄t, in to
to hoc tēpore legis gr̄ę. Cōfeſſionē auricularē pro
ſacramēto pñię neceſſariā eē cupiētib. ſaluari, diui
na xp̄i iperāte lege, qd̄ fuit pma ps nr̄ę ꝯcluſiōis.

¶ Tertia ratio idē probans.

Tertio principaliter inſto. Nullus qppe iuſte in
aliquā domū p ianuā clauſā, ſine clauib. igre
di valet, nā q aſcēdit aliūde ille fur ē ⁊ latro, ſed re- Ioan. 10.
gnū cęloꝝ eſt quędam pulcherrima domus, de qua
Chriſtus ait. In domo patris mei māſiones multę
ſunt, igitur in regnum cęlorum nullus peccator, Ioan. 13.
per peccata ſua clauſum, ⁊ ſerratum, introire ſine
clauibus poterit, conſequentia eſt nota cum ma-
iore ⁊ minore, Sed claues regni cęlorum date ſunt

principaliter Petro deinde omnibus alijs Apoſto lis ⁊ ex cõſequẽti per primã rationẽ factaȝ omnib. eorum̃ ſucceſſorib. Igitur ſine ſacerdotib. claues habentibus nullus peccator adultus in regnũ celorum̃

Matth.16. ingredi valet. Nã poſtquã Petrus cõfeſſus eſt xp̃z eſſe filium dei, dicẽs. Tu es xp̃s filius dei viui, cui cũ dixiſſet xp̃s. Btũs es Simon bariona, q: caro ⁊ ſanguis nõ reuelauit tibi hoc. ſ. ſecretũ qđ ſim fili? dei viui ẽm naturã, ſed pr̃ meus qui ẽ in celis, imediate ſubdit. Et ego dico tibi, q: tu es Petrus ⁊ ſuper hãc petrã hedificabo eccleſiã meã, ⁊ porte inferi non ꝑualebũt aduerſus eã ⁊ tibi dabo claues regni celorum̃, ⁊ quodcũqȝ ligaueris ſup terrã erit ligatum ⁊ in celis, ⁊ quodcũqȝ ſolueris ſuper terram, erit ſolutum ⁊ in celis ⁊c. Ecce quãta verborum̃ atteſtatione ei claues promiſit dicẽs. Et ego dico tibi. Ego. ſ. cuius dicere eſt facere, cuius verbo celi firmati ſunt. Ego quẽ cõfeſſus es filiũ dei viui, qui ſum via, veritas, ⁊ vita. Ego qui mentiri neſcio, tibi dico ne dubites, ne timeas hereticos ac Eccleſie tyrãnos, q: porte inferi nõ ꝑualebũt aduerſus Eccleſiã meã, ⁊ pro tuitione pro nobilitate ⁊ illius dominio, dabo tibi claues regni celorum̃, forte ignoras quãtum donũ tibi pollicear, ⁊ quã magnũ ⁊ ꝑſtabile. Ego qui talẽ tibi cõferã dignitatẽ, earũ clauiũ tibi exponam. Non ſunt quippe claues ſolũ ſcientie de quib. dixi Iude

Luce.11 is, Ue vobis legis peritis qui tuliſtis clauẽ ſcientie ipſi nõ introiſtis, ⁊ eos q introibant ꝓhibuiſtis ⁊c. At huiuſmodi claues ſunt quibus poteris ligare, ⁊ ſoluere in terris ⁊ erũt ligata ⁊ ſoluta in celis. Ligabis tu ⁊ ſucceſſores tui, ⁊ ſolues in terra iudicando. Ego aũt in celo iudiciũ veſtrũ approbabo. Non poterit igitur nõ magna eſſe clauiũ poteſtas q̃ tan-

to verboꝝ pōdere ꝓmittit. Deinde hāc eādem cla‑uium poteſtatē (in maiorē hominū admirationē) paulo poſt ꝓmittit omnib. diſcipulis dicēs. Amen amen dico vobis q̄cūq; ligaueritis ſuper terrā erūt ligata ꝛ in cęlo, ꝛ q̄cūq; ſolueritis ſuper terrā erūt ſoluta ꝛ in cęlo. Certe (vt recte arbitror) nō par‑ua res eſt hęc clauiū poteſtas toties promiſſa. Pe‑trus aūt eo qđ prius dixerat ei xp̄s. Si peccauerit in te frater tuus vade ꝛ corripe eū inter te ꝛ ipſum ſolū, quaſi iam pōtificij ſui futuri p̄ſcius, formulam iudicij habere voluit dicēs. Dn̄e quoties in me pec‑cauerit frater meus, dimittā ei vſq; ſepties? cui Je‑ſus. Non dico tibi vſq; ſepties, ſed vſq; ſeptuagies ſepties. Nullus quippe abſoluit ſeipſum. Nullus ſi‑bi reſerat ianuā ſed clauiger ꝛ hoc alta mēte reuol‑uat catholicus. Maximā rez oportere eſſe poteſtatē clauiū a xp̄o tam ſepe promiſſam, ꝛ tādem exhibitā. Nam in ipſo die Dominice glorioſe reſurrectionis de facto hanc clauium poteſtatem tradidit Apoſto‑lis ſuis dicens. Accipite ſpiritū ſanctū quoꝝ remi‑ſeritis peccata remittūtur eis, ꝛ quoꝝ retinueritis re‑tenta erunt. Nō. n. ſimplici verbo eis hāc dedit po‑teſtatē, Sed vt eius mōſtraret excellentiam ſpiritu oris ſui eam dedit, inſufflauit nāq; in eos, ꝛ nō ſim‑pliciter inſufflauit q2 ſpiritus vbi vult ſpirat. Ideo dedit eis ſpūz ſanctū, ac ſi diceret. Daturus vobis tam amplā poteſtatē prius ſpiritū ſanctū do vobis vt ſciatis neminē digne hac vti poſſe poteſtate ſine ſpiritu ſancto vt ſupra oſtenſum eſt.

Matth. 18.

Joan. 20.

¶ Quis ergo catholicoꝝ arbitraꝝ, taz fruſtratoriā eſſe, ꝛ illuſibilē poteſtatē clauiuz, tanta ſolēnitate a Chriſto ꝓmiſſaz, ꝛ collatā: vt peccator nō cogaꝝ, ſub diuino p̄cepto cōfiteri peccata ſua ꝓprio ſacer‑

doti? Cōſtat igitur euidentiſſime, cōfeſſionē auri
cularem, ⁊ ſacramentalem cupientibus ſaluari ne-
ceſſariam eſſe: quare ⁊c.

¶ Quarta ratio ad eādem cōfeſſionē.

Quarto principaliter argumētor, p̄ſupponē
1.corin.10. do prius illud, qđ ait Apoſto. ad corint. vbi
loquens de figuris veteris teſtamēti reſpectu noui
ait. Oīa in figura cōtingebant p̄rib. illis, Qua de
re ſacerdotiū legale figurā fuiſſe ſacerdotij grāe nō
1.corint.7. ābigimus, vt ēt in plurib. locis Pauli ad hebre. col
ligit, ⁊.1. Co. 7. Et ſacerdos veteris legis habebat
iudicare inter leprā, ⁊ nō leprā corporeā, ſicut clare
Leuiti.13. liq̄t in Leuit. vbi dicit. Hō in cuius cute ortus fue
rit diuerſus color, ⁊c. Adducet ad Aarō ſacerdotē,
vel ad vnū quēlibet filioꝝ eius, qui cū viderit leprā
poterit iudicare. ⁊c. vide oīno. Jnde cap. ſequēti lo
cutus ē dn̄s ad Moyſem dicēs. Hic eſt ritus le-
proſi, qñ mūdatus eſt, adducet ad ſacerdotem ⁊c. ⁊
Deut.17. hoc idē iterū cōfirmauit dn̄s in Deut. ⁊c. His ſup
poſitis. Quero ab hereticis, cur leproſi ex diuino p̄
Pulchra in cepto mittebātur ad ſacerdotes, vt ipſi iudicarēt in
quiſitio. ter leprā, ⁊ nō leprā corporeā, ⁊ vt leproſos ſanarēt,
⁊ mūdarent ac mundatos iudicarent. Nūquid ipſi
erāt phiſici, vel chirurgici, ⁊ corporales medici? Nū
quid ipſi forte tenebātur incūbere medicinalib. arti
bus? Nā vt clare liquet curatio lepre magis ad cor
porales medicos ſpectat quā ad ſacerdotes, vel for-
taſſis illud celeſte donū curandi lepram, ⁊ curatam
iudicare tantū diuinitus elargiebat ſacerdotibus
veteris teſtamēti? qđ his ſacerdotibus Chriſti, ⁊ le
gis gratie nō cōcedit, ſed vt recte arbitror, ⁊ verum
fatear, melius dicendū eſt, qđ quēadmodū ſacerdo
tiū legale figura erat ſacerdotij gratie, teſte Apo-

ſtolo vt ſupra. Ita lepra illa corporea peccatū mortale figurabat, ⁊ letale crimen, nō minus quā lepro ſus peccatorē, nā vt dictū eſt, percuſſus lepra debebat ſe ſacerdoti pſentare, ⁊ ille modū lepre cōſiderabat, qđ ſi videbat leprā incurabilē, inmundū illuʒ iudicabat, ⁊ a ceteris ſeparādum, Si vero videbat oppoſi ū, mundū iudicabat, ac libeꝝ dimitti, ⁊ hoc quidē pprīū eſt ſacerdotis legis gratie, erga peccatorē, q ſi p diligētiſſimā examinationē in cōfeſſione factā, viderit peccatorē nō cōtritū, ipſum expellit, ſi aūt dolet, abſoluit, ⁊ nō tātuʒ abſoluit, quinimo, viſa eius cōtritione, ac peccatoꝝ cōfeſſione audita, ipſum a deo abſolutū, ⁊ Eccleſie recōciliatū iudicat, Ex figura igit̄ illa cōcludēdū eſt, qđ queadmodū illi erant ſacerdotes legales, ⁊ ſimplicit̄ corporales, corporeā leprā curare habebāt, ita cū iſti ſint ſpūales ſacerdotes, legis xp̄i ⁊ grē ad ſpūalē leprā curādā. i. mortale pctm̄, merito ſūt a xp̄o iſtituti. Et ſicut leproſi in veteri teſtamento tenebant̄ ſe ſacerdotib. pſentare ob lepre curationē. Sic pari ratione tenētur oēs pctōres, ſe ſacerdotib. ſubmittere pctā ꝯfitēdo, vt ab eis ſpūalit̄ curent̄, ac curati Eccleſie oſtendant̄. Et hoc idē ꝯfirmat dn̄s de leproſo mundato, cui mādauit, vt iret ⁊ oſtēderet ſe ſacerdoti, ſm̄ ritū antiq̄ legis, quo iubebat̄ (vt diximus) mūdati a lepra, ſe exhibere ſacerdotib. q d̄ iudicarēt, an vere ⁊ integre eēnt mūdati a lepra. Nā p hoc mādatū miſtice, ⁊ figuratiue d̄ſignat̄, qđ pctōr penitēs a lepra ſua. i. a pctō mūdatus p cōtritionē, lʒ habeat remiſſionē pctōꝝ ſuoꝝ, ⁊ emēdationē a lepra aīe, tn̄ d̄bet ſe nihilomin᷒ oſtēdere ſacerdoti eccleſiaſtico, p veram ⁊ integrā cōfeſſionem ſuoꝝ delictoꝝ, quare hic ſufficienter ⁊ rationabiliter dānatur error illorum

Ex figur[a] lege ſcrip[ta] cōcludit[ur] guratū in [le]ge xp̄i ⁊ g[ra]tie.

Matth. [8]

hęreticoꝝ pernicioſus, qui aſſerūt, ſufficere ad ſalu
tem, ſoli deo cōfiteri peccata, ꝛ quod nō oportet ea
ſacerdoti detegere, cū xp̄s leproſo iam mūdato iniū=
xerit, vt iret ꝛ oſtenderet ſe ſacerdoti ſm legis de=
cretū. Pariter apud Lucā: Decē leproſis petētibus
a ſua liberari lepra, iuſſit idem xp̄s dicēs. Ite oſten
Luc.17. dite vos ſacerdotib. Si ergo (vt tādem aduerſus
Hic ꝓpul= Lutheranos ꝓpoſitū concludā) hęc erat poteſtas
re cōclu= ſacerdotij legalis, pariter ꝛ figura poteſtatis, quām
iť ꝓpoſitū habituri erant ſacerdotes euāgelici. Quę ergo erit
huius figurę veritas? Niſi ſicut eſt ſpūale ſacerdo=
tiū euāgelicū, ita ꝛ lepram iudicet ſpūalem, hoc eſt
peccatū mortale, Leproſus igiť ꝛ imūdus qſq; ad
ducatur ad ſacerdotē, qui iudicet inter leprā, ꝛ nō
lepram.i.inter peccatū ꝛ nō peccatū, inter obſtina=
tum ꝛ pęnitentē. Deinde vt habeť Matthei p̄cepit
xp̄s leproſo mundato vt offerret deo munus prę=
Matth.8. ceptū a Moyſe in lege, queadmodū ī Leuitico ſcri
Leuiti.14. bitur: vbi etiā exprimiť, quid leproſus mūdatus de
beat offerre deo. Per hoc aūt p̄ceptū miſtice ꝛ figu
ratiue deſignať, qđ peccator pęnitens poſtq̄ mun
datus eſt a lepra ſui peccati, ꝛ cōfeſſus eſt ſacerdoti
peccata ſua, Debet inſuper (ad inſtar leproſi mūdati
offerentis munus ſuū deo) ſatiſfacere de illis, cō=
plendo pęnitentiā ſibi iniūctam a ſacerdote ad de=
lectionē pęnę pro peccatis ſuis debite, Et p hoc de
ſtruiť multoꝝ hęreticoꝝ error qui ore polluto, auſi
ſunt dicere, quod nobis nulla opus eſt ſatiſfactiōe
particulari pro peccatis noſtris, eo qđ xp̄s ſufficiē
ter pro illis ſatiſfecit in cruce, Cū ipſe ꝯtra hāc per
Matth.3.4. nicioſam hęreſim in multis ſcripturarum locis cla=
Luc.3.5.15. met, Pęnitētiā agite.ſ.de peccatis, quoniā appro=
Luc.13. pinquat regnū cęloꝝ, ꝛ alibi. Niſi pęnitētia egeri=

tis oēs ſimul peribitis. In act. quoq; apoſtolorū. Actuū. 3. Penitemini igitur & cōuertimini vt deleātur peccata veſtra: quare &c.

¶ Quinta & vltima ratio ex authoritatib. diuorum patrum.

Quinto principaliter inſto, cōparando antiquos patres, & Eccleſię Doctores, ac eorum aſſertiones ad Moderniores hereticos, & ad falſa ipſorum dicta. Nam illi primi patres, vt Aug. Hiero. Grego. Ambro. Chriſoſt. Bernar. & alij floruerūt in primitiua Eccleſia: propinquiores doctrinis & pdicationib. Apoſtolorum, in tot ſanctiſſimis ſinodis, & cōcilijs pſentes, viri ſanctiſſimi virtutib. atq; moribus pclari, bonis quoq; opibus inſigniti in quibus tandem diuina relucebat gratia. Cōmēdatio ſanctę eccleſię doctorum.

¶ Iſti aūt per oppoſitū heretici, vt Martinus Luther, Philippus Melhāctō, Franciſcus Lābertus, Pomeranus, Oecolāpadius, Zoinglius, & alii quā pluriml in hac poſteriori Eccleſia pdicationib. apoſtolorū remotiores, homines peccatores, tantū fidei adherētes, opa bona, necnō & ſacramēta, ac totius Eccleſię catholicę ſanctiones, pariterq; diuorum patrū Decreta ſpernētes, in quibus forte diabolus hereticorum princeps operatur.

¶ Illi inſuper diui patres, viri doctiſſimi, vt luce clarius liquet, ex infinitis eorum ſcriptis, in interptationibus totius veteris ac noui teſtamēti ac in diuinarum ſcripturarū expoſitionib. illuminatiſſimi & ſingulariſſimi. Quorū doctrinis tota fulget Eccleſia. Quorum pdicationib. & miraculis xpi fides illuminatur. Aſſerūt auricularē, ac ſacramētalē cōfeſſionē, pro ſacramēto penitētię cupientib. ſaluari neceſſariā eſſe, ex diuino pcepto, vt claret ex eorum dictis, q̄ in

maioꝛē hereticoꝝ cõfuſionē, in mediū adducētur. iſti vero moderniores heretici oppoſitū affirmant, quibus igitur credendū eſt. Hoc.n.cuilibet diſcre=to iudicandum relinquo.

Cõfirma=tur ratio. ¶ Preterea nõ ſine rationabili cauſa, illi primitiue Eccleſie ſanctiſſimi doctores ſacramẽtalē cõfeſſio=nē eſſe neceſſariā ſcripſerũt ⁊ pdicarunt, tāq͂ a xpo inſtitutā, ⁊ ab Apoſtolis pmulgatā, Eccleſieq́ʒ tra ditā, qm̄ nõ põt hereticus quãtũcũq́ʒ ꝑteruus cita re cõſtitutionē humanā, in qua primo cõfeſſio fue=rit oꝛta, quare neceſſario refert ad inſtitutionē xpi, p Apoſtolos ſuos Eccleſie traditā. Nõ.n.o hereti ce poterit cõfugiū iſtud te defendere, qd paulatim hoies eſſent ad cõfitendũ inducti, nõ qppe eſt veri=ſimile, aliqd tā difficile (ſicut eſt auricularis cõfeſ=ſio) hominib. fuiſſe de nouo iniũctū, qd nõ fuiſſet relatū in ſcriptura, ⁊ cũ maxima deliberatione. Si quidē abſq́ʒ vlla animi ābiguitate, inuēti fuiſſent, q ſe oppoſuiſſent huic auriculari, ⁊ ſacramẽtali cõ=feſſioni, queadmoduʒ Eccleſia expta eſt in celibatu clericoꝝ, ⁊ in approbatiõe fratrum mēdicãtiũ, nam Panutius reſtitit in cõcilio niceno, vbi aliqui vole bant pcipere. Ne clerici Epiſcopi, cũ vxoꝛibus doꝛ=mirent, quas ante oꝛdinationē acceperãt ⁊c. Nulla enim fere cõſtitutio facta ab Eccleſia ſua ꝓpꝛia au thoꝛitate reperit per ſynodū vel cõciliũ, qn habue=rit aliquā cõtradictionē, igitur clare liquet, cuʒ per nullam Eccleſie conſtitutionē, neq́ʒ in aliquo ſyno do, vel concilio, reperiri poſſit, a quo auricularis ⁊ ſacramentalis confeſſio oꝛtum habuerit. Pariter cũ nullum iuſſum humanuʒ poſſit dari a quo incepe=rit huiuſmodi cõfeſſio (vt in principio ſatis pꝛoba tum eſt) relinquēdum eſt, ipſam incepiſſe iure di=

uino, Chriſto hoc ius Eccleſiā ⁊ Apoſtolos docēte propter qđ ius moti illi primi ſanctiſſ. Eccleſię doctores luculēter ⁊ doctiſſime de ſacramētali ⁊ auriculari cōfeſſione diffuſe ſcripſerūt, ergo illis magis credendū eſt quā hereticis Lutheranis. Nā vſus cōfeſſionis incepit in primitiua Eccleſia, vt infra immediate patebit, qđ eſt ſignum euidentiſſimū, confeſſionem fuiſſe a xp̄o inſtitutā, ab Apoſtolis promulgatā, ab Eccleſia vero ꝯfirmatā, ⁊ per ſanctiſſ. doctorꝫ ſcripta demū mirabiliter approbatā, quod ſi nōnulla adducētur in mediū nō erit inutile ⁊c. Hic ꝯpotiſſime ꝯcludit confeſſionē eſſe de iure diuino.

¶ Auguſti. libro de pęni. ⁊ habet̄ de pęni. Diſtin. 1. quē pęnitet.

QUem pęnitet omnino pęniteat, ⁊ dolorē lachrimis oſtendat, rep̄ſentet vitam ſuam deo per ſacerdotes, p̄ueniat iudiciū dei per cōfeſſionem, Pręcepit dńs mūdādis, vt oſtēderēt ora ſacerdotibus, docens corporali pęnitētia cōfitēda eſſe peccata, nō per nūtium, nō p̄ ſcriptū manifeſtāda, Dixit enim ora mōſtrate, ⁊ omnes, non vnus pro omnib. nō aliū ſtatuatis nūtium, qui pro vobis offerat munus a Moyſe ſtatutū, ſed qui per vos peccaſtis, per vos erubeſcatis. Erubeſcentia enim ipſa partem habet remiſſionis. Ex miſericordia enim hoc pręcepit dominus, vt neminem pęniteret in occulto. In hoc enim quod per ſeipſum dicit ſacerdoti. Erubeſcētiā vincit, Timore offenſi venia fit criminis, fit enim veniale per confeſſionem, quod criminale erat operatione, Et ſi nō ſtatim purgatur, fit tamen vitale, qđ cōmiſerat mortale. Multum enim ſatiſfactionis obtulit, qui erubeſcētię dominā nihil eorum, quę cōmiſerit, nūtio dei denegauit ⁊c. Modus cōfitendi cum erubeſcētia

¶ Auguſtinus libro de pęnitētia.

Quid ꝯfeſſio ſit ꝑ Auguſtinū.

CONfeſſio eſt ſalus animarū, diſſipatrix vitiorū, reſtauratrix virtutū, expugnatrix demonum, Quid plura? obſtruit os īferni, ꝛ paradiſi portas aperit ꝛc.

¶ De non timendo confiteri peccata Idem ſuper pſalmos.

OHomo quid times ꝯfiteri? illud quod per cōfeſſionē ſcio, minus ſcio, quā illud qđ neſcio: Cur ꝯfiteri erubeſcis peccata tua? Peccator ſum ſicꝫ ꝛ tu, homo ſū, humanū a me nihil alienū, Cōfitere homo homini, hō peccator homini peccatori, Elige quid vis, ſi non cōfeſſus lates, incōfeſſus dānaberis, Ad hoc deus exigit cōfeſſionē, vt liberet hominem humilē, Ad hoc dānat nō cōfitentē, vt puniat ſuperbum ꝛc.

Ad ꝯfitēdū exhortatio.

¶ Idem in Tractatu de cura militię.

NEmo dicat occulte. Ego pęnitētiam apud deū ago. Nouit deus, q mihi ignoſcit, qꝛ in corde meo ago. Ergo ſine cauſa dictū ē, Quę ſolueritis in terra erunt ſoluta in cęlo, ergo non ſine cauſa, datę ſunt claues Eccleſię ꝛc.

¶ Diuus Hieronymus aduerſus Montanum hereticū.

SI quem ſerpens diabolus occulte momorderit, ꝛ nullo conſcio eum peccati veneno infecerit, ſi tacuerit qui percuſſus eſt, ꝛ nō egerit pęnitentiā, nec vulnus ſuum fratri, ꝛ magiſtro voluerit cōfiteri, Magiſter qui linguam habet ad curandum, facile ei prodeſſe non poterit. Si.n. erubeſcat egrotus vulnus medico confiteri, quod ignorat, medicina non curat ꝛc.

¶ Ambro.

¶ Ambroſius libro de paradiſo, de peni. Diſ. prima nõ poteſt.

NOn põt qſq3 a peccato iuſtificari, niſi peccatũ ante fuerit ꝯfeſſu3, ⁊ ſup beati imaculati. Ceſſat. n. vindicta diuina, ſi cõfeſſio pcurrat humana.

¶ Gregorius ⁊ habetur de pñia diſ. 6. ſacerdos.

SAcerdos ante omnia caueat, ne de his, qui ei cõfitentur peccata ſua alicui recitet, qđ ea ꝯfeſſus eſt, nõ propinquis, nõ extraneis, neq3 qđ abſit: pro aliquo ſcãdalo. Nã ſi hoc fecerit deponaꝛ, ⁊ oĩbus diebus vitę ſuę ignominioſus peregrinãdo pgat.

Simpliciꝛ in nullo caſu l3 reuelare ꝯfeſſionẽ

¶ Bernardus ſuper Cantica Sermone Tertio.

QUãtum diſplicet regi impudẽtia peccatoris, tantũ placet verecũdia cõfitentis, ⁊ epĩa 14. Cõfeſſio igitur pctõris eſt vita, iuſti gloria, ⁊ neceſſaria eſt peccatori, ⁊ iuſtũ nihilominus decet ⁊c.

¶ Iſidorus libro primo. cap. 12.

COnfeſſio ſanat, cõfeſſio iuſtificat, cõfeſſio peccatis veniã donat, cõfeſſio animã a morte liberat, confeſſio aperit paradiſum, cõfeſſio ſpẽ ſaluãdi tribuit, oĩs ſpes in cõfeſſione cõſiſtit, in cõfeſſione locus miſericordię eſt. Nulla ta3 grauis eſt culpa, q̃ p cõfeſſionem non habeat veniam: ⁊c.

¶ Leo Papa ⁊ habetur de pęni. Diſt. prima ſufficit.

SUfficit pęnitenti ꝯfeſſio, q̃ pmũ dño offertur, deinde ſacerdoti, qui pro delictis pęnitentiũ pcator accedit: ⁊c.

¶ Origenes ſuper Pſal. 37.

TAntũmodo circũſpice diligẽtius, cui debe3 cõfiteri peccatũ tuũ proba prius medicũ, cui de-

De ꝯfeſſore idoneo q̃rendo.

beas cauſam langoꝛis exponere, qui ſciat infirmari cū infirmante ⁊c. Et vt ita demū ſi quid ille dixerit, ſi quid cōſilij dederit facias ⁊ ſequaris ⁊c.

¶ Ex his igit, ⁊ alijs quāplurimis tantoꝝ doctoꝝ ſcriptis, iterū cōcludo, qd ſi iſti ſūmi theologię antiſtites, per multos annos (vt clare liquet) ꝑceſſerūt Innocen.3. ⁊ cōciliū lateranū, ac oēs Eccleſię decretos, ⁊ decretales, necnō ⁊ Magiſtrū ſenten. Talia tn̄ ac tanta de ſacramētali ꝯfeſſione ſcripſerūt, itaqꝫ auricularē cōfeſſionē, ante illos floꝛuiſſe, quinimo ante omne ius humanū ſup ipſa emanatū, cōfeſſionē introductā in vſuqꝫ fuiſſe clariſſime cōſtat, igit tēpoꝛe Aploꝝ, vel paulo poſt. Quare adhuc cōcludendū eſt, qd ſi ante oēs hos doctiſſimos pr̄es, minime inuenit vbi, quando, a quo, vel a quib. fuerit inſtituta, ſignū euidens eſt (vt ſupꝛa repetitū eſt) ipſam a xp̄o fuiſſe inſtitutā, ab Aplis p̄dicatā, a tota quoqꝫ illa pꝛimitiua Eccleſia acceptatā. Nam vt
Actuū .19. hētur Act.19. Multi credentiū veniebāt cōfitētes, ⁊ anūtiantes actus ſuos: quare ⁊c.

¶ Obijciunt Lutherani de ſacerdotib.

SEd foꝛte aquilonares hęretici, his rationibus aſtricti concedent, quod omnes vtriuſqꝫ ſexus tenentur ſub p̄cepto confiteri peccata ſua ſacerdotibus, ſed nō habentes aliam fugaȝ dicent, quod oēs chꝛiſtiani ſunt ſacerdotes, ideo cuilibet Chꝛiſtiano abſqꝫ vlla differentia, poteſt quiſquis ſuā confiteri peccata. Aſſumptum nitūtur pꝛobare, nōnullis ſcripturarū dictis. Pꝛimo.n. Petrus Apoſtolus, loquens de omnibus Chꝛiſtianis ait. Uos eſtis genus electum regale ſacerdotiū, gens ſancta, popu-
1.Petri.2. lus acquiſitionis, vt virtutes anūtietis eius, qui de

tenebris vos vocauit, in admirabile lumen ſuum.
¶ Item dilexit nos Chriſtus, ⁊ lauit nos a pecca-
tis noſtris in ſanguine ſuo, ⁊ fecit nos regnū, ⁊ ſa- Apoc.5.
cerdotes deo ⁊ patri ſuo ⁊c.
¶ Preterea Apoſtolus Paulus. In vno ſpiritu
omnes in vnū corpus baptiſati ſumus, ⁊ omnes in 1.Cor.12.
vno ſpiritu potati ſumus, ideo concludunt, nos oēs
eſſe qualiter ſacerdotes ⁊c.

¶ Reſponſio pro eccleſiaſticis ſacerdotibus.

CONcedimus, omnes Chriſti fideles eſſe ſacer-
dotes, eo tamē modo, quo ſunt reges, ⁊ ſancti,
ſed vt clare conſtat, nō omnes ſunt equaliter reges:
ſicut illi, qui ꝟe dicūtur reges, nec ſancti quēadmo
dum illi, qui ſunt in celo. Ita nō omnes Chriſtiani
ſunt taliter ſacerdotes, qualiter eccleſiaſtici p̄bſby-
teri, ⁊ ſacro chariſmate vncti, ſunt tamen (vt veruꝫ
fatear) omnes veri Chriſti fideles ſpiritualiter re-
ges, quia deus regnat in eis, per liberam charitatē,
⁊ ipſi per vnctionē ſancti ſpiritus, regunt vires ani
me, ⁊ ſenſus ſuos, regnabunt tandem in regno ce-
lorum. Pariter quoqꝫ dicūtur ſacerdotes ſpiritua
les, quia offerunt deo fidem, ⁊ orationes, animāqꝫ
ac omnes corporis vires. Interdum autem ſemet-
ipſos offerunt deo in holocauſtū: de quibus Apo- Ro.12.
ſtolus. Obſecro vos fratres per miſericordiā dei, vt
exhibeatis corpora veſtra hoſtiā viuentem, ſanctā,
deo placentem, rationabile obſequiuꝫ. Iuxta illud Pſal.50.
Prophete. Holocauſtū deo ſpiritus cōtribulatuꝫ:
cor contritum ⁊ humiliatum ⁊c.
¶ Ecce qualiter omnes Chriſtiani ſunt ſpirituali
ter ſacerdotes, ⁊ quid deo offerre debent. Sed pre-
ter hoc ſacerdotium internum, eſt vnū aliud exter-

num, in Eccleſia certis perſonis affixum, Exempli cauſa. Quilibet fidelis eſt templum dei, teſte Apoſto. Templum dei eſtis vos ſanctum. At pter iſta templa eſt téplũ externũ, certo loco affixuz, in quo fideles cõgregãtur. Nõ ſequit igit ex autboritatibus allegatis, oẽs xp̃i fideles eſſe ſacerdotes, de quibus loquimur in propoſito, qui babeãt autboritatem a xp̃o, vel ab Eccleſia, ligandi atqꝫ ſoluẽdi. Et quibus tenearis cõfiteri peccata tua, ⁊ cõfirmatur Origenis autboritate.

1.corint.3.

¶ Origenes ſuper Leuiticum
Home.9.cap.16.

Omnes.n. quicũqꝫ vnguento ſacri cbariſmatis delibuti ſunt, ſacerdotes effecti ſũt, ſicut ⁊ Petrus ad oẽm dicit Eccleſiã, Uos aũt genus electũ, regale ſacerdotiũ, gens ſancta. Eſtis ergo genus ſacerdotale, ⁊ ideo accedetis ad ſancta, ſed ⁊ vnuſqſqꝫ babet in ſe bolocauſtũ ſuũ, ⁊ bolocauſti ſui ipſe ſuccẽdit altare, vt ſemp ardeat. Ego ſi renũciem oĩbus, q̃ poſſideo, ⁊ tollã crucẽ meã, ⁊ ſequar Cbriſtũ, bolocauſtum obtuli ad altare dei, aut ſi tradidero corpus meũ, vt ardeã bñs cbaritatẽ: ⁊ gloriã martyrij cõſequar, bolocauſtũ meipſuz obtuli ad altare dei. Si diligã fratres meos, ita vt animã meã ponã ꝓ fratribus meis, ſi pro iuſtitia, ſi pro veritate vſqꝫ ad mortẽ certauero, bolocauſtũ obtuli ad altare dei. ſi mẽbra mea ab omni cõcupiſentia carnis mortificauero, ſi mundus mibi crucifixus eſt, ⁊ ego mundo bolocauſtũ obtuli ad altare dei ⁊ ipſe me boſtię ſacerdos efficior ⁊c. Ecce bic Origenes ꝑpulcbre oſtẽdit quo nã modo oẽs fideles ſacerdotes dicũtur.

2.rõ q͂ non oẽs xp̃iani ſunt ſacerdotes.

¶ Item ſi oẽs Cbriſtiani eſſent ſacerdotes, eo modo quo bic loquimur, ſequit eadẽ ratione, qđ oẽs

iudei fideles fuiſſent veri ſacerdotes, ↄñs aũt eſt falſum, ⁊ cõtra totũ vetus teſtamẽtũ, qꝛ tantum illi de Tribu Leui erãt ſacerdotes, ↄſequẽtiam vero probo per verba q̃ dixit dñs ad filios Jſrael. Si audieritis vocẽ meã, ⁊ cuſtodieritis pactũ meũ eritis mihi in peculiũ de cũctis populis: ⁊ in regnũ ſacerdotale, ⁊ gens ſancta. Hęc ad vniuerſuꝫ Jſrael dicta ſunt, igitur oẽs illi erant ſacerdotes, ſed pfecto reges, ⁊ ſancti, ac ſacerdotes, eo mõ quo ſupra dictũ eſt. Exodi.19.

¶ Preterea Nõ oẽs Judei, etiã viri ſanctiſſ. erãt ſacerdotes, proprie loquẽdo, ſed tantũ Aaron ⁊ filij eius, a deo electi. ergo pari ratione, nõ oẽs chriſtiani debẽt appellari ſacerdotes, ſed tantũ illi qui a xp̃o fuerunt electi ⁊ eoꝝ ſucceſſores. Antecedẽs claret p totũ Deutoro. Leuiti. ⁊ librũ Nũi. 3. rõ ẽt p ſacerdotibus.

¶ Non habebũt ſacerdotes ⁊ leuitę, ⁊ oẽs qui de eodẽ tribu ſunt partẽ ⁊ hereditatẽ cũ reliquo populo Jſrael, qꝛ ſacrificia dñi, ⁊ oblatiões eius comedẽt, ⁊ nihil aliud accipiẽt d̃ poſſeſſiõe fratrũ ſuoꝝ. Dñs. n. ipſe ẽ hereditas eoꝝ ſicut locutus ẽ illis. Deut.18.

¶ Jtẽ accedent ſacerdotes filij leui. quos elegerit dñs deus tuus: vt miniſtrent ei, ⁊ benedicãt in nomine eius, ⁊ aduerſum eoꝝ, omne negotiũ pendet, ⁊ quicqd mũdũ, vel immundũ eſt ab illis iudicet̃ ⁊c. Deut.21.

¶ Rurſus, Ne quis accedat alienigena, ⁊ q non eſt de ſemine Aaron, ad offerendũ incenſum dñoꝛ. Ne patiat̃, ſicut paſſus eſt chore: ⁊c. Nũi.16.

¶ Non radent caput nec barbã, neqꝫ in carnibus ſuis facient in ſciſſuras, ſancti erunt deo ſuo, ⁊ non polluent nomen eius, incẽſum. n. domini, ⁊ panes dei ſui offerent, ⁊ ideo ſancti erunt: ⁊c. Leuit.21.

¶ De phinees. Ecce do ei pacẽ federis mei; ⁊ erit tã ipſi, q̃ ſemini eiu) pactũ ſacerdotij ſempiternũ: ⁊c.

Cōfirma= tur ratio. ¶ Amplius, omnes volentes ſibi vſurpare ſacerdotum ac leuitarū officiū, ⁊ dignitatē (vt clare liquet in veteri teſtamēto) fuerūt aſperrime puniti a deo.
Nūi. 4. Nam Dathan, Chore, ⁊ Abiron, vſurpantes ſibi ſacerdotalem officiū (ſicut modo laici Lutherani) a terra abſorti ſunt deſcenderūtq; viui in infernum operti humo, ⁊ ducenti quinquaginta viri eis cōſentientes, ab igne cōſumpti ſunt. Unde oza quoniā
.Reg. 6. vltra ſuę ſortis conditionē manum arcħę dei ne caderet admouit, ſubita morte a dño percuſſus eſt.
.Paral, 26 ¶ Proinde Oſias Rex, cū opus ſacerdotale adolere. ſ. incenſum ſuper altare Thimiamatis pſumeret, increpatusq; ab Azaria ⁊ reliquis ſacerdotib. domini, non deſiſteret, lepra in frōte percuſſus eſt, manſitq; leproſus vſq; in diem mortis ſuę.
Exodi 28. ¶ Item legimus iuſſiſſe dominū, qđ quādo mouenda eſſent caſtra, filij Caleph, portarēt vaſa ſanctuarij inuoluta, ab Aaron, ⁊ filijs eius, ⁊ non tangerent ea ne moriantur.
¶ Cū igiť ſacrificia veteris teſtamēti figura eſſent veri ſacrificij legis grę, pariter ⁊ ſacerdotiuʒ illud, ſeu ſacerdotes illi figuraſſent ſacerdotes noui teſtamēti, ad pclariſſ. ⁊ honorabiliſſ. altari ſacrificiū deputatos, ad offerendū ſacratiſſ. xpi corpus, ⁊ ſanguinē, ſub ſpecieb. panis ⁊ vini, illiq; erāt tm̄ electi de Tribu Leui, ad illa figuratiua ſacrificia, punitiq; inſup erāt aſprimę vſurpātes ſibi leuitarū honorē, ac ſacerdotalē dignitatē. Ergo q̄to magis ſacerdotes xpi, offerētes verū ſacrificiū, ⁊ imaculatā hoſtiā vbi latet xpus verus Meſſias, redēptor noſter, verus deus ⁊ hō. Debēt huiuſmodi ſacerdotes eſſe p alijs electi, ⁊ vncti chariſmate ſancto ab Epo, prius diſſi=

gẽter examinati, inde ad tã pclare officiũ ordinati, velut veri Apoſtolorũ, ⁊ diſcipulorũ xp̄i ſucceſſores, ergo nõ oẽs laici chriſtiani erãt ſacerdotes. Hebre. 5.

¶ Hinc Apl's Paulus ait. Omnis nãq; Põtifex ex hominib. aſſumptus eſt, pro hominib. cõſtituif, in his q̄ ſunt ad deũ vt offerat dona, ⁊ ſacrificia pro peccatis. Et infra ſubdit, nec quiſquam ſumat ſibi honorẽ, ſed qui vocatur a deo tãquã Aaron, ſic xp̄s nõ ſemetipſuʒ clarificauit, vt Põtifex fieret, ſed qui locutus ẽ ad eũ filius meus es tu, ego hodie genui te, ſicut ⁊ in alio loco dicit. Tu es ſacerdos in eter num ſm ordinẽ Melchiſedech. Ecce quã clare con cluditur, nõ oẽs xp̄i fideles eſſe ſacerdotes, ⁊ quem admodũ lex vetus ꝓhibebat omnibus alijs a ſacer dotibus tangere archã dei ⁊ vaſa ſanctuarij. Ma gis aũt vſurpare ſibi ſacerdotale officium, propter quod multi merito fuerunt puniti (vt dictuʒ eſt) Ita nunc canonicis ſanctionibus iuſtiſſime ac ſan ctiſſime prohibituʒ eſt laicis. manibus tangere, res ſacras puta calicem, corporale, hoſtiam conſecratã, ⁊ huiuſmodi, vt habetur Diſt. 23. c. ſacratas, ⁊ de conſecratione Diſt. prima. c, in ſancta ſede. ⁊. c. ve ſtimenta. Non debent igitur huiuſmodi ſacra con trectari, aut offerri niſi a ſacratis hominibus. Ne vltio que Baltbaſar, Regẽ percuſſit, ſup hoc trãſ gredientes veniat. Minus autem debent laici chri ſtiani vſurpare ſibi ſacerdotale officium, ne maiori pena puniantur quam Datan Chore, ⁊ Abiron, ⁊ alij, de quibus ſupra, ⁊ ſic patet ratio.

Pſal. 2.

Pſal. 109.

Daniel. 5.

¶ Quarto principaliter inſto. Aſcendẽs Jeſus in montẽʒ, vocauit ad ſe, quos voluit ipſe, ⁊ venerunt ad eum, fecit autẽ vt eſſent duodecim cum illo, ⁊ vt

4. ꝓ ↄſecra tis ſacerdo tibus ratio.

mitteret eos prędicare. Poſt hęc deſignauit dñs, & alios ſeptuaginta duos, miſitq; illos binos ante faciem ſuã. Claret igit̃, duodecim fuiſſe Apoſtolos, & ſeptuaginta diſcipulos, illis Epĩ, iſtis ſacerdotes

Luc.10. ſuccedunt (vt docent Aug. Hiero. & venerabilis Beda) Erant quippe baptizati Apoſtoli, ſed non erant ſacerdotes, niſi cũ in cena fecit eos dñs ſacerdotes, dans eis cõſecrãdi poteſtatẽ corpus xpĩ verum. & poſt reſurrectionẽ, autboritatẽ abſoluẽdi a peccatis (vt oſtenſum eſt ſupra) Et ſignũ ſenſibile fuit in impoſitione manuũ, cõtulit quoq; eis gratiam dandi ſpiritum ſanctum.

Sequit̃ rõ. ¶ Proinde Apoſtoli ex autboritate ac poteſtate eis a xpo collatã, ordinauerũt diaconos, pſbyteros, Epos, velut eoꝝ ſucceſſores, vt euidẽter liq̃t ĩ actib.

Actuũ.6. Apoſtoloꝝ, & in pleriſq; locis Epſtarũ Pauli, Igit̃ diſtincti ſunt ſacerdotes cõſecrati, ab alijs xpĩ fidelibus, vt cõſtat, qm̃ legimus diaconos mẽſaꝝ, & viduarũ ſeptẽ ab Aplis inſtitutos, inter quos Stephanus, & Philippus indefeſſo labore verbũ dei pdicabant, multi quoq; ad coꝝ pdicationẽ cõuertebantur, ipſe .n. Philippus diaconus ſamaritanos cõuertit. Diaconos aũt altaris, q ordinati erant ad

Phil.1. orandũ, & pdicandũ, iungit Apoſto. Pau. Epis dicens. Oib. ſanctis in xpo Jeſu, qui ſunt Philippis, cum Epiſcopis, & Diaconibus: &c.

1.Thi.3. ¶ Pręterea idẽ Apoſto. ad Thi. deſcribit Epiſcopũ dicẽs. Si quis Epatũ deſiderat, bonũ opus deſiderat. Oportet .n. Epm irrepbẽſibilem eſſe, vnius vxoris virũ, ſobriũ, ornatũ, prudentẽ, pudicũ, boſpitalẽ, doctorẽ, nõ vinolentũ, nõ percuſſorẽ, non litigioſuz, nõ cupidũ, ſed modeſtũ &c. Quo deſcripto, deſcribit diaconos quos ſimiliter oportet eſſe pudi

tos nõ bilingues,nõ multo vino deditos,nõ turpe lucrũ ſectãtes,hñtes miſteriũ fidei in ↄſciẽtia pura. Habes igit̃ heretice hic in Apoſtolo manifeſtã diſcretionẽ inter Ep̃os, ⁊ Diaconos, Diſcretio ergo ordinũ ⁊ miniſtroꝝ in Eccleſia ſolidũ hẽt fundamẽtum in ſcriptura ſacra,de quib. etiã hẽtur in decretis.diſt,21.c.cleros Doctores quoqꝫ diſt.24.4. diffuſe loquũtur vna cũ magiſtro ſententiarũ.

¶ Itẽ adhuc clarius, dixit ſpũs.s. ſegrega te mihi Saulũ, ⁊ Barnabã, in opus ad qđ aſſumpſi eos, tunc Apoſtoli ieiunãtes,⁊ orãtes imponenteſqꝫ eis manus dimiſerunt illos,ecce modus ordinandi. Actuũ. 13.

¶ Rurſus Apl's Pau. loquens cõdiſcipulis ſuis, in eius diſceſſu ait. Attẽdite vobis,⁊ vniuerſo greg i in quo vos ſpũs.s. poſuit Ep̃os ad regendũ eccleſiã dei,quã acquiſiuit ſanguine ſuo. Ecce vocat cõdiſcipulos Epiſcopos:⁊c. Actuũ. 20.

¶ Amplius ille idem,alloquit̃ Timoth. inquiẽs. Noli negligere gratiã q̃ in te eſt,q̃ data eſt tibi, per prophetiã cũ impoſitione manũ p̃sbyteri.Hęc meditare,⁊ in his te exerce ⁊c. 1.Thi.4.

¶ Deinde infra cap.5.ſubdit,qui bene p̃ſunt p̃sbyteri duplici honore digni habeãtur,maximę qui laborant in verbo,⁊ doctrina.Dicit.n.ſcriptura. Nõ alligabis os boui tritpranti, ⁊ dignus eſt operarius mercede ſua. Aduerſus p̃sbyterũ accuſationẽ noli recipere,niſi ſub duobus aut tribus teſtib. Peccantes corã oĩbus,argue vt ⁊ cęteri timorem habeant. Ecce officiũ digniſſimũ ſacerdotũ,tum maxime cõcionatoꝝ.Et paulo poſt ſubiungit. Manus cito ne mini impoſueris,nec cõmunicaueris peccatis alienis.Habebat igit̃ Thimo.authoritatẽ imponẽdi manus,nõ ſiquidẽ a xp̃o imediatę ſed ab Apl'is. 1.Thi.5. Deut.25. 1.Cor.9.

Titi p̄mo. ¶ Proinde ille idem ad Titū ſcribens ait. Huius rei gratia reliqui te crete, vt ea q̄ deſunt corrigas. ⁊ conſtituas per ciuitates p̄ſbyteros, ſicut ⁊ ego diſpoſui tibi ⁊c. Ecce qualiter Titus habuit authoritatem a Paulo ordinandi p̄ſbyteros. Igitur ⁊c. Thimoteus ⁊ Titus fuerunt Epiſcopi ordinati ab Apoſtolis qui ⁊ ipſi habuerunt poteſtatē alios ordinandi ⁊c.

.Theſſa.5. ¶ Item ad Theſſa. ſcribēs Apoſtolus inquit. Rogamus vos fratres vt cognoſcatis eos, qui laborāt inter vos, ⁊ qui p̄ſunt vobis in domino, ⁊ admonent vos, vt habeatis illos in ſummo p̄cio ⁊c.

Philip.2. ¶ De Timotheo etiā ſcribens ad Philip. ait. Et huiuſmodi in honore habetote, igit̄ nō omnes chriſtiani ſunt ſacerdotes.

.Petri.5. ¶ Deniq̄ Petrus Apoſtolus hortatur Paſtores Eccleſię dicens. Paſcite, qui in vobis eſt gregē dei, ⁊ paulo poſt ſubdit. Cum autem apparuerit princeps paſtorū, percipietis imarceſſibilem glorię coronam. Ecce diſcrimen inter Paſtores, ⁊ greges, inter Epiſcopos, ſacerdotes, ⁊ laicos.

¶ Dionyſius inſuper ſancti Pauli diſcipulus. c. 5. cęleſtis hierar, proſequitur ritum Apoſtolorum in ꝯſecrādis Epiſcopis p̄ſbyteris ⁊ diaconibus.

¶ Ignatius quoq̄ diſcipulus ſancti Joānis euangeliſtę ad Trallianos, extollit dignitatē Epoꝝ, p̄ſbyteroꝝ, ⁊ diaconoꝝ. Hoc idem docuit per Epiſtolam Smyrnem, ⁊ ad Anthiocenſes inquit. Saluto ſanctū p̄ſbyterū veſtrū, ſaluto ſanctos diaconos, ſaluto ſubdiaconos, lectores, cantores, hoſtiarios, laborantes, exorciſtas, atq̄ confeſſores. Claret igitur euidenter, tempore Apoſtolorum, fuiſſe omnes huiuſmodi ordines.

¶ Sed quoniã de his prius locutus eſt eximius doctor Joãnes Eckius, in tractatu de ordinis ſacramento. Jdeo tam in his quã in omnibus alijs pcedentibus ac ſequẽtibus noſtris dictis, vbi forte tãgũtur aduerſus moderniores hereticos ea q̃ prius ab eo tacta fuere, ei velut patri meo colendiſſimo, meritiſſime debetur primus honor. Ex omnibus igitur ſupradictis ſcripturarũ authoritatibus colligitur, qđ xp̃s elegit tantũ duodecim Apoſtolos, ac ſeptuaginta duos diſcipulos, quos ordinauit, & conſecrauit in Epiſcopos, & ſacerdotes, quibus etiam dedit quamplures poteſtates, de quibus ſuo loco dicetur. inter quas fuit poteſtas dimittendi & retinendi peccata, quare conſtituit eos iudices omnium peccatorum. Jlli autem alios Epiſcopos, p̃sbyteros, & diaconos ordinarunt, qui & ipſi eãdem authoritatem habuerunt alios ordinandi, & ſic ſucceſſiue, & gradatim vſq; ad tempus p̃ſens, & deinceps vſq; ad finem mundi, ex quibus ſequitur hec ſecunda concluſio.

Laus Joã. Eckij.

Omniũ ſuperiorum dictorum collectio.

Omnes Chriſtianos eſſe ſacerdotes habentes authoritatem remittendi ac retinendi peccata, ex ſcripturarũ teſtimonijs negare compellimur. Sed illi tantum qui ab Epiſcopo ſunt conſecrati, electi, & ordinati, vt iudices peccatorum, quibus ſub diuino p̃cepto, quilibet pctõr, ſua tenet̃ ꝯfiteri pctã.

¶ Hec concluſio cõtra falſa Lutheranorum dogmata ex ſupradictis eſt luce clarior ideo nulla alia indiget probatione &c.

¶ Ex vtiliſſimo Tractatu de penitentię ſacramento ſeptima concluſionum diſputatio.

De penitentia interiori.

Duplicem eſſe penitentiā ſcripturarū veritas atteſtatur, interiorē .ſ. ꝛ exteriorē. Penitētia nāq; interior q̄ eſt principalior ꝛ magis neceſſaria eſt deteſtatio vel diſplicētia peccati cōmiſſi, qđ idē eſt vele nō peccaſſe, veleq; punire peccatum cū firmo nō amplius peccādi propoſito, ꝛ hęc ſiquidē penitētia non fit ꝑ oculoꝝ lachrimas, aut corporis macerationē, vel per ieiuniū, aut eleemoſynas, ſeu orationes. Nec demū per cęteras exteriores corporis operationes, q̄ potius fructus pñię quam ipſa pñia merito appellari debent. At huiuſmodi interior ꝛ vera pñia fit per ſolā ac veracē voluntatis imutationē de malo in bonū, necnō per renouatio

Epheſio.4. nem ſpiritus, de qua Apl's ad Ephe. loquit' dicēs. Deponite vos ſm priſtinā ↄuerſationē veterē hominē, qui corrūpitur ſm deſideria erroris .i. hominem ſm carnē viuentē ꝛ ſequentē opa carnis. Renouamini aūt ſpiritu mētis veſtrę, ꝛ induite nouū hominē q ſm deū creatus eſt in iuſtitia ꝛ ſanctitate veritatis. Ille nēpe nouus appellat' hō qui ſm ſpūs viuit ſmq; dei voluntatē opat'. Talis .n. renouatio ꝛ noui indutio vera ꝛ propria dicit' penitentia. De qua etiā clarius idē Apl's poſt pauca ſubdit dicens. Qui furabat' iā nō furet', qui mēdatia loq̄bat'

nō amplius loquaꝛ,ꝛ ſic de alijs quaſi velit dicere, Qui vere vult penitere deponat omnia opera ma- la acquirendo bona:ꝛc.
¶ Preterea idem Apoſtolus ſpiritu clarioꝛi de ea dem penitentia Roma. ſcribit dicens. Sciētes qꝛ hoꝛa eſt iā nos de ſomno.ſ.peccati ſurgere. Nūc.n. pꝛopioꝛ eſt noſtra ſalus quā cū credidimus. Nox p̄ ceſſit, dies aūt appꝛopinquit,ꝛ inde cōcludit. Abij- ciamus ergo opera tenebꝛarū.ſ.demonū ꝛ peccato rum,ꝛ induamur arma lucis.ſ.fidei,ſpei,ꝛ charita tis ac ceterarum virtutum. Ro.13.
¶ Pꝛoinde ad Coꝛinth.inquit. Mundemus nos ab omni inquinamēto carnis ꝛ ſpiritus, perficien tes ſanctificationē in timoꝛe dei,ꝛ iterū ad Ephesi. ait. Omnis amaritudo,ꝛ ira,ꝛ idignatio,ꝛ clamoꝛ, ꝛ blaſſemia tollatur a vobis cū omni malitia. Eſto- te aūt inuicē benigni, miſericoꝛdes, donātes inui- cē ſicut ꝛ deus in xp̄o donauit vobis. Illū igiꝛ vere penitet qui pꝛoponit in mēte ſua auertere volūtatē ab omni malitia ꝛ pctō, cupit quoqꝫ adherere deo ꝛ omni bono, ex quibus euidēter conſtat quēlibet peccatoꝛē poſſe agere penitentiā de oībus ſuis erra tis fere in vno inſtanti, mererīqꝫ omniū delictoꝛuꝫ remiſſionem, ac dei acquirere gratiam. 2.Coꝛ.7. Ephe.4.
¶ De huiuſmodi aūt īterioꝛi penitētia pulcherri me ꝛ diffuſe loquiꝛ Ezechiel pꝛopheta qui ſemel al loquens deū motus quadā ineuitabili curioſitate q̄ſiuit ab eo nō paruā difficultatē dicēs. Si homo quiſpiā iuſtus per aliqđ tempus viuens in iuſtitia ſua inde ceciderit in peccato, in illo perſeuerās per aliqđ tēpus, poſtmoduꝫ vero ad ſe reuerſus egerit penitētiā de peccato ſuo. Quid.n.mi o domine iu ſtiſſime facies homini illi? cui reſpōdit dñs. Si im Ezechi.18.

pius egerit penitentiam de peccatis ſuis (ſm illaȝ penitētiā interiorē de qua paulo ātē locuti ſum⁹) feceritqȝ iudicium ꝛ iuſtitiam. Facere nāqȝ iudiciū eſt ſeipſum accuſare cognoſcereqȝ omnia mala eſſe ab ipſo. Facere auteȝ iuſtitiam, eſt deum iuſtificare quod idem eſt nullum malū agnoſcere a deo eſſe, in de cōſideri deo, cognoſcereue omnia bona eſſe ab il lo. Si igitur inquit dominus impius hec fecerit, tria ei pulcherrima dona elargiri dignabor. Primū enim eo quod prius mortuus erat in peccatis. Nā anima q̄ peccauerit ipſa morietur, donabo ei vitam ſpiritualem, quoniā vita viuet. ſ. per acquiſitaȝ gra tiam ꝛ nō morietur, videlicet eternaliter. Secūduȝ eſt quod omniū iniquitatū eius quas operatus eſt nō recordabor, ei omniū delictorū remiſſionē elar giendo, ꝛ hoc quippe maximū eſt donum, teſte Pro

Pſal. 31. pheta. Beati quorꝫ remiſſe ſunt iniquitates, ꝛ quo rum tecta ſunt peccata. Beatus vir cui nō imputa uit dominus peccatū. Tertium vero eo quod iam amiſerat iuſtitiam per letale crimen ac cetera opera bona, illa ſiquidem ei omnia reſtituam, ꝛ ideo ſub dit. in iuſtitia autem ſua quam operatus eſt. ſ. dum erat in gratia ante peccatū (viuet.) Hec eſt enim illa ſanctiſſima interior ꝛ virtuoſa penitentia quam

Matth. 3. pdicabat Joānes in deſerto dicens. Penitentiam

ꝛ. 4. agite appropinquabit. n. regum celorum, per quaȝ fit remiſſio omnium peccatorꝫ q̄ etiam alio nomine contritio ſolet appellari, q̄ ꝛ inſuper ante auricula rem ac ſacramentalem confeſſionem p̄ſupponitur ſemper. His igitur viſis ſequitur.

¶ Concluſio Prima.

ARbitramur ſiquidem interiorē pęnitentiā ne
ceſſario requiri cuilibet adulto in peccato mor
tali exiſtenti, vt deleatur letale crimen diuinaqꝫ iu=
ſtificetur gratia cuius iuſtificatio abſqꝫ vſu liberi
arbitrij bono minime aſſequi poteſt.

¶ Prima hęc cōcluſionis pars ſcripturarū teſtimo
nijs ſic oſtendit. Ait.n.ſapiens. Ne tardes cōuerti
ad dominū ⁊ ne differas dē die in diē. ſubitò.n.ve= Ecleſia.5.
nit ira illius, ⁊ in tempore vindicte diſperdet te.

¶ Rurſū ille idē. Cōuertere ad dn̄z, ⁊ relinq̄ pc̄ta
tua, p̄care ante faciē dn̄i ⁊ minue offendicula, reuer Ecleſi. 17.
tere ad dominū, ⁊ auertere ab iniuſtitia tua ⁊c.

¶ Item Tobias. Cōuertimini itaqꝫ peccatores ⁊ Tobię. 13.
facite iuſtitiā coram dn̄o, credētes quod faciat vo=
biſcum miſericordiam ſuam.

¶ Inſuper Eſaias. Si reuertamini ⁊ qeſcatis ſal= Eſaię. 30.
ui eritis, Sapiēs quoqꝫ. Miſereris omniū deus q Sapiē.xj.
oia pōt ⁊ diſſimulas pctā hominū pp pęnitētiā.

¶ Pręterea Saluator loquens de peccatorib. ait.
Niſi pęnitentiā egeritis omnes ſimul peribitis, Et Luc. 13.
alibi. Pęnitemini ⁊ credite euangelio. Marci .1.

¶ Itē Pęnitemini ⁊ cōuertimini vt deleātur pec Actuū .3.
cata veſtra. Et Ioānes in Apoc. Memento vnde ex Apoca.2.
cideris ⁊ age pęnitentiam ⁊c.

¶ Deniqꝫ a pęnientia (euāgelio teſte) incepit p̄=
dicatio Chriſti, Ioānis, ⁊ Apoſtolorum, clamabat Matth.3.4
nāqꝫ ille pręcurſor in deſerto. Pęnitentiam agite Luc.3.
appropinquabit.n.regnum cęlorum. Et iterum fa
cite ergo fructum dignum pęnitentię, icirco Au=
guſtinus ſuper illud Pſalmi. Non miſerearis om= Pſal.58.
nibus qui operantur iniquitatem ait. Omnino nul Auguſti.
la peccata impunita deus relinquit. Iniquitas.n.
parua magnitudine ſi punietur, neceſſe eſt ab ipſo

homine penitente, aut a deo vindicāte, quā ob rem
Psal.36. Propheta inqt. Dixi cōfitebor aduerſum me iniu
ſtitiā meā dño ꝛ tu remiſiſti iniqtatē peccati mei.
¶ Secūda pars cōcluſionis.ſ.qđ ad hominis iuſti
ficationē neceſſario prequirit̄ bonus vſus liberi ar
bitrij, nimis aduerſat̄ modernioꝛibus hereticis ni=
hilominus eius veritatē tū rationibus, tū vtriuſqꝫ
teſtamēti authoꝛitatibus conabimur oſtendere.
Prima rō. ¶ Primo.n.vt clare liquet iuſtificatio impij eſt re
miſſio peccati. Peccatū aūt nō remittit̄ quādiu vo=
luntas mala manet in peccatoꝛe, ideo neceſſe eſt vo=
luntatē malā ab eo recedere. Et ſic diſplicere ei qđ
prius placebat, in qua diſplicētia cōſiſtit cōtritio ſ
doloꝛ; vt aūt diſcedat prioꝛ volūtas mala ſine cuius
diſceſſu non iuſtificatur impius neceſſario requirit̄
motus liberi arbitrij bonus .ſ. de malo in bonū de
nole in vele, ꝛ de vele in nole igitur ꝛc.
2. Ratio. ¶ Secūdo ad impij iuſtificationem neceſſaria eſt
gratię infuſio. Ad gratię autē infuſionem neceſſe
eſt ſubiectū pparari, nō.n.inducit̄ foꝛma in indiſpo
ſitū ſubiectū, quare ꝯſis eſt ſubiectū diſponi ad gra
tiā, per quā expellit̄ peccatū, ꝛ licet hoc fieri poſſet
a ſolo deo, prequirit tñ etiā aliquid in nobis, iuxta
illud qđ ait Aug. Qui creauit te ſine te nō iuſtifi=
cabit te ſine te, id vero qđ a nobis prequirit deus,
nihil aliud eſt quā opus liberę volūtatis reſpectu
peccati pꝛohibētis gratię infuſionē dicente Apło.
Ephe.5. Surge qui doꝛmis, ꝛ exurge a moꝛtuis ꝛ illumina
bit te xp̄s. Huiuſmodi aūt reſurrectio fit per moꝛ=
taliū diſplicentiā peccatoꝝ, poſt ſomnū marceſſen=
tis coꝛpoꝛis in eiſdem, quę ſine motu liberi arbitrii
bono fieri nequit ideo: ꝛc.
3. Ratio. ¶ Tertio ſicut iuſtificare nō eſt niſi dei volētis ita
etiam

etiam deus non dat eam niſi volenti, dũmodo ſit in ſtatu vt ꝯſentire ⁊ diſſentire poſſit, vel e aũt cõſentire, motus eſt liberi arbi. bonus, igiť huiuſmodi motus neceſſarius eſt ad impij iuſtificationē.

❡ Quarto hoc idē ſcripturarũ authoꝛib. oſtendiť ait. n. dñs per Zacharia͂ Pꝛophetam. Cõuertimini ad me ⁊ ego cõuertar ad vos, cui fauet illud qđ Iacobus ait. Appꝛopiate deo ⁊ ipſe appꝛopinquabit vobis. Appꝛopinquamus quippe deo nõ pedibus ſed voluntate ⁊ coꝛdis amoꝛe. 4. ratio. Zacha. 1. Jacobi. 3.

❡ Preterea idē dñs per Hieremia͂ inquit ſi pęnitentia͂ egerit gens illa a malo ſuo qđ locutus ſum aduerſus ea͂, aga͂ ⁊ ego pęnitētia͂ ſuper malo qđ cogitaui vt facerē ei, ⁊ paulo poſt, ſi fecerit malũ in oculis meis vt nõ audiat vocē mea͂, pęnitentia͂ aga͂ ſup bono, qđ locutus ſum vt facerē ei, certe huiuſmodi dei verba nõ ſunt niſi ad hominē habentē liberũ arbi. tam ad bonũ qua͂ ad malũ ⁊ cõtra. Hiere. 18.

❡ Rurſus idē per eũdem ait. Reuertimini vnuſquiſq; a via ſua mala ⁊ a peſſimis cogitationibus veſtris, ⁊ habitabitis in terra qua͂ dedit dñs vobis ⁊ patribus veſtris a ſeculo ⁊ vſq; in ſeculũ. Hiere. 25.

❡ Pꝛoinde etia͂ dñs p Ezechielē clamat, ſi impius egerit pęnitentia͂ de peccatis ſuis, vt ſupꝛa oſtēſuʒ eſt. Et infra. Nolo moꝛtē impij, ſed vt conuertatur impius a via ⁊ viuat. Cõuertimini igiť a vijs veſtris peſſimis. Alia etiaʒ qua͂plura poſſent adduci ſcripturarũ teſtimonia ſed hę ſufficia͂t. Ex quibus aduerſus Lutheranos ita foꝛtiter inſiſto. Aut deus in his authoꝛitatib. ſupꝛa allegatiſ loquiť ad iuſtos aut ad pctõꝛes exiſtētes in pctõ moꝛtali. Nõ pꝛimũ qm̃ non eſt neceſſe vt iuſti cõuertanť a vijs malis. Ezechi. 18. Ezechi. 33.

❡ Ideo ſecũdum dicendũ eſt ⁊ ſic pctõꝛes habent

Optima in Lutheranos ratio.

libertatē ſe cōuertendi de malo in bonū, poſſuntq; habere bonū motū in deū deteſtādo peccatū quare libertatē ſe p̄parandi ad gratiā ⁊ per cōſequens peccatores poſſunt facere qđ in ſe ē (qđ hi heretici turpiter negant) ⁊ ſi dicas deus p̄uenit eos gratia ſua q̄ro tunc de illa gratia vel iuſtificat aut nō, ſi ſic, ergo prius ſunt iuſtificati antequā cōuertātur, ſi nō, ergo ipſi peccatores de ſe poſſunt, cōuerti ⁊ nō niſi per bonū vſum liberi arbi. ergo ille neceſſarius eſt, (ſtāte ſemper tn̄ generali influentia dei) qua vocat oēs homines ad penitentiā. Non negēt igit̄ ãplius Lutherani peccatores poſſe ſatisfacere qđ in ſe eſt, ſeq; ad gratię ſuſceptionē diſponere ex eorū libera volūtate, alioq̄ oēs ſcripturarū voces ac dei exhortationes nō minus quã authoritates ſuperius allegate falſe diiudicarentur.

Ratio. 5.

¶ Quinto ſm generalē dei ordinationē nō eſt poſſibile aliquem adultū a peccatis liberari ſine actu amoris. Nã quēadmodū ī oī pctō fit auerſio a deo ad creaturā plus deo dilectā, pp cuius dilectionem diuinū p̄ceptū ↄtēnit̄, ita in cōuerſione neceſſe ē ſe auertere a creatura ⁊ pctō pp deū, ꝓ cuiꝰ amore creatura ↄtēnit̄, vt ↄuerſio ex oppoſito correſpōdeat auerſiōi ⁊ ↄuertere ſe ad ipſū deū ſup oīa diligendū.

Ex Aug. cōcludit̄ ꝓpoſitū.

¶ Propter hoc.n. Aug. 14. de ciui. dei. c. vlti. hos duos amores tãq̃ radices duarū ciuitatū iuſtorū. ſ. ⁊ reproborū poſuit, illius amorē dei vſq; ad cōtemptū ſui, ⁊ iſtius amorē ſui vſq; ad ↄtēptū dei, vnde neceſſario ſequit̄ qđ in iuſtificatiōe impij relinquat̄ amor ſui ⁊ aſſumat̄ amor dei, ⁊ p ↄñs clariſſime cōſtat ad ipĳ iuſtificationē neceſſario reqri bonū motū liberi arbi. in deū propter amorē ſui ⁊c.

Cōfirmat̄ ratio.

¶ Et hoc idē cōfirmat Apl's ad Ro. 8. Humanū

dico vobis pp infirmitatē carnis veſtrę, ſicut exhibuiſtis mēbra vr̄a ſeruire imūdicię ꝛ iniq̄tati ad iniq̄tatē ita nūc exhibete mēbra vr̄a ſeruire iuſtitię in ſanctificationē, qđ rectius ꝛ verius itelligit̄ de mēbris interiorib. intellectu. ſ. ꝛ volūtate q̄bus principaliter ſeruiēdū eſt iuſtitie q xp̄s eſt, ſicut ergo illa mēbra auerſa ſunt a deo ad iniquitatē in perpetratione mortalis peccati, ita cōuertēda ſunt ad deū. Hec aūt auerſio fit ꝛ cōuerſio cōtrarijs actibus intellectus, ꝛ libere volūtatis igit̄ nulla cōtritio ſeu interior pęnitentia eſt ſine libero arbi. Ro. 6.

¶ Sexto tres pęnitētię partes cōmuniter aſſignātur videlicet cōtritio, cōfeſſio, ꝛ ſatiſfactio. Quēadmodū ergo cōtritio ꝛ ſatiſfactio nō ſufficiūt ſine cōfeſſione in actu (vt in p̄cedēti tractatu oſtēſuʒ ē) ita nec ꝯfeſſio ꝛ ſatiſfactio ſine contritione in voto. At vbi eſt votū cōterēdi, ibi eſt cōtritio. At vbi eſt cōtritio ibi eſt nole peccaſſe ꝛ vele operari bonum, igitur huiuſmodi actus eliciti ſunt in plena facultate volūtatis: quare nulla eſt contritio ſeu interior pęnitentia abſq̄ vſu liberi arbi. bono. Ratio. 6.

¶ Septimo ait Joā. Ap̄ls. Qui nō diligit manet in morte, q̄ ſine dilectiōe dei nemo ſuſcitatꝰ morte. nulluſq̄ ſine dei amore ꝯſequitur indulgentiā ſine quo ēt nemo inuenit grāʒ qđ ēt liq̄t p illud qđ xp̄s de peccatrice ait. Remittūtur ei peccata multa qm̄ dilexit multū. Dilectio aūt eſt actus libere voluntatis igit̄ ꝛc. Ex his q̄ rōibuſ ꝛ ſcripturarū teſtimonijs manifeſtiſſime claret aduerſus falſa Lutbera. ſcripta, nullā ꝯtritionē ſeu interiorē pn̄iaʒ eē ſine libero arbi. q̄ quidem interior pęnitenia cum ſit neceſſaria cuilibet adulto exiſtenti in peccato mortali vt iuſtificetur eius iuſtificatio abſq̄ vſu liberi arbitrij Ratio. 7. 1. Joā. 3. Luc. 7. Ex his. 7. rōnibus ſatis ſuficiēter cōcludi libe. arbi.

bono minime acquiri poteſt, quare penitentia inte rior q̄ fit per cordis cōtritionē aperte oſtendit libe rū arbi. de neceſſitate dari ꝛc.

De exteriori penitentia.

Ambro. Penitentia exterior vt diffinit Ambro. eſt mala p̄terita plangere, ꝛ plangēdo iterū nō cōmitte
Johelis .2. re de qua dñs per Johelē Prophetā ait. Cōuertimini ad me in toto corde veſtro in ieiunio, fletu, ꝛ plāctu, ꝛ ſcindite corda veſtra ꝛ nō veſtimēta veſtra
2. Cor. 6. Apoſtolus quoqꝫ inquit id circo exhibeamus nos ſicut dei miniſtros in ieiunijs, vigilijs, ꝛ caſtitate, ꝛ
Ro. 13. idem ad Ro. Non in comeſſationib. ꝛ ebrietatibus non in cubilib. ꝛ impudicitijs ſed induimini domi num noſtrum Jeſum Chriſtum.

Cōſiſtit igitur huiuſmodi exterior penitētia in exteriori corporis maceratione, in ieiunio, fletu, ora
Matth. 3. tione. ꝛ eleemoſyna velut illius p̄me penitētie fru ctus de qua Joānes clamans in deſerto ait. Facite ergo fructū dignuꝫ penitētie. Talis autē exterior penitētia p̄ſupponit primā interiorē. ſ. cordis con tritionē q̄ eſt inſtitutio noue vite queadmodū opa meritoria p̄ſupponūt fidē pariter ꝛ gratiā. Hec eſt
2. Paral. 7. enim illa penitentia de qua dñs. Si clauſero celuꝫ ꝛ pluuiā nō fluxerit ꝛ mādauero locuſte vt deuorēt terrā, ꝛ miſerim peſtilentiā in populū meū ꝯuerſus aūt populus depcatuſqꝫ me fuerit ꝛ egerit penitē tiā a vijs ſuis peſſimis ego exaudiā illū de celo: ꝛc.

De exteriori penitentia vera.

Quid ſit pe penitere. Hanc inſuper exteriorē penitētiā in ſcripturis duplicē reperiri fatemur, verā. ſ. ꝛ falſam. Pe nitentia. n. exterior vera eſt q̄ p̄ſupponit aliā primā iteriorē, ꝛ hoc ſiqdē modo illū vere penitet quē nō
2. Reg. 12. tantū ore ꝛ opere ſed ꝛ corde penitet, queadmoduꝫ

Dauid qui cũ adulteriũ ſimul ⁊ homicidiũ perpe-traſſet, redargutusq; a Propheta Nathan dixit. Peccaui dño, q̄ quidẽ vba ita fuerũt ex magna cor-dis cõtritione prolata qđ meruit audire, dñs trãſtu lit peccatũ tuũ, ⁊ paulo poſt cũ ille idẽ magna affla tus ſuperbia mãdaſſet numerare populũ ſuũ. Qua pp miſiſſet peſtilentiã dñs in Iſrael per tres dies ſe cundũ qđ ipſe elegerat, vidẽs angelũ cedentẽ po-pulũ clamauit ad dominũ ⁊ dixit. Ego ſum q pecca ui ⁊ iniq̃ egi, iſti aũt oues ſunt, qd fecerũt? Vertat obſecro furor tuus ɔ̃ me ⁊ ɔtra domũ pr̃is mei, ⁊ ita fructuʒ pñie dignũ egit quo placatus factus ẽ de⁹. 2.Reg.24.

¶ Achab Rex Iſrael ſceleratiſſimus ſimili modo penituit, qui cooperuit carnẽ ſuã cilitio, ieiunauit ⁊ dormiuit in ſacco, ⁊ ambulauit demiſſo capite: ⁊ ideo mutata eſt pena ſua quã meruit. ſic Manaſſes Rex Iuda vinctus cathenis ⁊ in Babilonẽ ductus egit penitentiã valde corã dño ⁊ reduxit euʒ domi nus in Hieruſalem in regnum ſuum. 3.Reg.21. 2.Para.33.

¶ Preterea audita terribili potentia Oloferniſ, ſa cerdotes induerũt ſe cilicijs ⁊ ex toto corde oẽs ora bãt dñm vt viſitaret populũ ſuũ. Ipſa aũt Iudith bñs ſuper lũbos ſuos ciliciũ, ieiunauit oĩb. dieb. ſuis p̃ter ſabbata ⁊ neomenia ⁊ feſta domus Iſrael. Iudith. 4. ⁊ .8.

¶ Proinde Iob quãuis eſſet iuſtus ac timẽs deuʒ ⁊ recedens a malo tamen dicebat ego penitentiam ago in fauilla ⁊ cinere. Iob. 42.

¶ Niniuite inſuper ad p̃dicationẽ Ione induerũt ſaccos a minore vſq; ad maiorẽ ⁊ p̃dicauerũt ieiu-nium egerũtq; penitentiam. Ione.3.

¶ Deniq; appropinquãte exercitu Timoth, Ma-chabeus ⁊ qui cũ illo erant dep̄cabant dominũ capi ta terra aſpergẽtes, lũbosq; cilicijs p̄cincti, ad alta- 2.Macha.

ris crepitudinẽ prouoluti, vt ſibi eſſet propitius ⁊ inimicis eoꝝ inimicus. Iſtoꝫ.n.oẽs vere ⁊ nõ falſe pęnituerunt ⁊c.

¶ Quãplura etiã exẽpla de huiuſmodi exteriori pęnitẽtia vera habemus in noua lege. Nã Joã. baptiſta ſanctificatus ante quã natus vitã duxit auſterã ꝺ quo xp̃s ipſe venit nõ mãducãs neqꝫ bibẽs. Matth. 11. Liq̃t etiã de Magdalena, de Petro Chriſtum negante, ⁊ aliis vt in actibus habetur Apłoꝝ. Luc. 7. Matth. 26. Actuũ. 2.

¶ De exteriori pęnitentia falſa.

Alia aũt eſt pęnitẽtia exterior falſa, q̃ fit tantũ modo p actus exteriores abſqꝫ vlla cordis contritione ⁊ ſine firmo propoſito dimittendi peccata, ⁊ hęc proprie hipocriſis eſt, vana, falſa, ficta, ⁊ decep̃toria pñia, inimica deo ⁊ piculoſa valde, ſic q̃ppe falſe pęnitet hoĩes cũ tantũ ore, lachrimis, ⁊ opib. exterioꝛib. ſed nõ corde pęnitet. Et hoc ſiquidẽ modo pęnituit Saul qui dixit ad Samuelẽ. Peccaui qm̃ p̄uaricatus ſum ſermonẽ dei ſed nunc porta q̃ſo peccatũ meũ, ⁊ reuertere mecũ vt adorẽ deum. 1. Reg. 15. Nũq̃ tñ pepercit ei dñs. Quinimo ſubiungit Samuel dicẽs. Porro triũphator in Iſrael nõ parcet, ⁊ pęnitudine non flectetur. Neqꝫ enim eſt homo vt agat pęnitentiam ⁊c.

¶ At hic merito orif q̃ſtio. Cur nã deus pepercit Dauidi ⁊ nõ Sauli? ãbo.n. erãt reges, ãbo a deo electi, ãbo ꝓphete, ãbo peccauerũt, ãbo ẽt veniã poſtularũt maxima cũ lachrimarũ effuſione. Cur igiẽ dimiſit deus peccatũ Dauid ⁊ nõ Saul? q forte minus peccauerat? Sed ad dubiũ ꝺ facili reſpondeẽ, qm̃ pñia Dauid tã exterior quaꝫ interior vera fuit. Pęnituit nãqꝫ primo corde, deinde ore ⁊ ope. Illa aũt Saul fuit pñia exterior falſa, qm̃ tantũ ore ⁊ nõ

Curioſa difficultas.

corde pęnituit, vt claret in sequēti cap. Cū.n. Samuel lugeret Saul dixit dñs ad eū vſquequo tu luges Saul: cū ego piecerim eū ne regnet ſup Iſrael, ⁊ paulo poſt ſubdit. Homo.n. videt q̄ apparēt, deꝰ aūt intuet̄ cor, quaſi velit dicere: hō reſpicit pñiam exteriorē deus aūt intuet̄ cor, hoc eſt cordis cōtritionē. Ex q̄b. p3 q̄d Saul nō pęnituit corde ïō nō pepercit ei dominus. Dauid autē eo quod ingemuit corde potius quam ore meruit exaudiri.

¶ Falſa itidē Pharaonis pñia fuit cū dixit. Peccaui ēt nūc, dñs iuſtus, ⁊ ego ⁊ populus meus ipii. Exodi. 9.

¶ Sic falſe pęnituit Antiochus pariter ⁊ Eſau ⁊ quāplures alij nō inuenerūt pñię locū tāetſi cū lachrimis q̄ſierunt, iccirco Baptiſta p̄curſor viriliter aduerſus multos phariſeoꝝ ⁊ ſaduceoꝝ qui fingētes pñiā venīebāt ad baptiſmū ſuū clamabat dicēs Facite fructus dignos pęnitentię, hoc eſt ſecundū cordis contritionem. 2. Macha. 5 Matth. 3.

¶ Falſa deniq3 ſunt omnia opera exteriora, tam fidelium quā infideliū, etiā ſi ſint moraliter bona niſi finaliter fuerint ordinata in deū tāquā in vltimū finem pariterq3 regulata ab interiori fide ac cordis virtute quā deus principaliter intuetur.

¶ Falſa ideo fuit virtus abſtinentię in Euripide philoſopho qui vt philoſophię intēderet abſtinuit a carnibus ⁊ ab omnibus coctis. At vera fuit abſtinentię virtus in Daniele ⁊ ſocijs eius renuentibus comedere de cibis regis Nabuchdonoſor potius autem crudis leguminibus ſe paſcentibus, qua de re omnib. philoſophis ſapiētiores effecti ſunt. Daniel. 1.

¶ Falſa fuit virtus caſtitatis in Tullio q̄ ſororem hircij principis vxorē accipe renūtiauit exiſtimās ſe nō poſſe vxori ⁊ philoſophię pariter operam dare.

Joan.2. Uera autem fuit Joā. euange. caſtitatis virtus qui virgo vocatus a dño virgo in ęuū pmāſit, ⁊ verā philoſophiā obtinuit dum ſupra pectus domini re cūbens ſecreta cęleſtia penetrauit.

¶ Falſa fuit virtus cōtēplationis Thalis Mileſij qui oculos ita fixos habebat ad ſidera qđ vbi poneret pedes, interdū obliuiſcebatur, ſed vera cōtēplatio

Pſal.122. Dauid qui ait. Ad te leuaui oculos meos qui habitas in cęlis. Et alibi, oculi mei ſemp ad domi

Pſal.24. nū, quoniā ipſe euellet de laqueo pedes meos.

¶ Falſa virtus patientię in Socrate, qui clamorē Xantipis vxoris ſuę iniuriaſqȝ, improperia, atqȝ cō uitia ⁊ cōtumelias ſuſtinuit, etiā aquę ſuper caput effuſionē, pp exercitiū patientię tollerauit. At vera

Job.1. virtus patientię in Job, qui poſt omnia mala ⁊ aduerſa tollerata, ī his oībus nō peccauit Job labijs ſuis, potius aūt aiebat, ſicut domino placet, ita factum eſt, ſit nomen domini benedictum ⁊c.

¶ Falſa virtus paupertatis in Socrate, qui omnia bona tēporalia contēpſit, ſimul ⁊ diſcipulorꝫ Pitagore, qui iuſſu magiſtri ſui in cōi viuebant nō habētes aliqđ propriū, inuicēqȝ ſe diligebāt. Uera autē virtus paupertatis fuit in xpo, qui ait. Uulpes fo

Matth.8. ueas habent ⁊ volucres cęli nidos, filius aūt hominis nō habet vbi caput ſuū reclinet, ⁊ in diſcipulis

Matth.19. eius qui dixerunt. Ecce nos reliquimus omnia ⁊ ſe quti ſumus te.

¶ Falſa ſapiētia Platōis, qui amore philoſophię per mūdum peregrinabat, pro qua, etiā capi ⁊ venū dari a piratis paſſus eſt, teſte Hierony. in Epl'a ad

Actuū.9. Paulinū. Sed vera fuit ſapiētia Pauli, qui Chriſti amore ingreſſus in Sinagogas pdicabat iudeis Jeſuꝫ, qm̄ hic eſt filius dei, circuibatqȝ oēs Eccle

ſtas maximis cū periculis etiam latronū. 2.corin.12.
¶ Falſa fuit virtus pietatis, qua Pitacus interfe-
ctorem proprij filij abſoluit a morte aſſerēs. Indul
gentiā potiorē ac fortiorē eſſe vindicta. At vera vir
tus pietatis fuit in Joſeph, qui proprios fratres ſui
ipſius vēditores nō ſolū abſoluit, ⁊ ditauit, verū ēt
cū fletu cōſolatus eſt dicēs. Nolite timere pro ſalu-
te.n. veſtra miſit me domin⁹ ante vos. Gen. 45.
¶ Falſa virtus ꝯſtātię parit ⁊ iuſtitię in Torqua
to, qꝛ amore rei publicę ꝓpriū filiū victorē iterfecit.
¶ Similiter falſa fuit virtus cōſtantię ⁊ iuſtitię in
Bruto, qui cōperiens duos filios in cōſpiratione
aduerſus rei publicę libertatē in conſpectu ſuo ad
palū ligatos virgis mandauit cedi, ⁊ poſtmodū de
collari, cuius ſuplicij filiorꝫ ipſe pater erat ſpectator,
nullius doloris ſignū oſtendēs.
¶ Vera aūt fuit virtus cōſtantię Abraę, cū ad mā
datū dei filiū ſuū dilectiſſimū Iſaac proprijs mani- Gen.22.
bus occidere voluit, ipſo etiā cōſtantiſſime volente
⁊ nō cōtradicēte. Mater quoqꝫ ſeptē filiorꝫ Macha 2.Macha.7
beorū cōſtantiſſima fuit, q̄ hortabatur eos ad mo-
riendum ob legis obſeruationem.
¶ Falſa inſuper fuit virtus religionis Horatij, q
propter rei publice bonū ſororem ſuā turpiter occi
dit. eo qđ mortuo viro ſuo Romanorꝫ inimico fle-
uit. At vera virtus religionis fuit in Jepte, qui ex
voto ꝓpter habitā victoriaꝫ de inimicis populi dei
propriā filiā in holocauſtū obtulit deo, vel potius Judicū.11.
eius virginitateꝫ deo conſecrauit, ipſamqꝫ filiā ſuā
perpetuis dei mancipauit obſequijs.
¶ Falſa fuit humilitas ac depcatio illius phariſei,
qui in tēplo apud ſe orabat dicens. Deus gratias
ago tibi, qꝛ non ſum ſicut cęteri hominū raptores, Luc.18.

iniuſti adulteri rc. Uera aūt fuit humilis deꝓcatio publicani, q longe ſtans nolebat nec oculos ad ceˀlū leuare, ſed pcutiebat pectᵘ ſuū. d. Deus ꝓpitius eſto mihi peccatori, qui ⁊ meruit iuſtificari a deo.

Luc. 18.

¶ Falſa proinde fuerunt multorum gentilium opera, etiam moraliter bona, eo quod non fuerunt dei amore finaliter operata. At vera fuerūt opera Cornelij Centurionis religioſi viri, timētis deū, cuius orationes ac eleemoſynę aſcenderūt in memoriā in cōſpectu dei. Ex quibus meruit illuminari. Siquidem nō incōuenit opera etiam moraliter bona eſſe falſa cū ſuo vltimo fine fruſtrātur, nec quiſpiam ex illis conſequitur verū illud animę cęleſte bonum. ſ. erratorum indulgentiā, gratiā rc.

Actuū. 10.

Opa moralit bona interdum falſa dicūtur.

¶ Falſa deinū erāt opa ſcribarū ⁊ phariſeorum hipocritarū, vera aūt opera Apoſtolorum, ⁊ diſcipulorum Chriſti ob eius amorē opata. Deus igitur potius reſpicit intima cordis ac mentis affectus, vt fidem ſpem, ⁊ charitatē ac cordis cōtritionē quam cętera corporis exteriora opera, q̄ ⁊ bona veraqꝫ dicūtur, prout tantum ſunt ab interiori virtute regulata, ac dei amore finaliter operata, quare interior pęnitentia quā deus principaliter intuetur omni alia exteriori potior eſt. Abſqꝫ. n. pęnitentia interiori nulla exterior acceptatur a deo, omnis igitur exterior pęnitentia vera p̄ſupponit interiorem, ⁊ hęc de vera ⁊ falſa pęnitentia, ac virtute ſatis ſint dicta.

¶ Rurſum pęnitentiam exteriorem veram triphariē ſumi volumus vno modo pro ſatiſfactione quā ſibi aſſumit homo pro peccatis ſuis vt non tantum deleatur culpa verū etiam ⁊ pęna, vtitur igitur interdum homo peccator hac duplici pęnitentia inte

De ſatiſfatoria pnīa.

rioꝛi.ſ.vt culpa remittatur a deo. Exterioꝛi vero ꝑ ſatiſfactione ſeu remiſſione totalis vel partialis pe ne ſibi debite, de qua imediate ſupꝛa ſatis loquti ſumus. Alio modo ſumitur penitentia pꝛo ſatiſfa ctione q̃ ſequitur ſacramentū penitentie a confeſſo re impoſita confitenti, ⁊ hoc ſiquidem modo adhuc trimébꝛis é penitentia, videlicet ſolennis, publica, ⁊ ſecreta, ſolénis nā͂q3 eſt q̃ a ſolo Epiſcopo pꝛo gra uiſſimis criminibus publicis totam cōmunitatem conturbantibus. Laicis fidelibus ſemel tantum cū debitis ſolēnitatibus imponitur. Hec autem non iteratur ne vilis habeatur, etiam ſi peccatū pꝛo quo iniungenda eſt iteratur quo caſu penitentia publi ca aut ſecreta nō negatur de qua habetur diſt. 50. c. quāuis. Hec autem a ſuſceptione oꝛdinis impedit ⁊ ideo nūquā clericis iniūgenda eſt, vt eadē diſt. c. Hanc autem, ⁊ duobus ſequentibus capitulis.

De pñia im poſita a cō feſſoꝛe.

De ſolēni pñia cano nes āple lo quūtur.

De publica pñia.

¶ Penitentia vero publica eſt que pꝛo manifeſtis peccatis iniungitur manifeſte in facie Eccleſie agē da, non tamen cum ſolennitate aſtantium clerico rū. Sicut eſt publica coꝛrectio virgarū vel flagello rum, aut circuitio nudis pedibus, capite diſcoper to ante crucem pꝛoceſſionis dominice diei, aut pe regrinatio ad ſanctum Petrum Rome, vel Jacobū in compoſtella, vel Mariam virginem apud Laure tum, ſeu ad alium locum viciniorez ⁊ hec poteſt ite rari pariter ⁊ a ſimplici ſacerdote iniungi.

¶ Penitentia autem ſecreta eſt ſatiſfactio pꝛo pec catis a ſacerdote iniuncta ſecrete agenda, ideſt non publice, ⁊ hec ſiquidem a peccatoꝛe penitente hu militer ⁊ deuote fieri debet acceptari ⁊ compleri. Licet ſit arbitraria reſpectu confeſſoꝛis.

¶ Alio deniqꝫ modo suminꝭ penitētia pro sacra=mēto q̄ cōmuniter a doctorib. 14. diſ. 4. q. 2. ita di finitur. Penitentię sacramentū eſt abſolutio homi nis penitentis, facta a ſacerdote iuriſdictionē ha=bente, ſub certa verboꝝ forma, cū debita intentione prolata, ex inſtitutione diuina, efficaciter ſignificā tiū abſolutionē alę a peccatis, de qua nōnulla neceſ ſaria ad animarū ſalutē in p̄ſentiaꝝ dicturi ſumus.

De pñię ſa cramento.

¶ Optima difficultas.

PRo ſacramētali huiuſmodi cōfeſſione, ſeu pe=nitentię ſacramento, meritiſſime queri poteſt. An per ipſum deleatur culpa ⁊ pena. An tantū cul pa vel pena. Ad quā difficultatē reſpōdent moder niores heretici, firmiter aſſerētes, per cōfeſſionis ſa cramētū nō remitti peccatū mortale, nec quo ad cul paꝫ, nec quo ad penam. ideo fruſtra quis ſua cōfi=tetur peccata, vaneqꝫ imo falſe dicit ſacerdos ego te abſoluo ⁊c. Aſſumptū nitūtur probare eō qđ ſo=la cōtritione (ꝑuia dei fauente gratia) relaxatur culpa. Per aliam vero exterioreꝫ penitentiā poteſt peccati pena remitti. Nam ſi quiſpiā accedat ad cō feſſorem cauſa ſua cōfitendi peccata tunc querunt. An ille eſt ſufficienter cōtritus vel nō, ſi nō fruſtra irrita, vana, ⁊ inefficax eſt illa cōfeſſio. Si vero con tritus eſt, cū omnes cōcedant per verā ⁊ ſufficien=teꝫ cōtritionē deleri peccatū ſine ſacramēto i actu, cōſequens eſt dicere illū ſic contrituꝫ non amplius eſſe in peccato mortali, ⁊ ex cōſequēti in dei gratia, igitur nō indigere alia ſacramētali confeſſione ſeu penitentię ſacramēto vt abſoluaꝭ a peccatis, cuꝫ iā p priorē cōtritionē ſint ei oīa peccata remiſſa, ⁊ exi ſtat in dei grā, q̄re aſſerūt per pñię ſacramentū non deleri culpā minus aūt penā ⁊ ita fruſtatorie poni.

Prima he=reticoꝝ re=ſponſio.

¶ Et ſi quiſpiam dicat, qđ ſacerdotes ita peccata di mittunt, vel retinent, dum dimiſſa a deo vel retenta iudicant, ⁊ oſtendunt. Nam ſacerdotem euãgelicũ ſoluere aliquẽ a peccatis nihil aliud eſt, quã Eccleſię oſtendere ipſum eſſe ſolutum ⁊c. Aliorum reſponſio.

¶ Hanc reſponſionẽ improbant Lutherani ⁊ alij quãplurimi ex quo per ſacramentũ pęnitentię non relaxatur culpa, cũ a deo per cõtritionem puiaz fit remiſſa: prius quã ſuſcipiatur ſacramẽtũ in effectu ideo ſacerdos euãgelicus nullo modo remittit peccatũ, ⁊ ita improuide ⁊ falſe imponit manum capiti peccatoris dicens. Ego te ab omnibus peccatis tuis abſoluo: ⁊c. Aliud eſt. n. peccata dimittere vel retinere, ⁊ aliud eſt peccata dimiſſa a deo vel retenta iudicare ⁊ oſtendere, Improbat reſponſio.

¶ Poſſet nãqz quiſpiã oſtendere aliquem eſſe funibus ligatum ⁊ nõ tamen ipſum ligare, ſeu demõſtrare quẽquã eſſe ſolutũ ⁊ nõ tamen ipſum ſoluere, ſic in propoſito licet ſacerdotes euãgelici oſtẽdãt peccatores eſſe ligatos vel ſolutos nihilominus per hoc ipſos nõ ligant vel ſoluũt, ⁊ licet iudicẽt ⁊ oſtẽdãt peccata eſſe ꝑ deo dimiſſa vel retenta, nõ tamen ex hoc ſequitur ipſos talia remittere vel retinere, iõ (vt diximus) inferũt moderniores hęretici vel eorum fautores ſacerdotem euãgelicũ vane ⁊ falſe imponere manus ſuper peccatorem dicentem. Ego te abſoluo: ⁊c. Et deniqz ex reſpõſione data inferunt. Nullum eſſe inter legalem ⁊ euãgelicũ ſacerdotem diſcrimen. Nam quẽadmodũ ſacerdotes veteris teſtamẽti tantũ oſtendebãt corporales leproſos mundatos eẽ vel imũdos ita ſacerdotes euãgelici tãtũ oſtẽdũt ꝑ pñię ſacramentũ peccatores eſſe ſolutos vel ligatos, peccataue eẽ retẽta vel remiſſa: qre ⁊c.

¶ Alia catbolica reſponſio ⁊ vera.

Ad pulcberrimaȝ illam difficultatem aliter reſpondendū eſt,per duplicē modū conterendi, ſeu duplicē eē cōtritionē, Quādā.n.in qua nō includitur propoſitū ꝯfitendi. Licet ibi ſit aliqua peccatoꝝ diſplicētia ⁊ hęc ꝓprie nō dicit̄ cōtritio ſed potius attritio ſeu pęnitentia interior informis, Illa aūt nō ſufficit ad peccati remiſſionē. Alia ſiquidem eſt cōtritio in qua includit̄ propoſitū cōfitēdi nō in voto tātū ſed actualiter ⁊ in effectu,cū aderit tēpus ⁊ facultas cōfeſſoris, ⁊ ita quodāmodo ſacramētalis cōfeſſio,⁊ ſacerdotis abſolutio ſeu pęnitētię ſacramentū operat̄ in buiuſmodi vera ⁊ ſufficiēti ꝯtritione,antequā exbibeatur in opere,eo modo quo ſacramēta babēt cauſalitatē reſpectu ſui effectus. Nam ſtatuit deus quod cū quis cōtritus babens votū ſeu propoſitū cōfitendi,ac ſuſcipiēdi pęnitentię ſacramentū, aſſiſtere vult buic ſic contrito ad delectionē peccati quod nō faceret ſi votū ſuſcipiendi pęnitentię ſacramentū nō baberet,ſine illo enim nulla eſt vera cōtritio,per poteſtatē a xp̄o apoſtolis ac eoꝝ ſucceſſorib.datā de qua ſupra.

Duplex cōtritio.

Sine ꝓpoſito cōfitēdi, nulla ē vera cōtritio.

¶ Et boc ſiquidem ſignum eſt magnę efficatię illius vtiliſſimi ſacramenti. Quēadmodum ⁊ Chriſti paſſio in boc efficax mirabiliter fuit,quoniā operata eſt ſalutem patribus veteris teſtamenti prius quam exbiberetur in effectu,nec propter boc pęnitentię ſacramentū ſimile eſt ſacramentis veteris legis,illa nāqȝ tantum ſignificabant,iſta vero conferunt gratiam ⁊ augumentum eius ex opere operato ſicut baptiſmus adulto,⁊ cętera novę legis ſacramenta rite ſuſcipientibus, pręcipue autem confeſ-

ſionis ſacramentū ex inſtitutione Chriſti. Ideo cū dicunt heretici per ſolam contritionē relaxatur peccatum & acquiritur gratia (verū eſt) loquendo de illa cōtritione in qua includitur propoſitū confitēdi & interdū in actu, nam per puram & ſimplicez cōtritionem ſine propoſito confitendi nūquā remittitur peccatū nec acquirit gratia. Ideoqꝫ ſufficiēs & vera contritio duo dicit. ſ. dolorez ſeu diſplicētiā peccati cōmiſſi, atqꝫ propoſitū confitendi cū aderit tempus & facultas confeſſoris. Quare euidenter liquet cōfeſſionē in voto operari in cōtritione ad peccati remiſſionez & gratię infuſionē, & quēadmodū contritio includit cōfeſſionem in voto ſeu propoſitum confitendi. Ita confeſſio actualis includit contritionem & propoſitū ſatiſfaciendi, quapropter ſacramentū pęnitentię delet actuale peccatū prout cōprehendit cōtritionē interiorem, & exteriorez cōfeſſionem, ac ſatiſfactionem. Hę nāqꝫ partes ſunt integrales ſacramenti pęnitentię ſine quibus huiuſmodi cōfeſſionis ſacramētum eſſe non poteſt.

Quō p ſacramētū cōfeſſiōis remittit̄ peccatū.

Tres principales pęnitētię partes.

Liquet igitur ſacerdotem euangelicum imponēdo manus ſuper peccatorem ſufficienter & vere contritum, abſoluere ipſum inſtrumentaliter tāquam Chriſti miniſtrum ab omnibus peccatis ſuis dicēdo ego te abſoluo &c. Deus autem velut principalis cauſa, principaliter & effectiue remittit ei peccatum pariterqꝫ gratiam miſericorditer elargitur. Et interdum primam gratiam, quę confertur in preuia contritione, ſimul & augumentum eius per ſacramentalem confeſſionem, exempli cauſa. Si quis. n. nō ſufficiēter cōtritus ad confeſſionis ſacramentū accederet. In pmo aūt inſtāti verboꝝ abſolutionis

Quo nam mō ſacerdos pęnitētē abſoluit.

Pulchrum exemplū.

ſeu in illo inſtanti in quo ſacerdos incipit illum ab ſoluere, eliceret plenū ac perfectū actum cōtritionis tunc in illo inſtanti infunderet̄ prima gratia q̄ correſponderet actui cōtritionis cum gradu p̄ceſſe correſpondente operationi ſacramentali, ⁊ totum eſſet vna prima gratia cuius efficax ſignum eſſet peniten tie ſacramentū vt includit cōtritionē in actu ac ſatiſſationē in voto. Et ita nūquā ſacramētum penitentię delet erratum ſine p̄uia contritione vel cōcomitante, ⁊ ſic patet reſpōſio ſufficientiſſima ad difficultatem ac hęreticorum obiectionem.

¶ Concluſio Secunda.

Sacramentū penitentię eſt certum ⁊ efficax ſignum gratię ac remiſſionis culpę, ⁊ interdū totalis quandoq̧ vero partialis penę.

¶ Prima pars patet quia quicūq̧ ſacramentū penitentię ſuſcipit nō ficte. habet p̄uiam ſeu cōcomitantem contritionē ob quam cōſequitur peccatorum remiſſionem, ideoq̧ ſacramentū penitentię eſt verū ⁊ certum ac efficax inexiſtentis gratię ſignū, tum ob contritionem, tum ob ſacramenti virtutem ⁊ ex cōſequenti remiſſionis culpę.

¶ Proinde abſolutio hominis cōfitentis prolata a ſacerdote eſt ſacramentū (vt in p̄cedenti Tractatu oſtenſum eſt) igitur eſt ſacrę rei ſignum, quare erit ſignum remiſſionis culpę ac gratię ſuſceptionis.

¶ Secunda pars concluſionis ſatis liquet ex eodē p̄cedenti Tractatu de ſacerdotū poteſtate. Nam ſacerdos euāgelicus virtute clauium aliquid penę remittit penę. ſ. Temporalis ſatiſfactorie, pena eterna per contritionem iam in temporalem comutata: quare ⁊c.

Ex egregio

¶ Ex egregio Tractatu de Eccleſia ⁊ eius autoritate in Luthe. octaua cõcluſionum doctiſſima inter luctatio.

Concluſio Prima.

Eccleſiã Chriſti ſponſam eſſe maioris autoritatis quã euangeliũ, abſq; vlla animi ambiguitate fatemur, quare merito dicit Aug. Euãgelio nõ crederem niſi Eccleſię autoritas me compelleret.

¶ Pro euidẽtiori huius cõcluſionis lumine ſupponẽdũ eſt, hoc nomen (Eccleſia) varias habere in diuinis ſcripturis acceptiones a doctorib. pcipue a Joanne Ger. enumeratas ad euitandã huius nominis Eccleſię latentẽ equocationẽ, quas ego hic iterſerere putile eẽ arbitror. Quãdoq;.n. accipit̃ pro tẽplo materiali diuino cultui deputato, in quo Chriſti fideles p diuinis operibus congregant̃, ⁊ ita accipit̃ in veteri teſtamẽto, vbi dñs ait. Nõ ingredietur mãſer .i. de ſcorto natus in Eccleſiã dñi, vſq; ad decimã generationẽ, in nouo quoq; teſtamẽto, ſcribens Pulus ad Corinth. ait. Nũquid domos nõ habetis ad mãducãdũ ⁊ bibendũ? aut Eccleſiã dei cõtemnitis? Sed quoniã Eccleſia grece, cõuocatio latine dicit̃, cõuocatio autem nõ eſt vnius, ſed pluriũ, ideo de prima illa Eccleſię acceptione nõ ſumus hic dicturi.

Prima Eccleſię acceptio.

Deuto. 23.

1. corint. 11.

¶ Secũdo ſumit̃ Eccleſia pro congregatione fideliũ, deũ ac catholicas veritates clare ⁊ beatifice

2. Eccleſię acceptio.

R

cognoſcentiū, ⁊ hęc ſiquidē cōgregatio triūphans vocatꝛ Eccleſia, q̄ eſt beatoꝝ in patria, qui aduerſus diabolū militias xp̄o tenētes finaliter triūpharūt, de qua Pſalmiſta. Laus eius in Eccleſia ſanctorū.
Pſal. 149. Hęc eſt. n. illa Eccleſia q̄ ſancta eſt ⁊ immaculata ſecūdum ſe totā, ⁊ oēs ſui partes, ſine macula atq; ruga, ⁊ vt ſponſa caſtiſſima ſponſum ſuū Chriſtū beatifico amore amplexatur, in cuius delitijs perpetue viuit. Nec ab eius āplexibus aliquādo abrūpi pōt, aut ſeparari ſpiritualiter fornicādo. Quia in amore ⁊ fruitione ſponſi eſt, firmiter ſtabilita, atq; perpetuo confirmata ⁊c.

3. Eccleſię acceptio. ¶ Tertio Eccleſia ſummitꝛ in litteris ſacris pro cōgregatione omniū cognoſcentiū veritates catholicas enigmatice, ipſis per fidē aſſentiēdo, teſte Apoſtolo.
1. Cor. 13. Nunc videmus p̄ ſpeculū, tunc a utē facie ad faciē ⁊c. Uoco aūt catholicas veritates, quibus qlibet viator actu, vel habitu, explicite vel implicite, aſſentire tenetꝛ, ⁊ hęc cōgregatio vel hominū multitudo Eccleſia militās merito nūcupatꝛ, eo q̄d exerceat xp̄i militias aduerſus ipſius hoſtes, diabolū. ſ. carnē, ⁊ mundū. De hac. n. dicitꝛ in actib. Apl'oꝝ,
Actuū. 20. Attēdite vobis ⁊ vniuerſo gregi ī quo vos ſpūs. s. poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam dei ⁊c.

4. Acceptio eccleſię. ¶ Quarto capitꝛ Eccleſia nōnūquā p̄ tota ⁊ ſola p̄deſtinatoꝝ multitudine tā ſaluatoꝝ quā ſaluādoꝝ ſiue iā ſint beati in re, ſiue beati in ſpe, ſeu beatificādi in re, ⁊ ita accipit. B. Aug. in multis paſſib. p̄ſertim in enchiridion.
Aug. in enchiri. Accipiēda inqt ē Eccleſia nō ſolū ex parte qua pegrinatꝛ a ſolis ortu vſq; ad occaſus laudās nomē dn̄i, verū etiā q̄ in cęlis ex quo ꝯdita eſt ſemp cohęſit deo, nec vllū malū ſui caſus expta eſt, ⁊ ſue parti pegrināti ſicut oportet opitu=

lat,q: ei q̃ vna erit cōſortio ęternitatis. Nūc vna eſt vinculo charitatis q̃ tota inſtituta eſt ad colendum deū, ⁊ ille idem ſup Pſal. ſ. Junior fui etenim ſenui ait. Dñs in corpore ſuo, qđ eſt Eccleſia iunior fuit in primis hominib. ⁊ ecce iā ſenuit ⁊ poſtmodū, ca put noſtrū xp̄s eſt, corpus illius nos ſumus. Nūqd ſoli nos? ⁊ nō illi q fuerūt ante nos? Oēs q ab ini tio ſeculi fuerūt iuſti caput xp̄m habēt, Jllū .n. vē turū crediderant, quē iā nos veniſſe credimus ⁊ in eius fide ipſi ſanati ſunt, in cuius ⁊ nos, vt eēt ipſe caput ciuitatis Hieruſalē, oībus cōnumeratis fi delibus ab initio vſq̧ in finē. Adiūctis ⁊ legionib. angelorꝫ ⁊ exercitib. vt fiat illa vna ciuitas ſub rege vno, ⁊ vna q̄daꝫ ꝓuincia ſub vno imperatore, felix in ꝑpetua pace, ⁊ ſalute, laudās dñm ſine fine beata. Pſal. 36.

¶ Quinto accipit Eccľia p oppoſitū. ſ. ꝓ peccatorꝫ multitudine, ⁊ iniquorꝫ parit ⁊ hęreticorꝫ, ac tādē omniū reproborꝫ, ⁊ hęc ſemp opponit Eccľię electo rū, eiq̧ ꝯtradicit, ⁊ valde neqter iceſſant aduerſat, de qua Pſal. Odiui Eccľiaꝫ malignātiū, quā btūs Aug. in lib. de ciui. dei. Babilon. i. ciuitatē cōfu ſionis nō imerito vocat. At in p̄ſenti currere ꝑmix tim, cū Eccľia ſiue ciuitate dei, ſed finalit ſeparādā ac ſempiternę miſerię ſubijciendā cū capite ſuo dia bolo latiſſime declarat. Huius aūt Eccľię abomi nationes cōſiderās ꝓpheta regius. Uidi inqt iniq tatē ⁊ ꝯdictionē in ciuitate, ⁊ paulo poſt ſup mu ros eius iniqtas ⁊ labor in medio eius ⁊ iniuſtitia. Nec defecit in plateis eius vſura ⁊ dolus. De hu ius aūt praueę Eccleſię ⁊ ciuitatis incola dicit, no luit intelligere vt bene ageret. At horrenda ac mali gnātiū dimiſſa Eccleſia, ad caꝫ q̃ fideliū eſt, reuertē tes inuenimus ⁊ alias Eccleſię acceptiones. 5. Eccleſię acceptio. Pſal. 25. Aug. Pſal. 54.

6. Acceptio eccleſię. ¶ Sexto capit Eccleſia vniuerſaliſſ. pro vniuerſa li cõgregatiõe omniũ fideliũ, a principio mũdi, vſq; ad cõſumationẽ ſeculi, & ſic nõ ſolũ cõphendit Eccleſiam Chriſti, verũ etiã ſynagogã Moyſi, ſimul & Aug. eos, qui fuerũt ſub lege naturę, & hoc ſiquidẽ modo accipit Eccleſiã btũs. Aug. x. de ciui. dei. c. vltimo, vbi vult, qđ nõ ſolum a tempore corporalis pſentię Chriſti & Apoſtolorũ eius, ſed ab ipſo Abrahã vſq; Gre. in huius ſeculi finẽ peregrinãdo percurrit, Beatus quoq; Grego. in homel. Dñic. ſeptuageſimę dicit. Uniuerſalis Eccleſia, q̃ ab Abel iuſto, vſq; ad vltimũ electũ, qui in fine mũdi naſciturus eſt, quot Nũ. 20. ſanctos protulit, quaſi tot palmites miſit. De qua etiã in libro nũi ſcribit. Cur eduxiſtis Eccleſiã dñi in ſolitudinẽ? Hęc eſt. n. illa vniuerſalis eccleſia, q̃ eſt vnica, extra quã nõ eſt ſalus, q̃ inſuper in ſcriptu Cãticorũ. 2. ris ſanctis multis nominib. appellat, dicit nẽpe co 4. & 5. lũba, formoſa, ſpecioſa, ſponſa, amica, ſoror, ortus cõ Pſal. 18. cluſus, fons ſignatus, imaculata. Itẽ ꝯſiliũ iuſtorũ 110. 121. 13. participãtiũ timentiũ deũ, Hieruſalez. Generatio Ephe. 1. iuſta &c. De qua dicit Apoſtolus ad Ephe. pariter Coloſſ. 1. & ad Coloſſ. Chriſtũ dedit caput ſuper oẽm Eccleſiã, q̃ eſt corpus eius, & hoc ſi quidẽ modo Eccleſia cõphendit in ſe oẽs fideles bonos & malos, vt clare liquet in parabolis euãgelicis, ibi ſimile eſt regnũ cęlorũ, theſauro abſcõdito in agro, & infra homini ne Matth. 13. gociatori & paulo poſt ſimile eſt regnũ cęlorũ. i. hęc vniuerſalis Eccleſia ſagene miſſe in mari, & ex omni Matth. 22. genere piſciũ cõgregãti &c. Et alibi ſimile eſt regnũ cęlorũ homini Regi, q fecit nuptias filio ſuo & alio Matth. 25. in loco. Simile eſt regnũ cęlorũ decẽ virginib. q̃ accipientes lãpades ſuas exierũt obuiã ſponſo & ſponſe: &c. In quarũ parabolarũ expoſitione dicunt ſan

eci. Malos intra Eccleſię gremiū cōtineri, dūmodo tamen in fide nō errēt, Unde beatus Aug. de fide ad Petrum parte. 2. cap. 44. ait. Firmiſſime tene & nullatenus dubites areā dei Eccleſiam catholicā, & intra eam vſq; in finē ſeculi, mixtas frumēto paleas cōtineri. i. bonos & malos, ſacramētoꝝ cōmunione miſceri, & in omni profeſſione ſiue clericoꝝ, ſiue monacoꝝ, ſiue laicoꝝ, bonos eſſe ſimul & malos, extra inſup hanc Eccleſiā fore paganos, iudeos, hereticos, ſchiſmaticos, velut etiā hos Lutheranos, iā dixerat cap. 38. atq; extra hanc Eccleſiā ſaluari neminem poſſe, etiā ſi pro Chriſti nomine ſanguinē fuderit. c. 39. apertiſſime demōſtrauit: quare &c. Aug.

¶ Septimo ſūmitur Eccleſia in ſacratiſſima pagina, nō ita vniuerſaliſſime, ſed aliquātulū ſtrictius ſcilicet pro cōgregatione omniū fideliū, qui fuerūt a tēpore Chriſti, & Apoſtoloꝝ, vſq; nūc ſibi ſuccedentiū, & ſic diſtinguit a ſynagoga Moyſi, & hāc quippe Eccleſiā, accipit beatus Aug. in Epl'a fundamēti dicēs. Euāgelio nō crederē, niſi Eccleſię authoritas me cōpelleret. Hoc. n. modo Eccleſia maioris ē authoritatis quā Euangeliū, vt infra probabitur, & hec vocatur Eccleſia chriſtiana q̄ cępit ortū a xp̄o. Primo in Judea vbi appellabatur Eccleſia Hieroſolimitana. vnde in actib. Apl'oꝝ ſcribit. Et factuꝫ eſt i illa die pſecutio magna i Eccleſia q̄ erat in Hieroſolimis. Secūda fuit antiochena in qua apl's Petrus primo reſedit, & ibi primū inotuit nomen chriſtianū, vnde fideles pimo vocabātur diſcipuli & fratres. Poſtea vocati ſunt chriſtiani, ſicut in actibus ſcribit Apl'oꝝ Audierūt aūt Apoſtoli & fratres q erant in Judea, & ſequit in eodē cap. Et annū totuꝫ cōuerſati ſunt. ſ. Paulus & Barnabas ibi in Eccle 7. Eccleſię acceptio. Aug. Actuū. 8. Actuū. 11.

ſta ⁊ docuerũt turbas multã ita vt cognominarent̃ primũ Antiochię diſcipuli chriſtiani ⁊c.

8. Acceptio eccleſię. ❡ Octauo capit̃ eccl'ia adhuc particularius videli-cet pro cõgregatione omniũ fideliũ actu exiſtentiũ q̃ eſt eccl'ia vera cũ qua ſemꝑ eſt xp̃s, q2 nũquã eccle ſiam ſuã dereliquit ipſo atteſtãte qui ait. Ecce ego

Matth. 28. vobiſcũ ſum vſq3 ad ꝯſumationẽ ſeculi, claret nãq3 hic q̃d xp̃s nõ tantũ loquit̃ Ap'lis, ſed eoꝝ ſucceſſo ribus ac omnibus ſuis fidelibus, igitur cu3 ipſe ſit via, veritas, ⁊ vita, ſequitur ipſum ſemper nobiſcu3 habitare per gratiam ⁊c.

9. Eccleſię acceptio. ❡ Nono Eccleſia ſummit̃ pro eccl'ia repſentatiua, q̃ eſt cõciliũ generale in ſpiritu ſancto legitime con gregatũ, de qua eccl'ia ſm pluriũ expoſitiones intel ligit̃ illud verbũ xp̃i de correptione fratris. Si te

Matth. 18. nõ audierit dic eccl'ię. Et ſi quis velet dicere (eccl'ię ſm Lutherũ) oportere perambulare totũ orbẽ, ꝗꝛ ridiculũ eſt dicere, ꝯciliũ igit̃ generale quod totam vniuerſalẽ eccl'ia3 repſentat, eccl'ia vere appellatur, alioq̃ nũquã cõgregari poſſet eccl'ia, q̃d eſt veritati diſſonũ. Eccl'ia.n. vera omniũ fideliũ multitudo ꝓ pter ſuã nimiã dilatationẽ nũquã cõgregat̃, nec cõ gregari põt ad quodcũq3 diſcernendũ, ſed cũ vocã

Oẽs xp̃i fi-deles gñali-ſimo cõcilio poſſunt in-tereſſe. tur patres ⁊ viri docti, oẽs quoq3 qui intereſſe vo luerint, quoniã nullus debite a cõcilio generaliſſi-mo expelli põt, Cõuocãtur igit̃ viri illuminatiſſi-mi pſertim diuinis ſcripturis doctiſſimi de oĩbus mundi partibus, qui diffiniunt ⁊ deſcernũt q̃cũq3 diffinienda ⁊ diſcernẽda ſunt, ſtu3 maxime circa ca tholicę fidei firmitatẽ, ⁊ ſic eccl'ia eſt ſupmũ tribu nal in terris, habens authoritatẽ ſuper quãlibet rẽ determirandã necnõ ⁊ ſuper quãlibet perſonã ſin gularem cuiuſcũq3 ſtatus, eminentię, aut dignita-

tis extiterit, etiā ſi papalis prout in cōſtitutione frequens concilij cōſtantienſis clarius diffinitur, Oia autē q̄ ⁊ hęc ſancta eccl'ia ſpiritu ſancto recta ordinat ⁊ determinat, oēs xp̄i fideles ei parere tenent, vt infra clarius demōſtrabitur ⁊c.

¶ Decimo ⁊ vltimo ſumitur eccl'ia magis ſtricte. ſ. pro eccl'ia particulari q̄ ē pars eccl'ię vniuerſalis, tales nāqȝ plures ſunt de quib. Apl's Pau. ad Ro. loquitur dicēs. Salutāt vos oēs eccl'ię xp̄i, p̄miſit etiaȝ quib. gr̄as ago, ⁊ nō ego tm̄, ſed ⁊ cūcte eccl'ię gentiū. In Apoc. quoqȝ Joan. ſeptē ſcripſit eccl'ijs Aſię, ⁊ ſm hoc dicimus eccl'ia oriētalis, eccl'ia occidētalis, ⁊ particularius eccl'ia Mogūtina, eccl'ia cōſtantiēſis ⁊c. Diſtinguit itaqȝ eccl'ia, in eccl'iaȝ Ro. Alexādrinā, Hieroſolimitanā, Cōſtātinpolitanā, Antiochenā, ⁊ alias quarū q̄libet ē eccl'ia particularis, ſic ēt ait Petrus. Salutat vos eccl'ia q̄ ē in Babilone collecta, ⁊ ſic accipit i diuerſis ſcripturę locis Sed eſt ſciendū qd̄ oib. his modis qbus eccl'ia ſumit p̄ agregatiōe fideliū cōphendit tā viros q̄ mulieres, taȝ laicos q̄ clericos: ⁊ forte alijs modis non accipit in diuinis ſcripturis, Et ita ad eccl'iam his modis acceptā, fideles laici ⁊ mulieres pertinēt, nō minus q̄ eccl'iaſticę pſonę, verū i iure canonico nomen eccl'ia alias hēt ſignificatiōes a p̄dictis, quib. tm̄ ad clericos reſtringit. At qm̄ tales eccl'ię acceptiones nō haberēt locū aduerſus Lutheranos, ideo dimittēdę ſunt. His ergo ſic poſitis ⁊ declaratis, p̄batur cōcluſio principalis, ⁊ primo ratione cōtinētię ſic. Oē totuȝ ⁊ vl'e pfectius maioriſqȝ virtutis ⁊ authoritatis ē qualibet ſua particulari parte. Cū ipſum totū cōtineat actualiter ⁊ eminent perfectionē, virtutē ſimul ⁊ authoritatē omniū ſuaꝝ partiū,

10. Eccl'ię acceptio.

Ro. vlti.

Apoc. 1.

1. Petri. 5.

Prima ratio p̄ eccl'ię authoritate

Sed quilibet euãgeliſta euãgelij ſcriptor, pariter ⁊ ipſum euãgeliũ, pars eſt Eccleſię (loquẽdo de Eccleſia ſeptimo modo capta) q̃ cõmuniter a fidelib. ſumitur, cũ de Eccleſia abſoluta fit ſermo, vt etiã patet autboritate diui Aug. ibidẽ allegata, ergo relinquitur cum Eccleſia ſit quoddã totũ vniuerſale continens euãgeliſtas ⁊ euãgelia ſimul, ipſam eſſe maioris autboritatis quã ipſum euãgelium, immo quã tota diuina ſcriptura: ⁊c.

Quõ ſumitur ecclesia in pposito.

Secũda rõ ℂ Secũdo boc idẽ probo ratione antiq̃tatis xp̃s nẽpe nõ ſcripſit aliquẽ librũ, vel euãgeliũ, ſeu legẽ aliquã obſeruãdam ante Eccleſię catbolicę congregationẽ. Prius aũt elegit Apoſtolos ⁊ diſcipulos, quibus nec p̃cepit ſcribere libros, aut leges, vñ miſſurus Apoſtolos ad plãtandum Eccleſiã, nõ dixit, Eũtes ſcribite. Sed eũtes in mundũ vniuerſum p̃dicate euãgeliũ omni creaturę. Ideo lex fuit ſcripta in lapideis tabulis, euãgeliũ vero in cordibus. vt exp̃ſſe manifeſtat Ap̃ls ad corintb. dicens. Ep̃la noſtra vos eſtis ſcripta in cordib. noſtris, q̃ ſcitur ⁊ legitur ab oĩbus bominib. manifeſtati, quoniã Ep̃la eſtis Cbriſti miniſtrata a nobis ⁊ ſcripta, nõ atramento, ſed ſpiritu dei viui. Nõ in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus, cui arridet Hiere. ppbeta dicens. Ecce dies venient dicit dñs, ⁊ feriã domui Iſrael. ⁊ domui Iuda fędus nouũ non ſm pactũ qd̃ pepigi cũ patribus veſtris, ⁊ Paulo põſt ſubdit, ſed boc erit pactũ qd̃ feriã cũ domo Iſrael, poſt dies illos, dicit dñs. Dabo legẽ meã in viſceribus eorũ, ⁊ in corde eorũ ſcribã eam, ⁊ ero eis in deũ ⁊ ipſi erunt mibi in populũ: ⁊c. Ex bis igitur clare liquet Eccleſiã fuiſſe priorẽ ſcriptura noua ⁊ euãgelio, quãdo. n. Ap̃li ceperunt p̃dicare nulla erat euã

Mattb. 28.

2. Cor. 3.

Hiere. 31.

gelij ſcriptura, nulla Epla Pauli, ⁊ tñ erat Eccleſia Chriſti ſanguine cõſecrata. Erat igit Eccleſia prioꝛ euangelio, in cuius poteſtate, ⁊ a qua emanatū fuit euãgeliū, quare cõcludendū eſt Eccleſiã xpi catholicã a ſpiritu. s. rectã habere maioꝛẽ autboꝛitatem ſup cętera Eccleſię mẽbꝛa, quã ipſuȝ euãgeliū ⁊c.

¶ Tertio itidẽ pꝛobo ratione autẽticationis. Omne. n. habens poteſtatẽ autẽticandi aliqđ, maioꝛis eſt nimirū autboꝛitatis quã ipſuȝ autẽticatum, hęc maioꝛ clara eſt de ſe, ſed Eccleſia autboꝛitatẽ habet totã autenticãdi ſcripturã, necnõ ⁊ oĩa ad fidem ptinẽtia. Scriptura. n. (vt de ſe liquet) nõ eſt autẽtica ſine Eccleſię autboꝛitate, canonici nãq ſcriptores mẽbꝛa ſunt Eccleſię, coꝛpus aūt totū (vt pꝛobatū eſt) maioꝛis eſt poteſtatis quolibet ſuo mẽbꝛo. Igitur ⁊c. Sed qđ euãgelij ſcriptura ſit ĩ Eccleſię poteſtate, ppulchꝛe deducit eximius doctoꝛ Ecbi', ex illo argumẽto qđ Achiles pꝛo catholicis appellatur dicens. Unde hęretico volenti contẽdere cõtra Eccleſię inſtituta, ⁊ cõſuetudines obijciat quibus armis velit cõtendere cõtra Eccleſiã, dicturus eſt canonicis ſcripturis, quatuoꝛ euãgelioꝝ, ac Paulinis Eplis. Huic moꝝ obijciat. vnde ſciat has ſcripturas eẽ canonicas, niſi ex Eccleſia. Quare. n. credit euangeliū Marci, qui Chꝛiſtū nõ vidit eſſe canonicū : ⁊ nõ euangeliū Nichodemi, qui vidit ⁊ audiuit Chꝛiſtū vt teſtat Joã. Sic cur euangeliū Luce diſcipuli eſt receptū ⁊ euãgeliū Bartholomei Apli eſt reiectū : niſi humiliter cõfitearis Eccleſię autboritatẽ ſuper euangelia, ac euãgelioꝝ ſcriptoꝛes. Et hoc idem cõfirmat Aug. in libꝛo cõtra Manichęos ⁊ recitat diſt. 11. c. Palã, vbi ait. Palã eſt qđ in re dubia ad fidẽ ⁊ certitudinẽ valeat autboꝛitas Eccle

Tertia rõ.

Achiles pꝛo catholicis Eccbij.

Joan. 3.

Aug. Cõfirmatio p Aug.

ſię catbolicę q̄ ab ipſis fundatiſſimis Apłoꝝ ſedi bus vſq3 ad bodiernā diem ſuccedentiu3 ſibimet, ⁊ Epoꝝ ſerie, ⁊ tot populoꝝ conſenſione firmat͛, vbi eccl'ia catbolica Epos ⁊ populos a tempore Apłoꝝ vſq3 ad bodiernū dié ſibimet ſuccedentes importat. Ecce igit͛ qualit͛ exp̄ſſe babet͛ eccl'ia3 babere poteſtaté totam autbéticandi ſcripturā, ⁊ ex cōſequēti eſſe maioris autboritatis quā ipſa euāgelica ſcriptura: quare ⁊c.

Quarta ratio, p eade3 eccleſię autboritate. — ℂ Quarto illud met] pbo, ratione poteſtatis ab eccleſia exercitatę. Apoſtoli.n. qui totā rep̄ſentabāt eccl'ia3 ſine ſcriptura noui teſtaméti elegerūt Mattbiā, ordinauerūt quoq3 ſepté Diaconos, Petrus inſup fecit ſpirare Ananiā ⁊ Sapbirā. Ité ſcriptura docet. Meméto vt dié ſabbati ſanctifices, ſex die bus opaueris ⁊ facies oīa opa tua, ſeptimo autem die ſabbatū dn̄i dei tui eſt ⁊c. Et tn̄ eccl'ia mutauit ſabbatū in Dominicā autboritate ſua, ſup quo nullam babes ſcripturā. Preterea xp̄s dixit diſcipulis in monte nō veni ſoluere legé ſed adimplere, Eccleſia tamen illud dictum euangelij declarauit intelligi tantum pro lege morali decalogi. Ideo in primo concilio pronūtiauit audacter ſuper ceſſatione legalium. Proinde in euāgelio Mattbei legitur Chriſtum dixiſſe diſcipulis ſuis. Eūtes ergo docete oēs gétes, baptizātes eos in nomine patris ⁊c. Hic.n. xp̄s dedit formā baptizādi in noīe trinitatis explicite. Et tn̄ eccl'ia primitiua mutauit bāc formā baptizādi in noīe xp̄i Ieſu. Penitentiā agite inquit Petrus, ⁊ baptizet͛ vnuſquiſq3 veſtrū in noīe Ieſu xp̄i in remiſſioné peccatoꝝ veſtroꝝ. His auditis baptizati ſunt ī noīe dn̄i Ieſu, Deniq3 ſcriptura diffinit in cōcilio, viſu3 eſt ſpūi ſancto ⁊ nobis ⁊c. vt abſti

Actuū. 1.
Actuū. 5.
Exodi. 20.
Mattb. 5.
Mattb. 28.
Actuū. 19.

meatis vos a ſimulachroꝝ immolatis ⁊ ſanguine ⁊ ſuffocato. Rem aūt tam clare diffinitam ⁊ expꝛeſſam eccleſia ſua authoritate mutauit, quia ⁊ ſanguine ⁊ ſuffocato vtitur. Ecce poteſtas ecclę magna ſuper ſcripturā. Alia etiā quāplura poſſemus adducere exēpla, ſed hęc ſufficiāt. tāgit etiā iſta Eccbius. ſed hic ponūtur vt oīa ſimul habeāt: quare ⁊c. Actuū. 15.

¶ Quinto idē propoſitū probo, Oēs. n. xp̄i fideles magis tenētur viuere ſm ecclię authoritatē quam ſm ſcripturā, igiť eccleſia maioris eſt authoritatis quam ipſa euāgelica ſcriptura, cōſequētia eſt nota, antecedens probať q2 detis oppoſitū vos Luthezrani, tūc ſequiť illud qđ perpulchre īfert Ecchius primo loco de eccleſię authoritate. ſ. qđ iam oēs iudei veniētes ad baptiſma, etiam tenerētur ad legem Moyſi, quia ſic reperirēt in ſcripturis Apoſtolos videlicet ⁊ alios cōuerſos viriſſe. Paulo. n. agētibus reuertēti dixerūt Jacobus ⁊ ſeniores. Uide frater quot millia ſunt in Judeis qui crediderūt ⁊ oēs ęmulatores ſunt legis. Audierunt aūt de te q2 diſcēſſionē doceas a Moyſe eoꝝ qui pergētes ſunt iudeoꝝ, dicēs nō debere eos circūcidere filios ſuos. Nec ſm cōſuetudinē ingredi. Quid ergo eſt? vtiq3 oportet conuenire multitudinem? Audient enim te ſuperueniſſe. Hoc ergo fac quod tibi dicimus. Sūt nobis viri quatuor votum habentes ſuper ſe. His aſſumptis, Sāctifica te cū illis ⁊ impende in illis vt radant capita ⁊ ſciant omnes quia quę de teſ audierunt falſa ſunt. Sed ambulans ⁊ ipſe cuſtodiens legē, de his autē qui crediderunt ex gentibus nos ſcripſimus indicantes vt abſtineant ſe ab idolis, imolato, ⁊ ſanguine, ⁊ ſuffocato, ⁊ fornicatione. Ex his igitur claret hic Paulum cum multis 5. Ratio. Actuū. 21.

miſſibus ſeruaſſe legem Moyſi legalem, ſeu ſuper legalia iuſſu .ſ. Jacobi. Multis ergo heretici conuerſos ex iudeis hodie magis viuere ſm ſcripturas illas: An ſm Eccl'ię autboritatē? Certe cōſtat, qđ nō primū, ſed ſecūdū dicetis, igit autboritas Eccleſię pualet ſcripturis, ⁊ ſic his rationibus elaceſſit concluſio noſtra prima ideo ⁊c.

¶ Secunda Concluſio.

Doctores ſancti conformiter ad verba ſymboli Apl'oꝝ, vt Aug. Hiero. Grego. Ambro. Cyprianus, Hila. Chriſoſt. ⁊ Bernar. cęteriq; ſancti. Attendētes Eccleſiā eſſe diuino cultui dedicatam. Certiſſima fide formatā, ſancto incorporatā capiti. Mēbroꝝ ſanctitate firmatam, veritatis ſpiritu gubernatā, iuſtiſſimis ſanctionibus ſtatutis ⁊ legibus fulcitā, ſacramētis purificātib. adornatā, indefectibili pſentia ſponſi ſuſtentatā, ſolam gratię contentiuam ſanctitatis, eam ſanctaꝫ profiteri nullatenus dubitarunt.

Primo ab hereticis improbaf cōcluſio.

¶ Mirantur nēpe heretici Lutherani, ſuper banc poſitā cōcluſionē dicentes. Cū vniuerſalis, q̄ hic denotatur Eccleſia, nomē ſit collectiuū, ⁊ nihil aliud quā homines, Chriſti fide, ⁊ ſacramētis vnitos ſignificet (Quoꝝ pars maior cū ſancta nō ſit, ſed potius reproba, q2 neq; ſpirit⁹. s. vncta gratia, neq; a peccatis ſeparata, neq; ad cęleſtia a terrenis cōuerſationib. leuata, quoniaꝫ multi ſunt vocati, ⁊ pauci

Matth. 20.

electi xpo atteſtante, qui ⁊ inſuper alibi ait. Per latam portā ⁊ ſpacioſam viā, q̄ ducit ad perditionem, multi intrant. Anguſtā vero portam ⁊ arctā viā, q̄

Matth. 7.

ducit ad vitā inueniūt pauci.) Quō erga Eccleſia dicitur ſancta? Siquidē nō a minore, ſed a maiore denominatio fieri ſolet. Si igit eccleſię maior pars

eſt reproba, minorq; ſancta, qua ideo ratione (in= qui ſunt Lutherani) denominat̃ ſancta, Ad quos dicendũ eſt, qđ Eccleſia ex oĩbus fidelibus cõgregata vere ſancta dicit̃ ⁊ eſt, nõ obſtãte pluriũ mẽbrorũ prauitate ⁊ malicia, qđ multis ex cauſis ⁊ rationib. a plerisq; etiã a nobis ſic pulcherrime oſtendit̃.

¶ Primo.n. Eccleſia dr̃ ſancta, q̃ eſt deo ſiue diuino cultui dedicata. Nam illa dicunt̃ ſancta, q̃ a cõ=munibus vſibus ſeparata ſunt, diuineq; cultui mã=cipata, quõ ſancta dici poſſunt vaſa miniſterij, ⁊ ſã=cta veſtimẽta, loca quoq; in vrbib. vel ſuburbibus ſacerdotib, deputata, primogenita quoq;, bouũ, ⁊ pecorũ ⁊c. Nũc aũt Chriſti Eccleſia, populus.ſ. chri=ſtianus, ex cunctis Iudeis ⁊ gentib. collectus, de idolatria ⁊ ignorãtia tenebris euocatus, ⁊ ad vnius veri dei cultũ electus, recte dicit̃ ſanctus. vñ Apl's ad Ephe. Benedictus deus ⁊ pater dñi noſtri Ieſu xp̃i, qui benedixit nos in omni benedictione ſpiri=tuali in cęleſtibus in xp̃o, ſicut elegit nos in ipſo ante mundi cõſtitutionẽ, vt eſſemus ſancti ⁊ immaculati in cõſpectu eius in charitate. Et hoc idẽ cõfir=mat Petrus Apl's dicens. Vos eſtis genus electũ regale ſacerdotiũ, gens ſancta populus acqſitiõis, vt virtutes anũtietis eius qui de tenebris vos vo=cauit in admirabile lumen ſuũ, q̃ aliquãdo nõ po=pulus. Nũc aũt populus dei. Ecce igitur qualiter ſcripturarũ teſtimonijs (O heretici) eo Eccleſia vniuerſalis dr̃ ſancta, q̃ per fidẽ ab infidelibus eſt ſeparata, ⁊ ad colendũ verũ deũ cõuocata: ⁊c.

Prima Eccleſię ſanctitatis rõ ⁊ cauſa.

Ephe. 1.

1. Petri. 2.

¶ Secũdo dicit̃ Eccleſia ſancta ratione formę. Nõ ratione partiũ materialiũ, cũ.n. Eccleſia corpus ſit miſticũ, ad iſtar corporis veri, habet partes materiales ⁊ formas. Materiales.ſ. homines fluentes, ⁊ ſic

2. Rõ p Eccleſię ſanctitate.

inuicē ſuccedētes, formā vero miſticā, xp̄i fidē verā. Propter qđ ſancti Eccl'iaȝ diffiniētes aiunt, Eccl'ia

Quid ſit ecclesia. eſt corpus xp̄i miſticū fide animatū. Hec aūt xp̄i fides vera eſt recta ⁊ ſancta, Proptereꝙ totuȝ corpus Eccl'ie dr̄ ſanctū, ſicut hō ſanctꝰ ē pp animā ſanctā, licet in corpore aliqua ſit macula vel turpitudo ⁊c.

Tertia rō. Danie. 9. ¶ Tertio Eccleſia dicit̄ ſancta ratione capitis xp̄i, qui eſt ſanctus ſanctorū teſte Daniele, cui Eccleſia matrimonialiter eſt ꝯiuncta, ⁊ vt ſponſa irrepudia

Oſee. 2. 2. Cor. 11. bilis copulata, ſm̄ illud Oſee. Deſponſaui te mihi in fide. Et Paulus ad Corint. Deſpōdi vos vni viro virginē caſtā exhibere xp̄o, Sic ergo ſancta dicitur a ſanctitate capitis, qđ principaliſſimū eſt in ea. Nec modo a xp̄o, verū etiā ratione partiū digniorum, q̄ quidē partes ſunt homines ſancti ⁊ iuſti, q donec mundus finiet̄, in Eccl'ia eſſe nō deſinent ex xp̄i promiſſione ſuā aſſiſtentiā Eccl'ie promittentis vſꝙ ad ſeculi cōſumationē, de quo venerabilis Beda, Ex hoc intelligitur quod vſqȝ in fineȝ ſeculi nō ſunt deſerendi in mūdo, qui diuina manſione ⁊ inhabitatione ſunt digni in Eccl'ia. At q: ab excellentiore ⁊ digniore denominatio fieri ſolet. Ideo recte Eccl'ia propter ſanctos qui in ea digniores ſunt, nomen ſibi vendicat dignitatis.

4. rō p eccleſie ſanctitate. ¶ Quarto ſancta dicitur Eccleſia q: ſanctitas magis intime ⁊ inſeparabilius ſibi ꝑpter ſanctos, quā malicia propter reprobos coheret. Malicia eniȝ nō ſemper eſt in Eccleſia, ſed nunc adeſt. Nunc abeſt. Nūquam tamen fuit priuata ſanctitáte. Nam ante lapſum primoꝝ parentū Eccleſia fuit in eis ſine malitia, ſimiliter poſt lapſum penitentibus parentib. primis ante fratricidiū Caym. Item poſt diluuiuȝ prius quam a filio Cam pater Noe derideretur.

Nūquā igitur vt dictum eſt, fuit Eccleſia ſine ſanctitate, quia dominus amat iudiciū ⁊ nō derelinqt ſanctos ſuos, ſed in ęternū cōſeruabūtur, ⁊ hoc intelligendū videtur de ſanctitate ſecūdum prędeſtinationem. Poſt autē finalē malorꝫ ſeparationem extirpata malicia, Eccleſia ſanctitate perpetua perfructur dum ibunt hij in ignem ęternū. Iuſti autē in vitam ęternā, in quā nō intrabit aliquod coinqnatum aut abominationē faciens aut mendacium. Matth.25.

Cum ergo vnūquodqꝫ potius denominatur ab eo quod ineſt quaſi per ſe, quā ab illo quod ineſt per accidens. Hinc digne cōcludendum eſt Eccl'iā potius ſanctam, quam peruerſam, aut reprobam appellari: ⁊c. Apoc.21.

¶ Quinto adhuc eccl'ia dicit̄ ſancta a ſuo rectore. Regit̄ ſiquidē a ſpiritu ſancto quē xp̄s promiſit Apoſtolis pro eccl'ia q̄ tunc in eis cōſiſtebat. Rogabo ingt patrē, ⁊ aliū paracletū dabit vobis, vt maneat vobiſcū in ęternū ſpiritū veritatis. Sed vt clare liq̄t xp̄s nō loquit̄ ibi de ap'lis tantū q nō erant māſuri in ęternū, verū etiā de eorꝫ ſucceſſorib. vſqꝫ in fine mūdi. Itē Paracletus aūt ſpūs. s. quē mittet pater in nomine meo (vt ibidē habet̄) ille vos docebit oīa, ⁊ infra. Multa habeo vobis dicere, ſed nō poteſtis portare modo. Cū aūt venerit ſpūs veritatis, ille docebit vos oēm veritatē. Per q̄ ⁊ alia multa ſimilia intelligit̄ regimen eccl'ię cōmiſſū eē ſpūi ſancto Chriſto recedēte ſm ſui p̄ſentiā corporalem. Et ideo nō ſine rationabili cauſa in ſymbolo Apoſtolorum poſt articulū de ſpiritu. s. Sequitur ſtatim articulus de Eccleſia, cum dicitur. Credo in ſpiritum ſanctum ſanctam Eccleſiam catholicam, vt ſit ſenſus ſecundum ordinem verborum. 5. rō p eadē eccl'ię ſanctitate. Joan.14. Joan.16.

Credo in ſpiritū sanctū regentem, gubernātē, atq; ſanctificātem Eccleſiā catholicā. Et ſic reſoluēdus eſt hic articulus ſm propriū ſpūs.s.opus. Hoc ē. Credo in ſpiritū.s.nō tantū in ſe, ⁊ ſm ſe ſanctuꝫ. At etiā credo in eum ſm propriū opus eius, qđ eſt Eccleſiā ſanctificare. Neq; eſtimādum eſt articulū illum intelligi debere de Eccleſia triūphāte, cui ſanctitatē ineē nullus dubitat chriſtianus. Sed đ Eccleſia militāte, quā xps ſe fundaturū pollicitus eſt ſupra firmā petrā.i.fidei cōfeſſionē, cōtra quā etiā portę inferi nō ꝑualebunt. q̄ certe ꝯfeſſio fidei non cōpetit ſtatui Eccleſię triūphantis, qm̄ teſte Aplo. Cuꝫ venerit qđ perfectū eſt, euacuabit qđ ex parte eſt. Unde cum oīs chriſtianus illā Eccleſiā profiteatur ſanctā, quā dn̄s ſupra firmā fūdauit petrā, ideſt fidei cōfeſſionē, q̄ nō eſt triūphantis, ſed militantis Eccleſię. ſequit hanc Eccleſiā ꝓfiteri in ſymbolo, cum dicit. Credo ſanctā Eccleſiā catholicam. Et hęc deniq; eſt ſentētia diui Aug. in expoſitione ſymboli. Pariterq; beati Greg. in regiſtro: q̄re ⁊c.

Verus iſti' articuli itel lectus Credo i ſpiritū ſanctū ſanctā eccl'iaꝫ.

1. Cor. 13.

Aug.

Grego.

6. Ratio.

¶ Sexto dicitur Eccleſia ſancta pp ſanctas leges ⁊ ordinationes, leges .ſ. euāgelicas, leges quoque ipſius Eccleſię in diuinis fundatas, quib. regit ⁊ gubernat, Quarū trāſgreſſores vtiq; diuinā legē ſoluūt, illā.ſ. qua dn̄s dicit in euāgelio Luce. Qui vos audit me audit, ⁊ qui vos ſpernit me ſpernit. Nam in fide ⁊ morib. ⁊ in his q̄ ſunt de neceſſitate ſalutis Eccleſia vniuerſalis errare nō pōt. (Licet oppoſitū afferant Lutherani.) Nos autē vniuerſalem Eccleſiā ſpiritu ſancto rectam nō poſſe errare omnino fatemur. Domino promittente, qui ait. Ego rogaui ꝓ te Petre vt nō deficiat fideſ tua, Et alibi ſuper hanc petrā hędificabo Eccleſiā meaꝫ, ⁊

Luc. 10.

Luc. 22.

portę

portę inferi nō p̄ualebunt aduerſus eum, ⁊ infra lo Matth. 16.
quens de fraterna correctione inſuper ait. Si te nō
audierit dic eccl'ię, ſi eccl'iã nō audierit ſit tibi ſi- Matth. 18.
cut Ethnicus ⁊ Publicanus, in quib. ⁊ alijs fun-
datur poteſtas diffiniendi, determinãdi, ſtatuẽdi,
decernẽdi p̄cepta, leges ⁊ canones cõſtituẽdi: ⁊c.

¶ Septimo appellatꝰ eccl'ia ſãcta a ſacramẽtoꝝ ſan Ratio. 7.
ctitate, q̄ in ipſa per eccl'ię miniſtros cõtinue diſpẽ
ſantur, q̄ nec inquinari poſſunt p maliciã miniſtro
rũ, ſed ſemp deo placẽt proſuntq; ſuſcipienti nō po
nẽti obicẽ, ſiue p bonos ſiue p malos diſpẽſent ⁊c.

¶ Octauo ſancta eſt eccl'ia ex indefectibili aſſiſten- Ratio. 8.
tia Chriſti ſui ſponſi, perpetuaue mãſione ſpiritus
ſancti prout ſupra habitũ eſt. Nã manſio ſua quam
xp̄s promiſit eccl'ię, nō eſt quãtũ ad corporalẽ p̄ſen
tiã intelligenda. Sic.n. abijt in cęlũ ⁊ donec ſeculũ
finietur ſurſum eſt ōſs, ſed huiuſmodi xp̄i manſio
a beato Aug. exponiť p fidẽ doctrinã ⁊ charitatẽ,
Ex quib. conuenio in vos O heretici Lutherani, q Author hic
vſq; ad p̄ſens audacter negaſtis eccleſię ſanctitatẽ. cõuenit in
Quomodo.n. nō eſt hęc eccl'ia ſancta: pro qua ſan- Luthera.
ctificãda ſanctus ſanctoꝝ xp̄s ſanguinẽ ſuũ fudit:
vt aperte teſtať Apl's ad Epheſios. D. Chriſtus di Ephe. 5.
lexit eccleſiã, ⁊ tradidit ſemetipſum pro ea, vt eã ſan
ctificaret. Mũdans eam lauacro aquę in verbo vi
tę, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam eccleſiã, non ha-
bentem maculã neq; rugã. aut aliquid huiuſmodi.
Sed vt ſit ſancta ⁊ immaculata, Sanctã demũ eſſe
neceſſe eſt pro qua ſanctificãda xp̄s qui ſemper exau
ditus eſt pro ſua reuerẽtia, patrẽ orauit dicẽs. Pa Joã. 17.
ter ſancte ſerua eos in nomine tuo quos dediſti mi Dictũ xp̄i
hi, vt ſint vnũ, ſicut ⁊ nos vnũ ſumus ⁊c. Ecce mirã mirabile p
da verba, q̄ xp̄s pro eccl'ia format orãdo, ⁊ ne aliqui eccl'ię ſan-

patent Chriſtū tantū loqui de Apoſtolis. Sequit infra. Sāctifica in nomine tuo eos in veritate. Nō enim pro eis rogo tantū, ſed pro his, qui crediturí ſunt, per verbū eoꝝ in me. Supra.n. immediate dixerat xp̄s. Sicut tu me miſiſti in mundū. Ita ⁊ ego miſi eos in mūdū, ⁊ pro eis ego ſanctifico meipſum vt ſint ⁊ ipſi ſanctificati in veritate. Nō poterat q̄ppe de Eccleſię ſanctificatione expꝛeſſius ⁊ clarius ſcriptura loqui. Ideo ⁊c.

9. Rō p vltima eccl'ie ſanctificatione. Auguſti. ¶ Deniq3 nono dicit eccleſia ſancta, q2 tantū in ea, nulloq3 mō extra eā pōt quis ſanctificari, ſanctęq3 ad ſalutē viuere, ⁊ ſi nāq3 extra eam ſacramēta pcepta vera ſint, nequaq̄ tñ ſalutifera, de qua Aug. in de fide ad Petrū parte prima inquit, Baptiſmus q̄dem extra Eccleſiā eſſe pōt, ſed niſi in Eccleſia prodeſſe nequit. In Eccleſia igit catholica tantūmodo pōt pdeſſe pceptio baptiſmatis, ⁊ opa miſericordię. Pariterq3 nois xp̄i glorioſa cōfeſſio. Si tñ i Eccleſia catbolica bene viuat. Merito ergo ſancta dr̄ Eccleſia itra quā ſolā, ⁊ nō extra, vlla ſāctitas reperit: quare ex his omnibus cōcluſionem noſtram eſſe veram clariſſime conſtat.

¶ Tertia Concluſio.

Omnia enim ſancita per generale cōcilium in ſpiritu ſanto legitime cōgregatus vniuerſalis Eccleſię ſanctę repñſentatiuum a ſpū.s. ſanciri fatemur, ideo ea firmiter credere eiſq3 aſſentire omnes Chriſti fideles ſub dei indignatione tenētur.

Prima ratio p cōcilij autboritate ¶ Hęc cōcluſio tam veteris quam noui teſtamēti teſtimonijs demōſtratur, nam vt dictū eſt in nona Eccleſię acceptione, eccleſia vniuerſalis vera quę eſt omniū fideliū multitudo propter ſuam nimiā dilatationem, nūquam cōgregatur, nec congregari po-

teſt, ad quodcūq; diſcernēdum. Cōuocantur autē patres ⁊ viri docti de omnibus mundi partibus, ad omnia diffiniēda, ⁊ decernēda, ⁊ ſic cōcīliū eſt ſuꝑmus tribunal in terris, babens autboꝛitatē ſuper quālibet rem, quālibetq; perſonā cuiuſcūq; ſtatus, aut dignitatis fuerit. Et boc quidē cōcīliū initium babuit in veteri teſtamento. Dominus. n. in deut. ait. Si difficile, ⁊ ambiguū apud te iudiciū eſſe perſpexeris inter ſanguinē ⁊ ſanguinē, cauſā ⁊ cauſā, lepꝛam ⁊ non lepꝛam, ⁊ iudicium inter poꝛtas tuas videris verba variari, ſurge ⁊ aſcende ad locū, quē elegerit dominus deus tuus, veniesq; ad ſacerdotes leuitici generis, ⁊ ad iudicem, qui fuerit illo tēpoꝛe, quereſq; ab eis, qui iudicabunt tibi iudicij veritatem, ⁊ facies quodcūq; dixerint qui pręſunt loco quē elegerit dominus, ⁊ docuerint te iuxta legem eius, ſequerisq; ſententiā eoꝛum nec declinabis ad dextram nec ad ſiniſtrā, qui autem ſuperbierit nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempoꝛe miniſtrat domino deo tuo, ex Decreto iudicis moꝛietur bomo ille, ⁊ auferes malū de Iſrael cunctusq; populus audiēs timebit, vt nullus deinceps intumeſcat ſuperbia. Ecce qualiter bic dominus omnia iudicanda ⁊ diſcernenda remittit ad ſacerdotes vniuerſalem Eccleſiā repꝛęſentantes, quoꝛum congregatio concilium appellatur. Pręcipitq; inſuper cuilibet babenti aliquod difficile negocium ⁊ ambiguū ire ad ſacerdotum cętum. Mandatq; deinceps, vt ſequatur eoꝛum ſententias, nec audeat declinare ad dexteram vel ad ſiniſtram, ſub moꝛtis ſententia. Si igitur tanta poteſtas data erat ſacerdotibus veteris teſtamēti, tantaq; ſubditoꝝ iuſſio, cur in lege gratię generale cōcilium vere credentium in

Deut. 17.

Autboꝛ bic ex autboꝛitate infert ꝓpoſitū.

ſpiritu ſancto legitime cōgregatū vniuerſaliſſimam eccleſiā xp̄i rep̄ſentans,hac poteſtate carere debet? Cum dn̄s ⁊ ſaluator noſter maiorē ei cōceſſerit poteſtatē ipſo dicēte. Quia ſi duo ex vobis ꝯſenſerint ſup terrā ⁊c. de oi re quātūcꝫ petierint fiet illis a patre meo q in celis eſt: Ubi.n.erunt duo vel tres cōgregati in nomine meo,ibi ſum ī medio eoꝝ. Quāto magis cū fuerint mille vel plures in noie xp̄i cōgregati,ad ea diſcernēda ⁊ diffiniēda:q̄ cōcernunt fidem ⁊ hominū ſalutē: ibi aderit xp̄s ⁊ inhabitabit ſpiritus.s.Nullus.n.euidentius pōt conuinci nō audiſſe eccleſiā, quā ſi conciliū noluerit audire. Nuſquā quippe reperitur maior cōſenſus,quaꝫ in cōcilio.Nullibicꝫ Chriſti fideles congregari poterunt plus in nomine domini quam in concilijs generalibus,Ideo.⁊c.

Alia ratio. ¶ Preterea generale ꝯciliū etiam paucoꝝ doctiſſimoꝝ aūt ⁊ bonoꝝ xp̄i fideliū in ſpū.s.legitime cōgregatum,vniuerſalē omniū catholicoꝝ rep̄ſentat eccleſiā,igiť qualis authoritatis erit tota vniuerſalis eccleſia,talis erit generale cōciliū ipſam rep̄ſentans,ꝯña eſt nota,añs ꝓbatur. Primo authoritate veteris teſtamenti. Sępiſſime.n.in Exodo,p̄cipue aūt cap.19.habeť qd̄ quādo deus voluit dare legē

Exodi.19. Moyſi p̄cepit ei dicēs. Hęc dices domui Jacob ⁊ annūciabis filijs Iſrael ⁊c.Sed paulo poſt de Moyſe diciť.Uenit Moyſes ⁊ cōuocatis maiorib.natu populi expoſuit oēs ſermones dn̄i ⁊c. Et licet ſolū ſeniores populi reſpōdiſſent cū quibus loquebatur Moyſes tn̄ ſubdit textus.Reſpōditcꝫ omnis populus ſimul.Et tamen nō erat ibi oīs populus niſi rep̄ſentatiue igiť maiores natu vniuerſum populum

Deut.42. ſimul rep̄ſentabant.Et hoc eſt qd̄ in Deut.ſcribiť.

Interoga patrē tuū, ⁊ anūtiabit tibi maiores tuos ⁊ dicēt tibi ⁊c. Item in eccl'aſtico ſcribit. Ne deſpi ciās narrationē pſbyteroꝝ ſapiētiū, ⁊ i prouerbijs coꝝ conuerſare. Ab ipſis.n. diſces ſapientiā, ⁊ doctrinā intellectus, ſeruireq₃ magnatis ſine q̄rella. Nō te inſuper p̄tereat narratio ſenioꝝ. Ipſi.n. didicerūt a patribus ſuis, quoniā ab ipſis diſces intel lectum ⁊ doctrinā. Ex his igit̄ infero, q̄d ſi antiq̄tus tenebātur populi auſcultare narrationes ſenio rum patrū, necnō pſbyteroꝝ ſapientiū, quāto magis tenētur laici indocti, ceteriq₃ oēs vulgares xp̄i fideles ſtāre ad ſanctoꝝ patrum Decreta in ſanctis cōcilijs determinata ⁊ ſancita. Cū maxime circa ea, q̄ cōcernunt xp̄i fidem, ⁊ animarū ſalutē. Nō autē falſa Lutheranoꝝ dogmata credere, eiſq₃ prauis potius aſſentire dictis. Nā in p̄teritis cōcilijs, vbi olim damnata fuerunt ea q̄ nuperrime ſuſcitarunt Lutherani, aderant patres doctrinis ⁊ morib. vita ac ſanctitate p̄clari, repleti gr̄a ⁊ ſpū ſancto, vniuerſalē eccl'iā₃ rep̄ſentātes, quib. magis credendū ē q̄ hereticis Luthe. cōcilioꝝ Decreta repudiātib.

Eccleſia. 8.

Cōuincūtur hic Luthe.

¶ Secūdo illud idē añs. ſ. q̄d gn̄ale cōciliū in ſpiritu. s. legitime cōgregatū, totā vniuerſalē eccl'iam rep̄ſentare Authoritate noui teſtamenti ſic probo. Habet̄.n. in actibus ap̄loꝝ, q̄d q̄dā deſcēdētes de Judea docebant fratres, q: niſi circūcidamini ſecūdum morē Moyſi nō poteſtis ſaluari, facta ergo ſeditione nō minima Paulo ⁊ Barnabe, aduerſus illos ſtatuerūt vt aſcenderent Paulus ⁊ Barnabas, ⁊ quidā alij ex alijs ad Ap̄los ⁊ p̄ſbyteros in Hieruſalē₃ ſuper hac q̄ſtione. Ecce quō iſti impleuerūt illud Deut. 17. Ex quibus etiā habetur, q̄ erat tūc tēporis eccl'ia. Nō ſiquidē tota fideliū cōgregatio,

Actuū. 15.

Deut. 17.

ſed tantū Apoſtoli ⁊ p̄sbyteri, qui vniuerſalem rep̄ſentabant Eccleſiā, quod inſup ꝯfirmatur per ea q̄ in eodē capite ſequūtur. Surrexerunt autem quidam de bereſi pbariſeoꝝ, qui crediderunt dicētes. Quia oportet circūcidi eos, p̄cipue quoqꝫ ſeruare legem Moyſi. Conuenerūtqꝫ Apoſtoli ⁊ ſeniores videre de verbo boc. Et infra ponitur deciſio. 5. Uiſum eſt ſpiritui ſancto ⁊ nobis, nibil vltra imponere vobis oneris, quā bec neceſſaria, vt abſtinētis vos ab imolatis ſimulacbroꝝ ⁊ ſanguine, ⁊ ſuffocato, ⁊ fornicatione, a quibus cuſtodiētes vos bene agetis valete. Ecce ex bis babes cōcilij Apoſtolici formā. Apl̄i. n. ⁊ ſeniores cōuenerunt. Gētes aūt nō ſe oppoſuerūt Apl̄is, ſicut mō Lutberani concilijs. D. Qua autboritate, qua ſcriptura id facitis? Cur adimitis nobis libertatē a xp̄o datā? ⁊c. Si igitur illud Apl̄oꝝ ⁊ diſcipuloꝝ ꝯciliū, totā vniuerſalē Eccleſiā rep̄ſentabat. Dabuitqꝫ poteſtatē ſtatuendi aliqua eſſe neceſſaria ꝑ illo tēpore. Multaqꝫ alia ſtatuit, q̄bus adberere tenemur, eaqꝫ negantes beretici cēſentur, ergo pari ratione quodlibet generale conciliū in ſpū. s. legitime cōgregatū, totā eccleſiam rep̄ſentat, qđ erat propoſitū ꝓbandū, eandēqꝫ bēt poteſtatē ad quodcūqꝫ diſcernēdum, cū ſit idē xp̄s, idem ſpūs. s. eadē fides, igitur eadē cōciliorū poteſtas: q̄re ⁊c. Deniqꝫ vt etiā ꝓpulcbre deducit ab Eccbio, tollatur cōcilioꝝ autboritas, tunc oīa in Eccleſia erūt ābigua, dubia, pendētia, incerta. Nā oēs moꝝ redebūt bereſes cōcilioꝝ autboritate dānate qđ ſi ſcripturis ꝯtra repugnabis, iā ſecluſa autboritate Eccleſie, reiciēt ſcripturā quā volēt, ſicut modo Lutber reiecit ep̄lā ſancti Jacobi q̄ aduerſat̄ ſibi. Similit̄ Macbab. ⁊c. Et olim beretici non

Eiuſdē autboritatis ē eccleſia nūc ſicut tēpore Apl̄oꝝ.

Ultima ꝑpulcbra rō.

acceptarunt quatuor illa euangelia ſicut Manicbei reiecerũt vetus teſtamentũ. O igitũ res miſeranda. Nã ſi illud bęreticoꝝ eſſet verũ. Tũc.n. occurrente aliquo dubio in fide nõ eſſet via decidẽdi illud, ſed qlibet iuxta prudentiã capitis ſui declinaret in illã vel aliã parteẽ. Quõ ergo xp̃s ſufficiẽter prouidiſſet Eccleſię ſuę per legẽ euãgelicã, q̃ tñ debet eſſe pfectiſſima? Cũ igitũ neceſſaria ſit cõciliorũ autboritas pro fidei firmitate, ac animarũ ſalute, ſequamur ſalubre ſapientis cõſiliũ dicẽtis in prouerbijs. Ne trãſgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt patres tui, ergo cõcilia audiamus ꝛ patres, nõ bęreticos nuper natos ꝛ apoſtatas. Pſalmiſta quoqꝫ ait. Quãta mãdauit pr̃ibus noſtris nota ea facere filijs ſuis, vt cognoſcat generatio altera. Igitur nos credamus mãdatis cõcilij s ꝛ patribus. Prouer.22 Pſal.67.

¶ Et ſi dicant Lutberani in concilio ſunt bomines qui errare poſſunt ſępeqꝫ fallunt ꝛ fallũtur, cũ omnis bomo ſit mendax igitur etiam concilium errare poteſt. Aduerſan E bęretici.

¶ Reſpondendũ eſt, quod vt claret in concilio generali legitime congregato ſunt bomines recti, tamen doctore ſpiritu ſancto, qui eos falli non ſinit. Naꝫ ꝛ Paulus ꝛ Ioãnes, Eſaias quoqꝫ, ꝛ Dauid, fuerunt bomines, ꝛ tamen eoruꝫ ſcriptis credere tenemur. Si igitur ſcriptores canonici infallibiliter ſcripſerunt qui fuerunt bomines, ſic patres in concilijs afflati ſpiritu ſancto, infallibiliter determinãt ea: quę ſunt in tota Eccleſia Catbolica ſeruanda: quare ꝛc.

¶ Pulcberrima difficultas.

Hic laudabiliter ꝛ nõ immerito querenduꝫ eſt. An illa q̃ aſſerũt Lutberani aduerſus eccleſiã

catholicā ac concilioꝝ determinationes ſanctoꝛūq; antiquoꝝ patrū ſanctiones ſint in generaliſſimo futuro cōcilio diſputationibus pꝛoponēda.

Quō ſumit eccleſia in pꝛo poſito.

¶ Pꝛimo reſpondēdum eſt qꝺ falſa Lutheranoꝝ dicta aduerſus ecclię ſanctiones nō ſunt tāquā dubia ⁊ nō bene in alijs ſanctis cōcilijs deciſa, aut cōſiderata, ſeu rationabiliter dānata in generaliſſimo futuro cōcilio diſputationib. pꝛoponēda nec ab illis cōtra nos ſubſtētanda, ita qꝺ ipſi habeāt ad noſtras reſpōdere obiectiones velut cathedrātes falſa ⁊ heretica ſuſtentādo, ac moꝛe diſputantiū noſtris argumētationib. reſpōdēdo (et ratio eſt) quoniā articuli Lutherani ſunt huiuſmodi qꝺ ſi in diſputationē pꝛoponerētur vt ab ipis eſſent ſuſtētādi iā miſteria fidei noſtrę ac ecclię ⁊ ꝯcilioꝝ authoꝛitas, Ludibꝛio exponerentur. Habemus. n. ea q̄ in ſanctis cōcilijs fuerūt determinata tāquā vera ⁊ certa, ideo nō ſunt velut dubia periculo exponēda.

Secūda rō

Matth. 28.

¶ Deinde ſcandalū nō modicū oꝛiretur non tantū apud ſimplices fideles verū etiam apud iudeos ⁊ infideles. Cū audiſſent ea in fide noſtra in dubiū verti q̄ a ſanctis patribus in cōcilijs ante mille annos imo ante mille ducentos fuerūt cōſtituta ⁊ decreta ac Apl'oꝝ tēpoꝛe obſeruata. Nullus qppe ēt habens fidē vt granū ſinapis ⁊ aliqd pꝛudētię iſta iudicaret diſputāda tū maxime coꝛā frigidis ⁊ maleſentiētib. laycis, pcipue qꝛ cōſtat nobis de eoꝛum ſubuerſione ac pertinacia certe nolūt diſputare coram doctis ⁊ literatis, ac in theologia ⁊ in ſcripturis ſanctis exercitatis, ſed coꝛa indoctis vulgarib. quoꝝ capacitas ſe nullo modo extendit ad iudicanda huiuſmodi miſteria fidei.

2. Coꝛ. 3.

Hiere. 31.

¶ Pꝛęterea pleriq; coꝝ adeo pertinaces ſunt, vt li

bere promittãt ſe articulos vſq3 ad mortẽ defenſu
ros, noluntq3 acquieſcere fortiſſimis rationibus,
etiã ex fundamẽtis diuinarũ ſcripturarũ ſumptis,
minus aũt eficaciſſimis perſuaſionib. Nolunt inſu
per admittere alium iudicẽ quã ſcripturã quã etiã
volunt ſuo modo ſecundũq3 propria capita interp̃
tari ideo liquet eos eſſe incorrigibiles ⁊ obſtinatos
qui nec ſunt docibiles dei, ſed innitũtur proprię pru
dentię ponuntq3 obſtaculum ſpiritui ſancto (vt
peroptime deducit Ecchius.)

¶ Proinde qđ nõ ſit hoc modo cũ Lutheranis in generaliſſimo futuro concilio diſputãdu3 liquidũ eſt per illud Apoſtoli ad Thimoth. dicentis. Noli verbis cõtendere ad nihil. n. vtile eſt niſi ad ſubuerſionẽ audientiũ ⁊ ibidẽ ſtultas ⁊ ſine diſciplina q̃ſtiones de vita ſciens q2 generant lites. Itẽ ad Titum, ſtultas autem queſtiones ⁊ cõtentiones ac pugnas legis deuita, ſunt. n. inutiles ⁊ vanę, Certe Apoſtolus in his locis p̃allegatis admonet doctos fideles ne contendant contra illos falſa ſuſtentare conãtes. ⁊c. cõfirmatur ratio autboritate Apoſtoli. Timoth. 2 Titi. 3.

¶ Secundo dicendũ ẽ ſaluo ſemper meliori iudicio ac patrum determinatione ne videar maioribus meis imponere legem, quibus in omnibus humiliter ſubijcior, Quod omnia q̃ in ſanctis cõcilijs fuerunt rationabiliter determinata quibus Lutherani aduerſantur ſunt in generaliſſimo futuro concilio diſputationibus proponenda, Non vt certa pro dubijs ponãtur, ſed vt veriora ac certiora appareãt ⁊ videantur q̃ etiam a nobis contra illos ſunt ſuſtentanda, qm̃ ipſi prius ad litterarium certamen nos concitarunt, conqueſtiq3 ſunt plures apud Cęſaream catholicamq3 maieſtatẽ Inuictiſſimi Charoli Sententia authoris cõditionata

Imperatoris de futuro concilio fiendo, q̃ non ce lebratur, clamant ne inceſſanter ipſum concilium fieri, Ideo cum placuerit ſũmo noſtro pontifici alio rumq; cardinalium cętui, aderitq; tempus oportu num vt cõmode fieri poſſit ſedata chriſtianorum prin cipum lite, nobis erit ſpiritualium armorum elec tio, ad inſtar illorum qui ab alijs ad ſingularia cer tamina prouocantur, qm̃ noſtra intereſt omnia ab Eccleſia ſancta iuſtiſſime determinata iuſtẽtare, nec non ad Lutheranorum obiectiones viriliter ac ra tionabiliter reſpondere, quapropter hę concluſio nes orthodoxe quę & in p̃cedentibus ac ſequenti bus tractatibus ponuntur (vel alię conſimiles) cęteris prauis modernorũ hęreticorũ concluſioni bus & articulis totaliter oppoſitę cõtrarię ve, erũt i ipſo generaliſſimo futuro cõcilio examinãdę, diſcu tiẽdę, ac deinũ ꝓ maiori fidei firmitate ſubtiliter di ſputandę, a catholicis autem ſuſtentandę. Quę li cet iamdudum fuerint in ſanctis concilijs determi natę nuper tamen ꝓ maiori eccleſię pace, ac Luthe ranorum confuſione, potius autem ob eorum con uerſionem & ſalutem a catholicis ſunt, diuina prote gente gratia, iterum determinãdę vel confirmãdę, q̃ vt liquet non tantum diuinarum ſcripturarum teſtimonijs approbantur, Quinimo fundatiſſimis Rationibus ex vtroq; teſtamento ſũptis demon ſtrantur cum reſponſionibus ad eorumdem falſas hęreticorum obiectiones, nobis tamen ſemper deo optimo fauente, cui ſoli eſt honor & gloria per ę uũ.

Quo nam modo cũ hę reticis diſ putãdũ eſt in generali cõcilio

¶ Ex elucidiſſimo tractatu De primatu Petri,⁊ ſedis Apoſtolice nonuꝫ huius Concluſionis ſcripturale Bellum Cõcluſio vnica.

PEtruꝫ fuiſſe principem Apoſtoloꝝ ⁊ ex conſequenti omnium credentium ꝓ ſi⸗ dei veritate a nobis ſuſtendandum ve nit. Quare ſummus pontifex cuius per ſonam,⁊ officium gerit in terris caput eſt totius vniuerſalis Eccleſię.

RAtionibus hec concluſio ſumptis ex ſcriptura rum fundamentis,tam veteris quam noue le⸗ gis,ita clariſſime demonſtratur.

¶ Primo.n.ſumam fundamentum in veteri teſta mento,Quũ in omni tam in lege naturę,quam in le ge Moſi fuerunt ſacerdotes,quorum vnus ſemper tenuit principatum,ergo pari ratione in lege Chri ſti ⁊ gratię,n qua omnes veteris teſtamenti expli⸗ cantur figure,debent reperiri ſacerdotes, quorum vnus ſit caput ⁊ princeps ſicut cęteri alij,a xpo in⸗ ſtitutus,cõſequentiaꝫ liquet dicente Apoſtolo Om nia in figura contingebant illis,igitur omnes ſacer dotes antiqui erant vmbra ⁊ figura iſtoꝝ Chriſti ſacerdotum,Ergo quẽadmoduꝫ in veteri lege erat vnuſ primuſ ſacerdos inſtitutuſ a deo,⁊ alii inferio res,Ita nunc a ſimili(cũ figura nãqꝫ ſit alicuius figurati figura)reperiri debet vnuſ omniũ ſacerdo tum primus a xpo inſtitutus,ideo ꝯña clara,primũ aſſumptũ probo,Nã ante inſtitutionem ſacerdotii Aarõ ⁊ filioꝝ eius,annexũ erat ſacerdotiũ priloge⸗ niturę. Sic ꝙ prilogeniti faciebãt officia ſacerdotũ Abraã.n. dedit decimas Melchiſedech ſacerdoti, quãuis ſacerdotiũ adhuc nõ eſſet inſtitutũ,Ille.n. Melchiſedech fuit Sẽ prilogenitus Noe,Idẽ quo

1.Ratio

1.Corinth. 10.

Gen.14.

q̃ de aliis primo genitis habetur in Exodi. libro,

Exo. 19. Nã illi faciebant officia sacerdotũ, vſq̃ ad inſtitu=

Exo. 28. tionem ſacerdotij Aarõ & filiorum eius, de quibus in eodem legitur libro igitur. &c.

Cõfirmat. Exodi. 29. Leuitici. 8. ¶ Proinde de conſecratione Aarõ, & filiorum eius in ſacerdotes habetur in Leuitici ac Exodi. libris, q̃d Moſes conſecrãdo Aarõ fudit oleũ vnctionis ſup caput eius, Cumq̃ applicaret filios Aaron cultui diuino non vnxit eos oleo conſecrationis ſed tan=tum veſtiuit eos veſtibus ad ſacerdotium deputa=tis, et edoctis a deo. Quas ſimul cum ipſis filiis a

Initiũ ſacerdotũ in lege noſi quorũ erat primus ſperſit quadam vnctione, ex oleo nempe vnctionis & ſanguine hoſtię fiebat q̃dam miſtio, qua ipſi ſacer=dotes inferiores, & eorum veſtes aſpergebãtur, Hic igitur ex ſacris literis cauſam afferant hęretici, cur ſolus Aarõ vnctus eſt oleo in capite, filii autem eius tunicis tantum ornati aſperſi ſunt. Certe ſi ad verum ſenſũ hic ſcripturã exponere volumus Nihil aliud dicendum erit niſi quod Aarõ ſummũ ſacerdotem vel Epiſcopum repſentabat, vnctio quo que illa authoritatẽ ab vno ad alios transferri poſ ſe ſignificabat, ſicut ſpũs vitales a capite deſcendẽ=tes, ad cętera corporis membra viuificanda, filii ve=ro eius, alios Chriſti inferiores ſacerdotes rectiſſi=

Opt m i ſi= inſtitud) in propoſi:o me figurabant, Ergo ſimili ratione nunc reperi=ri debet vnus primus ſacerdos. Quẽ Aarõ figura bat qui nec Chriſtus dici debet, quoniam ipſe fuit ſacerdos ſecundum ordinẽ Melchiſedech Eternus cuius dignitas maior fuit ſuper omnem dignitatẽ

Cõfirmat Aarõ. Itẽ in veteri lege ſemper reperiebatur vnus ſummus ſacerdos pſentialiter exiſtens, Sed cum Chriſtus non ſit in Eccleſia per corporalem pſentiã Ideo neceſſe eſt alium loco eius exiſtere, cuius pri=

mum locum habuit petrus, Aliter vnquã figura ſa cerdotii Arõ eſſet completa.⁊c. Cõfirmat.
¶ Preterea aſſignent Lutherani cauſam quare deus precipit vt faciant veſtem ſanctam Aaron ad ſanctuarium in qua ſacerdotio fungetur ei, Et hę veſtes quas facient, pectorale ⁊ ſuper humerale, Et tunicam talarem, ⁊ tunicam, Et cydarim ⁊ baltheũ ⁊ faciant veſtes ſanctas Arõ ⁊ filiis eius, vt ſacer dotio fungantur mihi.⁊c. Exodi.28.
¶ Siquidẽ ex illis nihil aliud colligi põt, niſi deũ voluiſſe ſummũ ſacerdotem eſſe tam veſtibus quaꝫ moribus ab aliis diuiſum, in figuram huius primi Eccleſie pontificis, cui onus populi impoſitum eſt, qui ⁊ in eius pectore habere debet iugis medita⸗tionis, ac diligentię pondus.⁊c.
¶ Poteſtas etiã ipſius ſũmi ſacerdotis ſup alios o ſtendebaẗ in corona, quã deus iuſſit poni in mitra ſũmi ſacerdotis cũ aliis ornamẽtis vt pꝫ in loco nu perrime allegato, ſimplices nãqꝫ ſacerdotes vnam tantum mitram habebant que erat de byſſo ſed ſũ⸗mus ſacerdos ſuper mytram de byſſo habebat my⸗trã hyacintinam. A ſimili hoc idem fieri debet in ec cleſia xp̃i vt.ſ. ſit vnus ſũmus pontifex ab aliis ve⸗ſtibus ⁊ corona ac mytra diſtinctus. 1. Paralip. 24.
¶ Rurſus in veteri lege etiaꝫ non ſolum reperiun tur fuiſſe plures principes ſacerdotum, diuiſi per fa milias, vt patet in Paralip. Sed etiam reperitur princeps principum, Nam in numeris habetur qđ Eleazar erat conſtitutus princeps principum leuita rum, ad cuſtodiendum omnes cuſtodias ſanctoruꝫ ſuper cunctos autem erat Arõ, cui omnes leuite dati erant ad ſeruiendum, in eodem etiam numeri capite ſcribitur vbi ſic dicit Dominus, aplica tribuꝫ Numeri.3.

leui, ꝛ fac ſtare in cõſpectu Aaron vt ſeruiant ei.ꝛc.
Et a deo vocatus eſt pontifex, Quantę autem obſer
uantię ꝛ reuerentię fuiſſet Aaron, patet per illud
Exodi.22. Exodi. vbi ait deus per Moſen, diis non detrahes
Et principi populi tui nõ maledices, vñ Paulus cũ
maledixiſſet Ananię. d. Percutiet te deus paries de
Actuũ.23. albata, vt in actibus legitur apoſtolorum, Qui aſta
bant dixerunt ſũmum ſacerdotẽ dei maledicis? qb.
inquit Paulus, Neſciebã fratres qꝛ princeps eſſet
ſacerdotũ, ſcriptũ eſt.n. principẽ populi tui non ma
Perpulchꝰ ledices, Si ergo in lege veteri huiuſmodi officia
hic cõcludi ordinũ in plures perſonas diſpartita fuerunt ꝓ di
tur propo ſitũ. uini cultus miniſterio, decet ꝛ congruit, vt in noua
lege, cuius lex vetus figura fuit, huius generis red
plantur miniſteria, ꝛ ordinũ gradus, Et quod denĩ
pariter principes ſacerdotuꝫ diuerſi ꝑ diuerſas dio
ceſes, Cũ ergo xp̃s ꝓclare iſtitutã relinquere voluit
rẽpubli. Eccl'iaſticã. Qꝛ ꝑ vnũ nõ eque cõmode ex
pleri poterat miniſterium diuini cultus, diuiſit mi
niſteria, vt ſic ſine grauamine ꝛ confuſione omnia
recte fierent, Et quẽadmodũ Moſes princeps popu
li habuit adiutores ſeptuaginta ſenes, Qui tempo
ralium tantũ curã habebãt, ꝛ ſicut omnes leuitę ꝛ
Numeri.11 ſacerdotes ſubditi erant ſeruiebantqꝫ Aarõ ſummo
ſacerdoti, Ita a ſimili (vt explicetur figura illa) in
Hic a ſimili Eccleſia xp̃i operepꝛcium eſt vnuꝫ eſſe principem.i.
arguit au pontificem ſummum, qui totã xp̃i rempu. plenarie
thor moderetur, cuius poteſtas maior eſt omniũ ſacerdo
tum dignitate, Quia omnes ei humiliter parere
tenentur, Quñ ab ipſo pontifice ſummo pendet iu
riſditio eorũ.ſ. augendi vel minuendi miniſteria ꝛ o
perationes illorũ circa dei cultũ, Et etiã circa omiũ

regimen, vt clare oſtenditur p illud Deut. vbi deus p Moſen ordinat quod i dubijs ꝛ difficillimis cauſis recurrendum ſit ad ſupremū Judicem, in tēporalibus ad iudicē temporalē, in ſpiritualibus vero ad ſummū ſacerdotē, ꝛ ex hoc loco appellationes traxerunt originē. Ait. n. deus ſi difficile ꝛ ambiguū apud te iudiciū eſſe proſpexeris inter ſanguinem ꝛ ſanguinem, cauſam ꝛ cauſam, leprā ꝛ nō lepram ꝛc. prout oſtenſum eſt ſupra in tractatu de Eccleſię authoritate folio. 138. — Deuter. 17

¶ Deinceps apud Ezechielē hoc idē habetur vbi ſic ſcriptum eſt, factum eſt verbum dñi ad me dicēs fili hominis loquere filiis populi tui ꝛ dices ad eos, terra ſup quā induxero gladium, ꝛ tulerit populus terrę virum de ſuis, Et conſtituerit eum ſuper ſe ſpeculatorem ꝛ viderit gladium venientē ſup terraꝫ ꝛ cecinerit tuba ꝛ ſignificauerit populo, ꝛ audierit audiens vocem tubę, ꝛ non obſeruauerit, ꝛ venerit gladius, ꝛ cōphenderit eū, ſanguis eius in capite eius erit Et infra ſubdit dñs, filii hominis ſpeculatorē dedi te domui Jſrael ꝛ audies ex ore meo ſermones ꝛ anuntiabis eis a me, ꝛc. — Ezechi. 33. — cōfirmatur ratio p pulchrā figurā

¶ Ex quibus verbis figuratiue nonnulla colligi poſſunt, in primis quod ſpeculator. i. prelatus ſpiritualis poteſt eſſe iſtitutus a deo, vt fuit Ezechiel ſuper domū Jſrael vt patet ibi, ſpeculatorē dedite ꝛc. Et ſic petrus inſtitutus fuit a xpo. Jtē qđ ſpeculator pōt eligi a populo ꝛ cōſtitui ſupra ipm populuꝫ eligentem vt patet ibi, Et tulerit populus virum vnum, ꝛ conſtituerit eum ſuper ſe, ꝛc, Et ſic eliguntur ſucceſſores Petri, Jtem ſpeculator ſiue ſit a deo datus imediate: ſiue ſit ab aliis electus. — Ex dicto Ezech. multa colligūt

¶ Habet canere tuba cū viderit gladium, per quod innuitur quod prelatus tenetur imperare ea que vtilia ſunt ad remouendum periculum gladii.i. damnationis. Item omnes in hiis que ad illud periculum euitandum conducuntur et ad dei miſericordiā cōſequendam, omnino obedire debent tube .i. mandatis et admonitionibus ſpeculatoris.i.ſummi pontificis, et ita claret quod ſummus quidem ſacerdos, licet non poſſit condere legem ſuper ſubditos repugnantem legi dei, Poteſt tamen legem ac ſtatuta facere ad euitandum periculum peccati, et etiam pro dei gratia acquirenda vel conſeruanda, et ratio eſt Quia paſtori incūbit ex officio oues a lupo et ab omni alio periculo totis virib. cuſtodire, vt in euangelio Joannis docet Chriſtus. Quantum fit diſcrimínis inter paſtorem et mercenarium, Lupus quidem diabolus eſt, qui calide circuit vt oues deuoret, contra quem paſtor pro ouibus ponit animam ſuam, et ſiquid aliud eſt quod ouibus nocere poſſit, tenetur paſtor ab hoc detrahere oues, et eas ad ſua paſcua reducere et compellere. Et niſi in huius generis periculis paſtor inuigilet et laboret, non excuſatur ſi oues pereunt. etc.

Summus pō tifex poteſt cōdere legē

Joānis. 10

¶ Et hoc ſiquidem oſtendit deus per Ezechielem inquiens, O paſtores Iſrael: Nunquid paſcunt ſemet ipſos? nōne oues paſcunt paſtores? lac comedítis et lanis operimini, et craſſum occiditis, et oues meas non paſcitis, quod infirmum fuit, non confortaſtis et confractū non aligaſtis, et errans nō reduxiſtis, et quod periit non queſiſtis, et ſic diſperſe ſunt oues mee, eo quod non erant paſtores, et facte ſunt in deuoratione omnibus beſtiis agri, et diſperſe ſūt oues in omni monte, et non fuit requirens neque reducens,

Ezech. 34.

ducens, ⁊ mox ſubdit Propheta. Hec dicit Dñs. Ecce ego ſuper paſtores, ⁊ requiram oues meas de manib. eoꝝ, ⁊ auertã eos ne paſcant oues meas ⁊c. Hec Ezechiel.

Sũmi Paſtoris officiũ pariter ⁊ alioꝝ.

¶ Ex quibus patet quãtum vigilare teneatur ille, cui paſtoris officiuȝ eſt cõmiſſum, oẽs igit̃ eccleſie ordines, tũ maxime ſummus Pontifex ⁊ alij p̃ſules ceteriq; ſimplices ſacerdotes p̃figurati fuerũt in veteri lege: quare ⁊c.

Ex oĩb. īfertur ꝓpoſitũ

¶ Secũdo principaliter pro eadẽ cõcluſione ſic ratiocinat̃. Oĩs multitudo bene ordinata habet vnũ primũ, a quo dirigitur. At vniuerſalis eccleſia eſt fideliũ multitudo poptime ordinata, igit̃ ipſaȝ decet hẽre vnũ primũ a quo dirigat̃ ꝯña ẽ notiſſima. Maior ꝓbatur, qm̃ multitudo nihil aliud eſt, quã pariũ ⁊ impariũ, ſiue ſuperioꝝ ⁊ inferioꝝ ſua cuiq; loca diſtribuẽs diſpoſitio. Inter aũt ſuperiora (cũ multitudo finita ſit) deueniendũ eſt ad vnũ, quod primũ ſit, ⁊ ſupmũ in illo ordine, qđ quidẽ clariſſime liquet, in totius vniuerſi, tam creaturarũ corporalium, quã ſpiritualiũ ordine. Terra nãq; eo q2 ſuapte nã ponderoſior eſt, ⁊ quo ad officiũ infimũ nobilitatis gradũ habet. Infimum ſibi locuȝ vendicat. Aqua vero, q2 terra eſt nobilior, ſuper ipſam locum poſſidet, ſic aer aqua nobilior, ſuper ipſaȝ locum habet. Ignis vero omniũ elementoꝝ nobiliſſimus, eminentiorẽ ſpherã ac locum tenet, eodem quoq; ordine ſuper ſpherã ignis conditũ eſt celum Lune, ſuper Lunã Mercurius, Venus ſup̃ Mercuriũ, ſuper Venerem Sol, ſuper Solem Mars, ſuper Martem Iouis orbis girat, ſed Saturnus planetarũ p̃ſtantiſſimus, planetis omnibus ſupra fertur, ſuper quo voluitur celum ſtellarũ fixarum,

Secũda principalis rõ.

Ordo qđ ſit

Diſcurſus de elemẽtorũ ⁊ celorũ ordine.

T

quod firmamentum dicitur, ⁊ ſuper firmamentū cę-
lum chriſtalinū, ⁊ demū ęminentiſſimū corporū lo-
cum obtinet cęlum empireum: ⁊c.

Angelorū ordo. ¶ At itidē ordo in angelicis ſpiritibus reperitur.
Nam humiliorē locum obtinent angeli, quibus p̄-
ſunt archangeli, inde principes ſeu principatus, in
alijs quoq; ordinibus perfectioribus, poteſtates,
virtutes, dominationes, Itidē ⁊ throni, cherubin,
ac ſeraphin cōcernūtur. Iſte autē ordo cōprobať.
Nam pleriq; angeli inferiores incarnationē Chri-
ſti ignorarunt, quouſq; eſſent a ſuperioribus illu-
Eſaię.63. minati, ⁊ edocti, qđ expꝛſſit Eſaias ingens. Quis eſt
iſte, q venit de Edom tinctis veſtib. de Boſra: ⁊c.
Sed has hierarchias omnes tranſcendit virgo be-
nedicta dei parēs, iuxta illud, Aſtitit regina a dex-
tris tuis ⁊c. At propinquiorem ſedem apud deum
obtinet Chriſti humanitas, quę ſuper oēs creatu-
ras eſt lōge ęminentiſſima, iuxta illud ſimboli, Se-
det ad dexterā dei patris omnipotētis ⁊c. His aūt
omnibus p̄eſt ineffabilis trinitas, atq; incōp̄henſi-
bilis dei vnitas, cuius bonitas replet ac reficit oīa.
Conſpicuū ergo eſt, ea nullo pacto carere ordine, q̄
a deo effecta ſunt, ⁊ procedūt, ⁊ ita ex his claret ve-
ritas maioris. At minor ꝓbať. ſ. qđ Ieſu xp̄i vni-
uerſalis ecctia ſit multitudo fideliū ordinata qdē.
Quāto.n. director ⁊ Imperator multitudinis ſapiē-
tior eſt, tanto huius generis multitudo eſt ordina-
tior, ſed Chriſtus fideliū ecclię gubernator eſt, ⁊ re-
ctor ſapiētiſſimus, qui eſt dei patris ſapiētia, in qua
theſauri ſapiētię, ⁊ ſcientię dei recōditi manēt, er-
Coloſſ.2. go nullā in ea ſinit confuſionē, q: omnia ordinat ⁊
Sapi.7. diſponit ſuauiter ⁊c. Et ſic clare liquet qđ nō abſq;
dei conſilio datur in Eccleſia Chriſti vnū primū. ſ.

ſupmus ſacerdos, quoniaȝ ſpiritus ſanctus per os Pauli ad Ro. loquitȝ dicens. Quę a deo ſunt, ordinata ſunt. Itē q̄ecūq̄ȝ vere dicūtur de deo ⁊ creaturis, illa a deo danȝ ipſis creaturis (teſte Iacobo) Omne datum optimū, ⁊ omne donū pfectū: deſurſum eſt, procedens a pře luminū. Patet etiā de ſapientia de qua Salomon. Oīs ſapientia a dño deo eſt. Principari etiam ſiue dñari vere cōuenit deo ⁊ creaturis vt inquit Iob. Dei poteſtatē nō abijcit, cū ipſe potens ſit: Daniel quoq̄ȝ ait dñabitur excelſus in regno hominum ⁊ cuicūq̄ȝ voluerit dabit illud. Hoc idem etiā oſtendit Chriſtus, cū Pilato loqueretur dicens. Nō haberes poteſtatē niſi datuȝ eſſet tibi deſuper. Et Paulus in loco p̄allegato non eſt poteſtas niſi a deo, ergo primatus ſiue principatus a deo datur Petro ⁊ ſucceſſoribus eiuȝ. Quibus ēt omnes īferiores tenētur obedire vt Paulus paulo poſt ſubdit dicēs. Itaq̄ȝ q̄ reſiſtit poteſtati dei ordinatiōi reſiſtit ſibiq̄ȝ dānationē acqrit, ⁊ īfra. Nō.n. ſine cauſa gladiū portat: Dei.n. miniſter eſt vindex in iram ei qui malū egit, ⁊ tandem cōcludit, ideoq̄ȝ neceſſitate ſubditi eſtote. Nō ſolū propter iram ſed etiam propter cōſcientiam. Ex quibus verbis etiaȝ ego concludo, quod ſi obediendū eſt principibus temporalibus in rebus temporalibus, fortiori argumento obtemperandum eſt eccl'iaſticis principibus in ſpiritualibus: quare ⁊c.

Ro.13. Iacobi.1. Eccli.1. Iob.36. Dani.4. Ioan.19. Ro.13.

¶ Preterea vt etiā p amplius aſſerit, pertractando hāc materiā Ludouicus orlanus doctiſſime dicēs. Lex gnalis hierarchię ē vt īferiores p ſuos ſupiores ſurſuȝ coganȝ ad diuinos ſplēdores ſibi illuceſcentes, recte igiȝ deus noui teſtamēti alios ⁊ alios idoneoȝ miniſtroȝ īſtituit ad diuinū lumē, ⁊ hauriēdū

Cōfirmaȝ ratio.

⁊ inſtruendum in aliis, Hoc autem congruẽtius fieri non poteſt in eccleſia dei niſi per multifariã ⁊ ordinatam inferiorum gubernationem, a qua ſinguli pro ſua capacitate ⁊ qualitate in fide vberius poterunt erudiri, quã ab vno ſolo tamen inter miniſtros eſt vnus primus, qui ante aſcenſionem erat Chriſtus Jeſus, Poſt vero aſcenſionem Petrus habuit principatum cui ſpecialiter a Chriſto cõmiſſa ẽ Eccleſia, Conſtat igitur ex hac .2. ratione qualiter omnis multitudo bene ordinata habet vnum primum a quo dirigitur, cũ autẽ vlis Eccleſia ſit multitudo peroptime ordinata a xp̃o neceſſe eſt ipſam habere vnũ caput, ⁊ ſi dicas iſtud caput eſt xp̃s ergo nullum aliud querendum eſt, Reſpondeo qđ licet Chriſtus ſit ſpiritualiter coniũctus Eccleſię tãquã fundamentum ⁊ caput, ſed q2 non coexiſtit per corporalem p̃ſentiã, ideo decet vnũ alium loco eius poni, Qui vt vicarius xp̃i, ⁊ ſucceſſor Petri poſt ipſũ regat Eccleſiam. ⁊c.

Epilogatio ex dictis

¶ Tertio principaliter ad eandem concluſionem preſupponitur, mutatione nominis reſpectu alicuius creaturę ſemper eſſe a deo factam, ex ſpeciali quadam gratia, quã a deo aſſequitur ille cuius nomẽ mutať, Quod patet ex ſacris literis, Jacob .n. poſtea vocatus ẽ iſrael eo qđ vidit dñm. Et q prius vocabatur Abrã poſtmodũ vocatus eſt Abraam, Qñ facta fuit ſibi promiſſio de ſemine, vbi dictũ eſt ei qđ in ipſo benedicende erant omnes gẽtes, mutatum inſuper fuit nomen Sarai vxor eius, ⁊ dicta ẽ Sara, ⁊ inde cõcepit filium Jſaac in ſenectute ſua vt in eodem legitur. c. Jtẽ fundamẽtũ alicuius ędificii quodammodo capitis retinet ſimilitudinem, Quo fit vt caput aliquando dicatur fundamentũ

Ratio .3 Unũ ſupponiť p̃ fũdamẽto rationis

Gen. 32.

Gen. 17.

interdū vero e conuerſo qd' patet p illud Pauli ad Colos.i.
Coloſſ. vbi xp̄s. dr̄ caput Eccleſie fideles autē mē
bra eius. Itē qn̄ deus imutatiōnē nominū idē no=
men imponit duobus, illi duo habent vel in toto vt
in aliqua parte eandē ⁊ ſimilē gratiā, Et hoc qdez
habetur expſſe in lib. Joſue de filio naue, q vocatus
eſt Jeſus eo qꝛ ſaluauit populū Jſrael, hoſtes eius
debellando, introduxitq3 eū in terram ꝑmiſſionis,
Sic ieſus noſter introduxit oēs electos in gloꝛiam
ſempiternam, Alius vero fuit Jeſus ſacerdos ſanc=
tiſſimus filius Joſadech, de quo zacharias, oſten= Zacha.i.
det mihi dn̄s ſacerdotē magnum Jeſum, Qui ſimi
liter figurauit Jeſum xp̄m ſacerdotē eternū, qui ob
tulit ſemetipſu3 patri in ſacrificiū pꝛo nobis, Alius
inſuper fuit Jeſus filius Sirach propheta ⁊ doc=
toꝛ ſapientiſſimus, Sicut dn̄s noſter vocatus ē Je Luc.2.
ſus eo qd' fuit pꝛopheta in opere ⁊ ſermone ſaluūq3
fecit populū ſuū a peccatis eoꝛum. His igitur pꝛe
libatis ſic foꝛmatur ratio, Omnis mutatio nōis fac Ratio foꝛ
ta a deo, fit ex aliqua ſpeciali gratia conſona nomi tiſſima
ni, denuo impoſito quā a deo cōſecutus eſt vel cōſtā
ter conſequetur ille cui nomen mutatur, Sed xp̄s
mutauit nomen Simonis ⁊ vocauit eum cephas,
ergo Simon a xp̄o conſecutus eſt illam ſpetialem
gratiam, que eſt peculiaris huic nomini, maioꝛ eſt
nota ex pcedentibus dictis, Minoꝛ vero liquet in
euang. Joānis vbi legitur quod Andreas frater ſi Jo.i.
monis Petri vnus ex duob. q audierat a Joāne ⁊
ſecuti erāt eū Inuenit hic pꝛimū fratrē ſuū Simo
nē ⁊ dicit ei, Inuenimus meſſi', qd' interp̄tat̄ xp̄s
Et adduxit eū ad Jeſū, intuitus aūt eū ieſus dixit tu
es Simō filius Johana tu vocaueris cephas qd' in
terp̄tatur petrus, Itidē etiā claret in Euāg. Math.

vbi xp̃s veniēs in partes cęsarię Philippi iterroga
bat diſcipulos ſuos dicēs, quē dicunt homines eſſe
filium hoīs. At illi dixerunt Alii Joanē baptiſtā
Mat.16 Alii autē Heliam, alii vero Hieremiā aut vnū ex
prophetis. Quib. ieſus vos autē quē me eſſe dicitis
Sed tacentibus omnib. Reſpondēs Simō petrus
dixit Tu es xp̃s filius dei viui, cui xp̃s beatus es
Simō bariona q2 caro ⁊ ſanguis nō reuelauit, tibi
ſed pater meus qui ē in cęlis, quaſi velit dicere, hęc
ſiquidē cognitio, quā tu habes de me, qꝺ .ſ. ego ſim
filius naturalis dei patris, ſibi coeternus ⁊ coequa
lis in virtute ⁊ poteſtate, qui ⁊ volui naturā huma
nā aſſumere pp eius redemptionē, non fuit a car=
ne vel a ſanguine, ſed tibi a deo patre diuinitus in
ſpirata, ⁊ ideo, dico tibi q2 tu es Petrus ⁊ ſuper hāc
petram edificabo Eccleſiā meā, ⁊ portę inferi nō p̃=
ualebunt aduerſus eā. ⁊c. Et ſic patet minor ex ma
iore igitur ⁊ minore veris ſequitur ⁊ cōcluſio .ſ. qꝺ
Simō a Chriſto conſecutus eſt illam ſpetialem gra
tiam, quę eſt ſpetialis illi nomini denuo impoſito,
Corin .10. Cephas enim vt ibidē habetur idē eſt qꝺ Petrus
ſiue petra xp̃s autē pariter vocat̃ petra (teſte apo
ſtolo) petra vero ſūmit̃ pro fundamēto. At funda
mentum habet (vt dictum eſt) rationē capitis, er=
go petrus a Chriſto eſt inſtitutus primus, ⁊ caput
in Eccleſia quare. ⁊c.

4. Ratio. ¶ Quarto ⁊ adhuc fortius eandem concluſionē
probo ratione poteſtatis ſingulariter conceſſe ipſi
Petro Apoſtolo ⁊ ſucceſſoribus eius. Sed pro pul
chriori eius declaratione ſciendum eſt, qꝺ ſeptē po
teſtates fuerunt collatę a xp̃o apoſtolis ac eorū ſuc
ceſſoribus, quę in diuerſis ſcripturarum locis luci=
diſſime reperiuntur.

Prima igitur poteſtas fuit poteſtas conſecratio nis,qua quilibet ſacerdos rite ordinatus conficere poteſt corpus ⁊ ſāguinē dñi noſtri Jeſu xp̄i.Et hāc ſiquidē contulit dominus in vltima cena cum dixit hoc facite in meā cōmemorationē,de qua in ſequenti tractatu aduerſus hereticos ſeptentrionales locuturi candide ſumus.⁊c.

De.i.apoſtoloꝝ poteſtate

Luc.22.

Secunda fuit poteſtas.ſ. adminiſtrationis ſacramentorum,⁊ p̄cipue ſacramēti penitentie,q̄ poteſtas iuriſditionis ſpiritualis in foro conſcientie, ſeu poteſtas clauium merito dicitur,Quibus ſacerdotes poſſunt aperire ⁊ claudere celū,Aperire qppe dignis,claudere autē indignis,per peccatum.n. mortale quilibet peccans claudit ſibi celū,qꝛ p̄ſtat ſibi impedimētū intrandi gaudia paradiſi,Ad cuius admotionē contulit deus poteſtatem Eccleſie, qua diſcernere poteſt in cauſa pp quā celum claudi tur,⁊ ferre ſententiam pronuntiādo illū dignū,⁊ illū indignū, Dignū nēpe de peccatis dolentē ⁊ ea confitentē,indignum vero non dolentē de illis quā uis cōfitentē,⁊ hoc eſt celum aperire,celūq; claudere quātum pertinet ad miniſteriū ſacerdotum, Authoritas autē hec faciendi vocatur poteſtas clauis q̄ duplex eſt.ſ.authoritas cognoſcendi in cauſa peccatoris cōfitentis,⁊ authoritas ſententiandi, q̄ dicūtur claues,Prima eſt ſciētie clauis,ſecunda vero poteſtatis,Habet enim ſacerdos authoritatem interrogandi ⁊ ſciendi omnia confitentis peccata, Que quidem authoritas cognoſcendi prerequirit ſcientiam ⁊ diſcretionem concomitantem rectum vſum eius.Habet inſuper poteſtatem ſententiandi que prerequirit iuſticiam ad rectum vſum ſui. Et ſic ſa

De poteſtate.2.

Quid ſit celū claudere ⁊ aperire

Duplex clauis.ſ.cognoſcendi ſentētiandi.

cerdos duplici claue gaudet. Hec autem clauium poteſtas promiſſa fuit Petro a domino, cum dixit.
Matth. 16. Tibi dabo claues regni celorū. Deinde etiam promiſſa fuit oībus Apoſtolis, cū dixit. Amen dico vobis, q̄cūq3 ligaueritis ſup terrā erūt ligata ⁊ in celis, ⁊ q̄cūq3 ſolueritis ſup terrā erunt ſoluta ⁊ in celis.
Matth. 18. Collata vero fuit eis in die dnice reſurrectionis dū apparens eis Jeſus in cōclaui cōgregatis inſufflauit ⁊ dixit. Accipite ſpiritū ſanctū quoꝝ remiſeritis peccata remittūtur eis ⁊c. Prout diffuſe ſuo loco oſtēſu3 eſt. Et eſt notādū, q̄d hę duę poteſtates dicūtur poteſtates ordinis ſacerdotalis, q̄ neq3 eedem ſunt, neq3 ſimul tēpore collate Aplis (vt falſe Lutherani putāt) quarū vna reſpicit ꝯſecrationē corporis xp̄i veri, qm̄ habēs eā cōſecrare pōt veru3 corpus ⁊ ſanguinē xp̄i, virtute verboꝝ ſacramētaliū. Secunda reſpicit corpus xp̄i miſticū ſeu mēbra eius, q2 hñs eam pōt ſoluere ⁊ ligare peccatores ſi deles tñ q ſunt mēbra eccl'ię numero, ⁊ ſi nō merito licet per abſolutionē fiāt etiā mēbra eccl'ię merito. Prima. n. vt dictū eſt collata eſt Aplis in cena ante xp̄i paſſionē. 2. vero poſt reſurrectionē: quare ⁊c.
Joā. 20.
De. 3. apoſtoloꝝ poteſtate. Tertia fuit poteſtas Aplatus. i. authoritas p̄dicādi quā tradidit dñs diſcipulis dū in die aſcēſionis ait. Eūtes in mundū vniuerſu3 p̄dicate euāgeliū omni creature ⁊c. Hec nāq3 poteſtas nō cōfert
Marci vlti. ex vi ordinationis ſacerdotalis, nec par eſt in oīb. Sed dūtaxat eſt primū Aplis collata, quos miſit p̄dicare toti orbi in loco iam allegato. Conceſſa eſt ⁊ ſeptuaginta duobus diſcipulis nō per totum orbē, ſed tantum per loca ad quę Chriſtus erat perſonaliter venturus, vt patet in euangelio Luce vbi dicitur. Deſignauit dominus ⁊ alios ſeptuaginta duos
Luc. 10.

diſcipulos ⁊ miſit illos binos ante faciem ſuam in omnem ciuitatem ⁊ locum, quo erat ipſe venturus. Horum typum ⁊ figuram gerunt modo in eccleſia Epiſcopi ⁊ curati. Apoſtolorum.n. Epiſcopi, ⁊ ſeptuaginta duorum diſcipuli ſacerdotes curati. Ceteri vero quomodo prędicabunt niſi mittantur? teſte Apoſtolo, Et hoc vel a deo immediate quod probabunt per ſigna ſicut Moſes vel per ſcripturam ſicut Joannes baptiſta, qui ſpeciale ſuę miſſionis teſtimonium de ſcriptura protulit di. Ego vox clamantis ⁊c. vel a Petro aut eius ſucceſſore mediate vel immediate, ⁊ hoc probabunt per munimenta, vt Eccleſiaſtici doctores. Cum.n. doctorum ordo ſit quaſi precipuus in eccleſia non debet ſibi quiſqȝ indifferenter predicationis officium vſurpare. Nam vt dictum eſt per Apoſtolum. Nemo predicare poteſt niſi mittatur, ⁊ veritas ipſa precipit Apoſtolis. Rogate dominum meſſis vt mittat operarios in meſſem ſuam. Ideo dominus noſter Jeſus Chriſtus humani generis ſeruator inſtituit, vt veritas que antea legis ⁊ Prophetarum preconio continebatur. Per Apoſtolicam tubam in ſalutem vniuerſitatis exiret, ſicut ſcriptum eſt. Jn omnem terram exiuit ſonus eorum, ⁊ in fines orbis terrę verba eorum. Sed huius muneris ſacramentum ita dominus ad omnium Apoſtolorum officium pertinere voluit, vt in beatiſſimo Petro omnium Apoſtolorum ſummo principaliter collocaret, ⁊ vt ab ipſo quaſi a quodam capite dona ſua velut in corpus omne diffunderet. Sed contra, videtur quod etiam Diacono conferatur predicandi poteſtas in ſua ordinatione, cum accipiens textum euangelij de manu Epiſcopi dicitur ei. Accipe poteſtatem legendi euangelium in eccleſia dei pro viuis ⁊ mortuis: igitur ⁊c.

Ro.10.

Nemo audeat predicare niſi mittatur.

Pſal.18.

Obiectio.

Solutio ¶ Reſpondetur qđ diacono non confertur poteſtas prędicandi in ſua ordinatione (vt aliqui nõ recte arbitrãtur) Cum.n. diaconus accipit Textuȝ

Diaconus ex ordine ñ hẽt authoritatẽ pdicandi. Euangelii de manu Epiſcopi non dicitur ei. Accipe poteſtatem docendi ⁊ pdicandi euangeliũ, Sed accipe poteſtatẽ legendi euangeliũ in Eccleſia dei, tam pro uiuis quã pro defunctis in nomine domini, Ex quo magis inſinuatur eos tunc recipere orandi vel legendi officium quã pdicandi ſeu docendi, qua re.⁊c.

De.4. apoſtolorũ poteſtate. ¶ Quarta fuit poteſtas cohercine correctionis, in foro exteriori, quam Eccleſia exercere põt in inuitũ ad dirigendum ſubditos in finem beatitudinis ęterne. Hanc.n. contulit Petro Chriſtus cũ dixit ei vice omnium. Si peccauerit in te frater tuus corripe

Matth.18. eum.⁊c. Et ſequitur, ſi te non audierit dic Eccleſię. Quod ſi Eccleſiã non audierit, Sit tibi ſicut ethnicus ⁊ publicanus .i. ex cõmunicatus vñ hic in loco ſũmitur ⁊ fundatur iuridica poteſtas excomunicandi, ⁊ interdicendi ab Eccleſiaſticis ſacramentis ⁊ fidelium comunione, q̃ nec a Lutheranis negari poteſt. Cũ ea poteſtate vſus eſt Apoſtolus dum exhortãs titum ait, Hęreticum hominẽ poſt primaȝ ⁊ ſecundam correctionẽ deuita, cuius exemplo etiã nos vitare debemus hęreticos Lutheranos, Qui multoties ſanctas Eccleſię correctiones neglexerũt

Hic ſũmitẽ Excõmunicandi poteſtas.

Ad titũ.3.

Fũdatur inſuper ⁊ in hoc Textu nedũ poteſtas excomunicandi. At ⁊ poteſtas diffiniendi, diſcernendi ⁊ ſtatuendi p̃cepta leges, ⁊ canones, in hoc quod ſubditur, Quęcũq; ligaueritis ſuper terram erunt ligata ⁊ in cęlis.⁊c.

De.5. poteſtate. ¶ Quinta fuit poteſtas baptiȝandi de qua ſcribi

tur in Euangelio Mattbei, quod accedens Jeſus locutus eſt Apoſtolis dicens, Data eſt mihi omnis poteſtas in cęlo ⁊ in terra, Euntes ergo docete om⸗nes gentes baptizantes eos in nomine patris ⁊ fi⸗lij ⁊ ſpiritus ſancti, Nam vt babetur in Euangelio Joannis dicit Jeſus Nicodemo, Amē Amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua ⁊ ſpiritu ſan⸗cto non poteſt introire in regnum dei, ⁊ hęc quidē poteſtas, non tantum fuit data omnibus Apoſto⸗lis, verum etiam ⁊ ſeptuaginta duobus diſcipulis, ac eorum ſucceſſoribus. ſ. omnibus ſacerdotibus, quinimo ⁊ omnibus Chriſtianis neceſſitatis tem⸗pore quare. ⁊c. Mat. vlti. Marci. 16. Joā. 3.

¶ Sexta fuit poteſtas accipiendi vitę neceſſariā ab his qubus ſpiritualia adminiſtrant, Hanc vero contulit dominus dum miſſis ad prędicandū apo⸗ſtolis dixit, Edentes ⁊ bibentes, q̄ apud illos ſunt, dignus eſt enim mercenarius mercede ſua, vel cibo ſuo, ex quibus verbis aperte conſtat Chriſtum ibi pronunciaſſe ſuper ceſſationem legalium, Nam cū dedit Apoſtolis poteſtatem edendi quę apud gen⸗tiles ſunt, Dedit igitur autboritatē comedendi car nes porcinas, ſanguinem, ⁊ ſuffocatum, ⁊ alia ſimi lia in lege prohibita, ⁊ inde ſubdit cauſam, dignus eſt enim operarius mercede ſua. Quod ⁊ Apoſto⸗lus deducit ex multiplici radice. Ait eni ad Corin thios. Quis militat ſuis ſtipendiis vnquam? Quis plantat vineam, ⁊ de fructu eius non edet? Quis paſcit gregem ⁊ de lacte gregis non manducat, Et ad hoc confirmandum adducit ſcripturam di⸗cens ſcriptum eſt enim in lege Moſi, Non ali⸗ De. 6. poteſtate. Mat. 10. Luce. 10. 1. Cor. 9. Deut. 25.

gabis os boui trituranti, ⁊ Paulo poſt ſubdit, Si nos vobis ſpiritualia ſeminamus, Magnum eſt ſi nos carnalia metamus, ⁊ poſt pauca, neſcitis qm̄ qui in ſacrario operātur, quę ꝺ ſacrario ſunt edunt ⁊ q̄ altario deſeruiunt cū altario participant Ita ⁊ dn̄s oꝛdinauit, qui euāgeliū anunciāt, de Euāgelio viuere, Fundatur inſup̄ in hac poteſtate ſumendi

Nota Eccl. dotationis cauſam — vitę neceſſaria rationabilitas dotationis Eccleſię, lo co decimarum ⁊ pꝛimitiarū legis, Anexa fuit inſup̄ poteſtati p̄dicandi verbum dei per xp̄m poteſtas fa ciendi miracula ad cōfirmationē fidei cū dixit, infir mos curate, moꝛtuos reſuſcitate, leproſos mūdate,

Matt. 10. — Demones eijcite. Sed in hac poteſtate modo Ec cleſiaſtici regulariter non ſuccedunt. Qꝛ fides iam ſufficienter fundata non indiget miraculis confir mari ideo. ⁊c.

De .7. Apo toloꝝū aut tho. — ¶ Sexta fuit poteſtas diſpoſitionis miniſtrorum Eccleſię. Quo ad determinationem Eccleſiaſticę iu riſdictionis, vt euitetur confuſio ⁊ diſcēſionis ma teria ⁊ in populo ⁊ inter miniſtros, ſibi equaliter ⁊ indiſtincte de omni populo curam haberent, Et hęc quidem poteſtas collata eſt ſingulariter Petro ⁊ eius ſucceſſoribus, vbi ait ei ſingulariter Chꝛi ſtus Paſce oues meas id ipſū tertio repentes. i. ſis paſtoꝛ ⁊ p̄latus generalis, vt. ſ. ad te pertineat diſpo ſitio ⁊ regimen generale ouium ⁊ ouilis, Nā vt ha betur in Euāgelio Joannis xp̄s poſt reſurrectionē ſuam p̄ſentibus omnibus Apoſtolis ſingulariter dixit Petro, Simon Joānis diligis me plus his?

Jo. vltimo. — Ad denotandum, qđ ille q̄ maioꝛem poteſtatē ſup̄ alios habere debet a xp̄o, etiam p̄ aliis tenetur ma gis diligere ipſum, Volēs igitur dn̄s Petro confer re maximam omnium dignitatem ter interrogauit

illum, An ipſe plusquã alij diligeret eum ⁊ proteſtata dilectione xp̄s ter Petro dixit paſce agnos meos, paſce oues meas, Per agnos.n.⁊ oues in diuinis ſcripturis omnes xp̄i fideles intelliguntur, qd eſt.n.dicere ſoli Petro paſce oues meas ?niſi conſtituo te ſolum Petrũ paſtorẽ ſup omnes oues meas, vt clare liquet, qꝛ ibi xp̄s non diſtinxit inter has ⁊ illas, Sed generaliter omniũ curã ſibi cõmiſit. Omnis autem paſtor primatum tenet ſup omnes oues ſuas, in ſua que eſt poteſtate de ipſis curam gerere, igitur Petrus factus eſt caput ⁊ princeps a Chriſto omniuꝫ ouiũ.i.omniũ xp̄i fidelium Ab eo ergo deſcẽdit mediate vel inmediate omnis eccleſiaſtica iuriſditio in inferiores p̄ſidentes, Et ſic euidentiſſime patet Petrum fuiſſe principẽ omniũ Apoſtolorum ⁊ credentium, Et ita nunc hec poteſtas iuriſdictionis in ſua plenitudine reſidet in ſũmo pontifice quo ad totam Eccleſiã vniuerſalem, qꝛ ipſius ſolius eſt vniuerſaliter inſtituere rectores ⁊ p̄latos in eccleſiaſtica hierarchia, quos vocat ad ſe in parte ſolicitudinis cũ ipſe vocatus ſit in plenitudinem poteſtatis quare.⁊c.

¶ Quinto itidem probo, Nam ſcribitur in Euan. Luce qđ xp̄s in diſcipulorum p̄ſentia dixit, Petro Ecce ſathan expetiuit vos vt cribraret ſicut triticuꝫ Ego autẽ rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, ⁊ tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos expetere.n.eſt ſubdole querere ⁊ per tentationes ſubuertere, Queſiuit nãqꝫ Sathanas tempore paſſionis Apoſtolos ſubuertere variis modis, ⁊ interduꝫ ceciderũt, Et quẽadmodũ illi qui cribrat triticũ aliquid remanet in cribro, aliquid vero trãſit extra, remanet quippe palea ⁊ hula, quod autem bonum eſt 5. Ratio Luce.21.

trãſit. Ita Judas in cribratione Sathane.i.in tali tētationū impulſu, ⁊ cōuerſione remāſit Diabolo ad pęnā ęternā. Alij vero Apoſtoli tranſierunt ad gloriā, xp̄s tamen puidens Petrū fore caſurum, rogauit pro eo. Nō.n.rogauit ꝓ eo vt nō caderet, ſed vt in caſu nō remaneret. Et hoc quidē xp̄s obtinuit a patre. Ideoq; cōuerſionē Petri pdixit, ⁊ illū principē apſoꝝ fore, ⁊ qđ ſibi eccl'ia comittēda erat pręnūtiauit aperte dicēs. Tu aliquādo cōuerſus cō-

Hic ꝓpoſitũ cōcludit. firma fratres tuos. Ex quibus verbis ita propoſitū cōcludo, Siquidē illius eſt alios cōfirmare cuius imperio ⁊ authoritati alij ſubijciūtur, xp̄s igitur dedit Petro plenitudinē poteſtatis, ⁊ iuriſdictionis ſuper omnes oues ſuas. Itē xp̄s dixit Petro, va-

Matth.17. de ad mare, ⁊ mitte hamū ⁊ eum piſcē qui prius aſcenderit tolle, ⁊ aperto ore eius inuenies ſtaterē, illū ſumens da eis pro me ⁊ te.

Confirmat ratio. ¶ Patet Chriſtum pluribus diſcipulis p̄ſentibus ſolum Petrum ſibi ęquaſſe in ſolutione tributi, ita ergo cum ſibi ęquauit in authoritate ⁊ poteſtate ſu-

Matth.10. per alios. Pręterea in euangelijs vbi deſcribit apo-

Marci.3. ſtoloꝝ cōſtitutio ab omnibus, Petrus vt caput no-

Luc.6. minat primo. Quod Hiero. ⁊ Chriſoſto. pro eius

Joan.21. primatu expoſūt. Proinde ſolus Petrus ſup aquas maris ad Chriſtū peruenit. Signū ſingularis Pōtificij, vt aſſerit Bernardus. Nota inſuper, quod ſi

Luc.5. diſcipulis alijs imperatur, vt laxent retia ſua, ſoli tamen Petro dicitur duc in altum, quaſi ad maiorem piſcium, ideſt hominum multitudinem capiendam, vt inquit Ambroſius igitur ⁊c.

Ultima ratio. ¶ Poſtremo eandem concluſionem vna cum Joāne Eccbio ſic demōſtro. Nam Petrus exequutus ē

officium ſuum.ſ.Eccleſie primatũ,cum eſſet Pon-
tifex creatus,igitur ipſe erat caput ⁊ aliorum Apo
ſtolorum primus,cõſequẽtia eſt nota,quoniã Petrus
nũquã iniuſte vſurpaſſet ſibi primatũ illũ,cũ eſſet
vir ſanctus ⁊ plenus ſpiritu ſancto ac verus Magi
ſtri imitator ſui, ſed antecedens liquet in actibus
apoſtolorum. Primo.n.ordinationẽ Matthie in apo Actuũ.1.
ſtolũ dixerit. Exurgens Petrus in medio fratrum
dixit viri fratres ⁊c. Ibi ſolus alijs tacentibus lo-
cutus eſt. Secũdo in die Pẽthecoſtes omnes Apo Actuũ.2.
ſtolos aduerſus murmurãtes defendit. Stans Pe
trus cum vndecim eleuauit vocem ſuam. Tertio pñ Actuũ.3.
ſente Joãne ſanauit claudũ ⁊ coram populo ipſum
defendit. Quarto in concilio defendit ſe,⁊ Joãnẽ. Actuũ.4.
Quinto in Ananiã ⁊ Saphirã ſententiam mortis Actuũ.5.
protulit,quod fuit maximũ poteſtatis coherciue in
dicium. Sexto Simonis maledictam ſimoniam Actuũ.8.
rephendit dicens. Pecunia tua tecum ſit in perdi-
tionem. Quoniã donũ dei exiſtimaſti pecunia poſ
ſideri. Septimo iuſſus fuit etiam gentes tãquam Actuũ.11.
platus in ſuam ſuſcipere poteſtatem,quando vidit
lintheum in quo erãt beſtie ⁊ reptilia,⁊ facta eſt ad
eum vox,ſurge Petre occide ⁊ mãduca. Et inde,viſ-
ſo Cornelio Centurione ac eius cognita viſione a-
periens os ſuum dixit. In ueritate cõperi quia nõ Actuũ.15.
eſt perſonarum acceptor deus, ſed in omni gẽte qui
timet eũ ⁊ operatur iuſtitiam acceptus eſt illi,⁊ ſic
velut caput gentes incorporauit Eccleſie. Octauo
in concilio Apřorum fuit Author ſententie ſuper-
ceſſatione legalium. Ex quibus omnibus euiden-
ter conſtat ipſum Petrum ⁊ primum fuiſſe ⁊ exer-
cuiſſe primatus officium ideo ⁊c.

Lutherano rū obiectio. ¶ Sed forte heretici Lutherani vel eorū fautores his rationibus victi dicent, equidē verum eſſe. Petrum fuiſſe primū ⁊ caput omniū Apoſtolorū, atq; credentiū, ſed quod modo nunc Papa qui ſedet ⁊ p̄ſidet Rome, ſit vicarius Chriſti, ſucceſſor Petri, caput ⁊ primus omniū ſacerdotū, ac Chriſti fidelium, non conceditur a nobis.

Reſpōſio. ¶ Reſpondetur q̄ꝺ queadmodū poteſtas baptiſādi in nomine patris ⁊ filij ⁊ ſpiritus ſancti. Quā tradidit Chriſtus Apoſtolis nō ceſſauit a poſterioribus, ita plenitudo poteſtatis data Petro, ſucceſſoribus eius cōmiſſa eſt. Nullus aūt inueniri poteſt, qui vere ⁊ legitime eius ſucceſſor appellari poſſit, niſi ille ſummus Pontifex, qui a toto cardinaliū collegio eligitur, igitur. Nam quod Chriſtus dixit diſcipulis ⁊ ſucceſſoribus etiā dixit, vt ipſe atteſtatur dicens, quod vobis dico omnibus dico.

¶ Et in huius rei figura deus poſtquā oſtendit ſimilitudinem tabernaculi: ⁊ vaſorū collocandorum per Aaron ⁊ filios eius demum dixit. Perpetuus erit cultus per ſucceſſiones eorū corā filijs Iſrael, vt liq̄t in Exodi libro. Imponens eis mitras erūtq; ſacerdotes mihi religione perpetua. Ibidem etiam dicitur legitimū ſempiternū erit ipſi, ⁊ ſemini eius, Ideo ⁊c.

Exodi. 27. ⁊. 28.

¶ Preterea niſi ordinata fuiſſet ſucceſſio, non dixiſſet Propheta de Iuda. Et epiſcopatū eius accipiat alter, q̄ verba in noua Apoſtolatus electione allegat Petrus. Ad hoc autem quod Petri ſucceſſores habeant claues, ac eius plenitudinē poteſtatis, neceſſario requirit q̄ꝺ ſint electi ab his: quorū intereſt eligere, de quibus hactenus: quare ⁊c.

¶ De Ex=

¶ De excellentiſſimo tractatu Sacramenti eucha riſtię ſub quo eſt verum ſacratiſſimum Chriſti corpus decima poſitio= num acerbiſſima concertatio.

ORta eſt his temporibus in Eccle= ſia Chriſti pernitioſiſſima hęreſis quorūdam Lutheranorū, qui di= uinam virtutem iuxta modum na turalium rerum mentientes, Au datius ⁊ periculoſius veritati con tradicunt, aſſerentes corpus Chriſti vel ſanguinē non eſſe in ſacramento, nec ſubſtantiam Panis vel Uini in ſubſtantiam carnis ⁊ ſanguinis conuerti, Sed ita xp̄m dixiſſe. Hoc eſt corpus meum, ſicut Apoſtolus ad Corit. dicit, Petra autem erat Chri ſtus, dicunt corpus Chriſti ibi eſſe in ſacramento, tantū in ſigno, tantūqꝫ ſpiritualiter, ⁊ non ſacramē taliter manducari a nobis, qui errandi occaſionem ſummunt a uerbis veritatis, Cum. n. diceret Chri ſtus: Niſi quis manducauerit carnem meā, ⁊ bibe= rit ſanguinem meum nō habebit vitā ęternam, Illi vero non intelligentes dixerunt ad inuicē, Durus eſt hic ſermo, Quis poteſt eum audire? illis abſce= dētibus inſtruxit duodecim remanētes, Spiritus eſt inquit qui viuificat, caro non prodeſt quicquā, verba que locutus ſum vobis ſpiritus ⁊ vita ſunt, igitur ſpiritualiter ſunt interp̄tanda, Itē dicunt nō nulli aliĳ hęretici, corpus. n. in quo reſurrexit domi nus vno loco eſſe oportet, veritas autem eius vbiqꝫ diffuſa eſt, Sicut vna perſona deus ⁊ homo vbiqꝫ per illud quod deus eſt, in cęlo vero per illud quod homo eſt. Chriſtus etiam dicit, Pauperes ſemper

Lutheranorū aſſertio

1. Cor. 10.

Joānis. 6.

habebitis vobiſcū me autem non ſemper habebitis
Alij inſuper vt Zuinglius ꝛ Oecolāpadius dicunt,
Marc.14. qđ cum xp̄s dixit hoc eſt.n.corpus meum illā propoſitionē de actu exercito eſſe intelligendā de actu
Matth.26. ſignato,vt ſit ſenſus.hoc ē.i.ſignificat corpus meū quorū falſa interpretatio,inferius in eorum capita redundabit.His aliiſq; ſimilibus vtūtur p̄fati heretici Lutherani in accerſione ſui erroris.

¶ Periculoſiſſimus quippe eſt error iſte,ꝛ pniitioſiſſimus contra fidei vtilitatē,contra diuine charitatis magnitudinē,cōtra ſacramenti dignitatē ꝛ excellentiam,Ideo contra hanc Lutheranorum herefim conformiter ad ſacroſanctā catholicam fidē pono hanc Concluſionem.

Concluſio prima.

Corpus Chriſti quod ſumptum eſt de virgine Maria,Quod paſſum eſt ꝛ ſepultum, quodq; reſurrexit ꝛ ad celū aſcendit,Ac ſedet ad dexteram dei patris,in quo filius dei venturus eſt iudicare viuos ꝛ mortuos ſub ſpeciebus Panis ꝛ vini vere ꝛ realiter continetur.

¶ Hec Cōcluſio per rationes naturales oſtēdi nō pōt,diuinarū tamē ſcripturarū tum maxime noui teſtamenti,authoritatibus manifeſtiſſime demonſtrabitur,ex quibus poterunt formari rationes.

1.Ratio Primo igitur pro fundamēto prime rationis,ſūmo dialogū illum inter xp̄m ꝛ iudeos.Qui in Euang.
Joā.6. Joānis pulcherrime deſcribitur.Nā iudei poſtquā xp̄s ex quinq; panib.ꝛ duobus piſcibus ſatiauit qn q; millia hoīm, voluerūt ipſū conſtituere regē.beatos ſe putātes ſi talis ac tantus Rex , vt erat xp̄s verus deus ꝛ hō,infinite virtutis eis dominaretur Quibus xp̄s Amē Amē dico vobis queritis me ſa

cere regē nō q: vidiſtis ſigna ſed q: mādućaſtis ex pa
nibus ⁊ ſaturati eſtis, Operamini nō cibū qui perit
ſed qui permanet in vitā ęternā quē filius hois da
bit vobis (iudei) Quis eſt iſte cibus? (xp̄s) Cib.
iſte eſt panis optimus (iudei) Nunquid iſte panis
melior eſt pane quē dedit dn̄s patribus noſtris ad
veſcēdum? Nā patres noſtri manducauerunt Ma
na in deſerto ſicut ſcriptum eſt panē de cęlo dedit
eis manducare (xp̄s) Amē Amen dico vobis non
Moſes dedit vobis panē de cęlo. Sed pater meus
dabit vobis panem de celo verum, Panis.n.ve-
rus eſt qui de cęlo deſcendit ⁊ dat vitā mundo, (iu
dei) Dn̄e ſemꝑ da nobis būc panē, xp̄s, Ego ſū pa
nis vitę, patres veſtri manducauerunt mana in de
ſerto ⁊ mortui ſunt, bic eſt panis de cęlo deſcendēs
vt ſi quis ex ipſo manducauerit non moriatur, Ego
ſum panis viuus qui de cęlo deſcendi. Si quis mā
ducauerit ex boc pane viuet in ęternū: Ecce quā ap
tiſſime xp̄s dicit ſe eſſe panē, ⁊ inde ſubdit, ⁊ panis
quem ego dabo caro mea eſt pro mundi vita vt luce
clarius oſtēdat panē quē daturus ē, eſſe carnē ſuā
(iudei) litigabāt ergo iudei adinicē dicētes, Quo
modo pōt bic carnem ſuam nobis dare ad mandu-
candum? xp̄s, Amē Amē dico vobis niſi manduca
ueritis carnem filii bominis, ⁊ biberitis eius ſāgui
nē, nō bēbitis vitā in vobis. Qui māducat meā car
nē, ⁊ bibit meū ſanguinē, babet vitam ęternam, ⁊
ego reſuſcitabo eū in nouiſſimo die, Caro.n. mea
vere eſt cibus, ⁊ ſanguis meus vere eſt potus. Ecce
dicit vere.i. nō figuratiue neq; miſtice neq; ſignifi-
catiue ſed ſpūaliter, ideo ſubdit, qui māducat meā
carnē, ⁊ bibit meū ſanguinem īme manet, ⁊ ego in il
lo, ergo, ſub ſacramēto eucbariſtię ē vera caro, ac ve

Dyalogus inter xp̄m ⁊ Judeos

Pſal.

rus ſãguis xpi, ⁊ ex cõſequenti ipſum corpus glorioſum, quod queadmodum eſt ſpirituale, ita eſt verus ſpiritualis cibus anime, quare. ⁊c.

¶ At contra aduerſantur heretici per illud quod i eodem Dialogo Joãnis habetur. Nam iudei audientes, ⁊ multi ex diſcipulis eius dixerunt, Durus eſt hic ſermo, Et quis poteſt eum audire? ⁊ abierũt retro, quibus Chriſtus ſpiritus eſt qui uiuificat, caro non prodeſt quicquã, Verba q̃ locutus ſum vobis ſp̃s ⁊ vita ſunt, ideo vt ipſi aſſerunt verba Chriſti intelligenda ſunt ſpiritualiter. ſ. de manducatione ſpirituali per fidem tantum, non autem de ſacramentali manducatione, vt catholici vere fatetur.

Hereticorũ obiectio

¶ Sed pro huius obiectionis reſponſione, Notandum eſt primo, quod corpus quodlibet vt panis vel caro, ſeu alia res comeſtibilis põt dupliciter comedi a nobis, corporaliter. ſ. ⁊ ſpiritualiter, Primo. n. corporaliter, quotienscũq; comeditur ſub corporalibus accidentibus, videlicet cum in comeſtione alicuius rei pcipitur eius pondus, color, odor, ſapor. ſ. dulcedo vel amaritudo, ⁊ huiuſmodi res conuertitur in ſubſtantiam aliti, tunc quippe vere ⁊ corporaliter comeditur. Sicut caro vituli vel agni, ſeu panis. Sc̃do modo põt aliqd' corpus comedi ſpiritualiater, non dico autem ſpiritualiter. i. per fidem tantum, ſed ſpiritualiter, quando comeditur, ⁊ nõ ſub accidentibus corporalibus, de quibus exemplũ clarum habemus, de optimo vino multoties lambicato, qd' quidẽ vinũ per huiuſmodi lambicationem amittit, colorem, ſaporem, ⁊ odorem vini, tamen ibi remanet eſſentia, ⁊ ſubſtãtia, ac virtus ipſius vini, itaq; vinũ remanet ſpũale, cũ igit̃ bibitur, q2 nõ ſumitur ſub accidentibus corporalibus, ideo ſpiritua

Reſponſio

Dupliciter põt comedi corpus

Optima i ppoſito ſimilitudo

liter bibitur, itidē ꝑ de ſulphure lambicato cuius tantū virtus ⁊ ſpūalis eſſentia remanet ſemotis ſul phuris accidentibus, ac cęteris corporeis cōditioni bus, ⁊ ita de herbis ac cęteris rebus lābicatis. Sic ī propoſito dicendum eſt de corpore Chriſti qđ non comeditur, ſub ſpeciebus corporis, vt putabant Iu dei, ⁊ multi diſcipulorū xpī, Qui vt ſupradiximus audientes xp̄m dicentem, Niſi manducaueritis car nem filii hominis, ⁊ biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis, dixerūt, Durus eſt hic ſer mo, Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam da re ad manducandum? Et abierunt retro pp duri ciam ſermonis eius, Intelligebāt.n. carnem ſuam manducandam corporaliter.i.ſub corporis ſpecieb. ⁊ ſub materialib, cōditionib. Quomodo in cada uere venditur, aut in macello p̄tiatur, ac dentibus laniatur, Et ideo fuerunt ſcandaliʒati, vñ xp̄s agno ſcens quod inter ſe murmurabant dixit, Hoc vos ſcandaliʒat qđ.ſ. dixi carnem meam a uobis man ducandam, ſed cum videritis filium hominis aſcē dentem vbi prius erat, in diuinitate.i. tunc videbi tis q: non eo modo quo putatis corpus meum ero gabo vobis, vt morſibus conſumatur, Q: cum ip ſo corpore integro vtiq; aſcenſurus ſum in cęlū, Re cedentibus autem illis a xp̄o ⁊ duodecim apoſtolis manētibus illos inſtruxit de eo quod dixerat, Spi ritus inquit, eſt qui uiuificat, caro nō prodeſt quic quā. Quomodo.ſ. illi intellexerunt carnales diſcipu li, carnem Chriſti carnaliter manducandam, Spi ritus eſt qui uiuificat.i. caro mea ſpiritualiter ſum pta viuificat, verba q̄ locutus ſum ad vos.ſ. de car ne mea manducanda ſpiritus ⁊ vita ſunt.i. ſpiritua lem habent intellectum, ſecundum quem caro mea

Qualiter mādùcatu xpī corpu ſub ſpecie panis

vitam preſtat, ſcilicet ſumpta ſpiritualiter ſub ſa-cramento. Mãducatur igitur corpus xpi vere ⁊ rea-liter, ſed non corporaliter, vt arbitrabãtur Judei. i. nõ ſub propria ſpecie carnis ⁊ lineamentis corpora-libus, humano corpori cõuenientibus, ſed ſpiritua-liter. i. ſub ſpecie aliena ſub qua latet, ⁊ ſic nõ ſubij-citur alicui corporaliũ ſenſuũ, ſub qua ſpecie habet quodãmodo modũ exiſtẽdi ſpiritus, q: ibi eſt mo-do inuiſibili ⁊ inſenſibili. Et hęc ſiquidẽ mãduca-tio ſpiritualis, vere eſt mãducatio ſacramentalis, q̃ opponitur manducationi corporali ſeu carnali, de qua intelligebant Judei, vt ſupra dictum eſt. Et ſic patet reſponſio ad obiectionẽ, qualiterq; intelligẽ-da ſint verba Chriſti.

¶ De modo eſſendi Chriſti in Sacramẽto.

Optimus diſcurſus. At vt clarius intelligatur, modus exiſtẽdi cor-poris xpi ſub ſpeciebus panis ⁊ vini, ⁊ quali-ter mãducatur ⁊ ſumitur a nobis. Notandũ eſt. 2. qđ elemẽta omnia pariter mundus ⁊ homo, habẽt

Triplex eẽ terrę. triplex eſſe, videlicet corporale, ſpirituale, ⁊ cęleſte, alterũ altero perfectius, Terra nãq; habet ſuũ eſſe corporale, in hoc infimo elemẽto, quod nimis cor-poreũ eſt. Spirituale vero in homine, de quo dñs, Terra es ⁊ in terrã reuerteris, ibi. n. exiſtit ſpiritua-liter. i. nõ ſub propria ſpecie terrę, ac ſuis accidenti-bus corporalib. Cęleſte vo eẽ ſuũ hẽt ĩ cęlo ẽpireo, quod quidẽ cęlũ proprie dicit̃ terra ad inſtar iſtius inferioris elementi terrę, ob firmitatẽ, ſtabilitatem ⁊ imobilitatẽ, de qua Pſalmiſta. Credo videre bo-

Pſal. 26. na dñi in terra viuentiũ, ⁊ alibi, Portio mea dñe in

Pſal. 141. Pſal. 84. terra viuentiũ. Itẽ Benedixiſti dñe terrã tuam ⁊c. Similiter modus eſſendi aquę, materialis ĩ ſuo re

fidei elemento: ſpiritualis autem in ſuperioribus aquis, de quibus Pſal. Et aquę q̄ ſuper cęlos ſunt laudēt nomen dñi. Ex qbus ſimplicib. ⁊ puriſſimis aqs formatū eſt cęlū chriſtalinū ſupra firmamētū, in quo aqua habet ſuū eſſe ſpūale, ⁊ ſic firmamētū diuidit aquas materiales ab aqs ſpūalib. Modus vero eſſendi aquę ſpūaliſſimus ⁊ cęleſtis reperitur in ipſa gr̄a ſpūs ſancti. de qua Ezechiel. Ecce ego ef fundā ſup vos aquā mundam, ⁊ mundabimini ab oībus inqnamētis vr̄is. Et alibi. Uidi aquā egre dientē de tēplo ⁊c. Eſaias quoq; clamat. Oēs ſitiē tes venite ad aquas. Itez xp̄s in euāgelio Joānis: Qui biberit ex aqua quā ego dabo ei, nō ſitiet vltra ⁊ infra, Si qs ſitit, veniat ad me, ⁊ bibat ⁊c. Aer in ſuper materialis in ſuo viget elemēto, ſpūalis vero in corpore humano, quiqdez aer ob nimiā eius ſpi ritualitatē, ſpūs appellatur, de quo Propheta: Os meū apui ⁊ attraxi ſpiritū. i. ſubtiliſſimū aerē. Aer aūt cęleſtis i ſphera Mercurij reperit̄, ſiqdē plane ta ille de natura eſt aeris. Pari etiā ratione, ignis triplici gaudet eſſe. ſ. materiali in hoc inferiori ⁊ ma teriali igne, ſpūali autē in ſua ſphęra. Qui ob eius raritatē, ⁊ ſpūalitatē, exiſtens ſub cōcauo orbis Lu nę non percipitur viſu. Celęſti vero ⁊ ſpūaliſſimo eſſe gaudet in ſpiritu ſ. ſ. qui in linguis igneis ſup Apoſtolos apparuit, vt verba ignea Amoris plena proferrent, legemq; igneam prędicarent: Ab his quoq; non deeſt quin mundus triplex habeat eſſe, materiale videlicet, in hac vniuerſali fabrica, ⁊ ſpi rituale in homine, qui microcoſmus nūcupatur, id eſt paruus ⁊ ſpiritualis mundus. At ſuum eſſe ſpi ritualiſſimum habet in deo, qui architipus ⁊ ſupre mus dicitur mundus. Unde Joannes loquens de

triplex modus eſſendi aquę. Pſal. 148. Ezech. 36. Ezech. 47. Eſaię. 55. Joan. 4. Joan. 7. Triplex aer. Pſal. 118. Ignis triplici gaudet eſſe. Triplex eē mundi.

poꝛis ſpiritualis,⁊ glorioſi eſt omnis coꝛpuléta ca=
rere materia, pariter ⁊ coꝛpoꝛeis accidẽtibus pro=
pter eius gloriã,impaſſibilitatẽ,ſubtilitatẽ, agilita
tem,q̃ ſunt coꝛpoꝛis glorioſi dotes, ⁊ ſic hoc ſm eẽ
ſpirituale valde pfectius eſt illo pmo coꝛpoꝛeo eſſe.
Coꝛpus igitur illud xp̃i glorioſum ob oĩbus coꝛ=
poꝛeis conditionib.abſtractũ,ſub ſpetie panis vere
mãducatur a nobis ſacramẽtaliter ⁊ ſpiritualiter,
qđ clare oſtendiẽ per illud qđ ait xp̃s. Panis quẽ Joan. 6.
ego dabo caro mea eſt pꝛo mundi vita. Ecce xp̃s ex
pſſe dicit: Panẽ quem daturus eſt,eſſe carnem ſuã.
Cur igitur heretici hoc negare audent? facientes
Chꝛiſtũ mendacẽ? ⁊ paulo poſt ſubdit. Caro mea
vere eſt cibus,⁊ ſanguis meus vere ẽ potus,ibi.n.
duo cõſiderantur. Pꝛimũ qđ caro xp̃i,pariter ⁊ ſan
guis.i.eius ſanctiſſimuꝫ coꝛpus vere eſt ſub ſpecie
panis ⁊ vini. Secundum qđ eſt cibus nõ ſiquidem
exterioꝛis hominis,vt putabant Judei,igitur eſt ci
bus hominis interioꝛis,qui cũ ſit ſpũalis, nõ autẽ
carnalis ſeu animalis pꝛopoꝛtionaẽ cibo ſuo ſpiri=
tuali,vtilitatẽ aũt huius cibi oſtẽdit dñs cũ ſubiun
git. Qui manducat meã carneꝫ ⁊ bibit meũ ſangui
nem in me manet,⁊ ego in illo. Ecce qđ ibi realiter
loquiẽ de manducatiõe carnis ⁊ bibitione ſangui
nis, nõ ſiquidẽ coꝛpoꝛaliter.ſ.ſub coꝛpoꝛis ſpecieb.
⁊ accidentib.ſed ſpũaliter. Nõ dico aũt ſpũaliter.i.
per fidem tantũ,ſed ſpũaliter.i.ſine coꝛpoꝛeis ⁊ ma
terialibus cõditionib.vt oſtenſum eſt ſupꝛa. Mane
re vero Chꝛiſtũ ĩ nobis per gratiã ⁊ deniqꝫ per glo
riã,⁊ nos cũ illo,p eius gratię,⁊ gloꝛię adeptionẽ,
magna eſt vtilitas illiuꝫ cibi ſpiritualis ⁊ potuꝫ ⁊c.
¶ Aliud demũ eſſe ſingulariſſimũ habet Chꝛiſtus De tertio
in cęleſti gloꝛia,vbi nõ ſub aliquibus ſpeciebuꝫ,ſed xp̃i eſſe.

triplex mo= lus eſſendi corporis xp̄i | manifeſtiſſime a ſanctis omnibus glorioſe intuet. Poſſumus igitur dicere Chriſtū babuiſſe triplicē eſſendi modū, primū corporeū, quod extraxit de virgine ſancta ad patiendū, ſc̄m ſp̄ūales, q̄ nūc babet in ſacramēto altaris, ad gratificādū. Tertiū vero modū eſſendi perfectiſſimū, babet in cęlo ad glorificādū.

Nota banc autboris declarationē. | Et nota qđ corpus xp̄i corporale, ⁊ ſp̄ūale, idē ſunt in re, ſed differūt tantū penes accidētia, ⁊ corporis cōditiones. Nā dicit̄ corporale, prout ſubijcitur corporeis qualitatib. ⁊ accidētib. Sp̄ūale vo, put abſtractū eſt ab oībus corporeis conditionibus, de cuius notabilis veritate perpulcbrū exēplū babemus in Apoca. De illis qui venerunt ex magna tribulatione ⁊ dealbauerūt ſtolas ſuas in ſanguine agni.

Apoc. 7. | Cū.n. ſanguis ſit rubeus, Quomodo pōt veſtiméta dealbare? Nō poſſet ſiquidē, ſi ſanguis ille ſub qualitatib. ⁊ accidētibus ſanguinis remaneret, ſed quēadmodū ſanguis, ſi per multiplicē lambicationē extrabat̄, amittit illā corpulētā materiā, aliaſq; ſanguinis qualitates, ⁊ ſic efficit̄ ſp̄ūalis ⁊ al

Perpulcbꝝ exēplū in ꝓpoſito. | bus: ita in propoſito ſanguis xp̄i in cruce lābicatus ⁊ purificatus, poſt reſurrectionē ſimul cū carne effectus eſt ſp̄ūalis. i. abſtractus a materialib. cōditionibus, quare in illo dealbātur veſtiméta boc eſt bona opera ſanctoꝝ, q̄ p veſtiméta ſignificātur ob diuinā acceptationē ⁊c. Ex quibus oībus colligitur.

Quatuor gc erib. bomi ū ſūmitur pi corpus. | q̄tuor eē gn̄a bominū ſumētiū xp̄i corpus. Aliq.n. ſumūt illud, nō aūt ſacramētaliter, nec ſp̄ūaliter, vt ſunt beretici, nō putātes eſſe xp̄i corpus vere in ſacramēto altaris, niſi tantū ī ſignū. Alij vero ſumūt tantū ſacramētaliter, ⁊ nō ſp̄ūaliter, qui licet cū fide tamen ſine gr̄a, ⁊ cbaritate accedūt. Nōnulli autē ſpiritualiter tantū ſumunt, qui nō actualiter ſumē

tes xpi corpus,per fidem tamen in ſocietatem fide liū aſſumuntur,ſeu firmius in fide ſolidantur, xpoqꝫ fortius per fidē ⁊ dilectionē ꝯiunguntur. At pleriqꝫ ſimul ſacramētaliter,⁊ ſpūaliter ſuſcipiūt ſacramē=tum,qui ⁊ verū xpi corpus mādu cant,pariterqꝫ cō ſequūtur illius ſacramēti effectū.ſ.gratiam. De co meſtione.n.ſacramētali ⁊ ſpūali ſimul loquit̃ dn̄s ibi, Accipite ⁊ māducate hoc ē corpus meū, De co meſtione vero ſpūali tantū dicit. Niſi manducaue=ritis carnem filij hominis,⁊ biberitis eius ſangui=nem nō habebitis vitam in vobis:quare ⁊c. Matth.26 Joan.6.

Secunda principalis ratio.

Secūdo principaliter ꝓ eadē cōcluſione,qd̄ oſtē dendū ſacratiſſimū xpi corpus eſſe vere ⁊ realit̃ in ſacramento altaris,ſub ſpecie panis ⁊ vini,teſtes ſunt oēs euāgeliſte,vna cū Apl̄o Pau. Qui nihil expꝛeſſius poterāt loq. Nā ſanctiſſ.euange. Matth. Accepit inqt panem xp̄s ⁊ bn̄dixit ac fregit,deditqꝫ diſcipulis ſuis ⁊ ait. Accipite ⁊ māducate,hoc ē corpus meū,ꝙ quoqꝫ ⁊ Mar.ait. Māducātib.illis. Accepit Jeſus panem ⁊ bn̄dicēs fregit ⁊ dedit eis ⁊ ait. Sumite hoc eſt corpus meū. Quib.cōſentit Luc. dicens. Accepto pane gr̄as egit ⁊ fregit,⁊ dedit eis dicens. Hoc ē corpus meū qd̄ ꝓ vobis dat̃. Hoc facite in meam cōmemorationē. Joan.quoqꝫ refert v̓ba ſaluatoris,ſimul ⁊ v̓itatē,⁊ vtilitatē huius ſa cramēti denotans,q ait. Panis quē ego dabo caro mea ē ꝓ mūdi vita,⁊ ſequit̃. Niſi māduca.car.filij hominis ⁊ bibe.eius ſangui.nō habebi. vitā in vo bis.qui māducat meā carnē,⁊ bibit meū ſanguinē hēt vitā ęternā Similit̃ ⁊ Pau. ad Corinth.ait. Ego.n.accepi a dn̄o qd̄ ⁊ tradidi vobis.i.miſteriū corporiſ,⁊ ſanguiniſ dn̄i,poſt Apl̄os ⁊ euāgeliſtaſ Matth.26 Marci.14 Luce.22. Joan.6. 1.Cor.11

reuelauit mihi dñs, qđ eſt manifeſtiſſimũ ſignũ, qđ in ſacraméto altaris eſt ibi vere xp̄s actualiter exiſtens. Nam ſi tantũ eſſet in ſignũ, nõ opus fuiſſet tam mirabilé reuelationẽ habuiſſe Paulũ, de hoc ſacraméti miſterio, vnde ſubdit, Dñs Jeſus i qua nocte tradebatur accepit pané, ⁊ gratias agens fregit ⁊ dixit. Accipite ⁊ mãducate, hoc ẽ corpus meũ, qđ pro vobis tradet̃, hoc facite in meã cõmemorationem, ſimiliter ⁊ calicé ⁊c. Nam ille idé paulo ante exp̄ſſius dixerat, Panis qué frangimus nõne communicatio corporis dñi eſt? Ecce tot authoritates canonicę ſcripturę cõcorditer affirmant corpus xp̄i realiter, ⁊ vere ſub ſpecie panis datũ fuiſſe Ap̄lis, Ac eiſdé fuiſſe a ſaluatore p̄ceptũ vt in memoriam paſſionis dñicę corpus Chriſti ſub ſpecie panis offerét. Hoc facite in meã cõmemorationé. Hęc aũt verba Chriſti figuratiue, aut ſignificatiue dicta nõ ſunt (vt quãplurimi aſſerunt moderniores hęretici) ſicut illa. Ego ſum vitis vera, vel petra autem erat xp̄s, vbi vitis, ⁊ petra nõ accipiunt̃ ſecũdum ꝓprietatem, ſed ẜm ſimilitudiné. i. Ego ſũ vitis, hoc eſt ſum ſimilis viti ⁊ petrę, propter qđ per vitem, ⁊ petrã ſignificor. Nam ſi xp̄s ſignificatiue locutus fuiſſet, cum dixit. Hoc eſt. n. corpus meũ. i. Hoc ſignificat corpus meum, vt ſtupidi ⁊ inſenſati ac indoctiſſ. hęretici aiũt, profecto verius dicere potuiſſet Chriſtus de agno paſchali. Hoc ẽ corpus meũ, quam de azimo pane. Siquidem agnus paſchalis plus valde corpus Chriſti figurabat ⁊ ſignificabat cuius oblatio, ⁊ comeſtio euanuit, cum Chriſtus ſe ipſum in cruce obtulit ſeipſumq; nobis in cibum dedit, queadmodum ceſſat figura, adueniente veritate, ⁊ vmbra accedente luce. Cũ igitur agnus paſ

Cõtra Zuingliũ, ⁊ Oecolãpadium.

Optima rõ aduerſus hęreticos.

ſcbalie, magis figuret ⁊ ſignificet Cbriſti corpus, quam panis ⁊ vinus, cur nõ dixit Cbriſtus de ipſo agno. Hoc eſt i. boc ſignificat corpus meũ? (Sicut de pane vos beretici dicitis.) Item ſi verba xpi ſecũdum veſtram impietatem, ⁊ ignorantiã ſunt ita nequiter interpretanda. Hoc eſt. i. boc ſignificat corpus meũ, ita pari ratione illa alia verba, q̃ dicit xps in euãgelio Joan. i. Ego ſum paſtor bonus poterũt ſic gloſari. i. Ego ſignifico bonũ paſtorem, ⁊ ſic xps nõ erit verus paſtor, ſecũdum veſtram turpiſſimam interpretationem, ſic inſuper eodem modo cum dixit. Ego principiũ qui loquor vobis. i. ſignifico principium: et ita de aliis multis. O igitur nephãdiſſimũ tale, ⁊ abominale bereticorum genus, miror quod nõ aperiatur terra, ⁊ abſorbeat eos ſicut Datban ⁊ Abiron, vt deſcẽdant ad infernũ viuẽtes niſi prius cõuertantur ⁊ veritatem agnoſcant, quod deus ſua pietate permittat.

Autbor bic aloquit Lu tberanos.

¶ Ut autem ſciatur quãdo verba Cbriſti figurate intelligenda ſunt, vel proprie, ſeruanda eſt Regula beati Auguſtini in libro. 83. queſtionum queſt. lxix. nõ lõge a principio, Solent inquit circũſtantię ſcripturę illuminare ſententiã, cum ea quę circa ſcripturã ſunt pſentẽ quęſtionẽ contingentia diligenti diſcuſſione tractantur ⁊c.

¶ Uniuerſaliter. n. intellectus verborum Cbriſti. An loquatur figuratiue an nõ, colligi poteſt ex pcedentibus vel ſequentibus ibidem, vel ex aliis ſcripturę locis. vnde cũ Cbriſtus ait. Ego ſum vitis vera ſubiunxit. Et vos palmites, conſtat autem quod diſcipuli nõ erant palmites naturalis vitis, ſed dũtaxat ſpiritualis, ſic dicti propter quãdam ſimilitudinem repertam in vtriſq;. Nam queadmodũ pal-

Optima regula p ſcripturar intelligẽtia.

mites veri trahunt originem ex vite,qua eſt ipſis vi uendi principium,vt fructus afferant carpentibus, Ita ⁊ diſcipuli ſpiritualem vitam a Chriſto ſpiri⸗ tualis vite principio ⁊ origine receperunt.Et mul⸗ tos fructus vite perennis per ſuas operoſas p̄di⸗ cationes attulerunt, Cum autem dixerat, Hoc eſt corpus meum,inmediate ſubdit, quod pro vobis tradetur,Et iterum cum dixiſſet, Hic eſt ſanguis meus addit.Qui pro multis efundetur, vt dicit Matthēus,Per que manifeſte ſignificat,ſe non lo cutum fuiſſe de corpore ſuo figuratiue cum dixerat Hoc eſt corpus meum,hic eſt ſanguis meus, Sed de corpore illo quod tradendum erat in mortem ꝑ ſalute generis humani.Et ſanguine ex eodē corpo re fundendo.Ad hoc etiam late valent dicta Aug. Ubi ſupra.q.Eadem.d.Hoc autem corpus morti traditum,verum corpus Chriſti fuit,qui vere in cor pore ſuo naturali crucifixus eſt,⁊ ſanguis in cruce fuſus,verus chriſti ſanguis fuiſſe a nullo fideli du bitatur.Patet inſuper hoc idem ex diffuſa p̄dica⸗ catione huius ſacramenti,Caro mea vere eſt cibus ⁊ ſanguis meus vere eſt potus ⁊ Panis quem ego dabo caro mea eſt pro mundi vita ⁊ cetera q̄ ibi ha⸗ bentur,de quibus ſatis dictum eſt ſupra, Nec vn⸗ quam aliquis hominum hoc p̄dicare p̄ſūpſiſſet ni⸗ ſi Chriſtus qui veritas eſt hoc primum docuiſſet, dum accipiens panem fregit, ⁊ dixit, Accipite ⁊ co⸗ medite,Hoc eſt corpus meum.Sic quoqꝫ Chriſtū locutum fuiſſe,⁊ hanc fuiſſe eius intentionem, ſanc ti patres ſcripture ſacre expoſitores, vita ⁊ doctri⸗ na probatiſſimi,nos ſcriptis ſuis multipliciter do⸗ cuerunt.Inter quos principalis fuit Auguſtinus.

Hic manife ſtatur vera verborū xp̄i intelligētia

Cōfirmat per Augu.

Joā.6.

Et alij quamplures, vt Euſebius, Leo Papa in ſinodo Romano, Hillarius papa, Itē Beatus Hieronimus, Ambroſius, Gregorius, Chriſoſtomus, Baſilius. Quorum per plures ſententias, Gratianus colligit deconſecra. diſt. 2. Quas recēſere cauſa breuitatis omitto igitur. &c.

Cōfirmaē diuerſorꝫ patrum authoritatibus

¶ Prętcrea Innocētius inde officio miſſe aduerſatur Zuinglio & Oecolāpadio modernioribus hęreticis dicens. Cum ſacerdos illa verba Chriſti pnuntiat, Hoc eſt corpus meū. Hic eſt Calix meus, Panis & vinum in corpus & ſanguinem conuertuntur, illa verbi virtute, qua verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Qua dixit & facta ſunt, mandauit & creata ſunt vniuerſa, Ego igitur qui vitam ęternam habere deſidero carnem Chriſti veraciter comedo, & ſanguinē eius veraciter bibo, Illā vtiqꝫ carnem quam traxit de virgine, & ſanguinem quem effudit in cruce, Ego corde & ore confiteor ipſuꝫ dominū Jeſuꝫ Chriſtum in hoc ſacramento manduco fretus authoritate ipſius dñi. &c.

¶ Proinde ad verſus hos pniciosos hęreticos valet illa confeſſio Beregarij facta in generali Concilio, Nicholao Papa pręſidente. Et habetur in capitulo. Ego Berengarius, de conſecra. diſ. 2. Qua ait Conſentio ſanctę Romanę Eccleſię & Apoſtolicę Sedi & ore & corde, profiteor Panem & vinum, quę in altari ponuntur poſt conſecrationeꝫ, non ſolum ſacramentum, Sed etiam verum corpus, & ſanguinē domini noſtri Jeſu xp̄i eſſe.

¶ Deniqꝫ hāc veritatē vniuerſalis Eccleſia (Cuius poſt euangeliū nulla maior eſt authoritas) determinauit in concilio generali ſub Innocentio. 3.

celebrato vt habetur in ca. firmiter, de ſum. trinitate, ⁊ fide catho. Ubi dicitur, vna vero eſt fidelium vniuerſalis Eccleſia, extra quā nullus omnino ſaluatur, in qua idem ipſe ſacerdos eſt, ⁊ ſacrificiū Jeſus Chriſtus, cuius corpus ⁊ ſanguis in ſacramento altaris ſub ſpeciebus panis ⁊ vini veraciter continetur, claret igitur manifeſtiſſime tam multiplici Chriſti authoritate, tum omnium ſanctorum patrū ac antiquorum Eccleſię doctorum teſtimoniis, tum vniuerſalis Eccleſię determinatione, ſacratiſſimum Chriſti corpus ⁊ ſanguinem, ſub ſpeciebus Panis ⁊ vini vere ⁊ realiter cōtineri, Modo ſuper eſt, vt figuras veteris teſtamēti, quibus figuratum eſt hoc ſacramentum, in medium ꝓponamus. ⁊c.

Sūma omnīū dictorū

Tertia rō ex figuris ſumpta

¶ Tertio principaliter eadem concluſio, q̄ licet ex dictis ſit ſufficientiſſime demonſtrata, poterit etiaꝫ ⁊ his figuris iterum confirmari, Duplici. n. de cauſa ſacramenta ꝑfigurātur. ſ. ratione ſuę dignitatis, ⁊ ratiōe difficultatis, Figura. n. atteſtatur dignitati figurati, Quo enim res dignior eo magis eā congruit ꝑfigurari, vt ſic ꝓcurrētibus figuris famoſior fieret eius dignitas, Sic quo aliquid difficilius creditur eo magis indiget figurarum ſignificatione, quibus homines aſſueſiant ad credendum. Unde cum venerabilis eucariſtia ſit omnium ſacramentorum perfectiſſimum, ⁊ digniſſimum, tum qꝛ certius ſignificat aliis ſacramentis, Alia enim certe ſignificant quātuꝫ eſt ex ſe, tamē quādoqꝫ nō habēt effectum propter indiſpoſitioneꝫ ſuſcipientis, iſtud autem nunquam caret ſuo ſignificato. ſ. ꝑſentia corporis Chriſti. Nec poteſt impediri per malitiam cōſecrantis nec per indiſpoſitionem ſuſcipientis, tuꝫ quia alia ſacramenta ſignificant gratiam accidētalē

⁊ creatam

⁊ creatam, illud vero significat gratiam substantialem ⁊ in creatam. s. Christum fontem gratiarum, tū qꝛ alia sacramenta non continent quod significant, qꝛ gratia non est formaliter in ceteris sacramentis, sed in suscipientibus ea. Istud autem in se realiter continet permanenter gratiam substātialē quā significat, Ideo opeꝛ epꝛecium fuit pluribus ac multiplicibus figuris esse figuratum, ⁊ quantū ad materiam ⁊ quantum ad cōtētum, quantumqꝫ ad effectum.

Eucharistie sacramētum oībus aliis ē dignius

De figuris huius sacramēti.

PRima igitur figura fuit in lege naturę. s. oblatio Melchisedech Rex salem, offerens Panem ⁊ Vinum Abrahę. Nam vt ait Apostolus, Melchisedech interpretatur rex iusticię, Melchō etenim sine Melchi regē sonat, sedech vero iustus, siue iusticia. Et quis ē verus rex iustitię nisi Christus, qui dicit in Psalmo: Ego autē constitutus sum rex ab eo ipse. n. iuste ⁊ recte regit, ac homines iustificat. Gen. 14. Hebre. 7.

¶ Secūdo Salē interpretatur pax, Melchisedech autem erat rex Sales, sic Christus rex pacificus pacificans omnia quę in cęlis ⁊ quę in terris sunt de quo Esaias, Et factus ē principatus super humerū eius ⁊ vocabitur nomen eius admirabilis consiliarius deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Esaię. 9.

Tertio Melchisedech erat sacerdos ita Christus sacerdos. s. vnctus, d̄ quo Psal. Tu es sacerdos ī ęternum secūdum ordinem Melchisedech. Quarto nullibi legitur quando natus est Melchisedech, neqꝫ quando mortuus est narratur, ⁊ sic assimilatur filio dei, qui manet sacerdos in eternum, qui etiam quantum ad diuinitatem est sine principio ⁊ fine. Quinto Melchisedech accepit decimas ab Abraham, ⁊ hę Psal. 109. Similitudines iter xp̄ꝫ ⁊ Melchi.

nedixit ei,vt in hoc oſtenderet ſe eſſe maioris digni-
tatis quã Abrahã,⁊ ex conſequẽti quã omnes alii
eius deſcendentes,ſic xp̃s etiam quantũ ad dignita
tẽ,dignior ẽ omnibus electis, Sexto Melchiſedech
obtulit panẽ ⁊ vinum Abrahe,in quo figurantur
oẽs electi,ſic xp̃s in vltima cena dedit ſuũ ſanctiſſi
mum corpus ⁊ ſanguinem ſub ſpecie panis ⁊ vini
omnib.apoſtolis in qbus ſignificantur omnes xp̃i
fideles,quare.⁊c.

Exo.12. ¶ Secũda figura fuit in lege ſcripta,De agno pa-
Leui.23 ſchali, vt clare habetur in libris Exodi. Leuitici,⁊
Num.28. Num. Preceperat.n.dñs comedi agnum cum mul
tis conditionibus ⁊ cerimoniis,q̃ oĩa recte figura-
bant hoc ſacratiſſimum ſacramentũ corporis ⁊ ſan-
De cõditio guinis xp̃i. Primo.n.quãtum ad conditiones agni
nib.agni Qui qdem agnus erat ſine macula.i.lanus,ita xp̃s
fuit agnus ſine macula peccati,de quo Eſaias,tan-
Eſaie quã agnus ad occiſionem ducetur. Joãnes quoque
Joã.1. Ecce inqt agnus dei Ecce q tolit peccata mũdi. Jte3
agnus erat maſculus,xp̃s fortis contra diabolum,
mortem,⁊ mũdũ. Jtem anniculus.i.perfectus, xp̃s
De tẽpore perfectiſſimus Ego ſum alpha ⁊ O. Secundo quã
tum ad tempus. Quartadecima.n.Luna Marcij
comedebatur agnus. Jta eodem tempore Chriſtus
fecit cenam,Deditq3 ſuũ corpus ⁊ ſanguinẽ ad ſa-
cramentaliter ⁊ ſpiritualiter comedendum,deinde
Quinta decima luna liberatus fuit populus Jſrael
a ſeruitute Egypti,ſic eode3 tempore Chriſtus paſ
ſus eſt per quem liberati ſumus a ſeruitute Diabo
li legis ⁊ peccati,infernus eſt clauſus,⁊ cęlum aper
De modo tum. Tertio quãtum ad modum imolandi. Jmo-
imolandi molabatq3 cum vniuerſa multitudo filiorum Jſra-

el, Sic Chriſtus a ſacerdotibus Judeorum, extrahebaturq; totus ſanguis, quo poſtes ⁊ ſuperliminaria domus liniebantur, Et ſic a percuſſore angelo liberabantur, Jta copus Chriſti in cruce oblatum ſuo ſanguine nos liberauit ab angelo exterminatore, Quo ſanguine ſpiritualiter liniuntur corda noſtra, pariter ⁊ affectus. Jtem angelus tranſibat percutiens omnia primo genita Egypti. Sic in paſchate percutiantur omnes mali, et qui indigne ad hoc ſacramentum accedunt. Preterea Agnus eſcoriatur, Chriſtus fuit denudatus, integer aſſatur. Jta Chriſtus in cruce, ⁊ demum in ſero. Chriſtus in vltima etate. Quarto quantum ad comeſtionem parabatur.n.menſa, ſacerdoſq; comedebat cũ duodecim principibus tribuũ, ſic xp̃s in cenaculo cum duodecim Apoſtolis, Jtem comedebant agnũ cum latucis agreſtibus, ſic hoc ſacramentum ſũmendu; eſt cum penitentia, cordis dolore, ac peccatorum amaritudine. Jlli cum panis azimis, nos cum mundicia cordis, Jtem comedebãt caput cum pedibus eius ⁊ inteſtinis, Sic nos ſumendo ſacramentum totum corpus cum anima ⁊ diuinitate ſpiritualiter ſumimus, Quinto quantum ad modũ comedendi. Primo.n.calciati.i.in p̃paratione Euangelii.2. Accinti renes.i.caſti, Tertio baculos tenẽtes.i.fide ſuſtentati. Quarto ſtantes ſcilicet ſicut peregrini ituri ad patriam. Quinto feſtinanter.i. cum feruore ſpiritus. Sexto excludebantur ab eſu illius agni incircumciſi.i. luxurioſi, forenſes ideſt increduli, Serui ideſt auari, ⁊ denique neophiti ideſt de nouo conuerſi hoc eſt Pueri ⁊ ſimplices, qui neſciunt diſcernere inter panem ⁊ panem. Qui

De agni manducatione.

De modo comedendi.

Quatuor gñra hominũ excludebãt ab eſu agni.

omnes ſupra dicti excludi debent a tã mirabili hu⸗ius ſacratiſſimi corporis, et sanguinis xpi sacramentali et spirituali mãducatione. etc.

Exodi. 16. ¶ Tertia figura etiã in lege ſcripta fuit Mãna. ſ. Ros meleus matutinus, quẽ pluit dominus filijs

Prima cõdi tio Mãnę Iſrael ad veſcendum, cuius conditiones congruũt huic ineffabili ſacramento. Primo. n. Mãna in nocte inviſibiliter de cęlo deſcendebat. Quid. n. deſi⸗gnatur per noctem niſi fidei noſtrę ſtatus? Sicut nempe in regno cęlorum nulla eſt obſcuritas tene⸗broſa, et inferno nulla poteſt luciditas apparere, ſic in preſenti peregrinatione, non eſt lux clara deifice viſionis ſicut in cęlo, nec obſcura tenebroſitas ęterne damnationis ſicut in inferno. Sed nocturna fi⸗dei lux ſtellari et lunari non qdẽ ſolari lumine illu ſtrata, quibus fidei luminibus videmus et hoc co⸗

2. cõditio gnoſcimus ſacramentum. Secundo deſcendebat in deſerto circa caſtra filiorum Iſrael, tantum eiſq; de fecit cũ intrauerunt terram promiſſionis, ſic hoc ſa cramentum non niſi in Eccleſia, et in eius fide vera citer conſecratur, atq; in deſerto pſentis vitę tãtum modo frequentatur, Cum autem ad repromiſſam viuentium terram deuenerimus, non amplius hoc ſacrificium offeretur, Sed glorioſus Jeſus in cõſu mato felicitatis loco conſpicietur ineffabiliter exal

3. Cõditio tatus. Tertio ſex diebus poterat reperiri Manna p cepit. n. Moſes ex parte domini feria ſexta pro ſabba to colligi, Sabato egreſſi quidam de populo vt col ligerent non inuenerunt. Sic iſtud viuificum ſacra mentum non niſi ſex diebus pſentis peregrinatio⸗nis reficere habet, At ſabbato ſempiternę quietis, i uenietur Rex noſter Jeſus Chriſtus non miſtice ſacramento vellatus ſed manifeſtus et decore regio

gloriosus. Quarto per singula capita mensurā go moꝛ ex parte domini Moses colligi instituerat, Nec q plus collegit plus habuit, nec q minus minus inuenit. Sic qdē istud mirabile sacramentū neq̄quā cōtinet minorem Jesum in minori hostia quam in maiori, Nec plus in pluribus quā in vna. Quinto, illud Manna ignē optime sustinebat quoniā ligdus colligebatur simile coriandro, ⁊ prope ignem ponebatur efficiebaturq3 durū deinde tritabat̃ ex cuius farina panis cōficiebat̃, Sed si ponebatur ad solem liquefiebat ⁊ contabescebat, ita hoc benedictum sacramentum perfecte ignem sustinet deuoti, ⁊ feruentis amoris, sed sol curiositatis humane ⁊ fantastice rationis liquescere facit. Sexto p̄cepit moses vt nullus seruaret ex eo vsq3 in mane, qui autem voluerunt reseruare inuenerunt scaturire vermibus. Sic hoc sacramentum reseruatum ab his qui ad illud nolunt accedere scatet vermibus. Qm̄ tales deterioꝛātur, ⁊ indurantur. Septimo Aliqui nempe cum summa delectatione vescebantur cibo illo sapidissimo, Nonnulli vero murmurātes dicebant, aīa nostra nauseat super cibo isto leuissimo, Sic hoc sacratissimum sacramentum sumētibus diuersimode sapit, secundum diuersas dispositiones quas in eis format vel desiderium charitatis vel indeuotio malignitatis, nōnulli. n. obstinati peccatores ⁊ p̄sumptuosi corpus Christi sumentes nullum ex eo percipiunt gustum. Alij vero quam mirabiliter ob deuotionem ⁊ fidem recreantur ⁊ cōsolantur, Differunt tamen illud Manna ⁊ hoc sacramentum qm̄ illud de cęlo, hoc sup cęlū, illud cęli, hoc dn̄i cęloꝛum, illud corruptioni obnoxiū si in diē alterum seruaretur, hoc alienum ab omni corruptione, cumque. n.

4. Cōditi[o]
5. Cōditio
6. Cōditi[o]
7. Cōditi[o]
Differēti[a] inter figu[ram] ⁊ figurat[um]

hoc religioſe guſtauerit, corruptionem ſentire non poterit. Nam Judei manducauerunt Mãna in deſerto ꝛ mortui ſunt, ſed qui manducat hunc panem viuet in eternum. ꝛc.

¶ Quarta figura in lege grē fuit ſanguis fluēs de xp̄i latere. Vñ Au. ſuper illud ad ephesios, Sacramentũ hoc magnũ eſt, ego autē dico in xp̄o ꝛ in Eccleſia ait. Dormit Adam vt fiat Eua, moritur Chriſtus vt fiat Eccleſia, dormiente Adam fit Eua, de latere dormientis xp̄i percutitur latus, ꝛ profluunt ſacramenta quibus formatur Eccleſia, Ideo autem magis dicuntur fluxiſſe de latere, quaꝫ de pedibus vel manibus pp̄ conuenientiã in ſignificando, Or ſimul ꝑfluxit ſanguis ꝛ aqua, de mortuo. n. ſanguis in redēptionis p̄cium, aqua vero in lauacrũ, Que virtutem ſortiuntur ex morte Chriſti, ꝛ ſic clarent figure Ideo. ꝛc.

¶ Secunda Concluſio.

Maxima cum peccatorũ contritione ac cõſcientię examine, cordiſqꝫ deuotione debet quilibet xp̄i fidelis ad hoc mirabile accedere ſacramentũ, qm̄ letale qđlibet crimē reddit accedentē culpabiliter ĩdignũ, Jncurrit ne nouũ peccatũ mortale, Euchariſtiã indigne manducans.

¶ Hec concluſio euidētiſſime claret ex verbis apoſtoli Pauli ad Corinth. d. Itaqꝫ qcūqꝫ manducauerit panē hūc ꝛ biberit Calicē dñi indigne. i. qcūqꝫ ſanguinē ꝛ corpus dñi ſumpſerit indigne reus erit corporis ꝛ ſanguinis domini, hoc ē penas eternas inde exſoluet, Niſi penitētia digna hoc expiauerit, aliiſqꝫ bonis operibus, Jndigne dicit. i. q aliter miſterium illud celebrat vel ſũmit, quã traditus eſt a ſanctis patribus, vel q nullam differentiã cre

1. Cor. 11.

dit inter illud corpus xp̄i ⁊ reliquos cibos,vel q̄ gra uioribus criminibus cōmaculatus p̄ſumit illud ſu mere, Qui igitur taliter comedit ⁊ bibit(vt dixi‑ mus)indigne illud ſūmit,ideoq; pœnas inde exſol uet, Ap̄ls autem exponit quomodo debeamus il‑ lud p̄cipere .d. Probet autē ſeipſum homo ⁊ ſic de pane illo edat.i.de corpore dn̄i ⁊ de calice bibat.i.d̄ ſanguine eius, Probet ſe.i.diſcuciat ſe ⁊ vtrum di‑ gnus ſit nec ne ⁊ probabilem ſe reddat, ne forte vn̄ alii ſūmunt remediū accipiat ille iudiciu; ⁊ damna tionem,indigne illud p̄cipiens. Queadmodū Iu‑ das proditor, Nam cū alii Apoſtoli ſumpſiſſent il lud terribile ſacramentū ad remediū ⁊ ſalutē ſua;, ille qui indignus erat tanto miſterio accepit illud ad ſuam perpetuā damnationē. Quē diabolus ante tenebat per ſuggeſtionem ⁊ tētationem,poſtea retinuit ad poſſidēdū plenius, vt nihil aliud poſſet cogitare aut facere niſi qđ eius voluntas erat. Dicit enim Euāgeliſta, Quia poſt bucellam ſtatim introi uit in eum Sathanas.vt malum quod illo inſtigā te tractauerat,eo cōcitāte p̄ficeret, Et ita diabolus facit de aliis indigne ſacramentum hoc ſumētibus inde ſequit̄ Ap̄ls, Qui.n.mādducat ⁊ bibit īdigne, vt ſupra diximus iudiciū ſibi mādducat ⁊ bibit.i.ad damnationem ſuam illud ſūmit. Non diiudicans corpus dn̄i,hoc eſt nō diſcernē; illud a reliq̄s cibi;, Ex quibus euidenter claret qualiter hic Ap̄ls exp̄ſ ſiſſime oſtēdit venerabile xp̄i corpus eē vere ⁊ reali ter ī ſacramēto altari;, Nā ſi aliter eēt vt Zoinglius Oecolāpadius aſſerūt, p̄fecto nō diceret Pau.itaq; Quicūq; mādducauerit panē hunc,⁊ biberit calicē domini indigne, reus erit corporis ⁊ ſanguinis

Nota de indigne ſumētib. xp̄i corpus.

dominiſ ⁊ ide. Probet aũt ſeipſũ homo ⁊ ſic de pa ne illo edat ⁊ de calice bibat. Qui.n.mãducat ⁊ bibit indigne iudiciũ ſibi mãducat ⁊ bibit nõ dijudicans corpus domini ⁊c. Cũ timore igit̃ ⁊ tremore, debemus accedere ad illud mirabile ſacramentũ, vt ſciat mens reuerentiã ſe debere p̃ſtare ei ad cuius corpus ſumendum accedit: quare ⁊c.

Hic cõcluſ lit̃ ꝓpoſitũ

¶ Et ſi dicas, quibus p̃parationibus ſe homo p̃pa rare debet ad digne ſumendũ hoc ſanctiſſimũ xp̃i corpus, ⁊ ſanguinem, Reſpõdeo, qđ his p̃parationibus (myſtice tamen, ⁊ ſpũaliter intellectis) quibus ex diuino p̃cepto ſe p̃parauit populus Iſrael, ad legẽ dei ſuſcipiẽdam, vt in Exodi legitur libro. Primo exire de Egypto.i.per verã cordis contritionem exire de ſeruitute diaboli, ⁊ peccati. Secundo ire in deſertũ ſinai, hoc eſt in ſtatũ pęnitẽtię ingredi, ⁊ tentationũ. Tertio memorare beneficia dei, vt ibidẽ habetur.i.gr̃as reddere deo.i.pro creatione, redẽptione, alijsq; innumeris beneficijs. Quarto ſe ſanctificare deo, hoc ẽ ſe dedicare deo, oĩaq; ad dei laudẽ operari. Quinto lauare veſtimẽta.i.bona opera: vt.ſ.ſint in gratia, ⁊ principaliter propter vltimũ finẽ operata. Sexto ſe abſtinere per triduũ ab vxoribus, hoc eſt tam in iuuẽtute, quã ſenectute nõ minus quã in decrepitate, caſtitatẽ mẽtis ⁊ corporis ſeruare. Septimo.3.die ire ad montẽ ſinai.i. poſt cõtritionẽ, ꝯfeſſionẽ, ſatisfactionẽ, ire ad diuinarum rerum ꝯtẽplationẽ, tũ maxime ad huius diuiniſſ. ſacramẽti deuotã cõſiderationẽ, cũ magna lachrimarũ effuſiõe, ac cordiſ ⁊ corporiſ humiliatione.d. Dñe nõ ſum dignus, vt intres ſub. ⁊c. Quib. habitis, poterit q̃libet ſacramẽtaliẽ, ⁊ ſpũaliter illud mãducare corpus, ⁊ ſanguinẽ bibere: ⁊c.

Exodi.20.

Quõ ſe pre parare debet hõ vt digne ſumat xp̃i corpus.

¶ Secūdus Tractatus de Eucbariſtię Sacra-
mento pro Catbolicis in quo quatuor
eius explicantur cauſę.

¶ De cauſis efficientib. buius ſacramēti.

Uę cauſę efficientes vere ⁊ realiter cōcurrūt ad cōficiendum boc ſacramētum, prima itaqꝫ principalis cauſa fuit ⁊ eſt Jeſus xp̄s ęterni patris fi- lius verus, ⁊ ſūmus ſacerdos qui ſeipſum in ara crucis ħm aſſumptā noſtrę mortalitatis ſubſtantiā in bumanę redēptionis p̄cium imolatu rus, vt tanti numeris iugis in nobis maneret memoria. Ac pro nobis qui quotidie peccādo labimur quotidie myſtice imolaretur, corpus ſuū in cibum ⁊ ſanguinē in potū inouiſſima cena tradidit ſub eucbariſtię ſacramento, dum accepto pane gr̄as egit, fregit deditqꝫ diſcipulis ſuis dicēs. Hoc eſt corpus meū quod pro vobis tradetur, ordinauitqꝫ eos ſacerdotes, tradidit quoqꝫ eis poteſtatē ſimiliter faciēdi cū ſubdit. Hoc facite in meā cōmemorationē, Et vt oſtenderet boc ſacramentum in Eccleſia vſqꝫ in finem permanſurū in paſſionis ſuę memoriā, adiunxit. Quocienſcūqꝫ panem bunc māducabitis ⁊ calicē bibetis, mortē dn̄i anūtiabitis donec veniat. ſ. ad iuditiū. Unde vſqꝫ tunc durabit Eccleſia militans, Et in ea Eucbariſtia. Quomō aūt būc panem māducare poſſent ⁊ calicē bibere niſi ipſum poſſent cōtinue ſacerdotes cōſecrare? cuius oppoſitū nōnulli Lutberanoꝝ aduerſus veritatē impie fatent̄ ⁊c.

Prima effi- ciēs cā xp̄s.

Cā inſtrumētalis ſacramēti ſacerdos.

Sacerdos vero qlibet rite ordinatus cauſa eſt inſtrumētalis huius tanti ſacramenti, effectiueq̃ cōcurrit cōſecrādo, q̄ quidē operatio cōſecrādi omnius nobiliſſima eſt in Eccleſia militāti, pp quā merito ſacerdotiū venit extollendū, cuius dignitas eximia nullis valet verbo℞ pompis explicari, quoniā ⁊ linguas vincit orato℞ diſertiſſimas, et culmē eminentię cuiuſlibet creaturę, de qua ſacerdotū admirabili dignitate aliqua inpſentiarū ſunt dicenda.

Ambroſius

Ambro.n.in ſuo paſtorali ait. Honor fratres ⁊ ſublimitas Epiſcopalis nullis poterit cōparationibus adequari. Si regū fulgori cōpares ⁊ principū diademati longe erit inferius quaſi plumbi metallum, ad auri fulgorē cōpares: ⁊c. Quare reſpiciēs ego cęlum cōſidero pulchritudinē ſtella℞, qua℞ vna pulchrior eſt altera, nulla tn̄ illa℞ eſt de ſua natura lucida. At oēs recipiūt lumen a ſole, q merito maior ⁊ nobilior appellat̄. Secūdo aſpicio aerē auibus ornatū, qbus Aqla, vt nobilior ⁊ velut regina p̄ſidet. Tertio intueor aquā piſcib. plenā inter quos cetus principatum tenet. Reſpicio īſuper terrā diuerſis animalibus ornatam, inter q̄ Leo caput eſt, ⁊ rex. Proinde eādem conſpicio terram, varijs herbis ⁊ arboribus conſitam quarum vna maiorē altera virtutem habet. Item in viſceribus terrę conſidero diuerſa metallorum genera, vtpote Aurum, Argentum, Plumbum, Stannū, inter q̄ nobilius eſt Aurum, Rurſus animaduerto erga omniū pulchritudinem angelorum quorum Seraphin excellentiores apparent. Deniq̃ conſidero omnes mundi ſtatus, ac hominum dignitates, puta, Imperatores, Reges, Duces, Principes, ⁊ Cardinales. At ſacerdotes ſcripturarum teſtimonijs. hos cūctos eximia

Optimus autho. diſcurſus pro ſacerdotum dignitate.

dignitate pcellere video. Nam cum due sint dignitates. s. sacerdotalis dignitas & imperialis. Illa. n. sacerdotalis excedit imperialē sicut anima corpus. sunt. n. duo luminaria magna sed vnū est luminare maius quod pest diei. i. bonis spūalibus. Aliud vero luminare minus, quod pest nocti. i. tēporalibus bonis. Et licet cunctos natura homines equales, & nulla graduū alteritate dispares produxerit, dispo nendarū tamen rerū susceptū ministeriū hos & illos ceteris ptulit, & prefecit, quo fit, vt tanto clericalis eminētia terrenos superet principatus quāto animabus corpora, perpetuis transitoria, terrena celestibus superātur, Sed qd opus est terrenis cōparationibus immorari? cum ad sacerdotij authoritatē angeli celorum ciues non audeant aspirare, cui nāqꝫ angelorum aliquādo dixit deus. Tibi dabo claues regni celorum. Ad illos aūt. Accipite spiritū sanctū. Quorum remiseritis peccata: &c. Et quod longe maius est. Hoc facite in meā cōmemorationē. Mirantur deniqꝫ, assistunt & terrētur. Nam virtus, & potentia sacerdotalis superat potentiā nature, angelorum & demonū. Natura. n. sua virtute vnā naturaꝫ mutat in alteraꝫ, sacerdos aūt virtute verborū trāsmutat panē in corpus Christi. Natura etiam successiue transmutat, sacerdos vero in instanti. Secundo virtus sacerdotalis excedit angelorū potentiaꝫ, quia licet angeli moueant orbes & semper assistant coram domino, sacerdos tamen virtute verborum mouet Christū de celo cū multitudine angelorum. Tertio excedit potentiam demonum, de qua Job, nō est potestas super terram que comparetur ei scilicet diabolo. Joānes quoqꝫ, Ve terre & mari, qr descendet diabolus ad vos habens irā magnaꝫ,

Author hic ex scripturis ostēdit sacerdotiuꝫ excellētiam sup alios.

Apoc. 12.

maioꝛ eſt tamen ſacerdotis poteſtas, demon.n.ſua iniqtate pparat mala, ⁊ vitia in mūdo. At ſacerdos virtute clauiū remittit peccata, Demon tādem clau dit celū peccatoꝛib. Sacerdos vero ſacramēta Eccleſię miniſtrādo aperit illud, qm ei datę ſunt claues regni celoꝝ. Pꝛęterea vt etiā ait Grego.4. Dialogoꝝ Regina mūdi domina, licet in gratię plenitudine creaturas ſupergrediať vniuerſas, hierarchis tñ cedit Eccleſię in cōmiſſi miſterij executione. Illa nēpe pꝛolatis.8. verbulis cōcepit dei filiū ⁊ mundi redēptoꝛem, moꝛtalē tamen atqꝫ paſſibilē mundo ędidit ſaluatoꝛē. At ſacerdotes cōſecratione diuina eūdem cęli terręqꝫ pꝛincipē in ſacramēto veriſſime ꝯtentū, impaſſibilem gloꝛioſumqꝫ cōtractant, victorem moꝛtis ⁊ baratri deſtructoꝛem: ⁊c.

De cōſecra. diſt.2.

¶ Attendite ergo O ſacerdotes veri Solomonis pincerne Ieſu xpi camerarij atqꝫ diſpenſatoꝛes miniſterioꝝ dei. Attendite in quo gradu ⁊ dignitate eſtis cōſtituti, exclamat.n. diuus Grego. de hac veſtra inſignitate generoſa. O inquit veneranda ſacerdotum dignitas, in quoꝝ manib. velut in vtero virginis filius dei incarnať, O ſacrū ⁊ cęleſte miſteriū, quod per vos pater ⁊ filius ⁊ ſpūs ſanctus operať, vno eodēqꝫ momēto idem deus qui pſidet in cęlis, in manibus eſt in altari ſacramēto. Sup hoc qdeꝫ tam inſigni pꝛiuilegio ſtupet cęlum, miratur terra veretur homo, hoꝛret infernus, cōtremiſcit diaboʒlus, veneratur quamplurimū āgelica celſitudo, Et melliflu⁹ Bernardus. O venerabilis ſanctitudo manuū, O felix exercitiū, O vere mundi gaudiū, cum xps tractat xpm, ſacerdos dei filius, cui ſunt delitię eſſe cuꝫ filijs hominū, quis vnquā vidit talia? quis huic vidit ſimilia? ⁊c. Hāc inſup ſtupendā ſacerdo

Grego.

Erigite aures hic ſacerdotes.

Bernar.

tū dignitatē, ſcriptura nō valens vnius nominis ſi gnificatione exprimere: Hos nunc reges, nunc angelos, nūc deos, crebrius appellauit, Reges quidē vt Joan. in Apo. Fecit nos regnū & ſacerdotes deo patri ſuo, Petrus quoq;, Uos eſtis genus lectū re gale ſacerdotiū, gens ſancta, populus acqſitionis, q̄ quidē verba licet de omnibus chriſtianis ſint dicta (vt alibi oſtenſum eſt) principalius tamen ad ſacerdotes re ferūtur. Angelos vero nominat Malachias. d. Labia ſacerdotis cuſtodiūt ſcientiā, & ſequitur, qꝛ angelus dñi exercituū eſt. Deos aūt Exodus appellat. d. Ad deos vtriuſq; cauſa perueniet. f. ad ſacerdotes. Nominātur & alijs nominibus. Nā dicūtur clerici, appellantur ſacerdotes, vocantur & p̄ſbyteri. Clerici nāq; a ſorte dicūtur. Nam cleros grece, ſors latine ſonat. Unde primū ab Apoſtolis cōſecratū legimus ſorte electū. Jdeoq; omnes clerici dicūtur. Hic. n. fuit beatus Matthias Apl'us qui ſorte electus eſt cū. xj. Apl'is. Et dederūt ſortes, & cecidit ſors ſup Matth. dicti ergo ſunt clerici. i. de ſorte dñi, Jtē nominātur p̄ſbyteri, q̄ſi ſeniores, p̄ſbyter nempe grece, latine ſenior interp̄tatur. Dicūtur autē ſeniores, nō annoꝝ etate ſed moꝝ qualitate ſicut ſcriptū eſt. Senectus venerabilis ē, nō diuturna, nec annoꝝ numero cōputata. Cani. n. ſunt ſenſus hominū, & etas ſenectutis vita imaculata, Et iterū, corona dignitatis ſenectus, q̄ in vijs iuſtitię repieč. Jn ſenibus ſiqdem maior eſt animi trāqlitas maior moꝝ honeſtas, maior animi religioſitas, maior corporis caſtitas. Uñ beatus Hiero. de clericis ait, clamat veſtis clericalis animę honeſtatē, clamat ſtatus puritatē, clamat cultus caſtitatē, clamat pfeſſio religionē, clamat officiū deuotionē, clamat

Apoc. i.
1. Petri. 2.
Malachi. 2
Exodi. 22.
Actuū. i.
2. Sacerdotū apellati.
Sapien. 4.
Prouer. 16

3. Preſbyterorum appellatio. ſtudiū cōtēplatione, debent igitur pſbyteri morū prudētia et conuerſationis maturitate pcellere in populo. Appellātur inſuper et ſacerdotes. i. ſacra miniſtrātes ſeu dantes. Solis. n. ſacerdotib. ratione officij ineſt ſacrorū ſacramētorū miniſtrādi poteſtas

Unū dicunt ſacerdotes. vel ſacerdotes quaſi ſacra dicētes, qꝛ verbū dei predicare habent: horas dicere, miſſas celebrare, vel ſacerdotes quaſi ſacra conficientes, conficiunt nāqꝫ ſacratiſſimū xpi corpus etc.

¶ Differentia inter Sacerdotes Antique et Noue Legis.

Ex pmiſſis igit multe elici poſſunt dignitates et peminētie euangelici ſacerdotis ſup ſacerdotē Moſayce legis, qm̄ excellit in benignitate electiōis, ſolēnitate cōſecrationis, nobilitate ordinis, pcioſitate operis, ſingularitate nutritionis, poteſtate regiminis. Differētie itaqꝫ ſacerdotū antiqꝫ et noue legis poſſunt his q̄ ſequūtur pulcherrime haberi.

Exodi. 28. Prima differētia. Iacobi. 2. ¶ Olim nēpe de vna tribu tm̄. ſ. leuitica cōſecrabātur ſacerdotes. Modo ſub lege xpi ex omni natiōe q̄ ſub celo eſt ad ſacerdotiū aſſumūtur, dicēte Iacobo. Nolite in perſonarū acceptione habere fidē domini noſtri Jeſu Chriſti.

Leuit. 8. Secūda differentia. ¶ Tūc fundebat oleū ſup eorū capita, ſanctificabātur manus, dextera quoqꝫ auricule policis et pedis hoſtiarū ſanguine liniebātur. Hodie in ſacerdotis euāgelici conſecratione non materiale oleū fundit ſup capita ordinādorū. Nec manus arietis ſanguine inungunt, qm̄ nō his peccata tollūtur, ſed deſuper dato leticie oleo gr̄a ſancti ſpūs in remiſſionem peccatorū perfundūtur, quo poteſtas traditur, per quam aliorum etiam crimina expiantur.

Leuit. 13. ¶ Tunc habebāt ſacerdotes poteſtatē diſcernēdi

inter lepꝛā ⁊ nō lepꝛā coꝛpoꝛalē, ac per hoc iudicare huc mundū, iſtū inmundū, habilē vel dignū ad tēpli materialis ingreſſum. Nūc vero poteſtatē accipiunt iudicandi inter moꝛbos ⁊ langoꝛes animę, egrotantes ſoluere ⁊ ligare, aperire ⁊ claudere ianuam cęleſtis paradiſi. Tertia differentia. Matth.18.

¶ Tunc tribub. ⁊ populis mandata dei referabāt, q ⁊ legē ex oꝛe ipſoꝝ regrere iuſſi ſunt, pꝛo peccatis quoq; populoꝝ īter veſtibulū ⁊ altare ploꝛātes deū ꝑcabantur. Nūc aūt facti iudices peccata remittūt, leges ſtatuūt, ⁊ animas pꝛopꝛias tradere pꝛo ſalute ſubditoꝝ ſummi paſtoꝛis exemplo edocent. Quarta differentia. Malach.2. Iobelis.2. Io.10.20.

¶ Tūc aliti ſunt filij Leui cum cęteris in deſerto māna cęleſti, vermibus in diē craſtinū reſeruato ſcatenti, quē patres māducātes moꝛtui ſunt. Nūc vero ſup ſubſtantiali pane, cibo angeloꝝ, veri paſchalis agni carne ⁊ ſanguine eſuriētes ſaturātur, qui panis eſt in ęternum manens, manducanti vitam tribuens ſempiternam. Exodi.16. Quinta differentia. Ioan.6.

¶ Tunc ſacerdotis officiū fuit circa oblationē pecoꝝ aīaliū irrationaliū, ⁊ aſpſionem ſanguinis tauroꝝ, vituloꝝ, ⁊ hircoꝝ, vt habet Leuitici per totuꝫ. Nūc vero ſummo ſacerdote xp̄o Ieſu aſſiſtente futuroꝝ bonoꝝ Pōtifice per amplius tabernaculuꝫ, nō manu factum, nec huiuſ creationiſ, neq; per ſanguinem hircoꝛum aut vituloꝛum, ſed per pꝛopꝛiuꝫ ſanguinem, ſemel in ſancta introeunte ęternam redemptionem inuenit. Atq; nouum ſacrificium panis ⁊ vini eiuſdem ſanguinis ſui ⁊ coꝛpoꝛis, ſecundum oꝛdinem Melchiſedech inſtituente. Omnia illius veteriſ teſtamenti ſacrificia abſtulit. ſacerdoteſ quoq; euangelicos pꝛo eodem ſacrificio quottidie offerendo inſtituit. Sexta differentia. Hebꝛeo.9.

7. differẽtia ¶ Tunc deniqꝫ ex operibus bonis promittebãtur ſolum tẽporalia bona illisqꝫ ſacerdotes tantũ lim bum aperiebant, Nunc vero Euangelici ſacerdotes claudunt infernum, ac bona ſpiritualia in cęlis ha= benda ĩ perpetuũ feliciter promittũt, Ecce quot mi rabiles ſacerdotũ dignitates, Quę tum ſcriptura rum diuinarum teſtimoniis, tum ſanctorum patrũ authoritatibus mirabiliter clareſcunt, contra quas Zwinglius ⁊ Oecolãpadius audent ore poluto. Ita nequiter loqui, Sed quorſum hęc tendunt? niſi vt ſacerdotes noſtri tanta ſua dignitate, virtute ⁊ po= teſtate deſuper nullo humano p̃uio merito cõceſſa, ſed tanti ſtatus ex cellentię dignificent, vita ⁊ mori= bus conformẽt Pudeatqꝫ ſpurciſſimis lenociniis

Audiãt hęc ſacerdotes delectari, carnis ⁊ mundi illecebris pollui, Quia ad tremende maieſtatis ſacrificiũ ⁊ mundiſſimum aĩe cibũ p̃parandũ, conſecrãdũ, offerendum, ſũmendũ, ac diſpenſandũ ſunt aſſumpti. ⁊c.

¶ An ſacerdos Malus cõſacret

Licet mortaliter peccet ſacerdos quilibet indigne accedens ad hoc ſacrificiũ, malitia tamen ſacer dotis non maculat hoc diuinum ſacramentum alta ris, Ideo omnis ſacerdos tam bonus quã malus ri te ordinatus hꝫ authoritatẽ conſecrandi, quod ſic oſtenditur. Nam illud ſacramentum non conficit, Nec panis aut vinum conſecratur merito ſacerdo= tis, quia tunc certe malus nõ conſecraret, ſed virtu te verborum, ⁊ merito paſſionis Chriſti ac virtute ſpiritusſancti, ſuiqꝫ ordinis qm̃ ſi merito ſacerdotis fieret conſecratio tunc non eſſent ſacramenta Chri ſti ſed ſacerdotis, ⁊ ſic fruſtra Chriſtus eſſet mor= tuus ex cuius latere fluxerũt ſacramenta. Item con ſecratio iam non ex gratia, ſi ex merito ſacerdotis,

contra

cōtra illud Pauli ad Ro. Quare iā gloria eſſet ſa-
cerdotis ⁊ nō xpi. Nō eſſentq; a xpo pmiſſa. Sa
cerdotes igit̃ tantū inſtrumētaliter operātur virtu
te verboꝝ in materia debita, ideo eoꝝ peccata non
impediunt ſacramentū, licet alias orationes impedi
re poſſint. At vobis ſecularib. dico, q ſine peccato ē
veſtrū, primus i ſacerdotē lapidē mittat. Sacerdo
tes tñ mali aſſimilant̃ interdū aquis, quibus lauā-
tur capita, q̄ purgant ⁊ mundificāt alios, ipſe vero
putride remanent, ſic illi alios mūdificant ipſi ve-
ro putreſcūt ⁊ hęc de cauſis efficiētib. huius ſacra-
menti ſatis ſint dicta: quare ⁊c.

Author ad ſeculares.

¶ De materia huius Sacramenti.

Materia ex qua cōficitūr hoc ſacramētū eſt pa-
nis ⁊ vinū, ſed an modo panis ille debeat eſſe
azimus vel fermētatus, altercatio non modica eſt,
⁊ olim fuit inter grecos ⁊ latinos. In hoc quidē cō
cordāt qđ in vltima cena inſtitutū eſt hoc diuiniſſi
mū ſacramentū, ſed qua die menſis cena celebrata
ſit diſcordia fuit. Vñ dixerūt gręci cenā fuiſſe factā
terciadecima luna primi mēſis. ſ. Marcij, Et ꝯſequē
ter dicunt Chriſtuz confeciſſe in fermētato, ꝑꝑ qđ
⁊ ipſi in fermētato celebrāt hoc ſacrificiū, ⁊ nos la-
tinos qꝛ in azimis celebramus negant vere cōfice
re. Cōtra quos Anſelmus ſcripſit elegātē Epl'az, ſi
ue libellum de fermēto ⁊ azima intitulatū. Primo
ergo videndę ſunt rationes grecoꝝ ac eorum error.
Secūdo declarāda erit veritas. Tertio rationes in
cōtrariū diſſoluēdę. Quantū igit̃ ad primū arguūt
gręci probare nitētes dominā cenā nouiſſimā cuz
diſcipulis tredecima die menſis primi. ſ. Martij fe-
ciſſe. Nā xps cenā celebrauit die īmediate p̄cedēte
diē paſſiōis ſuę, ſed hęc fuit tredecima, igit̃ tali die

Gręcorum opinio.

De hac mā Gabriel di[f] fuſius loq[ui] in canone.

menſis celebrata fuit cena, cõſequẽtia ẽ nota, ⁊ ma
ior patet ex decurſu omniũ euãgeliſtaꝝ, qm̃ in ipſa
nocte cena facta, inſtructiſq; diſcipulis, ſurgens a
cena ⁊ introiens hortũ in latere mõtis oliuarũ cap-
Joan. 18. tus eſt ⁊ mane crucifixus. Uñ ait Joã. Hec cũ di
xiſſet Jeſus egreſſus eſt cũ diſcipulis ſuis trãs tor-
rentẽ cedron vbi erat hortus in quez introiuit ipſe
⁊ diſcipuli eius, Et cõſequẽter deſcribit captionem
Rõ qd̃ ce- eius Lucas quoq; inquit, dñs in cena dixit Petro.
na fuit facta Dico tibi Petre, nõ cãtabit hodie gallus, donec ter
imediate añ abneges noſce me. Hodie.n.icludit noctẽ ⁊ ſequẽs
paſſionem. mane, ⁊ ſeqtur ibidẽ. Adhuc qd̃ ſcriptũ eſt oportet
impleri, ⁊ cũ iniqs deputatus eſt. Marcus etiaz ⁊
Mattheus dicũt dominũ in cena dixiſſe diſcipulis.
Oẽs vos ſcãdalũ patiemini in me ĩ iſta nocte. Pau
1. Cor. 11. lus vero ad Cor. Apertiſſime ait. Dñs Jeſus ĩ qua
nocte tradebatᷣ accepit panẽ ⁊c. Ex qbus manife-
ſte claret cenã in qua xp̃s inſtituit hoc ſacramẽtum
ea nocte fuiſſe celebratã, qua dñs traditus eſt ⁊ ma
Prima grę ne crucifixus. Minorẽ vero .ſ. qd̃ dies illa fuit. 13.
coꝝ ratio. mẽſis primi ſic probare nituntur, Cena p̃ceſſit diẽ
imolationis veri agni paſchalis. Hoc eſt paſſionez
1. Cor. 5. xp̃i in cruce qua ſe patri obtulit vt dicit Apl's. Pa-
ſcha nr̃uz imolatuz eſt xp̃s q̃ qdẽ imolatio fuit. 14.
luna ⁊ ex cõſequẽti cena facta eſt. 13. luna, qd̃ autẽ
xp̃s paſſus eſt. 14. luna ſic ꝓbãt, Ueritas debet cor
reſpõdere vmbrę ⁊ figura rei. Agnus aũt paſchalis
fuit vmbra ⁊ figura veri paſchalis agni, ⁊ imolatio
imolationi. Igitᷣ ea die xp̃s verus agnus dei imola
ri debuit in cruce quo agnus tipicus ĩ lege. Agnus
aũt tipicus imolari p̃ceptus eſt luna. 14. vt habetᷣ
Exodi. 12. vbi de agno paſchali dr̃ ſuabitis eũ vſq;
14. diẽ mẽſis huius imolabitq; eũ vniuerſa multi-

tudo filiorum Iſrael ad veſperam ⁊c.
¶ Preterea Ioã. dicit. Ante dié feſtũ paſcbe ſciés Ieſus q: venit bora eius,⁊ paulo poſt,cena facta cũ diſcipulis cũ diabolus iã miſiſſet in cor ⁊c. Ex quibus verbis videt̃ cenã factã fuiſſe ante dié paſcbe, ſed dies paſcbe fuit.14.luna vt Leuit.legit̃.14.die mẽſis ad veſperã celebrabitis paſcba. Igit̃ cena q̃ p̃ceſſit dié paſcbe facta fuit.13.luna.Ité ille idé ait q᷑ iudei nõ introierũt domũ Pilati vt nõ cõtaminarẽtur,ſed mãducarent paſcba.ex quo ſeqtur q᷑ xp̃s illa die paſſus é,quo iudei mãducarũt paſcba. Hoc aũt factũ eſt.ſ.paſcbe mãducatio.14.luna,ergo cena p̃cedés paſſionis dié facta é luna.13.cui fauet illud Mattb.ſ.q̧ principes iudeoꝝ dixerũt.Nõ in die feſto,ne forte tumultus fieret in populo. Iõ nõ crucifixerũt xp̃m prima die azimoꝝ.i.luna.15.q̃ fuit celeberrima nec poſt,ergo ante.ſ.14.luna.
¶ Proinde ꝺ ſanctis mulierib.legit̃ qꝺ viſo monumẽto in quo poſitũ fuit corpus dñicũ reuertẽtes parauerũt aromata ⁊ vnguẽta.Hęc autẽ p̃paratio fuit die in quo licuit opari ẜm legẽ. Alit̃.n.mulieres ſanctę feciſſent ꝯ legis p̃ceptũ p̃parãdo vnguenta, ⁊ emẽdo aromata,⁊ ita nõ erat dies .15. luna,q̃ fuit ſolẽnis,⁊ p̄ma dies azimoꝝ ſicut i lege ſcribit̃. Septẽ dieb.azima comedetis,⁊ ſeqtur.Dies p̄ma erit ſancta,atq; ſolẽnis,⁊ dies.7.eadẽ feſtiuitate venerabilis,Nibil opis facietis in eis, exceptis bis q̃ ad veſcẽdũ ptinẽt,Dies ḡ paſſiõis xp̃i quo ⁊ ſepultus ẽ,fuit.14.luna q̧ p̃ceſſit cena igit̃ fuit cena.13. luna:cũ diſcipulis celebrata, ⁊ p ꝯñs xp̃s cõfecit in fermẽtato.His rõib.gręci moti dicũt i ſolo fermẽtato poſſe cõfici eucbariſtiã,⁊ in tantã iſup inſaniã pruperũt,qꝺ euãge.ſ.Mat.Mar.⁊ Luc.q: ponũt

2.Gręcorũ ratio.
Ioan.13.
Leuitci.23.
Cõfirmat̃ ratio.
Ioan.18.
Mattb.26.
3.Gręcorũ ratio.
Luc.23.
Exod. 12.

ẜriū,vt patebit,auſi ſunt dicere,eos falſu ſcripſiſſe ⁊ qđ Ioā.eos correrit,⁊ ita liqt eoꝝ error.

Latinorum opinio ṽa. ℂ Quātum aūt ad ſecūdu eſt veritas oſtendēda: vnde ſine omni dubitatione credendū eſt xp̄m man ducaſſe agnū paſchalē.14.luna ſm legis diſpoſitio nē,quā nō venit ſoluere ſed adimplere,⁊ qm̄ in ea dē cena poſt agnū tipicū eucbariſtiā cōfecit,in qua ſeipſu agnū verum diſcipulis ſuis dedit ſub ſpecie

Exodi.12. panis. Nec erat tūc panis fermētatus in iudeoꝝ do mibus. Dedit ergo ſeipſu ſuis diſcipulis ſub ſpe cie panis azimi mādu candū. Nā Exodi dr̄. Edent carnes aſſas igne nocte illa,⁊ azimos panes, ⁊ ſeq tur. Habebitis aūt būc diē in monumētū, ⁊ cele brabitis eū ſolēnem dn̄o in gn̄ationib.vr̄is cultu ſempiterno,ſeptē diebus azima comedetis, ī primo di nō erit fermentū in domib.veſtris. Quicūq co mederit fermētum peribit anima illius de Iſrael a prima die vſq ad ſeptimū diem. Prima autē dies incepit a veſpera lunę .14. vnde ſequitur ibidem. Primo mēſe.14.die mēſis ad veſperam comedetis azimā vſq ad diem vigeſimā primā mēſis eiuſdem ad veſperā, ſeptem diebus fermentatū nō inuenie tur in domib.veſtris,Ex quibus manifeſte patet,ꝙ ad veſpera diei.14.primi mēſis quo comedebatur agnus paſchalis vſq ad vigeſimū ꝑmū diē eiuſdē, nō fuit fermentū in edibus,xp̄s igit̄ eade die poſt agnū legalē eucbariſtiā cōficiens nō in pane fermē tato ſed in azimo cōfecit. Quod autē xp̄s.14.luna

Matth.26. agnū paſcha comedit,patet qr Mattb.dicit. Pri ma aūt die azimoꝝ acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum dicētes. Ubi vis paremus tibi comedere paſcha? ⁊ ſequit̄ ⁊ parauerunt paſcha,veſpere aūt facto diſcū bebat cū duodecim diſcipulis ⁊c. Itē Marcus boc

idem atteſtatur dicens. Primo die azimoꝝ quã paſcha immolabant dicunt ei diſcipuli, quo vis eam us vt cõ paremus tibi vt mãduces paſcha? ⁊ ſequitur, ⁊ parauerunt paſcha, veſpere aũt facto venit cũ duodecim. cui etiã arridet illud qđ ait Lucas. Uenit aũt dies azimoꝝ i qua neceſſe erat occidi paſcha, ⁊ miſit Petrum ⁊ Joãnem ⁊ parauerunt paſcha, Et cum facta eſſet hora diſcubuit, ⁊. 12. Apli cũ eo, Fecit ergo dominus paſcha. 14. luna mẽſis primi vt patet ex pdi dictis, Ex quo ſeqtur qđ nõ i fermẽto ſed in azimo cõfecit, Deniqꝫ ritus cõſecrandi in azimis Eccleſię Romanę habet ex inſtitutione Aploꝝ, cũ quibus dñs cenauit, quibus pñtibus eucbariſtiã confecit, eis dedit, eoſqꝫ in diſpenſatores eucbariſtię cõſecrauit qđ eſt maximũ argumtũ ad propoſitũ ꝯfirmãdum, Et ſi dicas alias Eccleſia ꝯfecit in fermẽtato, Reſpõdetur qꝛ ſicut dicit Leo Papa quando error vigebat Ebionitaꝝ de legali obſeruãtia, qui dixerũt neceſſariũ eſſe chriſtianos iudaizare, ⁊ per cõſequẽs paſcha ſuũ in azimo cõficere, decreuerũt patres in cõcilio Eccleſiã nõ cõficere in azimo, ſed fermẽtato quouſqꝫ error ille ceſſaret, vnde Eccleſia primo conficiebat in azimo. Secũdo in fermẽtato. Tertio ceſſante hac cauſa, redit Eccleſia Romana ad ritum primũ, ⁊ confecit ex azimo, Gręci vero tãquã ſupbi noluerunt ad ritum primum redire, ex quo coacti ſunt ſuum errorem defendere, ⁊ ſic auſi ſunt dicere Chriſtum confeciſſe in fermentato ⁊c.

Marcę.14.

Luc.22.

Hic cõcludit xpm cõfeciſſe i azimo.

Obijcitur.

¶ Quantũ vero ad tertiũ ſoluende ſunt gręcoꝝ rationes ⁊ ad primã qua arguũt qđ dñs. 13. luna cũ diſcipulis cenauit dicentes. Cena facta eſt die immediate pcedente diem paſſionis cõceditur, ſed negatur qđ illa fuerit. 13. luna, ſed vt oſtẽſum eſt facta

fuit.14.luna.Ad probationē vero negatur qͦ dñs
paſſus fuit.14.luna,immo.15. luna, ⁊ ad probatio
nē dicitur qͦ ꝓptime veritas correſpōdet figure,
naꝫ circa agnū tipicū duo fiebāt.ſ.imolatio ⁊ come
ſtio.Quantū.n.ad comeſtionē vmbra reſpōdet ve
ritati ⁊ figura rei,qꝛ.14.luna.ſ.in cena cōmedebat
agnꝰ tipicus quo tēpore diſcipuli cōmederūt agnū
verū,Nā facta cena de agno paſchali dedit dñs diſci
pulis agnū verū.ſ.corpus ſuū.Similit̄ īmolatio re
ſpōdet īmolatiōi.Jmolatio.n.figuralis agni facta
Luc.22. eſt luna.14.⁊ īmolatio veri agni parit̄ luna.14.in
cboata eſt qꝛ poſt cenā nocte Jouis.ſ.14. luna ince
Mar.14. pit paſſio xp̄i,qñ factus ē ſudor eius ſicut gutte ſan
guinis decurrētis ī terrā,Jtē nocte illa fuit captus,
ligatus, conſputus, collaphis ⁊ alapis ceſus. ſic ergo
nocte illa incboata fuit īmolatio xp̄i,die vero ſequēti
ꝯſumata,⁊ ſic ꝓptime figure v̄itas correſpōdebat.
paſcha mul ¶ Ad ſm̄ reſpōdet̄ ꝑ diſtinctionē huius nominis
tipliciter ſu paſcha ex cuius nōis equocatiōe greci decepti ſunt
mit̄ in ſcri qm̄ hoc nomē paſcha ī diuinis ſcripturis multipli
pturis. citer ſumit̄.p̄mo.n.ꝓ hora īmolationis agni tipici
Luc.22. vñ Luc.Appropinquabat dies feſtus iudeoꝝ, q dr̄
paſcha,⁊ ſic ſolus dies in quo agnus occidebat̄ ad
veſperā.ſ.14.luna p̄mi mēſis paſcha dicebat̄. 2.in
ſcripturis accipit̄ paſcha ꝓ agno paſchali tipico de
quo idē Luc.vbi ſupra ait. Uenit aūt dies azimoꝝ
in qua neceſſe erat occidi paſcha .3. accipit̄ ꝓ vero
.Cor.5. agno paſchali q eſt xp̄s dñs.vñ Pau.inqt. Etenim
paſcha noſtrū imolatus eſt xp̄s.4.ſumit̄ ꝓ die feſto
azimoꝝ q fuit.15.poſt eqnoctiū vernale, vt Joānes
atteſtat̄ dicēs.Ante diē feſtū paſche ſciēs Jeſus ⁊c.
Joan.13. 5.Accipit̄ paſcha in ſcripturis ꝓ cibis paſchalibus
panib.ſ.azimis qbus veſcebantur tēpore paſchali,

de quo dñs. Primo mẽse.14.die mẽsis ad veſperã cõmedetis azima vſq; ad vigeſimã ſecũdã eiuſdem mẽsis ad veſperã,⁊ ita accipit Joãnes cũ ait.Nõ intro ierũt ꝑtoriũ,ne cõtaminarẽtur, ſed mãducarent paſcha. Per huiuſmodi aũt acceptiones huius nominis paſcha ꝺ facili reſpõdet̃ ad grecoꝝ rationes. Nã Joã.cũ dixit. Ante diẽ feſtũ paſche. Accepit paſcha ꝓ prima die azimoꝝ q̃ fuit.15.luna mẽsis primi,⁊ hoc inuit̃ cũ dicit: Ante dies feſtũ. Differt.n. dicere diẽ paſchę,⁊ diẽ feſtũ paſche nec ſunt idẽ,vt patet ex lege. Dies.n.paſche eſt dies.14.luna,dies feſtus paſche.15.luna vt liq̃t ꝑ illud Leuitici mẽſe 10. 14.die ad veſperũ phaſe domini eſt.i. paſcha ⁊ decimaquinta die menſis huius ſolẽnitas azimorũ domini eſt,⁊ ita ante diẽ ſolẽnẽ paſche,q̃ fuit luna decimaquinta facta fuit cena domini, ideſt.14.luna ad veſperã,⁊ ſic nõ pro grecis, magis autẽ cõtra eos ratio militat,cum.n.Joãnes dixit.vt manducarent paſcha nõ introierũt in ꝑtoriũ,ibi accipitur paſcha pro azimis panibus quos comedebant ſeptem diebus. Et per hoc ad illud quod additur, non in die feſto ⁊c.Dicit̃ qꝺ cã huius dicti ⁊ diſpoſitionis iudeoꝝ addit̃,Ne forte tumultus fieret in populo,nõ.n.ꝓpter feſti reuerentiã diſpoſuerant crucifixionẽ differre,ſed ne tumultus fieret in populo,q maxima copia ad feſtũ illud ꝯfluxerat,⁊ ita ne de manibus eoꝝ raperetur. Ideo inuenta oportunitate ⁊ ſemota cauſa tumultus populi,Judaq; ſe offerẽte ad tradendũ illũ ſine tumultu cõtrarius fecerũt,mutãtes propoſitũ ⁊ hoc diuina diſpoſitione,vt veritas correſpõderet figurę,qꝫ.15.luna eduxerat populũ hebreoꝝ de Egypto,⁊ eodẽ die mors xp̃i eduxit populũ ſuũ de tenebris peccati ⁊c.

Exodi.12.

Joan.18.

¶ Ad tertiã ꝛ vltimã de ſanctis mulieribus vngue
ta poſt dñi ſepulturã ꝑparãtibus dicif, qd ſancte
mulieres ab hora qua viderãt Chriſtũ poſitũ ĩ mo
Luc. 23. numentũ, vt Lucas teſtaf euãgeliſta vſqʒ ad veſpe
ras eiuſdẽ diei ꝑparauerunt vnguẽta q̃ habebant,
ꝛ ſi dicas Marcus oppoſitũ aſſerit dicens. Cũ trã
Marci. 16. ſiſſet Sabbatũ Maria magdale. ꝛ Maria Jacobi ꝛ
Salome emerunt Aromata vt venientes vngerent
Jeſum. Igitur die veneris Dñice paſſionis nõ pa
rauerunt aromata, qꝛ nondum fuerant empta. Ad
hoc dici põt qd mulieres emerunt. i. empta parauc
runt, vel aliter dr qd ille mulieres cognoſcẽtes xpi
mortem futurã, ante mortẽ eius emerunt ꝛ parauc
runt neceſſaria ad cõdendũ corpus eius, ꝛ ideo re
uertentes a monumẽto ꝛ ſepultura parauerũt aro
Euãgeliſta mata, ſed trãſacto ſabbato, vt ait Marcus. ſ. ma
rũ cõcordia ne ſequẽtis diei q̃ fuit prima ſabbati. i. prima dies
poſt ſabbatũ, tunc quidẽ emerunt alia aromata q̃
defuerunt. Itaqʒ ſequitur Marcus, Et valde mane
vna ſabbatoꝝ. i. Dñica dies veniunt ad monumẽ
tum orto iã ſole, ꝛ ſic adinuicẽ cõcordãtur euãgeli
ſte. Ex quibus oĩbus claret Chriſtũ in vltima cena
cõfeciſſe in pane azimo.

¶ Alia etiã materia cõſecrationis ſanguinis eſt vi
num de vua vitis expꝛeſſum, Ratio aũt principalis ẽ
inſtitutio xpi qui in vino vitis hoc ſacramentũ in
Luc. 22. ſtituit. Unde Lucas Accepto calice dixit Chriſtus
Dico vobis nõ bibã de generatione vitis donec re
Marci. 14. gnum dei veniat, ꝛ in euãge. Marci iam nõ bibam
d hoc genimine vitis vſqʒ ĩ diẽ illũ cũ illud bibã no
Hic conclu uũ ĩ regno pris mei, Materia igif cõſecrationis cor
dif ꝑpoſitũ poris ꝛ ſanguinis dñi ẽ panis azimus ꝛ vinũ purũ
de vua vitis expꝛeſſũ, vt ſcripturis manifeſte ꝯſtat.

¶ Et ſi q̃ras cur in calice aqua miſceatur reſpōdē-
dum eſt, qꝺ̄ illa p̄maxime cauſa eſt q꜡ ꝺe latere xp̄i
vbi cōpletur paſſio, ſanguis pariter ⁊ aqua mana-
uit, qꝺ̄ certe Apoſtoli miſteriū plene itelligētes ſiē Cur in cal
dum in calice ſtatuerūt, vt nihil deeſſet nobis de ſa- ceponitur
cramento ad cōmemoratione paſſionis, q̄ tunc ex- aqua.
titit in cruce in cōſumatione noſtrę redēptiōis, Et
hoc q̄dē quo ad paſſiōis ſufficientē expꝛ̄ſſionē ⁊c.

¶ De forma Sacramenti altaris.

Duplex eſt cōſecrationis forma, vna interior, q̄
eſt intentio ſacerdotis. Nā ſi ſacerdos nō ha-
beret intentionē cōſecrandi etiā proferens verba cō-
ſecrationis nō cōſecraret, q̄ quidē intentio, licet nō
ſit ſemper actualis, ſufficit tamen habitualis inten-
tio cōſecrandi. Secūda cōſecrationis forma exteri-
or, ſunt verba q̄ xp̄s inſtituit ⁊ docuit, pro qua ver-
boꝝ forma merito q̄ri poteſt. An aliquo ſenſibili ſi-
gno, An certoꝝ prolatione verboꝝ. An ſola virtu- Pulchra
te ⁊ poteſtate ſua cōſecrauit xp̄s. Et ꝑ hoc qua for- difficultas.
ma cōſecrationis dn̄s vſus eſt, circa quā difficultatē
varijs modis reſpōdere valemus. Primo. n. dicere
poſſumus, vt aliqui aſſerere videntur, qꝺ̄ ſicut xp̄s
prius baptizatus eſt quā formā baptiſmi inſtituit,
ita prius ꝑfecit quā verba aliq̄ protulerit. ipſe ſiq̄dē
q꜡ eſt verbum patris ſine verbo, ſua virtute cōfecit. Opinio p
Nobis aūt q diuini v̄bi virtute egemus. Dedit for- ma.
mā verboꝝ qua cōſecramus, Et ſic differentia in cō
ſecrando inter miniſtros ⁊ ſacramēti authorē appa-
ret. vnde ſic arguūt, ſi xp̄i corpus nō fuiſſet ſub ſa-
cramēto ante iſtoꝝ verboꝝ prolationē non vere di-
xiſſet xp̄s. Hoc eſt corpus meū. Oportuit ergo cor-
pus xp̄i p̄exiſtere in ſacramēto, ante quā dixit. Hoc
eſt corpus meum, vt vera eſſet oratio.

¶ Itē aliter vt aliĳ dicūt qđ dn̄s accipiēs panē be=
nedixit ꝛ cōſecrauit illū quadā benedictione ſecreta
pinio.2. nobis ignota, ad quā facta eſt trāſſubſtātiatio, poſt
modū fregit deditq̄ʒ diſcipulis ſuis dicēs. Accipite
ꝛ comedi. Hoc eſt corpus meum, Et in prolatione
horum verborum cōtulit eis poteſtatē ꝛ vim cōuer
tendi in poſterum panem in corpus xp̄i.

¶ Iterū aliter vt nōnulli affirmāt qđ dn̄s cōfecit
hoc verbo. ſ. Hoc eſt corpus meū, ſed verbū illud di
xit bis, licet nō ſcribat niſi ſemel. Poſtquā. n. bene
dixit tacite dixit illud verbū hoc eſt corpus meum,
pinio.3. ꝛ tūc cōfecit, ſed qꝛ tacite dixit. Tacuit euāgeliſta.
Per illud aūt verbū ſecūdo dictū duo nos docuit. ſ.
quid fuit. quod videlicet dedit corpus eius, ꝛ qua=
liter alius conſecrans facere deberet.

¶ Poſtremo vt quidā alĳ q̄bus ego adhereo cęte
ris ꝓbabilius, ꝛ verius fatētur, videlicet qđ xp̄s in
vltima cena cōſecrauit per eadē verba per q̄ nos cō
ficimus quodq̄ʒ ſemel tantū ꝓtulerit ipſa, ac ꝑ vni=
cam eoꝝ prolationē oīa hęc tria. ſ. cōſecratio, ſigni
pinio.4. ficatio, ꝛ informatio, fiebant. Protulit tamē nō eo
dem ordine quo hic ſunt poſita, quo ꝛ euangeliſta
ponit, quia nō fuit euangeliſtis cura ſeruare ordi
nem verborū quo prolata ſunt a domino, ſicut ꝛ in
multis alĳs, ſed dūtaxat facta ꝛ prolata a domino
narrare, Ordo autē talis fuit. Accepit panem ꝛ be
nedixit, dicens. Hoc eſt corpus meū, ac deinde fre=
git ꝛ dedit diſcipulis ſuis dicens. Accipite ꝛ mādu
cate, Et hoc ſiquidem (ſcilicet quod dominus con
ſecrauit horum verborum prolatione ſemel facta)
magis videtur elici ex verbis euangelĳ ꝛ dictis ſan
ctorum patrum quibus etiam verbis nos conſecra

mus, Miniſter tamen ſeu ſacerdos non debet pro= ferre huiuſmodi verba in pſona miniſtri vel ipſius ſacerdotis ſed in perſona Chriſti loquentis, vt de= tur intelligi quod miniſter in perfectione huius ſa cramenti nihil agit, niſi qđ ꝓfert verba xp̄i ⁊c. Aduertant hic ſacerdotes.

¶ Alia perpulchra difficultas.

NOn inmerito etiam queri poteſt quomodo ꝓ poſitio illa ſit vera ⁊ quid per illud ſignu3 de mōſtratiuū. Hoc. demōſtratur cum dicitur. Hoc eſt corpus meum. Ad hanc.n. difficultatem primo reſpondent moderniores heretici dicentes quod il lud ſignū demōſtratiuū. Hoc. Demōſtrat panem, ſed verbū eſt nō capitur ſubſtātiue ſed vt valet tan tum, ideſt ſignificat vt ſit ſenſus. Hoc eſt corpus meū, ideſt panis ſignificat corpus meum, de quorū hereticorum falſitate ſatis dictum eſt ſupra. Prima Lutheranoru3 aſſertio.

¶ Quidam autem dicunt quod in hac oratione. Hoc eſt corpus meum, eſt demōſtratio mixta, par= tim ad ſenſum ⁊ partim ad intellectu3, vt ſit ſenſus orationis. Hoc eſt corpus meum. Hoc, ideſt illud in quod panis diuina virtute eſt tranſmutandus, eſt corpus meum. 2. Aſſertio.

¶ Alij autem aſſerunt, quod hec oratio. Hoc eſt corpus meum, eſt ſignificatiua ⁊ operatiua, ſignifi catiua ex prima ſui impoſitione, operatiua vero ex forme ſacramētalis inſtitutione. Et ſic ratione qua eſt ſignificatiua. Hoc demonſtrat ſignatum per ſi= gnum, ratione autem qua eſt operatiua inſinuatur aliqd in aliud conuertendū. Vñ eſt hic demonſtra= tio ſignati p ſignū in ſignatū ꝯuertēdū. ſignū eſt pa nis ſignatū eſt corpus xp̄i in qđ panis eſt cōuertē= 3. Aſſertio.

dus. Hoc ergo demõſtrat ad intellectũ corpus xpi. vnde ſenſus eſt. Hoc eſt corpus meũ .i. ſignatũ hoc ſigno quod eſt panis trãſſubſtãtiandus in corpus meum, eſt corpus meum.

4. aſſertio. ¶ Nõnulli vero autumãt qđ iſtud ſignũ. Hoc de mõſtrat ſubſtantiã panis ſub accidentib. q̃ oculis cõſpici poſſunt, q̃ inſuper eſt terminus a quo ↄuerſionis, eſt vero operatiuũ, ⁊ dicit cõuerſionẽ. vnde cum dicit. Hoc eſt corpus meũ, nõ ſignificat quod panis ſit corpus, ſed quod ad prolationẽ verbi, panis trãſit in corpus, valet ergo tantũ. Hoc eſt corpus meũ .i. hoc cõuertitur in corpus meũ, ⁊ ſic hoc verbũ eſt interp̃tat trãſit, vel cõuertitur.

5. aſſertio. ¶ Pleriq; vero clarius loquũtur dicentes qđ propoſitio tunc dicit vera, qñ ſignificat ita eſſe ſicut ẽ in re, ſi fuerit de p̄ſenti ⁊ affirmatiua. Nõ autem ſignificat niſi qñ ſibi mẽtalis correſpõdet, qm̃ q̃libet ꝓpoſitio vocalis dicit vera a veritate ſuę mentalis cui ſubordinatur. Mẽtalis aũt ſolũ ↄcipitur in fine ꝓpoſitionis vocalis, q2 audiens hoc eſt corpus, ignorat an dicturus ſit hominis ſeu leonis vel meũ, ideo nõ format mẽtalẽ ante cõpletã prolationẽ totius vocalis. Vocalis ergo eſt vera quãdo cõplete prolata eſt, q2 tunc ſubordinat mentali vere, quãdo aũt prolata eſt cõplete, tunc ſub ſpeciebus panis eſt verum corpus xpi ⁊ ita illa. Hoc eſt corpus meũ, demõſtrando cõtentu; ſub ſpeciebus panis .ſ. corpus

6. Authoris aſſertio. xpi ſimpliciter eſt vera, Ego autẽ aliter dico ſaluo ſemp meliori iudicio, qđ q̃libet ꝓpoſitio vocalis cũ ſit mere ſucceſſiua, quod ad eẽ ⁊ fieri dicit vera in toto tẽpore in quo profertur ⁊ in nulla parte eius, Et hoc eſt de ratione cuiuſlibet rei ſucceſſiue. Nã dies artificialis dicit eſſe in toto illo tẽpore in quo

ſol mouetur ab oriente in occidentē, Et ita in propoſito iſto, hoc eſt corpus meū veritatē habet in toto tēpore incluſiue in quo profertur, in quo etiā venerabile xp̄i corpus eſt ſub ſpecie panis, idcq̄ illud ſignū demōſtratiuū hoc, vere ſignificat corpus xp̄i.

¶ Alia de eodem Sacramento doctiſſima difficultas.

Hic etiā queri poteſt, & nō ſine rationabili cauſa, An verba cōſecrationis actiue cōcurrant p virtutē ſupernaturalē eis a deo infuſam vel datā ad huiuſmodi cōuerſionē. Ad quā difficultatem nōnulli dicūt, verba cōſecrationis a xp̄o tradita habere virtutē cōuertēdi elemēta in corpus xp̄i & ſanguinē, q̄ quidē virtus data eſt verbis creatis a verbo increato nec hoc excludit, quin ibi virtus increata ſit intime operans, ſicut eſt in oībus quibus cooperatur virtus creata, Data eſt ergo verbis virtus ſupernaturalis huiuſmodi, & ceterorū ſacramētorū, quorū virtute res ſacrate efficiūtur, virtute diuina cooperāte, licet effectio illa principalius attribuēda ſit virtuti increate cooperanti. Unde etſi virtus data verbis a verbo īcreato opatiua ſit ad trāſſubſtātiationē, tamen primo & principaliter accipiēda eſt ipſa cōuerſio a virtute increata & ſupernaturali. Prima multorū doctorū poſitio.

¶ Aliter tn̄ probabilius, clarius & forte verius dicendū eſt negando oēm virtutē inſtrumētalem cōcurrētem effectiue ad trāſſubſtātiationē inexiſtere verbis cōſecratiōis, ſed qd̄ ſola diuina virtute & potentia cōuertitur panis in corpus xp̄i, qm̄ panis in hac conuerſione deſinit eſſe tam ſm̄ materiā quam ſm̄ formā, ad quā ſubſtātię anihilationē nō poteſt agere virtus creata, ſicut nec ad creationē & huic fauet cap. firmiter de ſūma trinitate & fide catho. vbi 2. Aliorū et ipſius authoris aſſertio.

idiote, ideo ſerpentē plus debito venerabantur, ido latriam cōmittentes. quapropter rex ſanctus Ezechias eū cōtriuit ad remouēdam idolatrię occaſionem. Ita ergo in propoſito in verbis cōſecrationis nō eſt virtus aliqua ſupernaturalis per quā actiue cōcurrant ad ſacramētalem effectū. ſ. panis in corpus xpi tranſſubſtantiationē, ſed Chriſtus ex pacto qđ cū Eccleſia ſponſa ſua pepigit ſuo ſigno aſſiſtens conuerſionē efficit, ⁊ ideo dicitur ſignum nedum certū, ſed efficax: q2 infallibiliter aſſiſtit Chriſtus id efficiens. Et ſiquis dicat ſi in verbis nō eſt aliqua virtus ſupnaturaliter infuſa effectiue cōcurrens ad panis cōuerſionē. Quomodo igitur verba illa dicūtur cōſecratiua? ⁊ inſuper quomodo corpus xpi dicitur eſſe pſens ſpeciebus panis ex vi verborū, Ad hęc plane reſpōdetur quod ipſa ideo dicuntur cōſecratiua, q2 ad ipſorū prolationē fit cōſecratio ⁊ ad nullā aliam quorūcūq3 prolationē verborū non quidē q2 ipſa per virtutē aliquā eis inexiſtentē ad cōuerſionē cōcurrant, ſed quia deus cōuerſionem illam operatur dum verba hęc proferūtur, ſiquidē ordinauit quod quoties ſacerdos hęc verba legitime profert, toties vult ipſe aſſiſtere ad conuertendum panē in corpus ſuū, Et ſecūdum hoc ſacerdos dicit̄ cōficere ⁊ cōſecrare, q2 facit aliquem actum. ſ. verborū prolationē, qui requiritur ad hoc vt fiat cōuerſio. requiritur dico nō ex natura rei, ſed ex dei ordinatione cū eccleſia, quo ad talem prolationem idonei miniſtri Eccleſię ipſe aſſiſtere vult, ⁊ conuertere panem in ſubſtantiam corporis ſui. Placuit igitur Deo verba inſtituere in Eccleſia pędicta, regulariter ad quorū legitimā plationē ꝯuerſio fieret ſua miſericordia ⁊ volūtate, quod fecit cum dixit.

4. Reg. 18.

Obijcitur.

Reſpōdet.

Quō ꝯficit ſacerdos.

Hoc facite in meam cõmemoratione͂. Hoc.f.quod ego feci quaſi diceret, accipite panem ⁊ dicite. Hoc eſt corpus meũ, Et per hoc fecit pactũ cum eccleſia, vt quoties ſacerdos illa verba proferret, toties vult aſſiſtere ⁊ corporis ſui p̄ſentiã pane in ipſum cõuerſo exhibere, ⁊ propter hoc ſacerdos dicitur miniſterialiter conſecrare: ⁊c.

Alia obiectio. ¶ Et ſiquis iterũ q̄rat quomodo ergo verba illa dicũtur cauſa trãſſubſtãciationis. Reſpondetur q͛ dupliciter põt accipi cauſa, vno modo quãdo ad p̄ſentiã eius ſequitur aliud eſſe ex natura rei, quẽad modũ ignis per virtute͂ caloris ſibi inexiſtentis dicitur cauſa calefactiõis paſſi debite applicati, ſicut etiã intellectus eſt cã intellectionis, nõ minus quã voluntas ſue volitionis, ⁊ hoc ſiquide͂ modo v̄ba cõſecrationis nõ dicũtur cauſa trãſſubſtãtiationis, hoc eſt per virtute͂ eis inexiſtente͂. Alio modo ſumit͂ cauſa quãdo ad eſſe vnius ſequit͂ eſſe alterius ex ſola volũtate alicuius. Quomõ dicimus quod actus meritorius eſt cauſa reſpectu p̄mij ex ſola volũtate diuina p̄miante, ⁊ huiuſmodi cauſa ſolet dici cauſa ſine qua nõ. Sic ergo verba cõſecrationis ⁊ generaliter ſacramẽta noue legis dicũtur cã ſine qua nõ, effectus nõ ſequit͂ ſacramẽtalis, ⁊ propter hoc v̄ba cõſecrationis dicũtur cauſa trãſſubſtãtiationis, nã q꞉ cauſa eſt ad cuius eſſe ſequitur aliquid, ſed ad ce͂ ſiue ad prolatione͂ verboꝝ debitã ſequit͂ p̄ſentiam corporis x̄pi per cõuerſione͂ panis in ipſum, ideo dicuntur cauſa huius p̄ſentie ⁊ cõuerſionis. Simili modo actus meritorij dicũtur eſſe cauſe beatitudinis future. Nõ ita quod ipſe cauſent effectiue beatitudine͂ q̄ tãquã merces a ſolo deo cõfertur, ſed q꞉ ex dei ordinatiõe ⁊ liberalitate placuit ipſi dare tãtum bonũ

Reſpõſio.

Quõ verba dicũtur cõſecratiõis cã.

Meritũ eſt cauſa p̄mij ex dei ordinatione.

tum bonum in futura vita elicientibus tales actus in vita p̄senti, sic pater familias conducens seruum in vineā suā p̄ro denario, diurno expleto labore tribuit mercedē laboris. Quā non causat labor ex sua natura, Sed causare dicitur ex pacto ꝛ conuentiōe cōducētis ꝛ conducti, Propter quam placuit cōducēti domino dare denarium in ordine ad labores tales exhibitos, Nec cuiquā absonū videatur ꝛ fictū deū in noua lege cū fidelibus huiusmodi pacta celebrasse, Cum etiā in lege veteri similia fecisse legatur, Unde ait. Hoc est pactū meum quod obseruabitis inter me ꝛ vos, Circuncidetur omne masculinum ex vobis, Et infra masculus cuius caro p̄ęputij circuncisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo vbi a contrario sensu arguitur, si circuncisa fuerit saluabit, Et ex hoc pacto statuto deus huic circuncisioni assistit, remittendo originale peccatum ꝛ causat gratiā, quę est mediū producendi hominē ad salutem. Sic igitur in proposito in verbis consecrationis non est aliqua virtus actiue cōcurrēs, sed ad eorūdē sacerdotis p̄lationē deus vt dictū est cōuertit substātiā panis in sacratissimū xp̄i corpus, vel potius panis substantia anichilatur. ꝛc. Genesis. 17 Peroptime concludit p̄positum.

¶ Habes igitur candide lector formam huius sacramenti, quę sunt verba consecrationis, Quib. ex rationabili causa hęc cōiunctio. n. inseruit, q̄ ceteris quatuor cōnumerata dici solent quinq; esse cōsecrationis verba quę certe non carent misterio, queādmodū. n. quinq; verbis corpus Christi consecratur in sacramēto, Sic totidem verbis concipiebatur in virginis vtero. Ipsa nāq; angelo salutanti consentiente, ꝛ dicente, fiat mihi secundum verbum tuum, incarnatum est patris verbū, Publicanus in super Nota pulchrū misterium. Luc. 1.

veniam meruit quinqȝ oratione verborum eũȝ percuſ-
Luc.18. tiens pectus ſuũ orauit dicẽs. Deus propicius eſto
Matth.9. mihi peccatori. Similiter quinqȝ verbis xp̃s crimi-
na paralitico relaxauit.d. Fili remittũtur tibi pec-
Luc.23. cata tua. Paradiſus quoqȝ ad quẽ xp̃i corpus tãq̃
viaticũ ducit,quinqȝ verbis latroni promittit,dicẽ-
te in cruce dño. Hodie mecũ eris in paradiſo,et hec
Digito cõ- de forma et mã cõſecrationis dicta ſufficiant,de qui-
peſce label- bus Gabriel etiã in pleriſqȝ canonis locis per am-
lum. plius et diffuſius loquitur: quare etc.

¶ De cauſa finali huius admira-
bilis Sacramenti.

Non ſine rationabilib. cauſis Saluator noſter
Prima cau- xp̃s tradidit nobis ſuũ ſanctiſſimuȝ corpus et
ſa pp quaȝ ſanguinẽ in vltima cena. primo vt eſſet cibus et po-
ſumit xp̃i tus ſpũalis animę, Pro quo eſt ſciẽdũ qđ prout le-
corpus. gitur geneſis.2. Fluuius egrediebat de loco volup-
Gen.2. tatis ad irigandũ paradiſuȝ,qui inde diuiditur in
quatuor capita,per quẽ qdẽ fluuiũ merito intelli-
git deus,inde xp̃s Jeſus verus deus et homo q eſt
ṽa vita omniũ viuẽtiũ,ꝓut de ſeipſo teſtat.d. Ego
Joan.14. ſuȝ via ṽitas et vita, et Dauid in Pſal. Oĩa a te ſpe-
ctãt vt des illis eſcã in tẽpore,dãte te illis colligẽt,
aperiẽte te manũ tuã oĩa ĩplebũtur bonitate. Auer-
Pſal.103. tẽte aũt te faciẽ turbabũtur. Auferes ſpiritũ eoruȝ
et deficiẽt et in puluerẽ ſuũ reuertent. Emitte igit
ſpũm tuũ et creabũtur et renouabis faciẽ terrę. Ab
iſto.n.fluuio,q eſt vita omniũ vitarũ egrediunt alij
Quatuor quatuor fluuij,qui ſunt quatuor principales vite,vi-
principales delicet vegetatiua,ſenſitiua, ĩtellectiua, et angelica,
vitę. quibus etiã deus pparauit ſuũ cibum, vt viuant, et
queadmoduȝ illi quatuor fluuij emanaht a primo
paradiſi fluuio: ita quatuor ſpecieȝ creaturarũ viuẽ

tium accipiunt eſſe, ſumūtq; vitā, ab ipſa prima vi-
ta vt inquit Joā. Quod factū eſt in ipſo vita erat,
vnde diuina prouidētia omnibus filijs de eorū vita Joan.1.
prouidit. Angelis.n. cibū ſpiritualē omni ſuauita
te plenū elargitus eſt, quod eſt videre diuinā eſſen-
tiā ⁊ illa frui in eaq; perpetuo quietari iuxta illud Pſal.16.
Dauid. Satiabor cū apparuerit gloria tua. Ideo
dixit angelus Tobię. Cum eſſem vobiſcum per Tobię.12.
voluntatē dei videbar quidem māducare ⁊ bibere.
Sed ego cibo ⁊ potu inuiſibili vtor.ſ. viſione diui
na, Vegetabilib. vero pariter ⁊ ſenſibilibus admi
rabili ſua prouidentia parauit nutrimentū, vt viue
rent, quapropter decuit vt homines, qui duplici vi-
gent natura materiali.ſ. ⁊ ſpirituali, vt duplicē ſu-
merēt cibū, materialē pro corpore, quoniā omne vi
uens quādiu viuit indiget alimento cōuenienti ſuę
naturę, Sine neceſſarijs.n. impoſſibile ē viuere, Aliū
aūt appetit cibū pro anima quia queādmodū cor-
pus nō poteſt eſſe ſine corporali cibo, ſic ſpiritualis
anima ſine cibo ſpirituali viuere nequit, qui qdem
ſpūalis cibus ante xpī aduētū fuit tātū diuina gr̄a
ſeu ſpecialis ſupceleſtis īfluxus, aut diuinus fauor.
Anima.n. diuina viuit gratia ſicut morit̄ peccato.
Modo aūt xp̄s Jeſus nō vt accidentalis gr̄a ſed vt
gr̄a increata factus eſt cibus anime ipſo teſtāte qui
ait. Caro mea vere eſt cib. ⁊ ſang. meus vere eſt po. Joan.6.
qm̄ ſicut panis p̄ ceteris cibis corpus reficit ⁊ ſuſtē
tat, ⁊ vinū letificat hominē, ita caro xp̄i interiorem
hominem plus ceteris gratijs ſpiritualiter reficit ⁊
ſuſtentat, vnde viaticū quaſi reficiamētum merito
appellatur, ⁊ queādmodū oportet nos naſci denuo
vt videamus regnū dei, q2 vt ait Chriſtus. Niſi qs
renatus fuerit ex aqua ⁊ ſpiritu ſancto non poteſt Joan.3.

introire in regnū dei. Ita nunc denuo oportet nos nouo cibo cibari, quod.n.natum eſt ex carne caro ē, ideo indiget cibo carnali, ſed quod natum eſt ex ſpiritu ſpiritus eſt, quare ſpirituali cibo eget.

¶ Secundo ſciendum eſt quod queadmodū datꝰ cibus corporalis ad ſuſtentandum ꝛ fortificandum corpus, vt validius poſſit reſiſtere corporalibus influxis, ita datur ſpiritualis cibus ꝑ anima ſpiritualis, vt ſit fortis ꝛ potens ad ſuſtentandum ſpirituales influxus, ne ob ſpiritualem debilitatem deficeret, Nam legitur in ſcripturis, qđ deus volens diuinos influxus ſuper aliquem ſpiritualiter pluere, ne pp impetum ꝛ illorū terribilitatem deficeret, mandauit illum aliquo cibo cibari, ſeu permiſſit prius prendere cibū, ne ob debilitatē a tanto deficeret impetu, vnde antequam deus legem dediſſet populo Iſrael prius miſit māna ad manducandum in quo latebat virtus ad ſuſtentandū ꝛ roborādū, Scribit etiā quod angeli noluerunt Abrahe reuelare diuina ſecreta niſi prius ſumpto cibo, Itē legimus deū prius miſiſſe cibū helie antequā ei locutus fuiſſet. vt de cibo illo factus fortis ꝛ robuſtus, facilius poſſet ſuſtinere terribilitatē verbi dei, quo inde fecit deſcendere ignē de celo, ꝛ pluuiā ſuper terrā falſis ꝓphetis occiſis. Daniel quoqꝫ ait vidi ego Daniel ſolus viſionem, porro viri qui erant mecū non viderunt, ſed terror nimis irruit ſuper eos, ꝛ fugerūt in abſconditū, Ego autē relictus ſolus vidi viſionem hanc grandē ꝛ non remāſit in me fortitudo ſed ſpecies mea inmutata eſt in me, ꝛ emarcui nec habui quicquā virium, ꝛ ecce manus tetigit me ꝛ erexit me ſuper genua mea ꝛ ſuper articulos manuū mearuꝫ, Apoſtoli inſuper cū audiſſent vocē de nube dicētē.

Datur cib. ad ſuſtentādum.

Exodi .16.

Gen.18.

3. Regū.17 18.19.

Dani.10

Hic eſt filius meus dilectus.⁊c.ceciderunt in faciē Matth.17.
ſuam ⁊ timuerunt valde,ſed acceſſit Jeſus ⁊ tetigit
eos.⁊c.

¶Inſuper ille idem diſcipulis ſuis ait,multa ha-
beo vobis dicere,ſed non poteſtis portare modo ob
ſpiritus debilitatē,cum autē venerit ille ſpiritus do
cebit vos omnē veritatē,qꝛ tunc roborati ⁊ fortio-
res effecti ex ſpirituali cibo corporis ⁊ ſāguinis mei Joānis.16
facilius poteritis recipere celeſtes ⁊ diuinos īfluxus
videlicet diuerſa linguarum genera,interpretatio-
nē ſermonū,virtutum operationes,gratiam ſanita
tu3,⁊ alia id genus quę operatur vnus ⁊ idem ſpi-
ritus.⁊c. Et hoc eſt quod ait Dauid in pſalmo. Pa Pſal.77.
nem angelorum.i.robuſtoꝝ manducauit hō,vt eēt
fortis ⁊ robuſtus ad diuinos recipiendos influxus
Dedit igitur Chriſtus ſuū ſanctiſſimū corpus ⁊ ſā
guinē pro cibo anime ſpirituali primo apoſtolis, vt
per amplius eſſent fortes in bello ⁊ pugnarent cu3
antiquo ſerpente,⁊ vt ſpiritualiter roborati ſuſcipe
rent ſpūm ſanctū,⁊ ſic tādem omnibus Chriſti fide-
libus datur hic ſpiritualis cibus,quo roborātur ⁊
fortificātur ad reſiſtendū diaboli,mundi,⁊ carnis
tentationibus,⁊ ad ſpiritualia bona exercenda ⁊ tē
poralia contēnēda,potius autē ad diuina appeten
da,⁊ ſic patet prima cā propter quā inſtitutū ē hoc
diuinū ſacramentum.

¶Secunda cauſa propter quā Chriſtus dedit no de.2.cauſ
bis ſuū ſanctiſſimū corpus in cibum ⁊ ſanguinem
in potum fuit,vt penitus enullaret oīa ſacrificioꝝ
gña,Siquidē diuerſorū animaliū ſacrificia fuerūt
a deo inſtituta ad expurgandum ⁊ expiandū partē
hominis animalē,quę vt in nobis eſt ſubijcitur pec

Duplex hō creatus a deo. | cato ac variis peccatorū concupiſcētiis, Item vt in principio tractatus oſtenſum eſt, duplex homo fuit creatus a deo, Unus animalis formatus ꝺ limo terre qui inſpirauit in faciem eius ſpiraculū vite ⁊ factus eſt homo in animā viuētē

Gen.2. Per animā.n.viuē

Gen.1. tem intelligimus hominem ſeu animā inferiorē cōmunē nobis ⁊ animalibus brutis, Secūdus homo ſpiritualis fuit creatus a deo ad imaginē ⁊ ſimilitudinem ſuā, Fuerūt igitur inſtituta animaliū ſacrificia ad expiandum partem inferiorē hominis.ſ.animalem, q̄ eſt omnis peccati cauſa, ⁊ hoc quippe congrue ⁊ nō ſine rationabili cauſa quoniam decet vt pars animalis inferior hominis, q̄ nos ad peccandum inducit expiata fuiſſet ex ſacrificio animaliū irrationaliū, ac per eoꝝ ſanguinē vt ſimile per ſibi ſimile expiaretur, ⁊ ſic pars animalis hominis expiebatur per ſanguinē alterius animalis ⁊c.

¶ Legitur inſuper in Leuitici libro qꝺ ſacerdos ⁊ ſūmus pōtifex nō introibat in loco ſanctuarij niſi per ſanguinē hircoꝝ, tauroꝝ, caprorū, ⁊ vituloꝝ, columbarū, ſeu p cinerē vitule aſperſum, Et ſi queramus cur per animaliū ſanguinē purgabātur peccata,

Per ſanguines peccata purgantur. Reſpōdetur qꝺ queadmodū aurū purgatur ab igne, ita per ſanguinē purgātur peccata ⁊ equidem rationabiliter, quoniā ſicut caro ⁊ ſanguis cauſa eſt omnis peccati, ideo per alioꝝ ſanguines quodlibet debet purgari peccatū. Chriſtus aūt aſſiſtens Pontifex futuroꝝ bonoꝝ p amplius ⁊ perfectius tabernaculū nō manu factū volens intreire.i. locum no-

Hebre.9. ſtri templi ſpiritualis, de quo idem Apoſtolus ait.

1.Cor.3. ⁊.6.⁊ Templum dei eſtis vos, ⁊ ſpiritus ſanctus habitat

2.Cor.6. in vobis, non per ſanguines hircoꝝ aut vituloꝝ ſed

per propriũ ſanguinē, ad clarius oſtendendũ quod xp̃s nõ venerat tantũ ad expiandũ partē animalem inferiorem hominis, verũ etiã ad expiandũ partem ſuperiorē ſpiritualem. ſ. rationalē animã. Quia ſicut pars animalis expurgatur per ſacrificium ⁊ ſanguinē alterius animalis vt dictũ eſt, ita pars ſuperior, ſeu interior ⁊ ſpiritualis homo debet expiari p̱ ſacrificium ⁊ ſanguinem alterius hominis puriſſimi ſpiritualis ⁊ inocentiſſimi, qui Chriſtus eſt. Et ſic clare liquet qualiter inferior homo animalis aſſimilat̃ brutis ex quoꝝ ſacrificio ⁊ ſanguine expurgatur. Interior autem ⁊ ſpiritualis homo aſſimulatur Chriſto, ideo per eius ſacrificiũ ⁊ propriũ ſanguinē debet expiari ⁊ purgari a peccatis ⁊c.

¶ Proinde ſciendum eſt quod tria genera creaturarum per ſacrificiũ ⁊ ſanguinē Chriſti fuerunt p̱fectiſſime mundata. Primo homines. Secũdo omnia animalia q̃ prius erant inmũda. Tertio omnes fructus terrę p̃cipue autem panis ⁊ vinum, qui ex peccato Ade a principio fuerunt maledicti a deo, q̃ omnia ſcripturarũ teſtimonijs demõſtrari poſſunt, Primum. n. ſic oſtenditur ait. n. Eſaias. Vere languores noſtros ipſe tulit ⁊ peccata noſtra ipſe portauit, ⁊ Joãnes in Epiſtola canonica. Sanguis Jeſu Chriſti emundauit nos ab omni peccato, ⁊ ille idē in Apoc. ait. Qui dilexit nos ⁊ lauit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Apoſtolus quoq; ad Corinth. inquit. Qui non nouerat peccatum pro nobis fecit peccatũ. ſ. oblationem vel ſacrificiũ pro peccato. Naꝫ interdũ peccatũ in ſcripturis ſummitur pro eius ſacrificio vt ibi, Et ille idē ad hebreos. Si. n. ſanguis hircorũ ⁊ taurorum ⁊ cinis vitulę a

Eſaię. 53. 1. Joan. 1. Apoc. 1. 2. Cor. 5. Hebre. 9

Hebre.9. ſperſus,inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis.Quanto magis ſanguis Chriſti qui per ſpiritum ſanctuȝ ſemetipſum obtulit immaculatū deo emundauit conſcientiam noſtrā ab operibus mortis ad ſeruiendum deo viuenti,Jtē Petrus ſciētes quod nō corruptibilibus aureo vel argento redempti eſtis,ſed p̄cioſo ſanguinę quaſi agni imaculati Chriſti.⁊c.

1.Pet.1.

Deut.14. ¶ Secundū.ſ.qđ omnia animalia fuerint mundata per ſacrificium ⁊ ſanguineȝ Chriſti claret ex his. Nam licet in lege fuiſſent nōnulla animalia in munda,de quibus p̄ceperat dñs non manducari nihilominus ait Apoſtolus Paulus,Pacificauit per ſanguinē crucis eius ſiue quę i cęlis,ſiue q̄ interris ſūt Jnquit quoqȝ Joānes Euangeliſta, Pater diligit filium ⁊ omnia dedit in manu eius,vt omnia contineat,ſanctificet,⁊ poſſideat,⁊ hoc ideȝ etiā oſtēdit per illam admirabilem viſionem quā habuit Petrus cū oraret circa horam ſextam,vidit namqȝ cęlum apertum,⁊ deſcendens vas.quodam velut linheum magnum,inquo erant omnia quadrupedia ⁊ ſerpentia terrę,⁊ volatilia cęli, ⁊ facta eſt vox ad eum ſurge Petre occide ⁊ manduca, Ait auteȝ Petrus abſit domine quia nunquā mānducaui omne comune ⁊ inmundū,Et vox iterum.2.ad eum qđ deus purificauit tu comune ⁊ inmundum ne dixeris,claret igitur qualiter omnia animalia munda ſunt in ſanguine xp̄i.⁊c.

Col.1.

Joan.3.15.

Actuū.10.

Oia aialia mundata ſūt in ſanguine xp̄i

¶ Tertiū vero.ſ.quod p̄cioſo xp̄i ſanguine fuerint mundati omnes fructus terrę,olim maledicti a deo his liquide demonſtrabitur,ſed primo ſciendū eſt quod pp peccatum Adę deus maledixit terram in

De fructibus terrę

Gen.3.

omni opere ſuo ꝛ ex cõſequẽti omnes fructus eius, qui videlicet naturaliter producuntur a terra, qua propter cũ eſſent illi duo primi fratres Caim agricola, Abel autẽ paſtor ouiũ, cũ tenerentur offerre oblationes deo, Abel offerebat primitias animaliũ quę non erãt maledicta a deo nec inmunda, Ideo eius oblatio erat deo grata ſicut ſcriptũ eſt Reſpexit deus ad Abel ꝛ ad numera eius, ad Caym autẽ non reſpexit, eo qđ ipſe non poterat offerrę niſi de primicijs ꝛ fructibus terrę, qui fuerant maledicti a deo, qua de re nõ erant ſibi grati, nec vnquã deus voluit oblationes de primitijs ꝛ fructibus terrę niſi poſt diluuium, quo in tantum expurgauit terrã a maledictione data, quod ipſa incepit producere fructus gratos deo. Qui in tantum dei fauorem augebantur, quod Melchiſedech Rex ſalem, q in omnibus figurabat Chriſtum obtulit Abrahę panem ꝛ vinũ. Erat. n. ſacerdos dei altiſſimi qui primus obtulit oblationes de fructibus terrę poſt diluuium deo gratas, panẽ. ſ. ꝛ vinum, qui veri terrę primi fructus merito appellantur, Chriſtus autem in ſuo ſanguine, per amplius mundauit ac nobilitauit hos primos terrę fructus, panẽ. ſ. ꝛ vinum, cũ ſub ſpetię eiuſdem panis ꝛ vini elargitus eſt nobis ſuum ſanctiſſimum corpus ꝛ ſanguinem in perpetuam ſuę paſſionis memoriam. Et hoc eſt quod ait propheta, Memoriã fecit mirabilium ſuorum, miſericors ꝛ miſerator dominus eſcam. i. ſpiritualem dedit timentibus ſe, in ſua vltima cena de qua Lucas Euangeliſta ſpiritualiter loquitur dicens Homo quidam fecit cenã magnã, ꝛ alibi Simile eſt regnũ cęlorũ homini q fecit nuptias filio ſuo. ꝛc. Claret igitur ex his qualiter xp̃s p ſacrificiũ ꝛ ſanguinẽ ſuũ nõ ſo

Gen. 4.

Ex diluuio purgati fue rũt fructus terrę olim maledicti.

Gen. 14.

Hebre. 9.

maxima pa nis ꝛ vin nobilitas

Psal. 110.

Luce. 14.

Matth. 22

lum expiauit partem noſtram animalem ſcilicet ho
minem inferiorem. Uerū etiam ⁊ omnia animalia
immunda, quinimo ⁊ omnes fructus terrę a princi
pio maledictos ⁊ p̄cipue panem ⁊ vinum expiauit,
mūdauit, benedixit, ſanctificauit, ⁊ maximopere no
bilitauit. Et ex cōſequenti per ſacrificiū ſui corporis
Cōcludit intentū. ⁊ ſanguinis euacuauit omnia genera ſacrificiorum qḋ
fuit ſecūda cauſa huius ſacramēti inſtitutionis, qḋ
ita liquet ex ſcripturarū teſtimonijs, Scribit nēpe
Et placuit in eo omnē plenitudinem inhabitare.
Paulus quoque ad hebreos inquit Portat omnia ver
Hebre. 1. bo virtutis ſuę. Item Cōſtituit eum heredem vni-
uerſorū per quem fecit ⁊ ſecula, ⁊ ille idē ad Coloſſ.
Col. 1. In ipſo ſunt cōdita vniuerſa ſiue q̄ in terris, ſiue q̄
in cęlis ſunt ⁊c. Unde ex his ſequitur quod ſi Chri-
ſtus ſuo ſanguine omnia purgauit ⁊ expiauit tum
Corr. cōtra Luthera. infertur. maxime partem noſtram animalē, q̄ cum eſſet cauſa
omnis peccati ſemper inducit ad peccandum, quod
quilibet homo poteſt facere quod in ſe eſt. i. ceſſare
ab actu ⁊ conſenſu peccati, ⁊ ſe diſponere ad gratię
ſuſceptionē, nec omnis operatio hominis etiā ex-
tra gratiam exiſtentis ſemper eſt peccatū (vt multi
heretici aſſerunt) Aliter Chriſtus non expiaſſet
partem noſtram animalē. i. inferiorem hominem, ſi
omnis eius naturalis actio eſſet peccatum, Sed his
Oīa in vnū cōcludit author. omnibus dimiſſis dico omnia in vnum cōcludēdo,
quod queadmodū antiquitus poſt ſacrificiū quod
offerebatur deo tam ſacerdotes quā aſtantes come
debant de ſacrificato animali. Ita Chriſtus nō tan
tum voluit pro nobis ⁊ pro omnibus creaturis ſa-
crificari deo, verū etiam vult ⁊ ſacerdotes ⁊ aſtan-
tes ſpiritualiter ac ſacramentaliter comedere ſuum

ſanctiſſimū corpus ⁊ ſanguinem bibere non ad ſuſtentandum corpus,ſed ad interiorem hominē corroborandū vt poſſit cum Chriſto in ęternū viuere, vt ipſe atteſtatur dicens. Qui manducat me ⁊ ipſe viuet propter me. Tertia cauſa propter quā Chriſtus inſtituit hoc ſanctiſſimū ſacramētū fuit ꝓpter maius fidei augumētum,vt credendo ſub ſpecie panis ⁊ vini ſuum ſanctiſſimum corpus ⁊ ſanguinem vere ⁊ realiter cōtineri,augeatur meritum fidei noſtrę. Nam fides habet meritum vbi humana ratio nō ꝑbet experimētum,⁊ licet fides ſit inſenſibilium nō eſt tamē ſimpliciter impoſſibiliū. Et ideo primo nō miremur,ſi ſubſtantia panis conuertitur in xp̄i corpus ⁊ vinū in ſanguinē,vel ut melius dicam tota ſubſtantia panis ⁊ vini anihilatur a deo,ſpeciebus ac cōditionibus panis ⁊ vini remanētib. ſub quib. (inuiſibiliter tn̄) vere ⁊ realit̄ xp̄s exiſtit, qm̄ ſi credimus deū ex nihilo creaſſe cęlū ⁊ terrā ⁊ oīa q̄ in eis ſunt,ita de facili credere poſſumus ipſum poſſe ſubſtantiā panis ⁊ vini anihilare remanentib. accidētibus,nō.n.eſt maioris potētię anihilare quā ex nihilo aliquid creare. Nō miremur ſi i inſtāti xp̄s deſcēdit de cęlo a ſacerdote verbis ſacramentalib. ꝓlatis, qm̄ etiā i vno ⁊ eodē inſtāti Abachuc ꝓpha portatus fuit ab āgelo a iudea in Babiloniā,⁊ cibo allato Danieli in momēto repoſitus ē ab eodē in iudea. Nō miremur iſup ſi corp⁹ xp̄i tā magnū ſub tā parua hoſtia cōtinet̄, nec pōt videri nec tangi minuſq; ibi pōderat, qm̄ de rōne corporis glorioſi eſt oībus cōditionib. malib. carere,⁊ certe non ē mirū nā corpus Petri ābulātis ſup aq̄s nō pōderauit, Ferrus quoq; naliter graue Heliſe. fecit natare ſup aq̄s,

Mirabilia multa in [...] taris ſacr[...] mento cō[...] derātur.

Dani.4.

Pręterea Balam non videbat figuram angeli quã
tamen eius Aſina videbat. Pariter diſcipulus Me
4.Reg.7. liſei non vidit exercituʒ magnũ angelorũ quẽ tamẽ
ip̄ſe Meliſeus intuebatur. Ideo non intereſt ſi cor=
Num.22. pus Chriſti non videtur, non ponderat, ⁊ non tan
gitur, licet ſit in hoſtia conſecrata, Non miremur ẽt
4.Reg.6. ſi corpus Chriſti quotidie comeditur, ⁊ tamen nun
quã conſumitur, Qm̃ Rubuʒ quẽ videbat Moiſes
ardebat ⁊ non conſumabatur. Ita corpus Chriſti
a fidelibus ſũmitur ⁊ non cõſumitur, Oleũ quoqꝫ
ĩ lecbito viduę ⁊ farina bidrię, de quibus vix potuiſ
ſent per vnum diem duę perſonę refici, tamen circa
tres mẽſes de illo oleo ⁊ farina cibatus fuit Melias
⁊ vidua cum filio ⁊ non defecerunt, diuina virtutẽ
3.Reg..17. ſic diſponente, Non miremur deniqꝫ ſi hoſtia fran=
gitur ⁊ nõ diuiditur xp̄i corpus, qm̃ illud eſt ſpiri=
tuale ⁊ impaſibile vt liquet de anima quę cũ ſit ſpi
ritualis non diuiditur ad diuiſionem corporis. ⁊c.
Poſtremus buius ſacr. inſtitutiõis finis. Alię etiam aſſignantur cauſe quibus inſtitutum ẽ
hoc ſacramentum, quę ſunt remiſſio peccatorum, re
miſſio pęnę, infuſio gratię ⁊ adeptio finalis glo=
rię cum patre ⁊ filio ⁊ ſpiritu ſancto in ęterna glo
ria. Amen.

¶ Ex pulcherrimo Tractatu de comunione ſub vtraqꝫ ſpecie Undecimum per poſitiones Theologicum prelium

Optima difficultas.

AN populus fidelis participaturus eucbariſtiã, ſub diuino pręcepto eam ſub vtraqꝫ ſpecie ſumere teneatur. Olim hęc difficultas poterat eſſe dubia. Nunc autem poſt determinationẽ Cõcilii cõſtantien. Ueritatem catholicam determinantis, dicere comunionẽ ſub vtraque ſpecie eſſe de neceſſitate ſalutis omni fideli, eſt hęreſis ibidem publice cõdemnata, Ideo ſuperfluum eſt amplius de ea loqui, cũ omni humana probatione maior ſit Eccleſię authoritas, in cuius fidei obſequium intellectum noſtrum captiuare tenemur. Uerum ad cõfundendam falſam modernorũ hęreticorũ aſſertionem, ad intellectũ quoqꝫ huius veritatis ſicut ⁊ cęterorũ fide creditorũ nõ inutile ẽ, neqꝫ pſumptuoſũ aliqua differere, vel ut verius loquar, alia p alios luculenter elaborata comportare, Pro quorũ deductione ſupponẽdũ eſt, qḋ quedã ſunt de neceſſitate ſacramentorum circa eorum miniſtrationẽ ⁊ de iure diuino, ſic quod nulla authoritate vel conſuetudine oppoſitũ induci poſſit. Quedam vero de neceſſitate pcepti iuris humani ⁊ poſitiui, Ut in propoſito, forma conſecrationis certa a Chriſto eſt perſcripta, et materia certa ab eo determinata panis.ſ.

Cur ptrac taẽ hec m teria

Sacramẽ torũ qued ſũt de nec ſitate q̃ da ḋ reuerẽt

⁊ vinuꝫ, ſimiliter ⁊ miniſter puta ſacerdos, In qbus Eccleſia nihil habet immutare nec aliud pót inducere, Multa vero pro ſacramenti reuerentia cõmiſit dñs diſcipulis ſuis ac eorũ ſucceſſoribus determinãda, q̃ pro diuerſitate temporum ⁊ cauſarum circunſtantiarũqꝫ mutationẽ accipiunt. Sicut qđ ad tempus Eccleſia primo cõfecit in azimo pane, inde cauſa emergente celebrauit in fermentato, ⁊ demuꝫ iterum in azimo. Pariter qđ celebretur in Eccleſia ⁊ altari ac vaſis veſtibusqꝫ conſecratis, ieiuno ſtomaco, ⁊ cũ cęteris cerimoniis ac orationibus ex Eccleſię inſtitutione ſancitum eſt. Quę etiã rationabilibus de cauſis Eccleſia mutare poſſet in toto vel in parte, Et mutata ſub p̃cepto tradere cui obedire decet. Uidendum igitur eſt An comunio ſub vtraqꝫ ſpetie ex diuino indiſpenſabili emanauerit p̃cepto, an nõ. Si primũ liquidũ eſt qđ per nullaꝫ Eccleſię conſtitutionẽ, aut contrariã conſuetudinẽ (q̃ magis corruptela foret) tolli poſſet, Si ſecunduꝫ tunc in dubiũ non venit, quin ex rationabilib. cauſis mutari poſſet, pro quo ita cõcludendũ eſt.

Prima Concluſio.

In Luttberanos

NEgamus comunionem eucharistię ſub vtraqꝫ ſpetie generaliter omnibus fidelibus indiſpenſabiliter p̃ceptam a xp̃o fuiſſe.

Claret hęc concluſio, q: hoc xp̃i p̃ceptuꝫ vel colligeretur ex huius ſacramẽti inſtitutione, q: ſub duplici ſpetie ipſum inſtituit. Aut ex eius diſpenſatione, q: ſuis diſcipulis diſpenſauit. Aut ex manifeſto p̃cepto qđ vel ante inſtitutionem, Aut in ipſa cena Aut poſt cenam dedit, ſed nullum horum dici pót, ergo cõcluſio vera conſequẽtia nota, ⁊ añs liquet ex ſufficienti diuiſione. Nam alius modus ab illis nõ

Fortiſſima p cõcluſionis veritate ratio.

eſt dabilis, Tertium nanq; dari non poteſt, quia nullu; tale pceptum legitur dominus dediſſe neq; per ſe, neq; per apoſtolos. Nec primũ aut ſecũdum q; licet ſub vtraq; ſpetie inſtituit ⁊ diſcipulis diſpẽſauit (quos iam in ſacerdotes ordinauerat dñs) eucbariſtię ſacramentum, Ex illo tamẽ conuinci nõ poteſt quod ſic ab omnibus ſumi debere omnibus demandauerit. Multa quippe in huius inſtitutione, ⁊ diſpenſatione qua diſcipulis ſuis ſumendum tradidit, obſeruauit, quę per hoc nec eis vniuerſaliter, nec alijs generaliter obſeruari mandauit, vt ex deducendis apparebit; Sicut ⁊ quedam diſcipulis ⁊ eorum ſucceſſoribus ſpecialiter, ⁊ nõ omnibus fidelibus tradidit Nam ſolos diſcipulos tunc pſentes ſacerdotes ordinauit dicens, hoc facite. ⁊c.

¶ Ipſi deniq; diſcipuli ſacerdotes ac eorum ſucceſſores pſbiteri, Non ex facto Chriſti ſed Eccleſię mandato ad ſumendũ ſub vtraq; ſpetie ſunt obligati; Chriſtus igitur diſtribuit diſcipulis ſuis ſub vtraq; ſpetie corpus ⁊ ſanguinem non tamen ordinauit aut pcepit quod ipſi cęteris quibuſcunq; ſic miniſtrarent ⁊c.

¶ Pręterea Chriſtus plus de pane loquitur quã de calice pluriesq; ſolius panis meminit quã calicis, Nam in euagelio Joãnis inquit hic eſt panis q de cęlo deſcẽdit, ⁊ ſi quis mãducauerit ex hoc pane viuet in ęternum. Ego ſũ panis viuus qui de cęlo deſcendi, ⁊ panis quem ego dabo caro mea eſt pro mundi vita. 2. Ratio. Joannis .6

¶ Item euntibus diſcipulis duobus in Emaus ſub ſola ſpetie panis dedit eis Chriſtus ſacramentũ teſte Augu. libro tertio de conſenſu Euangeliſtarum ⁊, Chriſoſtomo ſuper Matth. Luce. 24.

Matth.6. ¶ Pro inde oramus quotidie panem noſtrum ſuper ſubſtantialem da nobis hodie, qui non tantum pro quotidiano pane quã pro eucbariſtię ſacramẽto intelligi poteſt.

Actuũ.2. ¶ Inſuper in actibus legitur, qđ erant perſeuerãtes in doctrina Apoſtolorum ⁊ communicatione fractionis panis.i.eucbariſtię, vbi nulla fit mentio de ſũptione calicis.

1.Corint.5 ¶ Deniq; apoſtolus, Paſcha noſtrũ imolatus ẽ Chriſtus. Itaq; epulemur in azimis ſinceritatis ⁊ veritatis.

¶ Moderniores aduerſanť hęretici.

Ioãnis.6. PRimo ait xp̃s Niſi manducaueritis carnem filij hominis ⁊ biberitis eius ſãguinem nõ habebitis vitam in vobis, ergo neceſſe eſt xp̃i manducare carnẽ, ⁊ bibere ſãguinẽ, ⁊ ex cõſequẽti ſub utraq; ſpetie ſumere ſacramentum.

¶ Secundo Chriſtus inſtituit ſub vtraq; ſpetie, p̃cepitq; poſt calicis traditionẽ dicens hoc facite quotienſcũq; bibetis in meam comemorationẽ.

1.Corin.11 ¶ Tertio hoc idem aſſerit Apoſtolus dicens, Probet autẽ ſe ipſum homo ⁊ ſic de pane illo edat ⁊ de calice bibat. Ideo hic fuit mos ⁊ ritus in Eccleſia primitiua, vbi ſub vtraq; ſpetie comunicabãt.

¶ Catholicorũ Reſponſiones.

AD primũ dicendum eſt qđ ibi xp̃s loquitur de manducatione ⁊ bibitione ſpirituali quã manducatio ſacramentalis exigit, vel aliter dico, ⁊ forte melius qđ vt deſe liquet ibi xp̃s non intendit hominẽ debere ſuam manducare carnẽ ⁊ bibere ſanguinem, ſub ſpetiebus ⁊ accidentibus carnis ⁊ ſanguinis, ſed alienũ ab omnibus corporeis conditionib. vt in p̃cedenti tractatu oſtẽſum eſt. Ideo qui digne

ſumit

ſumit panē cōſecratū ſacramētaliter, ⁊ ſpiritualiter carnem māducat ⁊ ſanguinem bibit, idcirco laicus ſub ſpetie panis bibit etiam ſanguinem, non autem ſub ſpecie propria, ſed ſub ſpecie panis ⁊c.

¶ Ad ſecūdum dicendū eſt, ꝑut oſtenſū eſt ſupra, Chriſtū cōſecrādo inſtituiſſe ſacramētū ſub vtraq; ſpetie ⁊ dediſſe apoſtolis quos iā in ſacerdotes ordi nauerat, non tñ p̄cepit vt ipſi ceteris quibuſcūq; ſic miniſtrarent, imo nec de aliquo ipſoꝝ legit̄ qḋ hu= iuſmodi comunionē ſub duplici ſpetie praticauerit quo ad laicos, vel qḋ ipſis p̄ceptū de ſic comunican= do ſit traditū. Ad illud autē qḋ immediate ſubdit hereticus.ſ.qḋ poſt traditionē calicis p̄cepit dñs dicens. Hoc facite ⁊c. Dico qḋ ibi Apl's recitat fa= ctū xp̄i nō aūt p̄ceptū imponit, ſed tm̄ xp̄s ad paſſio nis memoriā comunicātes ⁊ ꝓficiētes hortabat̄ ⁊c.

¶ Ad tertiū dr̄ qḋ ibi Apl's narrat Cor. qualiter ſub duplici ſpetie xp̄s hoc ſacramētum inſtituit di cēs. Ego.n.accepi a dño qḋ ⁊ tradidi vobis, qm̄ do minus Jeſus in qua nocte tradebat̄, Accepit panē ⁊ gratias agens ⁊c. Et poſt, ſimiliter ⁊ calicē poſtq̄ cenauit ⁊c. Deinde qr vſus fuerat Corint. ſub du plici ſpetie comunicare, quē ritū ipſe nō interdixit ſed permiſit, cū in nullo erat cōtrarius euangelio, ipſos exhortādo vt comunicēt i memoriā paſſionis dñice ſubiunxit. Quotiēſcūq; māducabitis panē hunc ⁊ calicē bibetis mortē dñi anūtiabitis donec veniat.ſ.ad iuditiū. Nec ex toto illo proceſſu Pauli elici pōt qḋ de ſumptione corporis ⁊ ſanguinis ſub duplici ſpetie dñs dederit p̄ceptū oībus ſic mandu candi ⁊ bibendi. Nec etiā trahi poteſt qḋ ipſemet Paulus hoc p̄ceperit ſed (vt dictū eſt) narrans fa ctum xp̄i in cena hortat̄ vt dū ipſi māducāt ⁊ bibūt

Uera vbo rū Pauli i telligentia

de morte ⁊ paſſione Chriſti recordentur, Quod ſi Apoſtolus ipſe comunicationē corporis ⁊ ſāguinis ſub vtraq; ſpetie neceſſariā eſſe fidelibus ad ſalutē ex pͤcepto reputaſſet, certe doc expreſſius ſcripſiſſet tam Corinth. quā aliis fidelibus quibus ſuas trāſmiſit Epſtiolas tum maxime Romanis, qui caput mundi erant.

Alia ad idē reſponſio. ¶ At etiam dato quod ceteri Apoſtoli ⁊ fideles i primitiua Eccleſia comunicauerit ſub vtraq; ſpetie Quod tamen non legitur. ſed neq; conſtat hunc ritum fuiſſe totius Eccleſię vniuerſaliter, Licet legatur in multis particularibus eccleſijs obſeruatus, tamen tunc ſic comunicabant propter Chriſti factū. Non propter Chriſti pͤceptum quaſi ad hoc de neceſſitate ſalutis fuerint obligati. Non. n. (vt dictū ē) factū xp̄i obligationē ſemper inducit ad ſimiliter faciendū, ſicut in multis ē videre, ipſe. n. multa operatus eſt miracula, in quibus eū imitari nec obligamur nec poſſumus, Pariter opera ſupererogationis ⁊ perfectionis in ſūmo virtutis gradu exercuit vt in altiſſima paupertate, in virginali clariſſima caſtitate, in quadraginta dierū abſtinētia ⁊ ieiunio vitam durit, Paſcha cū diſcipulis mādūcauit, ⁊ poſt cenam diſcipulos comunicauit, Ad quorū aliorūq; plurimorū imitationem minime obligamur. Unde

Confirmat ratio. eccleſia ex legitimis cauſis aliqua horū ſtatuere pōt Similiter ab huiuſmodi obſeruantiis ceſſare ⁊ potuit ⁊ debuit rationabilibus cauſis aduenientibus. Nā in primitiua eccleſia erat omniū credentiū cor vnū ⁊ aīa vna. Nec quiſquā eorū q̄ poſſidebat aliqd ſuū eſſe dicebat, Sed erant illis omnia cōmunia,

Act. 4. Nec poſſeſſiones habebant ſed habitas vendebant ponentes pͤcia ad pedes Apoſtolorum, Et tamē ex

hoc non omnes fideles ad ſimilia obligantur, Item in primitiua eccleſia ſacerdotes ⁊ leuite vxores habe bant teſte Apoſtolo, ⁊ tamen nunc nõ licet, Ita in ꝓpoſito dicendum eſt qđ licet ritus ille cõmunio nis ſub vtraq; ſpetie fuerit in primitiua ęccleſia vni uerſaliter obſeruatus (quod tamẽ probari non po teſt) Eccleſia tamen laudabiliter ceſſare potuit pro pter diuerſa pericula q̃ multiplicato fidelium nume ro conting̃ poſſunt. Et ita ceſſaſſe creditur, vſuſq; comunicandi ſub vna ſpetie panis ad laicos ⁊ ſacer dotes non celebrantes introductus, Et taliter ho die a cunctis fidelibus obſeruatur per totaʒ eccleſiã occidẽtalem (exceptis paucis ſchiſmaticis qui ſe ab huiuſmodi generali obſeruantia ſubtrahunt in pe riculũ ⁊ ſuarũ animarũ damnationẽ) contra gene rales Eccleſię determinationes factas in Cõciliis vniuerſalibus Cõſtãtien. ⁊ Baſilien. Neq; vſus il le ſub vna ſpetie comunicandi nouus eſt, Immo an tiquus, tantiq; tẽporis qđ ipſius initiũ neq; eſt in memoriis hominũ, neq; in ſcriptis doctorũ, nec in ãnalibus ſcribentiũ reperitur, Valde igitur impiũ eſt ⁊ preſũptuoſum contra tam vetuſtiſſimã ſanctaʒ atq; rationabilem eccleſię traditionem ita nequiter loqui ⁊ ſcribere. Qua de re ponitur hęc

1. Thimo. 3

Item cõfirmatur.

Iterũ cõfirmatur.

¶ Secunda Concluſio.

SAnctiſſimum Chriſti corpus in eucharìſtię ſa cramento ſimplicibus ſecularibus Chriſti fide libus nõ dari ſub vtraq; ſpetie, Eccleſia ſancte ⁊ lau dabiliter ſanciuit. ⁊c.

¶ Hęc Concluſio per rationabiles cauſas, quas cãcellarius Pariſien. Gerſon aſſignat in tractatu ſuo quẽ de hac materia ĩ cõcilio cõſtan. ſcripſit põt ita laudabiliter pſuaderi, Primo vt euitet picul̃

Non decet laicos ſumere ſub vtraq́ʒ ſpetie eucbariſtiam.

diſtillationis ⁊ effuſionis ſanguinis Chriſti, q non niſi cū maxima cautella ac prouidentia eſt tractandus propter fluxibilitatem ſpecierum vini ſub quibus continetur, que de facili poſſunt effundi, Preſertim in tanta pſſura ⁊ multitudine comunicantiū, cū ad communicandū perſepe conueniunt homines tremuli, barbati, infirmi, iuuenes, q ſatis prouide ſanguinem ſumere non poſſunt, quin de facili peccata ⁊ pericula grauia ſequerentur, Quantum auteʒ peccatum, ⁊ quā graue ſit ſtillatio ⁊ efuſio ſanguinis Chriſti ſatis declarat pnītētia ſacerdoti iniungenda, p cuius negligentiā gutta ſanguinis cadit in terram vel alibi, iuxta decretum Pii Pape, qđ ponitur de cōſecratione diſtinctione ſecunda, Si p negligentiam, Ubi pcipitur qđ cū de ſanguine aliqd ſtillauerit per negligentiā ſacerdotis ſuper terram, lingua labetur, tabula radetur, ⁊ raſura igne conſumetur. ⁊c. Et vt infra dicitur, ſacerdos quadraginta diebus pniteat, Tot diebus ieiunando ⁊ a celebratione abſtinendo. Si ergo tali negligentia accidente terra debet lambi, radi, ⁊ poſt raſuraʒ in ignē proici ⁊ comburi. ⁊c. Nunquid pepla mulierum ⁊ barbe virorum Chriſti ſanguine mandidata ignib. veniunt tradenda? Pnitentiam deniq́ʒ talem laici non ſine grauamine ⁊ contradictione ſuſciperent ⁊ ferrent, Rationabiliter igitur ⁊ caute ordinauit Eccleſia comunionem ſub ſpetiebus panis tantum percipi debere quo ad laicos, ⁊ vt irreuerentia, ⁊ periculum euitetur, populusq́ʒ taʒ graui pnitentie non exponeretur, Maxime cum omnem fructum interiorem conſequantur ex ſūptione corporis ⁊ ſanguinis ſub vna ſpetie ſicut ſub duabus, ex qua

Pena pro effuſione xpi ſanguinis iniūgenda.

conſtitutione Pij Pape liquet quod cõſuetudo comunicandi ſub vna ſpetie eſt vetuſtiſſima ⁊ ab antiquo in Eccleſia ſeruata, Nam Pius decimus fuit Papa poſt beatum Petrum vt refert Aug. ſeditqꝫ in cathedra Petri circa Annũ domini centeſimum quinquageſimũ tertiũ.

¶ Secundo periculum fuiſſet in cõſeruatione ſpecierum vini pro infirmis, pro quibus ſemper parata haberi debet eucariſtia, vt dicitur de conſecratione diſtin. 2. de cuius cauta cuſtodia habetur in eadem diſtinctione. Periculum quidem in conſeruando ne verterentur in acetum, ⁊ ita deſinerent eſſe ſacramentum, Ne congelarentur in hieme, Ne bibiones ⁊ muſce generarentur ĩ eſtate, aut alias ſpecies corrumperentur, Quãtumcumqꝫ vas obſtrueretur ⁊ ita aut redderentur ad ſumendũ abominabiles, aut ſi ſpecies vini corrumperentur, daretur infirmo occaſio idolatrandi ⁊ ſumendi pro ſacramento qđ non eſſet ſacramentum, Periculum deferendi quãdoqꝫ etiam in equis ad loca remotiora vbi cadere poſſet ſacerdos ſiue eques ſiue pedes. 2. Cauſa

¶ Tertio Queritur in quo vaſe fieret tanti vini cõſecratio, quod ſufficeret pro decem aut viginti millibus perſonarum paſchatis tempore, Paupertas nãqꝫ multarum Eccleſiarum non poſſet de tam bono rabili vaſe prouidere, propter igitur euaſionem tantorum periculorum rationabiliter ita Eccleſia ſanciuit. Cur igitur tã vetuſtiſſime ⁊ laudabili Eccleſię ordinationi Lutherani cõtradicere audẽt? 3. Cauſa

¶ Quarta inſuper cauſa fuit ceſſationis ab huiusmodi ritu, vt .ſ. tollerentur errores qui ex comunione ſub vtraqꝫ ſpetie orti fuerunt, ⁊ oriri poterunt, 4. Cauſa.

Credere enim poterat cōmunis populus ex tali cō munione Chriſtum non eſſe totum verum ⁊ perfectū hominē ſub vna ſpetie nec tantū eſſe ſub vna quantum ſub duabus, ſicut multi hæreticorū de facto aſtruxerūt. Neſtorius.n.ſub ſpetie panis tantum corpus Chriſti eſſe dogmatiſabat ſine ſanguine, ⁊ ſub ſpetiebus vini tantum ſanguinem ſine corpore pro eo, quod in paraſceue corpus fuit ſeparatū a ſanguine, q̄ ratio nihil arguit, cū talis ⁊ totus ſit Chriſtus in ſacramento ſub vnaquaq; ſpetie, qualis eſt in ſua naturali conſiſtentia.

5. Cauſa. ¶ Quinto ad tollendum errorem ꝙ communio ſub vtraq; ſpetie ſit laicis de ſalutis neceſſitate quē quidam deducerunt (ſicut nunc moderniores hæretici ex verbis Chriſti. Niſi manducaueritis carnem filij hominis ⁊ biberitis eius ſanguinem non habebitis vitam in vobis, vt in principio oſtenſum eſt. Sic refertur de Pellagio, qui occaſione horum verborum paruulis ſtatim poſt baptiſmū, corpus ⁊ ſanguinē ſub vtraq; ſpetie miniſtrauit, quod etiā nūc Lutherani facere deberent ſi verba illa vniuerſaliter ⁊ literaliter intelligi volunt. Aiebat inſuper Pellagius quod ſi ſpetiem panis deglutire non poterant infantes, ipſam cum ſpetiebus vini eſſe permiſcendam, vt ita funderetur in ora puerorum, Et ſi fortaſſis quiſpiā eieciſſet, dicebat id eſſet comburendum, innitens illi in Exodo ſiquid reſiduū fuerit comburetis. Multi præterea vltra Pellagianos errantes occaſione præfati textus Joan. 6. non ſolum viuis ſub vtraq; ſpetie corpus ⁊ ſanguinem domini miniſtrabant, ſed etiam defunctis, vt refert Beda in homilia ſuper Mattheum, Ecce quantum no

cet mala ſcripturarum intelligentia.

¶ Ad hor ū ergo errorum extirpationem ⁊ ſimi- lium laudabiliter Eccleſia ceſſauit a prefato modo cōmunicandi ſub vtraq; ſpetie, etiam ſi ad tempora continuaſſet eūdem, ſicut in ſimili quādoq; ceſſa- uit ad tempus conſecrare in azimo, propter errorē eorum qui dixerunt legalia cum euangelio eſſe ob ſeruanda ac neceſſarium eſſe in hoc Chriſtianos iu daizare, quales fuerunt Ebionite, Et vt hunc erro- rem tolleret precepit tempore Leonis Pape conſe crare in fermentato, ad oſtendendā libertatem euā gelij non obſtante quod Chriſtus ɔfecit in azimo. Et inde errore extirpato reddit Eccleſia ad conficiē dum in azimo, vt alibi habitum eſt. Ex quibus om nibus liquet veritas noſtrę concluſionis, pariter ⁊ totius tractatus quare ⁊c.

Hic ex di- ctis ɔcludi- propoſitū.

¶ De matrimonij ſacramẽto duodecima per vnicam concluſionem ſubtiliſſima contentio.

¶ Concluſio Prima.

Matrimoniū legitime celebratum eſſe Eccleſię ſacramentū ſcripturarum teſtimonijs fateri tenemur.

¶ Et pro primę rationis fundamento ſciendū eſt, qđ matrimoniū vt ſcripturarū veritas atteſtatur, triplici de cauſa fuit a deo inſtitutū & ordinatum. Primo propter mutuā ſocietatē mutuūq; amorē, propterq; naturalē hominis felicitatē, qđ ſic oſtenditur. Nam deus primo formauerat hominē, & ſpirauerat in eo ſpiraculū vitę, ſed facto viro ſine femina dixit. Nō eſt bonū hominē eſſe ſolum, faciamus ei adiutoriū ſimile ſibi, Et ſequit̃ poſtea ſcriptura. Ade vero nō erat adiutoriū ſimile ipſi. Miſitq; dominus ſoporē in Adam, Tulitq; vnam de coſtis eius, & repleuit pro ea carnē, & ędificauit coſtam in mulierē, & adduxit ad Adā, vnde ſurgens Adam a ſopore dixit. Nunc os ex oſſibus meis & caro de carne mea, propter hoc dimittet homo patrē & matrē & adherebit vxori ſuę, & erunt duo in carne vna &c.

Gen.3.

¶ Ex qbus verbis patet qđ cōiugium de primaria intētione fuit a deo inſtitutū ꝓpter triplex bonū.ſ. ob mutuā ſocietatē mutuūq; amorē, ac mutuū adiutorium & obſequiū, Sine qbus nulla poteſt eſſe felicitas quoniā ſine ſocio nulla ē iocūda poſſeſſio. Iſta ergo tria bona ſufficiunt ad verū & perfectum matrimoniū ꝓpter hominis felicitatē, Et hęc ſiquidē fuit primaria cauſa inſtitutionis cōiugij.

Prima inſtitutiõis matrimonij cā

¶ Secūdo fuit matrimoniū inſtitutū ꝓpter bonū prolis ad ↄſeruationē ſpeciei ⁊ naturę lapſę, necnō ad reſtaurādã angeloꝝ ruinā, Unde videns deus ſedes cęleſtes vacuas ex angeloꝝ ruina ꝓuidenſq; hoīem peccaturū, ac ꝓpter peccatū moriturū. Ideo ne ſpecies periret humana, ⁊ vt numero hominum electoꝝ ac iuſtoꝝ, ruina reſtauraret̃ angeloꝝ, dedit eis generationē benedictā dicens. Creſcite ⁊ multiplicamini ⁊ replete terrā, Et tunc cōiugiū dictū eſt matrimoniū ratione prolis, inde matrimoniū illud fuit ſacramentum ratione dei benedictiōis, Deus nāq; primo creauit lucē ⁊ diuiſit eā a tenebris, appellauitq; lucē diem, ⁊ tenebras noctē, nec tamē benedixit lucē neq; diem, Creauit inſuper firmamentum, ſoles, lunā, ſtellas, pariter ⁊ elemēta, nec tamē ſcribitur ꝙ benedixerit eis. At vbi ventū eſt ad ea q̃ fęcūditatis erant habitura ſemen, benedixit eis dicens. Creſcite ⁊ multiplicamini ⁊ replete terras ⁊c. 2. Cauſa.

¶ Quibus viſis ſic formaẗ ratio, Benedictio enim dei ad creaturas nūquā eſt ſine gratia ſm ipſarum creaturarū habitudinē ⁊ diſpoſitionē. Si.n. creaturę ſunt tantū habiles atq; capaces gratię gratis datę, vt animalia irrationalia, tantū illa benedictione benedicūtur, ſuſcipiuntq; dei benedictionis gratiā ſecūdū eoꝝ diſpoſitionē ⁊ capacitatē. Si autem creaturę ſunt habiles ſimulq; capaces gratię gratum facientis, cū benedicūtur a deo talem ſuſcipiūt gratiā. Cū igiẗ deus benedixit Adę ⁊ Euę dicens. Creſcite ⁊ multiplicamini ⁊c. Claret qḋ huiuſmodi benedictio nō fuit ſine gratia gratū faciente, cuius illi ꝑmi parētes erāt habiles ac capaces, Quid eſt.n. deum benedicere homines, niſi ei remittendo peccata, ſuā cōdonare gratiam? Benedicto quippe Incipit prima authoris ratio.

Nūquā eſt dei benedictio ſine grā

dei nihil aliud ē quā remiſſio peccati ⁊ collatio gratię, quare ſi matrimoniū fuit a principio inſtitutū cū ſuia dei benedictione, nō fuit alienū a gratia, ió cōſequens eſt dicere ipſum fuiſſe ſacramentū quod eſt ſacrę rei ſignū .ſ. gratię. Ex quibus liquet quod primi parentes iā erāt veri cōiuges ante datā generationē, ⁊ ſic cōiugium fuit perfectū ſacramentum pter datā generationē. Item ſequit̄ etiā qd̄ gene-

Ex dictis multa ſequuntur.

ratio de primaria intentione fuit data ad reſtaurandam angelorū ruinā, Et ideo data fuit cū benedictiōe. Quare pmi parētes ante peccatū genuiſſent ſine libidine, Et per ꝯñs filios ſanctos, q perpetuā tes vitā in ſanctitate per eſū ligni vitę poſt longū tēpus fuiſſent tranſlati in vitā meliorē ad reparandam angelorū ruinā. Ex ꝯſequēti etiā liquet quod data fuit generatio in coniugio ad humanę ſpeciei cōſeruationē, ne periret ꝓpter indiuiduoꝝ mortē. Sed q̄ generatio q̄ ante lapſum fuerat data benedicta, poſtea propter peccatū fuit maledicta ⁊ vitiata libidinis morbo. Unde prouenit corruptio in tota generatione humana propter qd̄ peccatū carnis venit diluuiū ſup terram. Ideo poſt diluuiū deus iterum confirmauit matrimoniū dicens. Creſcite ⁊ multiplicamini ⁊ replete terram.

Gen.8.

3. Cauſa.

¶ Tertio igitur fuit inſtitutum matrimoniū poſt peccatum ⁊ diluuium in remediū libidinis ad euitandum carnis peccatum vt inmediate ſupra dictū eſt, Ideo dicit Paulus, Unus quiſq; propriā vxorem habeat propter fornicationem. Ex quibus omnibus patet quod aliquando fuit verum ⁊ perfectū coniugium ſiue matrimonium ſine generatione, Et hoc eſt qd̄ cōmuniter dicūt doctores, q̄ copula carnalis nō eſt de eſſentia matrimonij, ſed tantū cōſen

1. Cor.7.

ſus viri ⁊ mulieris, iõ primus cõſenſus facit matri=moniũ etiã ſi nũquã concurreret copula carnalis.

¶ Patet deniqꝫ qđ aliquãdo fuit verum matrimonium ſine libidine, qđ cum a principio fuiſſet inſtitutum a deo cum benedictione liquet ipſum eſſe ſacramentum. Ideo ⁊c.

¶ Preterea pro eadẽ concluſione ſic fortius arguo ſacramentũ.n.quodlibet, vt cõmuniter aſſerũt oẽs ẽ ſacre rei ſignũ, liquet de baptiſmo, ⁊ eucbariſtia. Matrimoniũ aũt eſt ſacre rei ſignũ, igiƭ matrimo=niũ eſt ſacramentũ, cõſequẽtia eſt nota cuꝫ maiore, At minor probatur, quoniã matrimoniũ eſt ſignũ deſpõſationis Chriſti cum Eccleſia per fidem gra=tiam ⁊ finaliter per gloriam, igitur, antecedens patet p illud Pauli ad Ephe.5. Ibi.n. Apoſtolus cõparat virum Chriſto ⁊ vxorem Eccleſie. Primo autem ad vxores loquitur dicens. Mulieres viris ſuis ſubdite ſint ſicut domino, quoniã vir caput eſt mulieris, Sicut Chriſtus caput ẽ Eccleſie, Sed ſicut Eccleſia ſubiecta eſt Chriſto. Ita ⁊ mulieres viris ſuis in omnibus. Ad viros vero Apoſtolus ait. Viri diligite Vxores veſtras ſicut ⁊ Chriſtus dilexit Eccleſiam ⁊ ſemetipſuꝫ tradidit pro ea vt illam ſanctificaret. Item relinquet homo patrem ⁊ matrem ⁊ adherebit vxori ſue, quẽadmodum Chriſtus exiuit a patre ⁊ venit in mundum ad Eccleſiam ſponſam. Item erunt duo in carne vna, ideſt due anime in eadem carne vt liquet per illud quod immedia=te ſubdit Apoſtolus dicens. Viri debent diligere vxores ſuas vt corpora ſua, qui ſuam vxorem dili=git ſeipſum diligit. Nemo enim vnquã carnem ſuã odio habuit ſed nutrit ⁊ fouet eam, ergo caro viri ⁊ vxoris eſt vna caro.

Secũda p. eodẽ matrimonij ſacramẽto ratio.

Ephe.5.

Apli cõparatio inter virũ ⁊ mulierẽ inter Chriſtuꝫ ⁊ Eccleſiam.

1.Corith.7 ¶ Preterea ille idē ad Corint.ait. Mulier sui cor=
poris poteſtatē nō bēt ſed vir, ſimiliter aūt ⁊ vir sui
corporis poteſtatē nō babet, ſed mulier, ideo corpus
1.Cor.6. viri ⁊ mulieris eſt idem corpus, Paulo.n.ante dixe
rat, an neſcitis qm̄ q adheret meretrici vnū corpus
efficit̄ Erūt.n.ingt duo ī carne vna, tāto magis q ad
heret vxori ſuę corpus viri ⁊ vxoris efficit̄ vnū cor=
pus. Sic xp̄s ⁊ eccl'ia ē vnū corpus, q2 mēbra ſumus
corporis eius cū ſit ipſe caput ⁊ de carne eius ⁊ de
oſſib. eius, vt idē apl'us ibidē ait Neſcitis qm̄ cor
pora vr̄a mēbra ſunt xp̄i, Ecce admirabilis cōpara
tio inter virū ⁊ xp̄m, interq3 vxorē ⁊ Eccl'iā, quare
cōcludit Apl's ibidē ad ephesios, ſacramētū hoc ma
gnū ē, Ego aūt dico in xp̄o ⁊ in Eccleſia vt euidēter
oſtēdat matrimoniū eſſe ſacramentū, q2 eſt ſacre rei
ſignū.ſ. deſponſationis xp̄i cū eccl'ia p fidem, gratiā,
⁊ charitatē, nec valet qđ ſacramētū latine grece legi
tur miſteriū, Qm̄ omnia ſacramenta ſunt miſteria,
Nec eſt putandū Apl'm per ſimilitudinē fuiſſe locu
Hiere. 13. tū, Nā Hieremias de matrimonio loquēs ait Ho
norabile cōnubiū in omnibus, thorus immaculatus,
Macula quppe nō careret thorus, ſi nō adeſſet gra=
tia ſacramenti.

¶ Proinde cōfirmatur p eundē ad Corinth. dicēs
1.Cor.7. Siqs frater vxorē babet infidelē, ⁊ hęc cōſentit ha
bitare cū illo, nō dimittat illā, Et ſiqua mulier fidelis
virū babet infidelē, ⁊ hic conſentit habitare cū illa,
nō dimittat illū, Sāctificatus eſt.n. vir infidelis p
mulierē fidelem ⁊ e cōuerſo. Alioquin filij veſtri in
mundi eſſent, Nūc autē ſancti, Si igit̄ ex matrimo
nio ſanctificatur vir infidelis per mulierē fidelē, ſi
lij quoq3 qui naſcuntur dicunt̄ ſancti, liquet matri
Joānis .2. moniū eſſe ſacramentū, Rurſus xp̄us in nuptiis in

cana galileę celebratis suũ primũ miraculũ opera-
tus é, ad ostẽdendũ matrimonij dignitatẽ. Deniq3
legitur de Sarra filia Raguelis, q̃ tradita fuit septẽ
viris, qui ⁊ mortui sũt, nã demõ occiderat illos, an
gelus aũt Raphael admonuit Tobiã iuniorẽ di-
cens; Audi me ⁊ ostendam tibi, qui sunt q̃bus p̃ua
lere põt demoniũ. Hi namq3 q coniugiũ ita susci-
piũt, vt deũ a se ⁊ a sua mente excutiant, ⁊ suę libidi
ni ita vacent sicut equs ⁊ mulus q̃bus nõ est intel
lectus, Habet potestatẽ demoniũ sup eos, Tu aũt
cũ acceperis eam ingressus cubiculũ, p tres dies cõti
nens esto ab ea, Ipsa aũt nocte incenso iecore pi-
scis fugabitur demoniũ, Secunda vero nocte in co
pulatione sanctorũ patriarcharũ admitteris, Ter-
tia aũt nocte benedictionẽ cõsequeris vt filij ex vo-
bis procreentur incolumes, Trãsacta aũt tertia noc
te accipies virginẽ cũ timore domini, amore filiorũ
magis quã libidinis ductus, vt in semine Abrae be
nedictionẽ in filiis cõsequaris. Ex his igit omnib.
tum pp illos .7. viros occisos a demone, q velut equi
⁊ muli ingressi erant ignorantes sacrũ matrimonij
misteriũ, tum pp iecoris sacrificium figurãs sacri-
ficium missę, qd ante matrimonij cõsecrationẽ cele
brari debet, tum ob continuam orationem, tu3 pp
dei ⁊ angeli benedictionẽ acceptatã, Tum demum
pp occulta misteria ibide3 operata, manifeste cõstat
matrimoniũ esse admirabile sacramentũ, Alia vero
quãplura de matrimonio doctissime ptractat An
gelus capriolus Brixiẽsis carmelita, in libello quẽ
merito stellam appellat. ⁊c.

❡Ex curioſiſſimo Tractatu de purgatorio Terciadecima per vnicam Concluſionē validiſſima dimicatio.

Concluſio Vnica.

QVoniam non ſemper cum remittitur culpa remittit̄ ⁊ pęna. Ideo purgatoꝛium tam in hoc ſeculo quā in futuro realiter dari vere, pie ac catholice a nobis ſuſtentādum venit.

❡Hec concluſio ſic poteſt oſtendi, qꝛ licet hoc nomen purgatoꝛium in ſcriptura ſacra literaliter non reperiatur, quēadmodū etiam excellentiſſimus doctoꝛ Joānes ecchius apertiſſime oſtendit, Nam omnes partes inferioꝛes in quibus anime detinentur, inferni nomine appellantur, ſicut ⁊ viciſſim cęlū dicitur quicqd' ſupꝛa nos eſt. Nec tantū cęlum ſanctoꝛum, ſed ⁊ oꝛbes ſolis ⁊ lunę, ipſumqꝫ interdum aerem cęlum vocamus, ſicut de ſemine loquitur in Euangelio Dominus, volucres cęli (hoc eſt aeris) venerunt ⁊ arripuerunt illud, Ita ſcriptura infer-
Matth. 13. num vocat omnē illum locū, qui animas poſt moꝛtem accipit, vt limbū, purgatoꝛiū, locum paruulorum, infernum damnatoꝛum .⁊c. Ideo hoc nomen infernus non ſemper ſumitur pꝛo loco damnatoꝛum, ſed interdum pꝛo limbo patrum, Quādoqꝫ vero pꝛo purgatoꝛio. ſ. pꝛo pęna peccati tam in hoc ſeculo quam in futuro, Et hoc quidem claret in ſcri-
Pſal. 17. pturis, Ait. n. Dauid Circundederunt me gemitus

mortis, et dolores inferni circundederunt me. In tri bulatione mea inuocaui dominum ꝛc. Non eſt aũt hoc intelligendum de inferno damnatorũ. In quo nemo clamat ad dominuꝫ ſicut idem ait. In infer‑ no quis confitebitur, Alio etiam in loco ſic inquit domine deus meus clamaui ad te, et ſanaſti me, Edu xiſti ab inferno animam meã, Liberaſti me a deſcen dentibus in lacum. Pſal.6. Pſal.29.

¶ Item eruiſti animam meaꝫ ex inferno inferiori Neqꝫ vero eduxit eum ab inferno dãnatorum, vbi nulla eſt redemptio, Iterum alibi dicit, Sicut oues in inferno poſiti ſunt, mors depaſcet eos, Uerum tamen deus redimet animã meam de manu inferi cum acceperit me, Liquet etiã qđ ibi propheta non loquitur de inferno damnatoruꝫ, Preterea Jacob patriarcha q vendito a fratribus Joſeph, ipſiusqꝫ veſte ſibi monſtrata cõſperſa ſanguine, Cũ cogita‑ ret ferã peſſimam deuoraſſe illum dixit, deſcendam ad filium meum lugens in infernum, Nemo auteꝫ ſuſpicari debet, patriarcham illum ſanctum et pro‑ phetam voluiſſe ad infernum damnatorũ deſcende re, Sed neqꝫ crediſiſſe filium ſuum in eo eſſe, Lim bũ igitur vel purgatorium intellexit, et ſicut ibi lim bus, inferni nomine accipitur, ita in ſuperioribus pſalmorum locis purgatorium intelligit propheta, qđ inde colligi poteſt qꝛ pęna ibi acerbiſſima me‑ moratur quę in limbo non fuit, de huiuſmodi etiã inferno locutus eſt Job dicens, Quis mihi hoc tri buat vt inferno protegas me, et abſcondas me do‑ nec tranſeat furor tuus, et conſtituas mihi tempus in quo recorderis mei. Non hoc vtique de inferno dictum eſt damnatorum. Sed de purgatorio in‑ quo ſui meminiſſe rogat ille dominũ, ſibiqꝫ peccatũ Pſal.85. Pſal.48. Geneſis.37 Job.14.

(hoc eſt peccati pęnam) dimitti, de quo etiam ali
Job.10. bi ait. Dimitte me dñe vt plangam paululũ dolo
rem meũ antequã vadã ⁊ nõ reuertar ad terrã tene
broſam ⁊ opertã mortis caligine ⁊c. De illo ſuper
Pſal.166. Dauid inquit, Clamauerũt ad dominũ cũ tribula
rentur, ⁊ de neceſſitatib. eorũ liberauit eos, ⁊ edu
xit eos de tenebris ⁊ vmbra mortis ⁊ vincula eorũ
diſrupit, q̃ quidẽ verba nõ niſi de limbo vel purga
torio intelligi poſſunt.
2. Ratio. ¶ Secũdo ⁊ fortius pro eadẽ ɔcluſione ſic arguo.
Si.n. nõ daretur purgatoriũ vel locus in quo fide
liũ peccata purgãtur poſt hanc vitã, de quibus ipſi
nullã egerunt pęnitentiã dum erant in via, ſeque
retur q̃ deus quoties remitti t culpas remitteret ⁊
pęnam, cõſequens autem eſt falſum, diuinęq; repu
gnat ſcripturę, ac veritati diſſonat, igitur ⁊ aña, cõ
ſequẽtia vero probatur, quoniã multi fideles pecca
tores perſeuerant in peccatis vſq; in finẽ vitę, nul
lam de ipſis pęnitentiã agentes in quo tamen fine
(diuina cooperãte gratia) dolent de peccatis, ma
ximaq; cõtritiõe ea cõfitẽtur ſacerdoti, ⁊ illico mo
riuntur. Liquet.n. q̃ illi nõ dãnantur cũ habeant
fidem ⁊ cõtritionẽ, ergo ſaluãtur, Et cum nullum
detur purgatoriũ ĩ quo patitur pęna pro peccatis,
ſequit̃ deũ remittẽdo eis culpã de neceſſitate etiã
remittere pęnã, ⁊ ſic de alijs, ideo ⁊c. At falſitas cõ
ſequentis oſtenditur de Dauid, qui poſt cõmiſſum
adulteriũ ⁊ homicidiũ, cũ rep̃henderet accerbiſſime
2. Reg. 12. eũ Nathã ꝓpheta dixit. Peccaui dño, dixitq; Na
tham ad Dauid, Dominus quoq; trãſtulit pecca
tum tuũ, nõ morieris. Uerũtamẽ filius qui natus
eſt tibi morte morietur. Et vt alibi ſcribit̃ dixit. Nõ
auferetur gladius de domo tua. Ecce deus remiſit
Dauid

Dauid culpam nõ autem pęnã. Nã pro huiuſmodi adulterio ⁊ homicidio multa paſſus eſt. De Paulo etiã ſcribitur quod poſtquã cõuerſus eſt, dixit dominus ad Ananiã. Ego.n.oſtendã illi quãta oporteat eum pro nomine meo pati. Ecce deus remiſit culpam Paulo pp eius cõuerſionẽ, nõ aũt pęnam. Actuũ.9.

¶ Item Adę fuit remiſſa culpa a deo nõ aũt pena igitur. Preterea xp̃s vere lãgores nr̃os ipſe tulit.ſ. animę, nõ aũt corporis, ipſe.n.vulneratus eſt propter iniqtates noſtras, attritus eſt pp ſcelera noſtra cuius liuore ſanati ſumus.ſ.a peccatis, ⁊ poſuit dominus in eo iniqtatẽ omniũ noſtrorũ ⁊c. Ideo xp̃s ſatiſfecit p peccatis noſtris quo ad culpã ⁊ damnationẽ eternã, non aũt quo ad pęnã, naʒ experimur nos quotidie pati pęnã, nullibiq̃ʒ in ſcripturis reperitur qꝺ xp̃s ſatiſfecerit pro pęnis tẽporalib: niſi in die iudicij, igitur nõ ſemper cũ remittitur culpa relaxatur pęna ⁊c. Eſaie.53.

¶ Tertio ad idem adhuc fortiori modo ſic mſlito 3. Ratio.
In literis nãq̃ʒ ſcribitur ſacris tres ſpecies hominũ ſtatim poſt mortẽ ad cęlos euolare, qui per tres homines illos quibus apertũ eſt cęlum ſignificãtur. Luc.3.
Primo.n.apertũ eſt xp̃o baptizato, per qꝺ ſignificatur qꝺ cęlũ aperiẽ baptizatis, quicũq̃ʒ etenim recte baptizati ſunt ſiue paruuli ſiue adulti ſi decederent ſtatim poſt baptiſmum ad cęlos recto tramite euolarent, baptiſmus nãq̃ʒ virtute paſſiõis xp̃i mũdat eos ab omni peccato taʒ originali quã actuali. Secũdo apertũ eſt cęlũ Stephano lapidato ⁊ martirizato ipſo atteſtante qui ait. Ecce video cęlos aptos, per quod ſignificaẽ cęlum aperiri omnib. martiribus, ita qꝺ ſtatim poſt morteʒ euolant ad cęlos, omniaq̃ʒ corꝝ peccata falce martirij reſecãtur. Ter- Actuũ.7.

Apoc.4. tio apertum eſt cęlũ Joãni Euangeliſtę viro perfec
tiſſimo, vt ille ingt, Uidi oſtium apertũ in cęlo per
qđ ſignificatur qđ viris perfectis q totaliter peni=
tentiã de paccatis cõpleuerũt vel nulla penitus pec
cata mortalia cõmiſerunt, ⁊ ſi qua venialia fecerũt
ex feruore charitatis protinus abſorta ſunt, cęlũ ip=
Apoc.14. ſum continuo aperitur ⁊ mox in illud perpetuo re
gnaturi ingrediuntur, vt Joãnes teſtatur Euange
liſta dicens, Beati mortui qui in domino moriun=
tur Amodo.n.iam dicit ſpiritus vt requieſcant a la
boribus ſuis.⁊c.

Matth.25. ¶Alij vero imnediate poſt mortẽ ruunt in infer=
nũ vbi perpetuo cruciantur vt infideles, ⁊ peccato=
res obſtinati, decedentes ſine vlla peccatorũ cõtri=
tione, quibus dicet xp̃s in iuditio, Jte maledicti in
ignẽ ęternũ, inter quos fuit ille epulo diues de quo
dñs, mortuus eſt diues ⁊ ſepultus eſt in inferno.

Luc.16. ¶Pleriq3 autẽ in toto tempore vitę ſuę perſeue=
rant in peccatis, de quibus nunquã pęnitẽtiã agũt
Quinimmo nec aliquas vnquã paſſi ſunt aduerſi
tates viuentes in delitijs, Jn fine tamen vitę conuer
tuntur, dolẽt de malis cõmiſſis, moriunturq3 cũ ma
xima cordiũ contritione in fide ⁊ gratia, Tũc que=
ro de illis vel ſtatim poſt mortẽ damnãtur in infer
no, aut p̃miantur ⁊ coronantur in cęlis, vel ad ali=
quem locu3 deſcendunt vbi prius corũ peccata pur
gantur (iſtoru3 autẽ nullũ eſt dare mediũ) Primũ
autẽ nõ eſt dicendũ, vt de ſe liquet qm̃ q moriuntur
in fide ⁊ gratia nequeũt damnari, Neq3 ſecundum
eſt dicendũ qm̃ nulla eſſet differẽtia inter viros pfec
tos q continue corũ aĩas affligunt ieiuniis, oratio=
nib.⁊ diſciplinis, pſeuerantes in operib. bonis nũq̃
letalia peccata comittũt, Et iter hoĩes peccatores in

maliti{j}s cõtinue pſeuerantes nullũ opus bonũ operãtes vſq; in finẽ vitę, inquo inde cõuertunt, moriũturq; nulla habita pęnitẽtia, Nã ſi tã boies perfecti quã peccatores conuerſi in fine ſtatim poſt morteꝫ euolãt ad cęlos, vbi in ꝑpetuũ gaudent, q̃ igitur differentia erit inter iuſtos ⁊ peccatores? Et ſi inſuper omnib. peccatorib. ſaltim contritis in fine vitę deus remittit culpaꝫ ⁊ pęnã vt ſtatim coronẽtur in cęlis, nõne fere oẽs dicẽt Ad qd igitur dimitere peccata bona operando? Ad qd tot ieiuniis orationib. ⁊ diſciplinis macerare corpus? ſufficit. n. nos conuerti in fine. Et ſi deniq; nulla poſt hãc vitã datur pęna pro peccatis, O beati igit͂ illi q in hac vita omnibus delitiis huius ſeculi vſi ſunt, ⁊ qui nunquaꝫ paſſi ſunt aduerſitates qui ſe in fine vitę cõuertũtur liqde dicere poterunt tã in vita quã i morte felices fuimus, huiuſmodi autẽ ſunt falſa ⁊ veritati diſſonãt diuiniſq; aduerſant͂ ſcripturiſ Ait. n. Angelus ad Tobiam, Qr accepturus eras deo neceſſe fuit vt tentatio ꝓbaret te. Apl's quoq; ad Timoth. inquit Omnes qui pie volũt viuere in xp̃o Jeſu perſecutionẽ patiẽtur, cui fauet illud qd' apl'i dixerũt Per multas tribulationes oportet nos intrare i regnuꝫ dei, Quin immo magnus ille deus cuius ſapientie non eſt numerus grãde aliqd' munus alicui donaturus grauia dura ⁊ aſpera illi promittere ſolet, vt eo charius quo tardius ⁊ durius, Hinc illa Abrahę peregrinatio ante quietis locũ. Hinc Sarrę ſteri litas ante ſobolem. Jacob proinde antequam ſuper gloriam Joſeph letaretur credidit eum a fera peſſima deuoratum magnumque dolorem in terra ſuſtinuit. Sic ipſe Joſeph prius q̃ egipti princeps fieret a fratribus venundatus multa pertulit mala

Hec nota, aiaduerte, cõſidera lector.

Tobię. 12.

2. Thimo. 3

Actuũ. 14.

Gen. 12.

Gen. 37.

Exo. 2.

Optimus ꝺ bonorū ad- Moſes āteq̄ȝ hebreorū princeps ⁊ dux fieret Pha
uerſitatib. raonis faciē fugiens exul apud Madianitas fuit,
diſcurſus. Iſrael quoq; anteq̄ȝ terrā promiſſionis poſſideret
duriſſimā Egipti captiuitatē ſuſtinuit, Quadra-
gintaq; annis per vaſtam heremi ſolitudinē aber-
Exo.p totū rauit. Tot clades, tot fulgura, tot aduerſitates paſ-
ſus, ſed ne longe exempla petamus ſaluator mundi
Jeſus xp̄s niſi poſt ſeuiſſimā crucis mortem cęlos
Luce.24. nō introiuit factus obediēs vſq; ad mortē, Qui ēt
in Euangelio Luce ait, oportuit xp̄m pati ⁊ ſic in-
troire in regnū ſuū, Beati quoq; omnes tranſierūt
per ignē ⁊ aquā, vt tandē reducerentur in refrige-
Math.5. riū, xp̄s etiam in Euangelio ait, Beati q perſecu-
tionem patiūtur, Beati eritis cū vos oderint homi-
nes. ⁊c. De illis autē q̄bus ſuccedunt bona cuncta
Job.21. proſpere dicit ſcriptura, Ducunt in bonis dies ſuos
⁊ in puncto ad inferna deſcendūt, Si igitur om-
nes ſancti tam veteris quā nouę legis, Quinimmo
⁊ ipſe xp̄s per multas tribulationes ⁊ aduerſitates
ingreſſi ſunt regnū dei. Quomodo ergo peccatores
Author cō illi qui continuo operātur mala, nullaſq; patiūtur
cludit itētū aduerſitates etiā ſi in fine vitę cōuertantur poterūt
ſtatim poſt mortem coronari in cęlis: nulla habita
pęnitentia de peccatis nec in hoc ſeculo nec in futu-
ro: Ideo neceſſe eſt dicere quod ſi peccatores nullā
pęnam patiuntur de cōmiſſis peccatis in hoc ſecu-
lo, illā pati debere in futuro, vt ſaluetur iuſtitia dei,
Quare neceſſe eſt purgatorium dari vel in hoc ſecu
Obiicit he- lo vel in futuro, in quo fidelium peccata purgantur
reticus. Nec valet dicere peccatores ſemper pati pęnam eo
quod peccatū eſt pęna peccati propter remorſuȝ cō-
Soluitur ſcientię, quoniam peccatores nō aduertunt erga cō-
obiectio. ſcientię remorſuȝ, Inmo letantur cū malefecerint
⁊ exultant in rebus peſſimis. Cum ideo ſancti qui

etiam non peccauerunt, penam variaſq; aduerſita tes paſſi ſūt i hoc ſeculo vt Job q ait Nō peccaui & i amaritudinib. morat̄ oculus meus, ſimilit̄ Tobia Joannes baptiſta & alii pariter, & ſancti qui peccaue runt vt Dauid, Paulus, Petrus, Magdalena, & quamplurimi, diuerſas pro peccatis paſſi ſunt pe= nas, vt regnū dei i ingredi mererētur. Quāto magis illi qui perſeuerant in peccatis toto tempore vite, & tantum in fine conuertuntur neceſſe erit pati penā & ſi non in p̄ſenti ſaltem in futuro, igitur de neceſſi tate purgatorium datur, nec valet inſtantia de latro ne q: tantum fuit vnus talis latro, q & etiā libenter ſuſtinuit crucē, pro ſuorū peccatorū pena. &c. Job.17.

¶ Quarto pro eadem concluſione ex diuinis ſcrip turis ſic formo rationē, Dominus. n. & ſaluator no ſter in Euangelio Matthei ait. Omnis q audit ver ba mea hec, & non facit ea, ſimilis erit viro ſtulto qui edificauit domum ſuā ſuper arenam, & deſcen= dit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domū illā, & cecidit & fuit ruina eius ma gna, Omnis autē qui audit verba mea, & facit ea, aſ ſimilabitur viro ſapienti, qui edificauit domū ſuā ſupra petram, & deſcendit pluuia, & venerunt flumi na, & flauerunt venti, & irruerunt in domū illam et non cecidit, fundata. n. erat ſupra firmam petram, Que autē fuerit hec petra, Paulus ad Corinth. clare oſtendit dicēs, Petra autem erat xp̄s, tūc ſic dico, Hec petra eſt fundamentū domus ſapientis, & hec petra eſt xp̄s, igitur xp̄s eſt fundamentum do mus ſapientis, ac ſpiritualis edificij, Jmmo totius Eccleſie vt ipſe teſtatur dicēs, & ſuper hanc petram edificabo Eccleſiā meā, Qd' etiā idem Apl's con= firmat dicens, Fūdamētū. n. aliud nemo poteſt po 4. princip lis ratio. Matth.7. 1. Cor. 1 Matth.1

nere.ſ.ſpūalis ędificij, fidei ac cęterarū bonarū opa
.Cor.3, tionū, pter id qđ poſitū eſt, qđ eſt xp̄s Jeſus, vnuſ-
qſq; aūt videat quō ſup ędificet, ſiqs aūt ſup ędifi
cat ſupra fundamētū hoc aurū, argentū, lapides p̄
cioſos, ligna, fenū, ſtipulā, vniuſcuiuſq; opus ma-
nifeſtū erit, ex qbus oib. euidēter liqt qđ tres ſunt
ſpecies hominū ędificātiū domū, p quā nō niſi bo-
na vel mala opa intelligere valemus. Aliq.n. ędifi
cāt domū.ſ.ſpūalē p bonas morales opatiōes, vt ſū
mi phi fecerunt ⁊ de facto faciūt iudei, pagani, ⁊ in
creduli, q licet ex opib. moralib bonis ędificēt quā
dā ſpūalē domū, qm̄ ipſa nō eſt fundata ſupra fir-
mā petrā.ſ.xp̄m vel fidē eius, iō pluuię, flumina. ⁊
vēti, q dei ſunt indignatiōes irruētes in domū illā
cadet videlicet in eor particulare vel vniuerſale iu-
diciū eternalit, ⁊ facta ē ruina magna eo qđ cecidit
dom⁹ ſimul cū fūdamēto p eternā eor dānationē.

De fideliū domo. ¶ Alij aūt vt ſapiētes, ⁊ fideles ędificāt domū ſu
pra firmā petrā.ſ.xp̄m ⁊ fidē ei⁹. At iſti ſunt in du
plici differētia, qdā.n.ſupra illud ſtabiliſſimū fun
damētū q xp̄s eſt ędificāt aurū.i.doctrinā ſanctā,
argentū, hoc eſt eloqa diuina teſte Pſal. Eloqa dn̄i
eloqa caſta argentū igne examinatū (lapides p̄cio
ſos).i.diuerſa gña ꝟtutū, qm̄ ſicut lapides p̄cioſi i
ſolubiles ſunt ab igne. Ita ⁊ illa eternalit pmanēt
ne cōſumenť ab igne in die mortis vel finalis iudi-
cij, Aliq ꝟo ſupra idē fūdamētū ſup ędificāt, ligna
Verus ſpan i itellectus. fenū, ſtipulā.ſ.pctā leuia ⁊ venialia, qr queādmodū
ille ſunt res cremabiles ita a ſimili huiuſmodi opa
mala patiunť ab igne. Jō ſubdit Apl's. Vniuſcu
iuſq; opus manifeſtū erit, Ecce loquiť de futuro ⁊
nō de tēpora'i pęna q̄ dať i p̄ſenti. Huiuſmodi.n.
verba Pauli ſunt maximope pōderāda, Inde ſe-

quitur dies.n.domini declarabit,q̄.n.eſt iſta dies? niſi illa de qua Propheta Iohel ait.Magnus eniʒ dies domini,⁊ terribilis valde (quia in igne reuelabitur) ⁊ cõſtat qđ ibi Apoſtolus non loquitur de igne pęnarũ temporaliũ,quia ſemper de futuro pfert ſermoneʒ (⁊ vniuſcuiuſqʒ opus quale ſit.ſ.an bonũ vel malũ ignis probabit) Ignis igitur futuri ſeculi noſtra habet pbare opera (ſi cuius opus manſerit quod superędificauit ſcilicet fidei fundamentũ mercedẽ ęternę retributionis accipiet) qm̃ aurũ,argentũ,lapides p̄cioſi,q̄ ſunt opa bona ⁊ virtuoſa ſanctoꝝ nõ poterũt ꝯburi ab igne,iõ ipſi mercedẽ accipiẽt quaſi velit dicere Apl's,Viri pfecti q̄ continue opati ſunt bona,nullaqʒ peccata mortalis comiſerũt, vel totaliter pęnitentiã de peccatis compleuerunt ꝓtinuʒ cũ moriũtur euolãt ad cęlos,vbi perpetuo p̄miãtur,nec ignem purgatorij patiũtur, Deinde ſequit̃ Apoſto.Si cuius opus arſerit.ſ.in igne,q: qui leuia peccata habuerit vel venialia,quę velut ſtipula ꝯſumẽtur,detrimentũ patiet̃.i.pęnaʒ ſuſtinebit,ipſe aũt ſaluuʒ erit,ſic tñ quaſi per ignẽ, per quẽ nõ niſi ignem purgatorij intelligere poſſumus,queadmodum etiam intellexerunt Auguſti, Hierony.Grego.Ambro. ac cęteri Eccleſię doctores illaminatiſſimi viri necnõ veri diuinarũ ſcripturarum interpretes.Nullus.n.alius ignis aſſignari poteſt,a quo quilibet fidelis peccator detrimentũ patiet̃,niſi ignis purgatorij a quo purgatuʒ ⁊ expiatus ſaluus erit aſcẽdens in gloriã beatoꝝ ⁊c.

Iobelis.2.

Apl's cõdidit purgatoriũ dari.

¶ Quinto ait.n.xp̄s in euãgelio.Qui dixerit verbũ cõtra ſpiritũ ſanctuʒ nõ remittetur ei nec in hoc ſeculo,neqʒ in futuro in qua ſentẽtia datur intelligi,quaſdã culpas in hoc ſeculo,quaſdã vero in fu-

5. Ratio.

turo relaxari ridiculū quippe eſſet dicere, Non remittetur ei in hoc ſeculo, nec in futuro ſi in futuro nulla eēt remiſſio, velut ſiqs diceret. Qui blaſfemauerit nomē dei nō comedet lapides, q̄ nō ſunt comeſtibiles. Igit̄ cōſtat ī futuro eē culpaꝝ remiſſionē, q̄ nō niſi ī purgatorio fieri pōt, quare nō tantū in pſenti, verū etiā in futuro purgatoriū dari decet.

Cōfirmat ratio. ¶ Præterea Apl'us ad Philip. inquit. In nomine Jeſu omne genu flectatur, cęleſtiū, terreſtiū, ⁊ infernoꝝ. Liquet aūt cęleſtes pariter ⁊ terreſtres creaturas ſimul laudare deū, q̄ aūt ſint illę infernales quę etiā laudant deum ⁊ genus flectunt nomini Jeſu, nō ſiqdem dānate vel exiſtētes in inferno dānatoꝝ. Quoniā potius ipſum iugiter blaſfemāt, igit̄ exiſtētes in purgatorio, Nullę. n. alię creaturę ſub terra valent genua flectere nomini Jeſu niſi huiuſmodi. Huic ēt ſententię fauet illud qđ ait Joā. ī Apoc.

Philip. 2.

Apoc. Nemo poterat neq₃ in cęlo, neq₃ in terra, neq₃ ſub terrā, apire librū, neq₃ reſpicere illū, Et paulo poſt. Audiui ingt Joā. Oēs creaturā q̄ in cęlo eſt ⁊ ſup terrā, ⁊ ſub terra, ⁊ q̄ ſunt in mari, oēs audiui dicētes ſedēti in throno ⁊ agno, Bñdictio, honor, gloria ⁊ poteſtas in ſecula ſeculorum: Amen.

¶ Triplicē hic ponit ordinē laudātiū deū. ſ. in cęlo beatoꝝ, in terra iuſtoꝝ, ſub terra purgandorū, qꝛ dānati nō laudāt deū nec bñdicūt ſedentē in throno vt ſupra oſtēſu₃ eſt, ait. n. ꝓpheta. In īferno aūt

Pſal. 6. qs cōfitebit̄ tibi, ⁊ infra nō mortui laudabūt te dñe

Pſal. 113. neq₃ omnes qui deſcendūt in infernū ⁊c.

Zacha. 9. ¶ Proinde Zacha. loquēs de xp̄o ait. Tu quoq₃ in ſanguine teſtamēti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo nō eſt aqua, q̄ro. n. de quo lacu loquatur ꝓpħa, ſiqdē nō de lacu inferni, qꝛ in ipſo nulla ē re

dẽptio, nec de limbo, q: ibi eſt refrigeriũ. Aqua. n. refrigeriũ importat, qm̃ ſolet anxios refrigerare, ſi- cut diues epulo ꝑ refrigerio petebat gutulã aquę, reſtat igitur dicere prophetã de purgatorio loqui.
¶ Rurſus Petrus loquẽs de xp̃o inqt Deus eũ ſuſcitauit ſolutis inferni dolorib. q̃ro igiẽ vt prius de quo iferno loquaẽ, de qbus ve dolorib. nõ qppe de iferno dãnatoꝝ cũ ibi nũq̃ ſolnãtur dolores, nec de limbo patrũ, q: ibi nõ adiunt dolores ſed cõſola tio vt liqt de Lazaro exiſtente in ſinu Abrač a quo Epulo refrigeriũ poſtulabat cui Abrahã, recordare fili q: recepiſti bona ĩ vita tua ⁊ Lazarus ſimiliter mala. Nũc aũt hic cõſolaẽ tu vero cruciaris, relingẽ ꝙ Apl̃m his ṽbis purgatoriũ intellexiſſe a quo xp̃s aĩas ibidẽ exiſtẽtes a dolorib. libauit, nec ꝺ dolorib. xp̃i põt itelligi q: venit ipſe ſoluere dolores nr̃os. Actuũ.2. Luc.16. Eſaie.52.
¶ Poſtremo teſtimoniũ p̃bet vniuerſa Eccleſia ca- tholica (cuius authoritas maior eſt oĩ humano iu dicio) dari purgatoriũ, Eo qꝺ ĩ hoc ordinauit cul tũ peculiarẽ diuinũ, quo ſuccurraẽ miſeris aĩabus idq̃ ſupuacuũ foret, ſi purgatoriũ nõ eẽt, ꝓpterea approbat pariẽ ⁊ comẽdat religioſũ illud opus piũ Jude Macha. Qui facta collatiõe. 12. millia drag mas argẽti miſit Hieroſolimã offerri pro peccatis mortuoꝝ ſacrificiũ, Bene ⁊ religoſe (inqt Ecc̃ia) de reſurrectiõe cogitãs niſi. n. eos q ceciderãt reſur recturos ſperaret ſupfluũ videreẽ ⁊ vanũ orare pro mortuis, ⁊ ĩ calce cõcludit, Sãcta ergo ⁊ ſalubris ẽ cogitatio ꝓ ꝺfunctis exorare vt a peccatis ſoluanẽ. Cõtra aũt negantẽ Macha. lib. inſurgit Hiero. d. Jpſuz nõ eẽ filiũ eccľię ſed ſpuriũ ſinagogę, quos Aug. vult eſſe canoni. 18. lib. de ciui. dei. quoꝝ doc- toꝝ approbatio maior ẽ oĩ hereticoꝝ reprobatiõe. Jterũ cõ[...] maẽ rõ.

¶ Ex manifeſtiſſimo Tractatu de Indulgentiarum elargitione Quartūdecimū ſingulare certamen.

De indulgentijs tantū ea pau=
ca ſunt a nobis dicēda, ⁊ de=
terminā̄da, q̄ in ſcripturis ſan
ctis reperiri poſſunt, oīa alia
p̄termittēdo, q̄ a doctorib. co=
rū ꝓpria authoritate ſcribun
tur, Indulgentia .n. grece in
dulgeo dicit̄ qđ ſignificat ob
ſequor, cōſentio, īſeruio, ⁊ facile cōcedo, vnde indul
gentia molis eſt ⁊ delicata ꝑmiſſio, q̄ ſeueritati op=
[…]id ſit in ponit̄, Eſt aūt indulgētia pęne relaxatio, q̄uis iu
[…]gentia. ſte ꝑ culpis ꝓprijs facere debuiſſet de theſauro Ec
cleſię ad diuinā iuſtitiā ꝑſoluēdā ſūpta. Circa aūt
huiuſmodi indulgētias .4. cōcurrūt cauſe, videlicet
efficiēs, materialis, formalis, ⁊ finalis. Prima nāq;
[…] idulgē ⁊ principaliſſima efficiēs cā deus eſt, q quoties ali
[…] .4. cur cui fideli remittit culpā ⁊ pęnā vt latroni in cruce,
[…] cauſę. toties ei indulgētias elargit̄. Hę aūt indulgentię
initiū habuerūt a deo in veteri lege vt Leuitici nar
[…]it.25. rat hiſtoria. Mādauit .n. deus ī lege vt poſt hebdo
madas annoꝝ annus ſequēs q erat .50. diceret̄ Iu=
bileus in quo anno multiplex fiebat remiſſio. Naz
remittebat̄ terra a cultura q̄r nō poterāt colligere, ſe
rere, ⁊ huiuſmodi, remittebat̄ ſeruitus hominū q̄m
tūc ſerui efficiebant̄ liberi, remittebat̄ inſuꝑ ⁊ debita,
nā poſſeſſiones vēdite ad priores poſſeſſores reuerte
[…]id ſit iu bant̄, ſimilit̄ ⁊ pignorate ⁊ alia q̄plura fiebant ad
[…]us. gaudiū ⁊ iubilationē, Iubileus nāq; leticia ē ſūma

q̄ vbis exp̄mi nō pōt,ſed voce daṫ itelligi,īō tūc tē-
poꝛis populi iubilabāt animi iocūditatē oſtēdētes,
q̄re annus iubilei ob multaꝝ tū maxime pn̄arū tē
poraliū remiſſionez merito appellabaṫ, ſed vt dicit
Apl's.Hec oia i figurā cōtingebāt illis,facta ſunt 1.Coꝛ.10
aūt pp nos, quaobrē iubileus ille pfectionē ſūpſit
a xp̄o,qñ.50.die poſt eius reſurrectionē fuit lex grē
7 amoꝛis data diſcipulis xp̄i in mōte ſion deſcēden
te ſpū.s.ſuper illos in ſpecie ignis,vñ merito canit
Eccleſia. Patrata ſunt hec miſtice, paſche pacto tē
poꝛe ſacro dieꝝ numero quo lege fit remiſſio,reſur
gēs nāqȝ xp̄s 7 apparēs eis dixerat. Accipite ſpūz Joan.20.
ſanctū quoꝝ remiſeritis pctā 7c. At ipſa.50.die co
pioſius receperūt grāz qua remiſſa ē eis oīs iniqui
tas quo ad culpā 7 penā p q̄ hō reuertiṫ ad poſſeſ
ſionē antiq̄ vite eterne depditā.Ecce xp̄s p ſpū.s.
miſſionē nō tm̄ conceſſit Apl'is indulgētiā hoc eſt
omniū pctoꝝ remiſſionē,quo ad reatū 7 penā,verū
ēt dedit eis authoꝛitatē alijs idulgēdi,ꝓus.n.moꝛ
tali carne inductus dixerat Petro ꝓmo ſūmo Pōti
fici.Nō dico tibi ſepties ſed vſqȝ ſeptuagies ſepties,
Septuaginta ſiqdē ſept. gñationes numerātur in Matth.18.
euāgelio Luc. a xp̄o vſqȝ ad Adā p̄mū omniū pa Luc,3.
trez.q.d.ſi oīa pctā qs haberet q̄ ab oīb.hominib.
cōmitti poſſunt oīa dimittunṫ,ita tñ vt ibidē dṫ ſi
fuerit cōuerſus 7 penituerit venia qppe nō daṫ niſi
coꝛrecto,Deinde hec poteſtas idulgētias elargiēdi
emanauit a xp̄o ad Apl'os 7 ab ipſis ad eoꝝ ſucceſ Actuū.8.
ſoꝛes,ſcribiṫ nāqȝ i actib.Apl'oꝝ. Qō cū audiſſent
Apl'i q erāt Hieroſo. q2 recepiſſet Samaria v̄bū
dei miſerūt ad eos Pe.7 Jo.q cū veniſſnet oꝛauerūt
ꝓ ipſis vt acciperēt ſpūz.s.nōdū.n. in queq̄ illoꝝ
ſupuenerat,ſed baptizati tm̄ erāt in noīe dñi Jeſu,

tūc īponebāt manus ſup illos ⁊ accipiebāt ſpūſ.s. Apři igitur ſup illos, q pꝛius baptiʒati erant quiſ bus iam remiſſa erat culpa imponebāt manus ⁊ ac cipiebant ſpm̄ ſanctū. Quid eſt.n.poſt culpę remiſ ſionē recipere ſpiritū ſanctū, niſi eius gratiā hoc eſt totius penę indulgētias? Si igitur Apoſtoli ha buerunt authoꝛitatē alijs concedendi indulgētias hoc eſt penę remiſſionem, Cur ⁊ eoꝛum ſucceſſoꝛes hanc non habebunt poteſtatem? ⁊ p̄cipue ſūmus pō tifex verus Petri ſucceſſoꝛ, Cum omnis poteſtas a xp̄o collata apoſtolis tranſlata ſit in eoꝛum ſucceſſo res, Habent igitur Epiſcopi ⁊ Cardinales autho ritatem tum maxime pꝛimus pontifex relaxandi pę nas pꝛo peccatis debitas cōmiſſis, ī toto vel ī parte, vel eas in aliud opus bonū cōmutandi, pꝛo q̄bus ſi quis non ſatiſfacit in p̄ſenti per opera bona in ſta tu gratię facta, vel per pęnitentias iniunctas, ſeu in dulgentiarum ſuffragationē in purgatoꝛio poſtmo dum eas luet (ſi tamen in gratia decedat) ⁊ hec de efficienti cauſa.

¶ Materia indulgentiarū p̄cipue ſunt xp̄i opera q̄ ſimul erant meritoꝛia ⁊ ſatiſfactoꝛia, Meruit ſiqui dem ſibi ⁊ nobis, Sibi qppe q̄ per paſſionis humi
Phil.pp.2. litatē, reſurectionis gloꝛiam meruit, iuxta illud Hu miliauit ſemetipſum factus obediens vſq̧ ad moꝛ tē crucis, pp̄ qđ deus exaltauit illū.⁊c. Nobis ve ro quoniā vt idem ait Apřs ſi.n.vnius delicto moꝛ tui multi ſunt, Multo magis gratia dei ⁊ donū in gratia vnius hominis Jeſu xp̄i in plures abunda uit. Et paulo poſt, ſicut.n.per inobedientiā vnius
Ro.5. hominis peccatoꝛes conſtituti ſunt multi, ita ⁊ per vnius obeditionem iuſti conſtituentur multi, Sa
Petri.2. tiſfacit inſuper non autem pꝛo ſuis q̄ peccatū non

fecit, nec inuẽtus eſt dolus in ore eius, Sed pro noſtris peccatis, vt liquet in multis ſcripturarum locis, Ipſe.n. vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, Attritus eſt propter ſcelera noſtra. Et infra; omnes nos quaſi oues errauimus, ⁊ poſuit dñs in eo iniquitatem omniũ noſtrũ, Itẽ Apoſtolus ad Ephesi. Chriſtus tradidit ſemetipſum ꝓ nobis bo ſtiam ⁊ oblationẽ deo in odorẽ ſuauitatis, Petrus inſup ait Peccata noſtra pertulit in corpore ſuo ſuper lignũ. Et Joãnes, ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris. ⁊c. Ita pariter de ſanctorum operibus ⁊ paſſionibus ſentiendum eſt, q̃ quatenus meritoria erant vltra condignũ remunerata cũ apoſtolo fatemur. Quatenus vero ſatiſfactoria aut pęnalia etiã innumeros ſanctos cõſtat longe plus ſatiſfeciſſe aut paſſos eſſe, quã pro ſuis peccatis debuerun', vt claret de Job, Hieremia, Virgine glorioſa, Joane bapriſta ⁊ alijs, Qui non ſolum pro ſe, verum etiã pro corpore xpi, qd' eſt eccleſia ſatiſfecerunt, Reſiduum igitur ſatiſfactionis per indulgentiarum theſaurũ nobis applicatur, qd' ad maximam cedit gloriã ſãctorum, Unde eſt ſciendũ; quod quodlibet opus bonum cuiuſlibet hominis exiſtentis in gratia tria p̃cipue operatur, videlicet remiſſionem peccatorum, Augumentum gratię hic, ⁊ glorię in futuro, de primo ait Angelus ad Tobiam, Bona eſt oratio cuꝫ ieiunio ⁊ eleemoſyna, magis quam Theſauros auri recõdere, qm̃ eleemoſyna a morte liberat, ⁊ ipſa ẽ q̃ purgat peccata ⁊ facit inuenire vitam ęternã. Itẽ Daniel ad Nabuc. peccata tua eleemoſynis redime, ⁊ iniq̃tates tuas miſericordijs pauperũ, Dominus quoqꝫ in Euangelio Date eleemoſinam ⁊ omnia munda ſunt vobis, igitur opus eleemoſyne bonuꝫ

Eſaię. 53.
Ephe. 5.
1. Petri. 2
1. Joã. 2.
Nota
Tobię. 12
Dani. 4.
Luc. 11.

remi[illegible]tit peccatorũ pęnas, de ſecundo vero, ait apo
al.4. ſtolus fides eſt q̃ per charitatem operatur. Et ille
[illegible]s.2. idem ad Ro. Gloria honor ⁊ pax omni operãti bo
num Igitur maior gloria honor ⁊ pax ⁊ ex cõſequẽ
ti maior gratia magis operanti bonum, de tertio ait
propheta. Retribuet mihi Dominus ſecundum iu
ſal.17. ſtitiam meam. Ideo ſecundũ maiorem iuſtitiam ma
iorem recipiet retributionem, Salomõ quoq;, Om
ccle.16. nis miſericordia faciet locũ vnicuiq; ſecundũ me=
ritũ operum ſuorũ, Et dominus in Apoc. Merces
poc.22. mea mecũ eſt reddere vnicuiq; ſecundũ opera ſua.
¶ Igitur ſecundum maiora opera maiorẽ reddet
ala.6. mercedem, Apoſtolus deniq;. Que ſeminauerit ho
mo hęc ⁊ metet. ſ. in fine, Cũ autem qd'libet opus
bonum nũquã ſua proprietate careat, ideo ſancti il
li quinũquã actualiter peccauerunt vt Hieremias,
virgo glorioſa, Joannes baptiſta pariter, ⁊ apoſtoli
poſt ſpiritusſancti miſſionem, vel alij qui ſi peccaue
runt ſufficientiſſimam egerunt pęnitentiã de commiſ
ſis, qui tamẽ multa operati ſunt bona, Que quidẽ
opera cum deberent eorũ peccatorum remittere pę
nas, quibus per alia remiſſa ſunt vel quia forte non
peccauerunt. Huiuſmodi opera ſeu merita reſeruã
tur pro corpore Chriſti. ſ. Eccleſię ad remittendum
aliorum peccatorũ pęnas, Merita igitur Chriſti pa
riter ⁊ aliorũ ſanctorum ſuperflua, non. ſ. quãtũ ad
gratię ⁊ glorię augumentum ſed quantũ ad pena=
rum remiſſionem verũ Theſaurũ eſt Eccleſię. Dixi
.n. qd' nũquã opus aliquod bonũ caret ſua virtute
⁊ proprietate qd' eſt peccati remittere pęnas, Et ſi
non illius q operatur huiuſmodi bonũ reſeruatur
pro pęnarum alterius remiſſione, Et ſic magnum
eſt accidentale gaudiũ cuilibet ſancto, cũ ſit qd' ſatiſ

factio ſua ſoluit alterius peccatorũ pęnas ꝛ hęc de indulgentiarum materia.
¶ Forma indulgentiarũ intẽtio eſt ſũmi pontificis vel alterius, Papa nãqꝫ habet Theſauri Eccleſię claues, ideo qbus vult remittit peccatorũ pęnas ꝑ indulgentiarũ elargitionẽ, non ſua ſimplici poteſtate, ſed meritorũ xp̄i virtute ac aliorũ ſanctorũ, Quare interdũ dat plenariaꝫ indulgentiã, nõnunquam vero remittit tantũ tertiã partẽ, Aliquãdo autẽ maiorem vel minorẽ partẽ prout ſibi placet. Indulgẽtiarũ igitur forma eſt ipſius dantis intentio vel forma bulle Unde ſolet cõmuniter dici indulgẽtię tãtum valent quãtuꝫ ſonant, Ideo diligenter eſt attẽdendus tenor earum ꝛ obſeruandus.
¶ Finis indulgentiarum eſt pro culpis pęnarum remiſſio in toto vel in parte Ad hoc.n, ordinat omnis indulgẽtia ſiue particularis ſiue vniuerſalis ad remiſſionẽ penę tẽporalis debite pro peccatis cõmiſſis partialẽ vel totalẽ, pro qua ſiquis nõ ſatiſfacit ĩ ꝑſenti per pęnitentiã ꝛ opera bona in gratia operata vel ꝑ indulgentiarũ ſuffragationẽ neceſſe eſt illã in purgatorio pati. At plurimũ aduertendũ eſt qđ cõmuniter de indulgẽtijs plenarijs ſolet fieri q̃daꝫ indiſcreta ꝛ falſa locutio.ſ. de culpa ꝛ pęna, Huiuſmodi.n. locutio proprie non eſt vera qꝛ culpę ſolus remiſſor eſt deus ꝓpria autho. Juxta illud qđ dñs ait ꝑ Eſaiã. Ego ſolus deleo iniqtates tuas pp me: met ipſũ: Itẽ ſolus deus dat gratiã ꝛ gloriã, Ergo ipſe ſolus remittit culpã, Ideo falſe dicuntur indulgẽtię de pęna ꝛ culpa cũ etiã omnis indulgẽtia, q̃ tantũ eſt remiſſio pęne ꝑſupponat remiſſionẽ culpę ꝑ cordis cõtritionẽ ac oris cõfeſſioneꝫ, Põt tñ ſic ſaluari dicta locutio, vt remiſſio culpe referat ad con Eſaie.43

tritionē et cōfeſſionē, q̄ p̄exigitur ad cōſequēdā in dulgētiā. Remiſſio autē p̄ne referatur ad effectū indulgentię, patet igitur qualiter finis indulgētia rū eſt tantum temporalis p̄ne remiſſio, Ex his igi tur omnibus ſequitur

¶ Concluſio Unica.

PErtinaciter fateri indulgentias non valere ad remiſſionē p̄ne, habitis debitis circūſtantijs, vel ſummum Pontificem non poſſe concedere ple= nariam indulgentiam, hereticum eſſe cenſemus, cō tra fidei veritatem ac vniuerſalis Eccleſię determi= nationem.

¶ Concluſio hęc claret ex dictis, poteſt tamen ſic confirmari, quoniam quilibet Chriſti fidelis profi tetur ſanctam Eccleſiam catholicam, ſanctorum cō munionem, remiſſonem peccatorū, In quibus ver bis comprehenduntur omnes effectus gratię per ſa cramenta ac cōmunicationem meritorum bonorū per charitatem cum relaxatio p̄ne q̄ fit per indul= gentias initatur meritis Eccleſię ꝛ precipue paſſio nis Chriſti: quare ꝛc.

¶ De mendi=

¶De mendicantibus ⁊ concionatoribus
Quintadecima per Unicam Cōclu
ſionem litteraria pugna,

Utilis difficultas.

AN mendicātibus validis
erogāda ſit eleemoſyna,
Ad quā difficultatē nega
tiue reſpondent moder= 1.Hereticorū rō.
niores hęretici,qm̄ talib.
potētibus laboribus ſuiſ
releuare indigentiā nō eſt
danda eleemoſyna,qbus
ſimpliciter ꝓhibetur mē
dicatio qđ ſic probant. Illi.n.qui tenētur laborare
ad pelendā indigentiā non debent accipere eleemo
ſynas, Sed ad labores tenentur omnes validi,iuxta
illud Gene.dictū ad Adā ⁊ poſteros,in ſudore vul Gen.3.
tus tui veſceris pane tuo, in laboribuſ comedes ex
terra cunctis diebus vitę tuę . Ad idem etiam fa=
cit illud Apl'i, Si qs non vult operari nō māducet, 2.Theſa.3
Frequēter deniq; in Epiſtolis ſuis,fideles ad labo
res manuum hortatur,ſeipſum ꝓferens exemplum
fidelibus qui victū manibus querebat.

¶ Preterea validi mēdicātes eleemoſynas paupe
rum rapiunt ⁊ pauperes ſpoliant,cū ea mendicāt q̄ 2.Ratio.
pauperibus debentur.⁊c. Sed pro illius difficulta
tis declaratione decet aliquorū doctorū ſua recenſe= Reſponſio
re dicta,Aliaq; per alios inculēter elaborata in me
dium adducere,vt ſciatur euidenter aduerſus aqui
lonares hęreticos,quibus congruit mendicare,⁊ q
bus non,⁊ qui inſuper ſunt mendicātes qui rapiūt

bona pauperū, ⁊ qui nō, Proinde quos decet mani bus laborare, quos vero nō, pro qbus omnibus ponitur hec cōcluſio.

Actuū.2. ⁊.4.

Decet, qnimo meritoriū ē omnia relinquere ⁊ effici pauperē pp deū pro q̄ omniū poſſeſſoꝝ renūciatione ſequit̄ neceſſitas mendicādi vel laborādi. ¶ Prima Cōcluſionis pars clare in ſcripturis ſanctis habet̄. Nā hoc iſtruxit doctrina ⁊ vita xp̄i, inſinuat quoqꝫ Aploꝝ ꝯuerſatio, omniūqꝫ primitiuę eccleſię fideliū, qbus erant omnia cōmunia, nec qſquā aliquid eſſe ſibi propriū dicebat, Hoc inſup eſt conſiliū euāgelicę perfectionis vt ſcribitur In euangelio Matth. Si vis perfectus eſſe (inquit dñs adoleſcenti) vade ⁊ vende oia q̄ habes ⁊ da pauperib. ⁊ ſequere me ⁊ habebis Theſaurū in cęlo. Secūda vero concluſionis pars liquet, quoniā omnis homo tenetur vitā ſuā ſuſtentare neceſſario victu ⁊ veſtitu. Ne ſit ſui ipſius occiſor renuncians omnib. ⁊ nihil propriū habens, Ideo tenetur acquirere victum ⁊ veſtitum, ⁊ cū non ſit alius modus acquirēdi niſi mendicando vel laboribus ſuis acquirendo, igitur ad alterum illorum tenetur quare. ⁊c.

Matth.19

Quot modis cōtingit mendicare.

¶ Sed vt clarius agnoſcatur qs ad quē iſtorū teneatur, ſciendum eſt qđ tripliciter contingit mendicare, primo ex neceſſitate naturę, vt dū quis petit ab alio qđ per ſe habere nō pōt ob nimiā paupertatē, ſeu infirmitatē vel vtrūqꝫ, ⁊ hic ſiquidē modus miſerabilis, ⁊ tollerabilis ē, q etiā per patiētiā fit laudabilis ⁊ meritorius, ſicut legit̄ de Lazaro mēdico ⁊ infirmo iacēte ad diuitis ędes, qui mortuus portatus eſt ab Angelis in ſinu Abrahę, Ex quo colligitur mendicitatē ex neceſſitate proueniētem occaſionem eſſe directiuam in vitaꝫ ęternā, iuxta qđ dicit

Luc.16.

xp̄s. Beati pauperes ſpū qm̄ ipſoꝝ eſt regnū celoꝝ. Matth.5.
¶ Secundo modo qs mēdicat ꝑ otio fouēdo vel pro lucro cumulando, vel vtroqꝫ modo, ⁊ hec qdeꝫ mendicatio valde turpis ⁊ culpabilis ē, de qua Ambroſius de offici. lib.2.c.16. Veniunt inquit valiſdi nullā cauſaꝫ niſi vacandi habētes, ⁊ volunt ſubſidia euacuare pauperū exhinanire ſūptū nec exiguo contenti maiora querunt, ambitu veſtium captātes petitionis ſufragiū, ⁊ nataliū ſimulatione lucrātes, licitantesqꝫ incremēta queſtuū. ⁊c. Iſti ſunt profecto quibus non licet mendicare qui ⁊ eleemoſynas pauperū rapiunt, ⁊ quos decet manibus laborare qđ ⁊ ſi ſpecialiter de iſtis loquātur Lutherani, non aūt vniuerſaliter de omnibus equidē benedicūt, Tertius modus mēdicādi eſt ſupererogatiuus iuſtitie cū.ſ.quis mendicat pro xp̄o venerando, ⁊ ꝑximo edificando venerādo.ſ. per imitationem ⁊ cultus exhibitionē, per imitationē quātuꝫ ad contemptū ſui ⁊ vilificationē ſiue abiectionem, qđ xp̄s prudentiſſime fecit, vñ Hieronimus ēſto vilis quātum potes nūqꝫ xp̄o vilior eris, Laudabilis eſt huiuſmodi mēdicatio voluntaria qua quis ſe exponit vt Redemptori ſuo ſe cōformet ⁊ vt cultui diuino mēte liberiori aut euangelizatione vacet (depoſita ſeculi ſolicitudine) vt proximū edificet ⁊ prouocet ad pietatē, Ex his igitur patet q̄ mendicatio eſt reproba, q̄ tollerabilis, q̄ ue laudabilis ⁊ meritoria.

Ambro.

Contra validos pauꝑtatem ſimulantes.

¶ Sed de labore manuū iterū ſciendum eſt, qđ labor manuū ad tria principaliter ordinatur, Primo ad otiū vitandū, qm̄ ſicut docet Apl's faciendum eſt a vobis aliquid operis, vt diabolus ſemp inueniat vos occupatos, ne ex ocioſitate veſtra aliqueꝫ intrā

Cor.6. di; aditũ ad animas veſtras valeat inuenire. Secun do ad corpus domãdũ vt idem ad Corinth. Teſta tur Apl's, enumerãdo ea quib. corpus caſtigatur. ſ. in laboribus in ieiuniis in vigiliis in caſtitate. ꝛc.

ctuũ .20. Tertio ad victũ querendũ, vt ille idem in actib. ait Ad ea q̃ mihi opus erãt, ꝛ his q mecum ſunt miniſtrauerunt manus iſte Ad Theſa. quoqꝫ operamini manibus veſtris ſicut p̃cepimus vobis, ꝛ vt honeſte ambuletis ad eos qui foris ſunt ꝛ nullius aliquid deſideretis.

Thes.4.

¶ Sed de paupertate rurſus conſiderandũ eſt duplicẽ eſſe paupertatẽ ſimulatã. ſ. ꝛ verã, q̃ adhuc diuiditur ĩ paupertatẽ videlicet illatã ex neceſſitate, ꝛ in voluntariã, de prima nãqꝫ paupertate ſimulata, cũ ſit totaliter abhorrenda ꝛ abiciẽda nõ loquimur in p̃ſenti; De paupertate vero ex neceſſitate illata ſic diſtinguendũ eſt, aut talis paupertas non põt releuari per laborem pp infirmitatem aut debilitatẽ ſeu defectũ materię, aut loci, ꝛ huiuſmodi, tunc claret qd' habentibus talẽ paupertatem licet mẽdicare, quibus etiã ex diuino p̃cepto debetur eleemoſyna a fidelib. Si autẽ talis paupertas poſſit releuari per laborem, ꝛ tamen tales nõ laborant, aut pp cauſam minus rectã puta pigritiã, vel otij amorem ꝛ huiuſmodi, quibus profecto non licet mendicare, nec debetur eleemoſyna (neceſſitatis caſu dũtaxat excluſo) ꝛ de huiuſmodi Apoſtolus loquitur dum ad labores manuales eos hortatur ĩ diuerſis ſuarũ Epl'arũ locis, Aut tales non laborant ex Rationabili cauſa, vt. ſ. expeditius, ꝛ liberius in laboribus ſpiritualibus ſe exercere poſſint, ꝛ vt ſine impedimento, orationibus, ſtudijs, p̃dicationibus, deuotionibus, ac diuino cultui aliiſqꝫ ſpiritualibus exercitiis,

[margin: ...e multis ...ici paup... ...te.]

vacare valeāt, tales inquā ad corporals labores nō tenētur, Ait.n.dñs in euangelio Luce. Sine mortuos ſepelire mortuos ſuos vbi docet minora bona pp maiorem vtilitatē eſſe pterimittēda, Maius autē eſt peccatorū aīas pdicando ſuſcitare quā corpora mortuorum in terra abſcondere, pp qd' dixerunt apl'i. Non eſt equū nos derelinquere verbū dei ⁊ miniſtrare mēſis, Itē non eſt equū relinquere ſpiritualia ⁊ ſeruire mēſis.i.corporalibus laboribus cū ſpiritualiū negligētia, Erant tñ Apoſtoli corpore validi, Sic pari ratione dicēdum eſt de omnib.q ſunt pauperes paupertate voluntaria, q: aut eorū paupertas non pōt releuari p laborē tūc dubiū nō ē qn poſſint mendicare ac eleemoſynā accipere, Si autē pōt per laborē releuari de factoqȝ releuatur hoc eſt ſi renuntiātes omnibus pp deū, manuū labore victum acquirūt, horū altiſſima eſt paupertas, ſicut illa pauli q licet diligentiſſime pdicationi inſiſteret laborabat tñ manibus in arte ſcenofactoria, Si vero paupertas nō releuatur labore aut ex cauſa irrationabili puta ex inertia vel otio, tunc eis non debetur eleemoſyna, nec licitū eſt mēdicare, Siquidē illi pauperū bona rapiunt. Aut ex cauſa rationabili, puta ob pdicationē, ſtudium, orationē, ⁊ pp cetera ſpiritualia bona. Tunc decet eos mēdicare ac eleemoſynas querere, Tenenturqȝ diuites eis ſubuenire ex xp̄i pcepto. Ex quibus omnibus cōſtat qui ſunt illi pauperes validi qbus non cōgruit mendicare qui ⁊ bona pauperum rapiunt pp eorū inertiā, laſciuiam, ⁊ otiū, cū nullā vtilitatem rei publice afferāt, illi gp pe laborare tenētur, Cōſtat inſup ex dictis, qui ſūt illi mendicantes, quos decet eleemoſynas querere, qui etiam non tenentur laborare manibus, omites

Luc.9.

Actuū.6

Atuū.1

Ex dicti quitur ſitum.

res minora pp maiora bona, ⁊ p̄ conſequēs p3 reſpō
ſio ad hereticorū rationes, ⁊ ad illud ad Adam.ſ.in
Ad primaș rationē reſ- ſudore vultus tui.⁊c. Dicitur qđ illa verba dn̄i ma
gis ſunt nunciantis penā, quā p̄cipientis pro pecca
pōſio. to ſatiſfactionē, Nec ex illo ſequitur qđ quilibet ho
mo obligetur ad laborādū ex neceſſitate p̄cepti alias
ſequeretur qđ ad agriculturā teneretur de qua dn̄s
ibidem facit mentionē. Et ideo qui habet alias vn
de licite poſſit viuere non tenetur manibus operari
Quare non eſt ſimpliciter neceſſarium pauperibus
validis laborare manibus, niſi dum aliter neceſſita
Ad.2.rōnē ti ſue ſubuenire non poſſunt, Ad illud etiā de apl'o
Dicendū eſt ꝙ apl's p̄cipit laborē manuū aliquib.
pſonis pp cauſas ſpeciales, vt ſcilicet furtū ꝓhibere
tur, ⁊ alienarū rerū concupiſcētia, necnon pp iner
tiam fugiēdam, laſciuiā ⁊ ociū, Ubi autē ille fini
Ad.3.rōnē les cauſe non ſunt, p̄cepta non habent locū. Ad vlti
mū igitur dicitur qđ validi mendicantes nō ſpoliāt
alios pauperes q2 nō recipiunt qđ eis nō licet, Ha
bent.n.fas petēti neceſſaria, nec tenentur corporali
ter laborare vt dictum eſt. Quare tādem concludi
mus indiſcretam eſſe multorū Lutheranorum re
prehēſionē reprehendentiū tāquā validos mendi
Cōtra indi- cantes eos qui paupertatē elegerunt omnibus re
ſcretā luthe- nūtiatis. Et ſimul habitāt in ciuitatib. aut ſiluis nō
ranorū rehe- in certi otio ſed certis ⁊ determinātis horis orationi
hēſione. bus intēdūt, ac huiuſmodi deuotis exercitijs. Reli
qui vero diligēter laborāt exercētes opera ſimplicia
parū a deuotione diſtraentia, ⁊ dū hec nō ſufficiunt
mendicata eleemoſyna ſue neceſitati ſubueniūt, nō
ſunt igitur tales detractionib. lacerādi ſed omni fa
uore ⁊ charitate, tāquam Chriſti imitatores ⁊ Euā
angelice paupertatis cultores proſequendi:⁊c.

Mendicātes p̄ alijs omni tépore oībusq́ʒ diebꝰ ⁊ horis laborāt in Ecclesia dei ꝑ animarū salute, dū assidue dant operaʒ missarū celebrationib. ceterisq́ʒ diuinis officijs, vacātq́ʒ cōtinuis studijs, lectionib. disputationib. incūbunt ne cōfessionib. admonitionib. exhortatiōib. sacramētoꝝ administrationib. ac īfirmoꝝ visitationib. ⁊ qd̄ gloriosius ⁊ dignius ē cōcionādi officio omni studio ⁊ indefesso labore maximopere intendūt, qd̄ qdé cōcionādi officiū, licet fuerit a xp̄o principaliſſ. Ap̄lis cōmissum, eorūq́ʒ successorib. principalib. s. Ecclesie p̄latis, Nihilominus forte ob nimiā eius difficultaté excessiuūq́ʒ laboré, primi Ecclesiaꝝ p̄lati, qbus p̄mo incūbit officiū p̄dicādi, vt pascāt oues suas, ipso nō exercent (paucis dūtaxat exceptis) q̄re trāslatū est ad regulares inferiores sacerdotes, p̄cipue aūt ad pauperes mēdicātes ⁊c. Sed vt sciat quāte dignitatis ⁊ excellētie sit huiusmodi cōcionādi officiū, in quātaue reuerétia ⁊ honore cōcionatores mereātur haberi, qualiterq́ʒ laborare d̄beāt ī vinea domini summopere cōsiderande sunt (pro vt diuine attestanť historie) concionatorum appellationes.

Debite mendicātiū laudes.

¶ Primo nāq́ʒ in sacris literis cōcionatores Apostoli. i. missi merito nūcupātur, qd̄ sic clare ostēdit, Ap̄ls. n. allegās ꝓphetā Johelé dicenté. Oīs. n. q̄cūq́ʒ inuocauerit nomé dn̄i saluus erit, statim subdit, quō ergo inuocabūt in qué nō crediderunt? Et si Johel ꝓpheta dicat. Necesse est credere, Ap̄ls immediate subiūgit, Quō credēt ei qué nō audierūt? Et si iterū ꝓp̄ha dicat, Oportet sigdé audire, confestim subinfert Ap̄ls, Quō audiét sine p̄dicāte? Et si rursus Johel ꝓpheta dicat, Necesse est p̄dicare,

Johelis. 2. Ro. 10.

Pulcherrimus inter Johelem ⁊ Paulū dialogus.

deniq; ↄcludit Apl'ts.d. Quō ꝟo p̄dicabūt niſi mit tant? quaſi velit dicere, Nemo audeat p̄dicare niſi a deo vel a xp̄o ſeu a ſuperiore autboritatē babente immediate ad p̄dicādū; mittat, Dicunt igit̄ cōcio

4. cōciona= natores Apl'i, i. miſſi, Apl'ts. n. gręce, latine of miſ=
tor genera ſus, Sed eſt notandū. 4. Apl'or ſeu cōcionator ge nera eſſe. Primū genus ē illoꝝ q̄ imediate mittunt a deo, vt fuerūt ꝓpbetę veteris teſtamēti, quoꝝ pri mi fuerūt Moſes ⁊ Aaron, q̄ dei iuſſu miſſi fuerūt vt populū ſuū de Pbaraōis iugo ereptū ab Egypti finib. educerēt ad ſacrificādū in deſerto, ⁊ vt tādem terrā ꝓmiſſionis ingrederet, Sic cōcionatores bis tēporib. tenent peccatores ad pęnitētiā cōpellere, ꝺ diaboli ſeruitute ī libertatē gr̄e reducere, ac de ter renis ſecularibuſq; negotijs ad cęleſtiū meditatio=

Eſaie. 6. nem iugiter excitare.

¶ Preterea Eſaias ꝓpbeta cū ſe ab angelo carbo= nis de altari ſumpti tactu purgatū aīaduertiſſet, ⁊ dn̄s diceret, quē mittā ⁊ qs ibit, ſtatī; ille ſe obtulit d. Ecce ego ſum mitte me, qꝺ vſurpare nequaq̄ au ſus fuiſſet niſi ſe prius a delictoꝝ inquatione pro= ſus expiatū agnouiſſet, Sic carere debet omni vitio quilibet cōcionator qui alioꝝ prauitatem paratus

Prouer. 10 eſt corrigere, vt auditores tum verbis tum exemplo prouocet ad emendationē vitę. Labia. n. iuſti vt in prouerbiis dicitur, erudiunt plurimos.

¶ Hieremias quoq; inmaturā etate; excuſans ſe

Hiere. 1. a p̄dicationis officio clamat a a a Dn̄e Deus Ecce neſcio loq̄ q? puer ego ſu; Noli inq̄t dn̄s dicere q? puer ego ſu;, q̄m ad oīa q̄ mittā te ibis ⁊ vniuerſa q̄ cūq; mādauero tibi loq̄ris, Ne timeas a facie eoꝝ, q? ego tecū ſum ⁊ eruā te, deniq; miſit inq̄t dn̄s ma nū ſuā ⁊ tetigit os meū ⁊ dixit, Ecce dedi ꝟba mea

in ore tuo, Ecce cõſtitui te hodie ſup gẽtes ⁊ ſuper regna, vt euellas, ⁊ deſtruas, ⁊ diſpdas, ⁊ diſſipes, ⁊ ędifices ⁊ plãtes, Ita qlibet cõcionator ad p̃dicationis opus electus nulli rei diffidat, nihil trepidet, oia aderunt cui aderit deus, ſtudeat.n.vt euellat ⁊ de= Cõcionatoris officii
ſtruat hominũ vitia. Plantet aũt ⁊ ędificet virtutes ad inſtar Hiere. ꝓphetę ⁊c. Ezechiel inſup miſſus a dño immediate fuit, cui libere vaticinãdi pſtitit audatiã.d. Tu ergo fili hominis ne timeas eos, neqꝫ ſermones eoꝝ metuas, cui etiã ꝓ cibo dedit dñs volumen intus ⁊ foris ſcriptũ, Ita cõcionator exteriorẽ ſcripturę ſenſum, pariter ⁊ interiorem myſticãqꝫ ſententiã auditorib. ꝓferre debet, ⁊ ſic tñ diuinaꝝ ſcripturarũ volumen cõcionaturus accedere debet, vt cũ Ezechiele dicere poſſit, Comedi illud ⁊ factũ Ezechie.
eſt in ore meo ſicut mel dulce, vel cũ Dauid, Quam Pſal.
dulcia faucibus meis eloqa tua ſup mel ori meo.

¶ Proinde Danielis adhuc infantis ſpũs ſuſcita= Daniel. 1
tũ legimus, ⁊ puero iudicãte dãnatos ſenes, ſpũs.n. vbi vult ſpirat ⁊ qb. vult lumẽ ſapiẽtię ſuę ĩfundit.

¶ Rurſum Jonas ad Niniuitas ꝓphetare iubet Jonę.4
⁊ fugit, nauigat, tẽpeſtate cõcutit, ĩ mare pcipitat, a piſce degluditur, ſed cito pęnitens liberat, moręqꝫ dño gerẽs p̃dicat, ⁊ Niniue q̃ mox ſubuertẽda erat, auditis ꝓphetę verbis pęnitentiã ęgit, deum placauit, quare ſeruata fuit.

¶ Deniqꝫ Joan. bap. imediate mitit a deo, clamat Matth.3
in deſerto. Pęnitentiã agite appropinquat.n.regnũ cęloꝝ. Phariſeis inſultat dicẽs. Genimina viperaꝝ quis demõſtrabit vobis fugere a vẽtura ira? Remediũ deinde ſubiũgens ait, facite ergo fructus dignũ pęnitentię. Poſtremo ꝓponit iuſtis p̃miũ, impijs vero pęnã dicẽs. Cõgregabit dñs triticum

ĩ horreū. Paleas aūt cōburet igni ĩ extinguibili ſic
qlibet cōcionator Joā. exēplo hoc idē facere tenet.
attb .10. ¶ Secundū cōcionatoꝝ genus eſt illoꝝ q̄ imediate
uc.10. mittunt a xp̄o vt fuerūt. 12. Apl'i ⁊. 72. diſcipuli vt
arci vlti. liq̄t in euangelio Matth. Luc. Marci, q̄bus dixerat.
Rogate dominū meſſis vt mittat operarios ĩ meſſē
ſuā ꝓut alibi oſtēſum eſt. Tertiū genus eſt illoꝝ q̄
mittunt a ſuꝑiorib. authoritatē hn̄tib. ad diuerſos
populos cōuertēdos, ꝓut dn̄s interiori lumine ordi
nat ⁊ diſponit. Quartū genus eſt illoꝝ q̄ tantū a ſe
metipſis mittunt, vt ſūt pſeudoprophete ⁊ pſeudo
Apoſtoli ⁊ alii heretici dicentes. Hec dicit dn̄s, cū
nec per ſe nec per alios dominus miſerit eos.
¶ Secūdo cōcionatores in diuinis l'ris celi meri=
to appellātur ꝑꝑ puritatē, motū, influentias, ⁊ al
titudinē, qm̄ ꝑmaxime influunt in īferiores ſimpli
ces homines, loquūturq; de miſteriis altiſſimis de
ſaie.63. q̄bus dn̄s ꝑ Eſaiā ait. Ecce ego creo celos nouos ⁊
terrā nouā. i. p̄dicatores ac auditores nouos. Ter
ſaie.5. tio dicunt nubes vt idē dn̄s ꝑ Eſaiā. Mādabo nu
bibus vt pluāt. i. p̄dicatorib. vt ſacraꝝ l'raꝝ doctri
nā pluāt, Et infra q̄ ſunt iſti. i. cōcionatores q̄ vt nu
bes volant modo in vno loco modo ĩ alio, ꝓut pla
ſal.44 cet ſpiritui. s. Quarto principes, teſte Dauid. Pro
patrib. tuis nati ſunt tibi filii cōſtitues eos princi=
pes ſuꝑ oēs terrā, Apl'i nāq;. i. cōcionatores dicun
tur principes, qꝛ cōſtituti ſunt a deo ſuꝑ miniſteriū
verbi, habent. n. ipſi cū ſint doctores ꝓphetare, hoc
eſt legere, declarare, gloſſare, ac interp̄tari euāgeliū
xp̄i. Prophetare. n. in noua lege idē eſt qđ diuinas
Cor.14. ſcripturas exponere, teſte Apl'o, q̄ ad Corinth. ait.
Si oēs ꝓphetēt. i. ſi ſcripturas ꝓphetaꝝ exponāt,
intret aūt q's infidelis vel idiota ꝯuincit ⁊ diiudi=

catur ab oĩbus.i.qđ niſi pœnitētiā agat dānādus ſit, ⁊ ſequit̃ occulta cordis eius manifeſta fiunt.i.cogitationes praue ⁊ vitia,q2 dū ipſi pdicāt cōtra vitia, manifeſta fiūt ab ipſo,quia dicit in veritate iſta oĩa agnoſco in me eē,⁊ iſra ſubdit Apl's, Prophete aūt duo aut tres dicāt ⁊ ceteri diiudicēt, Ad oſtendendū qđ etiā ſcripturarū interp̄tes,eccleſie ſubiiciunt̃ iudicio, Dicit.n.ſcriptura, duo vel tres pphetēt.i. ſcripturas interp̄tent̃ ⁊ ceteri.i.eccleſie doctores diiudicent. Oēs igit̃ concionatores ac diuinarū lrarū ſcriptores ad eccleſie determinationē ſtare tenent̃.

¶ Quinto dicunt̃ cuſtodes vt dñs p Eſaiam teſtat̃ dicēs. Ordinaui cuſtodes.i.pdicatores tota die ⁊ tota nocte nō tacebunt. Eſaie.43.

¶ Sexto euāgelizātes vt infra Beati pedes euangelizātis pacē,ānūtiantis bona, pdicātis ſalutem,⁊ alibi ad eūdē dicit̃, ſup montē excelſum aſcēde tu q euāgelizas ſion.i.ſup culmē ſanctitatis ⁊ doctrine aſcendat q̄ pdicatiōis munus aſſumit. Exalta in fortitudine vocē tuā q euāgelizas Hieruſalē,nēpe vt ⁊ q ppe ſunt ⁊ q lōge audiant. Exalta ⁊ noli timere ne timēdo illis adulari incipias,quos debes increpare. Et rurſum clama ne ceſſes quaſi tuba exalta vocem tuā ⁊ ānūtia populo meo ſcelera eorum ⁊c. Illi qppe q in eccleſia declamant aperte, perſeueranter, audacter ſuo fungantur officio. Eſaie.40. Eſai.58.

¶ Septimo cōcionatores merito piſcatores appellātur,ſicut dñs ait in Euāge. Venite poſt me faciā fieri vos piſcatores hominū, ſed hic ppulchre ſciendū eſt qđ queadmodū piſcatores interdū piſcātur,⁊ nō capiunt piſces,ita ſepiſſime pdicatores pdicando nullū bonū fructū ſue pdicatiōis afferūt vt.ſ.populi auertātur a vitiis ⁊ ad virtutes cōuertant̃,hoc Matth.4.

aſſt puenit vt reperi in ſcripturis multis de cauſſis:
¶ Primo qr videlicet piſcātur tēpore nō debito.ſ.
Luc.5. noctis vnde dicebat Petrus. Preceptor p totā noc=
ctē laborātes,nihil cepimus,ita pleriqȝ cōcionato=
res pdicāt ⁊ piſcātur in nocte ignorātie,carētes di
uine ſcripture lumine,ignorantesqȝ noui ⁊ veteris
teſtamēti doctrinā,quā ſcire ⁊ pdicare tenētur,tales
nāqȝ alios nō cōuertunt potius aūt in errores mit
tunt. Secūdo nōnūquā piſcatores nō capiūt piſces.i.
pdicatores nō faciūt fructū eo qd pdicāt ⁊ piſcātur
in ſiniſtra parte nauigii hoc eſt pp vanā gloriā vt.ſ.
p ceteris laudent ⁊ pecuniarū amore,qua de re cla
mabat dñs ad diſcipulos dicēs. Mitite in dexterā
Jo. vlti. nauigii rete ⁊ inuenietis. Illi quippe concionatores
mittunt rete in dexterā nauigii q ad honorē dei p=
dicāt ⁊ pure ac ſimpliciter pp Eccleſie zelū ⁊ ſalutē
Luc.5. aīaꝝ,ita vt qlibet dicat cū Petro, Dñe in vbo tuo
laxabo rete, Tertio interdū nihil capiūt piſcatores
pariter ⁊ pdicatores etiā ex ſuo defectu qñ videlicet
piſcātur cū inſtrumento nō cōgruo.ſ.retib.fractis.
Illi nēpe retia ſua frangūt,qui ea q verbo pdicant
male viuendo lacerāt,de qbus Grego. Quod ver=
bis pdicant moribus impugnāt, Illi vero retia ſua
reficiunt qui vitā ſuā bonis actibus cōponunt ad
1.Cor.9. inſtar Apoſtoloꝝ reficientiū retia ſua. Ideo aiebat
Pau. Caſtigo corpus meū ⁊ in ſeruitutē redigo,
ne forte cū aliis pdicauerim ipſe reprob.efficiar ⁊c.
¶ Octauo cōcionatores pueri lactātes appellant.
Sugunt.n.duo vbera plena nouū.ſ.⁊ antiquū te=
Matth.11. ſtamentū,⁊ dominus in euāgelio, Confitebor tibi
domine pater celi ⁊ terre qr abſcōdiſti hec a ſapiē=
tibus ⁊ prudētib.⁊ reuelaſti ea paruulis,ideſt hu=
milib.pdicatorib.

¶ Nono dicũtur ãgeli, Malachias. Ecce ego mitto angelum meum ante faciem meam. Malachi. 3

¶ Decimo voces qꝛ queadmodu3 voces ſunt note paſſionũ earũ q̃ ſunt in aĩa, ita cõcionatores pronũciant voluntatẽ ⁊ propoſitum dei, de modo vero ac forma concionandi, vide eximiu3 Doctorem Eraſmum Rotherodamum.

FINIS.

¶ Diſputationes aduerſus Lutheranos Verrati Carmelitę, Dei optimi maximi auxilio, ac deipare Virginis ⁊ omniũ ſanctorũ cęleſti numine implorato feliciter finem habent, ad fidelium in Eccleſia Catholica ędificationem, ſub ſedis Apoſtolicę, ac piorum omniũ benigna correctione, Bononię per Joan. Baptiſtam Phaellũ Bononien.
Anno ſalutis. 1538.
11. Calendas
Februa.

Regeſtum.

✠ A B C D E F G H I K L M N
O P Q R S T V X Y Z
AA BB CC

¶Errata.

Folio.3.facie.1.linea.29.iuſta pro iuxta
Fo.9.fa.2.li.1.vera pro verba
Fo.12.fa.1.li.23.quare pro quę ⁊ li.24.ſint ꝓ ſunt
Fo.34.fa.2.li.15.ad modum pro ad malum
Fo.40.fa.1.linea.32.autem pro aut
Fo.43.fa.2.li.30.diuina gratia pro diuinę gratię
Fo.57.fa.1.li.23.pęnā ꝓ vitā, ⁊ fa.2.li.12.ſūt ꝓ ſuz
⁊ linea.18.factum eſt pro facturus eſt
Fo.68.fa.2.linea.5. ſuā ęternā pro per ſuā ęternā
Fo.69.fa.1.li.21. orationē ꝓ oratorez, ⁊ li.25.ora=
tos ꝓ orator. ⁊ fa.2.lin.26. peccator ꝓ peccatū
Fo.76.fa.1.linea.10.minus pro munus
Fo.79.fa.2.lin.17. nihil omniū pro nihilominus
Fo.80.fa.2.li.7.ſeculo pro ſpeculo
Fo.83.fa.1.li.15. ꝓcedēdū notādo ꝓ ꝓcedēdo no
Fo.86.fa.1.linea.2.⁊ pro eſt (tandū
Fo.101.fa.1.linea.25,poteſt pro poſt
Fo.102.fa.2.linea.19.quam pro quem
Fo.121.fa.1.li.28.hę pro hęc
Fo.131.fa.2.li.32.detremirādan ꝓ determinādam
Fo.133.fa.2.linea.10.atione pro ratione
Fo.139.fa.2.linea.29.redebunt pro redibunt
Fo.141.fa.1.li.5.diſcipuli pro diſcipulorum
Fo.153.fa.2.l.8.accerſione pro aſſertione
Fo.157.fa.1.li.1.omnis pro omni, ⁊ lin.6.ob ꝓ ab
Fo.165.fa.1.linea.14.numeris pro muneris
Fo.174.fa.2.linea.30.quod pro quo